

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

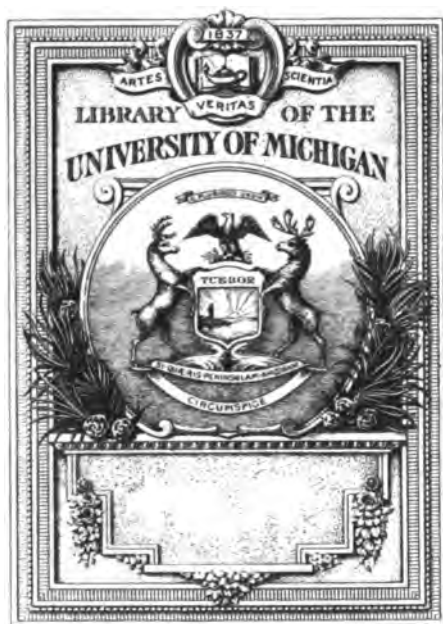
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B 1,176,609

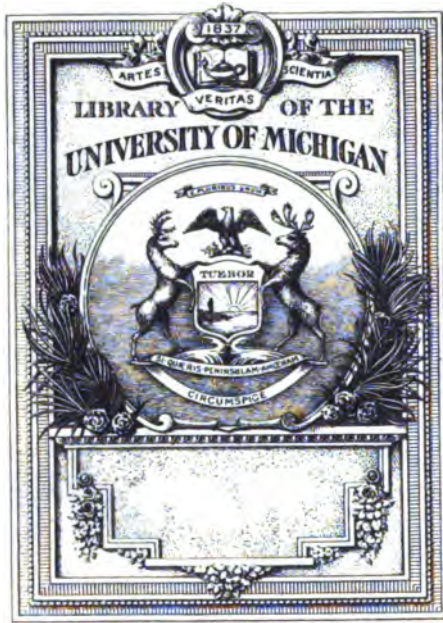
300
C. 100
C. 100

805
M686
V.3

1837
copy
A

805
M686
V.3

M N E M O S Y N E.

T I J D S C H R I F T

VOOR

CLASSIEKE LITTERATUUR,

ONDER REDACTIE VAN DR. E. J. KIEHL, DR.

E. MEHLER, DR. S. A. NAMER.

DERDE DEEL.

1854.

LEYDEN,
E. J. BRILL.

1854.

I N H O U D.

BLADVULLINGEN.

SCHEDEWIS over AESCHYLUS, door E. J. K.	Bl. 556.
NOVUS ARCHILOCHI versus. Scr. Doct. B. TEN BRINK. Addidit quaedam E. J. K. — De novo ARCHILOCHI versus addita- mentum. Scr. Doct. B. TEN BRINK.	Bl. 226, 278.
ARISTOPH. Ach. 201 sq. Scr. Doct. J. M. VAN GENT. — <i>Vrede</i> 335 vigg., door E. J. K. — <i>Schol.</i> op de <i>Wespen</i> , 1291, door E. M. — <i>Schol.</i> op den <i>Vrede</i> , 565, door E. M. — <i>Lemma</i> ta scholiorum ARISTOPHANS, restituit E. M.	Bl. 234, 90, 57, 23, 64.
<i>Index Vocabulorum</i> op CAESAR, door E. J. K.	Bl. 378.
ECKHEIDUS, <i>Iph. Taur.</i> 812, door Z. te L.	» 62.
HEZONYTUS op het boek JOB, door Dr. B. TEN BRINK.	» 227.
HOMER. <i>Od.</i> s. 283 vigg., s. 434 vigg., door Dr. J. M. VAN GENT. — <i>Schol.</i> op <i>Il. E.</i> 704, door S. A. N.	Bl. 277, 333, 478.
Addendum ad Quaestiones LUCIANEAS. Scr. E. M.	Bl. 65.
LYS. <i>Agor.</i> 153 'XIII. 42', ...	» 336.
PLATO <i>Gorg.</i> p. 433 C. door Dr. D. J. VAN STÉGEREN te Arnhem.	» 492.
Alliteratie bij PLAUTUS, door S. A. N.	» 384.
POLLEX I. 50. Scr. Doct. J. M. VAN GENT.	» 356.
MARIUS PLOTIUS SACERDOS. Scr. Doct. B. TEN BRINK.	» 333.
SCRIBAS op <i>Ἰβριος</i> , door Dr. B. TEN BRINK.	» 226.
THECYRIDES IV. 120, door Dr. J. M. VAN GENT.	» 335.

UITTREKSELS UIT TIJDSCHRIFTEN.

<i>The Athenaeum</i> , 1854, Jan., Febr.; March, April, May.	Bl. 233, 349.
<i>Athenaeum Français</i> , 1854, Janv., Févr.	Bl. 350.
GERSDORF'S <i>Repertorium</i> , 1854, 1—4; 6—11.	Bl. 257, 342.
<i>Gids</i> , 1854, Jan.—April; Mei—Julij.	» 257, 350.
<i>Göttingische Gelehrte Anzeigen</i> , 1854, 1—13; 15—68.	» 259, 357.
<i>Heidelberger Jahrbücher</i> , Jan.—Apr.	Bl. 548.
<i>Miscellanea Philologica</i> , 1854.	» 345.
<i>Westminster Review</i> , 1854, Jan., Apr.	» 346.
<i>Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft</i> , 1854, 1 ^{er} u. 2 ^{es} Heft.	» 338.

QUAESTIONES LUCIANEAE.

SCRIPSIT

E. MEHLER.

I.

Laetus omnibus quicumque LUCIANI lectione delectamur eiusque verbis a librariorum temporisque iniuria vindicandis operam nostram qualemcumque navamus, nuperrime ex *Germania* allatus, est nuntius, novam scriptoris in paucis elegantissimi facetissimique editionem, ab IMMANUELE BEKKERO paratam, prelum fatigare atque propediem in publicam lucem iri emissum. Eum enim nos omnes BEKKERUM novimus, qui non facile scriptori cuidam medicam manum adhibeat, quin multis nominibus inde ille emendatior saniorque evadat. Quamvis non eadem teneamur BEKKERI admiratione, qua qui nuper ARISTONICI *περὶ σημείων Ἰλιάδος* librum edidit, LUDOVICUS FRIEDLAENDER. Cui de BEKKERI laude vel tantillum detrahere idem videtur esse, atque omnino nihil intelligere vel malignum esse. At FRIEDLAENDERUM scio *μοκ Φωνῶν καὶ ἀπειροκαλιῶν* meritas poenas esse daturum; ad cuius convicia non conviciis, sed argumentis, atque ab eo respondebitur, quem responsurum esse omnium minime, ut mihi quidem persuasissimum est, ille expectat. BEKKERUM vero pro meritis, ut fecimus, colere pergemus, ita tamen, ut neque eius auctoritati omnino cedendum, neque ab iis scriptoribus abstinendum esse putemus, quorum opera

ille aut recensuit aut fertur esse recensiturus. Nec tamen infitias ibo, nuntium illum de novo LUCIANI editore simulatque acceperim, statim mecum me constituisse, continuas in LUCIANI dialogos annotationes, quarum partem in hoc diario iam edidi, post acceptum demum BEKKERI librum persequi. Quod cur ita instituendum esse censeam, unumquemque facile arbitrator esse perspecturum. Interea LUCIANUM ne unum quidem diem de manibus deposui, nec deponam; fructuum vero, quos ex opera in eius scriptis emendandis collocata perceperim, specimina publici iuris facere pergam.

LUCIANUM constat quum variae multiplicisque lectionis fuisse, tum veterum poetarum scriptorumque versibus et sententiis tamquam gemmis dialogos a se compositos ornasse et distinxisse. Id vero aut ita instituit, ut eorum integros versus, integra verba excitaret, quae plerumque nullo negotio ab unoquoque harum rerum peritior agnoscuntur; aut particula tantum loci cuiusdam, qui animo obversabatur, proposita, uno haud raro vocabulo erudito lectori poetae verba in animum revocabat, aut rei a poetae mente prorsus alienae per iocum adaptata, aut leviter, sed ita mutata, ut loci lepos, ut ingeniosa poeticae orationis parodia *Graecam* aurem fugere non posset. Quo vero a temporibus, quibus patrios poetas memoriter tenebant *Graeci*, degimus remotiores, eo difficilius par est nos, ubicumque aut versuum fragmenta laudantur, aut scriptoris poetaeve singula vocabula tanguntur vel ingeniose mutantur, fontem, unde hauserit, agnoscere, atque locos a LUCIANO excitatos vel notatos ab ipsius verbis statim recte posse dignoscere et secernere. LUCIANI veteres editiones qui cum iis comparaverit, quae iam in omnium sunt manibus, quid praestiterint viri docti in indagandis versibus orationi Lucianae intermistis, gratus agnoscat. At latent hodieque compluribus locis aut integri versus, (nolo illos locos, quibus versus imprudenti LUCIANO exciderunt; de quo genere copiose egit MARKLANDUS ad *Eurip. Suppl.* 911. Tamen lubet occasione ultro oblata aliquot exempla afferre rei, quae variis virorum doctorum erroribus et altercationibus ansam dedit. Apparent versus apud *Lyc. D. D.* 4, 2: ἀστὸς ἀν εἶην ἀντὶ θεοῦ γυγενημένος. — *Catapl.* 24: Εἰ τις Κυνίσκου τοῦτουτὶ κατηγορεῖ. — *Ver. Hist.* II. 8: Καθε]ωρόμεν λιμένας (τε)

πολλοὺς περὶ πᾶσαν ἀκλειστοὺς¹. Qui universus V. H. locus poeticum colorem miramque similitudinem referens cum HANNONIS loco in *Periplo* (*Geogr. Min. ed. HUDSON. I. p. 4.*): ἐφεωρῶμεν νυκτὸς πυρὰ τε πολλὰ καιδόμενα καὶ Φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγων καὶ κραυγῶν μυρίαν κτλ., accuratius inquirentem fortasse et docebit, quem scriptorem hoc loco LUCIANUS sit imitatus, et opitulabitur in difficili de *Periplo* illius primaria forma et fatis dirimenda quaestione. — *Lexiph.* 20 πεισθητί μοι καὶ πῆθι καὶ ῥῶν ἔση. — *Iur. Trag.* 32 ἀγροικὸς εἶμι, τὴν σκάφην σκάφην λέγων, etsi imprudentes editores versum non agnovisse, quam versum imprudenti LUCIANO hoc loco excidisse, probabilius est et additis verbis ὡς δ' κωμικὸς ἔφη fit manifestum. Proverbium ἔμμετρον etiam gemino loco debuerant restituere, *Qu. Hist. s. conscr.* 41, praeunte HERMANNO p. 248. — *Icarom.* 14. Τί οὖν τοῦτ' ἔστιν; οὐ γὰρ οἶδ', ἔφη. — *Bis Accus.* 1: Ὅρῃ τε δεινὰ θιγγάνει τ' ἀηδέων²) aut versuum fragmenta, maximam partem pessime habita, quum librariorum in locis, quos non intelligebant, nihil non ausos esse consentaneum sit. Alibi LUCIANUM poetarum versus laudare aut tangere intellectum quidem est, sed gravia, quae eos locos premunt, vitia, corrigere editores neglexerunt. Quod omnium maxime tum licet mirari, quum poetarum a LUCIANO laudatorum editiones veram lectionem inspicientibus ultro potuissent offerre. Cuius editorum socordiae in aliis quoque scriptoribus exempla sat multa est invenire. In utroque genere, et in indagandis versibus prosae

¹) Ita legendum esse pro ἀκλειστοὺς *Mnem.* II. pag. 56 conatus sum demonstrare. Potueram fulcire sententiam meam in auxilium vocata COBERTI praeclara emendatione in SCYLACIS *Periplo* (*Hudson. Geogr. Min. I. p. 22*): Πάρος λιμένας ἔχουσα δύο, ὧν τὸν ἓνα κάθειστον. VOSSIIUS κάλλιστον. COB. κλειστόν (ΚΛΕ pro ΚΑΘ). — Addam hoc loco pauculas quasdam in *Veris Historiis* correctiones, praetervisas mihi, quum annotationes in eum libellum componerem. I. 7. Ἀφθονοὶ δὲ ἦν τὸ θεῦμα καὶ πολὺ, ὥστε ἰναχοῦ καὶ ταυτίπορον εἶνα δόγασθαι. Extremum vocabulum e textu quantocius est tollendum. — I. 22: Δοκεῖ δὲ μοι καὶ ἐς τοὺς Ἑλληνας ἠκεῖθεν ἦκειν τῆς γαστροπημίας τοῦτομα, ὅτι παρ' ἐκείτοις ἀντι γαστρὸς κνοφορεῖ. Fortasse LUCIANUS scriperat: ἐκείτοις κτήμη ἀντι γαστρὸς. — I. 13: Ἐπὸς γὰρ μὴνὸς τοῦ παρ' αὐτοῖς Μιγῶου δις κρηφορεῖ. Analogiae leges Μιγῶου restitui iubent.

²) Sunt verba HIPPOCRATIS.

orationi insertis, et in indagatorum emendatione post VALCKENARIUM, PORSONUM³, SCHAEFERUM, HERMANNUM⁴ egregiam operam collocavit A. NAUCK.

Missis veto illis, quos in aliis scriptoribus hic illic mihi videor odoratus esse versus vel correxisse, LUCIANI iam aliquot locos tractabo, quibus poetarum versus tangi aut praeterviderunt editores, aut maculis, quibus inquinati erant, eos purgare supersederunt.

3) Versum EURIPID. *Orest.* 14 verbi causa, apud LUCIANUM obvium, *Amor.* 58: *Καί*

υ — τί τῶρρητ' ἀναμετρήσασθαι με δεῖ;

quis crederet primum PORSONUM agnovisse in aureis ad eam tragoediam annotationibus. At intactum reliquit lene vitium in LUCIANI verbis, quem scripsisse arbitror *καίτοι*. Eadem medicina permulti loci sanari possunt et apud LUCIANUM, et alibi. Apud PLUTARCHUM v. c. *de Garrul.* 4. pag. 508. F., ubi alii *καί τί τὸ δεινόν*, alii *καίτοι τί τὸ δεινότερον* ediderunt, verum quasi in medio videtur esse positum, et PLUTARCHUM scripsisse conicio: *καίτοι τί τὸ δεινόν, ὃδὴ καὶ γίλωσ καὶ ὄρχησος*; In LYSIAE oratione *contra Eratosthenem* 5. sequentis vocabuli syllaba prima particulae *καίτοι* alteram partem absorbillavit. Editur: *καὶ τοιαῦτα λέγοντες ὃ τοιαῦτα ποιεῖν ἐτόλμων*. Legatur *καίτοι ταῦτα λέγοντες κτλ.*

4) Nimia sedulitate pro versibus interdum constat dividendatum fuisse, quod fuit scriptoris cuiusdam gentium minorum vel scholiastae. Quam sit difficile, certum in ea re iudicium ferre, uno eoque celebri exemplo demonstrare conabor. ARISTIDES II. 70 Pindarici dithyrambi fragmentum servavit: *καὶ ἐτέρωθεν μενημέντος περὶ αὐτῶν ἐν διθυράμβῳ τινί· σὲ δ' ἐγὼ παρ' ἄμιν, φησὶν, αἰνέω μὲν, Γηρύβνη, τὸ δὲ μὴ Διὶ φίλον σιγῶμι πάμπαν· ὃ γὰρ εἰκόσ, φησὶν, ἀρπαζομένων τῶν ὄντων καθήσθαι παρ' ἑστίᾳ καὶ κακὸν εἶναι*. BERCKHIUS, a *σὲ δ' ἐγὼ* usque ad *κακὸν εἶναι* omnia PINDARICA esse confisus versibus, quae ARISTIDES tradiderat, disponere erat conatus. Cui adversatus est G. HERMANNUS in dissertatione *de officio interpretis*, quae Lipsiae prodit 1834, omnia inde ab *ὃ γὰρ εἰκόσ* ab ARISTIDE profecta et a poesi prorsus esse aliena arbitratus. Suam sententiam contra defendit BERCKHIUS (*Jahrb. f. wissenschaft. Kritik.* 1835. I. pag. 88 sqq.), atque re vera falsus esse HERMANNUS et Pindarica illa omnia ARISTIDES servasse videtur. BERCKHIUS quidem et SCHNEIDEWINUM, PINDARI novissimos editores, hoc video iudicium tulisse, atque ex ARISTIDIS verbis hosce versus PINDARICOS panxisse (BERCK. *fragm.* 58 *ed. alter.*, SCHNEIDEW. p. 204.):

Σὲ δ' ἐγὼ παρὰ μιν

*αἰνέω μὲν, Γηρύβνη, τὸ δὲ μὴ Διὶ (SCHN. Δι)
φίλιτερον σιγῶμι πάμπαν· ὃ γὰρ εἰκόσ
ἀρπαζομένων τῶν ὄντων καθήσθαι παρ' ἑστίᾳ
καὶ κακὸν εἶμενα.*

1.

LUCIAN. *Tim.* 23.

Ὁ δὲ ἐμπεσὼν ἀθρώως εἰς ἐμὲ ἀπειρόκαλος καὶ παχύδερμος ἄνθρωπος, ἔτι τὴν πέδην πεφρικῶς, καὶ εἰ παριῶν ἄλλως (ita recte IACOBITZIUS in editione Teubneriana pro vulgato ἄλλος) μαστιξιεῖ τις, ὄρθιον ἐφιστᾶς τὸ οὖς καὶ τὸν μυλῶνα ὥσπερ τὸ Ἀνάκτορον προσκυνῶν οὐκέτι φορητὸς ἐστὶ τοῖς ἐν-τυγχάνουσι κτέ.

Servum illum, subito divitem factum, si qui forte loris cre-
perit, pristinae conditionis memorem arrectis auribus adstare
dicit, *tutorum animalium instar*, ut cum Servio ad notissimum
illum *Aeneidos* locum loquar, *quibus aures mobiles sunt*. Quod
praecipue valet de equis, nec LUCIANUS, quum haec scriberet,
non memor fuisse potuit nobilium SOPHOCLES versuum, *Electrae*
initio (v. 25 sqq.):

ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενής, πᾶν ἢ γέρον,
ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμῶν οὐκ ἀπώλεσεν,
ἀλλ' ὄρθῶν οὖς ἴστησιν, ὡσαύτως δὲ σύ
ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις καὐτὸς ἐν πρώτοις ἔπει.

Quos versus tangi quo fiat manifestius, apud LUCIANUM corri-
gendum est: ὄρθῶν ἐφιστᾶς τὸ οὖς.

2.

Tim. 48.

Χαῖρε, ὦ δέσποτα, καὶ θπως τοὺς μιαιροὺς τούτους κόλακας
φυλάξῃ, τοὺς ἐπὶ τῆς τραπέζης μόνον, τὰ ἄλλα δὲ κο-
ράκων οὐδὲν διαφέροντας.

Operam perdiderunt editores in explicando loco, qui, ut vulgo
legitur, explicari omnino nequit. Delectantur *Graeci* ista κα-
λάκων cum κόραξι comparatione; quam eis, qui scriptoribus
poetisque primariis legendis lectitandisque a pueris inde gnavam
operam navaverint, par est adeo factam esse familiarem, ut
vix opus sit conicere, Luciano quum haec scriberet certum

quendam poetæ locum in mentem venisse; quamvis vix a me possim impetrare, quin ei EUPOLIDIS locum ob animum esse obversatum censeam, quem alibi quoque servatum excitabo, sicuti exstat apud PLUTARCHUM *de Adul. et Am.* p. 54 B: Παρασίτου γὰρ ὁ ταιοῦτος εἰκονισμὸς ἔστι

Τῶν περὶ τάγηνου καὶ μετ' ἄριστον φίλων,
ὡς Εὐπολίης φησιν. EUPOLIDIS versum ubi cum loco Luciano con-
tuleris, quomodo mutilæ orationi mancaeque sententiæ sub-
veniendum sit, ultro apparet. Pellendos esse PHILIADES TIMO-
NEM docet adultores, τοὺς ἐπὶ τραπέζης μόνον φίλους, τὰ
ἄλλα δὲ κοράκων οὐδὲν διαφέροντας. Iuvat versus apponere, PHO-
CYLIDI olim tributos, quibus idem pulcra et ornata oratione
praecipitur, *Pseudophocyl.* v. 91 (Benek):

Μηδὲ τραπεζικόρους κλάκας ποιεῖσθαι ἑταίρους·
πολλοὶ γὰρ πείσιος καὶ βρώσιδος εἰσιν ἑταῖροι,
καιρὸν θαυπέοντες, ἐπὴν κορέσασθαι ἔχουσιν·
ἄχθόμενοι δ' ὀλίγοις καὶ πολλοῖς πάντες ἔπληστοι.

3.

Necyom. 1.

MEN. ὦ χαῖρε μέλαθρον πρόφυλά.θ' ἑστίας ἐμῆς,
ὡς ἀσμένως σέ γ' εἶδον ἐς Φάος μολῶν.

ΦΙΛ. Οὐ Μένιππος οὗτός ἐστιν ὁ κύων; οὐ μὲν οὖν ἄλ-
λος, εἰ μὴ ἐγὼ παραβλέπω. Μένιππος ὄλος. Τί οὖν αὐτῷ
βούλεται τὸ ἀλλόκοτον τοῦ σχήματος, πῖλος καὶ λύρα καὶ
λεοντῆ; προσιτέον δὲ ὅμως αὐτῷ. Χαῖρε, ὦ Μένιππε· πόθεν
ἡμῖν ἀφίξαι; πολὺν γὰρ χρόνον οὐ πέφηνας (*leg.* πολὺς
γὰρ χρόνος, ἀφ' οὗ πέφηνας) ἐν τῇ πόλει.

Ita versus Euripideos (*Hercul. Fur.* 522. 525) in novissimis
LUCIANI editionibus, Iacobitzianam dico et Dindorfianam, reprae-
sentatos vel violatos potius invenies. Qui vulgatam, quae in
EURIPIDE quoque apparet ibique ab ipso DINDORFIO erat edita,
spreverunt, quoniam in codice X, Y aut Z stertentis monachi
commentum Euripidea vocabula expulerat. Revocanda est RUIT-
ZII LIEBMANNIQUE lectio:

ὡς ἀσμένως σ' εἶσεῖδον ἐς Φάος μολῶν.

De magnis variisque, quas particulae γέ cum aliis vocabulis vel litteris confusio dedit turbas, laterem lavaret qui post Porsonum, Bastium, Schaefferum copiose exponeret. Praestat opportunitatem non dimittere, si novis exemplis illius observationis veritatem possis insuper confirmare. Itaque dabo unum et alterum locum hoc nomine vitiosum. LUCIAN. D. D. I. 1: Πλὴν τοιοῦτό γε ἡ μίξις αὐτῆς ἀπειλεῖ. Restituenda est vulgata ante Iacobitium et Dindorfium lectio τοιοῦτό τι, auctore Fritzscheio in editione Dialogorum pag. 2. — *Catapl.* 19: ΧΑΡ. Νῆ ΔΓ', ἤνπερ εἰδῆς κέλευσμα τι τῶν ναυτικῶν. KTN. Οἶδα καὶ πολλὰ, ᾧ Χάρων. Plura in his restant emendanda. Κέλευσμα vocabulum est κατ' ἐξοχὴν maritimum. Cf. V. H. I. 40: ἔφνω βοή τε πολλὴ καὶ θόρυβος ἠκούετο καὶ ὥσπερ κελεύσματα καὶ εἰρεσίαι, et paulo infra, ubi de νησομαχίᾳ est sermo: κελευστής δ' ἐφειστήκει αὐτοῖς καὶ πρὸς τὴν εἰρεσίαν ὀξέως ἐκινούντο ὥσπερ τὰ μακρὰ τῶν πλοίων. Nolo plura exempla congerere, ne videar lexicographorum scrinia expilasse. Id volo, non opus est, si κέλευσμα nominatur, ναυτικόν vel τῶν ναυτικῶν addi. Quae verba a librario explicationis gratia censeas esse adiecta, aequae ac in iis, quae sequuntur, vocabulum οἶδα, otiose et ineleganter repetitum. Scripserat, arbitrator, LUCIANUS: KTN. Ἡ καὶ ὑποκελευσάιδησαι; ΧΑΡ. Νῆ ΔΓ', ἤνπερ εἰδῆς κέλευσμα τί. KTN. Καὶ πολλὰ γε, ᾧ Χάρων. — *Hermoi.* 68: δέησει τοίνυν σέ, εἰ μέλλεις Στωϊκῶν τὸν ἄριστον εἰσεσθαι, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ πάντα, ἀλλ' οὖν ἐπὶ πλείστους αὐτῶν ἐλθεῖν. E Graecis scriptoribus imprimis ISOCRATES hanc dicendi formulam exosculatur, ut εἰ καὶ μὴ in priore sententiae parte collocatum sequatur in posteriore ἀλλ' οὖν γε. Cf. ISOCR. *Panog.* 171: εἰ δὲ καὶ προαπειπόν, ἀλλ' οὖν τοὺς γε λόγους ὥσπερ χρησμοὺς εἰς τὸν ἐπίδντα χρόνον ἂν κατέλιπον. *Archid.* 62: ἐπίσταμαι γὰρ πρῶτον μὲν Ἀθηναίους, εἰ καὶ μὴ πάντα μεθ' ἡμῶν εἰσὶν, ἀλλ' οὖν ὑπέρ γε τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας ὄτι οὖν ἂν ποιήσοντας (leg. ποιήσαντας). Secundum eandem normam in *Hermotimo* rescribas: ἀλλ' οὖν ἐπὶ τοὺς πλείστους γ' αὐτῶν ἐλθεῖν. Cui fulciendae emendationi egregie inservit alter *Hermotimi* locus, quo Isocratea hacce formula bis usus est LUCIANUS; quam semel intactam reliquere librarii, dum altera vice ab eorum iniuria est vindicanda atque in integrum restituenda. Ita enim *Her-*

μοι. 82: Ὅστε δίκαιος ἂν εἴην, εἰ καὶ μὴ ἂν βελτίω ἀπέφνηα, μισθὸν παρ' ὑμῶν λαβεῖν, ἀλλ' οὖν ἐκείνων γε, ἃ μὴ δέδρακεν αἰδούμενος φιλοσοφίαν· ἐπεὶ καὶ αἱ τιτθαὶ τοιάδε λέγουσι περὶ τῶν παιδίων, ὡς ἀπιτέον αὐτοῖς ἐς διδασκάλου· καὶ γὰρ ἂν μὴδέπω μαθεῖν ἀγαθὸν τι δύνωνται, ἀλλ' οὖν Φαυλὸν οὐδὲν ποιήσουσιν ἐκεῖ (leg. οἴκοι) μένοντες. At scribendum ni fallor: Φαυλὸν γ' οὐδὲν ποιήσουσιν. — Inter *Epigrammata* Lucianea unum recensetur, εἰς εὐτυχεῖς, (12. *Anth. Pal.* X. 35), saluberrimum haud dubie continens verissimumque praeceptum, sed levi id macula infectum:

Εὐ πράττων φίλος εἶ θνητοῖς, φίλος εἶ μακάρεσσι,
καὶ σευ ῥηϊδίως ἔκλυον εὐξαμένου·

ἦν πταίσης γ' οὐδεὶς ἔτι σοι φίλος, ἀλλ' ἅμα πάντα
ἔχθρὰ, τύχης ῥιπαῖς συμμεταβαλλόμενα.

Clamat sententia: ἦν πταίσης δ', οὐδεὶς κτέ. — *Lys. c. Eratosth.* 27: ἔπειτα τῷ ἤττον εἰκὸς ἦν προσταχθῆναι ἢ ὅστις ἀντιπῶν γε ἐτύγχανεν καὶ γνώμην * * * ἀποδεδειγμένος. Pro γε reponendum est τε. Quo loco lacunae signum appinxi, altum editorum est silentium. At deesse aliquid et requiri ad redintegrandam sententiam, nemini admonito dubium esse poterit. Fortasse supplendum est: γνώμην ἀνταποδεδειγμένος. Cf. *Aristot. Rhet.* II, 26: δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν, ἢ ὁ δείξας, ἢ ὁ ἐνοστασιν ἐνεγκών· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον· οἶον, εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν, οὗτος ὅτι οὐ γέγονεν· εἰ δὲ ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος ὅτι γέγονεν⁵. — *Lys. c. Agorat.* 27: ἀλλὰ μὲν δὴ οὐχ ὁμοιά γε σοὶ καὶ ἐκείνοις ὑπῆρχε· πρῶτον μὲν γε Ἀθηναῖοι ἦσαν, ὥστε οὐκ ἐδεδίεσαν βασανισθῆναι. Scripserat *LYSIAS*: πρῶτον μὲν γὰρ κτέ. — *ISOCRAT. Phil.* 22: λυπήσας δ' οὖν μετρίως (ὡς ἑμαυτὸν ἐπειθόν) τοὺς ἐπιπλήξαι μοι τολμήσαντας, τελευτῶν ὑπεσχόμεν μόνους αὐτοῖς τὸν λόγον τῶν ἐν τῇ πόλει δείξειν. Inter ὡς et ἑμαυτὸν opus esse videtur, ut γε inseratur, atque in fine sententiae iure postliminii vulgata lectio remigret sedemque suam recuperet, a *ΒΕΚΚΕΡΟ* in variarum lectionum receptaculum immerito ablegata: μόνους αὐτοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει τὸν λόγον δείξειν. At dixeris haud quidem ineptum

⁵) Fieri potest, ut non syllaba sed vocabulum exciderit, et *LYSIAS* scripserit: γνώμην ἰσαντιαν ἀποδεδειγμένος.

esse γε hoc loco insertum, nec tamen necessario requiri. Alterum tibi dabo locum, qui, nisi eandem adhibueris medicinam, omnino intelligi nequit. Est apud ΧΕΝΟΡΗ. in *Oeconom.* I. 12: 'Τούτ' αὐτὸ φαίνεται ἡμῖν, ἀποδομένοις μὲν οἱ αὐλοὶ χρήματα, μὴ ἀποδομένοις δὲ ἀλλὰ κερκημένοις οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι. At tu fidenter mecum legas τοῖς γε μὴ ἐπισταμένοις. — Apud ISAEUM *de Menec.* *Her.* 30 (pag. 23 ΒΕΚΚ.): καὶ ἡμεῖς, ἵνα δὴ πραγμάτων ἀπαλλαγῶμεν, ὡς τε δηώμεθα, οὕτως ἐπιτρέπομεν, laeti gratique editores recipere debuerant speciosam ΔΟΒΡΑΚΙ emendationem, ὡς γε δὴ ὤμεθα, perperam ab ipso inventore spretam. — SOPHOCLE. *El.* 1367:

σφῶν δ' ἐννέπω γε τοῖν παρεστῶτων, ἔτι,

ubi correxeris δ' ἐννέπῳ γά, habebis locum et otiosa inutilique particula liberatum, et pronomine ornatum, in gravi paedagogi oratione perquam apto. — *Oed. Tyr.* 816 ipsa codicum auctoritas mutationi egregiam fert opem. Editur enim:

εἰ γὰρ ἐν ταῖς ξυμφοραῖς

ταῖς νῦν νομίζει πρὸς γ' ἐμοῦ πεπονθέναι.

Codex *Med.* πρὸς τ' ἐμοῦ, superscripto γ' a manu secunda. Legendum est, si quid video:

ταῖς νῦν νομίζει τι πρὸς ἐμοῦ πεπονθέναι⁶.

In eiusdem poetae *Antigonae* v. 241 pulcro invento vitium, quo locus premebatur, sanavit felix ille ac prudens horum morborum medicus THEODORUS BERGKIUS, cuius emendatio iis nondum mihi videtur esse labefactata, quae contra eam disputavit SCHNEIDERWINUS in *Antigonae* editione, pag. 56. Ante BERGKIUM nemini suspicio erat oborta, in versu modo excitato:

εἴ γε στοχάζει κάποφράγνυσαι κύκλω,

τὸ πρᾶγμα δηλοῖς δ' ὡς τι σημανῶν νέον,

SOPHOCLESI manum librariorum culpa factam esse evanidam. At BERGKIUS ex ARISTOTEL. *Rhet.* III. 14: πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προσιμίαις,

*Αναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὑπὸ —

Τί Φροσιμιάζη;

SOPHOCLEI restituit, quod mihi quidem vulgatae lectioni longe videtur esse anteferendum:

⁶) Cf. S. A. NABER, *de fide Andocidis orationis de Mysteriis*, p. 69.

τί Φροϊμιάζει κάποφράγνυσαι κύκλω; —

Antiq. 1088 haecce altercantes CREON et TIBESIAS convicia effundunt:

KP. Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν Φιλάργγυρον γένος.

TEIP. Τὸ δ' ἐκ τυράννων αἰσχροκέρδειαν Φιλεῖ.

Laevigabis scabram et hiulcam orationem, si alterum versuum hunc in modum reflexeris:

τὸ δὲ γε τύραννον αἰσχροκέρδειαν Φιλεῖ⁷.

Vociferantium alter ubi ad alterius convicia gravioribus vehementioribusque respondet, γε particula addi solet, vel ut cum Porsono loquar ad EURIP. *Orest.* 1234, ubi persona secunda prioris sententiam auget aut corrigit, post δέ, modo interposito modo non interposito alio verbo, sequitur particula γε. Exempla idem sat multa eo loco affert, quibus accedat ARISTOPH. *Equit.* 1168:

ἐγὼ δὲ μυστίλας γε μεμυστιλημένας

pro vulgato:

ἐγὼ δὲ μυστίλας μεμυστιλημένας.

Quam correctionem veram esse vel eiusdem usus in vicinia conspicua exempla, vv. 1171, 1178, 1190, abunde comprobant. — Omnino vitiosum, quin inimo ridiculum est γέ in versu EURIP. *Helen.* 136:

Φασίν, βρόχῳ γ' ἄψασαν εὐγενῆ δέρην.

Quare vide an EURIPIDES scripserit:

Φασίν, βρόχῳ νάψασαν εὐγενῆ δέρην.

Agmen claudat EURIPIDIS locus in *Rheso*, v. 623, egregie si quid video ab uno ex amicis meis sanatus, atque in suavissimis istis disputationibus, quibus COBETO duce acriter olim et iucunde de locis philologicis διαλέγεσθαι consueveramus, ad disputationem propositus. Dicit illo loco ODYSSEUS:

Διόμηδες, ἢ σὺ κτεῖνε Θρήκιον λεών,

ἢ 'μοὶ πάρες γε, σοὶ δὲ χρὴ πώλων μέλειν.

At ille EURIPIDI restituit:

ἢ 'μοὶ πάρασχε, σοὶ δὲ χρὴ πώλων μέλειν.

⁷) Monet me unus ex amicis, occupatam esse hanc correctionem. Nec tamen, hoc ut ita sit, eam delere fas esse iudicavi, quum cum ea, quae sequitur, in ARISTOPHANE emendatione arcte cohaereat.

Iam vero, ut telam haud imprudenter, spero, retextam tandem aliquando pertexam, et ad LUCIANI *Necyomanthiam* post longam per varios scriptores peregrinationem redeam, posteriore versuum EURIPIDIS ex ipso EURIPIDE apud LUCIANUM correcto, consimili opera e priore apud EURIPIDEM e LUCIANO levis macula videtur posse abstergi. Exstat in aliquot LUCIANI codicibus *χαῖρε μέλαθρον*, omisso, quod ab initio in plerisque additum est, *δ*. Unde EURIPIDEM nata mihi est suspicio scripasisse, quod versum multo reddit elegantiores:

χαῖρ' ᾧ μέλαθρον πρότυλά θ' ἐστίας ἐμῆς.

4.

Zeux. 2.

Ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος φῆμιν, ὅπότε ἀνακηδῶντες ἐπαινοῖεν, τάχα μὲν τι καὶ αὐτὸ τοῦτο προσάγεσθαι αὐτούς· ἀληθές γὰρ εἶναι τὸ τοῦ Ὀμήρου, καὶ τὴν νέαν ᾠδὴν κεχαρισμένην ὑπάρχειν τοῖς ἀκούουσιν.

Quicumque haec legit, vel Homerici versus, si fieri posset, haud memor, iure quo dubitare posset, an non vocabulum *καὶ* hoc loco prorsus sit inutile; haud eleganter usurpatum esse, nemo negabit. Simulatque vero poetae verborum meminerit, quomodo mancae orationi possit subveniri, dubius esse nullus poterit. Alludit nimiram LUCIANUS ad *Odysseam* α. 351 seq.:

*τὴν γὰρ ἀειδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἀνθρώποι
ἧτις ἀκούοντεςσι νεωτάτη ἀμφεπέληται,*

atque LUCIANUM arbitror non aliter scribere potuisse, atque: *ἀληθές γὰρ εἶναι τὸ τοῦ Ὀμήρου, ἀεὶ τὴν νέαν ᾠδὴν κεχαρισμένην ὑπάρχειν τοῖς ἀκούουσιν.* Innumeris paene locis, quibus sub *KAI*, *ΔΕΙ*, aliis, vocabulum *AEI* latet, vel quibus alio modo est obscuratum corruptumve, tres addam, etiam alio nomine dignos mihi visos, in quos animum viri docti attendant. Ac si cui videar a proposito nimium deflectere, is paulisper iudicium penes se retineat, atque per devia et excursionem munitam me videbit in viam esse rediturum. EUSEBII apud *Stob. Floril.* p. 20. 29 (*Tit. I. 85*) haec est sententia, quam cum IACOBSIO, *Lectt. Stob.* p. 25, egregiam, sed in fine

insigniter depravatam dicere non dubito: ἀπαυστον καὶ ἀκέρεστον ἐπιθυμίην χρημάτων μὲν μήποτε ἔχουσαν, μούνων δὲ τῶν ἀφελόντων τὴν ψυχὴν μαθημάτων ἐθέλωμι ἂν δεῖ ἔσεσθαι. SCHOWIUS coniecerat ἄλις ἔσεσθαι, cui merito repudiato IACOBIUS substituit ἀεὶ ἐφίεσθαι; neque huic subscribere dubitarem, nisi ipse mihi viderer melius quid excogitasse. EUSEBIUM enim dedisse arbitror: ἀδσῆς ἀεὶ ἔσεσθαι. Vocabulum ἀδσῆς ea, quam volo, significatione, scilicet *haud egens, haud expers*, a scriptoribus, qualis fuit EUSEBIUS, non est alienum. Exempla STEPHANI *Thesaurus* indicabit. — Apud eundem STOBÆUM (*Append. Flor. ed. GAISF. Tom. IV. p. 44*) SOCRATIS dicitur traditur hisce verbis: Σωκράτης πρὸς τινα πάντα εἰδέναι φάσκοντα καὶ πολυμάθειαν ὑπισχνούμενον, ἐτύγχανε δὲ εἰς Ἀκαδημίαν (leg. Ἀκαδήμειαν) συγκατιῶν αὐτῷ, ἐπιστὰς χωρὶν πεφυτευμένῳ, ἤρετο αὐτὸν . . . εἶτα, ἔφη, σὺ ἐν τῇ σεαυτοῦ ψυχῇ οὐδὲ μικρὸν τόπον παραλιπὼν, ἀλλὰ ἀεὶ ἄλλοις μαθήματα σωρεύων, οἷοι τινα καρπὸν ἐξ αὐτῶν δρέψασθαι; Olim scriptum fuisse suspicor ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις μαθήματα σωρεύων. In fine sententiae pro δρέψασθαι necessario requiritur δρέψεσθαι⁸. Tertius iam in census veniat PROTI locus in *Lexico*, pag. 591. 4 (PORS.): Τίς ἐν Κύδωνος: ἐπὶ τῶν Φιλοφρόνως δεχομένων τοὺς ξένους· ἀπὸ Κύδωνος Κορινθίου Φιλοφρόνως διατεθέντος. PROTI glossarii ea pars quae est ab Λε usque ad Επ si aetatem tullisset, haud mirarer, si in priore libri parte κατὰ στοιχείου genuinum proverbium haberemus servatum et integrum, quod hic ab initio mutilum proponitur⁹. In proverbium abierat Cydonis hospitalitas, non quod τίς ἦν ἐν Κύδωνος — hoc enim vel

⁸) Scriptis haec iam erant mandata, quum alteram STOBÆI Gaisfordiani editionem mihi liceret inspicere. Vidi in GAISFORDI annotatione (Tom. II. pag. 788), HALKIUUM coniecisse ἄλλα ἀεὶ ἄλλοις σωρεύων. Nec tamen meam opinionem desero, quum et verbum σωρεύειν utramque constructionem admittat, et mea correctio totius sententiae structuram videatur reddere expeditiorem et elegantiore.

⁹) Id compluries factum est apud PROTIUM. Unum adducam exemplum. Legimus pag. 213. 23: Λελάφασιν· οἷον πεπόκασιν. Idem pag. 214. 13: Λέμφας; κέπωνας. Scriptum erat, nisi fallor, in libro, quo fonte usus est, λέλαφας, sed litterarum ductu simili deceptus est doctus scilicet grammaticus (ΛΕΜΦΑΣ — ΒΕΛΛΑΦΑΣ).

ἀξένοις interdum accidit —, sed quoniam erat, opinor, ἀεί τις ἐν Κύδωνος, quoniam Κυδωνis domus hospitem numquam erat vacua. Atque hoc, crede mihi, circumferebatur proverbium, quod, quum ἐμμέτρως solerent παροιμιάζεσθαι, ita fortasse audiebat:

Ἄεί τις ἐν Κύδωνός (ἔστιν?) οἰκία¹⁰.

HOMERI verbis, Græcæ sapientiae et humanitatis communis inexhaustique fontis, LUCIANUS innumeris paene locis hortulos suos irrigavit, quorum duos addam ei, quem e *Zeuxide* produxi, leviter et ipsos, ut mihi quidem videtur, corruptos¹¹. In *Alex.* 41 hæc leguntur: Προλέγων δὲ πᾶσιν ἀπέχεσθαι παιδίου συνουσίας, ὡς ἀσεβὲς ὄν, αὐτὸς τοῖνδε τι ὁ γεννάδας ἐτεχνάσατο. Exulet forma a τεχνάζω derivata, cuius verbi medium usus est perquam rari, atque sedem suam recuperet Homericæ forma ἐτεχνήσατο, quam LUCIANUM arbitror ab HOMERO esse mutatum, *Od.* ε. 529:

τόφρα δὲ φάρε' ἔνεικε Καλυψὼ δία θεῶων

ἰστία ποιήσασθαι· ὁ δ' εὖ τεχνήσατο καὶ τά.

Iur. Trag. 57 in LUCIANUM nondum est receptum, quod in editionibus HOMERI omnibus correctum est quodque iam omnes ut verum sunt amplexi. Accusat DAMON deos hisce: Ἄλλὰ δήλοι εἰσιν ἀποδημοῦντες ὑπὲρ τὸν Ὀκεανὸν ἴσως μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας· ἔθος γοῦν αὐτοῖς συνεχῶς ἵεναι παρ' αὐτοὺς μετὰ δαῖτα, καὶ αὐτεπαγγέλτοις ἐνλοτε. Scribendum est κατὰ δαῖτα, ut

¹⁰) Exstat proverbiorum metricorum magna copia; in aliis, quæ pedestri oratione circumferuntur, metrum est restituendum. Exstat v. c. MACARII glossa, quam legi apud WALLIUM ad AMENIUM, pag. 145. Quæ ita fere videtur esse disponenda: Δεινὰ τὰ δεινὰ. ἐπὶ τῶν σφόδρα χαλεπῶν· τὸ δὲ τέλειον·

Τὰ δεινὰ δεινὰ, δεινότερα δὲ Δεινίου, vel, quod KIBELIO hæc legenti visum est:

Τὰ δεινὰ δεινὰ, δεινότερος δὲ Δεινίας.

Eodem modo versum demonstravi in iis, quæ proverbii modo afferuntur apud HERACLITUM, *Alleg. Hom.* p. 11:

ἥλιος Ἀπέλλων, ὁ δὲ γ' Ἀπέλλων ἥλιος.

¹¹) Qui in LUCIANI libello *De Saltut.* 85 excitatur versus Homericus: ὥστε εὐδὲν δεήσομαι τὸ τῆς Κίρκης ἐκεῖνο πρὸς σὲ εἰπεῖν τό·

Θαῦμά μ' ἔχει, ὡς οὔτι πῶν τάδε φάρμακ' ἰθὺλχθης,

is et hic et apud HOMERUM, *Od.* κ. 826, levi mutatione ita videtur esse constituendus:

Θαῦμά μ' ἔχει πῶς οὔτι πῶν τάδε φάρμακ' ἰθὺλχθης·

est in loco Homérico, quem LUCIANUS tetigit, *Il. A.* 424. Quamvis haud ita confidenter dixerim, a librariis nec ab ipso LUCIANO vitium fuisse commissum. Quam negligenter enim *οἱ ἐπιγόνου* in poetarum verbis excitandis fuerint versati, quam foeda aequalium, a prisca Graecitate mirum quantum abhorrentia vitia veterum vatum fragmentis adperserint, nemo melius docebit PLUTARCHO, qui notissimum oraculum de sorte CROESI, quod est apud HERODOT. I. 47:

Οἶδα δ' ἐγὼ ψαμμοῦ τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης ¹²,

καὶ κωφοῦ συνήμι, καὶ οὐ Φωνεῦντος ἀκούω,

hunc in modum, sui temporis Graeculorum illato soloecismo, nobis corrumpit, *De Garrul.* 20, p. 512 E: Ὅ γὰρ θεός, ᾧ λατρεύει,

καὶ κωφοῦ ξυνήμι καὶ οὐ λαλέοντος ¹³ ἀκούει.

5.

Cuius modo mentionem feci LUCIANI eiusque aequalium *συγκρητισμοῦ*, quo et veterum fragmentis senioris aetatis vitia inferunt, et vocabulis poeticis et obsoletis ipsorum orationem farciunt, is optime iis locis deprehenditur, quibus invitis Musis ipsi versus pangere sunt conati. Vocabula HomERICA, Tragica, *Attica τῆ κοινῆ* adsuuntur, neque vitiorum metricorum et prosodiacorum expertes sunt versus Lucianei. Nec tamen arbitror,

¹²) Transpositis vocabulis claudicanti versui poterit subveniri. Legatur:

Οἶδα δ' ἀριθμὸν ἐγὼ ψαμμοῦ καὶ μέτρα θαλάσσης.

De ipso oraculo non sine fructu poterit conferri *Βονκεκκί Corpus Inscriptionum* N° 1724.

¹³) Ipse LUCIANUS in eodem verbo *λαλεῖν*, quod veteribus idem fere erat, atque *φλυαρεῖν* (cf. instar omnium *EUPOLIDIS* versus: *Λαλεῖν ἀριστος, ἀδυνατάτατος λέγειν*) identidem est lapsus. In *Vit. Auct.* 3, ut uno exemplo defungar, imprudenti excidit: τὸ μὲν πρῶτον φονχίη μακρὴ καὶ ἀφανίη καὶ αἴντε δῖων ἰτίων λαλέων μηδέν. Voluit *διαλίγεσθαι*. Plura exempla *ILCOMITZII* index ostendet. At *SOPHOCLES* immerito eiusdem facinoris est accusatus. Qui putabatur cecinisse, quae exstant in *fragm.* 667 (*DINA.*):

αἰδώς γὰρ ἐν πακοῖσιν οὐδέν ὄφελει.

ἢ γὰρ αἰσπὴ τῶ λαλοῦντι σύμμαχος.

Nihil certius esse potest, quam ipsam *SOPHOCLES* manum nuper revocasse *COMETEN* emendando:

ἢ γὰρ αἰσπὴ τῶ γκαλοῦντι σύμμαχος.

a LUCIANO posse profectum esse epigramma, quod in Lucianeis recensetur, 18 (*Anth. Pal.* XI. 274):

Εἰπέ μοι εἰρομένῳ, Κυλλήνιε, πῶς κατέδυσε
Λολλιανοῦ ψυχὴ δῶμα τὸ Φερσεφώνης;

LUCIANUM enim proprium nomen haud dubie docuerat, in vocabulis, qualia sunt *Μαρκιανός*, *Ἀδριανός*, *Καλπουριανός* similibus penultimam esse longam, ideoque nondum me poenitet, in *Ver. Hist.* II. 28 pro *Λουκιανός* reposuisse:

Λυκῆνος τάδε πάντα φίλος μακάρεσσι θεοῖσιν
εἶδέ τε καὶ πάλιν ἦλθεν ἐὼν ἐς πατρίδα γαίαν.

LOLLIANOS et LUCIANOS illis malim relinquere poetarum filiis, qui huiusce generis penthemimeres dactylicas cecinerunt, quales ex *Anthologia* animi causa aliquot episcatus in *Adversaria* mea retuli, *κοίτας ἀνεξόμαθα* vel *τὴν θεὸν ἐκδέδουκας* vel *ἔχθραν ἐπισπασάμην*, vel qui omnium est speciosissimus, *ἴχων θρίδακας*. At pulcrum versuum Lucianeorum specimen habes in *Alex.* 50, in quo nescio quid magis mireris, eclecticismum, quo sua singulis poetis vocabula surripiuntur, an audaciam, qua *πρὸς τὸ κεκνήδης τοῦ ρυθμοῦ* leges spernuntur, quas consuetudo sanctas nec temere spernendas tulerat. Non mihi parco, quin totum carmen transcribam:

δίξαι ὅστις σὴν ἄλοχον μάλα πάγχυ λεληθώς
καλλιγένειαν ὑπὲρ λεχέων σαλαγεῖ κατὰ δῶμα;
δοῦλος Πρωτογένης, τῷ δὴ σὺ γε πάντα πέποιθας.
ἄπειες γὰρ ἐκείνον, ὃ δ' αὖθις σὴν παράκοιτιν,
ἀντίδοσιν ταύτην ὕβρεως ἰδίας ἀποτίνων.
ἀλλ' ἐπὶ σοὶ δὴ Φάρμακ' ἀπ' αὐτῶν λυγρὰ τέτυκται,
ὡς μήτ' εἰσαίσις μήτ' εἰσοράσις ἂ ποιούσιν.
Εὐρήσεις δὲ κάτω ὑπο σῶ λέχει ἀγχόθι τοίχου
πρὸς κεφαλῆς· καὶ σὴ θεράπεινα σύνοιδα Καλυψώ.

Dixeris se ipsum subsannantem rosisse LUCIANUM, quam in *Lexiphane* 20 scriberet: καὶ ἡμᾶς τοὺς προσομιλοῦντας καταλιπὼν πρὸ χιλίων (leg. ὡς πρὸ χιλίων) ἐτῶν ἡμῖν διαλέγεται διαστρέφων τὴν γλῶτταν καὶ ταυτὶ τὰ ἀλλόκοτα συντιθεὶς καὶ σπουδὴν ποιούμενος ἐπ' αὐτοῖς, ὡς δὴ τι μέγα ὄν, εἰ ξενίζοι καὶ τὸ καθεστηκὸς νόμισμα τῆς Φωνῆς παρακώπτοι. Sed turpius idem peccavit in altero *Alexandri* loco, *ἔμμετρα φεγγγόμενος*, τὰ μέλλοντα προθεσπίζων, ut est in *Philopseude*. Ex oraculis, quae

plebeculam decepturus panxit ALEXANDER, unum (*Alex.* 24) ita sonat: .

Τίμεναι κέλομαι τὸν ἐμὸν θεράπονθ' ὑποφήτην .

οὐ γὰρ μοι κτεάνων μέλεται ἄγαν, ἀλλ' ὑποφήτου.

At producitur, o bone, vocabuli ἄγαν syllaba extrema, nisi qui ex *Anthologiae* poetis excusationem vitii metrici velit petere. Fieri potest, ut librarii impegerint, sed vix credo. Ipsum LUCIANUM credo esse culpandum, qui facile vitare potuerat so-locicismum scribendo:

οὐ γὰρ μοι κτεάνων μέλεται τὸσον, ἀλλ' ὑποφήτου.

Neque dialectologiae, ut hoc vocabulo utar, peritiorum fuisse coniciat LUCIANUM, quam rei metricae et prosodicae, siquidem ab eo commissa sunt vitia, quae sat multa conspicua sunt in dialogis aut omnino aut aliquam partem *Ionica* dialecto conscriptis. Quam rem postea accuratius tractaturus, iam in aliquot e *Vitarum Auctione* petitis exemplis observationis veritatem ostendam. *Vit. Auct.* 5: Ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τοῖς ἐκεῖ σοφοῖσι. *Leg.* τοῖσι. — *Ibid.* 4: Εἶτ' ἐπὶ τουτέοισιν ἀριθμέειν. *Leg.* τουτοῖσι. — *Ibid.* 6: Τὰ δ' ἀμφὶ δαιταν ὀποτος (*leg.* ποτος) εἶ; ΠΓΘ: Ψυχῆιον (*leg.* ψυχῆρον) μὲν οὐδὲ ἐν σιτέομαι, τὰ δ' ἄλλα πλὴν κυάμων. ΑΓΟ: Τίνος εἶνεκα (*leg.* ἔνεκα); ἢ μυσάττη τοὺς κυάμους; ΠΓΘ: Οὐκ, ἀλλὰ ἰροὶ εἰσι καὶ θωυμαστή αὐτέων (*leg.* αὐτῶν) ἢ φύσις κτέ. — *Ibid.* 14: καὶ οὐδὲν αὐτῶν ὅτι μὴ ἐπικῆριον. Est vox nihili ἐπικῆριον pro ἐπίκηρον. Haec vero horumque similia utrum ab ipso LUCIANO an a librariis sint profecta, haud facile certo quis diiudicabit¹⁴; itaque antiquissimum erit, indicare vitia nec tamen in ipso textu corrigere. Sed redeo ad LUCIANUM poetam, versus tractaturus emendaturusque, quibus in *Iove Tragedo*, quem dialogum pulcherrimis salissimisque annuero, HERMES deos ad concilium convocat (*Iur. Trag.* 6):

μήτε τις οὖν θήλεια θεός . . . μήτε τις ἄρσην

μηδ' αὐτῶν ποταμῶν μενέτω νόσφ' Ὀκεανοῦ

¹⁴) Tetigit rem, nec tamen omnino absolvit GUILIELMUS DINDBORGH in *Commentatione de dialecto HERODOTI*, qua suam HERODOTI editionem (Dindorf) ornavit, pag. XLIV sqq. Cui pro certo videtur stare, quaecumque contra dialectorum normam sunt peccata, librariis neque ipsi LUCIANO esse imputanda.

μηδέ τε νυμφάων, ἀλλ' ἐς Διδος ἔλθετε πάντες
εἰς ἀγορὴν, ὅσσοι τε κλυτὰς δαίνοσθ' ἑκατόμβας,
ὅσσοι τ' αὖ μέσατοι ἢ ὕστατοι ἢ μάλα πάγχυ
νώνυμοι βωμοῖσι παρὰ κνίσῃσι κάθησθε.

Parodia, ut recte monuit SOLANUS, ex variis HOMERI locis est concinnata; quos singulos proponam, quo melius iudicare liceat de arte, qua MERCURII κήρυγμα LUCIANUS composuerit. Cf.

Il. Θ. 7:

μήτε τις οὖν θήλεια θεὸς τόγε μήτε τις ἄρσην.
πειράτω διακέρσαι ἐμὸν ἔπος.

Il. Τ. 7:

οὔτε τις οὖν ποταμῶν ἀπέην νόσφ' Ὀκεανοῖο
οὔτ' ἄρα νυμφάων.

Il. Τ. 10:

ἐλθόντες δ' ἐς δῶμα Διδος νεφεληγερέταο.

Posset, quem operae non poeniteret, singulis fere, quibus usus est vocabulis, auctorem HOMERUM excitare. Sed nil opus est. Claudicare primum versuum Lucianeorum nemo non vidit. Lacunae explendae quae facta sunt pericula, sat fuere infelicia. Scripserunt, HOMERUM secuti: μήτε τις οὖν θήλεια θεὸς τόγε κτέ, aut θεὸς καὶ μήτε, alterum altero ineptius. Nemo profecto tam plumbeum LUCIANUM fuisse serio contendet, qui τόγε, apud HOMERUM aptissimum, suis ineptissime intulerit. De καὶ μήτε praestat tacere. Duae locum expediendi statui possunt rationes; aut, quod visum est LEHMANNO, mancum ipse LUCIANUS et claudicantem versum dare voluit, ut verum esset, quod de se HERMES erat professus: ἐγὼ δὲ ἤκιστα ποιητικὸς εἰμι, ὥστε διαφθερῶ τὸ κήρυγμα, ὑπέρμετρα καὶ ἐνδεᾶ ξυνείρων¹⁵, aut periit vocabulum, in Homericis τόγε locum a LUCIANO suffectum, nec ita facile poterit restitui. Multo facilius alteri versuum poterit subveniri, αὐτῶν in duas partes dirimendo, atque αὐτῶν scribendo. Omnium vero gravissimus morbus extremum ver-

¹⁵) Idem queritur ac de se fatetur AΠΟΛΛΟ, *Iup. trag.* 80, his verbis: δμως δὲ καὶ οὕτω γυμνὸς ἐκείτων καὶ ἄσπευος πειράσομαι προειπεῖν, δπό-
τερον (ισγ. δποτέρω) τὸ κρᾶτος ἴσται· ἀνέξισθα δὲ, εἰ μὴ ἔκμετρα λί-
γοιμα. Ratio editores videtur fugisse, quum pro vulgato ἔκμετρα ο codice
Gorlicensi ἔκμετρα recipere. Aut retinenda est vulgata lectio, aut deleta μὴ
scribendum ἔκμετρα.

Ἄκνιστους βωμούς serioribus temporibus Graecis haud raras faisse nec inauditos, probabit ARCHIAE epigramma (*Anth. Pal. X, 7*), quod, quum illustrando LUCIANI loco egregie possit inseruire, totum describam:

Τοῦδὲ με κυματοπλήγος ἐπὶ σκοπέλοιο Πρήπιον
 ναῦται Θρηϊκίου θέντο πόρου Φύλακα.
 πολλάκις οἷς ἦϊξα ταχὺς καλέουσι ἀρωγός,
 ξεῖνε, κατὰ πρύμνης ἠδὺν ἄγων Ζέφυρον.
 τοῦνεκεν οὐτ' ἄκνισσον (leg. ἄκνισον), ὅπερ θέμις, οὐδ' ἐπίδευῃ
 εἶαρος ἀβρήσεις βωμῶν ἐμὸν στεφάνων.
 ἀλλ' αἰεὶ θυδέντα καὶ ἔμπυρον οὐδ' ἐκατόμβῃ
 τόσσον, ὅσον τιμὴ δαίμοσιν ἀνδάνεται.

Alter *Anthologiae* poëta, AUTOMEDON (*Anth. Pal. XI. 524*), APOLLINEM introduxit, ARRIUM ἀκνίσου βωμοῦ νεώκορον appellan-tem.

6.

Quae in proverbium apud nostrates abiit de ovo COLUMBI narratio, ea, quum Graecos scriptores versarem, identidem ob animum est obversata cogitanti, quam multa COLUMBI illo artificio neque difficiliora neque hercle obscuriora viros doctos fefellerint, donec ab uno reliquis felicior commonefacti veritatem ipsa simplicitate fulgentem et conspicuam agnoverint, quam multa haud dubie nos quoque ludificentur, quae simulatque erunt illustrata et demonstrata pudebit ipsos non olim invenisse. E STOBÆI *Floril. Append.* (II. p. 718 *ed. alter.*) irrepserat Graecus poëta SOPHILUS; qui in oblivionem, a qua librariorum benignitate erat vindicatus, iussus est remigrare, ex quo MEINBKUS indicavit, versus eo loco excitatos SOPHOCLIS esse in *Oed. Col.* 806, 807, atque SOPHILUM poëtam merum esse scribarum figmentum. Merito omnes plaudent. Iidem e SOPHOCLIS fragmentis expellant, quod apud DINDORFIUM (*Poët. Scen. fr.* 917) e *Grammatico Coisliniano pag.* 237 est receptum: Ὀγκος: ἢ κατὰ στίχον ἔφοδος τῶν θεριστῶν καὶ ὄγμοι σταχῶν: καὶ Σοφοκλῆς ὀστιβογμεύς φησι καὶ ἐπόγμιος Δημήτηρ, ἔφορος τοῦ θέρους. Monstrum illud vocabuli in duas partes dissecent στίβον ὄγμεύει legendo, et persuasum sibi habeant (cf.

I. C. VAN DER WULP, *Observatt. Crit.* p. 49), SOPHOCLES locum respici in *Philoctete* 163:

στίβον δὲ γυμνῆσει τόνδε πέλας που.

Iidem mecum vitia aliquot tollant e LUCIANO, inde, si quid video, orta, quod locorum, quos imitatus erat scriptor vel laudavit, non recte meminerunt editores. Quae correxisse vix maiori videtur esse posse laudi, ac si qui in, rem amissam, multis quaerentibus, forte fortuna incidit. In LUCIANO Gallo 4: τὸ Ἴσον ἠσεβηκέναι κυάμους φαγόντα ὡς ἂν εἰ τὴν κεφαλὴν τοῦ πατρὸς βεβρώκεις, viderunt editores ad versum alludi in *Pythagoraeico* quodam carmine obvium, atque servatum a CLEMENTE ALEXANDRINO, *Strom.* I. III. pag. 187. 14 SYLB.:

Ἴσον τοι κυάμους τρώγειν κεφαλὰς τε τοκήων.

Dixeris, qui CLEMENTE ALEXANDRINO tam feliciter utuntur ad LUCIANUM illustrandum, eosdem EURIPIDEM haud dubie memoriter tenere. Erras toto coelo. Si enim vidissent, in *Epist. Saturn.* 55: Καὶ εἴ σοι ταῦτα καταψεύδουσαι αὐτῶν δοκοῦμεν, τὸν ὑμέτερον παράσιτον ἀναμνήσθητι, τὸν Ἴξιονα, ὃς ἀξιωθείς κοινῆς τραπέζης, ἀξίωμα Ἴσον ἔχων ὑμῖν τῇ Ἡρᾷ μεθυσθείς ἐπεχείρει ὁ γενναῖος, LUCIANUM alludere ad EURIPIDIS *Orest.* v. 9, quin integrum versum excitare:

κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων Ἴσον,

non potuissent non intelligere, ἀξιωθείς illud, quod vocabulorum constructionem impedit et pessumdat, a stupido librario adiectum, atque e textu esse pellendum¹⁸. Alterum exemplum

¹⁸) Recte a nonnullis LUCIANI editoribus *Imag.* 12: Οὐκοῦν, ὦ Πολύστρατε, μῦθον ἀπὸ μῦθου ἔμειψαι αὐτῶ τῷ μέτρῳ, φασίν, ἢ καὶ λῶον reinvocatum est λῶον, quum scriptor ΗΞΙΟΝΙ auctoritate sit usus, *Opp.* 350:

εὐ δ' ἀποδοῦναι

αὐτῶ τῷ μέτρῳ καὶ λῶον, αἶ κε δύνηται.

At debuerant iidem *Pro Imag.* 19: Ἀλλὰ πῶς ἐπήνεσε ποιητῆς εὐδόκιμος τὸν Γλαῦκον, οὐδὲ Πολυδεύκειος βίαν φησὶς ἀνατείνασθαι ἂν αὐτῷ ἰναντίας τὰς χεῖρας οὐδὲ σιδάρεον Ἀλκμήνας τέκος ποῖται ἀντείνασθαι restituere, quem SIVONIDEM *Ceum* fuisse sagaciter vidit MEINKEIUS. Turpius est; quod apud PLUTARCHUM, *d. aud. poet.* pag. 21. A commiserunt editores in fragmento PINDARI, quod pertinaciter edere pergunt hunc in modum depravatum:

Τῷ παρ δίκην

γλυκεῖς μικροτάτα μένει τελευτά.

e prosae orationis scriptore petam. Ita LUCIANUS in *Lexiphane* 14: Μετὰ δὲ τὸν ποτὸν συνυβλήσομεν οἶα καὶ ἄττα εἰώθαμεν· οὐ γὰρ ἄκαιρον δῆπουθεν ἐνοينوφλύειν (*leg. ἐν οἴνω φλύειν*). Ἐπαινῶ τοῦτο, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ γὰρ ὅτι περ ὀφελὸς ἐσμεν τῆς Ἀττικίσσεως ἄκρον¹⁹. Εὐ λέγεις, ἦ δ' ὅς ὁ Καλλικλῆς· τὸ γὰρ ἐρεσχηλεῖν ἀλλήλους συχνάκις λάλης θηγάνη γίνυται. Ἐγὼ δὲ, ἦ δ' ὅς ὁ Εὐδημος — κρύος γὰρ ἐστίν — ἦδιον ἂν εὐζωροτέρῳ ὑποπυκνάζοιμι κτέ. Nolo in dialogo, qualis est *Lexiphanes*, id urgere, hoc unico per totam Graecitatem loco vocabulum ὑποπυκνάζω legi, licet in hacce λέξεων Ἀττικῶν quasi συναγωγῇ LUCIANUM haud facile arbitrer usum esse vocabulo, quod ipse finxerit nec ab hoc vel illo veterum scriptorum *Atticorum* mutuo sumpserit. Quibuscunque vero per *Atticos* scriptores locis potandi commesandique fit mentio, innumeris fere iis, eorum nullum scio illo suaviolem, quo SOCRATES suam de bibendo, si qui rite velit potare, sententiam exponit apud XENOPHONTEM, *Conviv.* II. 26. Ibi in aliis ita iocatur: Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, ἦν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γυνῶμαι σφραλοῦνται, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι δυνασόμεθα· ἦν δ' ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι πυκνὰ ἐπιψεκάζωσιν (ἵνα καὶ ἐγὼ ἐν Γοργιεῖσις βήμασιν εἶπω) οὕτως οὐ βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ ποτοῦ μεθύειν, ἀλλ' ἀναπειθόμενοι, πρὸς τὸ παιγνιωδέστερον ἀφιξόμεθα. Mihi quidem exploratum est, LUCIANUM XENOPHONTEM auctorem secutum in *Lexiphanis* loco scripsisse ὑποψεκάζω-

Verum ipse PINNARIUS eos docere potuerat, *ISTEM.* VII. v. 47 (*Beaek. ed. alt.*)

τὸ δὲ πὰρ δίκαιον

γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά.

Omnino poetarum fragmenta, quibus ille PLUTARCHI libellus suapte natura est referatus, haud exiguum partem vitiiis scatet, quae nullo negotio editores tollere potuerant. Quos, ut unum e multis eligam, dormitasse dixeris, qui pag. 21. B. in versu:

Οὐδὲν κακίων πτωχός, εἰ καλῶς φρονοῖ,

φρονοεῖ scribendo duplex vitium corrigere neglexerint.

¹⁹) Ut re vera dici possint ἀττικίζειν, videtur vocabulum ἄκρος in fine sententiae esse delendum. Tum demum genuinus Atticismus, qui in locutione *ὅτι περ ὀφελὸς ἐστὶ*, cernitur, est instauratus. Vocabulum ἄκρος LUCIANO vindicat RUMKENIUS (in schedis MSS, de quibus vid. *Mnem.* II. pag. 262) in libello *de Paras.* 42: *Ἀισχίνης μέντοι ὁ Σωκρατικός, ὁ τοὺς μακροὺς καὶ ἀστεῖους διαυλόγους γράψας, ἦνέ ποτε εἰς Σικελίαν.* Pro μακροὺς ille legi iubet ἄκρους.

ζοιμι, atque hoc argumento fortasse posset uti, qui contenderet, ΧΕΝΟΦΟΝΤΕΜ eo loco non ἐπιψεκάζωσιν dixisse, sed ὑποψεκάζωσιν, cui opinioni suffragatur I. POLLUX VI, 2, 19: ὑποπίνειν, ὃ καὶ ὑποψεκάζειν λέγουσιν. VI. 50: τὰς κύλικας ἐν κύκλῳ περιελαύνειν, πυκνὸν ὑποψεκάζειν.

Quum a poetis sponte ad prosae orationis scriptores sim delapsus, finem huicce quaestionum Lucianearum particulae primae imponam restituendo Atticismum²⁰ locis aliquot, quibus a LUCIANO quaesitus, sed a librariis est pessumdatum. Inclytus in paucis est DEMOSTHENIS in *Philippica tertia* (9. 51 BEKK.) locus, quo conviciis criminibusque, quae magna multaque in PHILIPPUM erat iaculatus, cumulus accedit numerosa haecce peroratio: ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου καὶ ὧν ἐκεῖνος πράττει, οὐχ οὕτως ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐχ Ἑλληνας ὄντας, οὐδὲ προσήκοντας οὐδὲν τοῖς Ἑλλησιν, ἀλλ' οὐδὲ βαρβάρου ἐντεῦθεν, ὅθεν καλὸν εἶπεῖν, ἀλλ' ὀλέθρου Μακεδόνος, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι. Inde quicumque indignabundus hominem voluit notare, quo vix alter possit esse nequior, ὀλεθρον eum appellat, atque omnium optime LUCIANUM hanc dicendi formulam nosse par est, qui DEMOSTHENIS magniloquentia ignaviam fuisse maiorem demonstraturus, hoc eodem, quem modo produxi, *Philippicorum* loco utitur *De Paras.* 42. Quem identidem est imitatus ac secutus, ut *Dial. Mort.* 9. 4: Πλὴν ἀλλὰ πολὺ ἐκείνων ἀξιώτερος κληρονομεῖν, εἰ καὶ βάρβαρος ἦν καὶ ὀλεθρος. — *Alex.* 11: Καὶ οἱ ὀλεθροὶ ἐκεῖνοὶ Παφλαγόνες. — *De Saltat.* 5: καὶ ἐπαίνους ἀπρεπέστατους ἐπιβοῶντα ὀλέθρῳ τινὶ ἀνθρώπῳ. — *Iur. Trag.* 45: καίτοι οὐκ ὀλίγων ταλάντων ὁ Σαρδιανὸς ἐκεῖνος ὀλεθρος. Iam vero haud

²⁰) Non possum, quum de Atticismo mentio sit inhibita, a me impetrare, quin ridiculum glossema indicem in libello *Quom. Hist. Conscrib. sit*, quod non dudum a viris doctis cancellis saeptum aut omnino deletum esse magnopere miror. Ridet cap. 32 LUCIANUS eos rerum scriptores, qui numero librorum aut opusculorum inscriptionibus gravitatem auctoritatemque affectent: καὶ γὰρ αὐ καὶ αὐτὰς παγγίλοι· τοῦ δεῖνος Παρθικῶν νικῶν τασάδε· καὶ αὐ Παρθίδος πρῶτον, δεύτερον, ὡς Ἀτθίδος δῆλον ὅτι. Ἄλλος ἀστειότερον παρὰ πολὺ — ἀτίγνων γὰρ — Δημητρίου Σαγαλασσῆος Παρθονικῆ. Deprehendimus ipsisque auribus tenemus Grammaticum suis doctis videlicet annotationibus (ὡς Ἀτθίδος δῆλον ὅτι) exemplaria *Graeca* adulterantem. Quas iure nostro repudiamus et reiicimus.

nimum mihi videor esse audax, si in libello *Quom. Hist. sit Conscr.* 38: οὐδὲ Κλέων αὐτὸν φοβήσῃ μέγα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δυνάμενος καὶ κατέχων τὸ βῆμα, ὡς μὴ εἰπεῖν, ὅτι δλεθριος καὶ μανικὸς ἄνθρωπος οὗτος ἦν, solemnem formulam revocavero, δλεθρος καὶ μανικὸς legendo, eademque medicina compluribus locis apud LUCIANUM vitium sustulero, quod ab hoc editorum illo, ab illo hoc loco, sed a nullo constanter et ubique correctum est. Tamquam alterum Atticismi oblitterati exemplum *Alexandri* locum eo lubentius priori annectam, quo magis ille alio quoque nomine editorum conniventiam demonstrat. Legitur ibi *cap.* 43: Ἐθέλω δέ σοι καὶ διάλογον διηγῆσασθαι τοῦ Γλύκωνος καὶ Σακέρδατος τινος Τιανοῦ ἀνθρώπου, ὁποῖου τινὸς τὴν σύνεσιν εἶση ἀπὸ τῶν ἐρωτημάτων. Ἀνέγνων δὲ αὐτὸν χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένον ἐν Τίῳ ἐν τῇ τοῦ Σακέρδατος οἰκίᾳ. Εἶπε γάρ μοι, ἔφη, ὦ δέσποτα Γλύκων, τίς εἶ; Ἐγὼ, ἢ δ' ὄς, Ἀσκληπιος νέος. Ἄλλος παρ' ἐκεῖνον τὸν πρότερον, πῶς λέγεις; Οὐ θέμις, ἀκοῦσαι σε τοῦτό γε. Hiulca est oratio, nisi ἢ πῶς λέγεις cum FRITZSCHIO h. l. legendo elegantem Atticismum, PLATONI imprimis familiarem, revocaveris. SACERDOTEM autem hoc loco non esse appellativum, sed proprium nomen, quum editorum neminem fugerit, quid dicas DINDORFIO potuisse caussae fuisse, cūr Σακέρδατα nobis reddiderit σακέρδατα, quid lexicographis, cur LUCIANUM *Graecae* orationi arbitrati sint unam vocem *Latinam* adpersisse?

Scribebam *Lugd. Bat.* mense *Septembri* MDCCLIII.

B L A D V U L L I N G.

In een *Scholion* op *ARISTOPH. Vesp.* 1291 staat het volgende: ἐξηπάτησεν ἢ χάραξ: Παροιμία, ὅταν ὑπὸ τοῦ σωζομένου τὰ σωζόν ἐξαπατηθῇ. ἢ ὅταν ἐξαπατηθῇ τις πιστεύσας. ἔστιν οὖν παροιμία ἀπὸ τῶν καλᾶμων τῶν προσδεσμούμενων ταῖς ἀμπέλοις, οἱ ἐνίοτε ριζοβολήσαντες ὑπεραύξονται τῶν ἀμπέλων. Het eigenlijk woord voor de palen, aan welke de wijnstokken vastgebonden werden, is volgens *HESYCHIUS* κάμακες. Dit woord moet ook hier hersteld, en gevolgeltjk gelezen worden: ἀπὸ τῶν καμάκων.

E. M.

AANTEKENINGEN .

OP DE

WESPEN VAN ARISTOPHANES.

I.

IETS OVER HET GETAL DER SCHOUWSPELERS EN HOE DE ROLLEN
ONDER HEN VERDEELD WAREN.

Men leest in K. O. MÜLLERS *Geschichte der Griechischen Litteratur*; II. p. 205, waar de schrijver de comédie behandelt, dat wel de meeste tooneelen bij ARISTOPHANES tusschen drie schouwspelers verdeeld zijn, maar die regel niet doorgaat en hij, even als de *Tragici*, somtijds ook eenen vierden schijnt gebruikt te hebben. Als voorbeeld noemt hij de *Wespen*, in welk stuk men meermalen BDLYCLEON en PHILOCLEON met de beide slaven SOSIAS en XANTHIAS te zamen op het tooneel zou zien.

Het is natuurlijk dat MÜLLER, die zich bij het schrijven van een algemeen overzicht de moeite niet geven kon, om de *Wespen*, met het oog op die vraag, opzettelijk te onderzoeken, deze uitkomst verkrijgen moest: want men vindt in dit stuk, zoo als wij het uit de *codices* kennen, inderdaad meermalen de vier genoemde personen te zamen op het tooneel. Maar die tekst verdient ons vertrouwen niet. Men weet, om hier van de overige verbasteringen niet te spreken, hoe telkens enkele verzen en somtijds zelfs geheele stukken verkeerd verdeeld en vaak den verschillende personen woorden in den mond gelegd zijn, die de dichter aan een' anderen had toegedacht.

MÜLLER heeft dit uit het oog verloren en daarom heeft zijne beslissing slechts weinig waarde. Ik heb getracht zooveel mogelijk overal mijne aandacht hierop gevestigd te houden en ben eindelijk tot een tegenovergesteld besluit gekomen. ARISTOPHANES heeft, althans in de *Wespen*, nergens vier personen tegelijk op het tooneel gebragt, maar alle plaatsen, die thans als bewijs daarvoor worden aangevoerd, moeten door de verzen anders te verdeelen tot drie personen worden teruggebragt. Wij zullen, om dit duidelijk te maken, de gedeelten van het stuk, die hierbij in aanmerking komen, kortelijk doorloopen.

Bij den aanvang van het eerste tooneel ziet men drie personen, twee slaven op straat voor de huisdeur en op eene bovenkamer (vs. 68) hunnen meester BDLYCLEON, die ligt te slapen. Dit blijft onveranderd tot vs. 158, wanneer BDLYCLEON, die wakker geworden is, en de pogingen van zijnen vader om te ontsnappen bemerkt heeft, den eenen slaaf naar binnen roept om hem te helpen. De andere, zegt hij, moet bij de deur blijven, vs. 142 *σὺ δὲ τῇ θύρᾳ πρόσκεισο*. ARISTOPHANES zegt hier niet met name, wie van de twee slaven, XANTHIAS of SOSIAS, volgens zijne bedoeling, naar binnen gaan, wie daarentegen buiten blijven moet. Dit was voor het publiek niet noodig, dat alles met eigen oogen zag en zich in den persoon niet bedriegen kon. Maar de *grammatici* van lateren tijd stonden op minder vasten grond; zij moesten alles, wat van dien aard in een stuk voorkomt, uit het verband opmaken en zijn daarbij dikwijls slordig en met weinig oordeel te werk gegaan. Van daar dat zij zich vergist hebben in den persoon, die op last van BDLYCLEON bij de huisdeur blijft en vs. 142 *ταῦτ', ὃ δέσποτα* antwoordt: men leest thans boven die woorden den naam SOSIAS; maar SOSIAS is juist de slaaf, die van het tooneel gegaan is; hij, die buiten blijft en antwoordt, heet XANTHIAS. Dit blijkt ten duidelijkste, wanneer later (vs. 456) BDLYCLEON zijne medewerking tegen het koor gebruikt en hem bij die gelegenheid toespreekt met de woorden: *παῖε, παῖ', ὃ Ξανθία, τοὺς σφῆκας ἀπὸ τῆς οἰκίας*. Misschien twijfelt iemand of dit vers wel noodwendig tot denzelfden slaaf gerigt moet zijn; doch wij komen hierop later terug. Men leze dus boven de aangehaalde woorden van vs. 142 niet SOSIAS, maar XANTHIAS, ge-

lijk mede boven vs. 152, waar de afschrijvers, zoo als natuurlijk was, in dezelfde dwaling hebben verkeerd.

Na het vertrek van *SOSIAS* blijven er slechts twee personen op het tooneel, *BDELYCLEON* en *XANTHIAS*. Dit duurt echter niet lang; want al spoedig (vs. 144) verschijnt *PHILOCLEON*.

De reden, waarom *ARISTOPHANES* den eenen slaaf juist een oogenblik te voren van het tooneel verwijderd heeft, komt thans aan het licht; hij had dien schouwspeler noodig voor de rol van *PHILOCLEON*. Natuurlijk kon hij daarvoor niet uitkomen en laat hij hem dus door *BDELYCLEON* onder een voorwendsel naar binnen roepen; maar de eigenlijke reden is die, welke ik zoo even genoemd heb. Want van het oogenblik af dat hij na vs. 136 het tooneel verlaten heeft en *PHILOCLEON* onmiddellijk daarop verschijnt, is, gelijk wij zullen aantoonen, de rol van *SOSIAS* geëindigd en treedt hij als slaaf niet weder op.

Het aantal personen is door het optreden van *PHILOCLEON* weder tot drie geklommen, *XANTHIAS* voor aan de huisdeur en *PHILOCLEON* met *BDELYCLEON* daar binnen. Maar de loop van het stuk brengt mede, dat *BDELYCLEON* zich buiten bij zijnen slaaf vervoegen moet, om met dezen de huisdeur te bewaken, terwijl alleen *PHILOCLEON* vooreerst nog binnen blijft. *BDELYCLEON* verlaat dus het huis; maar het oogenblik wanneer en de reden waarom vindt men thans in den tekst niet meer aangewezen. Er is evenwel genoeg overgebleven, om grond te geven tot eene gissing. Ik houd het bijna voor zeker, dat men het juiste oogenblik en de aanleiding in vs. 152 vlgg. zoeken moet. De plaats luidt aldus:

. . τὴν θύραν ᾧθει· πιάζει νυν σφόδρα
 εὖ κἀνδρικῶς· κἀγὼ γὰρ ἔνταυθ' ἔρχομαι.
 καὶ τῆς κατακλιίδος ἐπιμελοῦ καὶ τοῦ μοχλοῦ
 . Φύλατθ', ὅπως μὴ τὴν βάλανον ἐκτρώξεται.

Deze vier verzen, die gelijk ik boven reeds gezegd heb, ten onregte op naam van *SOSIAS* gesteld zijn, kunnen niet alleen in geen geval aan dezen, maar zelfs niet allen aan een' en denzelfden persoon toebehooren. Het is mij onverklaarbaar hoe men dit zoo lang heeft kunnen voorbij zien. Men vindt hier in het eerste vers twee *imperativi*, ᾧθει en πιάζει, beiden met hetzelfde object, namelijk τὴν θύραν, doch wier beteekenis liju-

regt tegen elkander overstaat. De woorden *ᾠθεῖν τὴν θύραν* willen zeggen, de deur openbreken of stooten, zoo als bij *LYSIAS*, over den moord van *Eratosthenes*, §. 24. *ὡσαντες δὲ τὴν θύραν τοῦ δωματίου οἱ μὲν πρῶτοι εἰσιόντες ἔτι εἶδομεν αὐτὸν κατακειμενον παρὰ τῆς γυναικί*: daarentegen is *πιέζειν τὴν θύραν* nagenoeg hetzelfde als in vs. 142 *προσκειῖσθαι τῆς θύρας*, tegen de deur drukken om te verhinderen dat men haar van de andere zijde openstoote. De slaaf geeft hier dus in een adem twee geheel tegenstrijdige bevelen, *τὴν θύραν ᾠθει*, » breek de » deur open,» en *πιέζε νυν σφῶδρα*, » druk er tegen dat zij ge- » sloten blijve.» Eigenlijk zouden wij niets meer behoeven te zeggen, om te bewijzen, dat de plaats bedorven is; men kan er echter hivoegen, dat de slaaf, die hier spreekt, sedert vs. 138 alleen is en niemand heeft om bevelen te geven, en dat hij buitendien op last van zijnen heer zelf bij de deur de wacht houdt en dus onmogelijk heeft kunnen zeggen, *καγὼ γὰρ ἐνταῦθ' ἔρχομαι*, als ware zijn post tot nog toe elders geweest. De plaats is dus bedorven en ten minste voor een gedeelte niet aan den regten persoon toegedicht; zij kan niet geheel worden hersteld, want de woorden zijn niet verbasterd maar ten deele verloren gegaan; ik zal echter zeggen hoe ik geloof dat men haar het dichtst tot haren oorspronkelijken vorm terug kan brengen. Terwijl *BDELICLON* nog spreekt (vs. 151), heeft *PHILOCLEON* zich ongemerkt naar de huisdeur begeven en begint daartegen te bonzen. De wachter roept hierop zijnen meester en vraagt om hulp. De woorden, die hij daarbij bezigde, zijn bijna geheel weggevallen; alleen het *τὴν θύραν ᾠθεῖ* (niet *ᾠθει*) van vs. 152 is daarvan overig gebleven. Het subject van *ᾠθεῖ* is, gelijk van zelf spreekt, *PHILOCLEON*. Wat hierop volgt, *πιέζε νυν σφῶδρα κτέ.* is niet meer een gezegde van den slaaf, maar het antwoord van den meester. Deze was namelijk tot nog toe in huis gebleven, maar op het hulpgeschreeuw van den slaaf besluit hij ook naar buiten te gaan en zegt hem dit, opdat hij zich zoo lang goed houde. Men zou volgens mij, de geheele plaats aldus moeten schrijven:

ΞΑΝΘΙΑΣ.

.....
 . . . τὴν θύραν ᾠθεῖ.

ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ.

πλεζέ νυν σφδδρα

εὖ κἀνδρικῶς · κἀγὼ γὰρ ἐνταῦθ' ἔρχομαι κτέ.

Deze gissing heeft te meer waarschijnlijkheid, daar men reden heeft om te gelooven, dat de *codex archetypus* op deze hoogte gebrekkig was. Hiervoor spreekt niet alleen het ontbreken van de eerste lettergreep van vs. 152 zelf, maar ook vijf verzen vroeger de lacune, die het metrum van vs. 147 bederft (ἐτὰρ οὐκ . . . ἐρήσεις γε). Overigens is het niet te verwonderen, dat een afschrijver de drie nog leesbare woorden van den slaaf (τὴν θύραν ᾤθει), waarmede hij geen' weg wist, bij de volgenden gevoegd en alles te zamen op naam van den slaaf gesteld heeft.

BDELYCLEON heeft dus na vs. 155 het huis verlaten en bevindt zich met den slaaf voor de huisdeur, terwijl PHILOCLEON daar binnen alles in het werk stelt om te ontsnappen. Dit tooneel, dat voortduurt tot aan het optreden van het koor (vs. 250), geeft ons voor het eerst aanleiding om van het getal der schouwspelers te spreken. Want, zoo men de *codices* gelooven mag, zijn hier behalve PHILOCLEON en BDELYCLEON, de beide slaven SOSIAS en XANTHIAS in het gesprek gemengd, en heeft ARISTOPHANES derhalve vier schouwspelers op het tooneel gebracht. Maar de *codices* hebben in dit geval den tekst niet bewaard, zoo als de dichter hem geleverd had. ARISTOPHANES heeft niet meer dan drie schouwspelers laten optreden en onder dezen slechts éenen slaaf. Dit valt niet moeilijk te bewijzen. In de eerste plaats houde men in het oog, dat althans op het oogenblik wanneer BDELYCLEON mede voor de huisdeur plaats neemt (vs. 155) slechts één slaaf op het tooneel gezien wordt. Dit is een noodwendig gevolg van het voorgaande. Er waren in den beginne twee slaven aanwezig; één van die twee vertrekt (vs. 138); derhalve moet er slechts één overig blijven. Men ziet dan ook, dat BDELYCLEON, wanneer hij het woord rigt tot zijnen bediende, zoowel in vs. 142 als in vs. 152 vlgg. den *singularis* gebruikt. Vijfenzeventig verzen later, bij het optreden van het koor (vs. 250), is de toestand dezelfde. Alleentlijk heeft BDELYCLEON zich door den slaaf laten diets maken, dat zij van PHILOCLEON niets meer te vreezen hebben en

zonder gevaar wat kunnen rusten; men ziet dus den meester met den slaaf hier niet voor de deur waken, maar in diepen slaap nederliggen. Deze zijn de beide mannen, welke ΠΗΛΟ-
 ΚΛΕΟΝ bedoelt, wanneer hij (vs. 360 vlgg.) over het verlies zij-
 ner vrijheid klagende uitroept:

νῦν δὲ ξὺν ὀπλοῖς
 ἄνδρες ὀπλῖται διαταξάμενοι
 κατὰ τὰς διδούς σκοπιωροῦνται,
 τὼ δὲ δὴ αὐτῶν ἐπὶ ταῖσι θύραις
 ὡς περ με γαλῆν κρέα κλέψασαν
 τηροῦσιν ἔχοντ' ὀβελίσκους.

Of, zoo dit niet genoeg schijnt en misschien nog iemand meent, dat BDELYCLEON vs. 230 twee slaven bij zich heeft, vergelijkte hij vs. 395, waar BDELYCLEON ontwaakt en niet even als in vs. 156 uitroept, ὦ Ξυθία καὶ Σωσία καθεύδετε; maar door het gebruik van den singularis, οὗτος, ἐγείρου, duidelijk te kennen geeft, dat er niet meer dan één slaaf naast hem ligt.

Het staat dus vast, wij mogen het voor bewezen houden, dat met vs. 155 slechts één slaaf op het tooneel aanwezig is, en insgelijks met vs. 230 niet meer dan één.

Maar gedurende de vijf en zeventig verzen, die tusschen die plaatsen inliggen, nemen, volgens de *codices*, de beide slaven deel aan het gesprek en klimt hierdoor het getal personen tot vier. Daargelaten of ARISTOPHANES al dan niet over vier schouwspelers beschikken kon, heeft deze zaak op zich zelve iets bevreemdends: want waarom kon de slaaf, die op last van BDELYCLEON het tooneel verlaten had en met vs. 155 nog afwezig was, niet kort daarna teruggekomen en reeds voor vs. 230 weder afgetreden zijn? Maar ARISTOPHANES verzuimt nimmer het komen of weggaan der verschillende personen in zijne stukken behoorlijk door de eene of andere reden te regtvaardigen en daarvan vindt men bij deze gelegenheid niets. Stelt men met mij, dat XANTHIAS op het tooneel gebleven is, dan treedt SOSIAS, de andere slaaf, voor het eerst weder op in vs. 202 met de woorden:

οἷμοι δείλαιος·
 πόθεν ποτ' ἐμπέπτωκέ μοι τὸ βωλίον;

Of hij echter nu eerst teruggekomen is of reeds vroeger en

welke aanleiding hij daartoe gehad heeft; wat ARISTOPHANES kan bewogen hebben, om hem zonder noodzaak in het gesprek te mengen; waarom niet liever XANTHIAS even als voor vs. 202 de eenige helper van BDLYCLEON blijft: deze vragen, die de dichter elders door een wenk of schijnbaar toevallig woord pleegt op te lossen, doet men thans te vergeefs. SOSIAS spreekt op eens, voor dat iemand iets van zijne tegenwoordigheid weet of begrijpt, wat hij komt doen. Ik behoef niet te zeggen, dat dit op zich zelf reeds genoeg is om zijn optreden verdacht te maken; er is echter nog eene omstandigheid, die het bezwaar er van vergroot. Eens weder aan het spreken gekomen verdringt SOSIAS langzamerhand XANTHIAS en is ten slotte de persoon, die BDLYCLEON overreedt, om rust te nemen, en bij het optreden van het koor zelf naast hem ligt te slapen. Bij gevolg moet hij ook de slaaf zijn, dien BDLYCLEON later (vs. 395) uit die sluimering wekt. Dooh hoe zal men het dan goed maken, dat BDLYCLEON een weinig verder (vs. 456) in strijd met het voorgaande, hem XANTHIAS noemt? De lieden, die aan den tekst zijnen tegenwoordigen vorm gegeven hebben, zijn hierdoor zeer in het naauw gebragt: zij pogen zich te redden door eene verwisseling van personen aan te nemen en te stellen dat SOSIAS wel de slaaf is, die door BDLYCLEON gewekt wordt (vs. 395), maar niet bij hem blijft en van vs. 420 af plotseling vervangen wordt door XANTHIAS: eene ongerijmdheid, daar zich niet ééne reden denken laat, waarom de dichter zich niet zou gehouden hebben aan den slaaf, die nu eenmaal op het tooneel was, en noch van het vertrek van SOSIAS noch van de komst van XANTHIAS een spoor of teeken te vinden is. Wij zullen later zien, hoe die zwarigheid zonder veel moeite uit den weg kan worden genomen. Tot hiertoe over SOSIAS; maar wat is ondertusschen van XANTHIAS geworden? Hij kan bij het optreden van het koor niet meer op het tooneel zijn, daar BDLYCLEON, zoo als wij gezien hebben, op dat oogenblik maar éénen slaaf bij zich heeft en deze, volgens de *codices*, SOSIAS heet: doch wanneer en waarom is XANTHIAS vertrokken? Niets daarvan wordt hier aangeduid: hij verdwijnt na zijne laatste woorden (vs. 209) even stil en spoorloos als zijn makker in vs. 202 verschijnt. Alweder een bewijs voor mijne

stelling, dat dit tooneel nimmer zoo door ARISTOPHANES kan zijn ingerigt. De voorstelling, die ik tot hertoe van de zaak gegeven heb, steunt op de onderstelling dat SOSIAS na vs. 138 vertrokken, en XANTHIAS op het tooneel gebleven is: zoo men echter het geval omkeert en met de *codices* aanneemt, dat XANTHIAS afgetreden maar SOSIAS gebleven is, verandert de zaak hierdoor zeer weinig; alles, wat ik gezegd heb, blijft toepasselijk; alleen zal men dan op het wederverschijnen van XANTHIAS in vs. 174 de aanmerkingen moeten overbrengen, die ik nu van gelijken aard over de terugkomst van SOSIAS in vs. 202 gemaakt had.

De gebreken van het bedoelde tooneel zijn in het bovenstaande duidelijk genoeg aangetoond; laat ons thans zien, hoe wij die het gemakkelijkst en met de minste verandering van den tekst kunnen wegnemen. Ik weet daartoe slechts één middel; men moet van vs. 138 af slechts éenen slaaf laten optreden. Of die slaaf XANTHIAS of SOSIAS heet, zal in den grond wel onverschillig zijn; doch ARISTOPHANES heeft voor ons gekozen: BDLYCLEON noemt den slaaf, die hem in den wespenoorlog bijstaat en, zoo als wij boven gezien hebben, dezelfde is, welke in dit tooneel voorkomt, XANTHIAS (vs. 456); aan dien naam zijn wij dus verplicht ons te houden. Wezenlijke bezwaren tegen het overbrengen van alles, wat hier door SOSIAS gezegd wordt, op XANTHIAS, bestaan niet. Over vs. 142 en 152 hebben wij boven reeds gesproken; hierop kom ik dus niet terug. Overall waar later SOSIAS in de *codices* sprekende wordt ingevoerd, van vs. 202 tot 230, kan men zonder verder eenige verandering in den tekst te brengen, XANTHIAS daarvoor in de plaats stellen. De eenige bedenking, die men hiertegen maken kan, is, dat van vs. 202 tot vs. 209 het gesprek tusschen de beide slaven gevoerd wordt. Maar dit bezwaar is meer schijnbaar dan wezenlijk; men geve slechts vs. 204 en vs. 207 vlgg. niet aan XANTHIAS maar aan BDLYCLEON en schrappel den naam van BDLYCLEON boven vs. 209, zoodat dit anderhalve vers met de bovenstaanden vereenigd wordt, en alles zal gevonden zijn. Men oordeele slechts

ΞΑΝΘΙΑΣ.

ὄμοι, δελταίος.

πόθεν ποτ' ἐμπέπτωκέ μοι τὸ βῶλιον;

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

204 ἴσως ἄνωθεν μῦς ἐνέβαλλέ σοί ποθεν.

ΞΑΝΘΙΑΣ.

μῦς; οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ὑποδουμένός τις οὕτως
ὑπὸ τῶν κεραμίδων ἡλιαστῆς ὄροφίας.

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

207 οἱμοι κακοδαίμων, στρουθὸς ἀνὴρ γίγνεται·
ἐκπτήσεται· ποῦ ποῦ ἴστί μοι τὸ δίκτυον;

209 σοῦ σοῦ, πάλιν σοῦ· νῆ Δί', ἧ μοι κρεῖττον ἦν
τηρεῖν Σκιώνην ἀντὶ τούτου τοῦ πατρὸς.

Ik zal het gesprek niet verder afschrijven, omdat alles zich van hieraf bepaalt bij de verandering telkens van den naam *SOSIAS* in *XANTHIAS*. Diezelfde verandering moet natuurlijk ook plaats vinden in vs. 395 en de beide volgende, boven de antwoorden van den slaaf. De ongerijmde verwisseling van personen, die uit *SOSIAS* in vs. 420 eensklaps *XANTHIAS* maakt, vervalt hierdoor van zelf; want *XANTHIAS* is nu van vs. 138 af, de eenige slaaf, die in aanmerking komt. — De eerste plaats na deze, die aan'eiding geven kan tot de meening, dat *ARISTOPHANES* vier schouwspelers gebruikt heeft, vindt men in vs. 821 vlgg. Men ziet daar slechts drie personen op het tooneel, *BDELYCLEON*, *PHILOCLEON* en *SOSIAS*; maar weinige oogenblikken later (vs. 835) treedt ook *XANTHIAS* op, zonder dat men enig bewijs heeft, dat *SOSIAS* voor dien tijd heengegaan is: hier zouden dus, zoo men de *codices* vertrouwen mogt, vier schouwspelers benoodigd geweest zijn. Doch het is met de zaak even zoo gesteld als boven: *ARISTOPHANES* heeft er niet aan gedacht om *SOSIAS*, die van vs. 144 af de rol van *PHILOCLEON* vervult, op deze plaats te laten optreden: maar *grammatici* van lateren tijd hebben zich van hem bediend, om zich zoo tamelijk te redden uit de moeilijkheden, die eene verkeerde verdeeling van de verzen hier had doen ontstaan. De plaats, waarvan ik spreek, luidt thans als volgt:

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

821 ὦ δέσποθ' ἦρας, ὡς χαλεπὸς ἄρ' ἦσθ' ἰδεῖν.

822 οἶσπερ ἡμῖν φαίνεται Κλεώνυμος.

ΣΩΣΙΑΣ.

823 οὐκουν ἔχει γ' οὐδ' αὐτὸς ἥρωσ ὦν ὄπλα.

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

εἰ θᾶπτον ἐκαθίζου σὺ, θᾶπτον ἂν δίκην
ἐκάλουν.

Men wist hier met vs. 825 geen raad: aan het voorgaande vers liet het zich niet aanknoopen; met het volgende kon men het evenmin verbinden; het scheen daarom het gemakkelijkst, Sosias uit de lucht te laten vallen, om dit eene vers uit te spreken en daarna spoorloos te verdwijnen. De zaak laat zich echter op eene betere wijze schikken, zonder dat men daarbij de tusschenkomst van dezen nieuwen *Deus ex machina* behoeft. Vers 822 behoort niet aan PHILOCLEON maar aan BDLYCLEON; vers 823 niet aan SOSIAS maar aan PHILOCLEON. Men schrijve dus:

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

821 ὦ δέσποθ' ἥρωσ, ὡς χαλεπὸς ἄρ' ἦσθ' ἰδεῖν.

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

822 οἶδσπερ ἡμῖν φαίνεται Κλεάνυμος.

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

825 οὐκουν ἔχει γ' οὐδ' αὐτὸς ἥρωσ ὦν ὄπλα.

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

εἰ θᾶπτον ἐκαθίζου σὺ, κτέ.

In den verderen loop van het stuk komen nergens meer vier personen te gelijk op het tooneel; want de verzen in het regts-geding der beide honden (vs. 905 en vss. 936—940), die men vroeger, gedeeltelijk op gezag der *codices*, aan Sosias plagt toe te schrijven, zijn reeds lang door de uitgevers aan BDLYCLEON terug gegeven¹.

De uitkomst van ons onderzoek is, gelijk men ziet, zeer verschillend van die, welke K. O. MÜLLER verkregen heeft. Er zijn in de *Wespen* niet alleen geene tooneelen, die door meer dan drie schouwspelers worden uitgevoerd, maar eene oplettende beschouwing van sommige gedeelten der komedie kan

¹) Dr. KIEHL heeft mij op nog eene plaats opmerkzaam gemaakt, die aan mijne aandacht ontsnapt was. Vers 458, dat in de uitgaven op naam van Sosias staat, behoort niet aan dezen, maar aan BDLYCLEON.

zig is. Van meer belang is de verandering, die het volgende vers ondergaat. Afscheiden van vs. 26 en geschreven, zoo als in de *codd.* gevonden wordt, is het mij altijd onverstaanbaar geweest. Hoe toch kan een mensch, die zijne wapenen weggeworpen heeft, geschikt zijn om vrees in te boezemen? Het ongerijmde hiervan, gevoegd bij de ongepastheid en overtolligheid van *οὐ μὰ τοὺς θεούς*, als slotwoorden van Sosias, heeft mij op het denkbeeld der thans voorgestelde verdeeling gebragt. Zoo men haar goedkeurt en buitendien *γέ τοῦστ'*, dat daarmede niet bestaanbaar is, verandert in *γ' ἔτ' ἔστ'*, krijgt men eenen zin, juist zoo als men hier wenschen zou: *• bij de goden, het is waar, een mensch, die zijne wapenen weggeworpen heeft, is niet meer te vreezen."*

vs. 47 vlgg.

ΣΩΣΙΑΣ.

οὐκ οὖν ἐκεῖν' ἀλλόκοτον, ὃ Θέωρος κόραξ
γινγνόμενος;

ΞΑΝΘΙΑΣ.

ἤμιστ', ἀλλ' ἄριστον.

ΣΩΣΙΑΣ.

πῶς;

ΞΑΝΘΙΑΣ.

ὅπως;

ἄνθρωπος ὦν κτέ.

De *superlativus* ἄριστον is niet het woord, dat hier door den zin vereischt wordt. Men zal dit met mij eens zijn, indien men zich de beteekenis van ἀλλόκοτον juist voorstelt en bedenkt, dat ἄριστον daar tegen over gesteld wordt en het tegendeel beteekenen moet. Ἀλλόκοτος heet in het algemeen elke zaak, die ons, om welke reden ook, vreemd en zonderling schijnt en van het bekende en alledaagsche afwijkt. Daar echter alles, wat van dien aard voorkomt, onzen geest, om zijne nieuwhed, onbegrijpelijk en raadselachtig dunkt, is het niet te verwonderen, dat men ook dezen laatsten zin aan het woord gehecht heeft. ARISTOPHANES zelf leert ons, hoe naauw die gedachten aan elkander verwant zijn, in vs. 71 vlg.

νόσον γὰρ ὃ πατὴρ ἀλλόκοτον αὐτοῦ νοσεῖ,
ἦν οὐδ' ἂν εἶς γνοίη ποτ' οὐδὲ ξυμβάλοι.

Zoo bedoelt ook **SOSIAS** in vs. 47 met *ἀλλόκοτον* niet alleen het vreemde en ongewone, maar meer nog het raadselachtige van de zaak. Dit blijkt duidelijk uit het antwoord van **ΧΑΝΘΙΑΣ** een paar verzen later, waar hij, om te bewijzen, dat **SOSIAS** ongelijk heeft en de zaak lang niet *ἀλλόκοτος* is, haar als eenen *griphus* behandelt, welks oplossing voor de hand ligt. Omtrent den zin, dien wij aan *ἀλλόκοτον* hechten moeten, kan dus geen twijfel bestaan: de vraag is thans of **ΧΑΝΘΙΑΣ** in zijn antwoord den *superlativus* *ἄριστον* daar tegenover heeft kunnen stellen. Ik houd het voor onmogelijk: men verlangt hier een woord, niet dat *goed of heilzaam*, maar dat *ligt te raden, natuurlijk, eenvoudig* beteekent. Zulk een woord is *ῥᾶδιον*. **ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ**, die het in dien zin gebruikt, stelt het naast *σαφές*, *Iphig. in Aulide* vs. 400:

ταῦτά σοι βραχέα λέλεκται καὶ σαφῆ καὶ ῥᾶδια.

Waarschijnlijk had **ARISTOPHANES** den *superlativus* *ῥᾶστον* geschreven, die naast het voorgaande *ἀλλά* slechts eene letter van *ἄριστον* verschilt. Men leze derhalve:

ΣΩΣΙΑΣ.

οὐκ οὖν ἐκεῖν' ἀλλόκοτον, ὃ θέωρος κόραξ
γενόμενος;

ΞΑΝΘΙΑΣ.

ἤμιστ', ἀλλὰ ῥᾶστον.

Men ziet, dat ik hier behalve *ἄριστον* ook het *praesens* *γιγνώμενος* in den *aoristus* veranderd heb. Ieder oplettend lezer zal de noodzakelijkheid daarvan met mij gevoelen.

vs. 62 vlg. οὐδ' εἰ Κλέων ἔλαμψε τῆς τύχης χάριν,
αὐθις τὸν αὐτὸν ἄνδρα μυττωτεύσομεν.

Men moet hier onder **ΚΛΕΩΝ** niet den demagoog zelven verstaan, maar den **ΚΛΕΩΝ**, dien de dichter in zijne *Ridders* op het tooneel gebragt heeft. De beteekenis van het *verbum* *ἔλαμψε* komt dus geheel overeen met die van *ἄριστ' ἠκουσάτην* in de *Wolken* vs. 529: *ὃ σὺ φρων τε χῶ καταπύγων ἄριστ' ἠκουσάτην*. De zin is: *» en omdat mijn ΚΛΕΩΝ eens door goed geluk luid toegejuicht is, zal ik niet voor de tweede maal denzelfden man onder het hakmes leggen.*» Daar echter de woorden *Κλέων ἔλαμψε*, op zich zelve genomen, ook kunnen beteekenen, *» ΚΛΕΩΝ is in eer*

en aanzien gekomen", en hier dus aanleiding is tot een bespottelijk misverstand, acht ik het niet onwaarschijnlijk, dat ARISTOPHANES geschreven heeft:

οὐδ' εἰ Πάφλαγδὸν ἔλαμψε τῆς τύχης χάριν κτέ.

Men weet, dat CLEON in de *Ridders* overal optreedt als de *Paphlagonische slaaf*: een *scholium* heeft dit woord hier ligt kunnen verdringen.

vs. 64 vlgg. ἄλλ' ἔστιν ἡμῖν λογίδιον γνώμην ἔχον,
ἡμῶν μὲν αὐτῶν οὐχὶ δεξιώτερον,
κωμῳδίας δὲ φορτικῆς σοφώτερον.

Vers 65 is voor geene gezonde uitlegging vatbaar. Een dichtstuk kan met een ander dichtstuk, een mensch met eenen anderen mensch vergeleken worden; doch hoe een dichter zijn werk, als in dit vers, met de toeschouwers vergelijken kan, gaat mijn begrip te boven. Het pronomen ἡμῶν is bedorven. Men leze:

ἡμῶν μὲν αὐτῶν οὐχὶ δεξιώτερον.

Ἡμῶν μὲν αὐτῶν, d. i. κωμῳδίας μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐμοῦ πεποιημένης. ARISTOPHANES schijnt van oordeel geweest te zijn, dat hij nog wel iets beters kon maken dan dit stuk. Het vermeerdert de waarschijnlijkheid der *emendatie*, dat αὐτῶν, hetwelk hier hij ἡμῶν niet voegde, naast ἡμῶν juist op zijne plaats is.

vs. 74 — vs. 85.

De zamspraak tusschen XANTHIAS en SOSIAS, die wij hier lezen, bevat telkens eerst het antwoord, waarmede een der toeschouwers het raadsel van XANTHIAS poogt op te lossen en dan het oordeel over die poging. De rollen zijn zoo verdeeld, dat de oplossing telkens door XANTHIAS, het oordeel er over daarentegen door SOSIAS wordt medegedeeld. Het gezond verstand kan hiermede geen genoegen nemen. De toeschouwers, die eigenlijk raden moesten, namen aan de handeling geen deel; de dichter was dus verplicht, een' ander voor hen te laten optreden; doch hetzij hij tot dat einde aan XANTHIAS of aan SOSIAS de voorkour wilde geven, de taak, om het oordeel over elk antwoord uit te spreken en over de juistheid er van te beslissen, moest in elk geval aan hem verblijven, die het

raadsel ter oplossing had voorgesteld, die ten slotte aan de vergeefsche pogingen van het publiek een einde maakt, en die het geheim openbaart, dat is niet aan Sosias, maar aan ΧΑΝΘΙΑΣ. ARISTOPHANES heeft dit niet kunnen voorbij zien en, zoo hij eene zainspraak gewild heeft, ongetwijfeld Sosias voor het publiek laten spreken, en ΧΑΝΘΙΑΣ laten oordeelen, op de volgende wijze:

ΣΩΣΙΑΣ.

Ἀμυνίας μὲν ὁ Προνάπους φῆσ' οὐτοσί
εἶναι Φιλόκυβον αὐτόν.

ΞΑΝΘΙΑΣ.

ἀλλ' οὐδὲν λέγει
μὰ Δί, ἀλλ' ἀφ' αὐτοῦ τὴν νόσον τεκμαίρεται.

ΣΩΣΙΑΣ.

ὄδὶ δὲ φησι Σωσίας πρὸς Δερκύλον
εἶναι Φιλοπότην αὐτόν.

ΞΑΝΘΙΑΣ.

οὐδαμῶς γ', ἐπεὶ
αὐτὴ γε χρηστῶν ἐστὶν ἀνδρῶν ἡ νόσος.

ΣΩΣΙΑΣ.

Νικόστρατος δ' αὖ φησὶν ὁ Σκαμβουίδης
εἶναι Φιλοθύτην αὐτόν ἢ Φιλόξενον.

ΞΑΝΘΙΑΣ.

μὰ τὸν κύν', ὦ Νικόστρατ', οὐ Φιλόξενος,
ἐπεὶ καταπύγων ἐστὶν ὃ γε Φιλόξενος.
ἄλλως Φλυαρεῖτ', οὐ γὰρ ἐξευρήσετε. κτέ.

Men zal opmerken dat ik vs. 77:

οὐκ, ἀλλὰ φιλο μὲν ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ

hier niet heb opgenomen; wij komen daar spoedig op terug.

Het grootste bezwaar, dat de plaats opleverde, wordt door de voorgestelde verandering weggenomen: echter is deze schrijfwijze niet in elk opzigt voldoende. Wel beschouwd had ARISTOPHANES geene reden, om de antwoorden van AMYNIAS en de overigen door een ander als ΧΑΝΘΙΑΣ te laten voordragen. Het is waar, ΧΑΝΘΙΑΣ komt met het publiek niet in aanraking, en men kan vragen, hoe hij telkens verneemt, wat deze of geene zegt. Doch men moet niet al te veel willen weten, en buiten-dien SOSIAS is in dit opzigt er niets beter aan toe dan ΧΑΝΘΙΑΣ.

Ik begrijp dus niet waartoe de tusschenkomst van Sosias dient, en houd het voor waarschijnlijk, dat ARISTOPHANES de rede heeft laten doorloopen. Het gezag der *codices* moet ons niet doen wankelen: want tegenover den *Ravennas* en den *Venetus* staan de veel oudere boeken en *commentatores*, die de schrijver van het volgende opmerkelijke *scholium* (op *vs.* 75) nog heeft kunnen raadplegen: *τινὲς ἀμοιβαῖα · χαρίστερον δὲ λέγεσθαι αὐτὰ συνεχῶς πρὸς ἑνός.* Men ziet uit deze woorden, dat de tekst der plaats niet vast stond, maar door verschillende geleerden op verschillende wijze werd geregeld. Onze keuze is dus vrij en niets belet ons, aan de volgende schrijfwijze, zoo zij ons oordeel beter voldoet, de voorkeur te schenken:

Ἄμυνίας μὲν ὁ Προνάπους Φῆσ' οὐτοσί,
 εἶναι Φιλόκυβον αὐτόν · ἀλλ' οὐδὲν λέγει
 μὰ Δί', ἀλλ' ἀφ' αὐτοῦ τὴν νόσον τεκμαίρεται.
 ὁδὶ δὲ Φησι Σωσίας πρὸς Δερκύλον
 εἶναι Φιλοπότην αὐτόν, οὐδαμῶς γ', ἐπεὶ
 αὕτη γε χρηστῶν ἐστὶν ἀνδρῶν ἡ νόσος.
 Νικόστρατος δ' αὖ Φησὶν ὁ Σκαμβωνίδης
 εἶναι Φιλοθύτην αὐτόν ἢ Φιλόξενον.
 μὰ τὸν κύν', ὃ Νικόστρατ', οὐ Φιλόξενος,
 ἐπεὶ καταπύγων ἐστὶν ὃ γε Φιλόξενος.
 ἄλλως Φλυαρεῖτ' · οὐ γὰρ ἐξευρήσετε κτέ.

Eer wij van deze plaats afstappen, moet ik nog een paar woorden zeggen over *vs.* 77:

οὐκ, ἀλλὰ Φιλο μὲν ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ.

Dit vers is door mij in den tekst niet opgenomen, niet omdat het tegen de door mij voorgestelde schrijfwijze schijnt te pleiten, maar omdat het niet van ARISTOPHANES en geïnterpoleerd is. Ik zal de voornaamste redenen, die mij tot deze overtuiging gebragt hebben, hier opnoemen. Het vers wordt, om met het gezag der *codices* te beginnen, in den *Rav.* en *Ven.* gevonden, maar moet den veel oudere geleerden, wier meening door den *Scholias*t vermeld wordt (*τινὲς ἀμοιβαῖα, χαρίστερον δὲ λέγεσθαι αὐτὰ συνεχῶς πρὸς ἑνός*), onbekend geweest zijn. Die althans onder hen, welke hier aan eene doorloopen-de rede de voorkeur gaven, zouden, indien zij van *vs.* 77 kennis gedragen hadden, geheel anders hebben moeten oordeelen.

Men behoeft de plaats, met inbegrip van het vers, maar even over te lezen, om zich hiervan te overtuigen. Hiet staat dus tegenover de *codices* een ouder en eerwaardiger gezag, dat tegen de echtheid van het vers getuigt. De bezwaren, die het vers zelf aanbiedt, zijn mede zeer gewichtig. Het is een antwoord op de gissing van ΑΜΥΝΙΑΣ, die reeds is beantwoord; het wordt uitgesproken door ΧΑΝΘΙΑΣ, welke die gissing zelf had voorgedragen, en zoo hij nog eene aanmerking daarop maken wilde, aan deze in elk geval een' anderen vorm had moeten geven; het maakt eene goedhartige uitzondering op de overige gissingen en antwoorden op deze plaats, die allen met het doel geschreven zijn, om dezen of genen Athener bespottelijk te maken. Ik hoop, dat deze redenen voldoende zullen zijn, om mijn oordeel te regtvaardigen.

vs. 100 vlg. τὸν ἀλεκτρούνα δ', ὃς ἦδ' ἐφ' ἐσπέρας ἔφη
ὄψ' ἐξεγείρειν αὐτὸν, κτέ.

Het pronomen ὃς is hier niet op zijne plaats. Men leze: ὡς ἦδ' ἐφ' ἐσπέρας.

vs. 136

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

vlg. ὦ Ξανθία καὶ Σωσία, καθεύδετε;

ΞΑΝΘΙΑΣ.

ὄμοι.

ΣΩΣΙΑΣ.

τί ἔστι;

ΞΑΝΘΙΑΣ.

Βδελυκλέων ἀνίσταται.

Niemand zal zich verwonderen, dat ΧΑΝΘΙΑΣ op het hooren van de stem zijns meesters een zucht slaakt; doch het is minder natuurlijk, dat ΣΩΣΙΑΣ die zucht niet begrijpt en dat ΧΑΝΘΙΑΣ het noodig oordeelt, hem daarvan reden te geven met de woorden Βδελυκλέων ἀνίσταται. Men zou denken, dat het luide geroep van ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ duidelijk genoeg getoond had, dat hij niet meer sliep en die uitlegging overtollig maakte. Ik houd mij overtuigd, dat hier eene omzetting heeft plaats gevonden. Men leze:

ΣΩΣΙΑΣ

οἱμοι.

ΞΑΝΘΙΑΣ.

τί ἔστι;

ΣΩΣΙΑΣ.

Βδελυκλέων ἀνίσταται.

ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ.

ὦ Ξανθία καὶ Σωσία, καθεύθετε;

De zucht komt niet van ΧΑΝΘΙΑΣ, maar van ΣΟΣΙΑΣ. Deze heeft, terwijl zijn makker tot het publiek sprak en met den rug naar het tooneel gekeerd stond, ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ in het oog gehouden, en ziet het eerst, dat hij zich gereed maakt om op te staan. Daarop breekt hij de rede van ΧΑΝΘΙΑΣ af met een zucht. De vraag van dezen, het antwoord van ΣΟΣΙΑΣ en de roepstem van ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ volgen nu van zelf.

vs. 173. μὰ Δὲ ἀλλ' ἄμεινον. ἀλλὰ τὸν ὄνον ἔξαγε.

De *scholiast*, zoowel als de geleerden van onzen tijd zijn van gevoelen, dat ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ met de woorden ἀλλὰ τὸν ὄνον ἔξαγε een bevel aan zijnen slaaf geeft. Doch ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ was tot hertoe met zijnen vader in gesprek geweest, en moest, zoo hij eensklaps het woord tot een ander rigten wilde, dezen overgang door het *pron. pers.* σύ laten gevoelen. Nu het *pronomem* ontbreekt, is men verplicht die woorden even als het vorige op ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ te betrekken; maar de zin verzet zich hier tegen. De oorsprong van het bezwaar ligt in de slordigheid der *librarii*. De tweede helft van het vers is niet van ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ, maar van ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ, die zich houdt als of hij toestemt, maar indien zijn zoon den ezels het huis uitbrengt, voor ULYSSES zal gaan spelen. Het gebruik van ἀλλὰ bij toestemmende antwoorden is bekend.

vs. 177. ἀλλ' εἰσιῶν μοι τὸν ὄνον ἔξάγειν δοκῶ.

Dr. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO, *Observ. Crit.* pag. 16 zegt te regt, dat de *constructie* in dit vers een *futurum* verlangt, en zou dus ἔξάξειν voorstellen, zoo ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ zeggen wilde, dat hij voornemens was om den ezels zelf te halen. Maar hij gelooft, dat de slaaf daartoe van hem last krijgt, terwijl hij zelf

op het tooneel blijft. Dit is natuurlijk; want hij houdt met alle anderen de woorden van *vs. 173* ἀλλὰ τὸν ὄνον ἔξαγε voor een bevel van BDELYCLEON aan den slaaf. Doch wij hebben gezien, dat die woorden van PHILOCLEON zijn: niets belet ons dus, om aan te nemen dat BDELYCLEON na *vs. 177 vlg.*:

ἀλλ' εἰσιῶν μοι τὸν ὄνον ἐξάξειν δοκῶ,

ὅπως ἂν ὁ γέρων μὴδὲ παρακύψῃ πάλιν,

zelf het huis binnen treedt, en een oogenblik later met den ezel terugkomt en vervolgt:

κάνθων, τί κλάεις; κτέ.

vs. 228 vlg. μὴ Φροντίσης· ἐὰν ἐγὼ λίθους ἔχω
πολλῶν δικαστῶν σφηκιᾶν διασκεδῶ.

Men schrijve hier in plaats van ἐάν, ὡς ἂν ἐγὼ λίθους ἔχω κτέ. Op die wijze wordt het *asyndeton* weggenomen en de *particula causalis*, die na μὴ Φροντίσης niet wel gemist kan worden, in het vers terug gebragt.

vs. 235 vlgg. ὦ Στρυμόδωρε Κονθυλεῦ, βέλτιστε συνδικαστῶν,
Εὐεργίδης ἄρ' ἐστὶ πού 'νταῦθ', ἢ Χάβης ὁ Φλυεύς;
πάρεσθ' ὁ δὴ λοιπὸν γ' ἔτ' ἐστίν, ἀππαπαὶ παπαιᾶξ
ἤβης ἐκείνης, κτέ.

Het koor is van de tegenwoordigheid van EUERGIDES en CHARES lang niet verzekerd. Het zou natuurlijk bij STRYMONOBORUS anders geen navraag doen, en vooral niet met bijvoeging der partikel πού, die de uitdrukking van twijfel en onzekerheid, die reeds in eene vraag ligt, nog versterkt. Maar zoo het koor van het bijzijn dier twee veteranen niet in het zekere onderrigt is, begrijp ik niet, hoe het in het volgende vers stellig komt te weten, dat de nog levende krijgsmakkers van *Byzantium* thans allen bij elkander zijn. De twijfel in het vorige vers is met de hier uitgesprokene overtuiging niet overeen te brengen. Ik houd het daarom voor waarschijnlijk, dat de dichter aan *vs. 234* niet den vorm eener vraag gegeven had, en zou met eene kleine verandering aldus willen lezen:

Εὐεργίδης γὰρ ἐστὶ πού 'νταυθὶ Χάβης θ' ὁ Φλυεύς,

Het koor regtvaardigt dan in dit vers bij voorbaat de stellige verzekering, die het in het volgende aflegt. Ik heb buitendien

ἐνταῦθ' ἢ Χάβης ὁ Φλυεύς veranderd op de wijze, die men ziet, omdat het koor niet van één van beiden spreekt, onverschillig welken, maar van beiden te zamen.

vs. 259 *vlgg.* ἀλλ' οὐτοσί μοι βόρβορος φαίνεται πατοῦντι·
 κοῦκ ἔσθ' ὅπως οὐχ ἡμερῶν τεττάρων τὸ πλεῖστον
 ὕδωρ ἀναγκαίως ἔχει τὸν θεὸν ποιῆσαι.

Zoo men deze plaats juist wil beoordeelen, moet men vooral de weersgesteldheid in aanmerking nemen, die, toen dit stuk verloond werd, in *Attica* heerschte. De dichter geeft daarover hier eenige wenken. Het koor zegt, dat de veldgewassen naar water verlangen (vs. 265), en berekent uit de teekenen, die zich voordoen, dat men spoedig op water hopen mag: bewijs genoeg, dat men op dat oogenblik door droogte leed. Het zal daarom zeker de meeste lezers, even als mij, verhaasd hebben, dat de bodem onder die omstandigheden niet hard en droog was, maar vochtig en modderachtig, zoodat het koor hem onder het gaan met een moeras vergelijkt (vs. 259). Dit is een raadselachtig verschijnsel; maar de gevolgtrekking, die het koor er uit afleidt, is niet minder zonderling. Wij allen zouden uit de vochtigheid van den grond hebben opgemaakt, dat het al geregend had; maar het koor keert de zaak om; het ziet daarin een bewijs, dat het binnen vier dagen regenen zal. Dit alles is in het oog loopend ongerijmd; men zal mij toestemmen, dat ARISTOPHANES zulk een onzin niet heeft kunnen schrijven. De plaats is blijkbaar bedorven: in den *cod. V.* leest men niet βόρβορος, maar βάρβαρος; men schrijve:

ἀλλ' οὐτοσί μοι μάρμαρος φαίνεται πατοῦντι·

d. i. » *de grond schijnt mij onder het gaan hard als steen.*»
 ARISTOPHANES gebruikt μάρμαρος wel meer in plaats van λίθος; zie *Acharn.* vs. 1172. De gevolgtrekking van het koor wordt thans zeer eenvoudig en natuurlijk; zij steunt op den regel, dat elke zaak die een uiterste bereikt heeft, niet lang meer duren kan².

²) Bij het stellen dezer aantekening had ik de laatste editie van ARISTOPHANES door BRACK nog niet gezien, en was het mij bij gevolg onbekend, dat de hier voorgestelde verbetering door dezen reeds gemaakt is.

Misschien zal men tot verdediging van βόρβορος in het midden brengen, dat de knapen, die het koor vergezellen, ook van modder spreken en dus de grond werkelijk vochtig wezen moet (πηλός, vs. 248, 257.). Maar de knapen drijven den spot met de zwakke zintuigen der oude mannen, en dreigen hen slechts met het slijk, omdat zij gaarne onmisbaar willen zijn. Doch de ouden bemerken het bedrog en geven dit te kennen in vs. 259.

vs. 264 vlg. δέϊται δὲ καὶ τῶν καρπίμων ἄττα μὴ ᾿στι πρῶα ὕδωρ γενέσθαι κάπιπνεῦσαι βόρειον αὐτοῖς.

Iedcreen zal meenen, dat in een' tijd van droogte vooral de vroege veldgewassen, die het eerst rijpen moeten, naar regen verlangen. Het koor is evenwel van een tegenovergesteld gevoelen en bepaalt, met uitsluiting van de vroege gewassen, de behoefte aan nat weder tot de lateren. Dit is in elk geval ongerijmd, maar meer dan ooit bij deze gelegenheid: want de *Wespen* zijn, blijkens de *didascalía*, opgevoerd bij het feest der *Lenaea*, in de maand *Anthesterion*, d. i. de eerste helft van *Februarij*, een jaargetijde, wanneer men zelfs in *Hellas* aan de latere veldvruchten nog niet denken kan. Men schrijve: ἄττα γ' ἔστι πρῶα. Ook in het volgende vers is door de slordigheid der *librarii* eene grove fout ingeslopen. Het koor zegt, dat de veldgewassen benevens regen, om hun groei te bevorderen, een' noord-oostewind (*βόρειος*) behoeven. Maar de noord-oostewind gaat in *Hellas*, evenmin als bij ons, zamen met regenachtig en vruchtbaar weder, allermint in het begin van *Februarij*, wanneer hij vorst of sneeuw medebrengt. ΧΕΡΟΠΗ. *Cyneg.* 8. 1. ὅταν ἐπινίφη καὶ ἡ βόρειον. Het koor heeft dus hier van den βόρειος niet kunnen spreken, maar βόρειον is eene corruptie van θέρειον, *zomersch*, dat als *adverbium* gebruikt aan de plaats den zin geeft, dien men hier verwacht. De beide verzen luiden nu aldus:

δέϊται δὲ καὶ τῶν καρπίμων, ἄττα γ' ἔστι πρῶα,
ὕδωρ γενέσθαι κάπιπνεῦσαι θέρειον αὐτοῖς.

vs. 359 vlgg. νῦν δὲ ξὺν ὄπλοις
ἄνδρες ὀπλίται διαταξάμενοι

κατὰ τὰς δίδους σκοπιωρῶνται κτέ.

Het personeel, dat PHILOCLEON bewaakt, bestaat, behalve BDLYCLEON, uit een hoop met stokken (*vs.* 458), braadspitten (*vs.* 364) en andere wapenen van die soort toegeruste slaven. Men gevoelt, dat PHILOCLEON die lieden niet wel *hopliten* heeft kunnen noemen. Waarschijnlijk had ARISTOPHANES geschreven:

νῦν δὲ ξὺν ὄπλοις

ἄνδρες πλεῖστοι διαταξάμενοι κτέ.

vs. 415 *vlgg.*

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

ὄγαθοι, τὸ πρᾶγμα ἀκούσατ', ἀλλὰ μὴ κεκράγετε.

ΧΟΡΟΣ.

νῆ ΔΓ', ἐς τὸν οὐρανόν γ'· ὡς τοῦδ' ἐγὼ οὐ μεθήσομαι·

ταῦτα δῆτ' οὐ δεινὰ καὶ τυραννίς ἐστιν ἐμφανής;

De tweede helft van *vs.* 416 wordt ten onregte aan het koor toegeschreven. Zij is van BDLYCLEON, welke met die woorden te kennen geeft, dat hun geraas geen indruk op hem maakt en hij daarom PHILOCLEON niet los zal laten. Men vindt dezelfde constructie in de *Acharners vs.* 335: ὡς ἀποκτενῶ κέκραχθ'· ἐγὼ γὰρ οὐκ ἀκούσομαι. *Vers* 417 is weder van het koor en doelt op de woorden van BDLYCLEON. Men schrijve dus:

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

ὄγαθοι, τὸ πρᾶγμα ἀκούσατ', ἀλλὰ μὴ κεκράγετε.

ΧΟΡΟΣ.

νῆ ΔΓ', ἐς τὸν οὐρανόν γ'.

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

ὡς τοῦδ' ἐγὼ οὐ μεθήσομαι.

ΧΟΡΟΣ.

ταῦτα δῆτ' οὐ δεινὰ καὶ τυραννίς ἐστιν ἐμφανής;

vs. 443 *vlgg.*

οὐδὲν τῶν πάλαι μεμνημένοι

διφθερῶν κἀξωμίδων, ἅς οὗτος αὐτοῖς ἠμπόλα

καὶ κυνᾶς καὶ τοὺς πόδας χειμῶνος ὄντος ὠφέλει,

ᾧστε μὴ ῥιγῶν ἐκάστοτ'.

De *coniunctie* καὶ zonder meer stelt geen verband daar tusschen de woorden τοὺς πόδας χειμῶνος ὄντος ὠφέλει en het *participium* μεμνημένοι, waarbij zij behooren. De dichter had tot dat einde of ὡς moeten gebruiken of een *relativum*, waardoor het

middel werd aangewezen. Het laatste komt mij waarschijnlijker voor. Misschien had ARISTOPHANES geschreven: *καὶ κυνῶν χαίς* (d. i. *καὶ τῶν ἐμβάδων, αἷς*) *τοὺς πόδας χειμῶνος ὄντος ἄφείλει κτέ.* Men vergelijkte vs. 447. Buitendien heb ik *κυνᾶς* veranderd in *κυνῶν*, omdat van meerdere slaven gesproken wordt en de andere *νομίνα* mede *pluralia* zijn.

vs. 480. *οὐδὲ μὲν γ' οὐδ' ἐν σελίῳ σοῦστῖν οὐδ' ἐν πηγάνῳ.* De partikel *μὲν* moet hier plaats maken voor *μήν*, zoo als reeds door Dr. HIRSCHIG in zijne uitgave der *Wespen* is voorgesteld. Dit is echter niet alles. De *paraphrasis* van den *scholias*t, *οὐπω σοι οὐδὲ ἀρχὴ γέγονε τῶν παρ' ἡμῶν ἰσομένων*, gevoegd bij de lezing van *col. R. ποῦστῖν* in plaats van *σοῦστῖν*, en bij de omstandigheid, dat de tweede ontkenning overtoellig is, terwijl het *pronomen* niet gemist kan worden, maakt het in mijn oog waarschijnlijk, dat ARISTOPHANES geschreven had:

οὐδὲ μήν σοι γ' ἐν σελίῳ πῶστῖν οὐδ' ἐν πηγάνῳ.

vs. 552 vlgc. *ὄρᾳς γὰρ ὡς
σοὶ μέγας ἐστὶν ἀγὼν
καὶ περὶ τῶν ἀπάντων.*

Het koor beschouwt den strijd van PHILOCLEON met BDELYCLEON niet als eene zaak, die alleen PHILOCLEON aangaat, maar als beslissend ook voor zich en het geheele *γυμνάσιον* der wespen. Zie vs. 539 en 546. Men leze dus:

*ὄρᾳς γὰρ ὡς
μοι μέγας ἐστὶν ἀγὼν, κτέ.*

vs. 564 vlg. *οἱ μὲν γ' ἀποκλάονται πενίαν αὐτῶν καὶ προστιθέασιν
κακὰ πρὸς τοῖς οὖσιν, ἕως ἀνιῶν ἐν ἰσώσῃ τοῖσιν ἔμοῖσιν.*

De overgang van den *pluralis* tot den *singularis* zoowel hier als in vs. 568 heeft sommige geleerden gehinderd en beide plaatsen voor bedorven doen houden; ik geloof, ten onregte. Wanneer men van gene zaak spreekt in het algemeen, maakt het dikwijls geen onderscheid of men den *singularis* of den *pluralis* gebruikt. Zoo beteekent b. v. *ὁ ἀεὶ βασιλεύων* hetzelfde als *οἱ ἀεὶ βασιλεύοντες* en zou hier, wat den zin betreft,

even goed kunnen staan $\delta \mu\epsilon\nu \acute{\alpha}\pi\omicron\kappa\lambda\acute{\alpha}\epsilon\tau\alpha\iota$ — $\delta \delta\epsilon \lambda\acute{\epsilon}\gamma\epsilon\iota$ — $\delta \delta\epsilon \sigma\kappa\acute{\omega}\pi\tau\epsilon\iota$, als de *pluralis*, dien men er nu leest. Dit is oorzaak, dat de dichter zich niet aan eenen *pluralis* gebonden acht, die alleen in den vorm, maar niet in den zin van den *singularis* verschilt, en wanneer het *metrum* dit vordert, niet aarzelt dezen te gebruiken. Vs. 565 is dus, naar mijn oordeel, in dit opzigt vrij van corruptie, doch heeft op eene andere wijze geleden. Ik bedoel het *participium* $\acute{\alpha}\nu\iota\omega\tilde{\nu}$, dat voor geene uitlegging vatbaar is. De beteekenis van $\acute{\alpha}\nu\iota\omega$ is bekend: *kwellen*, *lastig vallen*, *hinderen*, enz. Bij gevolg is de zin van $\acute{\epsilon}\omega\varsigma \acute{\alpha}\nu\iota\omega\tilde{\nu} \kappa\tau\acute{\epsilon}$. » tot dat hij zijne ellende *door mij te kwellen* even groot gemaakt heeft, als de mijne.” Niemand zal, denk ik, beweren dat dit hem voldoet en toch weet ik niet, hoe men $\acute{\alpha}\nu\iota\omega\tilde{\nu}$ anders zou kunnen verklaren. Het woord is bedorven; ARISTOPHANES had waarschijnlijk geschreven:

$\acute{\epsilon}\omega\varsigma \lambda\acute{\eta}\gamma\omega\tilde{\nu} \acute{\alpha}\nu \iota\sigma\acute{\omega}\sigma\eta \tau\omicron\iota\sigma\iota\nu \acute{\epsilon}\mu\omicron\iota\sigma\iota\nu$.

d. is: » tot dat hij *ten laatste* zijne ellende even groot gemaakt heeft als de mijne. De verandering van $\lambda\acute{\eta}\gamma\omega\tilde{\nu}$ in $\acute{\alpha}\nu\iota\omega\tilde{\nu}$ is bij de bekende verwisseling van $\bar{\lambda}$ met $\bar{\alpha}$ en $\bar{\eta}$ met $\bar{\nu}$ zeer ligt te begrijpen.

vs. 575. $\acute{\alpha}\rho' \omicron\upsilon \mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\eta \tau\omicron\upsilon\tau' \acute{\epsilon}\sigma\tau' \acute{\alpha}\rho\chi\acute{\eta} \kappa\alpha\iota \tau\omicron\upsilon \pi\lambda\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon \kappa\alpha\tau\alpha\chi\acute{\eta}\nu\eta$; Dit vers zou hier beter gemist worden. Niet PHILOCLEON, maar BDELYCLEON, die de hoofdpunten der rede telkens opteekent, behoort den inhoud van dit tweede stuk in de woorden $\tau\omicron\upsilon \pi\lambda\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon \kappa\alpha\tau\alpha\chi\acute{\eta}\nu\eta$ zamen te vatten. Hij handelt met het eerste stuk evenzoo, wanneer hij zegt vs. 559:

$\tau\omicron\upsilon\tau\iota \pi\epsilon\rho\iota \tau\omega\tilde{\nu} \acute{\alpha}\nu\tau\iota\beta\omicron\lambda\omicron\upsilon\tilde{\nu}\tau\omega\tilde{\nu} \acute{\epsilon}\sigma\tau\omega \tau\omicron \mu\eta\mu\acute{\epsilon}\delta\sigma\upsilon\tilde{\nu}\omicron\tilde{\nu} \mu\omicron\iota$, want PHILOCLEON had niet gezegd, dat dit gedeelte de smeekelingen betrof en zelfs het werkwoord $\acute{\alpha}\nu\tau\iota\beta\omicron\lambda\omicron\upsilon\tilde{\nu}$ niet gebruikt, maar enkel beschreven, wat bij den aanvang van het proces plagt te geschieden. Daarenboven is de herhaling van $\tau\omicron\upsilon \pi\lambda\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon \kappa\alpha\tau\alpha\chi\acute{\eta}\nu\eta$ in twee op elkander volgende verzen voor het oor niet aangenaam en past de vraag $\acute{\alpha}\rho' \omicron\upsilon \mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\eta \tau\omicron\upsilon\tau' \acute{\epsilon}\sigma\tau' \acute{\alpha}\rho\chi\acute{\eta}$; beter aan het einde der rede, waar men haar bijna met dezelfde woorden terugvindt (vs. 619), dan hier waar PHILOCLEON nog niet zoo zeker van zijne zaak is.

vs. 576 vlg.

δεύτερον αὖ σου τουτὶ γράφομαι, τὴν τοῦ πλούτου καταχίνην.
καὶ τὰγαθὰ μοι μέμνησ' ἄχρεις Φάσκων τῆς Ἑλλάδος ἄρχειν.

Het tweede vers is niet van ARISTOPHANES. Het komt op zich zelf reeds met de rol van BDELICLEON weinig overeen, dat hij zijnen vader voorzegt, welk gedeelte van zijn onderwerp hij behandelen moet. Maar toch behoorde deze, nu zijn zoon hem uitdrukkelijk uitgenoodigd heeft, om over dat punt te spreken, niet te zwijgen, maar de voordeelen op te sommen, die aan de heerschappij van *Athene* over *Hellus* voor den regterstand verbonden zijn. Doch het schijnt wel, dat de oude heer het verzoek niet gehoord heeft; want dit onderwerp wordt niet alleen niet hier, in het antwoord, maar ook verder in de rede nergens door hem aangeroerd. Daarenboven komt *μέμνημαι*, voor zoo ver ik mij herinner, met deze beteekenis in den *imperativus* niet voor, en is de manier, waarop het vers naast het vorige geplaatst is, zonder verband of overgang, ARISTOPHANES onwaardig.

vs. 578 vlgg.

παίδων τοίνυν δοκιμαζομένων τὰδοῖα πάρεστι θεᾶσθαι,
κἄν Οἶαγρος εἰσέλθῃ Φεύγων, οὐκ ἀποφεύγει πρὶν ἂν ἡμῖν
ἐκ τῆς Νιδβης εἶπῃ ῥῆσιν τὴν καλλίστην ἀπολέξας,
κἄν ἀλλήτης γε δίκην νικᾷ, ταύτης ἡμῖν ἐπιχείρα
ἐν Φορβειᾷ τοῖσι δικασταῖς ἔξοδον ἡύλησ' ἀπιούσιν.

De vijf hier door mij aangevoerde verzen zijn om verschillende redenen op deze plaats ongepast en aanstootelijk. Vooreerst wegens de stelling, die zij in PHILOCLEONS rede innemen. De onderdeelen der bewijsvoering zijn in die rede niet zonder orde verspreid, naarmate zij den spreker vroeger of later voor den geest komen, maar volgen integendeel geleidelijk en natuurlijk op elkander. Eerst spreekt hij van de tooneelen, die bij de regtsgedingen plaats hebben, waarin de staat betrokken is (552—574); dan van de regtsgedingen, die zaken van bijzondere personen betreffen (585—587); vervolgens behandelt hij de taak der regters in buitengewone staatsprocessen en den eerbied, dien de volksmenners nooit verzuimen jegens hen te betoonen (590—600); eindelijk hoort men tot besluit, welk eene goede ontvangst het salaris hem te huis bij vrouw en kinderen

verzekert. Zoo is de rede verdeeld, of liever, zoo zou zij verdeeld zijn, indien de volgorde niet op ééne plaats schromelijk gestoord werd. Na het eerste gedeelte, dat over de staatsprocessen loopt (*vs.* 574), tusschen dat stuk en het onderdeel over de rechtsgedingen van bijzondere personen, leest men thans de vijf bedoelde verzen, in welke PHILOCLEON een' zijsprong maakt van het onderwerp, en de zaak van een' kant beschouwt, die bij het oogpunt, dat hij zich overigens in dit gedeelte zijner rede gekozen heeft, wonderlijk afsteekt. Terwijl het hem in de stukken, die voorafgaan, zoowel als in die, welke volgen, alleen te doen is om de eer, de magt en de grootheid van den stand, waartoe hij behoort, spreekt hij in deze verzen van het zingenot, dat er soms meê gepaard kan gaan, het streelen van oogen en ooren door het gezigt van naakte schoonheid, declamatie en muziek. Deze zoo verschillende beschouwing wordt door niets voorbereid of ingeleid, maar komt even onverwacht voor den dag, als wij een weinig verder (*vs.* 585) weder plotseling van dit onderwerp op de rechtsgedingen worden teruggebracht. In één woord het is een brokstuk, dat hoewel het tot de bewijsvoering van PHILOCLEON behoort, zeker oorspronkelijk niet op deze plaats gelezen werd. Het begin van het eerste vers kan mede tot bewijs hiervan strekken:

παίδων τολύβυ δοκιμαζόμενων τὰδοῖα πάρεστι θεᾶσθαι.

De partikel *τολύβυ* moet dienen, om deze woorden of bij wijze van antwoord met het tweede vers van BDELYCLEON (577) te verbinden, of om ze als vervolg aan de laatst voorgaande woorden van den spreker zelven te hechten; het laatste is te ongerijmd, om in aanmerking te kunnen komen (zie *vs.* 574 *vlg.*); maar ook het eerste verdient naauwelijks eene wederlegging. Immers, zoo *vs.* 577 echt is, herinnert BDELYCLEON daar zijnen vader aan de voorregten, die hij door zijne heerschappij over *Hellas* geniet. Dat nu de *dokimasie* der jongelingen met die heerschappij niets gemeen heeft, en het vers dus niet als antwoord aangemerkt kan worden, begrijpt een ieder zonder verder betoog. De partikel *τολύβυ* heeft derhalve hier geen zin, en bewijst duidelijk, dat *vs.* 578, met de volgenden, ergens anders te huis behoort.

Evenwel moeten die verzen, gelijk ik zoo even zeide en hun

inhoud waarborgt, mede behooren tot de rede van PHILOCLEON, en derhalve, zoo zij hier niet op hunne plaats staan, ergens in de nabijheid weggevallen zijn en eene leemte veroorzaakt hebben. Men zal dus de beste kans hebben, om hunne plaats terug te vinden, wanneer men vooreerst opmerkzaam toeziet, of zich in de rede eenig bewijs eener *lacune* voordoet, en mogt dit blijken, onderzoekt, of zij geschikt zijn, om die aan te vullen. Ik heb het stuk tot dat einde doorgeloopt, en in het laatste gedeelte eene plaats gevonden, waar men inderdaad het gemis van eenige verzen gevoelt. Ik bedoel vóór vs. 605, na de woorden, waarmee BDELYCLEON zijnen vader in de rede valt. PHILOCLEON geeft ons daar de bewijzen niet, die wij met regt van hem mogten verwachten. Wij zullen, opdat dit duidelijker uitkome, de zaak een weinig hooger ophalen. PHILOCLEON had over de kruipende laagheid van de volksmenners tegenover den regterstand gesproken, en dit onderwerp met vs. 600 ten einde gebracht; hiermede is echter zijne taak niet afgeloopen; in het volgende vers (601) noodigt hij zijne tegenpartij weder tot eene waardering van de genoegens, welke deze hem tegelijk met het ambt van regter ontnemt. De woorden, welke hij bij die gelegenheid gebruikt, zijn niet geheel zuiver tot ons gekomen; zij luiden thans:

σκέψαι δ' ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν οἷων ἀποκλείεις καὶ κατερύκεις,
ἢν δουλείαν οὖσαν ἔφασκες χυπηρεσίαν ἀποδείξειν.

Op het tweede vers is niets aan te merken, maar in het eerste ontbreekt het *pronomen*, gelijk Dr. HIRSCHIG te regt beweert, die daarom leest μ' ἀποκλείεις, en is daarenboven het lidwoord τῶν onmogelijk te verdedigen; want ἀγαθῶν behoort bij οἷων. Gelukkig wordt de zin hierdoor slechts weinig minder duidelijk; de woorden ἀπὸ τῶν kunnen wij voor het oogenblik met stilzwijgen voorbij gaan; het overige beteekent: » *ga eens na, hoe groot de genoegens zijn, die gij mij ontnemt, waarvan gij bewijzen zoudt, dat zij afhankelijkheid en dienstbaarheid medebrengen.* » In die woorden ligt geene zwaarigheid; maar hoe wil PHILOCLEON, dat zijn zoon de zaak na zal gaan? Wat moet hij daarbij tot leiddraad nemen? Enkele geleerden zijn van meening, dat de oude regter hem op het voorgaande wijst en verlangt, dat hij daaruit zijn besluit zal opmaken.

Ten onregte: want *σκέψαι* δέ wordt nooit in dien zin gevonden, maar alleen gebruikt, wanneer men iemand op een nieuw onderwerp of een nieuw bewijs opmerkzaam maken wil. Ook toont het antwoord van BDELYCLEON:

ἔμπλησο λέγων· πάντως γάρ τοι παύσει ποτὲ κάναφανήσει
 πρωκτὸς λουτροῦ περιγιγνόμενος τῆς ἀρχῆς τῆς περιπέμνου,
 dat hij in de woorden zijns vaders het begin eener nieuwe re-
 denering ziet, en zijn ongeduld daarover niet ontveinzen kan.
 Men moet het er dus voor houden, dat PHILOCLEON van plan is,
 om in de volgende verzen zijnen zoon aangaande de zaak voor
 te lichten en verwacht natuurlijk, dat hij daarmede een begin
 zal maken na de twee verzen van BDELYCLEON; maar men leest
 daar niets van dien aard. Het verhaal, waarmede PHILOCLEON
 op die plaats zijne rede besluit, over de ontvangst, die hem te
 huis wacht, staat met *vs.* 601 *vlg.* in geen verband hoegenaamd,
 maar wordt ons voorgesteld, als iets dat hem bijna ontschoten was
 (οὐ γὰρ ἴσως πειλελήσμεν), en nu vóór het einde nog moet worden
 behandeld. Hier bestaat dus eene leemte, en wij zullen aanstonds zien,
 dat de boven misplaatste verzen bij uitnemendheid geschikt zijn,
 om haar te vullen; doch vooraf willen wij nog een paar woorden
 zeggen over *vs.* 601, en wel over de woorden *ἀπὸ τῶν*. Het ligt in den aard der zaak,
 dat PHILOCLEON, om te bewijzen, *ἀγαθῶν οἶων μὲν ἀποκλείεις καὶ κατερέ-
 κεις*, eenige voorbeelden dier *ἀγαθά* moet geven. Dit maakt het
 waarschijnlijk, dat ARISTOPHANES, met het oog op de voorbeelden,
 die volgen moesten, geschreven had: *σκέψαι δ' ἀπὸ τῶν δ', ἀγαθῶν οἶων κτέ.*
 De constructie van *σκέψασθαι* met *ἀπὸ*, in dien zin, is bekend,
 en door ARISTOPHANES gebruikt in den *Plutus*, *vs.* 576 *σκέψασθαι δ' ἔστι μάλιστα ἀπὸ τῶν παιδῶν.*
 Thans kunnen wij overgaan tot eene proef met de verplaatsing.
 Dat de vijf bedoelde verzen boven niet gemist zullen worden,
 weten wij; echter moet de tekst daar, zoo zij wegvallen, eene
 kleine verandering ondergaan. PHILOCLEON begint in dat geval
 met *vs.* 585 eene nieuwe afdeeling zijner rede; *καὶ* is dus niet meer
 op zijne plaats en moet vervangen worden door *δέ* — *ἦν δ' ἀποθνήσκων ὁ πατήρ τῷ δῶ κτέ.* De plaats,
 waarheen de verzen overgebracht worden, blijft onveranderd;
vs. 605 sluit zich zeer goed aan het vijfde vers (582) aan;

want het is natuurlijk, dat het vertrek der regters, waarvan PHILOCLÆON daar spreekt, hem aan de tehuiskomst herinneren moet. De partikel *τοίνυν* (*παίδων τοίνυν δοκιμαζομένων*), die, waar men het vers thans leest, doelloos is en niets beteekent, wijst op vs. 601 vlg., en vooral op de woorden *σκέψαι δ' ἀπὸ τῶνδ'*. Dat de voorbeelden goed gekozen zijn, behoeft geen bewijs. De geheele plaats zal nu, naar mijne gedachten, aldus geschreven moeten worden:

*σκέψαι δ' ἀπὸ τῶνδ', ἀγαθῶν οἶων μ' ἀποκλείεις καὶ κατερύκεις,
ἢ δουλείαν οὖσαν ἔφασκες χυπηρεσίαν ἀποδείξειν.*

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

*ἔμπλησὸ λέγων· πάντως γὰρ τοι παύσει ποτὲ κἀναφανήσει
πρακτὸς λουτροῦ περιγιγνόμενος τῆς ἀρχῆς τῆς περισέμνου.*

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

*παίδων τοίνυν δοκιμαζομένων τὰδοῖα πάρεστι θεᾶσθαι·
κἀν Οἶαγρος εἰσέλθη Φεύγων, οὐκ ἀποφεύγει πρὶν ἂν ἡμῖν
ἐκ τῆς Νιδβης εἶπη ῥῆσιν τὴν καλλίστην ἀπολέξας·
κἀν αὐλητῆς γε δίκην νικᾷ, ταύτης ἡμῖν ἐπίχειρα
ἐν Φορβειᾷ τοῖσι δικασταῖς ἔξοδον ἡύλησ' ἀπιούσιν.
ὁ δὲ γ' ἥδιστον τούτων ἐστὶν πάντων, οὗ γὰρ πῖλελήσμην,
- ὅταν οἶκαδ' ἴω τὸν μισθὸν ἔχων, κτέ.*

vs. 589. *τῆς δ' ἐπικλήρου τὴν διαθήκην ἀδικεῖς ἀνακογχυλιάζων.*

De echtheid van dit vers is mij om meer dan éene reden verdacht. In de eerste plaats moet ons het gebruik van *ἀνακογχυλιάζειν* bevreemden. Dit *verbum* wordt, zoo men deze plaats alleen uitzondert, nergens in eene andere beteekenis gevonden, als die van *ἀναγαργαρίσαι*, *gorgelen*, *de keel met water spoelen*. De maker van dit vers heeft echter het woord in eenen anderen zin gebruikt, en ten naaste bij gelijk gesteld met *ἀκυρῶσαι*, *voor niet geldig verklaren*. PHILOCLÆON had zich namelijk beroemd, dat de regtbank geene waarde hecht aan het testament en het zegel van eenen erfplater, maar de erfdochter, zonder daar acht op te slaan, naar believen weg-scheeft; dit heet nu hier *ἀνακογχυλιάζειν τὴν διαθήκην*: de schrijver moet dus *ἀνακογχυλιάζειν* genomen hebben voor *ter zijde leggen*, *niet in aanmerking nemen* of *nietig verklaren*. Maar hoe komt het woord aan deze of eene dergelijke betee-

kenis? Wij kunnen, geloof ik, de onbekwaamheid van den *interpolator* niet beter in het licht stellen, dan door aan te wijzen, wat hem tot dit gebruik verleid heeft. Men vindt de aanleiding in *vs.* 585 *vlg.* PHILOCLEON drukt aldaar de minachting der *Attische* regters voor een behoorlijk verzegeld testament met deze woorden uit:

κλάειν ἡμεῖς μακρὰ τὴν κεφαλὴν εἰπόντες τῇ διαθήκῃ
καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς τοῖς σημείοισιν ἐπούση κτέ.

ARISTOPHANES wil daar alleen mede zeggen, dat zij voor zulk een testament even weinig eerbied hebben, als een heer voor den slaaf of bediende, dien hij met een pak slagen wegzendt; doch onze schrijver heeft er meer achter gezocht. Hij heeft begrepen, dat men daaronder niet alleen het gering tellen van het testament, maar ook het schenden en breken van het zegel verstaan moest, en daar het deksel van het zegel hier *κόγχῃ* genoemd wordt, heeft hij gemeend, dat *ἀνακογχυλιάζειν* met *διαθήκη* als *object* zeer goed dienen kon, om het opligten der *κόγχῃ* en voorts het geweldadig openbreken van het testament uit te drukken. Hij heeft daarbij echter de volgende vrij belangrijke omstandigheden voorbij gezien. Vooreerst was het testament hoogst waarschijnlijk een open stuk, waaraan men het zegel alleen bevestigd had, om de echtheid te waarborgen; en behoeftde men dus aan het openbreken daarvan niet te denken: maar al was dit anders en al had de erflater het stuk gesloten op de wijze van een' brief, zoodat men het zegel moest breken, om den inhoud te kunnen lezen (THUCYD. I. 132), kon die daad toch nooit aan de regtbank als onregtvaardig verweten worden (*ἀδικεῖς ἀνακογχυλιάζων*). Zij was immers verplicht, om van het testament kennis te nemen, en moest dus wel daartoo overgaan. De schrijver begaat dus een' groven misslag, wanneer hij den regters zulks ten kwade duidt; maar dit is niet alles; de woorden, die hij gebruikt, drukken niet eens uit, wat hij heeft willen zeggen. Ik voor mij geloof niet dat *ἀνακογχυλιάσαι* ooit iets anders beteekend heeft als *ἀναγαργαρίσαι*: doch wij willen hierop niet te zeer aandringen en liever stellen, dat hij het rogt had om den zin naar de *etymologie* te wijzigen. Het woord is dan zamengesteld uit *ἀνά* en *κογχύλιον* en kan, zoo men aannemen wil, dat *κογχύλιον* zoo wel als *κόγχῃ*

van het deksel eens zegels gebruikt werd, des noods beteeke-
nen, dit deksel opligten en het zegel ontblooten. Doch hieruit
volgt geenszins, dat men het ook van het schenden of breken van
een zegel zou kunnen bezigen. Integendeel, niets belette, dat
men de *κόγχη*, na die opgeligt te hebben, om het zegel aan de
omstanders te toonen, weder even als voor dien tijd daar-
boven plaatste. Daarenboven bedekte de *κόγχη* wel het zegel
(καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς τοῖς σημείοισιν ἐπούση), maar
niet het testament, en had de schrijver, indien hij *ἀνακογχυ-*
λιάζειν zoo gebruiken wilde, niet τὴν διαθήκην maar τὰ σημεῖα
als *object* daarbij moeten voegen.

Ik geloof niet, dat het noodig is, meer te zeggen, om aan te
toon, dat vs. 589 onmogelijk van ARISTOPHANES wezen kan. Nog
ééne laatste opmerking wil ik echter niet terug houden. Zoo
in den zin en de taal overigens geen bezwaar gelegen was, zou
het ons toch moeten verwonderen, dat BDELICLÉON hier aan zij-
nen vader de onregtvaardigheid van zijn gedrag verwijt. Het
is BDELICLÉON daarom niet te doen: de handelwijze van zijnen
vader is hem eene dwaasheid, die hij afkeurt, omdat deze veel
gemakkelijker en eenvoudiger middelen om gelukkig te leven
voórbij ziet en zich door de volksmenners om den tuin laat
leiden; maar om regt of onregt bekreunt hij zich overigens wei-
nig.

vs. 615 vlgg.

τάδε κέκτημαι πρόβλημα κακῶν, σπυρὴν βελῶν ἀλευρῆν·
κἄν οἶνόν μοι μὴ ᾿γχῆς σὺ πιεῖν, τὸν θνον τόνδ' ἐσκεπόμεσμαι
οἴνου μεστὸν κἄτ' ἐγχεόμεαι κλίνας· οὗτος δὲ κεχηνῶς
βρωμησάμενος τοῦ σοῦ δίνου μέγα καὶ στράτιον κατέπαρδεν.

Er bestaat niet het allerminste verband tusschen deze vier
verzen en de bewijsvoering van PHILOCLÉON, die voorafgaat.
Indien men zich van de waarheid hiervan overtuigen wil, be-
hoeft men slechts eene naauwkeurige uitlegging van den tekst
te beproeven. De moeilijkheden openbaren zich aanstonds in
het eerste vers. Het *pronomen* τάδε (τάδε κέκτημαι κτέ.), dat
men daar leest, kan op meer dan ééne wijze begrepen wor-
den; de *scholiast* gelooft, dat het op den *triobolus* doelt, doch
dit is ongerijmd. Ik neem voor het oogenblik aan, dat PHILO-

CLEON daarmede de redenen op het oog heeft, die hij boven had ontwikkeld, waarom de regterstand hoogst gelukkig en verkieslijk is: namelijk den invloed, dien hij in den staat uitoefent, de vleijerijen der aanzienlijken, het zingenot, enz. In deze voorregten ziet de spreker dus de wapenrusting, die hem tegen gevaren beschutten moet. Maar welke zijn die gevaren? Het voorbeeld, dat hij zelf aanvoert, *κἀν οἶδόν μοι μὴ ὕχνης σὺ πειῖν κτέ.* in verband met vs. 612 vlgg., veroorlooft ons niet aan iets anders te denken, als de zuinigheid en den onwil, waarmede zijn zoon, zoo hij eenmaal in diens magt overgeleverd mogt worden, in zijne behoeften voorzien zal. Doch wat kunnen de voordeelen aan het ambt van regter verbonden hem daartegen haten? Wij weten immers, dat PHILOCLEON dan niet langer *Heliast* zou zijn, en noch in den *triobolus* noch in de genoemde heerlijkheden eenigen steun tegen zulk eene behandeling zou kunnen vinden. Het blijkt dus, dat *τάδε* niet zoo kan worden uitgelegd, als wij thans getracht hebben het te doen. Er is nog eene derde opvatting mogelijk, die evenwel de zaak weinig verbetert; wij komen daar dadelijk op terug.

De drie volgende verzen zijn hier evenmin op hunne plaats als het eerste. Ik zie geen kans, om ze door de gezochtste verklaring met den toestand in oevenstemming te brengen. Men oordeele zelf. PHILOCLEON heeft een zwaard in de hand, waarmede hij zich van het leven berooven wil, indien zijn zoon overwinnaar blijft. Zie vs. 522 vlg. en vs. 714. Deze spreker daarentegen houdt eene wijnsflesch in de hand, van de soort, die *ἕρ:* genoemd werd. Zie vs. 616 vlg. Het gesprek tusschen PHILOCLEON en BDELICLEON wordt gevoerd op straat, voor de huisdeur; maar de persoon, uit wiens mond deze vier verzen komen, bevindt zich in huis; hij is, naar het schijnt, eerst korteling binnen getreden en heeft de flesch medegebragt; wat anders beteekent *ἔρκε:αἶσμαι*? Eindelijk loopt de twist tusschen vader en zoon over het aanzien van den regterstand, terwijl deze spreker alleenlijk bekommerd schijnt over het niet voor gul onthaal, dat hem wacht. Immers, het is om zich daartegen te verwaren, dat hij als voorzorg den *ἕρ:* heeft medegenomen. Deze opmerking geeft ons den sleutel tot het regt verstand van vs. 615 (*τάδε κέρταται κτέ.*). Want de omstan-

digheid, dat de spreker den *ἄνος* mede begrijpt onder de zaken, waarin hij een *πρόβλημα κακῶν* ziet, bewijst duidelijk, dat *τάδε* niet op het voorgaande doelt, maar juist van dien *ἄνος*, en misschien van nog eenige andere provisiën, welke de spreker bij zich kan hebben, verstaan moet worden. Men zal, denk ik, toestemmen, dat deze verklaring van *τάδε*, die mij de eenige ware schijnt te zijn, niet strekt om vs. 615 op den toestand van PHILOCLEON toepasselijk te maken. Dit herinnert mij nog eene laatste bedenking. Het ligt niet in den aard van den ouden regter, om op een goed glas wijn gesteld te zijn; althans niet in dit gedeelte der comedie. Later, nadat hij zich onder de voogdij van zijnen zoon gesteld heeft, leert deze hem daar meer smaak in vinden; maar tot nog toe eet hij liefst brei met zijne vrouw en dochter, vs. 606 vlgg.

De redenen, die ik getracht heb hier te ontwikkelen, hebben mij overtuigd, dat ARISTOPHANES deze vier verzen nooit heeft kunnen bestemmen voor de plaats, waar wij ze lezen. Hoe zij hier komen of wat aanleiding tot de *interpolatie* gegeven mag hebben, weet ik niet en dat zal wel een geheim blijven. Dat zij van ARISTOPHANES, of ten minste van eenen ouden comicus zijn, lijdt geen twijfel.

Hilversum, Oct. 1855.

H. G. HAMAKER.

B L A D V U L L I N G.

Schol. ARISTOPH. Pac. 565.

In vocabulis: Πανδαισίαν δὲ τὴν ποικίλην καὶ ἐκ διαφόρων ὄψων εὐωχίαν, ὅταν ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ ὄψα ἀνενέγκῃ καὶ καθῆται εἰς τὸ κοινόν, ἢ ὅταν πολλῶν προκειμένων ἐδεσμάτων λάβῃ τις ὃ θέλει, ridiculum vitium nullo negotio tolli potest. Legatur scilicet: καταθῆται.

E. M.

DAVIDIS RUHNKENII

EMENDATIONES SELECTAE.

EX SCHEDIS IN BIBLIOTHECA LUGDUNO-BATAVA ASSERVATIS EDIDIT

E. MEHLER.

1.

Emendationes in LIVIUM.

Liv. I. 55: Inter principia condendi huius operis movisse *numen* ad indicandam tanti imperii molem traditur Deos: nam, quum omnium sacellorum exaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere. — L. *omen*.

VI. 16: Saginare plebem populares *suos*, ut iugulentur. — L. *populares velut suos*.

VII. 17: Et tunc quidem velut lymphati et attoniti munitis suis trepido agmine inciderunt; deinde ubi consul legatique ac tribuni puerorum ritu vana *miracula* paventes irridebant increpabantque, vertit animos repente pudor; et in ipsa quae fugerant, veluti caeci ruebant. — L. *terrícola*. Cf. Liv. XXII. 17 et DRAKENB. ad XXXIV. 11; MIN. FEL. 57.

VIII. 24: Contrahensque suos ex fuga palatos, pervenit ad amnem ruinis recentibus pontis, quem vis aquae abstulerat, *indicantem iter*. — L. *iter incidentem*.

XXIV. 5: Index unum ex coniuratis Theodotum, a quo ipse *appellatus* erat, nominare potuit. — L. *adscitus*.

XXXVIII. 50: Dicebantur enim [*ab*] eodem animo ingenio-

que, [a] quo gesta erant, et aurium fastidium aberat, quia pro periculo, non in gloriam, referebantur. — Praepositio utroque loco est delenda.

XL. 5: Simul, ut Demetrius in dies suspectior esset, ex composito sermones ad *spretionem* Romanorum trahebant. — L. *despectionem*.

2.

Emendationes in Anthologiam Latinam.

Usus sum editione PETRI BURMANNI. Emendationes Ruhnkenianas cum textu, qualem MEYERUS exhibet, conferre non licuit.

I. 25 (pag. 13 BURM.):

Non tibi vina placent, o insanabilis hostis,
nec mens est Thebana tibi, licet aggere celso
Dircaeae rupis dicas fluxisse parentes
vertice de Nisae, per rura et nostra Lyaeus
transiit, inplevitque vias nigrantibus uvis.

Vertice de Nisae, sic ex AEN. VI. 806. — Interpungendum est post *parentes*.

I. 99 (pag. 80):

Telephus, excellens Alcidis pignus et Augae,
externae sortis bella inopina tulit.

L. *Alternae sortis tela* — *subit*. Cf. AEN. XI. 426.

II. 85 (pag. 251):

Victa prius nullo, iamiam spectata triumpho,
inlibata tuos gens *iacet* in titulos.

L. *cadit*.

II. 119. vers. 21. (pag. 257):

Quod discinctus eras, *animo* quoque, carpitur unum.
diluitur nimia simplicitate tua.

L. Quod discinctus eras *nimum* cet.

II. 119. vers. 80 (pag. 269):

Clava torosa tibi pariter cum pelle iacebat,
quam pede *suspensio* percutiebat Amor.

L. *suspensam*. V. BION. *Eid.* I. 82.

II. 167 (pag. 547):

Doctrinae antistes, rerum mirabilis auctor
Tullius, existens nobilis ex humili.

L. veri. V. Not. ad Anthol. I, pag. 681.

III. 3 (pag. 457):

Cesserunt arces, cecidere palatia divum,
iam servit populus, degeneravit eques.

L. sederunt. V. BROUCKH. ad PROP. III. 7. 57; ARNTZ. ad
PLIN. Paneg. 16; LIV. XXX. 38; CURT. VI. 6; MARKLAND. ad
STAT. p. 310; ad SIL. VI. 647. ERNEST. ad TACIT. Ann. II. 47 cet.

III. 29. 7: (pag. 477):

Statuamque amici floribus, violis, rosis
folioque multo, atque unguento *marcido*
onerate amantes.

L. nardino. V. SENECA. *Herc. Oet.* 476; HEINS. ad CLAUD. pag.
279; BROUCKH. ad TIBULL. pag. 549; HEINS. ad OVID. *Ep.* XV. 76.

III. 57. 11 (pag. 485):

Hic aestus levis est, hic nullum frigora *terrent*,
hic geminata dies per candida marmora *fulget*.

L. *torrent*.

III. 41. 14 (pag. 486):

Discurrunt Nymphae, piscinas flumina complent,
vitrea crispatur labris reffluentibus *umbra*.

L. *unda*.

III. 70. 7. (pag. 511):

Aedibus in *totis* gemmae licet omnia claudant,
turpe est, nil domino turpius esse suo.

L. *tantis*.

III. 167. 7 (pag. 611):

Sed quis te docilem iudicet artium,
quas natura dedit cordis * *auctior*.

L. cordis *acutior*.

III. 190. 2:

Moribus et vultu mulier quaeratur habenda.
horrida nam facies *multo* celatur ab auro.

L. *nullo*.

III. 278. 19:

Contegis *occulta* candentes vesto papillas,

candida cum nolit veste papilla tegi.

L. *obducta*.

Addo hisce in *Anthologia Latina* speciosis emendationibus unam in VALERIO FLACCO, cuius versum, VII. 483, a BURMANNO in annotationibus ad *Anth.* I. 178 *vers.* 193 excitatum, eodem loco correxit RUHNKENIUS, quo suas in ipsam *Anthologiam* observationes criticas collegerat. Qui versus ita sonat:

Hei mihi, cur *nullos stringunt* tua lumina *fletus*?
an ne mox merito morituram patris ab ira
dissimulas?

Quem ille ita emendatum proposuit:

Hei mihi, cur *nullo tinguntur* lumina *fletu*?
laudatis *Anthol.* pag. 701; OVID. *Met.* II. 621; STAT. *Theb.* VI. 386; BOETH. *libr.* II. *Carm.* 6; HEYN. ad VIRG. T. II. p. 580.

3.

Emendationes in PLUTARCHUM.

De Educ. Puer. (Pag. 8. B.): Τὸν γὰρ αὐτὸν τρόπον ὄργανον τῆς παιδείας ἢ χρῆσις τῶν βιβλίων ἐστὶ, καὶ ἀπὸ πηγῆς τὴν ἐπιστήμην τηρεῖν συμβέβηκεν. — L. ἀρύτειν.

Aporhthegm. Lacon. (pag. 211. D): Τῷ δὲ τῶν Μακεδόνων βασιλεῖ τὸ αὐτὸ ἐρώτημα προσέπεμψε· Φήσαντος δ' ἐκείνου βουλευέσθαι, Βουλευέσθω τοίνυν, εἶπεν, ἡμεῖς δὲ πορευσόμεθα. Θαυμάσας οὖν τὴν τόλμαν καὶ δεισας, ἐκέλευσεν ὡς φίλον προαίρειν. — L. προάγειν.

De Cupid. Divi. (pag. 525. D): σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταραττεῖς, καὶ στροβεῖς σεαυτὸν κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν, καὶ τὰ δυσχερῆ πάντα ὑπομένεις, οὐδὲν εὖ πάσχων. — L. συγχεῖς.

Quaest. Conviv. IV. 5 (pag. 670. F.): ὁ τε γὰρ ὀφθαλμὸς ἄτρυτός ἐστιν αὐτῶν, ὥστε καὶ καθεύδειν ἀνάπεκταμένοι τοῖς ὄμμασιν. — L. ἄγρυπνος. Cf. SUID. v. ἄτρυτος et STEPHANUS in *Thes.* v. ἄτρυτος.

De Herodoti Malign. 43 (pag. 874. B): Τί δήτα; γραφικὸς δ' ἀνὴρ, καὶ ἠδὺς δ' λόγος καὶ χάρις ἐπεστι καὶ δεινότης καὶ ὦρα τοῖς διηγήμασιν.

L. λειδότης.

De latenter vivendo 7 (pag. 1130 C.): Καίτοι τῆς γε δόξης
καὶ τοῦ εἶναι φύσιν εὐσεβῶν χῶρον,

Τοῖσι λάμπει μένος ἀελίου τὰν ἐνθάδε νύκτα κάτω
Φοινικορδοῖς ἐν λειμώνεσσι,
καὶ τοῖσιν ἀκάρπων μὲν ἀνθηρῶν
καὶ σκυθίων δένδρων ἄνθεσι τεθηλός;
ἀναπέπταται πεδίον,

καὶ ποταμοὶ τινες ἄκλυστοι, καὶ λείοι διαρρέουσι, καὶ διατριβὰς
ἔχουσιν ἐν μνήμαις καὶ λόγοις τῶν γεγυότων καὶ ὄντων παραπέμ-
ποντες αὐτοὺς καὶ συνόντες.

Versum tertium quartumque sic iubet redintegrari:

καὶ τοῖσιν εὐκάρπων μὲν ἀνθηρῶν
καὶ συσκίων δένδρων ἄνθεσι τεθηλός.

Praeterea comparat cum hocce PLUTARCHI locum THEMISTI
p. 280 D.

Lugd. Bat. mense Novembri MDCCLIII.

EURIPIDES *Iphig. Taur.* 812.

OP. Ἀτρέως Θυέστου τ' οἶσθα γενομένην ἔριν;

IO. ἤκουσα χρυσῆς ἀρνός ἠνίκα' ἦν πέρι.

Versus alter editoribus merito moram iniecit. Non enim hoc
IPHIGENIAM rogat ORESTES, quando rixa ista exstiterit, sed an
omnino rixam ortam fuisse sciat, οἶσθα γενομένην ἔριν h. e.
ὅτι ἔρις ἐγένετο. Illa vero respondendo debet affirmare, se
hoc inaudivisse; addit insuper, ne causam quidem, quae rixae
ansam dederit, sibi esse incognitam. Itaque id poëtae erat signi-
ficandum, quod simplicissimo modo ita sonat: ἤκουσα, ὅτι
ἦν περὶ ἀρνός.

Tragicis autem poëtis in talibus non minus οὔνεκα, quam
ὅτι in usu fuisse, ut compertum habemus, ita hisce exemplis
insuper confirmatur:

EURIP. *Orest.* 1550:

ὡς εἶδῃ τὸδε
Μενέλαος, οὔνεκ' ἀνδρας, οὐ Φρύγας κακούς,
εὐρῶν ἔπραξεν, οἶα χρὴ πράσσειν κακούς.

EURIP. *Iphig. Taur.* 956:

ἤλθουν δὲ σιγῇ κἀδόκουν οὐκ εἰδέναι,
μέγα στενάζων, οὔνεκ' ἦν¹ μητρὸς Φονεύς.

EURIP. *Iphig. Aul.* 102:

ξυμπλεῖν τ' Ἀχαιοῖς οὔνεκ' οὐ θέλοι² λέγων.

SOPH. *Oed. Tyr.* 708:

καὶ μᾶθ' οὔνεκ' ἐστὶ σοι
βρότειον οὐδὲν μαντικῆς ἔχον τέχνης.

SOPH. *Oed. Col.* 1393:

κἀξάγγελ' ἰὼν
καὶ πᾶσι Καδμείοισι τοῖς σαυτοῦ θ' ἄμα
πιστοῖσι συμμάχοισιν, οὔνεκ' Οἰδίπους
τοιαῦτ' ἔνειμε παισὶ τοῖς αὐτοῦ γέρα.

SOPH. *Philoct.* 232:

ἄλλ' ὦ ξέν' ἴσθι τοῦτο πρῶτον οὔνεκα
Ἑλληνές ἐσμεν.

Quid mihi velim iam apparet. EURIPIDIS versum simplicissima eadenique certissima medicina sanandum esse poetamque dedisse contendo:

ἤκουσα χρυσῆς ἀρνὸς οὔνεκ' ἦν πέρι.

Itaque irriti fuerunt MARKLANDUS et PORSONUS, quorum hic ἦτις ἦν, ille ἦν νείκουν, vel, quod magis placebat, ἦν εἶχον, in corrupti vocabuli locum substituendo sibi visi sunt versui EURIPIDIS posse mederi.

L.

Z.

¹) Restituenda est EURIPIDI h. l. forma ἦ. E. M.

²) Pro θέλο, legatur θέλε. E. M.

LEMMATA QUaedam IN SCHOLIIS IN ARISTOPHANEM OBLITTERATA
RESTITUUNTUR.

Lemmata in Scholiastarum Grammaticorumque explicationibus aut omissa, aut corrupta, aut perperam cum iis, quae antecedunt vel sequuntur, coniuncta variis constat erroribus ansam dedisse. Utar plagulae, quae mihi conceditur, spatio, quo huius generis vitia aliquot indicem et corrigam, in Scholiis ad ARISTOPHANEM obvia.

Schol. ARIST. Equit. 665: οἱ πρυτάνεις: Οἱ προστώτες τῆς σιτήσεως καὶ τοῦ δήμου ἄρχοντες ὑπέρται. Excidit lemma ante vocabulum extremum. Interpungendum post ἄρχοντες et supplendum ex ARISTOPHANE: τοξόται: ὑπέρται.

Schol. ARIST. Ran. 1: τῶν εἰωθῶτων: Ἄντι τῶν ἐθίμων, ἡ μετοχή ἀντὶ τοῦ ὀνόματος· καὶ Ὅμηρος

τὸν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος

ἀντὶ τοῦ πιτυτός. Claudicat comparatio, nisi ante ἡ μετοχή inserueris vocabulum θεώμενοι e versu Ranarum, qui sequitur.

Schol. ARIST. Ran. 374: Ἐγκρούων: Βαίων εὐρύθμως, ἡ ἀντὶ τοῦ ἐκβάλλον. Sed ἐκβάλλον vocabuli ἐγκρούων explicatio esse nequit. Videtur scholiasta alteram lectionem nosse et interpretatus esse. Scribendum meo iudicio: ἐγκρούων: βαίων εὐρύθμως, ἐκκρούων ἀντὶ τοῦ ἐκβάλλον.

Schol. ARIST. Ran. 858: ἀπύλωτον στόμα: Φρύνιχος, ἀθύρωτον. οἱ δὲ γράφουσιν ἀπύλωτον ἀντὶ τοῦ ἀνεωγμένον καὶ πύλην μὴ ἔχον, μὴ χαλιναγωγούμενον, μηδὲ κρατούμενον. Excidit, ut in primo, quod proposui, exemplo, lemma in medio scholio. Ex ARISTOPHANE refingendum: καὶ πύλην μὴ ἔχον. ἀχάλινον: μὴ χαλιναγωγούμενον, μηδὲ κρατούμενον.

Schol. ARISTOPH. Equit. 42: δύσκολον γερόντιον: Δυστράπελον, πρεσβύτερον. Hoc loco non lemma, sed poetae vocabulorum paraphasis labem contraxit. Emendandum est: δυστράπελον πρεσβύτιον.

Corrigam eadem opera unum et alterum consimilis generis vitium in eodem libro, e quo superiora ducta sunt exempla:

Schol. ARISTOPH. Acharn. 22. ἐπεὶ δὴ κνηρῶς εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὰς συνόδους, εἰώθασιν ὑπηρετῆται δύο μεμιλτωμένον (τούτέστιν μίλτω ἤτοι βάμματι κοκκίνῳ) σχοινίου ἐκτείνοντες διὰ τῆς ἀγορᾶς διώκειν κτέ. *Deest participium, a quo dativi μίλτω et βάμματι pendeant. Supplendum est βεβαμμένον post κοκκίνῳ.*

Schol. ARISTOPH. Av. 1: πεποιήται δὲ τὰ δνόματα τῶν πρεσβυτέρων, τῷ μὲν παρὰ τὸ πείθεσθαι, τῷ δὲ παρὰ τὸ εὔχειν τῶν ἐλπιδῶν. *Turbatum scholium ita est redintegrandum: τὸ μὲν παρὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἐταίρῳ, τὸ δὲ κτέ.*

Schol. ARISTOPH. Av. 42: τόνδε τὸν βάδον· εἶρηται μὲν ὁ βάδος· ὁμῶς γε μὴν οἱ κωμικοὶ παίζειν εἰώθασιν τὰ τοιαῦτα, ὡς Εὐπολις Χρυσῷ γένοι· τισοφῶν ὧ βαψφδέ." *Ita omnino scholiasta, quisquis fuit, scribere non potuit. Ad sanandam sententiam post lemma inserendum est οὐκ. Hoc enim vult, βάδον vocabulum non fuisse in usu, sed a poëta εἰς γέλωτα fuisse fictum.*

Lugd. Bat. m. Nov. MDCCLIII.

E. M.

ADDENDUM AD QUAESTIONES LUCIANEAS.

Quaestionum Lucianearum caput primum, quod huic *Mnemosynae* fasciculo inserendum curavi, vix typographorum officinam reliquerat, quum BEKKERI LUCIANUS, cui cum desiderio praestolari nos significaveram, e Germania ad nostrates est advectus. BEKKERI libro quid lucrata sit crisis Lucianea, mox accuratius exponere licebit. Eorum, quae disputavi l. l., nil mihi ab eo praereptum esse vidi praeter emendationem in loco *Lexiphanis* 14, ubi pro ἐνοῖνοφλύειν restitutum est ἐν οἴνῳ φλύειν. In loco *Iou. Trag. 6*, quem tractavi, in primo versuum ab Herme recitatorum LEHMANNI sententiam est amplexus, in sexto emendatiorem sibi visus est textum proponere κνίσῃσι in κνισῆσι mutato.

E. M.

ANDOCIDIS ORATIO

DE

REDITU.

a
o
:

Andocidum poenitet sententiae, quam in studiorum spe
 pronunciavi. Andocidis Orationem de Mysteriis spuriam
 Multa tamen huic libello insunt, quae nunc uberius et
 sius disputarem, tum quia sero animadverti me non satis
 rasse ut pure et perspicue loquerer, tum quia dies non
 docuit quae inter scribendum nesciebam. Cepi igitur con
 luum haec omnia postea retractare, quod quominus nunc
 ciam prohibet, quod non ignoro quam lubricae et ancipiti
 quaestiones sint, quae versantur in distinguendis suppositici
 a genuinis. Cum enim in ceteris scribendi generibus arduum
 hoc est, tum in orationibus maximas habet cautiones. Nau
 ut ingens sit poetam aut scriptorem rerum gestarum imitando
 exprimere, sic hoc videtur in eo genere adeo leve et usu tri
 tum, ut nullum fere noverim antiquum oratorem, quin servi
 lem quendam imitatore exercendi causa declamationes con
 rictorum scholis auditores nactus sit. Nec mirum. Etenim in
 scribebant, magistri ipsi praeibant et interdum ingenii foetus
 publice recitabant. Hae declamationes primum in fictis causis
 plerumque versabantur, mox res his cancellis non potuit con
 tineri et rhetorum natio placere sibi cancellis in veris causis or
 nandis. Istiusmodi opuscula, quorum falsam imaginem unus
 quisque intelligit quantum distare debuerit a vera vita, sive
 casu sive de industria nonnumquam servata sunt. Aemulanti
 bus Ptolemaeo et Attalo, uter bibliothecam pluribus illustrium
 virorum scriptis ditaret, pervenerunt in stupendos istos libro-

rum acervos; nec praefecti fraudem suspicati esse videntur, antequam moles digeri coepit. Habebat sane illud negotium, quod acuere et aleret ingenium grammaticorum; qui quam religiose et severe hanc provinciam administrarint, ad hunc usque diem cognovimus ex exemplo Dionysii Halicarnassei. Sed pluribus haec persequi nihil opus est, quia iam apparet id, quod in praesentem causam sufficit, non temere quaeri num forte Oratio quae creditur dicta esse coram populo in foro, ex umbra scholae in lucem et auctoritatem provolaverit.

Haec si in universum non improbabuntur, nec puto infringi posse, age videamus de altera Andocidis Oratione, quae inscribitur de Reditu. In qua quaestione tractanda molestum est, quod fere nihil de Andocide exploratum est et constat. Omissis enim scriptoribus, qui obiter tantum et aliud agentes eius mentionem fecerunt, primarius fons, a quo omnes certa notitia petenda foret, esset Thucydides, nisi is in narratione de Herinocopidis, quorum flagitium cum omnibus de Andocide quaestionibus coniunctum est, totam rem brevius quam caetera solet transegisset. Quocirca magnopere dolendum est, quod periit Cratippi liber, in quo cum alia memoriae prodita erant, quae Thucydides, sive imprudens sive certa de causa omiserat, tum de hoc crimine fusius actum fuisse videtur. De fide eorum, quae Plutarchus in Alcibiadis vita de Andocide tradidit, quid dicam nescio, sed nemo non intelligit nec dissensum eius efficere posse ut Orationes Andocidi abiudicemus, nec consensum facere ut germanae videantur. Quae in vitis X Oratorum narrantur, ea quoque sublestae fidei sunt, quia, etiamsi Plutarchus ipse hanc sarraginem collegerit, quod secus videtur, tamen obscura et impedita illa narratio iisdem dubiis premitur, quibus ipsae Orationes, a quibus auctor pleraque mutuatus est. Lysiae Oratio contra Andocidem et ab antiquis et a recentioribus plerisque spuria habetur. E quattuor Andocidis Orationibus, duae postremae itidem vulgo huic abiudicantur; de prima ipse dubito num germana sit; est igitur difficillimum iudicare de secunda, quia vix quidquam restat, quod stabile sit. Accedit quod non sufficit probare Andocidem vera et falsa ubique permiscere, et parum eleganter et diserte dicere; nam hoc unusquisque ultro videbit, qui Andocidem

attinget et omnes viderunt. Quae cum ita sint, argumenta fere desunt, quibus fraus demonstratur.

Haec omnia ut melius intelligantur, operae pretium me facturum existimo, si paucis enarravero Andocidis vitam, qualis ab aliis ex quinque Orationibus, quas dixi, concinnata est. Qua in re valde mirum est viros doctos, cum in universum Andocidi fere omnem fidem denegarent, tamen de singulis satis fuisse securos.

Meierus igitur probavit Andocidem natum esse anno ante Christum natum 442 et ipse alia ratione idem ostendere conatus sum. Ad praeturam quod attinet, quam gessisse dicitur in bello Corcyraeo, primus Taylorus antiquitatis testimonium sprexit et contendit avum Oratoris a Thucydide significari. Et sane in aprico est Andocidem ipsum intelligi non posse, quippe tunc vix decem annos natum. Sed inscriptio quaedam, quam mihi indicavit Bakius v. cl., me docuit hanc praeturam commenticiam esse. Missa autem quarta Oratione, quae est contra Alcibiadem, de qua infra pauca notabo, primam eius mentionem reperio anno 415, cum viginti septem annos natus implicitus est crimini Hermocopidarum. Sacrilegis indicatis, cum contemni se videret, mox in alias regiones profectus est et cum alios principes sibi conciliavit, tum Citii regem. Cui quum odiosus factus esset, de quibus iris est quaedam ridicula recentiorum narratio, postquam per tres fere annos peregrinatus esset, Athenas rediit, quae tunc Quadringentorum imperio regebantur, quibus quin acceptus foret non dubitabat, cum semper optimatibus favisset. Forte fortuna autem hos quoque inimicos invenit et iterum Athenis pulsus Cyprum rediit, sed non ad Citii regem, quem timebat, sed ad Evagoram. Quum tamen hunc nescio quo modo a se abalienasset, in vincula coniectus est, e quibus postquam effugit, peregre rediit, eversa Quadringentorum dominatione. Neque tamen populo quam optimatibus acceptior fuit, nam accusatus ab inimicis frustra dixit Orationem, quae inscribitur de Reditu. Tertium exsul, bonis publicatis, in Elidem se contulit sed mox Cyprum profectus est, ibique cum alterutro rege fortasse in gratiam rediit, si quidem postea agros in ea insula habuit; non ante Athenas rediit, quam, pulsus trigintaviris,

lata est lex quae dicitur oblivionis. Bis iam accusatus ea actione, quam Athenienses *ἐνδειξιν* dicebant, triennio post de omni vita ante acta interrogatus dixit Orationem de Mysteriis et absolutus est. Tandem anno 395 legatus est de pace ad Lacedaemonios; Athenas redux habuit Orationem, quae inscribitur de Pace, sed male gestae legationis, *παραπρέσβειαν* vocant, accusatus condemnatus est et exsul diem obiit.

Haec omnia, etsi unum quodque per se nihil habeat quod incredibile sit, tamen adeo absona sunt et absurda, ut nesciam quid dicam de viris doctis, qui talia concoxerunt. Mihi quidem persuasum est rhetores, qui istas declamationes invita Minerva consarcinarunt, de Andocide nihil aliud compertum habuisse praeterquam quod indicarat Hermocopidas, aliquando frustra in patriam redire conatus erat, et offenderat nescio quem Cypri tyrannum, quem amicum habuerat. Haec ornarunt ita ut qui quattuor Orationes componere velit, ingeniosus sibi videatur, si statuat Andocidem quater actum fuisse in exsilium et ter Athenas rediisse, eum aliquoties de eadem re in tribunali interrogatum esse, eum ter fuisse in insula Cypro et Cypri regem bis amicum habuisse et totidem hunc mutasse animum. Sed improbando nihil agimus; requiruntur argumenta.

Itaque qui quaestiones de Andocide absolvere velit, quod quidem a praesenti proposito alienum est, is primum pedetentim progredi debet, nam disputationis initio nihil habebit, cui firmiter possit insistere. Quapropter auctor ei sum, ut primo loco probare instituat Orationem contra Alcibiadem spuriam esse. Et de hac quidem omnia paucis possunt transigi post curas Meieri, cuius commentationes non ad manus esse doleo. Addam quod nescio an ab aliis animadversum sit. In Scholiis ad *Arist. Vesp.* 1001 illud reperio Andocidis fragmentum: *περὶ Ὑπερβόλου λέγειν αἰσχύνομαι· οὐδ' ὁ μὲν πατὴρ ἐστιγμένος ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ ἀργυροκοπέῳ δουλεύει τῷ δημοσίῳ, ὡς δὲ ξένος ὦν καὶ βάρβαρος λυχνοποιεῖ.* Locus videtur desumptus ex Oratione quae habita est aut habita esse fingitur, quum Alcibiade, Nicia, Phaeace decertantibus quis tesserarum iudicio patria pelletur pulsus est Hyperbolus. Andocides, quo tempore isti viri de ostracismo certabant, vigesimum septimum annum age-

bat, nec credibile est eum huic causae implicitum fuisse, sicuti flagitat Oratio quae eius nomine circumfertur. Itaque suspicor, nam quis talia affirmet, locum istum petitum esse ex alia declamatione de eadem re, quam forte condiscipulus eius qui conscripsit alteram Orationem magistro auctore confecerat. Utraque superstite, fraus manifesta foret. Simile quiddam locum habet in Lysia, cuius nomine aliquot Orationes contra Andocidem circumferebantur, Harpocrate auctore. Nec diversum est quod usu venit in prima Andocidis Oratione; nam quam Harpocrate laudat et Pseudo-Plutarchus legit Orationem *περὶ ἐνδείξεως*, ea sine dubio fuit Declamaticum argumento non multum diverso ab Oratione de Mysteriis.

Neque difficilior erit opera in Lysiae Oratione contra Andocidem. Plerique viri docti, qui de Andocide egerunt, viderunt eam spuriam esse, nec puto inventa esse, quibus eorum dubia tollantur.

Aliquanto intricatior est quaestio de Oratione de Pace. Tum antiqui Grammatici, tum e recentioribus plerique Orationem obelo notarunt. Sed nuper Krugerus et e nostratibus Oordtius in docto libro de Rebus Graecorum eam Andocidi vindicare susceperunt. Nihil quidem hoc facit ad quaestionem, ad quam propero, sed nihilo minus concedendum est, Krugerum hoc obtinuisse, Orationem ab Aeschine sine fraudis suspitione lectam esse. Sed parum huic rei tribuo, nam notum est quam turpiter ille historiam ignoraverit, ita ut nihil mirandum sit eum ineptum locum ex initio Orationis transtulisse in finem Orationis de Falsa Legatione. Praeterea observandum est rhetorem, qui auditoribus hoc argumentum dedit elaborandum, probabiles fortasse scholas habuisse de eloquentia, sed eundem historiam prorsus neglexisse. Addam exemplum erroris, quem Andocides historiae quamvis imperitus tamen committere non potuit, neque de industria commisisse credi potest, quia vix quidquam facit ad causam quam orat. Orator igitur § 50 de Syracusanis haec habet: *Συρακόσιοι δ' ὅτε ἤλθον ἡμῶν δεόμενοι, Φιλότητα μὲν ἀντὶ διαφορᾶς ἐθέλοντες εἰρήνην δ' ἀντὶ πολέμου ποιεῖσθαι, τὴν τε συμμαχίαν ἀποδεικνύντες ὅσῳ κρείττων ἢ σφετέρᾳ εἴη τῶν Ἑγεσάλων καὶ τῶν Καταναίων, εἰ βουλοίμεθα πρὸς αὐτοὺς ποιεῖσθαι, ἡμεῖς τοίνυν εἰλόμεθα καὶ τότε πόλεμον μὲν*

ἀντ' εἰρήνης, Ἐγχεταίους δὲ ἀντὶ Σύρακοσίων. In ceteris erroribus excusatio colorem habet et speciem; non enim Orator ipse interfuerat; sed hoc quidem falsum esse ignorasse nequit. Nihil addo nunc de scribendi genere in his Orationibus, quod mihi saltem uti et aliis scholam redolere videtur. Conferat mihi quis verbi causa ineptum exordium Orationis contra Alcibiadem aut stupidam interpretationem discriminis inter εἰρήνην et σπονδάς in Oratione de Pace.

Sed quia hoc tantum probare institui, spuriam esse Orationem de Reditu, has tres Orationes, de quibus amplius pronuntiari debet, missas facio. Quod quominus faciam, nihil impedit; nam si spuriae sunt, nullius sunt momenti ad demonstrandum duas reliquas esse genuinas, et si genuinae sunt, dubitari nequit quin hae sint spuriae. Satis difficilis est igitur quaestio de prioribus duabus, nempe illis de Mysteriis et de Reditu, de quibus hoc optimum factu videtur, primum demonstrare alterutram esse spuriam.

Satis mirum est utramque Orationem etsi stilo non diverso concinnatam tamen toto coelo differre. Oratio enim de Mysteriis de omni vita ante acta Andocidis accurate exponit; in Oratione de Reditu nihil invenitur praeter quosdam flosculos orationis, qui licet in schola impense probati fuerint, tamen verae causae haud nimis accommodati sunt. Sed ultro fateor omne illud fallax esse et incertum, cum videam vel Valckenaerium deprehendisse quidem in his Orationibus nonnulla, quae sunt Sophistis quam foro digniora, sed tamen in univsum probasse scriptoris elegantiam et dicendi peritiam. Verum gravius est in utraque Oratione diversa tradi. Sunt quaedam quae inde explicari possunt, quod Oratio de Mysteriis dicta est undecim annis post illam de Reditu, sed nequaquam omnia hac excusatione continentur. Quod verbi causa in Oratione de Reditu dicitur de Menippi psephismate nescio cuius, quo immunitas, Graeci dicunt ἄδειαν, data fuerat Andocidi, non intellego quomodo Orator hoc praeterire potuerit in Oratione de Mysteriis; fuisset hoc sane ei actioni accommodatissimum; nam quod de tota causa, quam undecim annis ante oraverat, altum est in posteriore Oratione silentium, id minus miror. Contra mihi inexplicabile est, quomodo in Oratione de Reditu

nihil reperiat de Isotimidis psephismate, de quo multus est Orator in Oratione de Mysteriis. Diversum quoque scriptorem prodere videntur, quae de maioribus tradit. Non utor illo argumento, in neutra Oratione memorari legationem avi Oratoris, si quidem Oratio de Pace, e qua hanc novimus, spuria est; sed iustam suspicionem movet Oratorem, cum de maioribus omnia studiose conquirat, omittere dicere de praetura avi cognominis in bello Samio, de qua dubitare non sinit Androtionis apud Aristidem auctoritas. Contra cum utraque Oratio procul dubio antiqua sit, consentaneum est nihil legi de eius praetura in bello Corcyraeo, quam debemus, uti dixi, corrupto Thucydidis loco. Verum gravius est quod legitur de Leogora, Oratoris avo. Exscribam utrumque locum etsi paullo longiorem. In Oratione de Mysteriis sic legimus § 106: Οἱ πατέρες οἱ ὑμέτεροι γενομένων τῇ πόλει κακῶν μεγάλων, ὅτε οἱ τύραννοι μὲν εἶχον τὴν πόλιν, ἃ δὲ δῆμος ἔφυγε (leg. ἔφευγε), νικήσαντες μαχόμενοι τοὺς τυράννους ἐπὶ Παλληνίῳ, στρατηγούντος Λεωγόρου τοῦ προπάππου τοῦ ἐμοῦ καὶ Χαρίου, οὗ ἐκεῖνος τὴν θυγατέρα εἶχεν, ἐξ ἧς ὁ ἡμέτερος ἦν ἀπίστος, κατελθόντες εἰς τὴν πατρίδα τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τῶν δὲ φυγὴν κατέγνωσαν, τοὺς δὲ μένειν ἐν τῇ πόλει ἐάσαντες ἠτίμωσαν. Cum his conferenda est Oratio de Reditu §. 26: Τὰδε γὰρ οὐ ψευσαμένῳ μοι λαθεῖν οἶόν τ' ἐστὶ τοὺς γε πρεσβυτέρους ὑμῶν, ὅτι ὁ τοῦ ἐμοῦ πατὴρ πρόπαππος Λεωγόρας τασιάσας πρὸς τοὺς τυράννους ὑπὲρ τοῦ δήμου, ἐξὸν αὐτῷ διαλλαχθέντι τῆς ἐχθρας καὶ γενομένῳ κηδεσῆ ἄρξαι μετ' ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως, εἴλετο μᾶλλον ἐκπεσεῖν μετὰ τοῦ δήμου καὶ Φεύγων κακοπαθεῖν μᾶλλον ἢ προδότης αὐτῶν κατασῆναι. Concedendum est de his probabiliter disputasse Vaterum, Meieri doctum auditorem, quem magnopere doleo nondum persecutum esse ea, quae inchoavit. Mihi saltem praeter primam opusculi partem nihil innotuit. Sed, etsi non intercedo quominus probabiliter disputasse videatur, tamen mihi non persuadebit. Etenim laudatis verbis tria insunt, quae non concoquo; largior enim Andocidem in altera Oratione tantummodo dicere potuisse de calamitatibus, quas perpessus est Leogoras, in altera de praetura et de victoria ad Pallenium. Verum primum miror, in Oratione de Reditu Leogoram Oratoris *abavum* vocari, *proavum* autem in Oratione de Mysteriis, licet hoc sane falsae le-

ctioni possit tribui. Deinde absurdum est anno a. Chr. n. 410 nam Oratio ante hoc tempus non potest habita esse, fingere sibi auditores, quorum qui quidem aetate proveciores essent recordarentur Pisistratidarum tyrannidem. Tertium denique, quod gravissimum est, nescio quomodo annotare supersedi in specimine meo. Nempe ad Pallenium non victi fuere Pisistratidae, sed vicit Pisistratus, si quidem maior est Herodoti quam Andocidis auctoritas. Vatero quidem videtur nihil facilius explicari posse: Alcmaeonidas enim a Pisistrato ad Pallenium fuisse victos, sed aliquot annis post eosdem ad eundem locum de Pisistrati filiis reportasse victoriam. Talia autem si probantur, actum erit de omni sana interpretatione.

Tandem quaedam dicenda sunt de iis, quae narrantur de patre Leogora. In Oratione de Reditu videmus Oratorem immane quoddam flagitium commisisse. Patet hoc cum ex universo totius Orationis habitu, tum ex locis quibusdam, qui sunt de vita ante acta, quorum exscribam eos qui maxime faciunt ad meum propositum. Legimus § 5: πάντες ἄνθρωποι γίνονται ἐπὶ τῷ εὖ καὶ κακῶς πράττειν, μεγάλη δὲ δήπου καὶ τὸ ΕΞΑΜΑΡΤΕΙΝ δυσπραξία ἐστὶ. Qui reus Orationis introitu tali excusatione utitur, se peccasse quidem sed neminem peccandi expertem esse, nae ille non vulgari aut levi crimine tenetur. Pariter § 10: Καίτοι ἐγὼ τότε αὐτὸς γνοὺς τὰς ἑμαυτοῦ συμφορὰς, ἢ τινὲς κακῶν τε καὶ ΑΙΣΧΡΩΝ οὐκ οἶδ' εἴ τι ἀπεγέμετο, τὰ μὲν παρανοία τῆ ἑμαυτοῦ, τὰ δ' ἀνάγκη τῶν παρόντων πραγμάτων, ἔγνω ἥδιστον εἶναι πράττειν τε τοιαῦτα καὶ διαιτᾶσθαι ἐκεῖ, ὅπου ἤκιστα μέλλοιμι ὀφθῆσθαι ὑφ' ὑμῶν. Nequam sit oportet qui ultro fateatur se ab omnibus bonis contemni. Luculentius etiam est quod legitur § 25: ὡς περὶ δὲ τῆς τότε ἀμαρτίας τὰ ἀπὸ τῶν ἔργων σημεῖα ἔφατε χρῆναι πισότατα ποιούμενοι ΚΑΚΟΝ με ἄνδρα ἡγεῖσθαι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆ νῦν εὐνοίᾳ μὴ ζητεῖτε ἕτερον βάσανον ἢ τὰ ἀπὸ τῶν νυνὶ ἔργων σημεῖα ὑμῶν γινόμενα. Quod nefandum quale fuerit cognosci potest e § 7: ὃς εἰς τοσοῦτον ἦλθον τῆς ἑμαυτοῦ δυσδαιμονίας, εἴτε χρῆ εἰπεῖν νεότητι τε καὶ ἀνοίᾳ, εἴτε καὶ δυνάμει τῶν πεισάντων με ἐλθεῖν εἰς τοιαύτην συμφορὰν τῶν Φρενῶν, ὡς ἀνάγκη μοι γενέσθαι δυοῖν κακοῖν τοῖν μεγίστοις βάτερον ἐλεῖσθαι, ἢ μὴ βουληθέντι κατεπιεῖν τοὺς ταῦτα ποιήσαντας οὐ περὶ ἐμοῦ μόνου

ὄρωδεῖν, εἴ τι ἔδει παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα οὐδὲν ἀδικοῦντα σὺν ἑμαυτῷ ἀποκτεῖναι (ὅπερ ἀνάγκη παθεῖν ἦν αὐτῷ, εἰ ἐγὼ μὴ ἐβουλόμην ταῦτα ποιῆσαι), ἢ κατειπόντι τὰ γεγενημένα αὐτὸν μὲν ἀφθέντα μὴ τεθνάναι, τοῦ δ' ἑμαυτοῦ πατρὸς μὴ Φονέα γενέσθαι. Sed non intelligo cur hoc tam miserum Andocidi visum sit. Novit Hermocopidarum nomina, novit et alios per calumniam a Dioclide indicatos esse et Leogoram; itaque denunciat reos et servat tum patrem tum ceteros cognatos. Quomodo hoc cuiquam dedecori potest esse? Non multum proficimus, si credamus praecipuam ignominiam in eo fuisse sitam, quod immanis sacrilegii particeps coniuratorum proditione debitam poenam callide effugisset; nam tum mirum est eum non uti simili excusatione, qua tota Oratio de Mysteriis nititur, nempe de Euphiletō et de osse confracto; tum explicari nequit quidni Orator omnem culpam a se avertat probando, se prodidisse quidem coniuratos sed servasse patrem. Et omnino miror Oratorem non saepius eo redire. Sed neque per se laudatus locus sibi constat. Quae est enim ista oppositio? Eo redactus fui ut aut mihi ipsi simul cum patre pereundum esset, aut me ipsum servarem et patrem ex ignominiosa morte eriperem. In tali discrimine optio non adeo difficilis est, opinor. Hae difficultates superari non possunt nisi, μὴ eiecto, legamus, τοῦ δ' ἑμαυτοῦ πατρὸς Φονέα γενέσθαι. Tum demum intelligitur, cur Andocides in defensione adeo haesitaverit et tergiversatus sit. Quamquam autem haec emendatio facit ut Oratio de Reditu recte procedat, tamen nunc patet, quod initio dixi, alterutram Orationem esse spuriam. Videmus in utraque Andocidem accusatum fuisse, quod patrem indicavisset, sed ita se ab hoc crimine in posteriore defensione purgat, ut aut in illa aut in hac impudentissime mentitus sit. Ut autem concedendum sit, multa Oratori Attico augere licuisse aut minuere prouti causa postularet, tamen nunquam inducar ut credam Andocidem de parricidio tantum sibi sumere potuisse. Itaque si parricida fuit, iudices prorsus ludibrio habuit in Oratione de Mysteriis; si non fuit, Oratio de Reditu non potest esse genuina. Mihi vero, dicam enim quod est verisimile, Andocidis patrem prodidisse non videtur; non eo tendunt quae narrant Thucydides et Plutarchus; quod autem maioris momenti est, hoc vix in-

cognitum potuit esse rhetori, qui composuit Orationem contra Andocidem, qui tamen de parricidio prorsus tacet. Ceterum perquam memorabile est A. G. Beckerum, qui Andocidem Germanice vertit, in interpretatione haud scio an imprudentem eandem coniecturam secutum esse, quam proposui.

Obtinui ni fallor, aut Orationem de Mysteriis aut illam de Reditu spuriam esse. Iam demonstrandum est utramque Andocidis nomen ementiri. Et de priore quidem hoc olim evincere conatus sum. Nolo nunc retractare quae tunc rectene an secus disputavi, sed ut omnia melius intelligantur, ex iis quae de hoc argumento congeSSI, delibabo duas vel tres suspiciones de gravioribus. Primum Orator de crimine Hermocopidarum sic dicit, ut neque narratio per se possit intelligi, neque conveniat cum iis, quae aliunde constant; tum exponit de infamia iure Attico, quod etsi condiscipulis in Schola perutile fortasse fuerit, tamen ineptum est coram iudicibus, qui rem quotidiano usu multo melius noverant quam Orator ipse, qui in hac potissimum parte mirifice nugatur; tandem Orator adeo caret notitia antiquiorum tempore, ut vel utrumque bellum Persicum confundat.

Iam postquam Andocidearum Orationum tres spurias esse agnovimus, cum Orator, in quarta, quae sola restat, historiam et antiquitatem vix attingit, fraus constare non poterit nisi instituta accurata disquisitione de sermone ipso. Quae res etsi mihi semper lubrica et difficilis visa est, tamen non reperio quomodo sine *λιποταξίου* crimine certamen detractem. Priusquam autem venio ad istam disputationis partem, imperatorum exemplo, qui ignavam et inbellem turbam in medio agmine collocant, hoc loco interponam nonnulla, quae, etsi verisimilia videantur, nequaquam certa sunt.

Nempe iam mihi satis constat, singulas Orationes adeo sibi repugnare, ut, qui unam Andocidi vindicare velit, necessario ceteras omnes spurias habere debeat. De Orationibus de Mysteriis et de Reditu hoc in superioribus data opera probare institui, de ceteris idem facilius etiam apparebit unicuique, qui accurate omnia componet et conferet. Quodsi verbi causa, nam attingam rerum capita, Oratio contra Alcibiadem genuina est, ceterae sunt spuriae, nam legationes, quas in sine illius

Orationis Andocides se obiisse gloriatur, nullo modo memorari non potuerunt in tribus Orationibus posterioribus. Si autem Oratio de Pace genuina est, spuriae sunt Orationes de Mysteriis et de Reditu, nam aegre tacuisset Orator de avi legatione, si eam cognovisset. Sunt quoque de hoc argumento alia, sed haec nunc sufficiunt. Verum permirum est easdem Orationes adeo inter se convenire, ut eundem auctorem subinde prodero videantur. Freti nescio qua dicendi similitudine et Valckenaerius et alii Orationem contra Alcibiadem germanam iudicarunt; et concedi potest in omnibus deprehendi eundem scribendi colorem. Hoc explicari vix potest, nisi credimus eas conscriptas esse a duobus pluribusve discipulis eiusdem rhetoris, nam quin uni eidemque eas assignem, certa me causa prohibet. Verum illud ipsum, quod eas in permultis convenire dixi, etsi ita comparatum sit ut sentiri et attenta lectione intelligi possit, sed exemplis demonstrari nequeat, tamen operae pretium est aliquos locos indicare, qui mirifice conspirant. Exscribam § 129 Orationis de Mysteriis, ubi de Calliae filio Protarcho sic dicit: *τριῶν γὰρ οὐσῶν γυναικῶν, αἷς συνωκηκῶς ἔσαι ὁ πατὴρ αὐτοῦ, τῆς μὲν υἱὸς ἔστιν, ὡς Φησι, τῆς δὲ ἀδελφός, τῆς δὲ θεῖος. τίς ἂν εἶη οὗτος; Οἰδίπους ἢ Αἰγισθος; ἢ τί χρὴ αὐτὸν ὀνομάσαι;* Confer nunc cum his § 22 Orationis contra Alcibiadem, ubi legitur: *πριάμενος (Ἀλκιβιάδης) γυναῖκα τῶν αἰχμαλώτων (Μηλίων) υἴδν ἐξ αὐτῆς πεποιήται, ὃς τοσούτῳ παρανομωτέρως Αἰγίσθου γέγονεν, ὡς ἐκ τῶν ἐχθίστων ἀλλήλοις πέφυκε.* Agnoscis manum eandem nempe eius, qui quo pauciora de mythologia cognita habet, eo cupidius effundit. Non dissimilis ratio in locutione *δυῶν θάτερον ἐλέσθαι*. In Oratione de Mysteriis § 57 legitur: *εἰ μὲν γὰρ ἦν δυῶν θάτερον ἐλέσθαι, ἢ καλῶς ἀπολέσθαι ἢ αἰσχροῶς σωθῆναι, ἔχοι ἂν τις εἰπεῖν κακίαν εἶναι τὰ λεγόμενα.* Orat. de Red. § 7: *ὡς ἀνάγκη μοι γενέσθαι δυῶν τοῖν μεγίστοιν θάτερον ἐλέσθαι, ἢ μὴ βουληθέντι cetera,* nam locus iam supra laudatus est. Orat. de Pac. 28: *Τοιούτων δ' ἐλπιδῶν μετασχόντας ἡμᾶς δεῖ δυῶν θάτερον ἐλέσθαι, ἢ πολεμεῖν μετ' Ἀργείων Λακεδαιμονίοις, ἢ μετὰ Βοιωτῶν κοινῇ τὴν εἰρήνην ποιεῖσθαι.* Nulla particula frequentius legitur quam *δήπου*. Orat. c. Alcib. § 36: *καίτοι οὐ δήπου ᾧ Ἀθηναῖοι ὀφρακισθῆναι μὲν ἐπιτήδειός εἰμι, τεθνάναι δ' οὐκ ἄξιός.* Orat. de Myst. § 59: *οὔτε δήπου οἱ τεθνεῶτες δι'*

ἐμὲ μᾶλλον ἐτέθασαν. Orat. de Red. § 1: εἴπερ γὰρ ἡ πόλις ἀπάντων τῶν πολιτευομένων κοινή ἐσι, καὶ τὰ γινόμενα δήπου ἀγαθὰ τῇ πόλει κοινὰ ἐσι. Ibid. § 5: καὶ ταῦτ' ἐν εἰδόσι δήπου κάλλιον ὑμῖν et μοχ: μεγάλη δὲ δήπου καὶ τὸ ἐξαμαρτεῖν δυσπραξία ἐσί. Ibid. § 19: (οἱ πεντακόσιοι) οὐς πολλῶ δήπου εἰκὸς ἦττον ἂν τι ἐξαμαρτεῖν κτέ. Orat. de Pac. § 12: τοσοῦτον οὖν ἔγωγε ὧ Ἀθηναῖοι διορίζομαι περὶ τούτων, τὴν μὲν εἰρήνην σωτηρίαν εἶναι τῷ δήμῳ καὶ δύναμιν, τὸν δὲ πόλεμον δήπου κατάλυσις γίγνεσθαι, nisi quis ultimo loco δήμου legere malit. Possem multis aliis exemplis allatis longam disputationem facere etiam longiorem, sed haec sufficiunt. Malo hac occasione indicare, quis iste Rhetor verosimiliter fuerit, in cuius schola eae declamationes habitae sint. Nempe is fuit Isocrates. Scio quidem hanc qualemcunque coniecturam a multis leni risu acceptum iri sed afferri possunt, quibus nisi vera videatur tamen probabilis fiat. Nam ut taceam de universo dicendi genere quod ab Isocrateo sic differt ut conamina eorum, qui non multum profecerunt, a perfecto exemplo distare solent, laudabo § 23 Orat. c. Alcibiadem: ἀλλ' ὑμεῖς ἐν μὲν ταῖς τραγωδίαις τοιαῦτα θεωροῦντες δεινὰ νομίζετε, γινόμενα δ' ἐν τῇ πόλει δρῶντες οὐδὲν φροντίζετε. Καίτοι ἐκεῖνα μὲν οὐκ ἐπίσασθε πρότερον οὕτω γεγένηται ἢ πέπλασαι ὑπὸ τῶν ποιητῶν· ταῦτα δὲ σαφῶς εἰδότες οὕτω πεπραγμένα παρανόμως βεβήμως φέρετε. Haec verba nescio quid Isocrateum spirant et vero etiam sententia ipsa apud eundem est obvia, Evag. § 6: νῦν δὲ τίς οὐκ ἂν ἀθυμήσειεν, ὅταν δρᾷ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκὰ καὶ τοὺς ἐπέκεινα γενομένους ὑμνουμένους καὶ τραγωδομένους, αὐτὸν δὲ προειδῆ, μὴδ' ἂν ὑπερβάλλῃ τὰς ἐκείνων ἀρετὰς μὴδέποτε τοιούτων ἐπαίνων ἀξιοθησόμενον; τούτων δ' αἴτιος ὁ Φθόβος, ὃ τοῦτο μόνον ἀγαθὸν πρόσσειν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσιν ἐσιν. οὕτω γὰρ τινες δυσκόλως πεφύκασιν, ὥσθ' ἥδιον ἂν εὐλογουμένων ἀκούοιεν οὐς οὐκ ἴσασιν εἰ γεγόνασιν, ἢ τούτους ὑφ' ὧν εὖ πεπονθότες αὐτοὶ τυγχάνουσι. Sed accedunt alia. Novimus quam frequenter in Scholis contra Alcibiadem declamatum sit, et credibile est iisdem temporibus etiam Andocidem aptum praebuisse argumentum hominibus studiosis quidem sed paulo loquacioribus. Nempe declamationes plerumque versabantur in coniecturali genere et eo argumentum erat accep-

tius, quo maior erat causae obscuritas et opportunitas locorum communium. Verisimile est igitur Hermocopidarum flagitium in scholis saepius tractatum fuisse, cum Thucydides ipse se indagare potuisse neget, num isti iurene caesi fuerint nec ne; nec praeteriri potuit is ipse, qui maxime hoc facinore inclaruerat. Cuiusmodi autem illae declamationes fuerint, compluribus exemplis notum est et neminem, qui Antiphontis tetralogias legerit oblitum esse opinor taedii quod devoravit. Sed ab hoc ieiuno et tenui dicendi genere Andocides longe remotus est. Paucae orationes rerum varietate aequae commendabiles sunt atque Oratio de Mysteriis. Neminem autem novi rhetorem, quem verisimilius est auditores ad tale declamationum genus excitasse, quam Isocratem, cuius auditorum sat multi se ad historiam scribendam contulerunt. Suspicio igitur eam ipsam rerum ubertatem effecisse, ut fraus tam diu latuerit, cum viri docti deprehenderent quidem in Andocide errores graves et mediocrem dicendi peritiam, multa adeo, quae non nisi scholae convenirent, sed tamen in universum probarent copiam et ornatum a declamationibus alienum. Sed praeter locum, quem ex Evagora laudavi, sunt nonnulla alia, quae haud inutiliter addi possunt. Non multum tribuo loco, quem Clemens Alexandrinus ex Isocrate desumptum esse autumat; nempe in Orat. de Pac. 2 legitur: *Χρῆ γὰρ ὧ Ἀθηναῖοι τεκμηρίοις χρῆσθαι τοῖς πρότερον γενομένοις περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι*; contra apud Isocr. Paneg. 141 sic: *δεῖ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγεννημένοις τεκμαίρεσθαι*. Sed hoc fortasse casu convenit. Aliquanto maior est suspicio in tribus locis Orationis de Bigis. Haec causa dicitur ab Alcibiadis filio, qui narrat § 6 quae sequuntur: *εἰσήγγελλον εἰς τὴν βουλὴν, λέγοντες ὡς ὁ πατὴρ μὲν συνάγοι τὴν ἑταιρείαν ἐπὶ νεωτέροις πράγμασιν, οὗτοι δ' ἐν τῇ Πουλυτίωνος οἰκίᾳ συνδειπνοῦντες τὰ μυστήρια ποιήσειαν*. Vix potest dubitari Isocratem errare, nam verba ipsa accusationis servata sunt apud Plutarchum in vita Alcibiadis, capite 22: *Θεσσαλὸς Κίμωνος Λακιστάδης Ἀλκιβιάδην Κλεινίου Σκαμβωνίδην εἰσήγγειλεν ἀδικεῖν περὶ τῶ θεῶ, ἀπομιμούμενον τὰ μυστήρια καὶ δεικνύντα τοῖς αὐτοῦ ἑταίροις ἐν τῇ ἑαυτοῦ κτῆ*. Igitur Alcibiades non celebravit mysteria apud Polytionem sed in domo sua. Errorem autem quem in Isocrate minime miror nihil mali

suspiciatus discipulus in Orationem de Mysteriis transtulit § 12. Isocrates paulo post sic pergit: ὡς παρα τῶν κατηγορῶν ἡδέως ἂν ὁ δῆμος δίκην ἔλαβε, οὕτω σαφῶς ἀπέδειξεν αὐτοὺς ψευδομένους. Olim demonstravi exordium Orationis de Mysteriis descriptum esse ex Oratione Lysiae de Bonis Aristophanis; leguntur ibidem Lysiacis verbis nonnulla interposita, quae apud eum non reperiuntur. Horum fontem nunc indicare facile est; illa enim sunt verba quae volo: ὡσθ' ὑμᾶς πολὺ ἂν ἥδιον δίκην λαβεῖν παρα τῶν κατηγορῶν ἢ παρα τῶν κατηγορουμένων. Ultimus locus est is in Oratione de Reditu de Oratoris abavo, quem supra exscripsi. Hunc confer iam cum illis quae tradit Alcibiadis filius in dicta Oratione § 25 de Alcmaeonidis: τὴν δ' εὐνοίαν ἣν εἶχον εἰς τὸ πλῆθος ἐν τοῖς τυραννικοῖς ἐπέδειξαντο· συγγενεῖς γὰρ ὄντες Πεισιστράτου, καὶ πρὶν εἰς τὴν ἀρχὴν καταστῆναι μάλις' αὐτῷ χρώμενοι τῶν πολιτῶν, οὐκ ἤείψαν μετασχεῖν τῆς ἐκείνου τυραννίδος, ἀλλ' εἴλοντο Φυγεῖν μᾶλλον ἢ τοὺς πολίτας ἰδεῖν δουλεύοντας. Satin perspicuum est unum locum ante oculos habuisse scriptorem alterius Orationis?

Verum missis his, quae in transcurso et obiter disputavi, videamus accuratius de Oratione de Reditu. Exscribam primam paragraphum: Εἰ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἐν ἐτέρῳ τῷ πράγματι οἱ παρίοντες μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντες πάντες ἐφαίνοντο, οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν ἐνόμιζον· ὅπου μέντοι δεῖ τὴν πόλιν ἐμὲ τι ποιῆσαι ἀγαθόν, εἴ τις ἐτέρως βούλοιο ἐμοῦ κακίων, δεινότατον ἀπάντων χρημάτων ἡγοῦμαι, εἰ τῷ μὲν δοκεῖ ταῦτα, τῷ δὲ μή, ἀλλὰ μὴ πᾶσιν ὁμοίως. Animadvertendum est Andocidem nusquam auditores compellere solito oratorum more, quibus non ὦ ἄνδρες in usu est, sed ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι sive ὦ ἄνδρες δικασταί. Nolo premere sententiam ipsam putidam esse et ridiculam, nam quidni Andocides malus fuerit Orator? Sed non negligendum est δεῖ τὴν πόλιν ἐμὲ τι ποιῆσαι ἀγαθόν ambigue dictum esse; tum aliquanto melius fuisset κακίων ὢν; deinde improbandus est optativus βούλοιο, qui dubitantis est, sed Orator liquido scit se tales inimicos habere; neque probò locutionem ἐτέρως βούλεσθαι. Arripuit illam ex Homericō versu: νῦν δ' ἐτέρως ἐβόλοντο θεοὶ κακὰ μητιόωντες, nam nihil impedit quominus corrupto Homeri exemplari usus esse credatur (apud Homerum enim probò eos qui ἐτέρως' ἐβόλοντο restitue-

runt). Apparent in sequentibus quoque exempla locutionum, quas Orator ab Homero mutuatus est. Quod verbi causa § 2 dicit *τουτι τὸ μέγα καὶ δεινόν*, id repetitum est ex Homericō *σάκος μέγα τε δεινόν τε*. Quod statim sequitur: *εἴ τι ὑμᾶς χρὴ ἀγαθὸν ἐμοῦ ἐπαυρέσθαι: ἐπαυρέσθαι* minime frequens est apud Atticos; effictum est ad imaginem Odysseae versus: *μὴ πού τι κακὸν καὶ μεῖζον ἐπαύρη*. Alia quoque ex Homero desumpta videntur, sed haec sunt fere incertiora. Sed, ut redeam ad primam paragraphum, in illis *ὅπου μέντοι δεῖ τὴν πόλιν κτέ.*, neque *ὅπου* probō pro *ἐπεὶ*, neque assequor quid *δεῖ* sibi velit, non magis quam *χρὴ* in eo loco, quem modo ex proxime sequentibus laudavi. Denique in *δεινότατον ἀπάντων χρημάτων*, ultimum vocabulum omitti solet.

Paucis interpositis de Orator sic pergit: *τουτι τοίνυν τὸ μέγα καὶ δεινὸν πάρεσιν ὑμῖν ὄραν τοὺς μὲν ἤδη πράττοντας, τοὺς δὲ τάχα μέλλοντας· καὶ μοι μέγιστον θαῦμα παρέσθηκε, τί ποτε οὗτοι οἱ ἄνδρες δεινῶς οὕτω περικαίονται, εἴ τι ὑμᾶς χρὴ ἀγαθὸν ἐμοῦ ἐπαυρέσθαι. δεῖ γὰρ αὐτοὺς ἤτοι ἀμαθέστατους εἶναι πάντων ἀνθρώπων, ἢ τῇ πόλει ταύτῃ δυσμενεστάτους. εἰ μὲν γε νομίζουσι τῆς πόλεως εὖ πραττούσης καὶ τὰ ἴδια σφῶν αὐτῶν ἄμεινον ἂν φέρεσθαι, ἀμαθέστατοὶ εἰσι τὰ ἐναντία νῦν τῇ ἑαυτῶν ὠφελείᾳ σπεύδοντες· εἰ δὲ μὴ ταῦτα ἡγούνται σφίσι τ' αὐτοῖς συμφέρειν καὶ τῷ ὑμετέρῳ κοινῷ, δυσμενεῖς ἂν τῇ πόλει εἶεν.* Pro *παρέσθηκε*, quod Bekkerus ex optimo Codice Crippsiano invexit, antea legebatur *περιέσθηκε*. De *ἐπαυρέσθαι* iam dixi: *περικαίεσθαι* hac significatione vix Graecum est; pro *ἀμαθέστατος* Oratores dicunt *εὐθέςτατος*. Iam alii viderunt pro *εἰ μὲν γε νομίζουσι* legendum esse *εἰ μὲν γὰρ ν*. Formula *τὰ ἴδια ἄμεινον φέρεται* mihi quidem inaudita est: Attici dicunt *τὰ ἴδια ἄμεινον ἔχει*. *Σπεύδειν* non improbaverim, sed multo usitatius est *σπουδάζειν* vel *σπουδὴν ποιῆσθαι*. Tandem sententia postulat pro *δυσμενεῖς ἂν εἶεν*, *δυσμενεῖς εἰσίν*. Similem abusum optativi iam supra notavimus. Eiusdem generis est § 6: *εἰ ἀνθρώπινως περὶ ἐμοῦ γιγνώσκοιτε, εἴητε ἂν ἄνδρες εὐγνωμονέστεροι*. Hoc vero est de salute sua desperantis. Non magis optativum probare possum § 19: *Ἐμοὶ τοίνυν τὰ μὲν ἤδη εἰς ὑμᾶς πεπραγμένα σχεδόν τι ἅπαντες ἂν εἰδείητε*. Melius est quod legitur init. Orat. de Myst. *σχεδόν τι πάντες ἐπίσασθε*.

Orator pergit § 3: Οἷτινες εἰσαγγείλαντός μου ἀπόρρητα εἰς τὴν βουλὴν περὶ τῶν πραγμάτων, ὧν ἀποτελεσθέντων οὐκ εἰσὶ τῆ πόλει ταύτῃ μείζονες ὠφέλειαι, καὶ τούτων ἀποδεικνύντος μου τοῖς βουλευταῖς σαφεῖς τε καὶ βεβαίους τὰς ἀποδείξεις, ἐκεῖ μὲν οὔτε τούτων τῶν ἀνδρῶν οἱ παραγενόμενοι ἐλέγξαντες οἷοί τ' ἦσαν ἀποδείξαι εἴ τι μὴ ὀρθῶς ἐλέγετο, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς, ἐνθάδε δὲ νῦν πειρῶνται διαβάλλειν. De isto ἀπορρήτῳ neque novi qui data opera egit et res satis plana est et facilis; sed mirari subito nondum observatum esse huc referri debere, quod Lysias c. And. § 29 calumniose narrat de prytanibus subornatis. Abundant hoc loco vocabula περὶ τῶν πραγμάτων; tum pro ἀποτελεῖν, quod § 22 de eadem re iterum usurpatur, crebrius legitur ἐπιτελεῖν; pro ἐλέγξαντες Atticis magis in usu erat ἐξελέγξαντες, quod legitur Orat. de Myst. § 7 eo loco quem e Lysia desumptum esse dixi. Porro animadverti potest incuria oratoris, qui iungit ἀποδεικνύντος, ἀποδείξεις et ἀποδείξαι.

Statim sequuntur haec: σημεῖον οὖν τοῦθ' ὅτι οὔτοι οὐκ ἀφ' αὐτῶν ταῦτα πράττουσιν (εὐθὺς γὰρ ἂν τότε ἠναντιοῦντο) ἀλλ' ἀπ' ἀνδρῶν ἐτέρων, οἷοί εἰσιν ἐν τῆ πόλει ταύτῃ, οὐδενὸς ἂν χρήματος δεξάμενοι ὑμᾶς τι ἀγαθὸν ἐξ ἐμοῦ πρᾶξαι· καὶ αὐτοὶ μὲν οὔτοι οἱ ἄνδρες οὐ τολμῶσι σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον κτασῆσαντες δισχυρίζεσθαι περὶ τούτων, φοβούμενοι ἔλεγχον δίδοναι εἴ τι εἰς ὑμᾶς τυγχάνουσι μὴ εὖ φρονούντες· ἐτέρους δ' εἰσπέμπουσι, τοιοῦτους ἀνθρώπους οἷς εἰθισμένοις ἤδη ἀναισχυντεῖν οὐδὲν διαφέρει εἰπεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι τὰ μέγιστα τῶν κακῶν. Locutio οὐδενὸς χρήματος δέχεσθαι iterum occurrit § 21; in his et similibus penuria formularum loquendi prodit tironem dicendo nondum assuefactum. Eadem ratio est inutilis additamenti ἐν τῆ πόλει ταύτῃ, quod ad taedium usque recurrit, v. c. praeter hunc nostrum locum, § 2: τῆ πόλει ταύτῃ δυσμενεστάτους; § 3: οὐκ εἰσὶ τῆ πόλει ταύτῃ μείζονες ὠφέλειαι; § 10: τὴν πόλιν ταύτην ἀγαθὸν τι ἐργάσασθαι; § 12: τὴν πόλιν ταύτην ἔσωσαν et alibi. Idem obtinet in ἐνθάδε, § 11: τῶν τετρακοσίων ἤδη τὰ πράγματα ἐνθάδε κατειληφόντων; § 13: παρὰ γνώμην εὐρέθη τὰ ἐνταῦθα πράγματα; § 20: ἡγγελθη ὅτι οὐ μέλλει σῖτος ἕξειν ἐνταῦθα, cet. Nota praeterea abusum conjunctionis εἰ, quem aliis quoque locis deprehendi. Versus finem huius paragraphi ἀνθρώπου: ciiciendum est. Nihil dico

nunc de imperito et ineleganti orationis compositione, nam quem hoc fugiet?

Excipiunt haec verba: τὸ δ' ἰσχυρὸν τοῦτο μόνον εὖροι τις ἂν αὐτῶν ἐν τοῖς λόγοις, τὰς ἐμὰς συμφορὰς ἐπὶ παντὶ ὀνειδίζειν, καὶ ταῦτ' ἐν εἰδόσι δήπου κάλλιον ὑμῖν, ὥςτε μηδὲν ἂν τούτων δικαίως τιμὴν αὐτοῖς τινὰ φέρειν. Non dicitur Graece αὐτῶν ἐν τοῖς λόγοις pro ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν, sed hoc librariis quam oratori imputare malo; tum κάλλιον εἰδέναι Atticis vix in usu fuit, pro ἄμεινον εἰδέναι, si quidem εὖ οἶδα vulgo dicebant non καλῶς οἶδα. Sed nihil novi quod magis scholam redoleat quam: καὶ τῷ πρώτῳ τοῦτο εἰπόντι ἄρθῶς δεκεῖ εἰρησθαι, ὅτι πάντες ἄνθρωποι γίνονται ἐπὶ τῷ εὖ καὶ κακῶς πράττειν, μεγάλη δὲ δήπου καὶ τὸ ἐξαμαρτεῖν δυσπραξία ἐστὶ, καὶ εἰσὶν εὐτυχεῖσται μὲν οἱ ἐλάχιστα ἐξαμαρτάνοντες, σωφρονέσται δ' οἱ ἂν τάχιστα μεταγινώσκωσι. καὶ ταῦτα οὐ διακρίεται τοῖς μὲν γίνεσθαι, τοῖς δὲ μή, ἀλλ' ἔστιν ἐν τῷ κοινῷ πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ ἐξαμαρτεῖν τι καὶ κακῶς πράξαι. ὧν ἕνεκα, ὧ Ἀθηναῖοι, εἰ ἀνθρώπινως περὶ ἐμοῦ γινώσκειτε, εἴητε ἂν ἄνδρες εὐγνωμονέστεροι. Hoc vero eleganter dictum est et ingeniose excogitatum! De ultimis verbis iam dixi supra me improbare optativum γινώσκειτε; addo nunc me neque capere comparativum εὐγνωμονέστεροι, quem non magis defendi posse existimo, quam quod dicit § 26: ὧν καὶ ἕνεκα εἰκὸς ὑμᾶς, ἐὰν χρητὸς ὧν ἄνθρωπος εἰς ὑμᾶς φαίνομαι, προθυμότερόν μου ἀποδέχεσθαι τὰ πραττόμενα. Ceterum multum vereor ne Athenienses aegre laturo fuissent illud εἴητε ἂν ἄνδρες εὐγνωμονέστεροι; certe Demosthenes ea, quae reprehensionem quandam continent, semper prima persona enunciat.

Plura notari possunt § 7: οὐ γὰρ Φθόνου μᾶλλον ἢ οἴκτου ἄξιά μοι ἐστὶ τα γεγενημένα· ὅς εἰς τοσοῦτον ἤλθον τῆς ἐμαυτοῦ δυσδαιμονίας, εἴτε χρὴ εἰπεῖν νεότητί τε καὶ ἀνοίᾳ, εἴτε καὶ δυνάμει τῶν πεισάντων με ἔλθειν εἰς τοιαύτην συμφορὰν τῶν φρενῶν, ὥς ἀνάγκη μοι γενέσθαι δυοῖν κακοῖν τοῖν μεγίστοιν θάττερον ἐλέσθαι, ἢ μὴ βουληθέντι κατεπιεῖν τοὺς ταῦτα παῖσσαντας οὐ περὶ ἐμοῦ μόνου ὀρωδεῖν, εἴ τι ἔδει παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα οὐδὲν ἀδικούντα σὺν ἐμαυτῷ ἀποκτείναι (ὅπερ ἀνάγκη παθεῖν ἦν αὐτῷ, εἰ ἐγὼ μὴ ἐβουλόμην ταῦτα ποιῆσαι), ἢ κατεπιπῶντι τὰ γεγενημένα αὐτὸν μὲν ἀφελόντα μὴ τεθνάναι, τοῦ δ' ἐμαυτοῦ πατρὸς μὴ φονέα γενέσθαι. Iam supra ostendi, ne-

gatione deleta, legendum esse τοῦ δ' ἑμαυτοῦ πατὴρς φονέα γενέσθαι et notavi abusum locutionis δυοῖν κακοῖν θάτερον ἐλέσθαι. Sed praeterea observandum est Athenienses constanter dixisse ἦλθον εἰς τοσοῦτο δυσδαιμονίας, non εἰς τοσοῦτο τῆς ἑμαυτοῦ δυσδαιμονίας; tum δυσδαίμων et δυσδαιμονία, quae in hac oratione saepe leguntur, omnino raro inveniuntur pro κακοδαίμων et κακοδαιμονία. Deinde omnia haec obscure dicta sunt: quomodo enim iudices intelligere potuerunt, qui homines per istos τοὺς ταῦτα ποιήσαντας indicarentur; porro minime probo verbum κατειπεῖν, nam in Hermocopidarum causa certe perpetuus fuit usus vocabulorum μηνύειν, μηνυτής et μήνυτρον. Denique pro τὸν πατέρα οὐδὲν ἀδικοῦντα Graecitas postulat τὸν πατέρα τὸν οὐδὲν ἀδικοῦντα. Sed ut melius intelligatur quod dixi de similitudine utriusque orationis, operae pretium est transscribere § 57 Orat. de Myst.: Φέρε δὴ (χρὴ γὰρ ὧ ἄνδρες ἀνθρώπινως περὶ τῶν πραγμάτων ἐκλογίζεσθαι, ὡς περ ἂν αὐτὸν ὄντα ἐν τῇ συμφορᾷ), τί ἂν ὑμῶν ἕκαστος ἐποίησεν; εἰ μὲν γὰρ ἦν δυοῖν θάτερον ἐλέσθαι, ἢ καλῶς ἀπολέσθαι ἢ αἰσχροῶς σωθῆναι, ἔχοι ἂν τις εἰπεῖν κακίαν εἶναι τὰ λεγόμενα κτέ.

Orator sic pergit § 8: τί δ' ἂν οὐ πρό γε τούτου τολμήσειεν ἄνθρωπος ποιῆσαι; ἐγὼ τοίνυν ἐκ τῶν παρόντων εἰλόμην ταῦτα, ἃ ἐμοὶ μὲν λύπας ἐπὶ χρόνον πλείον οἴσειν ἐμελλεν, ὑμῖν δὲ ταχίστην τοῦ παρόντος τότε κακοῦ μετάσασιν. ἀνκμνήσθητε δ' ἐν οἴῳ κινδύνῳ τε καὶ ἀμηχανίᾳ καθέσαστε, καὶ ὅτι οὕτω σφόδρα σφᾶς αὐτοὺς ἐπεφόβησθε, ὡς οὐδ' εἰς τὴν ἀγορὰν ἐτι ἐξήειτε, ἕκαστος ὑμῶν οἰόμενος συλληφθήσεσθαι. Qui aliquam operam Andocidi dedit, hunc non fugiet quam proxime haec convenient cum § 36 Orat. de Myst., sed malo nunc notare alia exempla istiusmodi repetitionum frigidarum, de quibus dixi. Quam scilicet indicavi putidam diligentiam in loco notando, eandem reperio in temporis notationibus. Praeter laudatum locum, in quo τοῦ παρόντος τότε κακοῦ sanequam haud commendatur elegantia, en alia exempla. § 10: τὰ δ' ἀνάγκη τῶν παρόντων πραγμάτων; § 12: τὴν πόλιν ταύτην ἔσωσαν ἐν τῷ τότε χρόνῳ; § 14: ἐν δὲ τῷ τότε τὰ ἐναντία φρονοῦντες δήλοι ἦσαν; § 15: πλείον ἄξιον ἐγίνετο ἐν τῷ τότε, cel. Pro φοβεῖσθαι, quantum melius fuisset dare ὑποψίας ἔχειν?

In sequentibus haec leguntur: ταῦτα τοίνυν ὡς μεν γενέσθαι

τοιαῦτα, πολλοσδν δὴ τι ἐγὼ μέρος τῆς αἰτίας εὐρέθην ἔχων, ὡσε μέντοι παυθῆναι, ἐγὼ εἰς ὧν μόνος αἴτιος, καὶ ὁμως τό γε δυσυχέστατος εἶναι ἀνθρώπων οὐδαμῆ ἐκφεύγω, ὅτε δὴ προαγομένης μὲν τῆς πόλεως ἐπὶ ταύτας τὰς συμφορὰς οὐδεὶς ἐμοῦ ἤρχετο γίνεσθαι δυσδαιμονέστερος, μεθισταμένης δὲ πάλιν εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀπάντων ἐγὼ ἀθλιώτατος. Habemus h. l. reum confitentem se fuisse inter Hermocopidas, quod nondum satis attenderant viri docti. Pauca hac paragrapho nos morari possunt. Orator qua est dicendi facultate fere idem iterum declamitat, § 12: μέρος ἐγὼ οὐκ ἂν ἐλάχισον δικαίως ταύτης τῆς αἰτίας ἔχοιμι, quod num recte dictum sit, magnopere dubito. Satis certum est illud ἐγὼ εἰς ὧν μόνος αἴτιος ferri non posse. Athenienses dicebant ἐγὼ μόνος αἴτιος vel ἐγὼ αἰτιώτατος γέγονα. Neque capio illud ὅτε δὴ προαγομένης cet.: suspicor legendum esse ἄτε δὴ. Reiskio iam recte displicuit οὐδεὶς ἐμοῦ ἤρχετο γίνεσθαι. Imperitus porro sit oportet qui coniungit δυσυχέστατος, δυσδαιμόνεστατος et ἀθλιώτατος.

Paucis omissis orator pergit § 10: Καίτοι ἐγὼ τότ' αὐτὸς γνοὺς τὰς ἐμαυτοῦ συμφορὰς, ᾧτινι κακῶν τε καὶ αἰσχυρῶν οὐκ οἶδ' εἴ τι ἀπεγέμετο, τὰ μὲν παρανοία τῇ ἐμαυτοῦ, τὰ δ' ἀνάγκη τῶν παρόντων πραγμάτων, ἔγνων ἠδισον εἶναι πράττειν τε τοιαῦτα καὶ διαιτᾶσθαι ἐκεῖ, ὅπου ἤκιστα μέλλοιμι ὀφθῆσθαι ὑφ' ὑμῶν. ἐπειδὴ δὲ χροῖον ὕστερον εἰσῆλθέ μοι, ὥσπερ εἰκός, ἐπιθυμία τῆς τε μεθ' ὑμῶν πολιτείας ἐκείνης καὶ διαίτης, ἐξ ἧς δευρὶ μετέστην, ἔγνων λυσιτελεῖν μοι ἢ τοῦ βίου ἀπηλλάχθαι, ἢ τὴν πόλιν ταύτην ἀγαθόν τι τοσοῦτον ἐργάσασθαι, ὥσθ' ὑμῶν ἐκόντων εἶναι ποτέ μοι πολιτεύεσθαι μεθ' ὑμῶν. Ac primum minime eleganter dictum est γνοὺς . . . ἔγνων; tum non satis intelligi posse puto illud ᾧτινι; tum non recte legitur ἔγνων ἠδισον εἶναι pro κράτισον; tum abundat ἐκείνης post τῆς μεθ' ὑμῶν πολιτείας; deinde melius fuisset, ni fallor, ἀπαλλαγῆναι quam ἀπηλλάχθαι; denique non fero ὑμῶν ἐκόντων πολιτεύεσθαι μεθ' ὑμῶν.

Videamus de iis quae sequuntur § 11: ἐκ δὲ τούτου οὐ πώποτε οὔτε τοῦ σώματος οὔτε τῶν ὄντων ἐμοὶ ἐφεισάμην, ὅπου ἔδει παρακινδυνεύειν· ἀλλ' αὐτίκα μὲν τότε εἰσῆγαγον εἰς στρατιὰν ὑμῶν οὖσαν ἐν Σάμφω κωπέας, τῶν τετρακοσίων ἤδη τὰ πράγματα ἐνθάδε κατειληφότων, ὄντος μοι Ἀρχελάου ξένου πατρικοῦ καὶ διδόντος γενέσθαι τε καὶ ἐξάγεσθαι ὀπίστους ἐβουλόμην. τούτους τ'

εἰσήγαγον τοὺς κωπέας, καὶ παρὸν μοι πέντε δραχμῶν τὴν τιμὴν αὐτῶν δέξασθαι οὐκ ἠθέλησα πράξασθαι πλέον ἢ ὅσον ἐμοὶ κατέ-
 ςησαν. Ingrata est et imperita repetitio vocabulorum τούτους
 τ' εἰσήγαγον τοὺς κωπέας. Pro corrupto γένεσθαι in hoc scri-
 ptore qui ἐπαυρέσθαι εἰ ἀπολοφύρεσθαι dicere ausus est, fortasse
 reponere licebit Ionicum λέγεσθαι. Sed omnino improbandum
 est medium ἐξάγεσθαι; tum pro δέξασθαι, quod hac significa-
 tione Homero tritum est, in oratore Attico melius foret λαβεῖν.
 De ceteris in rempublicam meritis gloriari pergit Andocides § 12:
 εἰσήγαγον δὲ σῖτόν τε καὶ χαλκόν, καὶ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἐκ τού-
 των παρεσκευασμένοι ἐνίκησαν μετὰ ταῦτα Πελοποννησίους ναυ-
 μαχοῦντες, καὶ τὴν πόλιν ταύτην μόνοι ἀνθρώπων ἔσωσαν ἐν τῷ
 τότε χρόνῳ. εἰ τοίνυν μεγάλων ἀγαθῶν ἄξια ὑμᾶς εἰργάσαντο
 ἐκεῖνοι, μέρος ἐγὼ οὐκ ἂν ἐλάχισον ταύτης τῆς αἰτίας ἔχοιμι.
 εἰ γὰρ τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις τότε τὰ ἐπιτήδεια μὴ εἰσήχθη, οὐ
 περὶ τοῦ σῶσαι τὰς Ἀθήνας ὁ κίνδυνος ἦν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ περὶ
 τοῦ μὴδ' αὐτοὺς σωθῆναι. In superioribus iam tria de hoc loco
 observata sunt; addo nunc valde frigere ἐκ τούτων . . . . μετὰ
 ταῦτα. Pro ὁ κίνδυνος ἦν αὐτοῖς equidem dixerim ἐγένετ' αὐ-
 τοῖς. Neque § 13 siue animadversione dimittere licet: Τούτων
 τοίνυν οὕτως ἐχόντων οὐκ ὀλίγω μοι παρὰ γνώμην εὐρέθη τὰ ἐν-
 ταῦθα πράγματα ἔχοντα· κατέπλευσα μὲν γὰρ ὡς ἐπαινεθήσομε-
 νος ὑπὸ τῶν ἐνθάδε προθυμίας τε εἵνεκα καὶ ἐπιμελείας τῶν ὑμε-
 τέρων πραγμάτων. Otiosa sunt ἔχοντα εἰ ὑπὸ τῶν ἐνθάδε; tum
 εἵνεκα non nisi Ionicae dialecto convenit. Sed cognoscamus
 quomodo Andocides a Quadringentis exceptus fuerit: πυθόμενοι
 δὲ τινές με ἤκοντα τῶν τετρακοσίων ἐζήτουν τε παραχρήμα, καὶ
 λαβόντες ἤγαγον εἰς τὴν βουλήν. εὐθύς δὲ παραστάς μοι Πείσανδρος
 « ἄνδρες » ἔφη « βουλευταὶ, ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐνδεικνύω ὑμῖν σῖτον
 τε εἰς τοὺς πολεμίους εἰσαγαγόντα καὶ κωπέας. » καὶ τὸ πρᾶγμα
 ἤδη πᾶν διηγεῖτο ὡς ἐπέπρακτο. ἐν δὲ τῷ τότε τὰ ἐναντία Φρο-
 νοῦντες δῆλοι ἦσαν ἤδη οἱ ἐπὶ στρατείας ὄντες τοῖς τετρακοσίοις.
 καὶ γὰρ, θόρυβος γὰρ δὴ τοιοῦτος ἐγένετο τῶν βουλευτῶν, ἐπειδὴ
 ἐγγίνωσκον ἀπολούμενος, εὐθύς προσπηδῶ πρὸς τὴν ἐσίαν καὶ λαμ-
 βάνομαι τῶν ἱερῶν. ὅπερ μοι καὶ πλείου ἄξιον ἐγένετο ἐν τῷ
 τότε· εἰς γὰρ τοὺς θεοὺς ἔχοντα ὄνειδη, οὗτοί με μᾶλλον τῶν
 ἀνθρώπων εἰκόασι κατελεῆσαι, βουλευθέντων τε αὐτῶν ἀποκτεῖναι
 με οὗτοι ἦσαν οἱ διασώσαντες. Vidimus supra ineptum homi-

nem locum Isocratis de maioribus Alcibiadis ad Andocidis proavum retulisse; hoc loco deprehendimus rhetoris ingenium minime ferax, qui de Andocide tradit quae acciderant Therameni; nam quis dubitare potest qui confert Xenophontis narrationem? Praeterea improbo novitiam formam verbi ἐνδεικνύναι. Sed non negligendum est quam putida sint ista: ἐν δὲ τῇ τότε τὰ ἐναντία — τετρακκοίσις, quod in quovis alio scriptore glossema iudicarem. Quae dicit de deorum tutela neque callida sunt et ridicula: sed hoc erat ex praeceptis magistri caput quoddam in defensionibus, sicuti illud alterum, de quo iam saepe dixi de maioribus. Luce clarius hoc apparet in Oratione de Mysteriis § 137—139 et § 141—143.

Sequuntur haec: δεσμά θ' ὕψερρον καὶ κακὰ ὅσα τε καὶ οἷα τῷ σώματι ἠνεσχόμην, μακρὸν ἂν εἶη μοι λέγειν. σὺ δὲ καὶ μάλισ' ἐμαυτὸν ἀπωλοφυράμην, ὅτις τοῦτο μὲν ἐν ᾧ ἐδόκει ὁ δῆμος κακοῦσθαι, ἐγὼ ἀντὶ τούτου κακὰ εἶχον, τοῦτο δὲ ἐπειδὴ ἐφαίνετο εὖ ὑπ' ἐμοῦ πεπονθῶς, πάλιν αὖ καὶ διὰ τοῦτ' ἐγὼ ἀπολοίμην. ὥσθ' ὀδόν τε καὶ πόρον μηδαμῆ ἔτι εἶναι μοι εὐθαρσεῖν. ὅποι γὰρ τραποίμην, πάντοθεν κακὸν τι μοι ἐφαίνετο ἐτοιμαζόμενον. ἀλλ' ὁμως καὶ ἐκ τούτων τοιούτων ὄντων ἀπαλλαγεῖς οὐκ ἔστιν ὃ τι ἕτερον ἔργον περὶ πλείονος ἐποιούμην ἢ τὴν πόλιν ταύτην ἀγαθὸν τι ἐργάσασθαι. Haec partim iam habuimus § 9; sed nunc attendendum est ad εὐθαρσεῖν et ἀπολοφύρεσθαι, quae Atticis fere inaudita sunt. Per multa autem universo loco insunt haud nimis concinne dicta, sed nihil opus est hoc monere; utilius erit aliud exemplum dare repetitionum istarum, quorum iam complura notavimus. Nempe ad taedium usque orator repetit formulam ἀγαθὸν τι ἐργάσασθαι. En testimonia, § 1: δεῖ τὴν πόλιν ἐμέ τι παιῆσαι ἀγαθόν; § 2: εἴ τι ὑμᾶς χρὴ ἀγαθὸν ἐμοῦ ἐπαυρέσθαι; § 4: οὐδεὶς ἂν χρήματος δεξάμενοι ὑμᾶς τι ἀγαθὸν ἐξ ἐμοῦ πρᾶξαι; § 10: τὴν πόλιν ταύτην ἀγαθὸν τι τοσοῦτον ἐργάσασθαι; § 12: μεγάλων ἀγαθῶν ἄξια ὑμᾶς εἰργάσαντο ἐκεῖνοι; § 17: ποιῶσιν ὑμᾶς εἴ τι πυγχάνουσι ἀγαθόν; § 18: ὅτις τὴν ἐαυτοῦ πόλιν ὀφρωῶν δύναται τρῶπῳ ἀγαθὸν τι ἐργάζεσθαι. Sufficient haec, opinor.

Quae leguntur § 17 et 18 sunt haec: Ὅρα ἂν δὲ χρὴ, ὃ Ἀθηναῖοι, ὅσα τὰ τοιαῦτα τῶν ὑπουργημάτων διαφέρει. τοῦτο μὲν γὰρ ὅσοι τῶν πολιτῶν τὰ ὑμέτερα πράγματα διαχειρίζοντες ἀργύριον ὑμῖν ἐκπορίζουσιν, ἄλλο τι ἢ τὰ ὑμέτερα ὑμῖν διδάσκει;

τοῦτο δὲ ὅσοι φρατηγοὶ γενόμενοι καλὸν τι τῆν πόλιν κατεργάζονται, τί ἄλλο ἢ μετὰ τῆς τῶν ὑμετέρων σωματίων ταλαιπωρίας τε καὶ κινδύνων, καὶ ἔτι τῶν κοινῶν χρημάτων διακάνης, ποιούσιν ὑμᾶς εἰ τι τυγχάνουσιν ἀγαθόν; ἐν ᾧ καὶ ἂν τι ἐξαμάρτωσιν, οὐκ αὐτοὶ τῆς σφετέρας αὐτῶν ἀμαρτίας δίκην δίδωσιν, ἀλλ' ὑμεῖθ' ὑπὲρ τῶν ἐκείνοις ἡμαρτημένων. ἀλλ' ὅμως οὗτοι φεφανσύνται γ' ὑφ' ὑμῶν καὶ ἀνακηρύττονται ὡς ὄντες ἄνδρες ἀγαθοί. καὶ οὐκ ἐρῶ ὡς οὐ δικαίως· μεγάλη γάρ ἐστιν ἀρετὴ, ὅσις τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὄντων δύναται τρόπον ἀγαθόν τι ἐργάζεσθαι. ἀλλ' οὖν γινώσκεις γε χρῆ ὅτι ἐκεῖνος ἂν εἴη πλείου ἀξίος ἀνὴρ, ὅσις τοῖς ἑαυτοῦ παρακινδυνεύων χρήμασι τε καὶ σώματι τολμῶν ἀγαθόν τι ποιεῖν τοῦς ἑαυτοῦ πολίτας. *Quem non taedeat ineptiarum? Vide hominem, qui sexcenties utitur formula τοῦτο μὲν . . . τοῦτο δέ, quia magistri artem talibus artificiiis contineri putabat; scilicet rhetores talia sectabantur, plane sicuti Romani videbantur sibi Ciceroniani, si tertia quaque sententia posuissent esse videatur.* Non dissimilis ratio est in illo ἄλλο τι ἢ, de quo lectu digna notavit Sluiterus in *Lectioibus*, pag. 139. Proditur porro *Iso-*cratis imitatio locutione ἀλλ' οὖν. In iis quae initio leguntur facile caremus additamento τῶν πολιτῶν. *Cetera mitto, praeter illud ἐξαμαρτάνειν; est hoc quidem in talibus vocabulum proprium et solemne, sed apud hunc rhetorem per abusum facit utramque paginam; vide modo sequentem paragraphum, in qua bis occurrit, nam quid attinet cumulare exempla? Videamus sequentia: 'Ἐμοὶ τοίνυν τὰ μὲν ἤδη εἰς ὑμᾶς πεπραγμένα σχεδὸν τι ἅπαντες ἂν εἰδείητε, τὰ δὲ μέλλουτά τε καὶ ἤδη πραττόμενα ἄνδρες ὑμῶν πεντακόσιοι ἐν ἀπορρήτῳ ἴσασιν, ἢ βουλή· οὐς πολλῶν δήπου εἰκὸς ἦττον ἂν τι ἐξαμαρτεῖν, ἢ εἰ ὑμᾶς δεῖ ἀκούσαντάς τι ἐν τῷ παραχρήματι νῦν διαβουλευσάσθαι. οἱ μὲν γε σχολῆ περὶ τῶν εἰσηγγελόμενων σκοποῦνται, ὑπάρχει τ' αὐτοῖς, ἐὰν τι ἐξαμαρτάνωσιν, αἰτίαν ἔχειν καὶ λόγον ἀσχαρὸν ἐκ τῶν ἄλλων πολιτῶν· ὑμῖν δ' οὐκ εἰσὶν ἕτεροι ὑφ' ὧν αἰτίαν ἔχετε· τὰ γὰρ ὑμέτερα αὐτῶν ἐφ' ὑμῖν δικαίως ἐστὶ καὶ εὖ καὶ κακῶς, ἐὰν βούλησθε, διαλέσθαι.* Initio paragraphi illud *ἔμοι* videtur loco motum, nisi quis hoc oratori ipsi tribuere velit, qui vel in orationis exordio verba haud satis diligenter collocavit: εἰ μὲν οἱ παριόντες μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντες πάντες ἐφάνοντο et simile vitium commisit § 5 et 9, de quibus dixit Sluiterus. Illud

σχεδόν τι iam habuimus initio Orationis de Mysteriis. Tum ἡ βουλή expellendum est, sed hoc iam viderunt alii. In Oratione de Myst. § 90 et 102 itidem invenitur σχολῆ eadem ratione positum. Denique incredibiliter frigent καὶ εὖ καὶ κακῶς, ἐὰν βούλησθε.

Pergit Andocides exponere de cura circa rem frumentariam, in quibus nihil fere est praeter minuta quaedam quae improbanda videntur. Sed in ea narratione, quam transscribere nihil attinet, unum legitur quod nimis a vera vita abhorret. Nempe credibile est Andocidem ipsum, dicentem de pollicitationibus, quas in senatu fecisset quasque cum populo nondum communicare posset, adducturum fuisse aliquot senatores, qui confirmarent Andocidem utilia quaedam senatui denunciassent, quae tamen nondum divulgari possent. Est hic error, quem rhetores saepiuscule commiserunt, quod in declamationibus non satis opportune citarent, ita ut testimoniis confirmarent quae nemo ignoraret ab iisque in dubiis et controversis rebus prorsus abstinerent.

Maiorem offensionem habent quae sequuntur § 22, νῦν δ' ἐκεῖνα μὲν τότε ὅταν ἀποτελεσθῆ γνώσεσθε ἅμα καὶ ὠφεληθήσεσθε· νῦν δὲ, ὦ Ἀθηναῖοι, εἴ μοι βουλευθείητε δοῦναι χάριν μικράν τε καὶ ἄπονον ὑμῖν καὶ ἅμα δικαίαν, πάνυ ἂν μοι τοῦτο ἐν μεγάλῃ ἡδονῇ γένοιτο. ὡς δὲ καὶ δικαία ἐσίν, εἴσεσθε. ἂ γὰρ μοι αὐτοὶ γόνυ-τες τε καὶ ὑποσχόμενοι ἔδοτε, ὕσερον δὲ ἑτέροις πιθόμενοι ἀφείλεσθε, ταῦθ' ὑμᾶς, εἰ μὲν βούλεσθε, αἰτῶ, εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ. Est haec, ut vere dicam, arena sine calce; nego haec recte explicari posse, sed intelligentibus operam perdere viderer, si data opera demonstrarem. Postrema verba scriptor ipse non intellexit; debemus tam bella, qualis ista oppositio verborum αἰτεῖν et ἀπαιτεῖν, nimio antitheseos studio, cuius iam satis exemplorum vidimus.

Sed pergendum est: ὁρῶ δ' ὑμᾶς πολλάκις καὶ δούλοις ἀνθρώποις καὶ ξένοις παντοδαποῖς πολιτείας διδόντας τε καὶ εἰς χρήματα μεγάλας δωρεάς, οἳ ἂν ὑμᾶς φαίνωνται ποιούντες τι ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μέντοι ὀρθῶς ὑμεῖς φρονούντες δίδοτε· οὕτω γὰρ ἂν ὑπὸ πλείων ἀνθρώπων εὖ πάσχοιτε. ἐγὼ τοίνυν τοσοῦτον ὑμῶν μόνον δέομαι· τὸ ψήφισμα ὃ Μενίππου εἰπόντος ἐψηφίσασθε, εἶναί μοι ἄδειαν, πάλιν ἀπόδοτε. ἀναγνώσεται δ' ὑμῖν αὐτό· ἔτι γὰρ καὶ

νῦν ἐγγέγραπται ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. Verus Andocides non dixisset obiter de hoc Menippi psephismate, quo tota causa nitebatur; hac in re multo diligentius egit scriptor Orationis de Mysteriis, qui de Isotomidis lege dixit quod potuit, etsi non multum valebat legum interpretatione. Quid autem sit hac paragrapho δωρεὰ εἰς χρήματα non assequor. Explicatio fortasse aliquando emerget ex emendata § 4 Orat. de Myst. Sub finem non ἐγγέγραπται dicendum fuerat, sed ἀναγέγραπται.

Recitato Menippi psephismate, rhetor haec subiungit, quae sunt totius orationis longe ineptissima: *τουτὶ τὸ ψήφισμα ὃ ἠκούσατε ψηφισάμενοί μοι, ὦ Ἀθηναῖοι, ὕστερον ἀφείλεσθε χάριν ἐτέρῳ φέροντες. πείθεσθε οὖν μοι, καὶ ἤδη παύσασθε εἴ τῳ ὑμῶν διάβολόν τι ἐν τῇ γνώμῃ περὶ ἐμοῦ παρέστηκεν. εἰ γὰρ ὅσα οἱ ἀνθρώποι γνώμῃ ἀμαρτάνουσι, τὸ σῶμα αὐτῶν μὴ αἰτίον ἐστιν, ἐμοῦ τὸ μὲν σῶμα τυγχάνει ταῦτόν ἐστι ὄν, ὅπερ τῆς αἰτίας ἀπήλλακται, ἡ δὲ γνώμη ἀντὶ τῆς προτέρας ἐτέρα νυνὶ παρέστηκεν. οὐδὲν οὖν ἐτι ὑπολείπεται ὅτῳ ἂν μοι δικαίως διαβεβλήσθε. ὥσπερ δὲ τῆς τότε ἀμαρτίας τὰ ἀπὸ τῶν ἔργων σημεῖα ἔφατε χρῆναι πιστότατα ποιούμενοι κακόν μ' ἀνδρα ἠγεῖσθαι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῇ νῦν εὐνοίᾳ μὴ ζητεῖτε ἐτέραν βάσανον ἢ τὰ ἀπὸ τῶν νυνὶ ἔργων σημεῖα ὑμῖν γινόμενα. πολὺ δὲ μοι προσήκει ταῦτα μᾶλλον ἐκείνων, καὶ τῷ γένει συνηθέστερά ἐστιν.* Paenè succenseam viris doctis, cum videam has ineptias eos decepisse; quid homine facias, qui sic ratiocinetur: Homo constat corpore et animo. Si animus peccat, corpus insons est. At nunc corpus meum idem est quod antea fuit; igitur non peccavi corpore. Animus peccavit quidem sed mutatus est; itaque habeo nunc animum qui non peccavit. Neque igitur corpus meum culpandum est, neque animus: unde sequitur me iniuste accusari; quod erat demonstrandum. Haud vidi magis. Haec sunt, opinor, insani cuiusdam deliramentis similia quam argumentis, quibus vel futilissimus orator in foro uteretur. Talia si unquam Athenis probata esse potuerunt et digna habita, quae ab interitu servarentur, non video cur diutius elegantiam et humanitatem a Graecis petamus.

Propero ad finem, nam non iuvat amplius in his sordibus volutari. Sequitur caput de maioribus, de quo supra me dicere memini. Iis qui ibi disputata sunt, nihil addendum ha-

V A R I A E L E C T I O N E S

SCRIPSIT

C. G. COBET.

CAPUT III.

Quod saepius dixi post ALEXANDRI mortem, quum *Macedones* et Macedonica occupassent omnia, sinceritatem *Graeci* sermonis labi et contaminari *apud omnes* primam coeptam esse, deinde magis magisque esse depravatam, ut quicumque esset eruditior, spreta lingua popularium vitiosa et inepta, artificialem sibi linguam ex antiquorum *Atheniensium* scriptis colligeret, qua et in scribendo uteretur et si quando ad eruditos et elegantes auditores verba faceret, eam autem linguam arte et studio quaesitam sinceritatem naturalis linguae non illibatam et intactam servare sed vitiis quibusdam suis et ineptiis *apud omnes* infectam et inquinatam esse, id nunc quale sit uberius in uno alteroque scriptore *Graeco* ostendam. Quum facile negotium sit ostendere hoc in scriptore quolibet, qui deseruit populi vitiosam consuetudinem, ut se totum ad *Atticorum* imitationem componeret, ostendam nunc in duobus, qui et summo studio τὸ ἀττικίζειν excoluerunt et in omnium manibus sunt, exemplaria videlicet nitoris et venustatis *Atticae* feliciter imitando expressae, et ob eam rem multorum curis iam dudum illustrati et recentissima memoria a magnis philologis de novo expoliti, ALCIPHRONEM dico et LUCIANUM, quorum hunc ΒΕΚΚΕΑΥS nuperime, illum ΜΕΙΝΕΚΙΥS paulo ante edidit. De utroque scriptore ita dicam, ut demonstrem primum quam parum sint id assecuti, quod summa ope nitebantur, id est ut *Atticae* dictionis

sanitatem et elegantiam scribendo referrent, deinde ubi librarium vitio, non scriptoris, laborat orationis nitor feram opem et quodcumque genus vitiorum insigniorum indicare obiter et arguere potero, diligenter faciam. Eadem opera dicam de ΜΕΙΝΕΚΗ et ΒΕΚΚΕΡΗ editionibus οὐδὲν ὑποσειλόμενος, ut neque vera laus iis detracta neque falsa afficta esse videatur. Equidem utrumque editorem magni facio, quo magis, si quid videbuntur errasse, demonstrabo et redarguam, non facturus idem in iis, quos contemnerem et negligendos putarem.

Erunt fortasse et nunc qui me inhumanum esse vociferentur et magnis clamoribus agant aut maledictis certent et conviciis, quibus nihil reponam praeter duos versiculos Horatianos paucis mutatis in meam rem accommodatos:

Di bene fecerunt *hilaris* me quodque *iocosi*

Finxere ingenii, raro et perpauca *timentem*.

In ea quoque re PORSONUM probo et sequar, qui, teste DOBRAEO (in *Advers.* I. p. 5) carebat » *ficta illa fucataque humanitate, quae quum bonis atque malis, amicis inimicisque iuxta blandiatur, non mirum si tam valde laudatur a stullis atque improbis.*” Caeterum id agam, ut quae scribam ΜΕΙΝΕΚΗ ipsi potissimum ΒΕΚΚΕΡΗQUE probentur, quod si effecero, caeteri, spero, aut hisce acquiescent aut rectius etiam negligenter.

LUCIANUS et LUCIANO aliquanto recentior ALCIPHON (nam quem tam saepe et tam manifesto imitatur, ut si quid ab illo lepide repertum aut venuste dictum sit in suas Epistolas verbis paene totidem transferat, ei aequalis aut prope aequalis fuisse non potest) scriptitarunt illis temporibus, quum nemo videretur bene dicere posse aut scribere, qui non omnem sermonis copiam ex veterum scriptis collegisset et dicendi usum in omnibus ad veterum consuetudinem exegisset, denique quum apud doctos nullum verbum satis *Graecum* et probum videretur, quod non idoneum testem et auctorem ex antiquis *Atticis* haberet. Plena exemplorum sunt scripta ATHENAEI et POLLUCIS. Plebs interea in diem magis dicendi sinceritatem depravabat utebaturque dictione incredibilem in modum vitiosa, cuius rei exempla sexcenta sunt apud istos, qui Ἀττικισταί appellantur, PHRYNICHUM v. c. et MOERIDEM, qui omnes non hoc agunt, ut quae fuerit antiquae Ἀθηδός ratio et usus doceant (nam nihil foret horum

libris confusius et absurdius) sed aequalium vitiosam loquendi consuetudinem ita arguunt, ut *Attici* sermonis incorruptam normam opponant. Sic fiebat ut docti alia lingua inter se, alia ad indoctam plebem et servulos uterentur, plebs eruditum istud eloquium non tantum non intelligeret, sed etiam, quod nemo mirabitur, suaviter rideret. Quamquam est paulo longior, adscribam locum ex SEXTO EMPIRICO *adv. Mathem.* I. 10. p. 265 FABR., quo non est alius ad id quod volo demonstrandum magis idoneus: *ἔσι δέ, βιωτική τις ἀφελῆς συνήθεια τῶν ιδιωτῶν κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη διαφέρουσα — τὸ αὐτὸ ἀρτοφόριον καὶ πανάριον λέγεται καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ σαμνίον καὶ ἀμίδιον καὶ ἴγδις καὶ θυεῖα, ἀλλὰ σοχαζόμενοι τοῦ καλῶς ἔχοντος καὶ σαφῶς καὶ τοῦ μὴ γελαῖσθαι ὑπὸ τῶν διακονούντων ἡμῖν παιδαρίων καὶ ιδιωτῶν πανάριον ἐροῦμεν, εἰ καὶ βάρβαρον ἔστιν, ἀλλ' οὐκ ἀρτοφόριον, καὶ σαμνίον ἀλλ' οὐκ ἀμίδα. καὶ θυεῖαν μᾶλλον ἢ ἴγδις, καὶ πάλιν ἐν διαλέξει ἀποβλέποντες πρὸς τοὺς παρόντας τὰς μὲν ιδιωτικὰς λέξεις παραπέμψομεν, τὴν δὲ ἀσειοτέραν καὶ φιλόλογον συνήθειαν μεταδιώξομεν. ὡς γὰρ ἢ φιλόλογος γελαῖται παρὰ τοῖς ιδιώταις, οὕτως ἢ ιδιωτικὴ παρὰ τοῖς φιλολόγοις.* Utrique, ita uti fit, excedebant modum. Homines indocti de plebe excusari possunt, qui istis temporibus nativam linguae patriae sinceritatem servare non potuerint; docti non possunt, qui ad omne genus ineptiarum sunt delapsi, ut linguae intermortuae rationem populo et plebi obtruderent, *quam ipsi non salis diligenter tenebant.* Grammatica ars et critica ita sunt natura comparatae, ut, si secus utaris, in absurda omnia exeant et degenerent in malesanam quamdam *ἀτεχνίαν* et *ἀκρισίαν*. Bona autem pars eorum, qui seriore aetate Grammatici dicebantur, arte, quam profitebantur, perperam et praepostere utebantur, molesti et odiosi verborum censors et dictionis probatae exactores; dum toti erant in verbis et syllabis et apicibus notandis, id quod erat rei caput, ut recte cogitaretur et quod recte esset cogitatum verbis aptis et idoneis diceretur, nescio quomodo praeterviderunt et sic tandem amiserunt. Rerum igitur et sententiarum inopes et ioculariter ignari hoc unum retinebant, ut verba carperent et cum barbarismis et solocismis bella gererent nullos habitura triumphos. Castigat istorum ineptias saepe Gel-

LIIUS: adscribam locum ex SEXTO EMPIRICO *adv. Mathem.* I. 8. p. 237. *Grammatici solent*, inquit, τῶν κατὰ τὰ λοιπὰ κοσμομένων μαθήματα κατατρέχειν ὡς μηδὲ τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συνήθειαν ἐπισαμένων, καὶ εἴποτε θλίβονται ἐν ζητήσει μὴ ἄλλην εὑρίσκειν πολλάκις ἀποφυγὴν εἰς τὸ περισπᾶν τοὺς συζητοῦντας αὐτοῖς ἢ τὸ ὅτι βάρβαρον ἢ σόλοικόν ἐσι τὸ ὑπ' αὐτῶν λεχθέν. Isti homines quam duriter et aspere soleant in adversarios vel secus sentientes invehi et debacchari nota res est, quam unaquaeque aetas apud populum litteratum vidit et videbit. Est hoc quoque et erit semper pervulgatum, ut eiusmodi petulantia et protervitas cum pari levitate et inscitia sit coniuncta. Non vidi hominem in hoc genere morosiozem et asperiozem quam ΠΗΡΥΝΙΧΟΣ est, acerbissimus orationis exactor, in querelas effusus, ad maledicendum promptus, neque in laudando unquam neque in reprehendendo modum servans, at idem truculentus censor castigatozque aliorum videte in quos errores, quam foedos et pudendos, se implicare possit. In *Epitome nominum et verborum Atticorum* pag. 363. LÖB. ita scribit: τῶν παῖδα τὸν ἀκολουθοῦντα μετ' αὐτοῦ: Λυσίας ἐν τῷ κατ' Αὐτοκράτους οὕτω τῇ συντάξει χρῆται, ἐχρῆν δὲ οὕτως εἰπεῖν· τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτῷ. Τί ἂν οὖν Φαίη τις; ἀμαρτεῖν τὸν Λυσίαν ἢ νοθεύειν καινοῦ σχήματος χρῆσιν; ἀλλ' ἐπει ξενικὴ (adde ἢ) σύνθεσις πάντη παραιτητέα, ῥητέον δὲ ἀκολουθεῖν αὐτῷ. Non vidi magis. Attici constanter omnes in ea re dicebant ἀκολουθεῖν μετὰ τινος et ἔπεσθαι μετὰ τινος, neque aliter quam sic in populari sermone dicere ius est *de servulis dominum prae sequentibus, deque militibus qui signa sequi dicuntur*. "Ἐπου μετ' ἐμοῦ, παιδάριον, in *Pluto* vs. 824 non erit *Atticum* si ἔπου μοι dicetur, contra in eadem fabula vs. 19.

ἦν μὴ φράσης ὅ τι τῷδ' ἀκολουθοῦμέν ποτε, si μετὰ τοῦδε esset scriptum, risum moveret. Sic μετ' Ἀλεξάνδρου ἀκολουθεῖν dicuntur copiae, Ἀλεξάνδρῳ ἀκολουθεῖν ARISTOTELES, CALLISTHENES et si quis alius non militabat in ALEXANDRI castris. Huius rei quum sexcenta exempla sint, quid moroso Grammatico facias, qui alias res agens et dormitans LYSIAM stulte carpit? Contrario errore LÖBECKIUS ad ΠΗΡΥΝΙΧΟΥ l. l. deceptus locis corruptis et testimoniis poetarum serio induxit in animum περιακολουθεῖν Graecum esse et ΔΕΜΟΣΘΕΝΙ obtu-

dendum et ἀκολουθεῖν, ἔπεσθαι et δμαρτεῖν optime accusativos recipere posse, ut γυνή εἶπετο τὸ Φεῦγον v. c. ei bene Graeco dictum videretur: credo, quia in LUCIANI codicibus deterrimis ea scriptura circumfertur. Valet in Grammaticis quoque Epicharmeum:

Νοῦς ὀρθῆ καὶ νοῦς ἀκούει, τᾶλλα κωφὰ καὶ τυφλά.

Etiamnunc mihi diu et multum in Grammaticorum et Atticistarum lectione versato subinde admiratio subit animum, qui fieri potuerit ut in ea copia librorum veterum, qui aliquanto minus erant vitiosi quam quibus nunc utimur, tam plumbei sint, ut ea nesciant aut in iis haereant, titubent et turpiter se dare soleant, in quibus nunc post illam monumentorum stragem et libris qui superstites sunt tam vitialis tamen acute cernimus et sincera a pravis tam certo iudicio discernimus. Nempe erat hoc temporum et hominum vitium egregiis doctrinae subsidiis negligenter admodum utentium, quum nemo unus iudicio et arte valebat et homines mediocres, et etiam aliquanto minus quam mediocres, sine censurae metu quidquid alicunde corrasissent aut levi opera et tenui filo conscribillassent in vulgus edebant. Quis est omnium, qui de genere hoc aetatem tulerunt, non dico iudicio ingenioque, sed Graecitatis interioris scientia et Litterarum copia et usu cum BENTLEIO aut PORSONO comparandus? Et his et ELMSLEIO, DOBRAEO, et si qui alii ad horum praestantiam accedunt, quid sit *Atticum* aut non sit definire utilius permittes quam PHRYNICO aut MOERIDI et quidquid est Atticistarum. Hi semper aequalium errores ac sordes praeceptis suis admiscebant et quidquid faciebant non poterant sese ex illis veluti laqueis domestici et quotidiani sermonis prorsus expedire. Sed quid illos reprehendimus homines obscuros et in ignoto latentes, quum illud ipsum appareat in iis, quorum et apud aequales magna gloria fuit et celebre nomen ob venustum et aureum dicendi genus ex felicissima imitatione *Atticorum* natum, et apud nos ad hunc diem perdurat. Quotus autem quisque est, qui vel possit vel audeat ignoratae et vitiatæ Graecitatis reum agere aut DIONEM τὸν Χρυσόσομον, aut LUCIANUM, aut ALCIPHRONEM, aut quicumque eadem laude et plausu ἀττικίζει? contra enim plerisque, ut olim sic nunc, quidquid illorum testium auctoritate nitatur satis probum et rectum videbitur, mul-

tique aut temerarium esse arbitrabuntur. illos velle cogere in ordinem, qui in ea re regnare putantur, aut anceps et ambiguum negotium in his reliquiis monumentorum veterum liquido definire quid ferat usus et analogia linguae antiquioris, quid non ferat respuatque. Sunt adeo qui angusti animi esse putant mentis et cogitationum humanarum infinitam varietatem, velocitatem, libertatem, veluti compedibus quibusdam et carcere coercere, domare et sic debilitare ac frangere conari, ut summis ingeniis facultatem eloquendi quod sentiant arctis finibus circumscribas, et esse hoc quasi pinnas animo incidentis, ne eo evolare possit quo nemo adhuc pervenerit. Non multum mihi difficultatis obiiciunt qui ita disputant, nam facile vincam *περιακολουθεῖν*, ut *περικαθεύδειν*, ut *περιτεθνάναι*, numquam a quoquam esse dictum aut fictum, quia quae notio cogitari plane non potest, novis verbis subiici non potest, et *ἔπομαι* vel *ἀκολουθεῖν* vel *δμαρτεῖν*, quia naturam suam exuere non possunt, numquam potuisse accusativum adsciscere, quidquid **QUINTUS CALABER** vel **COLUTHUS** vel imperiti scribae hallucinantur.

In re litteraria et grammatica non est periculosum quod fieri non possit numquam factum esse asseverare, neque hoc igitur magnopere laboro, sed aliud est cavendum ac sedulo animadvertendum, ne immerentes iniuria plectantur, et quod scribae et scioli deliquerint, id ipsis *Allicorum* imitatoribus imputetur. **LUCIANUS** et **ALCIPHON**, ne dicam de ceteris, nunc mendis et erroribus multis obsiti sunt, quibus sanioris *Ἀτθίδος* constans et perpetuus usus violatur, non quo ea nescirent quae futilissimus quisque magistellorum inculcat, sed quia, dum omnium manibus sedulo teruntur, traxerunt subinde aliquid novae corruptelae, quam affricuit lectorum tantum non omnium vitiosa dicendi consuetudo. Quum animi causa iocosa scripta plurimi versarent et describerent, facetias et lepores magis quam orationis formam curabant, quae paullatim ad vulgarem loquendi formulam reflecta est, ut saepe antiqua scriptura ubique oblitterata et deleta sit, nonnumquam in antiquis codicum vitiis tuto delitescat, unde acuti critici eruerunt, Graeculi quia non intelligebant abstinebant manum. Genus hoc vitiorum quale sit et quemadmodum vetera menda bonas formas ab interi'u vindicare possint insigni exemplo ostendam.

Indocti ἰδιῶται, quos *Graeculos* dicere licebit, pro *δλισθάνω* dicebant *δλισθαίνω* et *ᾠλισθησα* pro *ᾠλισθον*, ut passim antiqua forma aoristi apud istos abire solet in formam e vulgari analogia ductam, ut *ἤξα*, *ἔτεξα*, *ἔλειψα*, *ἔφευξα*, *ἡμάρτησα*, *ἐβλάττησα*, *ἀπέδρασα* (pro *ἀπέδραυ*), *ἤρησα* (pro *εἶλον*), *ἔθρεξα* (pro *ἔδραμον*), *ἔπεσα* plurimorum usu tritum, alia non pauca. Iestas dicendi sordes et immunditiem librarii antiquis scriptoribus certa contagione solent affricare, docti partem tantum ex istis ausi sunt tollere, alia dubitanter retinent, alia sine ulla dubitatione habent pro integerrimis sanissimisque. Sic *ἐντέξει* pro *ἐντεκεῖν* Atticum esse docti homines faciles credunt, quod si in ARISTOPHANE (*Lys.* 555) concoquere ΤΗ. ΒΕΡΟΚΙΟΥ potuit, idque post veram lectionem *ἐνσάξει* ab HINSCHICIO repertam, quid caeteros ferre posse censeas? Itaque sicubi *ᾠλισθον* erat scriptum, facile ad suum *ᾠλισθησα* aberrant librarii ἰδιῶται, idque si pergunt facere tandem genuina forma sine vestigio perit. Periisset igitur in ΑΛΚΙΠΥΡΩΝΕ, nam pro *ᾠλισθεν* I. 18. 1. *ᾠλισθησεν* irrepsit et III. 64. 5 *κατολισθήσας* pro *κατολισθάν* et rhetor nitorem sermonis antiqui ea labe et macula infecisse poterat videri, nisi vitium felix II. 11. 2 commissum hominem absolveret, ubi in libris est: *ὄν διὰ τὸ πλῆθος ἀπολεῖσθαι μοι τῆς μνήμης τὰ πλείονα*, in quo mendo vera lectio *ἀπόλισθε* per multa saecula tuto delituit et manus indoctas effugit, ut renatis litteris perite in lucem revocaretur. Graeculi, si huius loci tenebras dispellere potuissent, sine ulla controversia *ἀπολισθησε* scripsissent, quemadmodum in PLUTARCHI *Cleomene* XIX. p. 815 quum optimi libri servant: *ἔλαθε δὲ διολισθάν*, reliqui omnes *διολισθήσας* exhibent, quae vulgaris lectio fuit usque ad SINTENISIUM. Simillimo vitio librarii in ARISTOPHANIS lepidissimo loco *Lysistr.* 677 dederant:

ἰππικώτατον γὰρ ἐστὶ χρῆμα κάποχον γυνή
 κοῦκ ἀναπολίσθαι τρέχοντος.

pro *ἀν ἀπολίσθαι*, quod quum DAWKESIUS reperisset (*Miscell. Crit.* p. 359) meliores libri excussi confirmarunt. Ut igitur *δλισθῆσαι* ex plebeiae dictionis negligentia irrepere solet, sic frequentius etiam *δλισθαίνω* obtruditur invitis veterum imitatoribus, quae forma, sicuti et *οἰδαίνω*, nihilo est sanior quam si quis *ὀφλισκαίνω* dicere voluisset. Poëtastri iis utuntur, qui miscent *ele-*

gantias e veterum lectione arreptas et sordes, quas a saeculi sui contagione traxerunt, ut rectissime iudicat KIDDUS ad DAWESIIUM p. 581.

Apparet ex his quam anceps et ambigua res sit statuere utrum scriptoris an librarii errorem deprehenderit. Sitne bene *Graecum* an non sit numquam fere esse potest dubitatio: quid *Attici* ipsi soliti fuerint in quaque re dicere sciri potest et e multis vitiis Codicum, Grammaticorum, Editorum veluti e scoria purum putum aurum excerni. Sic igitur vitium manifestum tenetur, id quaeritur utrius negligentia sit peccatum. Videor mihi reperisse rationem, qua Atticistae paulo elegantiores multis erroribus absolvi possint, quos in scribas esse transferendos sic mihi quidem persuadeo: praecepta Atticistarum, ut supra dicebam, non hanc vim habebant, ut ex iis dialectus *Attica* cognosceretur, sed ut sermonis popularium vitia et negligentia, ad *Atheniensium* incorruptam consuetudinem exacta, apparerent et corrigerentur. Clamosus est in ea re et plagosus, opinor, fuit *PHRYNICHUS*, qui ita solet: *ἔσχάτως ἀδίκιμον, πάνυ ἀμαθῶς, κάκισον, ἔσχάτως βάρβαρα, ἀποτρέπου λέγειν, ἐνεκαλυψάμην ὄρων* p. 69, *ὁ τοῦτο λέγων ληρεῖ* p. 137, *ἐναυτίασα τοῦτ' ἀκούσας* p. 194, aut *ναυτίας ἄξιον τοῦνομα* p. 226, aut similia. *MORRIS* clementius agit et benignius, sed quoniam tecte et lenissime aequalium vitia arguit, factum est ut quid potissimum ageret a multis non satis animadvertetur. Quid inter utrumque magistrum sermonis intersit, ita ostendam: indocti *ἰδιῶται* dicebant *ἀπελεύσομαι*, quia nesciebant *ἄπειμι* esse dicendum. Ea res, quam nunc pueri non nesciunt, quamque omnium veterum usus perpetuus demonstrat, olim solis doctis erat nota et sedulo ab iis inculcatur. Quidquid de ea re sciri potest collectum est a *KIDDIO* ad *DAWESII M. C.* p. 126. Unum addam: *POLLUX* diligenter docet *COMMODOUM* principem verbi *κατέρχομαι* futurum esse *κάτειμι*, ne forte erret. III. §. 93, *κατέρχεται καὶ κάτεισιν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου*. Idem igitur *PHRYNICHUS* et *MORRIS* docuere. *PHRYNICHUS* sic p. 37: *ἀπελεύσομαι: παντάπασι φυλάττου, οὔτε γὰρ οἱ δόκιμοι ῥήτορες οὔτε ἡ ἀρχαία κωμῳδία οὔτε Πλάτων κέχρηται τῇ φωνῇ, ἀντὶ δὲ αὐτοῦ τῷ ἄπειμι χρῶ καὶ τοῖς ὀμειδέσιν ὁσαύτως. ἐπεξελευσόμενος: ἄλλος οὔτος Ἑρακλῆς (sic legendum), τοῦτ' οὖν ἔσυρεν ἐκ τριῶν Φαβωρίνος, χρῆ γὰρ ἐπεξιών*

εἰπεῖν, καὶ γὰρ ἐπέξειμι λέγεται ἀλλ' οὐκ ἐπεξελεύσομαι. Videte quos fluctus in simpulo excitet, at MOERIS idem summa lenitate ita docet: ἄπεισιν Ἀττικῶς, ἀπελεύσεται Ἑλληνικῶς, cuius praecepti eadem vis est atque Phrynichei, neque valet ad aperiendam *Atticorum* consuetudinem sed ad arguendum aequalium errorem. Eadem est ratio omnium propemodum MOERIDIS praeceptorum, quibus sine ulla asperitate verborum, sine convicio aut opprobrio, veluti tacitus ac nutu popularium vitiosam consuetudinem corrigit. Sic quod in eadem pag. legitur: ἀκροῶ Ἀττικῶς, ἀκροῶσαι Ἑλληνικῶς, ecquis crediderit scriptum esse ut formae, qualis est ἀκροῶ, observarentur, an ut vitiosum ἀκροῶσαι notaretur? MOERIS caeterique magistri paulo antiquiores, (nam THOMAS ipse indiget magistro, qui se meliora doceat et multa inepta dedoceat) si ita legentur ut cognoscatur, quibus in rebus οἱ ἰδιῶται impingere fuerint soliti, quae vitia sermonis fuerint pervulgata et hinc in antiquorum libros invecta, egregium usum habebunt ad veterum scripta passim purganda iis mendis, quae saeculi contagio affricuit turpissima et plurima. Perpauca sunt vitia de magna copia, quam MOERIS expromsit, quae non saepe in optimi et probatissimi cuiusque scriptoris antiqui libris appareant et aequissimo animo ab Editoribus et Criticis ferantur. In eo loco, in quem fortuito incidimus, MOERIS ordine haec dicendi vitia refutat: ἀπηλάσθη pro ἀπηλάθη, ἀπαλλακτικῶς ἔχοντες pro ἀπαλλαξέοντες, ἀγέτωσαν, ἀδέτωσαν et similia pro ἀγόντων, ἄδοντων cet., ἀκροῶσαι pro ἀκροῶ, ἀπελεύσεται pro ἄπεισιν, ἀλέσεις pro ἀλείς cet. Haec omnia, quamquam manifesto sunt vitiosa et sequiore aetate apud Graeculos nata, tamen vetustos scriptores adhuc impune inquinant, alia raro et in paucis libris, alia frequentius, alia passim in omnibus. De quo genere est ἀγέτωσαν et ἀγέσθωσαν, quae in cuius scriptoris *Attici* Codicibus et Editionibus non leguntur? Constat formam esse sequiorem, *Macedonicam*; editores non audiunt. In poëtis metri ratio arcet soloecismum, nulli apparent; caeteris non est idem praesidium, exempla pullulant. Similiter quod vitium in ἀλέσεις MOERIS notavit, quia omnes iam dudum ita peccaverant, omnia antiquorum scripta infecit. Nempe olim abierant in desuetudinem et in solis Veterum libris apparebant formae, quae antiquitus *solae*

fuerant in usu: ἀλῶ, καλῶ, τελῶ, γαμῶ, δλῶ, κορῶ, φορῶ, ἀμφιῶ, μαχοῦμαι, et ἐλῶ, βιβῶ, κρεμῶ, πετῶ, κερῶ, σκεδῶ, πελῶ: rariora sunt κολῶ et κολῶμαι: singularia, nobis quidem, ἐξετῶ apud ISOCRATEM p. 195. c. coll. *Antiatt.* BEKKERI p. 251, 52. et συσκῶ in SOPHOCLES *Oedip. Colon.* vs. 406. His igitur formis *Attici solis* utebantur, ut numquam quisquam καλέσω, διατελέσω aut similiter diceret, neque ἐλάσω, βιβάσω, πετάσω aut quidquam de caeteris, neque adeo καλέσομαι aut ἀναβιβάσομαι aut aliud quid huiusmodi esset in usu. Animadverti has formas iam olim interiisse et antiquissimam esse labem, qua καλέσω, καλέσομαι, βιβάσω, βιβάσομαι, ἐλάσω, διατελέσω et similia omnes coeperint dicere et scribere. Hinc factum est ut novae formae passim subreperent in antiquarum sedem, unde sequitur restituenda esse ubique locorum quae constet vitio et fraude esse de loco deiecta. Itaque καλέσω, ut hoc utar, undique est expellendum, quo male pedem intulit (nisi forte coniunctivus sit, ut apud SOPHOCLEM in *Philoct.* 1452,

Φέρε νυν τείχων χώραν καλέσω.

et in ARISTOPHANIS *Pluto* 960,

Φέρε νυν ἐγὼ τῶν ἔνδοθεν καλέσω τινά.

et *Lysistr.* 851 et 864) et ἐγκαλέσω, ἐπικαλέσομαι, διατελέσω, quae aliquoties in PLATONE et Oratoribus et aliis occurrunt, certa emendatione refigenda sunt ad constantem et perpetuum *Atticorum* usum. Non magis parcendum est soloecismis, quales sunt βιβάσω, προσβιβάσω, ἀναβιβάσομαι etc., qui ubicumque apud veteres leguntur, Graeculorum vitio leguntur, non *Graecorum*. In animo est *Atticorum* locus, qui huc faciant, diligenter collectos inter se componere et demonstrare scripturas, quas improbem, non esse antiquas aut sanas sed antiquis et sanis substitutas. Poterit sibi quisque inter legendum facile explorare satisne verum et certum sit, quod nunc paucis expromam et eiusmodi est, ut eam controversiam vel solum dirimere possit. Librarii, magistri, lectores omne genus, qui veteres formas expellebant, ubicumque non satis apparebat futuri temporis eas formas esse, manus abstinebant; praesentis temporis esse suspicantur et servant intactas, ubi καλῶ v. c. futurum esse intelligunt in καλέσω refigunt, ubi non intelligunt nihil movent. Locus est in AESCHINIS *Timarchen*, ubi bis

Orator καλῶ posuerat pro *vocabo*, in secunda parte loci non senserunt idem dici: itaque sic vulgo legitur § 67, οὐκοῦν καὶ αὐτὸν ὑμῖν καλέσω τὸν Ἠγήσανδρον, γέγραφα δ' αὐτῷ μαρτυρίαν κοσμιωτέραν μὲν ἢ κατ' ἐκεῖνον, μικρῷ δὲ σαφεστέραν ἢ τῷ Μισογόλῃ. οὐκ ἀγνωσθ' ὅτι ἀπομεῖται καὶ ἐπισημώσει. διὰ τί οὖν αὐτὸν καλῶ ἐπὶ τὴν μαρτυρίαν; ἴν' ὑμῖν ἐπιδείξω κτέ. Qui non sentit καλῶ futurum esse, nihil umquam de genere hoc sentiet, at librariis et sciolis nihil suboluit, itaque prius καλῶ ad suam consuetudinem revocarunt, alterum reliquerunt inviolatum. Si haec ratio constabit potestne certiore indicio confirmari id quod suapte natura satis erat certum, *unam* esse formam in usu, non *duas*, quibus suo arbitratu *Attici* promiscue uterentur. Praeterea, si quis hos locos diligentius inspiciet, in multis corruptelam subesse etiam aliis indiciis deprehendet, veluti in *LYSIAE* oratione XVIII. § 24, οὐκ ἔχω, ὧ ἄνδρες δικασταί, οὔστινας δεησομένους ὑπὲρ ἡμῶν ἀναβιβάζομαι, ubi ἀναβιβάζομαι, ut opinor, est necessarium.

Itaque in *MOERIDE* et *Atticistis*, si quis eorum praeceptis sic uti volet, egregium paratum erit *Atticis* praesidium, non quo melius intelligantur, sed quo eluantur sordes nitorem *Atticae* venustatis obscurantes. Cavendum autem diligenter erit ne temere quid Grammatico credas neve caecum ducem temere sequaris. Quam saepe, quam turpiter, quam ioculariter errare soleant, nota res est. *MOERIS* pro *Atticis* venditat *Homericam* et *Ionica*, quibus *Tragici* soli delectabantur, aut vocabula prisca et casca e *SOLONIS* legibus sublecta: cf. v. v.: ἀὴρ βαθεῖα, ἦρω, ἰδρῶ, κυκεῶ, νέατον, ψεδνός, ἄθυρμα, δημοῦμενον, διήρες, βουλυτός. Solonea sunt in v. v.: σεισάχθειαν, δπύειν, ἐξίλλειν: aut usum et proprietatem *Atticorum* non satis callere arguitur, miscet aliena, diversa confundit, scriptura codicum depravata decipitur, ut in ἀνηλωμένα, ἀνασχήσεται, ἀπέπκα, βλάβος, διωκάθειν (pro διωκαθεῖν aoristo, cf. *ELMSLEIUS* ad *Medeam* 186), εἰς τρίτην ἡμέραν, κρεμάθρα, κνισᾶν, ᾤφειλε, cet. ignorabat quo certo usu distarent γραψάμενος et γράψας, Φαῦλον et Φλαῦρον, δεσμοί et δεσμά, πεπραγώς et πεπραχώς, alia. Codices depravati eum deceperunt in ἀνακωχή pro ἀνοικωχή, κατακώχιμα pro κατοκώχιμα, alibi: ab his igitur si caveris, ut nihil erroris subesse certo scias, *MOERIS* in eum modum adhi-

bitus, quo diximus, *Atticis* scriptoribus egregium erit emendationis subsidium.

Atticorum imitatoribus sero natis, quorum causa hanc disputationem ingressi sumus, *MOERIS*, *PHRYNICUS* caeterique magistri non prorsus eodem modo proderunt sed alio non multum dissimili. Quis enim serio in animum inducere sibi poterit, quae istis magistris tam nota et perspecta sint, ea *LUCIANO* et *ALCIPHRONI* aut ignota et inaudita esse aut non satis firmiter animis impressa, ut imprudentes et alias res agentes immemores harum legum in errores delabi potuerint. Ecquis est qui putet magistros scire *ἄπεισι* bene *Graecum* esse, non *ἀπελεύσεται*, *LUCIANUM* et *ALCIPHRONEM* nescire, vel modo meminisse, modo oblivisci? Quis tam est veterum membranarum inepte fautor, ut non hoc fateatur? Si mihi hoc dederis falsarios tenemus manifestos. Eisdem arguunt lectionum discrepantiae. Memoravimus supra dicendi vitium, quo *Graeculi* pro *ἀκροᾶ* dicebant *ἀκροᾶσαι*: fefellit eos analogiae species in *ἡκροᾶσαι*, *τεθέκσαι*, *πεπεῖρασαι* similibusque et manifestus error est. Hinc igitur in *ALCIPHRONIS* optimo codice *Vindobonensi*, qui littera B notatur, nata scriptura est III. 11. 3, *ἀμιλλᾶσαι ταῖς ἀσικαῖς ταυταισί*, quam pro sua *Graecitatis* peritia *WAGNERUS* recepit pro *ἀμιλλᾶ*, perinde esse annotans. Quemadmodum igitur *ἀμιλλᾶσαι* apparet deberi *Graeculo* ad aequalium consuetudinem aberranti, sic *ALCIPHRONI* imputari non posse arbitror vitia et errores huiusmodi: I. 28. 2, *ἀναπνέεις*. *Fragm.* 4, *προσπνέειν*, I. 28. 1, *ἀεργός*. III. 51. 3, *ὄσα*. III. 26, *προσοφλῆσαι* pro *προσοφλεῖν*. III. 22. 2, *Πυκός*. III. 61. 3, *Πύκκ*. III. 17. 2, *ἀπελεύση* pro *ἄπει*. I. 36. 1, *ἐν Μυρρινούντι* pro adverbio *Μυρρινούντι*, ut *Ῥαμνούντι*, *Ἄγνούντι* (*STEPH. Byz.* in v. *Ἄγνούς*) alia, *ἐν Μυρρινούντι* tam pravum est ac si quis *ἐν Ἴσθμοῖ* vel *ἐν Ὀλυμπίαισι* vellet dicere: aequè vitiosum est, quamquam multis non videtur, *ἐν Μπραθῶνι*. I. 25. 1, *τὸ χρέος* pro *τὸ χρεῶν*. II. 2. 3, *φωμυλεύεσθαι* pro *φωμύλλεσθαι*. II. 2. 9, *ἀπήλαυεν* pro *ἀπέλαυεν*. III. 3. 3, *καταλίποιτο* pro *καταλείποιτο*. II. 4. 15, *γαφριμαντεύεσθαι*, qua forma pessime analogia corrumpitur. III. 3. 1, *χρυσίνους* pro *χρυσούς*. III. 47. 3, *τὸν ὕδρορρόαν* pro *τὴν ὕδρορρόην*. *ibid.* *κατεκρύβην*. III. 48. 4, *ἀμοιβή* pro *χάρις*. III. 49. 1, *συνδέων* pro *συνδῶν*. III. 52. 3, *λήσεται*. (*recte*. III. 70.

5, λήσω.) III. 64. 5, βεύσειε pro βυείη. III. 72. 2, κυσοδόχη pro κυσοδόκη. III. 7. 5, Πειραιοῖ pro ἐν Πειραιεῖ. III. 19. 2, εἰς σέ pro εἰς σοῦ. III. 42. 2, δέισι pro διέρχεται. III. 53. 2, κεῖθι pro ἐκεῖ. III. 57, οἰνωμένος pro μεθύων et barbare ἔσκωψάμην pro ἔσκωψα. III. 59, κατ' ὄναρ pro ὄναρ. III. 60. 1, ἀνασρέφειν pro ἀνασρέφεσθαι. III. 70. 4, ἐπὶ μήκιον χρόνον pro διὰ πλείου χρόνου. III. 72. 2, ὑπετόπησεν pro ὑπόπτεισεν. I. 1. 1, οἱ βορρεῖς pro βορραῖ. I. 12. 2, κατακλιθεῖς, (recte et *Allice* in fragm. 6 κατακλινωμέν.) I. 34. 6 τασιάζει τὰ κοινά pro τὴν πόλιν εἰς τὰσιν καθίσησι sive ταραττει. III. 40. 4 et 41. 3, τοὺς πατέρας pro γονέας. III. 53. 1, εἰσέφρησα pro εἰσέφρησα ἐμκυτόν. III. 61. 3, ἀγαπῶ ἐκπορίζειν pro ἐκπορίζων. Sic φθάνειν contra naturam verbi et usum antiquitatis positum est III. 4. 17, φθήσεσθαι ἐλθεῖν pro ἐλθών. Non negaverim fieri posse, ut nonnulla ex his ipsi ALCIPHRONI imputanda sint; omnia haec ab eo commissa esse, qui totus fuerit in poetis antiquae comoediae lectitandis et ARISTOPHANE ante omnes, qui novae comoediae fabulas versabat et praecipue Menandreas, qui PLATONEM terebat et DEMOSTHENEM, ut ab his omnibus ἀττικίζειν disceret, eum igitur turpiter impegisse in iis omnibus, quae magister quilibet in numerato haberet et ad fastidium usque inculcaret, id mihi haudquaquam videtur credibile. Etiam in reliquis vitiis, quae iam indicabo, compluscula esse suspicor, quae mala manus invexit; satis habebō si id vicero, partem utique peccatorum ipsius Rhetoris negligentia esse commissam, qui, ut sequiores omnes, *Allicorum* sermonem non tam diligenter observavit et imbibit, ut non subinde laberetur. Ex eo genere est quod legitur III. 5. 6, ἡ Ἄρεοπαγίτις βουλή pro ἡ ἐξ Ἄρείου πάγου. III. 10. 3, ἐνθύμιον ποιησάμενος pro ἐνθυμηθεῖς. III. 20. 4, ἐξ ὀφθαλμῶν ἐποiei pro ἐποιεῖτο, ut ἐκποδῶν ἐποιεῖτο, sic et I. 19. 1, ποιεῖν νουθεσίαν pravum est, pro νουθετεῖν dici potest νουθεσίαν ποιεῖσθαι non ποιεῖν. III. 42. 3, ἀμφιάσει pro ἀμφιεῖ III. 44. 1, ἀνέφγεν οἰκία pro ἀνέφκται, ut III. 47. 3, ἀνεφγότα pro ἀνεφωμένον, cuius vitii recte ALCIPHRONEM arguit LOBECK ad PHERNICI. p. 158. I. 25, εἰδῶς ταῦθ' οὕτως ἔχειν pro ἔχοντα. I. 26, διὰ χειρὸς κατέχοντα, veteres ἔχοντα. II. 4. 5, κροταλίζειν, MENANDER ipse ἐπισημαίνεσθαι hoc appellabat. II. 4. 6, ὑπερβάλασσοι, *Allici* διαπόντιοι. II. 4. 14, χρηστηρισθῶμεν, illi

μυνησώμεθα dicebant. III. 10. 3, *προχειρίσασθαι στρατηγόν*, id *Attici* *αίρεισθαι* dicunt. Quos commemorat *ALCIPHON*. I. 11, *μασηρας* *Atticorum* ipse alicunde ex *Ionia* arripuit. *Atheniensibus* *ζητηται* erant, sed in re diversissima. Quod dicit I. 22. 3, *ἤρχετο*, et in fragmento 6, *παρήρχοντο*, nesciebant veteres *Magistri* *ἤρχομην* non esse in usu, sed *ἤα* ubique in eius locum subire. Apud omnes veteres *ἤρχομην* est *incipiebam*; et apud *Athenienses* quidem praeter ipsum *ἔρχομαι* nihil in usu est, nusquam *ἔρχεσθαι* aut *ἐρχόμενος* legitur sed *ἰέναι* et *ἰών*. Quod qui primus vidit et demonstravit *ELMSLEIUS* ad *EURIPIDIS* *Heraclidas* vs. 210, paucissima tantum nobis reliquit paulo melius constituenda. Miror virum acutissimum in *THUCYDIDE* ferre potuisse duos soloecismos tam putidos, quales leguntur IV. 120, *περὶ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας, αἷς ἐπήρχοντο, Σκιώνη ἀπέστη* et IV. 121, *ἰδίᾳ δ' ἐταινίουν τε καὶ προσήρχοντο ὡς περ ἀθλητῆ*, in hoc loco vera scriptura reponi poterat ex *POLLUCE* III. 152, *Ξενοφῶν γὰρ εἶρηκεν· ἐταινίουν τε καὶ προσήεσαν ὡς περ ἀθλητῆ*, errore *ΧΕΝΟΦΟΝΤΕΜ* pro *THUCYDIDE* nominat, quem turpi soloecismo liberat. Videor mihi perspexisse unde *invectum* fuerit vitium. Neque *THUCYDIDES* neque *Atheniensium* antiquiorum quisquam *ἤεσαν* aut *προσῆεσαν* aut *ἀπήεσαν* aut *παρήεσαν* unquam dixit, quemadmodum neque *ἤειμεν* aut *ἤειτε* dicebant, sed constanter omnes *ἤμεν*, *ἤτε* et *ἤσαν*. Et de *ἤμεν* quidem et *ἤτε* nunc tandem inter Editores et Criticos satis videtur constare, et *invitis* codicibus tantum non omnibus *κατήμεν*, *προσῆμεν*, *ἀπήμεν*, *ἐξῆτε*, *ἀπήτε* et similia passim *Atticis* restitui coepta sunt. Sic *BEKKERUS* in *DEMOSTH. de Coron.* p. 506, 11. *καὶ ταυτ' ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ἀπήειτε βεβουλευμένοι* contra libros omnes optime dedit *ἀπήτε*. *Ibid.* p. 546, 16. *προσῆειμεν τῆ βουλῆ*, unus liber, *Parisinus S*, qui instar omnium est, *προσῆμεν* exhibuit. Utriusque lectionis vindex est *Grammaticus* antiquus ex codice *Vossiano* descriptus in *GAISFORDI* annotatione ad *ΕΤΥΜΟΛ. M.* p. 121, 39. In *ἤσαν*, *παρήσαν*, *προσῆσαν*, *ἀπήσαν* et caeteris compositis, nescio quomodo iidem pertinaciter repugnant neque quidquam morantur poetarum testimonia, *Grammaticorum* auctoritatem et codicum scripturas, quibus omnibus accedit analogiae *πειθανάγκη*. Putemusne *ANISTOPHANEM* quum scriberet in *Equit.* 605:

ταῖς ὀπλαῖς ὄρυττον εὐνάς καὶ μετῆσαν τρώματα,
 aliter dixisse quam solerent populares omnes? Luculentum
 est scholion in PLATONEM, quod PHOTIUS cum multis aliis in Le-
 xici sui farraginem recepit, unde sublegit SUIDAS: ἦα: δισυλλά-
 βως, τὸ ἐπορευόμεν, σὺν τῷ ἰ γράφεται, οἱ γοῦν Ἴωνες ἦια λέ-
 γουσι καὶ ἦισαν τὸ ἦσαν καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ οὕτως ἀναγνωστέον
 ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτόν, οἱ δὲ Ἴωνες ἠέσαν καὶ
 ἦισαν (vitiose. Iones tantum ἦισαν dicebant). Ἀριστοφάνης
 Ὀλκασίν·

Ἐπεὶ δ' ἐγενόμεν οἴπερ ἦ' ἐπὶ ξύλα.

Quod autem dixi codicum scripturas hanc analogiam confir-
 mare ita dico: saepenumero librarii, qui i adscriptum negli-
 gere solebant, ἦσαν, παρῆσαν, παρεξῆσαν, ἐπεξῆσαν et similia
 retinuerunt, quia eas formas ad εἶναι referebant, quamquam ad
 ἰέναι esse referendas passim diligenter inspicienti constabit. Si
 his locis i addideris habebis *Allicorum* manum; si ἦσαν re-
 pones, quod nonnullos facere video, *Allicam* dialectum cor-
 rumpes, id quod scribae dudum fecissent, nisi eos alius opinionis
 error retinuisset. Apud DEMOSTHENEM editur in prima *Olyn-
 thiaca* p. 11: 38' ἦκομεν Εὐβοεῦσιν βεβοηθηκότες καὶ παρῆσαν
 Ἀμφιπολιτῶν Ἰέραξ καὶ Στρατοκλῆς ἐπὶ τουτὶ τὸ βῆμα, mani-
 festo errore. Graecum est ἀναβαίνειν, βαδίζειν, παριέναι ἐπὶ τὸ
 βῆμα et καθῆσθαι ἐπὶ τοῦ βήματος DEMOSTH. in *Olympiod.* p. 1176:
 ARIST. in *Pluto* 382: οἱ ἐπὶ τοῦ βήματος λόγοι, DEMOSTH. de
Symmor. p. 189: non possunt haec permutari: quid multa?
 παρῆσαν est reponendum. Eadem medicina locis complusculis
 THUCYDIDIS, XENOPHONTIS et aliorum factitanda est. Vidi nu-
 perrime qui in XENOPHONTIS *Hellenicis* II. 1. 18, Λύσανδρος ἐξ
 Ἀβύδου παρέπλει καὶ οἱ ἄλλοι παρῆσαν πεζῆ, reponeret παρῆ-
 σαν. Perficiet emendationem, qui παρῆσαν dabit. Librarii dum
 sedulo formas sibi inauditas expellebant et ἦσαν sive ἦσαν in
 ἦσαν refingebant, nonnumquam imperfectum ἀπῆσαν temere ar-
 ripuerunt et per vim, ubi *aberant* requiritur, dederunt *abiere*.
 Bis hoc in THUCYDIDE deprehendi. IV. 39, περὶ εἴκοσιν ἡμέρας,
 ἐν αἷς οἱ πρέσβεις περὶ τῶν σπονδῶν ἀπῆσαν, iocularer erro-
 rem vides, et turpius etiam cap. 42: ἐν Λευκαδίᾳ ἀπῆσαν αὐ-
 τῶν πεντακόσιοι Φρουροί. In XENOPHONTIS *Anabasi* III. 4. 25, εἰ
 που δέοι τι τῆς Φάλαγγος ἐπιπρηῆσαν οὔτοι, participium in

§ 30 ἐπιπαρόντες et Codicum lectiones ἐπεὶ παρήσαν et res ipsa denique clamat ἐπιπαρήσαν verum esse. AESCHINES in *Ctesiph.* p. 63, 44 παρήμεν τῇ ὑσεραίᾳ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Manu ducit ad veram lectionem locus qui legitur p. 67, 16, παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, unde emergit, παρήμεν. cf. p. 84, 12, παρελθόντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Itaque THUCYDIDES προσῆσαν ὡσπερ ἀθλητῆ scripserat, magistelli, qui THUCYDIDEM multo peius quam vulgo creditur mulcarunt (ut in his *Lectionibus* primo quoque tempore ostendam), προσήρχοντο adscripserunt, idque, uti fit, irrepsit. In altero loco quid sit περὶ τὰς ἡμέρας ταύτας, αἷς ἐπήρχοντο, neminem vidi qui intelligeret, nam quod interpretantur esse *commeare*, *invicem visere*, *adire*, nauci non est; ἐπιμιξία haec est et ἐπιμύγνυσθαι dicitur, non ἐπιέναι, quod de *hostili* fere *invasione* ponitur. Aut monstri aliquid alitur in eo loco, aut αἷς ἐπήρχοντο ablegandum eo, unde male pedem intulit. In ARISTOPHANIS *Thestroph.* 504:

ὁ δ' ἀνὴρ περιήρχετ' ὠκυτόκι' ὠνούμενος,

fugit ELSLEIUM ratio, quum περιῆεν vel περιῆρην corrigeret, quorum hoc usitatum non est, illud barbarum. Repone:

ὁ δ' ἀνὴρ περιῆειν ὠκυτόκι' ὠνούμενος,

quam formam satis stabilivit noster omnium καθηγεμῶν DAWESIIUS in *Miscell. Crit.*, a quo quum πεποιθειν, ἤδειν, ἤειν, προσῆειν omnes accepimus, subirascor iis qui in *Anibus* vs. 1298:

δρυξ ἔκαλεῖτο, καὶ γὰρ ἤκειν δρυγι,

concoquere potuerunt pro ἤκειν a DAWESIO reperto p. 301. Praeterea notandum est verbum ὑπέρχομαι, ubi significat *θεπεύειν*, *πρὸς χάριν δμιλεῖν*, ea lege non teneri. Athenienses enim ὑπέρχεσθαι dicunt eo sensu, non ὑπιέναι, et ὑπερχόμενος non ὑπιών. Exempla sunt apud PLATONEM, DEMOSTHENEM, alios. At nihil horum ALCIPHONEM aut caeteri *Allicorum* imitatores videntur. Opportunum vitium, κάτιμεν I. 39. 7. servavit κατήμεν, quod perite SEILERUS eruit; ἤρχετο et παρήρχοντο auctori suo relinquenda.

Decepit ALCIPHONEM, ut permultos alios multo antiquiores, fallax analogia, quum ex aoristo εἰλόμην, ἐξειλόμην, ἀφειλόμην cet. futuri formam ἐλοῦμαι, ἐξελοῦμαι, ἀφειλοῦμαι cet. aut in activa forma καβελῶ, ἀνελῶ, ἐξελῶ contra certam analogiam et usum de suo sinxerunt. ALCIPHONEM ita peccavit. I. 6. 3, ἐκ

τῆς πικρᾶς τῶν ἀγορανόμων ἐξελοῦνται ἡμᾶς χειρὸς, ubi ἐξαιρή-
 σονται *Graecum* est. Fuit olim hoc vitium pervulgatum, quo plus
 excusationis habet, quamquam diligenter admonent Magistri
 auctoritatem veterum opposcentes. PHOTIUS p. 121. 15, καθαι-
 ρήσετε, οὐ καθελεῖτε: Θουκυδίδης καὶ τῶν ἄλλων οἱ πλείους,
 non audebant dicere καὶ οἱ ἄλλοι σύμπαντες, propter auctori-
 tatem futilis poëtae comici, TIMOSTRATI, quem adversarii tam-
 quam machinam admovebant, vid. BEKKERI *ἀντιαττικισήν* p. 80.
 12. E PHOTIO emendandus SUIDAS, cuius locus corruptus LO-
 BECKIO fraudi fuit ad PHRYN. p. 724. Quam frequens fuerit hoc
 vitium notabo in eo auctore, quo nemo diligentius Oratores *Ati-*
cos et Historicos et Philosophos trivit, DIONYSIUM dico HALI-
 CARNASSENSEM in *Antiquitatibus Romanis*, I. 24, ζῆλον ἀξιούμενοι,
 verissime *Vaticanus* codex ἐξελούμενοι. IV. 75, μεσοβασιλέα ἐλοῦ-
 μαι. VII. 56, ἐξελεῖ. VIII. 34, ἀνελοῦνταν. 86, ἐξελοῦντες τὸ
 φρούριον. IX. 26, τὴν Ῥωμαίων καθελοῦντες ἀρχήν. X. 49, ἀφε-
 λείται τὸ εὐσεβές, XI. 18, ἀνελοῦμεν ἐκ μέσου τοὺς Φλυάρους.
 Recte CASAUONUS XI. 5, ἀφελείσθε rescripit pro ἀφείλεσθε.
 Simili modo VIII. 51, pro ἀνεῖλε emenda ἀνελεῖ et X. 44,
 ἐξαιροῦντες refinge in ἐξελοῦντες. Si tam saepe deliquit DIONY-
 SIUS, Criticorum acerrimus, censura columbis parcere poterit.

Maiorem etiam ab ea parte excusationem habet error, quem
 nunc indicabo, non tantum communem omnibus, sed perpe-
 tuum. Legitur apud ALKIPHONEM III. 52. 3, λάλος γείτων ἢ
 ψίθυρος οἰκέτης ἀγορεύσει τὸ πρᾶγμα εἰς τοῦ μφανός et III. 69. 1,
 ἐξηγόρευσα Μνησιλόχῳ τῷ Παιανιεῖ τὴν τῆς γαμετῆς ἀσέλγειαν.
 Vitium, quod utrobique est, ita arguam ut labem eandem late
 gliscentem simul arguam, re paulo altius repetita. *Λέγειν*
dicendi et *loquendi* significationem in tribus tantum compositis
 retinet, ἀντιλέγειν, ἐπιλέγειν et προλέγειν. Reliqua verbi λέ-
 γειν familia, ut ita dicam, et cognatio in compositis omnibus
 superest: ἐρῶ, εἶπον, εἶρηκα, εἶρημαι, εἰρήσομαι, ἐρρήθην, ῥηθή-
 σομαι, ῥῆσις, ῥητός, ῥητέον non tantum in ἀντερῶ cet., ἐπερῶ
 cet., προερῶ cet. exstant, sed eadem omnia sunt in ἀνερῶ, ἀνεῖ-
 πον, ἀνειρηκα, ἀνερρήθην, ἀνάρρησις cet. Similiter in ἀπερῶ,
 διερῶ, ἐξερῶ, κατερῶ, προσερῶ, συνερῶ et ὑπερῶ, quibus quum
 forma in -λέγω nulla responderet, in eius locum subiit ubique
 — ἀγορεύω et — ηγόρευον. Sic δὲ κήρυξ ἀνερεῖ aut ἀνεῖπεν ὁ

κῆρυξ ubi ad praesens tempus est redigendum, quia ἀναλέγει eo sensu dici non potest, ἀναγορεύει δὲ κῆρυξ dicitur. Eodem modo formae ἀπαγορεύειν, διαγορεύειν, ἐξαγορεύειν, κταγορεύειν, προσαγορεύειν, ἀντιπροσαγορεύειν, συναγορεύειν et ὑπαγορεύειν, quibus accedit προαγορεύειν pro προλέγειν, respondent formis, quas diximus, unde sequitur praesentis tantum et imperfecti formam in usu esse, in caeteris subire — εἰρῶ, — εἶπον cet. Apud AESCHINEM in *Ctesiphontea* ubi multus est Orator in demonstrando ius non esse renuntiari in theatro, qui ex plebciscito corona aurea donatus sit, passim omnes formas verbi ἀναγορεύειν usurpat. § 3, ἀναγορεύῃ. 40, ἀνειπεῖν. 45, ἀναρρηθῆναι. 122, ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε et mox καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς κῆρυξ ἀνηγόρευε. 154, 155, προελθὼν δὲ κῆρυξ — τί ποτ' ἀνερεῖ et 189, δεῖ γὰρ τὸν κήρυκα ἀψευδεῖν, ὅταν τὴν ἀνάρρησιν ἐν τῷ θεάτρῳ ποιῆται. Eadem plane est ratio reliquorum omnium, ὁ νόμος διαγορεύει et διειρημένον et διάρρησις et διαρρήδην: ἀπαγορεύειν, ἀπερεῖν, ἀπειπεῖν et ἀπειρηκέναι sunt eiusdem verbi tempora diversa, quibus respondet nomen ἀπόρρησις, ut πρόρρησις verbo προαγορεύειν. Contraria sunt συναγορεύειν et ἀντιλέγειν, in reliquorum temporum formis conspirant, συνερῶ et ἀντερῶ, συνειπεῖν et ἀντειπεῖν, συνειρηκῶς et ἀντειρηκῶς. Perpetuus apud veteres omnes hic usus est: constat in carminibus Homericis, in *Ionum* libris omnibus, in *Allicorum*; ἐξαγορεύειν apud HOMERUM habet futurum ἐξερέω. HERODOT. I. 21 et 22, προεῖπε Μιλησίοισι πίνειν et ταῦτα δὲ προαγόρευε τῶνδε εἵνεκεν. XENOPH. *Memorab.* III. 15. 1, προσειπὼν — τίνα χαίρειν οὐκ ἀντιπροσερρήθη. ARIST. *Plut.* 322:

Χαίρειν μὲν ὑμᾶς ἐστίν, ὧνδρες δημόται,
ἀρχαῖον ἤδη προσαγορεύειν καὶ σκπρόν.

EURIP. *Cyclop.* 101:

Χαίρειν προσεῖπα πρῶτα τὸν γεραίτατον.

Ἑπαγορεύειν, verba praeite, habet futurum in ARISTOPHANIS fragmento apud AMMON. de *D.* V. v. ὑπάγειν.

ἐγὼ δ' ὑπερῶ τὸν ὄρκον.

sed quid plura? quicumque hoc ager inter legendum videbit quam constanter hoc veteres teneant. Idem nullo negotio ad hanc lucem corriget scribarum errores. In ARISTOPHANIS *Pace* vs. 107, quod editur:

ἔὰν δὲ μὴ σοι καταγορεύῃ,
 a poeta scribi non potuit, nam κατείπη oportebat, scripsit καταγορεύῃ. Non est difficilis optio utrum in *Vespis* vs. 952:

ὄσας κατηγόρησε τὰς πανουργίας

an κατηγόρευσε sit probandum, nam hoc *Alliis* est inauditum; praeterea κατηγορεῖν et καταγορεύειν tam certo discrimine et tam perspicuo, ut opinor, diremta sunt, ut cuiusvis sit, qui modo scribarum errores audeat corrigere, ubique constituere utri verbo locus sit. Quid impedit ὁδοῦ πάρεργον ex hac observatione *LYSIAM* triplici mendo liberare. Legitur *Orat. XIII. §. 51. οὐκ ἐδόκει αὐτοῖς ἅπαντα τἀληθῆ πω κατηγορηκέναι*. *AGORATUS*, de quo haec dicuntur, non erat κατήγορος sed κηρυχτής, itaque κατειρηκέναι requiro. Cf. §. 50, ubi verba περὶ ὧν Ἄγροκτος κατείρηκεν ex ipsis ψηφίσμασι sumpta sunt, et ab *LYSIAE* verbis distinguenda. In eiusdem oratione VII. § 36. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ εἶναι εἰ περὶ αὐτῶν μὲν οἱ βασανιζόμενοι κατηγοροῦσιν εὖ εἰδότες ὅτι ἀποθανοῦνται, περὶ δὲ τῶν δεσποτῶν, οἷς πεφύκασι κακονοῦσάτοι, μᾶλλον ἂν εἴλοντο ἀνέχεσθαι βασανιζόμενοι ἢ κατειπόντες ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων κακῶν; qui *LYSIAM* benenorunt et περὶ τινος κατηγορεῖν non norunt, reponent καταγορεύουσιν et supplebunt: ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἄτοπον εἶναι. Miseret me praestantissimi Oratoris, cuius unus liber deterrimus pauculas orationes laceras et vitiis mendisque omne genus inquinatas ad nos propagavit. Si *THEOPHRASTI Characteres* exceperis, omnium pessime *LYSIAS* mulcatus circumfertur. Quid iis facias, qui in oratione VI. § 4. Ἄνδοκίδης θυσιάσουςι scribere potuerunt pro θυσίας θύσει et XII. § 86 pro τῶν ξυνεργούντων αὐτοῖς ἄξιον θυμάζειν, dederunt ξυνεργούντων, quod emendavit *REISKIUS*. Quo magis inclino in eam sententiam, in oratione nobilissima *De caede Eratosthenis* § 20 κατηγόρει πρῶτον μὲν ὡς μετὰ τὴν ἐκφορὰν αὐτῇ προσίοι κτέ., titubasse de more librariorum et κατηγόρευε genuinum esse, ut § 32 ὡμολόγει ταῦτα ποιήσειν. Si quis hunc locum *LYSIAE* habet ob oculos, videat an mihi expedire possit quid sit καὶ τὰς εἰσόδους οἷς τρόποις προσίοι. Qui non poterit et προσιέναι εἴσοδον quam sit absurdum sentiet, velim cogitet quid aliud quam ποιῶτο pro προσίοι legi possit. Sed ad *LYSIAM* aliquando revertar, nunc ad usum verbi ἀγορεύειν est revertendum.

Ex iis, quae diximus, sequitur ἀγορεύσω, ἡγόρευσα, ἡγόρευκα, ἀγόρευσις et cognata omnia neque in simplici forma, neque in composita in antiquo sermone Graeco usitata fuisse, neque earum formarum exempla apud veteres exstare, nisi forte in uno alteroque loco depravato. Sunt rarissima haec vitia et propemodum nulla: hoc unum longa observatione vidi, formas quasdam e verbo προσαγορεύειν ductas satis certo praesidio esse munitas, caeterarum nec vola nec vestigium est, donec ad sequiores devenieris, qui quum se Atticis volunt esse quam simillimos et alia multa praeterviderunt et eum usum, quem demonstravimus, nemo unus ex omnibus vel suspicatus est. Errant omnes, Sophistae, Rhetores, Magistri, οἱ πεκαιδευμένοι omnes. HARPOCRATION postquam ἀπαγορεύειν explicuit: ἀντὶ τοῦ κάμνειν καὶ ἀδυνατῶς ἔχειν, laudato LYSIA ἐν τῷ Ἑρωτικῷ (quasi non passim ἀπαγορεύειν eo sensu apud omnes legeretur) paucis interiectis explicat quid sit ἀπειπεῖν: ἀντὶ τοῦ ἀποκαμῆν καὶ ἀδυνατῆσαι. Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ τοῦ Λινδίων Φόρου, non facturus, opinor, si scivisset verbi ἀπαγορεύειν non esse alium aoristum quam ἀπειπεῖν. Habet ea observatio etiam hunc usum, ut eos redarguat, qui se veteres Atticos mentiantur. Qui dolo malo supposuit DEMOSTHENI orationem IX πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου suo se indicio tamquam sorex prodidit, quum scriberet p. 157, 20. ἤδη γὰρ ἐκεῖνος καὶ προηγόρευκε τὸν πόλεμον καὶ τοῖς ἔργοις ἐξενήνοχε, namque ipse DEMOSTHENES προείρηκε dixisset. Simplex ἀγορεύω apud Athenienses non tantum in vetusta formula praeconis usitatum est: τίς ἀγορεύειν βούλεται; pro λέγειν ἐν τῷ δήμῳ sive δημηγορεῖν, sed etiam quotidiano et domestico sermone tritum est in κακῶς ἀγορεύειν, διαρρηθὴν ἀγορεύειν et similibus: ipsum etiam ἀγορεύω in usu erat et ἡγόρευον, ut in Plulo 102:

οὐκ ἡγόρευον ὅτι παρέξειν πράγματα
ἐμέλλετόν μοι;

ubi ἐμελλέτην restituendum. Ἀγορεύσω autem et ἡγόρευσα et quidquid hinc nasci potest apud illos soloeca sunt. Praeterea ἀγορεύσω εἰς τοῦμφανές neque eleganter neque bene dictum est, quia εἰς τοῦμφανές cum dicendi verbo perperam iungitur, ἀγειν, προάγειν, καθιστάναι εἰς τοῦμφανές recte dicitur. Ἐξηγόρευσα apud ALCIPHONEM III. 69. 1. non uno nomine est reprehenden-

dum, namque *ἐξαγορεύειν* idem est quod *ἐκφέρειν*, *vulgare*, *palam facere*, ut innotescat omnibus; requiritur *indiciū facere* viro de uxoris flagitio, quod *καταγορεύειν* vel *μηνύειν* dicitur. *Atticus* igitur in ea re *κτεῖπον* scripsisset, Ἄττικισαί omnes perpetuo labi solent, quorum nullus est, apud quem non saepe legantur ea omnia, quae ab antiquorum sana et sincera lingua aliena esse demonstravimus. Exemplorum quum sit ingens copia, satis habeo pauca quaedam e LUCIANO afferre XLI. 24. ὃν ἀναβιβάζομαι συναγορεύσοντά σοι, pro *Atticis ἀναβιβῶμαι συναροῦντα* XV. 15 ἠγόρευσε κακῶς pro *εἶπε* XXXIV. 5 προηγόρευτο αὐτῷ ἐπὶ τὰ γέλγη ἀπαντῶν, atque haec LEXIPHANES dicit δ ὑπεραττικίζων, qui περὶ τὰ γέλγη dixerat, EUPOLIDI sublectum apud POLLUCEM IX. 47. DEMONAX autem XXXVII. 11, flos et robur Cynicorum, dicit: ὅτι — πᾶσιν αὐτὰ ἐξαγορεύσειν, corrige *ἐξαγορεύσει*, ubi veteres uno ore omnes *ἐξερεῖ* dicturi fuissent.

His denique addam *indiciū perpetui* cuiusdam vitii, quo olim omnium libri inquinari solebant et *Atticorum*, et si qui eorum quam simillimi esse volebant: nunc *Atticorum* scripta nonnihil ea labe purgari coepta sunt, Atticistarum eodem modo purgari oportere nemo adhuc suspicari videtur. Primae personae in — *ομαι* exeunti respondet secunda in — *ει* exiens apud *Atticos*, in — *η* apud Graeculos. Forma in — *η* veteribus inaudita est in indicativis, contra forma in — *ει* apud sequire omnes prorsus obsoleta est, praeterquam in *βούλει*, *οἶει*, *ἔψει*. Nulla autem in re Graeculi constantius antiquioris linguae usum obscurarunt. Quia *Macedones* formis in — *η* utebantur, factum est, ut iam in vetustissimos libros *Alexandriae* scriptos irreperant, deinde serpsit malum ulterius et per omnes *Atheniensium* libros grassatur. Non est unus liber scriptus tam vetus, tam emendate descriptus, aut diligenter correctus, in quo non passim id vitium appareat. *Clarkianus*. PLATONIS codex, *Urbinas* ISOCRATIS, *Laurentianus* AESCHYLII et SOPHOCLES, *Parisinus* S DEMOSTHENIS, verbo optimus quisque et antiquissimus liber MS. turpi inconstantia formas veteres et novicias, *Atticas* et *Macedonicas*, permiscet. Ut casus et fortuna ferebat et scribarum correctorumque libido, modo genuina forma evasit, modo vitiosa surrepsit. Multi iam sunt, qui intel-

lexerunt, eam rem nostri ubique esse arbitrii iudiciiue, qui antiquam linguam penitus callemus, non scribis esse permit- tendam sexcenties in manifesta fraude et interpolatione depre- hensis. Complures *Attici* tandem nunc post multa saecula suam consuetudinem receperunt et in ea quidem re Ἄττικισί loquun- tur ut olim. Alii ex Editorum libidine, qui ipsi a Codicibus pendent, modo recte loquuntur, modo peccant, quae satis iocosa res est. Alii denique constanter peccant et ubique per vim ad Graeculorum usum coacti sunt se componere. In ho- rum numero sunt LUCIANUS et ALCIPHON, qui quamquam ipsi recte et ordine erant locuti, nunc vitio non suo ubique peccasse videntur. Αἰτιάση est apud ALCIPHONEM I. 29. 4, παρέρχη I. 34. 1, διανοή III. 11. 3, similia passim. Non erit mihi multis verbis opus ad demonstrandum *Atticorum* imitatores in ea re imitados esse *Atticos*; utar uno loco LUCIANI, qui rem vel solus conficere poterit XXXVII. § 15 ubi Cynicus mordaci et spurco ioco molestum sibi protervum et petulantem adolescentulum confutat. Πύθωνός τινος, inquit, τῶν ἐν Μακεδονίᾳ εὐπαρύφων ναανίσκου ὠραίου ἐρεσχηλοῦντος αὐτὸν καὶ προτεινοντος ἐρώτημά τι σοφιστικὸν καὶ κελεύοντος εἰπεῖν τοῦ συλλογισμοῦ τὴν λύσιν. Ἐν, ἔφη, οἶδα, τέκνον, ὅτι περαίνῃ. Periiit aculeus et quod super- est nihil est: ἐρώτημα apud eos, qui elegantius loquuntur, ap- pellatur, quem caeteri συλλογισμὸν appellant, iisdem ἐρωτῶν aut συνερωτῶν est συλλογιζέσθαι. Sic apud LUCIANUM, *Quomodo sit His- toria scribenda*, § 17, εἶτα μετὰ μικρὸν ἄλλος συλλογισμὸς εἶτ' ἄλλος καὶ ὅλως ἐν ἅπαντι σχήματι συνηρώτητο αὐτῷ τὸ προοίμιον, id est: ex *syllogismis* cuiuscumque generis constabat. Expunge igitur τοῦ συλλογισμοῦ, quod non minus insulse addi- tum est, ac si τοῦ ἐρωτήματος repetiisset. Sic, credo, apparet περαίνει verum esse, ut ambiguum sit utrum τὸ ἐρώτημα an σύ sit cogitatione supplendum et dicatur *ratio concludit* an *tu pathicus es* et *muliebria pateris*, quod GESNERUS vidit. At nemo poterat sic iocari nisi σύ περαίνει dicerent omnes, non περαίνῃ. Eiusdem plane generis argumentum duci potest ex LUCIANI *Pseudosophista*. § 6 et 7. Ἐρομένου δέ τινος εἰ μελετήσῃ ὁ δεῖνα, πῶς οὖν, ἔφη, ἐμὲ ἐρωτῶν εἰ μελετήσομαι λέγεις ὅτι ὁ δεῖνα; Ἄττικίζοντος δέ τινος καὶ τεθνήξει εἰπόντος ἐπὶ τοῦ τρίτου, Βέλτιον, ἔφη, καὶ ἐν- ταῦθα μὴ ἄττικίζειν καταρώμενον. Manifestum est numquam

quemquam ita ludere potuisse, nisi in secunda personâ μελετήσῃ et τεθνήξῃ dixissent omnes. Hi loci et permulti alii similes efficient aliquando ut non tantum Atticis sed Atticorum quoque simiis sua forma reddatur, in qua re antiqua scripturae vitia veterem errorem subinde palam facient. Saepius enim factum est, ut — εἰ in — εἰς corrumpetur, cuius rei exempla Attici alias suppeditabunt, nunc uno ex ΑΛΚΙΦΡΟΝΟΣ defungar I. 19. 1, τῆν ἄλλως ποιεῖς τὴν πρὸς ἐμὲ νουθεσίαν, ubi equidem nequeo in animum inducere Rhetorem Graecitatis sanioris tam imperitum fuisse, ut ποιῆσθαι νουθεσίαν dictum oportuisse nesciverit; itaque ποιεῖς in ποιεῖ emendandum esse censeo.

CAPUT IV.

Iuvat nunc ΑΛΚΙΦΡΟΝΟΣ *Epistolas* ordine percurrere et, si quid observatione et animadversione dignum occurret, si quid reprehendendum aut emendandum videbitur, paucis significare in iisque nonnumquam ad illas litteras exspatiari et illos scriptores, qui sunt aliquanto quam ΑΛΚΙΦΡΟΝ et totum agmen Atticistarum curis nostris digniores.

In libri I *Epistola* 1 § 3. receptum oportuit quod praecepit: ΗΙΑΣΧΙΓΙΟΥ ἔργου εἰχώμεθα pro ἔργων. Perpetuo usu omnium dicitur ἔργου ἔχεσθαι, sed τῶν ἔργων ἔχεσθαι, ἀπτεσθαι, et ἐπὶ τὰ ἔργα τραπέσθαι vel ἵναί, sed ἐπ' ἔργον. Εὐθύς ἔργου ἔχεσθαι est apud ΘΥΚΥΔΙΔΗΜ II. 2, saepe legitur et apud alios: et ΔΙΟΝΥΣ. ΗΛΙΟ. *Ant. Rom.* VIII. 2 σοῦ σπουδάζοντος ἔργου ἔχεσθαι VIII. 11 ἔργου ἐχώμεθα, alibi. Eidem IX. 47 pro ἔργου ἀρξομαι restituerim ἔξομαι. Ibid. § 1. ἀεργία non minus est vitiosum quam ἀεργός I. 28. 2. Perperam huc traxeris ex ΑΙΣΧΙΝΙΟΙΣ *Ctesiphontica* § 108 ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι — ἐπὶ πάσῃ ἀεργίᾳ, quae sunt e vetusto carmine sumta, ut arguit initium πολεμῆιν πάντ' ἤματα καὶ πάσας νύκτας. Noluisset rhetor ἀργός et ἀργία dicere, suspicans, opinor, *pigrum* et *desidem* ita dici; *vacantem ab opere* non dici, et confudit Atticorum linguam cum dialecto Ionica. Ibid. § 4. ἐκ Φαληρῶν: Attici Φαληρόθεν.

I. 2. 2. ἰχθύας: Attici ἰχθύς. Multo turpius etiam peccatur a THEOCRITO, qui XXI. 45 ἰχθύα scripsit pro ἰχθύν. Eadem socordia scribendi bis mihi in STRATONE SARDIANO notata est, Epigramm.

XXVIII et LV in *Anthol. Gr.* IACOBS. Tom. III. p. 75 et 81.

Ἄχρη τίνος ταύτην τὴν δόφρυα τὴν ὑπέροπτον

et

τῷ τοίχῳ κέκλικας τὴν δόφρυα τὴν περιβλεπτον

haecite ut *Graeca* esse censeamus! Nihil est, quod isti non audeant, et leges dicendi negant sibi natas. Ferendum est, dummodo ne videatur eorum ulla ratio habenda in Graecitatis usu et ratione constituenda et cognoscenda. Complura illi iaciant *παρακεκιδυνημένα* et *βεβιασμένα*; quae cum proprietate et analogia Graecitatis nihil quidquam commune habent. Tazocairo visum est dicere III. 57.

Ἄρά γ' ἰδησῶ Αὐτάν;

nihilominus solum *ἴσομαι Graecum* est, *ἰδησῶ* nihili est. Dixit XI. 60 *νεῖν γε μαθεῦμαι*, at numquam efficiet ut *μαθεῦμαι* pro *μαθήσομαι* (— *σοῦμαι* — *σεῦμαι*) *Graecum* esse videatur, neque ut *γε* non videatur *πρὸς τὸ κακῆνος τοῦ ῥυθμοῦ* perinepte insertum. Eidem placuit XIV. 61 *γεύμεθα* dicere pro *γεγεύμεθα* et linguae patriae hanc vim inferre. Idem quum ex forma *ἴσασι* (*ἴσαντι*) deceptus fallaci analogia *ἴσαμι* (V. 119), *ἴσης* (XIV. 54), et *ἴσατι* (XV. 46) ausus est formare, quamquam *fecere alii*, *ἴσθη* boni et clari poëtae, sed artificiali lingua usi, certum est Graecitatem sic graviter corrupisse et in haec omnia convenire dictum APOLLONII DYSCOLI *de Pronominis* p. 118. *ταῦτα ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παραληφθέντα οὐ καταψεύσεται διαλέκτου πισουμένης ἔλλογιμοῖς συγγραφεῦσιν.* Ad ALCIPIRONEM redeo. In fine Epistolae 1 *ἐμφορῆσαι* monstrum verbi ex compendio scripturae non intellecto natum est pro *ἐμφορηθῆναι*. In extrema Epistola 2 unice verum est *ἐποθήσαμεν*, *πενθεῖν* non de *absentibus* dicitur sed de *mortuis*.

Epist. 3. § 2. *ἤκουσα ἐνός*: *Attici τινός*, tum *ἀνυποδήτου* καὶ *ἐνερόχρωτος* vel sine librorum auxilio in *ἀνυποδήτων* καὶ *ἐνεροχρώτων* erat refingendum. Quid sit *ἐπισύφειν ἀνοιαν* ipse ALCIPIRON, credo, nesciebat.

Epist. 4. § 1 *γεωμορία προσανέχοντες*: quam fatuum est pro *γεωργός* dicere velle *γεωμόρος*. Vitiosum esse crederem, ni me alius Graeculus retineret, ISIBORUS in *Anthol.* Tom. III. p. 178.

Ἐκ με γεωμορίας Ἐτεοκλέα πόντιος ἑλπίς

εἴλκυσεν ἀνείης ἔμπαρρον ἐργασίης,

mercator homo factus est ex rustico, ut vides. § 3 τεχθῆναι: Attici γενέσθαι. § 4 εἰς τὸν ἄνδρα: illi ὡς vel πρὸς.

Epist. 4. ἄγεις ὡς ἑαυτόν: lege σαυτόν. — Ibid. ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ τοῦ Νεοκλέους: Rhetor dixerat ὁ τοῦ Νεοκλέους, ut illis solemne est, ὁ τοῦ Σωφρονίσκου, ὁ τοῦ Ἀρίστωνος, ὁ τοῦ Κλεινίου, magistellus adscripsit ὁ Θεμιστοκλῆς, nunc utrumque coniunctum soloecam orationem facit. § 2 σὺν δικαίῳ πλούτει: Graecum est σὺν τῷ δικαίῳ.

Epist. 6. § 2 πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν ἀφροδισίων κεχυμένος: Graeci et Romani in ea re dicunt effusus, repono ἐκκεχυμένος. Quod praecedit τὰ δόφθαλμῶ nemo dicebat, sed τῶφθαλμῶ, non τὰ ἐπιτήδεια (Epist. 9. 1), sed τὰπιτήδεια omnes. Sequiorum temporum scribae crasin Atticam passim obscurarunt, quod melius, si quid dabitur otii, in PLATONE et optimis Atticis aliquando ostendemus. § 2 κωμάζουσιν εἰς αὐτήν: lege πρὸς αὐτήν et pro δῶρον ἀποφέρει repono προσφέρει. Sigla scribas fessellit; similiter mox προσπέμπεις requiro pro εἰσπέμπεις. In ultimis verbis καὶ σὲ γράφεται παρὰ τοῖς δικασταῖς κακώσεως apparet quam diligenter ex Oratorum lectione iudiciorum rationem et verba forensia cognoverit. Omnes in talibus ridicule impingunt. Mirificum sane ψήφισμα LUCIANUS in *Timone* expromit cap. 50 et 51, ut eum numquam talibus in Historicis et Oratoribus legendis dedisse operam suspiceris; quo gravius errant qui in Antiquitate *Atheniensium* illustranda istis testibus utuntur omnium rerum ignaris et ὅττι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλώσσαν ἔλθῃ veris et genuinis confidenter substituentibus.

In Epist. 7. ἐπειδὴ τὰμὰ κατεάγη: legitur de librarii coniectura non satis felici, quam ex *Venelo* codice MIBNEKIUS in ordinem recepit. Veram scripturam servat vetus mendum κατέγητο, unde κατέαγε incolume evasit. Graeculi et librarii in eo verbo turbare solent. *Athenienses* dicebant κατεαγῆναι et καταγῆναι, Graeculi huius rei immemores κατεᾶχθαι dictitant et καταχθῆναι. Saepe DIO CHRYSOSTOMUS, LUCIANUS, alii, sic peccant. In LUCIANI *Timone* 10 κατεαγμένοι καὶ ἀπεσομωμένοι εἰς δύο ἀκτίνες legitur vitiose pro κατέαγασι. Quia apud ALCIPIRONEM *perfectum* requirit sententia loci, salva res erit si κατέαγε repones.

Epist. 8. ἄκουε δέ: scribe δή. — τὴν γνώμην ἐξεργασθῆναι: Attici

ἀποδείξασθαι vel ἀποφῆασθαι. § 3. καθαρὰς ἀδικημάτων: ἀδικημάτων melius aberit. § 4. ὅπου γὰρ ἂν ῥέψῃς: sic negligenter admodum οἱ ἰδιῶται loquebantur pro ὅποι, quos castigat PHRYNICHUS p. 45. quo vivo ποῦ ἄπει securi dicebant; unde nunc huiusmodi vitia XENOPHONTEM, PLATONEM, DEMOSTHENEM, alios inquinant.

Epist. 9. quid sit ἀποδίδοσθαι καὶ ὠνεῖσθαι ἐπὶ λεπτῶν κερμάτων nescio, hoc scio pro λυπηρὰν φέρει τὴν παραμυθίαν verum esse λυπρὰν, lenue solatium. § 3. ἔσαι παρ' αὐτοῖς τις διὰ σοῦ παραμυθία: imo vero παρ' αὐτῶν. Διονυσίων ἢ Ἀπατουρίων τελουμένων: Ἀλλίσι ἀγομένων. — πολλοῦ δύνασθαι: pessime pro πολῦ.

Epist. 10. πάντα πανταχόθεν συννέφελα: civis Ἀλλικός dixisset συννέοφεν, idque ipsum ΑΛΚΙΡΗΘΝΕΜ dedisse suspicor, librarios formam, quam non caperent, obliterasse.

Epist. 11. classeni mittere εἰς τὴν ὑπερορίαν nimis lepidum est. § 2. Φεύγομεν ἢ μένομεν: lege Φεύγομεν ἢ μένωμεν. Memini me apud nescio quem legere senarium, apud EURIPIDEM, opinor: Φεύγομεν ἢ μένωμεν ἢ τί δράσομεν;

Epist. 12. ὡς ἂν ἔχοι — περιπλεῖν: molles et delicatuli adolescentes Ἀλλίσι solebant animi causa παραπλεῖν. § 2. κατακλιθεῖς: revoca κατακλινεῖς. § 6. οὐδὲ γὰρ οὐκ ὀλίγοι τῶν ὀμβρίων: pro οὐδέ reposuerim εἶδον et mox in τὰργυρίον με διέχει requiro aoristum διέχεε.

Epist. 14. ὑπὸ χρόνου [παλαιότητος]: expunge.

Epist. 15. τίς γὰρ σοι τῶν ἐμῶν φροντίς; male editur pro γὰρ σοί. Bellissimum est quod sequitur ῥαθυμίας ἠξιωμένον: non enim, credo, quia ἐπιμελείας πολλῆς ἠξιωμένον bene dictum est, licet hoc in contrarium vertere.

Epist. 17. ἐλπιδες οὖν καὶ τῶν πλησίον τινὰς ἐκαλοῦμεν μερίτας ἀποφαίνειν ἀπαγγελλόμενοι: Nihili est ἐλπιδες οὖν, revoca duas litterulas fugitivas et habebis Rhetoris manum: εὐέλπιδες οὖν κτῆ. In ἀποφαίνειν tralaticius error est, emenda ἀποφανεῖν. Sexcenties sic peccatur, plerumque impune. § 5. τέλος μὶ γὰρ πολλῶ: non is est ΑΛΚΙΡΗΘΝ, qui in oratione Ἀλλίκαμ referre satagente nomine μὶ γὰρ utatur. Restituendum esse arbitror quod in hac re saepe legitur et apud alios et in AESCHYLII Persis vs. 509 μὶ γὰρ πολλῶ πόνῳ. — οὐχ ἵνα ἐπιγελάσῃς: pervulgatus codicum error: ἐπιγελάω est arridere, requiritur irridere, ἵν' ἐπεγγελάσῃς.

Epist. 18. τοῦτο γειτόνων ὁ βέλτιστος: transpone τοῦθ' ὁ γειτόνων. Pro ὠλισθησεν verum videri ὠλισθεν in superioribus significavimus. § 2. ὁμοῦ γὰρ τῇ ἄρα τῆς παιδίσκης ἡράσθης καὶ τοῖς κρούμασιν: Meinekius ἡρεθίσθης coniecit, deinde ἡγάσθης. Neutri verbo in re amatoria locus est. Emendandum ἡρέθης, captus es.

Epist. 19. ἡμέτερος οὖν πρὸς μητρὸς ὁ Ἔρωσ: quid sit ἡμέτερος non satis intelligitur, ἡμετέριος nostras non ineleganter pro captu piscatoris dici poterat.

Epist. 21. εἰ γὰρ ὁ τρέφων δεῖται τοῦ θρέψοντος, τίς ἂν εἶη ὁ τρέφασθαι ὀφείλων; quemadmodum in eadem re dicitur τί γένωμαι; quid me fiet? et οὐδὲν εἰμ' ἄρα et similia alia, sic apud ALCIPHONEM corrige τί ἂν εἶη.

Epist. 22. § 2. ἐξέτειναν, scribe ἐξέτεινον.

Epist. 23. κατακτύπουσιν ἡμῶν οἱ ἄνεμοι: incertum auctorisne an scribarum vitio ita legatur; certum est Graecae linguae et rationem et usum postulare ἡμᾶς, ut καταυλεῖν τινά vel καταψάλλειν dicitur ALCIPH. II. 1. § 2. σὺ διὰ νυκτὸς ὄλης αὐτὸν καταυλεῖς. Καταβοᾶν τινά apud ARISTOPHANEM eiusdem generis est et καταβροντᾶν et alia. Significant: facere ut quis strepitu et stridore, cantu tiliarum vel citharae, clamoribus, tonitruum fragore non sit sui compos, aut delinitus oblectamento aut terrore percussus. Analogia eadem omnibus addit accusativos. — τῆς νιφάδος χύμα πάμπολυ: vitiosa admodum forma est χύμα, qua qui utuntur antiqui sermonis analogiam in talibus prorsus praeterviderunt, quae penultimam produci iubet, ut in δῶμα, πῶμα, ἄρωμα, Φῦμα, λῦμα, — δῦμα, κρῖμα, κλῖμα, βῆμα, σῆμα, — δημα, aliis, de quibus tum dicam accuratius quum primum occasio dabitur dicendi de Poëtarorum licentia, qua linguam et metrum depravarunt. § 2. εἰς τὰς θόλους [ἢ τὰς καμίνους]: expunge emblemata, ut mox [πενία]. § 3. τὸν νιφετὸν πηγυλῆς διεδέξατο: scribe ἢ πηγυλῆς.

Epist. 24. ἐκτίσομεν αὐτὸ τὸ μέτρον καὶ λῶον, εἴαν τις ἀφθονία γένηται: scribe αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λῶιον, quae ex Hesiodo ducta sunt O. et D. vs. 348.

Epist. 25. μεμοίραται: veteres εἴμαρται. — καθήμενον ἐπὶ ταῖς τῆς Ἀττικῆς ἐσχαιαῖς: imo vero ἐν ταῖς.

Epist. 26. οὐκ οἶδα τί παθὼν tam male dictum est ac si quis οὐκ οἶδα πῶς vellet dicere. Scribe οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν. § 2 ση-

τῶν: *Allici* σέων. § 3. ὅμως ἐδίδου, necessarium est ὅμως δ' ἐ.

Epist. 27. ἐγὼ δὲ οἶσω βαρέως μὲν οἶσω δὲ ὅμως: *Graeci* in huiusmodi re ita verba componunt: ἐγὼ δὲ βαρέως μὲν, οἶσω δ' ὅμως idque *Rhetori* reddendum. cf. I. 59. 2. III. 57. 3.

Epist. 28. μετέπεμψε — ἤκειν ὡς ἑαυτήν: neque μετέπεμψε probandum pro μετεπέμψατο et μετέπεμψεν ἤκειν dici non potest. Suspicio corruptum esse μετέπεμψε. — ἐξαπιναῖος pro adverbio contra veterum morem dictum est, qui saepissime ἐξαίφνης, nonnumquam ἐξαπίνης dicebant.

Epist. 29. 1. οἶδας: lege οἶδα. Pro ὑπερήσαι assentior iis qui ἐσερήσθαι corrigunt, possis et σερέσθαι, et pro εἰωθῶτος qui accurate cogitant εἰωθῶτα probabunt. § 2. οἶδα γάρ sine sensu editur pro οἶδε. § 3. οὐδ' ἂν τῶν σκυθρωποτάτων τις ἀπόσχοιτο. *Graeculi* omnes chorda oberrant eadem; consuetudo veterum pro τις postulat οὐδεῖς. Mox mendum manifestum est in τὸ δοκεῖν — οὐ πάνυ πειθομαι. § 5 κνισμός τις ἤ: dele ἤ.

Epist. 30. τὸν ἀγῶνα ἐπανείλετο: veteres ἐνεσῆσατο. — τοῖς διδοῦσιν αἰ τυγχάνουσαι: dixisset *Atheniensis* τυχοῦσαι τοῖς δεδωκόσιν, si αἰ additur, requiritur κριθήσονται. § 3. ὅπη ποτὲ βούλει: scribe ὅπου ποτέ.

Epist. 31. §. 2. σερούμενος: corrige σερόμενος. § 3. προσδέχου — ἀπ' αὐτοῦ δεήσεις: *Graecum* est παρ' αὐτοῦ. § 4. οὐδ' ἂν, imo οὐδὲν ἂν.

Epist. 33. οὐ προσιέμην: aoristo opus est προσείμην § 2. ἀλῶα: nullum est adiectivum *Graecum* in -ῶος exiens, exeunt in -ῶος, Νειῶος, Γελῶος, Κῆος, Ἀχελῶος, caeteraque sine exceptione omnia. Passim adversus hanc certam analogiam peccatur et omnia plena sunt errorum, quia i adscriptum in antiquissimis tantum libris apparet, in caeteris negligitur. Ubique reponenda sunt ζῶα, ῶά, θῶή, ἀθῶος, πῶήν, similia. Μινῶα non est *Graecum* nomen sed Μινῶα. Itaque Ἀλῶα est reponendum. — ἀγερωχίαν et ἀγέρωχος *Graeculi* HOMERO sublegerunt, non item *Allici*. § 5. βραχύ μοι μέλει περὶ τούτων: *Allici* δλίγον μοι τούτων μέλει.

Epist. 34. § 2. ἐμάνης, Εὐθύδημε, οὐκ οἶδας οἶός ἐστιν ὁ σοφιστής: οἶδας pro οἶσα non debet ALCIPIRONI imputari, qui εἰδῶς, ut opinor, scripserat. — προσιέμην; et hic προσείμην reposuerim. — λῆροι: revoca λῆρος ταῦτ' ἐστὶ. καὶ λήρους addere solent iis rebus, quas se contemnere volunt significare, ut in hęc ipsa

Epistola sub finem. § 6. τυραννίδας θυειροπολεῖ: sapius τυραννίδα. § 7. σύγκρινον pro ἀντεξέτασον magistri non iniuria improbabant, sed nemo audiebat. § 8. νῦν μάλλιά γε: expunge otiosam voculam.

Epist. 35. εἰ ἡδονὴν σοὶ τινα φέρειν οἶσι: satis hoc scire solemus, lege φέρει expuncto οἶσι. § 2. ἐνεφορησάμενη: melius ἐνεφορήθην et omnino minus antiquum et plebeium hoc verbum est. — κλαίοντα! et Alliois et Atticistis reddenda sunt passim κλάειν et κάειν, κλαίνει apud illos non minus est vitiosum quam αἰετός aut αἰεῖ. § 2. μικρὰ δ' ἔπεσι μοι παραψυχῆ: solatium alicui ἐπεῖναι non potest. Aut ἔτι ἐσί verum est aut περίεσι. — ὑπὸ τὴν λυπρὰν ἐν τῷ συμποσίῳ μέμψιν: mirum accidit ἰσμίας et exilis obiurgatio. Dele λυπρὰν: suspicor ad μαραινόμενον παραμύθιον adscriptum esse λυπρὸν, deinde huc invectum. In sequentibus ὡς δὲ πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμῶν πεμφθεῖσιν ἀχθομένη fugit BERGERUM ratio, quum ὡς μὴ reponeret, quod reliqui retinuerunt. Infelix amator τεφάνια καὶ ῥόδα ὡσπερ ἀώρῳ τὰφῳ mittebat amicae (Epist. 36. § 5) alia omnia cupienti. Ἀχθομένη igitur πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις corollam sibi de capite detrahit εἰque προσρίπτει. § 4. φοβαῦμαι μὴ μιμησομαι: verum est μιμήσομαι.

Epist. 36. § 2. οὐδ' ἐν τοῖς ἀργυρεῖσι ἐμοὶ μέταλλον: Athenienses hoc ἔργον appellant, — τοῦ χρόνου τούτου: oportebat τὸν χρόνον τούτου. § 3. φιλεῖς, ἄνθρωπε, φιλεῖς: lege φιλεῖν, ἄνθρωπε, Φῆς ex vestigiis scripturae codicum.

Epist. 37. ἐπίκωμος — ἰφοῖτα: Graecum est ἐπὶ κῶμον. § 2. δῆλός ἐστι μὴ δ' ὄλωσ ἡμῖν ἐντευξόμενος: Graeculi discrimen inter οὐ et μὴ ita negligunt, ut saepissime μὴ scribant ubi οὐ est necessarium; οὐδ' ὄλωσ scriptum oportuit. § 3. κοιμηθόμενος: veteres et veterum imitatores formas amant breviores, scribae suas obtrudunt longiores, τιμηθήσομαι, ὠφελήθσομαι, ζημιωθήσομαι, alia. Repone κοιμηθόμενος ut in § 1. In § 4. δ — ἐκκορήσειεν, Graecum est ὅ τι — ἐκκορήσει. illud ΑΛΚΙΡΗΘΟΝ, hoc scribae peccarunt. § 5. εἶωθε τὰ φίλτρα ἀποσκήψειν εἰς ἄλεθρον: supple ἐνίστε vel ἔσθ' ὅτε εἰς ἄλεθρον, tum revoca ἀποσκήπτειν.

Epist. 38 § 4. διωθεῖτο pro διεωθεῖτο communis est describentium error, qui saepe in ὠθεῖν et compositis, saepe in οὐρεῖν, saepissime in ὠνεῖσθαι committitur. § 5. ἀπεσποράκισην

sero natum verbum est, quo et ipso oratio DEMOSTHENIS XI ubi p. 155, 15 legitur σκορακίζονται, spuria esse arguitur. § 5. εἰς οὐκ εὐδαίμονα βίβου προαίρεσιν: quomodo προαίρεσις possit εὐδαίμων esse non video, intelligerem οὐκ εὐσχήμονα. — ὡς ἄδικον: lege ἀδικῶς. § 6. ψαύω καὶ διαλέξομαι: scripsit ψαύσω. — οὐκέτι με Φαιδρῶς τοῖς ὄμμασιν ὄψεται μειδιῶσα: fallitur, nam ὄψεται est videbit; requiritur ἀσπίσειε προσβλέψεται. § 7. ἐκείνη γε: quid sibi velit γε difficile dictu. § 8. συλήσασα ἀνηλεῶς: melius ηλεῶς. § 9. καὶ λαλεῖν καὶ γράφειν: unus codex λέγειν, ut veteres. Utrius sit error non facile est dispicere. Ridiculum est λαλεῖν: sed omnes dudum ita errabant, ut impune ferrent omnes. Epist. 39. μηδ' ἀκαριαίως: scribe ἀκαρή. Pro διαζεύχθῆναι usitatius erat διαζυγῆναι. — Δέσποινα Ἀφροδίτη tam bene Graece sonat atque παρὰ Ἀθηναίους, μετὰ Ἀλεξάνδρου cel., quae in codicibus leguntur, Graecis inaudita fuerunt; reponere ubique Δέσποινα. — κληθεῖσα τοσοῦτον χρόνον: restitue ἐκ τοσοῦτου χρόνου. § 2. ἀποκοιμήσασα: Verum est κατακοιμήσασα. § 5. Περσεφόνη: Allici Φερσεφόνη. § 5. ἀπεδύσατο τὸ χιτῶνιον: Barbara forma δύσασθαι pro δύναι apud omnes Graeculos in usu est, potuitque ΑΙΣΙΡΗΘΗΝ uti cum reliquis; hic tamen sententiae ratio postulat: ἀποδύσα δὴ τὸ χιτῶνιον. § 6. νίκην ἀποφῆνασθαι τῆς Θρυαλλίδος: et alio nomine haec suspiciosa sunt et quod τὴν νίκην. utique scriptum oportuit. Legerim: νικᾶν ἀποφῆνασθαι τὴν Θρυαλλίδα, ut ἔκρινα νικᾶν Αἰσχύλον in Ranis 1473. — περὶ ἄλλων συγκρίσεις: male abundat praepositio. § 7. πλούσιον κεληρονόμηκε πιατέρα: Allici πλουσίου πατρός, docebant hoc Magistri, vide ΠΡΗΥΝΙΣΜΟΝ p. 129. Frustra. § 8. ἐσιώμεθα: leg. ἐσιασάμεθα. — τὸν σὸν Ἀδωνιν, ὃν νῦν περιψύχεις: ultima verba arguunt σὸν esse expungendum.

Libri II. Epist. 1. τῶν διαδημάτων: aliquanto melius τοῦ διαδήματος dedit. § 2. καὶ ἡλογημένη σιωπῶ: quid sit ἡλογημένη frustra quaeritur. Suspicio καὶ διηπορημένη σιωπῶ. § 3. καὶ ἀγῶνα ἔχω. εἰ τὰ πρότερα τοῖς ὑτέροις νικῶ: corrige αἰεὶ τὰ πρότερα τοῖς ὑτέροις νικᾶν. § 4. χρῆσθαι τῷ ἐμῷ σώματι: Allicus ἐμῷ omisisset. § 5. οὐδὲ προσέβλεψαν ἔτι πολλοὶ οὐδὲ ἐπείρασαν: qui intelligit quid significet οὐδὲ προσέβλεψαν necum οὐδὲ ἐπείρασαν delebit. Perinde est ac si diceres οὐδὲ διενόηθασαν τοῦτο ποιεῖν οὐδὲ ἐποίησαν. — mox dele ἀπογνωσθεῖς, olim ad

ἀπελπίσας adscriptum. § 6. ταῖς ἐλπίσι διακρατεῖν τοὺς ἔρασάς: διακρατεῖν nihil est: veteres in ea re διάγειν ponebant et credo ALCIPHRONEM veteres esse imitatum. § 7. ὡς ἐπιδεικνύ-
ναι: corrige ὡς'. § 8. Θηριπιδίου: emenda Θηριπιδίου. — ἐν
ἄλλῃ τῇ [Ἀθηναίων] πόλει: dele importunum emblemata. § 9. ἀλλ'
αὐτοὶ μὲν χαϊρόντων, σὺ δὲ: lege οὗτοι. — ἄρισα γὰρ ἦν βούλει:
imo vero: ἦν σὺ βούλει.

Epist. 2. οὐδὲν δυσαρεστότερον — ἐστὶν ἄρτι πάλιν μειρακευομένου
πρεσβύτου: ἄρτι vitiosum est, nam haec quoque insania ab ini-
tuo tolerabilior est viresque acquirit eundo. Legerim ἄρα. — οἷά
με Ἐπίκουρος διοικεῖ: quis hoc concoquere potest? Quamquam
διοχλεῖ propius ad corruptam scripturam accedit, ob sequentia
malim διέθηκε. — ἐπιστολὰς ἀδιαλείπτους μοι γράφω: potest
ea res molestissima esse, sed est eadem saepe iucundissima. In
codicibus est ἀδιαλύτους, in quo mendo credo latere διωλύτους.
Notissima est RUHNKENII de eo vocabulo annotatio ad TIMAEUM
p. 88, qui magnam exemplorum copiam effudit: unde ad no-
strum locum duo sunt perquam accommodata PLATONIS μακρὰ καὶ
διωλύτους Φλυαρία Theaet. p. 161 E et μήκη διωλύγια in Le-
gibus p. 890 E. § 3. σωμυλεύεσθαι καὶ εἰρωνεύεσθαι: barbarā
forma pro σωμύλλεσθαι. Fefellit librarium ἢ παρήχησις. —
Ἄλκιβιάδην τινὰ Πυθοκλέα νομίζει: certa lex sermonis postulat τὸν
Πυθοκλέα. HIRSCHIGIUS τινὰ in τὸν mutabat, utroque opus est. —
ἀναςᾶσα ὅπη ποτέ: lege ὀποιποτέ. § 4. γνώμην σου βουλομένη
λαβέτω τί μοι ποιητέον: nemo sic veterum locutus est pro συμβου-
λεύεσθαι σοι. — ἐκ γειτόνων οἰκοῦσαν: Attici ἐν γειτόνων. Dece-
perunt ALCIPHRONEM loci, qualis hic est apud LYSIAM. I. § 14. εἴτ'
ἐκ τῶν γειτόνων ἐνάψασθαι, quorum diversa ratio est. Obiter illic
repono: ἀνάψασθαι nempe ἀποσβεσθέντα τὸν λύχνον. § 6. μή σοι
ταῦτα ὑπελθέτω: emenda ταῦτ' ἐπελθέτω, rectius etiam ἐπέλθη
scripsisset. — λαβέτω καὶ ἃ ἔχω: supple ἀγὰ ἔχω. § 7. quid
sit καταλιπὼν τὴν ἑαυτοῦ νεότητα non exputo, neque quod
bene substituam reperio. § 8. καὶ ἴδρωκα τὰ ἄκρα: pro ἴδρωκα,
cuius mihi ratio non constat, ἰδίω reposuerim Atticorum. § 9.
πρεσβευτάς: Athenienses libentius πρέσβεις dicunt. § 10. καὶ
ἐγὼ ἔσομαι τοίνυν ὁμοία αὐτῷ ἀναίσχυντος: si hoc voluisset
ὁμοίως scripsisset. Emenda: καγὼ ἔσομαι τοίνυν ὁμοία αὐτῷ,
quibus magistellus ἀναίσχυντος adscripsit.

Epist. 3. ὡς οὐδὲν ἐπαίρων : ὡς onerat locum et abiiciendum est. — ἐμοὶ χωρὶς σου : scrib. χωρὶς σοῦ. § 2. τίνι δὲ — δυναίμην : supple δ' ἄν. § 4. σαλακωνείας : genuina forma est σαλακωνίας. § 5. ἀπὸ Πτολεμαίου γράμματα : apage, necessarium est παρά. § 6. σύ μοι — Ἄρεπαγῆτις βουλή καὶ Ἡλιαία, ἅπαντα — ἀεὶ γέγονας καὶ νῦν ἔσῃ : bis necessaria copula excidit ; scribendum : καὶ Ἡλιαία καὶ ἅπαντα ἀεὶ τε γέγονας καὶ νῦν ἔσει. § 8. πλεῖν μὲν καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀπιέναι μακρὰν οὕτω καὶ ἀπωκισμένην βασιλείαν οὔσαν : contrario errore bis copula male irrepit : apparet, opinor, coniungenda esse μακρὰν οὕτω ἀπωκισμένην, nam iocularis est μακρὰ βασιλεία. In praecedentibus emenda : πλεῖν μὲν γὰρ εἰς Αἴγυπτον expuncto ἀπιέναι. — ἐν Αἰγίῳ ταύτῃ γε : Verissimum est quod scite Hermannus dixit : *ne bruta quidem edunt sonos nihil significantes*, ex quo genere illud γε est. Lege ταυτῆι : potueritne ALCIPIHON τῆι πλησίον adiacere multum dubito. § 9. Vitiosum acumen docti homines invexerunt : ἦδισιν τὰς σὰς θεραπεύω μᾶλλον ἀγκάλας ἢ τὰς [αὐλάς] ἀπάντων τῶν σατραπῶν καὶ βασιλέων : de suo addiderunt αὐλάς, quod erat pro ἀγκάλας restituendum : τὰς σὰς μᾶλλον αὐλάς ἢ τὰς ἀπάντων κτέ. Sequitur ἐπικίνδυνον μὲν οὖν τὸ ἀνελεύθερον, εὐκαταφρόνητον δὲ τὸ κολακεῦον, ἄπιστον δὲ τὸ ἀτυχεύμενον, quae impedita sunt et depravata. Intelligi ita demum poterunt, si definitum erit quo haec referantur, ubi tandem et apud quos τὸ εὐτυχεύμενον ἄπιστον, τὸ κολακεῦον εὐκαταφρόνητον esse dicatur. Nempe in *aula regia*, quam propterea sibi ΜΕΜΑΝΔΕΡ vitandam esse scribat. Lege igitur : — βασιλέων, ἢ ἐπικίνδυνον μὲν τὸ ἀνελεύθερον κτέ. Si hoc vicero, nullo negotio tollam stolidum mendum, quod superest : τὸ ἀνελεύθερον non solet esse ἐπικίνδυνον ; quam vellem illic aetatem degere, ubi τοῖς ἀνελευθέροις non esset satis tutum. Praecipue autem *regia aula* apud libertatis amatores olim male audire solebat. Celebratum dictum EURIPIDIS :

ὄσις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται
κείνου ἔσι δούλος κἄν ἐλεύθερος μόλις.

POMPEIO in ore erat ad PTOLEMAEUM festinanti. Asperius etiam Graeci in cruda servitute :

αὐλάς θεραπεύειν ἔστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
ἢ Φυγάδος ἢ Πεινῶντος ἢ Μαστιγίου.

ex illorum igitur opinione tuto licet reponere: ἴν' ἐπικίνδυνον μὲν τὸ ἐλεύθερον κτῆ. § 10. τὰ ἐν ταῖς αὐλαῖς ἐπὶ Φθονα: suspicor ἄφθονα genuinum esse. § 11. ποίαν αἴρεσιν; si sine vitio est impedit ΑΛΚΙΡΗΘΟΝ, ut in θεσμοθέταις κεκισσωμένοις, quos myrto coronatos fuisse satis constat, non hederā. Ipsum κεκισσωμένος unde arripuerit non comperi. Athenienses κίττῳ ἐξεμμένος dicebant vel ἐξεφανωμένος. § 12. εἰς Αἴγυπτον διέλω χρυσὸν λαβεῖν: veteres ληψόμενος. ibid. χρυσὸν λαβεῖν καὶ ἄργυρον καὶ πλοῦτον: mire additur καὶ πλοῦτον: male μεταλλά nominat χρυσὸν καὶ ἄργυρον pro nummis χρυσίον καὶ ἀργύριον. quid multa? Rhetor flosculum Platonicum decerpserat, quæ librarii interpolando sustulerunt. Legitur in *Legibus* VII. p. 801 B. οὔτε ἄργυροῦν δεῖ πλοῦτον οὔτε χρυσοῦν ἐν πόλει ἰδρυμένον ἐνοικεῖν, atque eae divitiæ cum contemptu solent animi ingenui quæ divitiis veris opponi. Hinc igitur MENANDER: χρυσοῦν λαβεῖν καὶ ἄργυροῦν πλοῦτον. § 16. τὸν Ἀττικὸν αἰεὶ τέφεσθαι κισσόν: veteres τέφεσθαι κίττῳ vel κίττῳ. — ἀγωνῶντα [καὶ Φεβούμενον]: emblemata est manifestum. § 17. ἄξιως τοιοῦτου ἀγαθοῦ: rectius τοσοῦτου.

Epist. 4. § 2. τί ἄρα, τί σοι: legendum: τί ἄρα σοι. — ἀλλοιοτέρα νῦν ἡμῶν τις πέφηνας: τις retineri non potest, sed delendum est. Obversatur Rhetori HOMERUS *Odyss.* π. 181:

Ἄλλοῖός μοι, ξεῖνε, φάνης νέον ἢ παρόθεν,

neque ἀλλοῖός τις dici potest, ut ποῖός τις, neque si hoc esset *Graecum*, dirimi haec possent, nisi particula interposita, ut ποῖος γὰρ τις. § 3. ἔφρασαν iterum cedat vulgatae ἔφασαν, inquit est ἔφη non ἔφρασε. § 4. Αἴγυπτίους ἀττικισμοῖς: non tantum pessimum hoc est ἀττικισμῶν genus, sed absurdum et in librariorum cerebro natum. Lege ἀσεΐσμοῖς. — ἀδύνατα σπουδάξειν: veteres σπεύδειν ἀδύνατα, ἀδυνάτων ἔραν εἰ περὶ τι σπουδάξειν solent dicere. § 6. ἐνσηναβατομμένου: huiusmodi verba fingunt Graeculi et tamen se ἀττικωτάτους esse putant. § 9. παρεῖσα τὴν μητέρα — ἔσομαι συμπλοῦσά σοι: παρεῖσα pro καταλιπούσα ΑΛΚΙΡΗΘΟΝIS error est, συμπλοῦσα pro σύμπλοος librariorum. — ἄτερ μίτων: melius μίτου. § 10. ἀμπλακήματα: ab huiusmodi oratione alienum verbum priscum, poeticum: de cuius vera forma vide ELSLEIUM ad *Medeam* vs. 116. — οὐδὲν χωρὶον ἡμῶν τοὺς ἔρωτας οὐχὶ δέξεται πλήρεις: ἔρωτες πλήρεις

vel κοῖλοι vel κενοί neque cogitari neque dici possunt. Coniect *εὐμενές*, quod ad *χωρίον* refertur et sic peridoneam sententiam facit. § 12. ἀμιγγὲς ἡδοναῖς: corrigendum ἡδονῆς. § 14. εἰδῶμεν τί λέγει τὰ ἱερά; pervulgatus error pro ἴδωμεν. — ἀπολογία ἐξομεν, [καὶ πορευόμενοι καὶ μένοντες] πρὸς ἀμφοτέρα τοὺς θεοὺς. Praecedit εἴτε λῶον ἀπιέναι εἴτε μένειν, neminem poenitebit emblema, quod indicavimus, sustulisse. § 16. καὶ πέμματα σελήνης καὶ ἄγρια Φύλλα τῶν ἀνθρώπων. Occupavit Μεινεκιὺς emendare καὶ [πέμματα] σελήνας: in ἀνθρώπων, id est in codicum scriptura ἄνων, delitescit ἄγων, quod ita in libris exarari solet ut hoc an *ωνων* scriptum sit, oculis discernere non possis. § 17. Φθῆσεσθαι Πειραιίδην ἐλθεῖν: Attici constanter ἐκ Πειραιῶς dicebant et ἐλθόν. § 18. ὄλος: lege ὄλος. § 19. εἴ γε μεταβουλεύσαιο τῆς πρὸς βασιλέα ἀφιξέως: neque βουλεύομαι neque μεταβουλεύομαι cum genitivo coniungi potest, quamobrem περὶ excidisse suspicor. — ἂ μάλις δυνῆσαι δύναται Πτολεμαῖον: non hoc, puto, GLYCERA cogitat, ecquid illae fabulae regi *prodesse* possent, sed *placere*: non *utilitatem* magis quam *oblectamentum* habiturae apud hominem minime δημοκρατικόν: itaque pro δνῆσαι credo ἦσαι esse rescribendum. Verbum ἦδειν, sequioribus Atticis non infrequens, Graeculi saepius usurpant. Satis scitum est apud SYNESIUM *Epist.* 154: τοὺς μὲν γὰρ ἦσει, τοὺς δὲ δνῆσει. § 20. ἀφείς, ut supra παρεῖσα, male pro καταλιπών. § 21. πρῶρα τεύειν: restituenda est ubique forma πρῶρα in compositis et derivatis. — κυβερνᾶν μυθήσομαι: Neminem vidisse μαθήσομαι requiri! caetera et depravata sunt et vel sine vitio, opinor, inepta et insulsa fuerunt. GLYCERA κυβερνᾶν μαθοῦσα et clavum ipsa tenens ut navis sine infortunio in *Aegyptum* perveniat sophisticus est et pravi acuminis, in quo immiorari non lubet: ἀκύμων, in quo hic docti homines adhaeserunt, obiter PLUTARCHO reddendum in *Numa Pompilio* cap. XX, συμμετασχηματίζονται πρὸς τὸν ἐν Φιλίᾳ καὶ ὁμοίᾳ — ἀκύμονα καὶ μακάριον βίον, ubi si quis dubitabit ἀκύμονα recipere eum ipse PLUTARCHUS expugnato in *Galba* scribens cap. X, εἰς βίον ἀκύμονα καὶ γῆρας εἰρήνης καὶ ἡσυχίας μετόν.

Libri III. *Epist.* 1. οὐκέτ' εἰμὶ ἐν ἑμαυτῇ, ὦ μητερ: Atheniensibus solemne est ἐν ἑμαυτοῦ dicere.

Epist. 2. § 2. locus misere habitus est, in quo aliquid ha-

riolandum, v. c. καὶ κατὰ σαυτὴν τρέπου, τὸ κακὸν κτέ.

Epist. 3. § 5. ἐτοιμός ἦν ἐπιλήψεσθαι: verba manifesto corrupta. § 4. Πασίωνα pro Πασέωνα dudum receptum oportuit. — μηδ' ἂν φθάνοιμι λιμῶ κατασκληῖναι: quidquid attigeris ulcus est, neque ἂν φθάνοιμι sanum est, neque φθάνειν pro μέλλειν recte est positum, neque infinitivum habere potest. Satius est abstinere manum.

Epist. 4. ἀπεσκληῖναι κινδυνεύω τῷ λιμῶ κεντούμενος: perfecto locus non est post verbum κινδυνεύω, non potest id iam factum esse quod ut fiat periculum sit: itaque κατασκληῖναι ab ΕΥΣΤΑΤΗΙΟ grati accipimus, cuius testimonium ad praecedentem Epistolam BERGLERUS adduxit hocce p, 1508, 42. τοῦ δὲ σκλῶ παράγωγον σκλαίνω, ὅθεν παρὰ τῷ Ἄλκιφρονι τὸ κατασκληῖναι κινδυνεύω λιμῶ. De forma σκλαίνω autem vehementer fallitur, ut saepe Graeculi mirificas comminiscuntur formas verborum ex derivatis, ex κατέαξα repetunt κατεάσσω (ut πήσσω, βήσσω), ex ἀμφιέσαι ἀμφιέζειν, ex ἔδασάμην δάξομαι (pro δαίνομαι), alia; κατασκληῖναι est a κατασκέλλω, quod apud recentiores est κατασκελετεύω. Ἀποσκληῖναι an κατασκληῖναι legatur perinde esse arbitror; ἀποσκληῖναι optimum auctorem habet ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΕΜ in *Vespis* vs. 160, unde arripuit ΜΟΕΡΙΣ in v.: ἀποσκληῖναι, ad quem lectu dignissima ΠΙΕΡΣΟΝΟΣ collegit utramque formam perite vindicans. Simillimum est Plautinum in *Boeotiae* fragmento:

maior pars populi aridi reptant fame.

Quid autem facias participio κεντούμενος, quod ab hoc argumento alienissimum est? κεντέῖν est confodere cominus, gladio, pugione. *Enecare fame* est ἀποκναίω. Nihil superest, nisi ut vocabulum importunum et molestum deleatur; ostendam statim quam proclives fuerint lectores acutuli ad inserendum aliquod fulcrum huiusmodi, ubi orationem non satis firmiter consistere suspicarentur. § 2. τάχιον: improbatum ab omnibus pro ὄσσον.

Epist. 5. μένει: ex Graeculorum more pro οἰκεῖ.

Epist. 6. § 2. κινδυνεύω τοῖν ὀφθαλμοῖν τὸν ἕτερον συσαλλῆναι ὑπὸ τῶν βραπισμάτων ἐνοχλούμενος: Dubito nonnihil de συσαλλῆναι, non enim oculus pugnis contusus συτέλλεται: cogitavi de συσκληῖναι, confabuisse, cuius verbi quamquam certa est auctoritas, tamen exempla mihi apud scriptores non lecta, apud

Grammaticos et λέξεων consarcinatores lecta sunt; HESYCH. v.: *συνέσκηκε, συμπέπηγε, et in ῥητορικαῖς λέξεσιν Βεγκ. Anecd. I. p. 304.* At quocumque verbo Rhetor usus est, Parasitus altero oculo captum se scribit ὑπὸ βλαπτικῶν, quod additur ἐνοχλούμενος e stolidia interpolatione et manifesta, ut opinor, accessit. Neque enim participio qualicumque opus est neque ullum insulsius addi potest quam ἐνοχλούμενος, quasi vero qui cui oculus pugnis paene effodit, a sobrio dici possit homini *negotia facessivisse.* Apage ineptias. Magistelli saepiuscule eodem modo talibus de suo participium aliquod agglutinant, quod pro sua Graecitatis peritia supplendum esse suspicantur. Ea fraus manifesta tenetur si participium ab istis additum etiam alio nomine absurdum est. Exempla huius rei tres praestantissimi scriptores suppeditabunt, PLATO, THUCYDIDES et HERODOTUS. Aequissimo animo tulerunt editores PLATONIS in libro de Republica. VIII. p. 553. Α. ὅταν αὐτοῦ παῖς γενόμενος τὸ μὲν πρῶτον ζηλοῖ τε τὸν πατέρα καὶ τὰ ἐκείνου ἴχνη διώκῃ, ἔπειτ' αὐτὸν ἰδὴ ἐξαίφνης πταίσαντα ὥσπερ πρὸς ἔρματι πρὸς τῇ πόλει καὶ ἐκχέαντα τὰ θ' αὐτοῦ καὶ ἑαυτὸν ἢ στρατηγήσαντα ἢ τιν' ἄλλην μεγάλην ἀρχὴν ἀρξάντα εἶτ' εἰς δικαστήριον ἐμπεσόντα βλαπτόμενον ὑπὸ συκοφαντῶν ἢ ἀποθανόντα ἢ ἐκπεσόντα ἢ ἀτιμωθέντα καὶ τὴν οὐσίαν ἅπασαν ἀποβαλόντα. Eximium locum totum apposui ut duplici mendo liberarem; alterum est in verbis ὥσπερ πρὸς ἔρματι [πρὸς] τῇ πόλει, in quo repetitum πρὸς comparationis vim frangit et venustatem perimit, non enim qui in republica offendit cum eo comparatur qui ad scopulum impingit, sed ipsa respublica veluti scopulus aliquis esse dicitur ad quem quis adhaeserit. Tum βλαπτόμενον inepto interpolatori deberi unusquisque Graece paulo doctior assentietur ΒΑΔΗΜΟ, qui in Praefat. ad *Phaedrum* p. X. haec posuit. »*Resp. 8. 554, ἐμπεσόντα [βλαπτόμενον].*» Non poterat interpolator ineptius participium in ea re ponere quam βλαπτόμενον, in eo quoque turpiter lapsus, quod participio credidit opus esse qualicumque ut fulciretur oratio. Nempe Graeculi non satis assequabantur qui tandem εἰς δικαστήριον ἐμπεσεῖν ὑπὸ συκοφαντῶν dici posset. Prorsus nesciebant usum antiquioris linguae, quo verbis ἐκβάλλειν, ἐμβάλλειν, περιβάλλειν, μεταβάλλειν aliis, verba ἐκπίπτειν, ἐμπίπτειν, περιπίπτειν, μεταπίπτειν

erant pro passivis ut formae activae ἐξέβαλον responderet passiva non ἐξεβλήθην sed ἐξέπεσον, ut non ἐκβέβλημαι diceretur sed ἐκπέπτωκα, non ἐκβληθήσομαι sed ἐκπεσοῦμαι, atque ita in caeteris. In ARISTOPHANIS *Pluto* vs. 244:

γυμνός θύραζ' ἐξέπεσον ἐν ἀκαρεῖ χρόνου,

non est *foras exiidi* aut *elapsus sum*, sed ut TERENTIUS dicit *exacius sum foras*. Haec omnia quemadmodum formae passivae significationem habent ita et syntacticam rationem sequuntur eandem: itaque qui a populari factione in exsilium eiectus est dicitur ἐκπεσεῖν ὑπὸ τοῦ δήμου vel ἐκπεπτακῆναι ὑπὸ τοῦ δήμου vel (quod prorsus idem est) Φεύγειν ὑπὸ τοῦ δήμου: quod active dicitur τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν id per formam passivam ita dicendum est: οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δ' ἐξέπεσον. Exemplorum affatim est apud historicos caeterosque passim. Quae autem ratio in ἀποκτείνειν et ἀποθνήσκειν, in τέθεικα et κείσθαι, in βάλλειν et πίπτειν passim obvia et nota est, eadem in aliis quoque cernitur, de quibus nunc duo tantum attingam. Λέγειν τινὰ εὖ, κακῶς, πολλὰ κακά, similia, si in passivam formam sunt convertenda, in locum formae λέγομαι, quae non est in usu, subit ἀκούω et pro λοιδορεῖν et λοιδορεῖσθαι dicitur κακῶς λέγειν et κακῶς ἀκούειν, sicuti pro εὐλογεῖν et εὐλογεῖσθαι antiqui dicebant εὖ λέγειν et εὖ ἀκούειν: hinc igitur κακῶς ἀκούειν ὑπὸ τινος dicitur, vel πρὸς τινος, εὖ ἀκούειν ὑπὸ τῶν πολιτῶν, similia. Cato censorius filium ipse docuit litteras: οὐ γὰρ ἤξλου τὸν υἱὸν, ὡς φησιν αὐτὸς, ὑπὸ δούλου κακῶς ἀκούειν μαυθάνοντα βράδιον (PLUT. in vita, XX) id est λοιδορεῖσθαι, ut vides. Facile erit, ubi hoc accurate perspexeris, emendare locos, quos Graeculi ex huius rei ignorance interpolaverunt. In PLATONIS *Hippiā maiore* p. 308. d. recte legitur ὑπὸ τε ἄλλων τινῶν τῶν ἐνθάδε καὶ ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνθρώπου πάντα κακὰ ἀκούω, sed interpolatio apparet in vicinis: συμβέβηκε δὴ μοι κακῶς μὲν ὑφ' ὑμῶν ἀκούειν [καὶ ὀνειδίζεσθαι], κακῶς δὲ ὑπ' ἐκείνου, manifestum teneamus falsarium, non enim putide abundant tantum verba καὶ ὀνειδίζεσθαι sed concinnitatem membrorum in bipartita oratione moleste perturbant. Saepe PLATO contraria contrariis opponens usum dicendi in talibus aperit, ut in *Critone* p. 50. e πρὸς μὲν ἄρα σοι τὸν πατέρα οὐκ ἐξ ἴσου ἦν τὸ δίκαιον, ὥςτε ἄπερ πάσχοις καὶ ἀντιποιεῖν οὔτε κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν οὔτε τυπτόμενον

ἀντιτύπτειν, vides κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν perinde dici atque λοιδορούμενον ἀντιλοιδορεῖν, quo facilius est THEOPHRASTUM veteri mendo liberare in *Charactl.* cap. VI: ὁμοσαι ταχὺ, κακῶς ἀκούσαι [καὶ λοιδορηθῆναι] δυνάμενος, hic quoque manifesto indicio fraus tenetur. Eodem vitio liberandus est PLUTARCHUS in *Theseo* 16: καὶ γὰρ ὁ Μίνως αἰεὶ διετέλει κακῶς ἀκούων [καὶ λοιδορούμενος] ἐν τοῖς Ἀττικοῖς θεάτροις. Quemadmodum igitur ποιεῖν et πάσχειν, λέγειν et ἀκούειν, ἐμβάλλειν et ἐμπίπτειν sibi inter se respondent, sic nonnulla composita verbi ἄγω pro ἄγεσθαι habent respondentem sibi formam ἰέναι, quod mihi saepius in κατιέναι pro κατάγεσθαι est observatum. Indocti scribae, quia hoc neque noverant neque intelligebant, solent omnia haec interpolando aut vitiano obscurare aut perdere. Quod EURIPIDES in *Medea* scripserat vs. 1011:

θάρσει. κάτει τοι καὶ σὺ πρὸς τέκνων ἔτι·
ἄλλους κατὰξω πρόσθεν ἢ τάλαιν' ἐγώ.

arguit κάτει significare καταχθήσει sive καθόδου τεύξει, at scribae stolidam scripturam κρατεῖς τοι de suo dederunt, quam palmaria emendatione sanavit PORSONI ingenium. Exspectat adhuc medicinam THUCYDIDES VIII. 48: ὁ Ἀλκιβιάδης ἐδόκει οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖσθαι ἢ ὅτι τρόπῳ ἐκ τοῦ παρόντος κόσμου τὴν πόλιν μεταστήσας ὑπὸ τῶν ἑταίρων παρακληθεῖς κάτεισιν, ubi THUCYDIDES ὑπὸ τῶν ἑταίρων κάτεισι scripserat, (id est καταχθήσεται, ut Graeculi dicebant,) παρακληθεῖς ab illo adiectum est qui ὑπὸ τῶν ἑταίρων non intelligebat. Bonum factum quod absurdum participium arripuit: non esset alia poena exsilio levior, si quis in integrum restitui posset ὑπὸ τῶν ἑταίρων παρακληθεῖς. Abstinuere manus in simillimis, ut in capite 68: νομίζων οὐκ ἂν ποτε αὐτὸν κατὰ τὸ εἶκος ὑπ' ὀλιγαρχίας κατελθεῖν. Sic prorsus eodem usu dicitur ὑπὸ τῶν ἑταίρων κατιέναι et IV. 66: ἐκπεσόντες ὑπὸ τοῦ πλήθους et I. 12, ἀνασάντες ὑπὸ Θεσσαλῶν aliaque compluscula. Plane eiusdemmodi vitium in HERODOTO deprehendi. IV. 152, οὐκ ἀπονοσήσετε ὀπίσω ὑπὸ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι, quoniam non ipsa τοξεύματα βάλλει, sed τοξεύμασι βάλλονται οἱ αἰεὶ βαλλόμενοι, expunge ineptum participium ab inepto Graeculo adscriptum, quo facto quam acrior et vehementior exeat oratio et rei accommodatior quis est qui non sentiat?

(Continuabitur.)

V A R I A E L E C T I O N E S

SCRIPSIT

C. G. C O B E T.

(Continuantur e pag. 128).

Revertor ad ALCIPHRONIS lectionem vulgatam ὑπὸ τῶν ραπισμάτων ἐνοχλούμενος, ubi non minus insulse additum participium est et eodem amandandum, quo βλαπτόμενον, παρακληθεὶς et βαλλόμενοι censuimus.

Epist. 7. ἀκαρῆ: Attici ἐν ἀκαρεῖ. § 2. Φλέβα διατεμών: veteres σχάσας. § 4. παράθει: παρεώθει. — ὀργασάμενος: Attici ὀργάσας. § 5. θαυμάζειν ποῦ καὶ τίνα τρόπον: dixisset Atheniensis θαυμάζειν πῶς. — Πειραιῶι pro ἐν Πειραιεῖ. § 6. ἀπεκδέχεσθαι pro προσδέχεσθαι.

Epist. 8. § 2. ἀπάξαι pro ἀπαγαγεῖν extrema est barbaries, quae in ALCIPHRONEM non cadit: vulgata lectio est τάχιστα αὐτὴν καὶ ἄκουσαν ἀπάξαιμεν, in qua latere videtur τάχισ' ἂν et ἀρπάξαιμεν. § 3. τοῦ νέου κόμματος: pro καινοῦ. § 4. λογιζονται: lege νομιζονται.

Epist. 9. ἐθρύβει: conieci ἔθει εὐρυμῆ. — εὔρετο: debebat εὔρε. § 3. ζημίαν ἀπενέγκασθαι: Attici ζημίᾳ περιπεσεῖν.

Epist. 10. § 2. ἐφκειν — πεπληρῶσθαι: veteres omnes in ea re ἐδόκουν. § 3. ὁ δῆμος Ἀθηναίων: supple ὁ Ἀθηναίων et pro προσελθόντες recipiendum erat παρελθόντες, quia, ut supra ostendimus, Attici dicebant παριέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. § 3. ὁμως ἀνεγειρόμενος: lege ὁμως δ' ἀνεγρόμενος, tum ἐγὼ deleverim. Peccavit in sequentibus Rhetor quum ἐνθύμιον ποιησάμενος putavit exquisite dici posse pro ἐνθυμηθεὶς, non recordatus ὅτι τὸ ἐνθύμιον ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ προστροπαίου παρ' Ἀττικοῖς, ut recte admonet AMMONIUS de D. V. p. 52. ubi utilia adscripsit VALCKE-

NAERIUS et ad HEROD. II. 175. cui reddendum est: τὸν δὲ Ἀμασιν ἐνδύμιον ποιησάμενον pro ἐνθυμισόν, quod nihil est. — ἔγνω εἶναι: bene Graecum est ἶντα.

Epist. 11. § 2. ἄλλα τινά: Attici ἄλλ' ἄττα.

Epist. 15. οἶός τε ἤμην ἐλάδια ἐμφυτεύειν: non dicit ἐδυνάμην sed προηρούμην, παρεσκευαζόμεν, itaque τε delendum; ἤμην Macedonicum est, repone ἦν: ἐλάδια scribendum ἐλάδια, ut κρεφθιδιον, caeteraque omnia huiusmodi. § 5. πονοίη, μάτην: μάτην cum πονοίη iungendum. — παραδοκῶν typorum vitium est pro καραδοκῶν.

Epist. 14. πατρώξεις: certa analogia postulat πατρώξεις.

Epist. 16. ἔΦερες ἂν καὶ τοῖς θεοῖς κηττόν: suppleverim: καὶ (αὐτὸς) τοῖς θεοῖς. § 2. νῦν δὲ ἀγροὺς καὶ γεωργίαν: supple ἀγροὺς (μέν).

Epist. 17. κατακοιμήσασα: sincerum est κατακοιμίσασα. § 2. προσλαβοῦσα ἀπελεύση: scribis debetur sero natis pro προσλαβοῦσ' ἔπει.

Epist. 18. γενέσια ἐορτάζων: digladiantur inter se Magistri utrum γενέσια dicere ius sit nec ne pro γενέθλια vel γενέθλιος ἡμέρα. Negat PURYNICHUS p. 105 contra quem adsurgit Antiatlīcista ΒΕΚΚΕΡΙ p. 86, 20. Secundum PURYNICHUM videtur pronuntiantium: aliud est in iisdem verbis reprehendendum: γενέθλια θύει Attici dicunt, at ἐορτάζειν Atticistae, unde fraus deprehenditur in PLATONIS qui fertur Alcibiad. I. p. 121 D. ταύτη τῇ ἡμέρᾳ βασιλέως γενέθλια ἅπασα θύει [καὶ ἐορτάζει] ἢ Ἄσια, ubi καὶ ἐορτάζει sciolo, qui adscripsit, reddendum.

Epist. 19. § 5. εἰς σὲ βελδιοῦνται: non nesciebat ALCIPIRON εἰς σοῦ Graecum esse.

Epist. 20. § 4. ἐξ ὀφθαλμῶν ἐποίηι: pro ἐποιεῖτο.

Epist. 21. ἔχων: Atticus omisisset. § 5. πρὶν τὰς παρὰ τοῦ λύκου δίκας εἰσπράξασθαι: articulus τὰς vitiose abundat, caeterum Atheniensis dixisset πρὶν παρὰ τοῦ λύκου δίκην λαβεῖν.

Epist. 22. ἐπολέμουν τὰς σαφυλάς dicere pro ἐλυμαίνοντο putida est sequiorum ἀκυρολογία. Accusativus etiam vitio apud istos invecus est. Per iocum potuit ARISTOPHANES dicere in Pace 740 τοῖς Φθειροῖν πολεμοῦντες, et saepe dicitur pro ferre non posse et inseclari, sed nihil horum excusat hanc scribendi negligentiam. — τὰς ῥάγας ἔκοπτον: vulpeculae uvas non ἔκοπτον, sed

lubentius ἔκαπτον, opinor. Recurrit ἔκαπτον III. 60. 2. § 2. πυκνός: lege πυκνός. — σκαιότητα τρόπου: veteres τρόπων. — ἐπὶ τοὺς ἔνδεκα ἀγαγών: perpetuus est in talibus usus compositi ἀπαγαγών. § 3. ἄθυρμα: poetae sublectum pro παλιγνιον: προσηγές quid sit in tali re non perspicio. — νεκρόν: lectoris non admodum acuti additamentum. § 4. μὴ παθεῖν ἀναμένειν ἀλλὰ πρὸ τοῦ παθεῖν φυλάξασθαι: supple μὴ τὸ παθεῖν ἀναμένειν.

Epist. 23. ἔχω οὖν: corrige ἔχων οὖν et in seqq. πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἀπρηξάμην. § 2. εἰς νέωτα δὲ δέχοιο: lege προσδέχοιο. Imperativis optativos substituere Poëtastris solemne est, NICANDRO ante omnes: necessariam praepositionem sigla non intellecta sustulit.

Epist. 24. ἐμπίπλαται: e Graeculorum usu et errore passim irrepsit pro antiqua forma ἐμπίμπλαται.

Epist. 25. εἰς ἄστυ: Attice ἄστυδε. — ᾧ Νόμιε: scrib. Νομίε. passim sic errari video, ut in Στρατίος et similibus. — ἀργεῖ ἢ γῆ: melius ἀργός. — χηρεύουσα τῶν ἐμπονουόντων: χηρεύειν satis insulse HOMERO sublectum est. *Od.* i. 125.

ἀλλ' ἦγ' ἄσκαρτος καὶ ἀνήροτος ἤματα πάντα
ἀνδρῶν χηρεύει, βόσκει δὲ τε μηκάδας αἰγας,

πονεῖν autem pro ἐργάζεσθαι ab aequalibus sumsit.

Epist. 26. ἀποτιθεμένω: corrige ἀποθεμένω. — ὡς ὁμοῦ — προσοφλῆσαι: lege ὡσθ' et προσοφλεῖν.

Epist. 27. εἰς τούργασηρίου καθημένην: nullo exemplo et nullo sensu haec dicuntur, dixisset Atheniensis ἐπ' οἰκήματος καθημένην. § 2. ἐγὼ — σε τὰς καχρῦς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν Φρύγειν ἀναπέισω: perdidisset operam, credo, neque hoc nesciebat, sed ἀναγκάσω scripsit, — οἱ κακῶν σαυτὴν ἐνέσεισας: Attici ἐνεκῶλισας.

Epist. 28. συγκαθεύδειν μετὰ σοῦ: revoca σοὶ συγκαθεύδειν. § 3. ἐπὶ ἐνί: haec scribis placent, Graecis ἐφ' ἐνί.

Epist. 29. ἠπιστάμην: adde μὲν. — pro εἶναι veteres ὄντα. — ἀδικομαχοῦντας: verum est δικομαχοῦντας. § 2. κινήσας δίκας: nescio unde hoc arripuerit pro εἰπών. — ὅτι μοι πολλάκις: dele μοι, commune omnibus est quod commemorat quodque proverbio dicebatur πράγματ' ἐξ ἀπραξίας.

Epist. 30. ἀργὸν δὲ καθίξειν θνείδος: Attici καθῆσθαι. — παρ-

ανοίξας τὸ θύριον: magistri docent παροίξας *Allicum esse*; PHRYNICHUS BEKKERI p. 60, 20. παρεωγγμένης τῆς θύρας: *ci idiōtai παρανεωγγμένης. ὁμοίως παροίξει τὴν θύραν. Conspirat MOERIS v. παροίξας, p. 515. § 3. — λάχος: non potuit infelicitus nomen ponere pro μέρος.*

Epist. 51. § 2. dele νῦν et scribe τάκει μουσαγωγεῖν pro κακεῖθι.

Epist. 52. οὐδεὶς τῷ μέτρῳ τὸ πίνειν ξεργε: *qui in bibendo modum servat dicitur μέτρῳ πίνειν et saepius pro μετρίως dicitur μέτρῳ, non τῷ μέτρῳ. Repone igitur τὸ μέτρῳ πίνειν, ut in noto oraculo*

μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες ἀμετρί δὲ μᾶζαν ἔδοντες, apud ZENOB. V. 19. sic κατὰ μέτρον dicitur et ὑπὲρ μέτρον. Quod in THROGNIDE edebatur vs. 497. ὅταν δὴ Πίνῃ ὑπὲρ τὸ μέτρον BEKKERUS ex libris emendavit. § 2. τρίτην ταύτην ἡμέραν ἔχω καὶ ἔτι σοι καρηβαρῶ: *Allici ἔχω καὶ omisissent.*

Epist. 53. εἴ γε οὕτως: supple εἴ γε σὺ οὕτως. — ἤδη λοιπόν: *his idem dicitur, λοιπόν apud sequiores significat ἤδη; expungatur.*

Epist. 54. § 2. προμηθούμενος μηδένα αὐτῷ καθάπαξ ἀνθρώπων ἐντυγχάνειν: *multa in his vitia sunt, quae omnia tollentur si legetur μηδενὶ ἀνθρώπων καθάπαξ ἐντυγχάνειν. § 3. Φειδωνός τε καὶ Γυλφῶνος μικροπρεπέστεροι: expunge τε, quod sententiam corrumpit.*

Epist. 55. § 2. καίτοι γε: *Athenienses semper interponunt aliquid. Pessime editur apud LYSIAM VIII. § 10 καίτοι γε σφῶν γε αὐτῶν κατηγοροῦν, ubi prius γε delendum. — οἱ τῆς κόμης οἰκήτορες: Allici οἱ κομῆται. — συνεισηνέγκατο: Graecum est συνεισφέρειν. Emenda συνεισηνέγκαμεν.*

Epist. 56. κατήχθη εἰς ἡμᾶς: *vilitosum est εἰς. § 2. ὡς ἀνέτρψε τοὺς Θραῦκας: lege ὡς ἐτρέψατο. — ἀρισείας αὐτῷ γέρας δεδῶσθαι: si haec ipse ALCIPHRON ita scripsit, peccavit Allicis Homericam admiscens: quod HOMERO est γέρας, id Allicis ἀρισεῖον dicitur. PLUTARCHO in Theseo XXVI, καὶ γέρας ἀρισεῖον Ἀντιόπην ἔλαβεν eximendum censeo ἀρισεῖον. Similiter ALCIPHRONI ἀρισεῖον fuit adscriptum in margine ad γέρας explicandum, quod in alienam sedem, ut fit, invectum a correctore utcumque reliquis verbis accommodatum est. § 3. Φλυκρίας Φάρμα-*

κον: usitatus Φάρμακον dicitur id quo quid efficitur quam contra: ὁ οἶνός ἐστι Φλυαρίας Φάρμακον solet significare ὁ οἶνος Φλυαρεῖν ποιεῖ, non contra Φλυαρίαν παύει, vid. WYTTENB. ad EUNARIUM p. 55. Praeterea usus vitae quotidianae ALCIPIRONEM arguit. In fine pro ἐπαύσατο ἀδολεσχίας: supple τῆς ἀδολεσχίας.

Epist. 57. § 2. τὸν ἥρω Φαιδρίαν: neque ἥρω pro ἥρωα recte habet et ἥρωος pro μακαρίτης a veterum usu alienum. — ἐλάμβανον — εὐρίσκουσα: corrige εὐρήσουσα. § 3. αἰδοῦμαι εἰπεῖν: male pro αἰσχύνομαι. — τί παθεῖν: lege ὅ τι. — ἀπειρασον εἶναι τῶν ἀβουλήτων: Graecum est πεπειρασθαι non πεπειρασθαι, corrige igitur ἀπειρατον.

Epist. 58. ἔνη καὶ νέφ: scribe ἔνη. § 2. ὑπνοῖ: Attici καθεύδει. — ἐπὶ τοιοῦτῃ θηρίῳ: ἐπὶ contra omnium morem et usum pro ἀντί positum est.

Epist. 39. § 2. εἰς τὴν ἐπιούσαν θύουσιν: imo θύουσιν et mox συνθύσεις αὐριον pro συνθύεις. — εἰ οὖν ἐπειχθείης ἔρχῃ ἔωθεν: dele importunum ἔρχῃ. § 3. πρὸς τῶν αὐταδελφῶν: ita SOPHOCLE dicere licuit, non licuit ALCIPIRONI; ex aequalium lingua sumisit καὶ πρὸς ἐμῆς — σωτηρίας, Atticum est οὕτως ὄναιο ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν. — ἀνυποσώλως sequiores Graeculi finxerunt et ἀληθίζομαι.

Epist. 40. ἀποδόσθαι ἀπέπεμψα: pro ἀποδωσόμενον, melius etiam παλήσοντα. — χόλος δὲ ἐμπεσὼν ἐξ ὅτου δαιμόνων εἰς αὐτὸν οὐκ ἔχω λέγειν: emenda ἐξ ὅτουδῃ, quo facto apparet οὐκ ἔχω λέγειν insiticia esse. — τῶν Φρενῶν ἔξω κατέστησε: melius ἐξέστησε. § 2. τουτωνὶ μεμνηνόντων: insere τῶν. § 4. εὐδηλον δὲ ἐστὶ — περιορᾶν καὶ — συγεῖν: restitue εὐδηλος — ὑπερορῶν — συγῶν. — ἀθώους εἶναι: dele εἶναι.

Epist. 41. χρῆσθαι ἐς ὃ τι ἂν θέλῃ: abiice ἐς. tum Φθάσαι deleverim. § 2. ἐσθήματα tam bene conveniunt rustico, atque αὐτάδελφοι. Quis porro sine risu legat praecepta, quibus uxorem admonet? in § 3. ἡ παῖς expellendum est; denique σχολάζειν σωφροσύνη pro σωφροσύνην ἀσκεῖν undique potius quam ab Atticis accepit.

Epist. 42. § 2. δεισι: pro διέρχεται. § 3. ἀμφιάσει: pro ἀμφιεῖ.

Epist. 45. Ψιχοκλαύσης: legerim — κλάσης. Σηραγγίῳ: lege Σηραγγεῖῳ. — ἀσμένως ὑπεδέξατο: pervulgato errore pro ἄσμενος.

§ 3. διακειμένου: sine exemplo sic positum est. διακείσθαι ἔν τινι nihil est. § 4. παλεί τον νῶτον τοῦ Χαρικλέους: emenda τὸ νῶτον τὸν Χαρικλέα, ut in ARISTOPHANIS *Avibus* 497:

λωποδύτης παλεί ῥοπάλω με τὸ νῶτον,
et saepe alibi. — ἔσχατον ἀνδράποδον: ἀνδραπόδων, credo, ut ἔσχατον Μυσῶν pro *contemptissimo*, *vilissimo*. — εἰς τοῦπίσω τὰς χεῖρας ἐσρεβλούμεθα: senarius, quales multos ALCIPHON et caeteri omnes scribunt imprudentes; pro *εσρεβλοῦν* *Attici* περιάγειν. — οὐκ [ὀλίγαις οὐδ'] εὐαριθμήτοις: illi exquisite εὐαριθμήτος ponunt pro *ὀλιγος*. § 5. πολλὰ καθηδυπαθήσας: Egregius sane Ἀρεοπαγίτης qui bonam partem patrimonii cum istis *dilapidasse* dicitur, nam hoc est *καθηδυπαθεῖν*. Legerim: *πολλὰς ἡδυπαθήσας μεθ' ἡμῶν*, quod quamquam non est gravissimi senatoris tamen flagitio caret et turpi opprobrio. — ἐπίμπρατο: veteres *ἐνεπίμπρατο*. In ultimis ὡς ἂν reprehendendum et ἴσα et ἀπαχθείμεν.

Epist. 44. κατέχει τοῦ ἄξιος: *Graecum* est τὸ ἄξυ, ut κατέχειν τὸ θέατρον. — πᾶσα αὐτῷ ἀνέφυγεν ἡ οἰκία: de ἀνέφυγε pro ἀνέφκται diximus. Non *totia* domus ei patere dicitur, sed *unquamque*, itaque expunge articulum. § 3. τύχη γὰρ παρὰ πάντα: dele praepositionem. In proverbium abiit:

τύχη τὰ θνητῶν πράγματ' οὐκ εὐβουλία,
Vitam regit fortuna, non sapientia.

Epist. 45. ἐκανελοῦσα τοῦ συμποσίου: supple ἐκ τοῦ συμποσίου. — πόρθησιν ἰκανήν: nihil certius *Riskii* coniectura *καινήν*. § 5. τούτων: codd. τούτων εἰ, id est *τουτωνί*.

Epist. 46. ὡς εὐτυχῶς: malim ὡς εὐτυχῶ. — Τραπεζόχαρον: analogia postulat *Τραπεζοχάρων*. *παραληφθεῖς ἐπὶ δεῖπνον τέρπειν*: e Latinitatis ratione dictum: *coenae adhibitus*: τέρπειν quoque *Graeculis* debetur. — *Φιλονεικίας*: lege *Φιλονεικίας*. § 4. Πιθακίωνα: corrige *Πιθακνίωνα*. — ἀνέτλημεν: *poëtis* erat relinquendum pro *ἀνεσχόμεθα*. — τῆς εὐτυχούσης ἡμέρας: *brevius Attici* τῆς εὐήμερας.

Epist. 47. οὐδὲν δεινόν: leg. οὐδὲν ἂν δεινόν. — ἀωρία τῆς νυκτός: *Attici* τῶν νυκτῶν. — ἑαυτόν: ἑμαυτόν. § 2. διασπᾶσθαι: scribe *διασπᾶσθαι*. § 3. κατεκρύβην: forma sequior pro *κατεκρύφην*. — λέγω imprudenti excidit pro *γράφω*. § 4. νηὶ λύσειν μελλούσῃ τὰ πρυμνήσια περιτυχόν: *Attici* ναῦν ἀνάγεσθαι μέλ-

λουσαν καταλαβών, imprimis περιτυχών ioculare est. — τὸ τίμημα: male pro τὴν τιμήν. § 5. τοσοῦτον — ὡς: scrib. ὡς'. — καὶ κεχρηῆσθαι παρασίτοις: quamquam Graeculi passim abutuntur perfectis κέχρημαι, ἔσχηκα, aliis, tamen χρῆσθαι genuinum esse arbitror. — ἀπαναλώσω: ex ipsius sententia et consilio καταναλώσω rescribendum est.

Epist. 48. ἦγε συμπόσιον: non dicitur ut ἄγειν ἑορτήν, σχολήν, ἡσυχίαν, εἰρήνην. § 4. ἀμοιβή: recte a magistris improbatur cf. MOERIS, p. 80. § 5. μήτε οὖν ἐς νέωτα εἶη: Atticorum oblitus est ALCIPIHON, quibus in ea re solemne est dicere: μὴ ὄρασιν ἴκοιτο. Neque tamen ALCIPIHON potius quam scioli videntur culpandi, qui venustae et exquisitae formulae Atticae, quam perpauci intelligebant, substituerint interpretamentum vulgare, verbis de trivio sumtis. Μὴ ὄρασιν ἴκοιο Atticis et Atticistis tritissimum est. Tribus locis sine labe apud LUCIANUM legitur VIII. 6. 4. XXXIII. 5. LXVIII. 10. 5, quos primus indicavit CASaubonus ad ATHENAEUM p. 112. alios multos aliunde afferens. Recte autem sciolus, quod ὄρασιν interpretatus est ἐς νέωτα, nam promiscue haec dici solebant, nisi quod ὄρασιν antiquioribus placuit, ἐς νέωτα minus antiquis. Huius rei observatio prodesse poterit SIMONIDI, in cuius iambis apud STOBAEUM Floril. XCVIII. 16 vs. 9, 10 scribitur:

ἐς νέωτα δ' οὐδεις ὄστις οὐ δοκέει βροτῶν
πλούτῳ τε καὶ θεοῖσιν ἴξεσθαι Φίλος,

ἐς νέωτα MEINEKIUS eruit ex νέωτοι; restituit, si quid iudico, interpretamentum. Verum est:

ὄρασι δ' οὐδεις κτέ.

quod dictum est eodem sensu atque in noto proverbio:

ἀεὶ γεωργὸς ἐς νέωτα πλούσιος.

TIMOCREONTI Rhodio apud PLUTARCHUM in Themistocle XXI, pro

κηῦχοντο μὴ ὄραν Θεμισοκλέους γενέσθαι,

reddendum censeo:

κηῦχοντο μὴ ὄρας Θεμισοκλῆ' ἰκέσθαι.

nisi μὴ ὄρας malis, ut apud THEOCRITUM est XV. 73:

κῆς ὄρας κῆπειτα, Φίλ' ἀνδρῶν, ἐν καλῷ εἶης.

Leviter errat CASaubonus hanc imprecationem sic interpretans: ne ad anni finem pervenias, hoc est: (inquit) ante annum vertentem moriaris. Significat enim: ne ad novi anni initium

peruenias, hoc est, *anno vertente pereas*. Hand difficulter id colligas ex ARISTOPHANIS versiculo in *Equit.* 419:

σκέψασθε, παῖδες, οὐχ ὄραθ', ὦρα νέα, χειλιδών.

composito cum cantilena *Rhodiiorum* apud ATHENAEUM VIII. 560. B.

ἦνθ', ἦνθε χειλιδών
καλὰς ὦρας ἄγουσα.

Idem recte accepit verba ARISTOPHANIS in *Ranis* 581, quae ideo adscribam ut vetus mendum corrigam:

ἢ τὴν χώραν σώζειν Φῆσ' εἰς τὰς ὦρας
κἂν Θωρυκίων μὴ βούληται.

non de nihilo est, quod *Venetus* codex *σώσει* exhibet, nam quod ἦν — βούληται scriptum est, non εἰ — βούλεται indicio est poetam non *σώζειν* scripsisse sed *σώσειν*.

Ad ALCIPIHRONEM redeo: quod continuo sequitur τῆς ἀχαρίτου Φωνῆς videtur ἀχαρίτου scribendum. Ἀχάριτος est accepti beneficii immemor non iniucundus.

Epist. 49. ὃ δαῖμον, ὅς με [κεκλήρωσαι καὶ] εἰληχας: manifestam interpolationem vides. Certam sedem habet in hoc argumento εἰληχέναι et apud poetam λελογχέναι THEOCRIT. IV. 40.

Διατ', τῷ σκληρῷ μάλα δαίμονος, ὅς με λελόγχει
scribe *λέλογχεν*, vid. WYTTENBACHIIUM ad haec verba PLATONIS in *Rhaedone* 107. d. ὁ ἐκάστου δαίμων, ὅσπερ ζῶντα εἰλήχει. Rhetor ab aliquo comico integrum senarium sumsit:

ὃ δαῖμον, ὅς μ' εἰληχας ὡς πονηρὸς εἶ.

— αἰεὶ τῇ πενίᾳ συνδέων: antiqua verbi forma est *συνδῶν*, sed veteres in ea re dicebant *συνοικίζεῖν*, ut *συνοικεῖν* et *συζῆν* *κακῶ* τινι pro *χρησθαί* διὰ τέλους. § 4. *κεκλήσομαι* poetis licet dicere pro *κληθήσομαι*: in vita communi significat *κεκλημένος* *ἔσομαι*.

Epist. 50. ἵνα καὶ τούτου κατασπαθήσασα οὕτως ἐπ' ἄλλον τρέψη τὸν ἔρωτα: recte BERGLERUS τὰ τούτου — οὕτως male ex uno codice receptum est. Eruendum erat ex ἐπ': εἶτ' ἐπ' ἄλλον. § 2. πολλὴν τὴν εἰς ἡμᾶς Φιλανθρωπίαν ἐνεδειξάτο: dele τὴν. § 3. mendosissima sunt omnia, et melius non tangere; quis umquam vidit τὰ προσόντα pro τὰ ὑπάρχοντα, ἢ οὐσία, aut τεθῆναι (vel ἀνατεθῆναι) in tali re, aut ἀπολαύειν πλησμονῆν (vel ἀπολάψειν)?

Epist. 51. § 2. ἀχαρίτοι: lege ἀχαρίτοι. — ὡς ἄμεινον: scrib.

ᾧς. — ἐπιμακᾶσθαι: quid sibi vult ἐπί? § 5. καὶ νεουργεῖν: uno vocabulo opus est καινουργεῖν. — δεῖα: Attici δεῖᾶ. — πλήττοντες: Attici παλοντες. § 4. εὐδαιμονίας ἀνέχεσθαι: si per iocum dictum est, frigidus admodum iocus est; corruptum esse suspicor.

Epist. 52. οὐ μοι μέλει: veteres οὐδέν. § 5. λήτεται: veteres λήσει. — ἰσθροπον: Attici ἀξίαν δίκην δίδοναι.

Epist. 53. εἰσέφρησα: veteres addunt ἐμαυτόν. — ποῖ καταχθίην ἐζήτουν: veteres ὅποι neque καταχθῆναι eo sensu usurpabant. — καὶ εὐκαιρῶς ἐμφάγοιμι μόνος: pessime εὐκαιρῶς posuit pro ἐπὶ σχολῆς. Damnant unanimi consensu Magistri εὐκαιρία pro σχολή, εὐκαιρεῖν pro σχολῆν ἄγειν, vid. PHRYNICHUM, MOERIDEM et imprimis SUIDAM v. σχολή et σχολάζειν. Admonet de eadem ἀκυρολογία τῶν πολλῶν Interpres ad PLATONIS *Euthyphronem* pag. 6. c. Neque ἐμφαγεῖν bene habet: nihil minus homo parabat quam ἐμφαγεῖν, quod significat *raptim aliquid cibi capere*, et ille se per summum otium ingurgitare cibis furto paratis volebat. Ἐμφαγεῖν dicuntur illi, qui in aliqua trepidatione aut tumultu *festinanter cibo aliquo se reficiunt*, vid. XENOPHONTIS *Hellen.* IV. v. 8. τοῖς μὲν ἄλλοις εἶπεν ἐμφαγοῦσιν ὃ τι δύναιτο ἤκειν τὴν ταχίστην, αὐτὸς δὲ ὑφηγεῖτο ἀνδριστος. Cf. *Anab.* IV. ii. 1, IV. v. 8. ubi legendum: ἐπειδὴ δ' ἐμφάγοιεν pro δὲ τι ἐμφάγοιεν, nam perinde est φαγεῖν τι et ἐμφαγεῖν, ut πειεῖν τι et ἐμπιεῖν. Itaque in *Cyropaedia* VIII. i. 44. potior est scriptura ἐς' ἂν φάγοιέν τι quam ἐς' ἐμφάγοιέν τι. Eiusdem plane generis est ἐμπιεῖν, ut in *Cyrop.* VIII. i. 1. προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά, et illi stantes ad aram raptim cibo potuque corpora reficiunt. Praeterea ἐμπίνειν dicitur is, qui se poculis invitat complusculis et genio indulget, estque verbum plenum festivitatis et hilaritatis, quod in convivio laetitiaque perpetuam sedem habet. Conviva satur apud EPICHRAMUM ATHENAEI VI. 236. A. πολλὰ καταφαγῶν, πόλλ' ἐμπιών a coena se recipit domum. Absurdum esset in ea re ἐμφαγῶν, cui contrarium est ἐσθίειν ἐς κόρον: quod quum noster facere pararet in ἐμφάγοιμι aut ALCIPIHRON erravit aut scribae. § 2. ἀδολεσχων: scrib. ἀδολεσχῶν. — κείθι: HOMERICUM pro ἐκεῖ. § 5. τοῖς ἀποτροπαίοις: excidit θεοῖς. — καὶ οὐκ ἠτόχησα: cuius preces exaudiuntur melius dicetur οὐκ ἀτυχήσαι, quam οὐκ ἀσοχήσαι.

Epist. 54. εἰς μέρη κατερρωγός: melius uno verbo διερρωγός. § 2. λίθοις ἐχρῶντο: mire dictum pro ἔβαλλον, magis mirum, quomodo hoc facere potuerint. § 3. ἤμην: Macedonicum pro ἦν. § 4. ἀλλ' οὐκ ἦν Λακεδαίμων ἐν ἧ ταυθ' ὑπέμενον, ἀλλ' Ἀθῆναι καὶ τῶν Ἀθῆνῃσι κυβευτῶν οἱ ἐξωλέσματοι: dicam quid Alciphron debuerit scribere, scripseritne aliorum esto iudicium. *Graecum* est: ἀλλ' οὐκ ἦν Λακεδαίμων τὰδε ἀλλ' Ἀθῆναι κτέ. Ita loquuntur qui praesentem fortunam cum meliore, quae olim fuerit, comparant, aut suam moesti et queruli, aut alienam infesti et irati. Exempla collegit ΜΑΤΤΘΙΑΕΥΣ ad EURIPIDIS *Troades* vs. 99:

ἄνα, δυσδαίμων, πεδόθεν κεφαλῆν,
ἐπάειρε δέρην, οὐκέτι Τροία
τὰδε καὶ βασιλῆς ἐσμὲν Τροίας,

luculentus imprimis est locus THUCYDIDIS VI. 77. οὐκ Ἴωνες τὰδε εἰσὶν οὐδ' Ἑλλησπόντιοι καὶ νησιῶται — ἀλλὰ Δωριῆς ἐλεύθεροι. — λειποθυμῆσας: *Graecum* est λιποθυμῆσας et quidquid eodem modo est compositum primam corripit. Docet hoc analogia, quam usus poetarum confirmat, editores malunt imperitos librariorum sequi. — ἐν τούτῳ: melius omisisset.

Epist. 55. § 5. οὐκ ἄχαρις ὀφθῆναι: Attici ἰδεῖν. § 4. Πυθαγορικός: male pro Πυθαγόρειος. § 5. ἦν γὰρ κτέ.: legendum arbitror: εἶχε γὰρ et φέρων expungendum. § 7. ἔρρευχεν: Attici βέγκειν dicebant. § 9. οὔρει: pro εὔρει. — ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπάντων [δράντων]: tolle emblemata. ἐνεργεῖν a Graeculis sumtum est. § 10. οὐδεὶς ἐστὶ λόγος: lege οὐδεὶς ἐστὶ ἦν λόγος et recipe κεκλημένων pro κεκληρωμένων — ἀξίθεα: barbarum est, repone ἀξίχρεα.

Epistolam 56. non Θαμβροφάγος scripsit sed Θυμβροφάγος. § 2. τῆς οἰκίας γυμνὸν θύραζε ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ἐκβληθέντα ἐμπεσεῖν: sumta haec sunt ex ARISTOPHANIS *Plulo* vs. 144.

γυμνὸς θύραζ' ἐξέπεσον ἐν ἀκαρεῖ χρόνου,
itaque dele τῆς οἰκίας, restitue χρόνου, et expuncto ἐκβληθέντα emenda ἐκπεσεῖν, quo facto intelliges nihil deesse.

Epist. 57. Φειδωλῶ τῷ μέτρῳ κέχρηται: melius χρῆται, tum Φειδωλῶ mendosum esse apparet, quoniam δ μετρῶν potest Φειδωλὸς esse, τὸ μέτρον non item. Emendandum Φειδωνεῖω μέτρῳ. fidem faciat perelegans locus in THEOPHRASTI *Charact.* XI. Φει-

δωνίῳ μέτρῳ τὸν πύνδακα ἐγκεκρουσμένῳ μετρεῖν αὐτὸς τοῖς ἔνδον τὰ ἐπιτήδεια σφόδρα ἀποψῶν, et illic et apud STRABONEM VIII. p. 558 et POLLUCEM X. 179. restituenda est forma Φειδώνιος, quae sola Graeca est pro Φειδώνιος. — ἐν ταῖς ἑορτασικαῖς τῶν ἡμερῶν: veteres ἐν ταῖς ἑορταῖς. — νεουργεῖς: putide dictum de calceis pro καινάς. § 2. τὴν γλῶτταν διαμασῶμαι: pro δάκνω vel ἐνδάκνω non admodum lepide positum. — διανοίας: supple τῆς διανοίας.

Epist. 58. διαβολὰς ἀγενήτους: debbat ψευδεῖς. — τὰ νῦν δὴ ταῦτα cum βόσκων coniungendum. βόσκειν veteres cum contemptu dicebant et contumeliose fere de iis, quibus alimenta et merces ita dabantur ut omnia obsequerentur et parerent, quod etiam quum sine flagitio fieret tamen odiose dicebatur et videbatur exprobari. Odiose dicuntur viri uxores βόσκειν, patres liberos, reges parasitos, amatores scortia: hi omnes sine contumelia eosdem τρέφειν dicuntur. Locus est in ARISTOPHANIS *Vespis* vs. 511.

τί με δῆτ', ὦ μελέα μήτηρ, ἔτικτες,
ἴν' ἐμοὶ πράγματα βόσκειν παρέχης.

quem nemo umquam intellexit. Distingue:

ὁ παῖς: τί με δῆτ', ὦ μελέα μήτηρ, ἔτικτες;
ὁ πατήρ: ἴν' ἐμοὶ πράγματα βόσκειν παρέχης.

ultima explicanda sunt ex similibus locis, qualis est apud PLATONEM in *Phaedone* p. 115. a. δοκεῖ γὰρ βέλτιον εἶναι λουσάμενον πιεῖν τὸ φάρμακον καὶ μὴ πράγματα ταῖς γυναίξιν παρέχειν νεκρὸν λούειν. Cf. *Cyropaed.* IV. v. 46. — ὡς: et hic lege ὤσε. § 2. κοινοῖς κεχρήμεθα: imo χρώμεθα. § 3. τρέμε δακνὸν τὸ χειλος: usitatus ἐνδάκνω. — τούτων εἰς: lege τουτῶνι. — ὀπλομάχος καὶ ἀρήϊος: poëtica sunt.

Epist. 59. κατ' ὄναρ: certum est ὄναρ esse dicendum. Non tamen ALCIPHRONEM huic culpae affinem esse arbitror, sed κατ' ὄναρ lectori deberi, cui ἐδόκουν non erat satis. § 2. ποιμαίνειν τε [καὶ εἶναι] κατὰ τὴν Ἰδην: abiice interpolata verba. In sequentibus ΜΕΙΝΕΚΙΟΥ subinde vitiosas lectiones e *Veneto* codice recepit, quae mox de loco deiicientur et revocabuntur ἐπιπτάντα, ψαύειν et ἐξηγειρόμην, quod in ἐξηγρόμην est mutandum. § 5 πελάζειν a veterum *Atticorum* usu plane abhorret, a poëtis sumtum est, unde Graeculi multa mutuuntur, quae fre-

quenti usu omnium trita in communem linguam recepta sunt, quale est illud ipsum *ἐπιπτάντα*, quod praecedit. *Αἰῖσι πέτομαι* et *ἐπτόμην* dicunt, *Ποῦται πέτομαι*, *ἔπτην* et *ἐπτάμην*, *Graeculi ἴπταμαι* et *ἔπτην*. Unde est *διπετῆ*, quod sequitur, nisi e poetis? in quo Rhetor iterum peccavit quod vetusto vocabulo affinxit de suo significationem quam voluit: *διπετῆς* est ei ab *Ἰοῦε* missus. § 5. utiliter notabitur scripturae discrepantia in *ἐξηγειρόμην* et *διηγειρόμην*. In multis codicibus utrum *δι* an *ἐξ* scriptum sit oculis discerni non potest. Qui codicum inspiciendorum facultatem non habent, *BASTIUM* inspiciant in *Comment. Palaeogr.* pag. 711. Vix credas nisi id per multos annos diligenter observaveris quam saepe in compositis *δι* et *ἐξ* confusa in libris nostris lectores minus acutos et suspicaces ludificentur. De permultis locis, ubi hunc errorem deprehendi, unum nunc indicabo e *LYSIA* in eximia oratione *κατὰ Διογείτονος*. § 14. *ἐν γὰρ τῇ διοίκησει, ὅτ' ἐκ Κολλυτοῦ διωκίζετο εἰς τὴν Φαιδρου οἰκίαν*. Leguntur haec sine ulla vitii suspitione. At nemo nescit quid sit *διοικίζειν*, oppositum verbo *συνοικίζειν*, nota ars eorum, qui civitatem bello victam et subactam per vicos dispergunt, ne vires coalescant: notus est *διοικισμὸς Μαντινέων*, qui *διωκίσθησαν τετραχῆ*, *ΧΕΝΟΡΒ. Hell. V. ii. 7*, in qua ipsa re idem verbum tritum est, unde iocus *PLATONIS* in *Sympos.* p. 195. A. Nihil aliud *διοικίζειν* significat, nihil aliud per naturam linguae significare potest. *Migrare* in alias aedes dicitur *ἐξοικίζεσθαι*, unde *ἐξοίσεις*, ut in *Pace* vs. 205.

ἐξοκίσαντο δ' οἱ θεοὶ τίνος οὐνεκα;

opponuntur inter se *ἐξοικίζομαι* et *εἰσοικίζομαι* ut in *AESCHINIS Timarchea* § 124. *ἐὰν δ' εἰς ἐν τούτων τῶν ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς ἐργασηρίων ἰατρὸς εἰσοικίσηται ἰατρεῖον καλεῖται, ἐὰν δ' ὁ μὲν ἐξοικίσηται, εἰς δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐργασήριον χαλκεὺς εἰσοικίσηται χαλκεῖον ἐκλήθη*, ubi codices omnes barbaras formas dant *εἰσοικήσεται* et *ἐξοικήσεται*, quas *Graecas* fecit *STEPHANUS*; nempe *εἰσοικίσασθαι* dicitur qui ipse ultro in aliquas aedes immigravit, *εἰσοικισθῆναι*, qui ab alio in aliquam novam sedem deductus est, quo facto uterque *ἐνοικεῖν* dicitur. Reddamus igitur censeo *LYSIAE* *ἐξοίσεις* et *ἐξοκίζετο* et in *ALCIPHONE* *διηγειρόμην*, quod nauci non est, abiiciemus, latentem in *ἐξηγειρόμην* veterem aoristi formam, *Graeculis* inauditam, *ἐξηγρόμην* in lucem revo-

cabimus. Denique in § 5 pro οἱ φέρει τὸ ὄναρ reposuerim οἱ μέπει et ἀληθίζεσθαι aoristo ἀληθίσασθαι anteposuerim. Μέλλω apud veteres praesens vel futurum habet: aoristo fere abstinent.

Epist. 60. τῶν ἐκεῖσε πλουσίων: pro ἐκεῖ. — εὐφουῖς: Attici veteres εὐφουῖς. — περὶ τὸ Κράνειον εἰλουμένους: Athenienses ἀλινδουμένους dixissent vel ἀλύοντας. Obiter hoc PLUTARCHO reddamus *Symposiac.* IV. 4. 5. τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναδιδόντας ἐκάστοτε καὶ τοῦ κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας, ubi ἀναδιδόντας cedat verbo in tali re proprio ἀλύοντας. In extrema parte § 1. legitur ἀνασρέφειν, quod bene Graece ἀνασρέφεσθαι fuerat dicendum, cuius usus exempla afferre putidum est, nec facerem nisi eximium PLUTARCHI locum, in quo legitur, turpi mendo liberare possem. In vita CLEOMENIS cap. XXXIII. commemorat dictum eorum, qui CLEOMENEM *Alexandriae* apud PTOLEMAEUM et nequissimos aulicos videbant: οὗτος ὁ λέων ἐν τούτοις τοῖς προβάτοις ἀνασρέφεται. ut Graeca oratio sit utrobique articulum expunge. Dictitabant: οὗτος λέων ἐν τούτοις προβάτοις ἀνασρέφεται, quemadmodum de se ipse praedicat SOLON fragm. 36 in BERGKII *P. L.*

ὡς ἐν κυσὶν πολλαῖσιν ἐσρέφην λύκος

§ 2 ἀπομείναν διέλαθεν: requiro ἐνυπομείναν. § 5. ἀχαρίτους: et hic lege ἀχαρίτους.

Epist. 61. παρ' ἀναξίου ὑπομένειν: ALCIPIHON in Graeco sermone idem peccavit, quod ANTONIUS a CICERONE peccasse arguitur in *Philipp.* III. 9, quum in edicto scripsisset: *Nulla contumelia est quam facit dignus.* § 2 ἡμῖν ἐργαζόμενος: pro ἡμᾶς. — νεομηνία: Attici νομηνία. § 5. ἐν ταπεινῷ τῷ σχήματι: melius sine τῷ. — ἀγαπῶ ἐκπορίζειν: veteres ἐκπορίζων. — τὴν πνύκα: repone πύκνα. — τὸ ἐν Μαραθῶνι: pro τὸ Μαραθῶνι, quod adverbium est, ut Ἐλευσῖνι, Σικυῶνι, alia. § 4 οἱ πατέρες: pro γονεῖς.

Epist. 62. μυσηρίον ἐν αὐταῖς στρέφεται ταῖν θεαῖν ταῖν Ἐλευσινίαιν ἀσφαλτέρον: corrige τρέφεται, ut in Terentiano *Andr.* I. v. 15. *aliquid monstri alunt*, tum τοῖν θεοῖν τοῖν Ἐλευσινίοιιν Graecum est, ταῖν θεαῖν non est. Perpetua haec est describentium interpolatio, τῷ θεῷ solent intactum praetermittere, τοῖν θεοῖν sicubi de *deabus* dici intelligunt, substituunt ταῖν θεαῖν, quae

forma Atticis tam ignota atque τὰ θεά. Nihil iis suboluit in *Λυσιστράτου* quae fertur oratione de *Mysteriis* § 115. ὑπ' αὐτοῖν *ἔπειτα τῶν θεῶν σεσῶσθαι*, ubi saepius τὼ θεῶ legitur ut in §. 114. τῶν θεῶν. ibidem evasit. § 29. 31, 32, 35 etc. At eadem *deae* in *Vespis* vs. 376. significantur, ubi legitur:

ἴν' εἰδῆ μὴ πατεῖν τὰ
ταῖν θεῶν ψηφίσματα.

et in *Thesmophor.* 285.

ὅπως λαβοῦσα θύσω ταῖν θεῶν

et 941 et 1151; omnino forma τῶν θεῶν apud *ARISTOPHANEM* funditus deleta est, sed primo quoque tempore revocanda et formae ταῖν, αὐταῖν, ταύταιν, quae non minus vitiosae sunt quam τὰ, αὐτά, ταῦτα eodem amandandae quo apud *ISOCRATEM* in *Panegyri.* § 73 pag. 55. ταῖν πολέοιν ταύταιν et de *Pace* § 116. τὰ πόλει ταῦτα amandavit unus omnium optimus codex *Urbinas*, qui solus τῷ et τούτῳ in talibus servavit et τῶν et τούτοις. In *Panegyrico* § 17. libri omnes τὰς πόλεις ταύτας exhibent, *Urbinas* optime τὴν πόλιν τούτῳ. coll. *CHOEROBOSCO GAISFORDI* p. 557, 12: παρ' Αἰσχίνῃ τῷ Σωκρατικῷ τούτῳ τὴν πόλιν, λέγει δὲ περὶ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων. Equidem omnibus locis et testimoniis veterum diu et multum perpensis in hanc sententiam tandem adductus sum, quam nunc satis habeo paucis dixisse: in pronominiis, adiectivis, participiis una atque eadem forma est triplici generi communis. τῶ, ᾧ, αὐτῶ, τούτῳ, ἀλλήλῳ, τῷ χεῖρι, τῷ γυναίκεi cet. τῷ Ἐλευσινίῳ θεῶ. in participiis res manifesta est: notus est locus *HOMERI Iliad.* Θ. 455. *IUNO* et *MINERVA* πλεγύντε κερκυνῶ et *HESIODI O. et D.* 197. Αἰδῶς καὶ Νέμεσις προλιπόντ' ἀνθρώπους et *PLATONIS* in *Phaedro* p. 237. D. δύο τινὲ ἰδέα ἔρχοντε καὶ ἄγοντε, οἷν ἐπόμεθα, quibus multa similia et apud alios et in *PLATONE* leguntur. In his autem omnibus idem opinionis versatur error antiquorum *Grammaticorum* et aequalium, qui apparet in *Συναγωγῇ λέξεων χρησίμων* in *ΒΕΚΚΕΡΙ* *Anecd.* I. p. 567, 55. ἀκολουθοῦντε: ἀντὶ τοῦ ἀκολουθοῦσα δεικῶς, οὕτως Ἑρμῆπος. καὶ γὰρ κέχρηται ταῖς ἀρσενικαῖς μετοχαῖς ἀντὶ θηλυκῶν πολλάκις. Quamquam haec absurda sunt tamen ea res neminem magnopere movere videtur. Utuntur masculinis pro femininis idque saepe faciunt: quasi vero haec masculina sint et nonnumquam aliter

fiat. Nempe sunt haec communia, constanter utuntur veteres forma eadem, quia non est alia, et sicubi contra haec peccatur scribarum vitia et errores tenemus. Non potuit SOPHOCLES in *Oedipo Coloneo* vs. 1676. scribere:

ἰδόντε καὶ παθούσα,

sed qui in HOMERO contra metrum *πληγείσα κεραυνῶ* invexerunt facilius etiam *παθόντε* potuerunt loco deiicere, ubicumque autem τὰ, ταῖν cet. legitur (et optimos scriptores ea labes passim inficit) restituenda aliquando erunt *Atticis*, quibus solis uti potuisse tandem constet, et in fragmento SOPHOCLES apud DINDORFIUM 761.

ἔδοξάτην μοι τὰ δὺ' ἠπείρω μολεῖν

restituendum τῷ δὺ' ἠπείρω et similiter alibi.

In eadem Epist. 62. § 2. legitur ὅσον οὐκ εἰς μακράν: *Alli-corum* est ὅσον οὐπω vel οὐκ εἰς μακράν. § 4. οἶδα γὰρ οἶδ': lege οἶδα γὰρ ὅτι. — δεδήσονται: id est δεδεμέναι ἔσονται. requiritur δεθήσονται. — βαφάνοις: *Attici* βαφανῖσιν. — μαλακώτερος: emenda βλακικώτερος, coll. RUTHK. ad TIM. p. 61. — ἀβῶους τῆς τιμωρίας ἠφει: τῆς τιμωρίας omissa oportuit.

Epist. 65. § 2. σιγῶ: corrige σιγᾶν. — κόλακα καὶ παράσιτον ἔξουειδίξουσαι: *Athenienses* ἀποκαλοῦσαι.

Epist. 64. τὸν υἱὸν εἰς Φιλοσόφου Φοιτᾶν ἐπέτρεψε: ἐπέτρεψε nihil est, solet ALCIPIHON προὔτρεψε. § 2. οὐ πρότερον γὰρ λόγων — ἀλλὰ τοῦ βίου: supple τῶν λόγων. — τῇ ἡμέρᾳ — νύκτωρ: opponuntur ἀττικισί νύκτωρ et μεθ' ἡμέραν. — περικαλύπτοντα τὴν κεφαλὴν τριβώνῳ: *Attici* uno verbo ἐγκαλυψάμενον. — περὶ χαμαιτυπεῖα εἰλούμενον: illi ἀλινδούμενον dicebant. § 2. αὐτὴ δέ: lege αὐτὴ δέ. § 4. πολλὰ καὶ ἀγαθὰ δοίης: necessaria est in nonnullis et perpetua crasis, ut in his πολλὰ καὶ ἀγαθὰ. Eiusdem generis est quod PHOTIUS annotavit v. καλὸς καὶ ἀγαθός: λέγεται κατὰ συναλοιφὴν, οὐχὶ καλὸς καὶ ἀγαθός, in quo item saepe peccatur.

Epistolam 65. non Πηξάγωνος scripsit sed Πηξάγκωνος. Solebat, credo, factitare, quod ALCIDAMAS in LUCIANI *Convivio* § 14, qui καταβαλὼν ἑαυτὸν ἐκεῖτο πῆξας τὸν ἀγκῶνα ἔχων ἅμα τὸν σκύφον ἐν τῇ δεξιᾷ οἷος ὁ παρὰ τῷ Φόλω Ἡρακλῆς. — τοὺς πλουσίους τῶν Ἀθήνησι: dici non potest: aut πλουσιωτάτους aut Ἀθηναίων scribendum. — οὕτω κεχυμένως — κέχρηται τῷ βαλαν-

τίφ: corrige οὕτως ἐκκεχυμένως. § 2. μουουργῶν: imo τῶν μουουργῶν sic et § 3. καὶ πρόσωπον αὐτῷ corrige καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῷ. § 4. λαλῆσαι τριμύλος: λαλῆσαι et ineptum verbum est et inepte abundat.

Epist. 66. τὸν ἐκ Βρεντησίου: supple τὰ ἐκ Βρεντησίου. — τοὺς χειροθήεις — τιθασεύοντα: nihil agit, qui mansuetum mansuefacit. § 2. ἀσμένως: solemnī errore pro ἄσμενος. — τὸν ξυρόν. *Attici τό.* — πανοῦργος καὶ σκαίος; in *Attica* non potest idem πανοῦργος et σκαίος esse. — κακοπαθῶς κοπίδας: revoca περιπαθῶς κοπίδα, caeterum κοπίδι ἀπορριζοῦν facilius rhetores scribunt quam sani intelligunt.

Epist. 67. παρθένον καλλίπηχυν καὶ εὐδάκτυλον: καλλίπηχυν e ποῆτις arripuit, εὐδάκτυλον non sane eleganter de suo finxit. in reliquis quoque oratio intumescit magis quam adsurgit. — προσφύντα: non poterat infelicius vocabulum reperire quam προσφύναι de eo, qui τὰ τοῖν ποδοῖν ἴχνη καταφιλεῖ. § 2. ἀθάρας: *Attici ἀθάρας.*

Epist. 68. ἰλῆκοιτε: e ποῆσι perantiqua sumtum — λέβητά μοι ἐπιχέαι: veteres μου καταχέαι vel κατασκευάσαι. — ἐξέχεον: repone ἐξέχεαν. — ψιλόν: voluit, credo, Φαλακρόν. § 2. Λεωπρέπους: corrige Λεωπρέπους.

Epist. 69. τὸ ἐν Ἐλευσίνι Φρέαρ: veteres ἐν omisissent. — ἀπομόσατο [καὶ ἀπελύσατο] τὴν αἰτίαν: tolle emblemata. § 2. ἀμογητί: codd. ἀμηγέπη. unus ἀμογητί, de infelici coniectura Graeculi. — ἔτοιμός εἰμι παρέχειν: *Athenienses* εἰμι omittere solent, et pro τοῖς βουλομένοις multo sanius τῷ βουλομένῳ dicebant.

Epist. 70. σείειν κατ' ἀγοράν: melius συκοφαντεῖν: tum pessime γῆθεν pro ἐκ τῆς γῆς posuit. § 4. ἐπὶ μήκισον χρόνον: male pro διὰ πλείους χρόνου. et hoc nimium pro διὰ χρόνου. — οὐκέθ' ὁμοίως δεκτὸς οὐδὲ χαρτεῖς ἐδόκουν: δεκτὸς manifesto mendosum est, in scriptura ΔΕΙΚΤΟC latere mihi videtur ΑΣΤΕΙΟC, quo non est aliud epitheton parasito nostro accommodatius: οὐκέθ' ὁμοίως ἀστειός, sicut *antea urbanus*. — ἀπεκέκλειντο: vitiosa haec forma est, quamquam saepe occurrit in codd. *Attici* κλῆσαι dicebant et κέκλμαι, sequiores κλεισαι et κέκλεισμαι.

Epist. 71. ἐν συμποσίοις: lege ἐν τοῖς συμποσίοις. § 5. τῷ χορῷ συντελεῖν: nove dictum pro συναγωνίζεσθαι — κλώζειν: scrib. κλώζειν.

Epist. 72. τὸν περὶ ψυχῆς ἀγῶνα ὑπέμειναν: veteres ἔδραμον.
 § 2. κυσοδόχη: antiqua forma est κυσοδόκη, qua sola veteres
 utebantur. Sequiores hoc vitium passim impune antiquis affri-
 cuerunt. *Ξενοδοχίας* legitur apud THEOPHRASTUM *Charact.* XXIII.
 XENOPHONTEM *Oeconom.* IX. 10. *Ξενοδοχεῖν* in EURIPIDIS *Alcestide*
 vs. 552. similia alibi. Non sunt tamen haec minus vitiosa
 quam foret δωροδόχος, ὀδοδόχος, ξυροδόχη, ἰσοδόχη, alia. — εἰς
 τὴν ὑπεραίαν: male pro τῇ ὑπεραίᾳ. pro ἤγε restituere ἤγαγε. § 4.
 πρὸς τὴν ἐκφοράν: melius τὰ πρὸς τὴν ἐκφοράν. § 5. ψυχαγωγη-
 θείς: apud veteres est animo oblectatus, numquam ad inferos
deductus.

Epist. 74. § 2. γέλωτος δὲ ὑπόθεσις τοῖς χειρίτοις τὰμά: Athe-
 nienses pro γέλωτος ὑπόθεσις dicebant γέλως, ut SOPHOCLES *Oed.*
Colon. 903.

ὡς μὴ παρέλθωσ' αἱ κόραι, γέλως δ' ἐγὼ
 ξένῳ γένωμαι τῷδε.

et DEMOSTHENES notissimo loco p. 47, 6 γέλως ἔσθ' ὡς χρώμεθα
 τοῖς πράγμασιν. Recte etiam LUCIANUS in *Epigr.* I.

ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις τοῦθ' ἐτέροισι γέλως.

praeterea ὑπόθεσις pro *argumentum* et *materia* novicium est,
 denique ꝑ non potuit omitti, neque ab ALCIPHONE omissum esse
 puto.

Restant fragmenta quaedam et in his bona pars Epistolae
 paulo lascivioris, sed aliquanto venustius scriptae, quam sunt
 reliquae omnes. Et his aliquid otii impertiar.

In fragm. 3. μέση γὰρ ἔσηκα ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ
 Ἑρωτος: ita demum bene dictum erit, si ἀπὸ expunges.

Fragm. 4. εἰκότας: εἰκασιν, εἰκέναι, εἰκῶς sequiorum sunt,
 Veteres Attici semper εἴξασιν, εἰκέναι, εἰκῶς dicebant, unde
εἰκῶς haesit apud omnes, in caeteris peccabatur. Legitur nunc
 quidem in *Vespis* 1142.

εἰκέναι μάλιστα Μορύχου σάγματι.

ut olim in *Nubibus* 185.

τῷ σοι δοκοῦσιν εἰκέναι;

sed quemadmodum hic εἰκέναι dudum repositum est, sic illio
 προσεἰκέναι reponere, comparato loco in *Ecclesiast.* vs. 1161. § 3.
 καὶ βαρὺ τι δοκεῖν προσπνέειν: veteres προσπνεῖν, tum ἐδόκει
 equiritur.

Fragm. 8. § 2. πάντες αὐτὴν λαλοῦσιν: putide pro ὑμνοῦσιν, ut mox τοῖς λαλεῖν μὴ δυναμένοις. in eo verbo prorsus obsoleta est vis antiqua, quae optime apparet in EUROLIDIS versiculo:

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

§ 4. ὄλης σελήνης: antiqui πλήρους.

Fragm. 6. οὐκ οἶδα πόθεν: scrib. οἶδ' ὀπόθεν. — ποῦ ἀθροῖαι: imo vero ποῖ, ut saepe apud PLATONEM, ποῖ καὶ πόθεν; aut apud alios ποῖ δὴ σύ; et similia. — τίνος ἄπιτε ἐκπιεῖν ἄγρον: duo sunt in uno vocabulo vitia, alterum scribarum, Rhetoris alterum. ἐκπιεῖν in καταπιεῖν corrigendum est, quo verbo nihil est in ea re tritius, sed καταπιόμεναι dictum oportuit. § 6. πρὸς γε τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Πανός: ineptum est γε, quod in τε refingendum. § 7. κατακλιθῆναι: sequior forma librariis imputanda, ALCIPHRONEM dedisse κατακλιθῆναι demonstrat praecedens § 6 κατακλινώμεν, qua forma et alibi recte utitur. — ταπητῶν: usitatius ταπήτων. tum coniungenda sunt: ἢ δ' ἄλ', ἀλλ' ἔχει τι πλέον. quod vulgatur τοι τι dittographia est. Cives Attici ἔχει γὰρ τι dixissent. § 8. ὠραῖζον: veteres τρισυλλάβως solent ὠραζον et ὠραζομαι ut ματᾶζω, τεραᾶζω, alia, de quibus PIERSON. ad MOERID. p. 70. EUROLIDIS anapaesti leguntur in ΒΕΚΚΕΡΙ Anecd. I. p. 43, 15.

ὠραῖζομένη καὶ θρυπτομένη

necessarium est, ut vides, ὠραζομένη. § 9. ἀηδόνες ἐψιθύριζον: infeliciter hoc verbum de lusciniarum cantu posuit. § 11. ἀλλ' ἐπαλλήλοις: coniunctim scribe ἀλλεπαλλήλοις. § 12. οἶδας nemo veterum dixit sed οἶσα. § 15. οἱ ἄνθρωποι: nusquam infelicius quam hoc loco οἱ ἄνδρες desiderantur. § 16. ἐμφαγεῖν: dixit rhetor ad similitudinem verbi ἐντραγεῖν, quo ipso multo melius fuisset usus. — βοτρύες: olim semper βοτρῦς. — λαγωδῶν νῶτα: imo λαγωδῶν: paulo usitatius est λαγυδῶν. § 18. μέχρι — θέλειν: Graece non potest aliter dici quam μέχρι τοῦ θέλειν. Unum superest in ultimis: εἰ μὲν οὕτως ἔσχηκας μαλακῶς — εἰ δὲ κτέ. apertum est ὅπως olim scriptum fuisse. Video hoc ΜΕΙΝΕΚΙUM praecepisse, qui permultas incertas et παρακεκινδυνυμένας correctiones recepit, complusculas certas et manifestas in annotatione delitescere maluit, de qua re alias dicam. In extremis quoque apparet quam parum Rhetor antiquorum sanitatem orationis assequi et imitari potuerit. Per-

fectum ἔσχηκας perperam ponitur in ea re, quam quis plane praeteriisse putet, ut nihil supersit. Debat ἔσχης: peccavit cum plurimis, sed peccavit, et sic ALCIPHRONEM depono de manibus.

CAPUT VI.

Venio nunc ad LUCIANUM, qui ad hunc diem scatet vitiis erroribusque. Multa deliquit ipse, non satis perspecta in omnibus consuetudine loquendi Antiquorum, ad quos se tamen quam poterat diligentissime in scribendo componebat, aut non ubique commode recordatus quem usum, quam proprietatem orationis antiquae et probae et incorruptae apud illos recte dudum animadvertisset seduloque magna cura et impenso studio notasset. Passim in LUCIANI scriptis apparet, quantum curae huic rei impertiatur, ut ne soloeca, ne barbara, ne plebeia dictione utatur, quanto labore optimos auctores imitari et referre satagat: apparet ad quorum exemplum orationem suam exigat et nihil ei rectum et sincerum videri, quod non idonei scriptoris fidenitatur; apparet simul quam negligenter et inepte plerique omnes tum loquerentur, quam incredibilis socordia, quam foeda inscitia sermonis fuerit vel in doctissimis, ut quidem videbantur, dicendi Magistris et Rhetoribus et Grammaticis. Horum alii summa impudentia vitiosissimam aequalium dictionem pauculis vocabulis antiquis distinguebant et comebant, caeterum volutabantur in iisdem, quibus vulgus, sordibus, ne abiectissimis quidem abstinentes, quibus si quando ab elegantioribus arguerentur, poetam vel scriptorem aliquem veterem testem et vindicem mentiebantur. Alii alio genere insaniae ineptiebant: imitabantur HERODOTUM vel THUCYDIDEM in hunc modum, ut ex eorum libris lacinias et veluti centones admixtis vocabulis de trivio sumtis consuarent: alii quidquid olim esset obsoletum et intermortuum ex Antiquis corradebant, addebant monstra verborum a se stolide ficta, eaque ut tesserulas in pavimento componebant. Non deerant his omnibus auditores, ita uti fit, et admiratores aliquanto etiam stolidiores, qui stupebant ad ea quae non caperent, et ne viderentur non intelligere malebant plaudere. Castigat istorum ineptias LUCIANUS et inscitiam ar-

guit et exagitat impudentiam, saepe urbane et iocose sed mordacioribus iocis, saepius indignabundus et iratus, ut contemptus appareat et odium. Idem, ut oportet vitiorum osorem et insectatorem, summa ope nititur, ne quid eiusdemmodi ipse committat; imbibit, quantum potuit, veterum nitidam et tersam dictionem, cogitandi serenitatem, loquendi sanitatem. Quod aliis suadet et commendat, ipse primus intento studio peregit: quam viam longam et arduam ad veram dicendi scribendique laudem contendit solam ducere, eam ipse indefesso labore emensus est, neque aerumnas pertaesus neque imperitorum voculis deterritus, neque stultae multitudinis iudicio quidquam tribuens, sed suo fretus veterum lectione subacto. Multa sunt apud cum de eo argumento egregie dicta et praecepta, ex quibus unum adscribam. Docet LEXIPHANEM (34, 22) quemadmodum bene scribendi facultatem sibi comparet: ἀρξάμενος, inquit, ἀπὸ τῶν ἀρίστων ποιητῶν καὶ ὑπὸ διδασκάλοις αὐτοῦς ἀναγνοῦς μέθιθι ἐπὶ τοὺς ῥήτορας καὶ τῆ ἐκείνων Φωνῆ συντραφεῖς ἐπὶ τὰ Θουκυδίδου καὶ Πλάτωνος ἐν καιρῷ μέθιθι, πολλὰ καὶ τῆ καλλῆ κωμῳδίᾳ καὶ τῆ σεμνῆ τραγῳδίᾳ ἐγγεγυμνασμένος· παρὰ γὰρ τούτων ἅπαντα τὰ κάλλιστα ἀπανθισάμενος ἔσει τις ἐν λόγοις. Quis autem hoc melius et diligentius fecit quam Lucianus ipse, qui nullam aliam laudem acrius expetit quam ut illos feliciter videatur referre? Quam sit idem diligens et anxius orationis sanae et propriae exactor observatorque, quam lubenter in huiusmodi argumento versetur, ut usum loquendi acute definiat et proba a vitiosis sine ineptiis distinguat, vel unus libellus abunde demonstrare possit, qui ψευδοσοφιστῆς ἢ σολοικιστῆς inscribitur. Quod in eius libri sine scripsit, postquam exemplis complusculis aperuerat ex usu veterum certa discrimina verborum, quibus aequales omnes promiscue abutebantur, viam mihi optime muniet ad id quod demonstrare paro: ταῦτα, inquit (76, 10), ἴσως μὲν ὑποσυγκέχρυται, ἴσως δὲ καὶ ἀκριβοῦνται παρὰ τισι, βέλτιον δὲ τὸ ἀκριβοῦν ἐκάσῳ. Hoc ipsum in ipso LUCIANO luculenter cernitur. Si quid de genere hoc notatum et observatum haberet, non in naturam vertebat sed identidem imprudens ad aequalium negligentiam delabi solebat. Apud sequiores *ianua patet* dicitur ἀνέωγεν ἢ θύρα, apud veteres, si quando ἀνέωγεν occurrit, imperfectum est signifi-

cans aperiebat. PHEROCRATES apud BEKK. *Anecd.* I. p. 599.

οὐδεις γὰρ ἐδέχετ' οὐδ' ἀνέφωγέ μοι θύραν.

Qui ab Oratoribus Atticis et Comicis et PLATONE Graece discit facile hoc animadvertet, docti Grammatici notaverunt. LUCIANUS ipse in *ψευδοσοφιστῆ* § 8. ita ludificatur magistellum, qui se quemvis soloecismum statim deprehendere iactabat: ἡ γὰρ θύρα σχεδὸν ἀνέφωγέ σοι. — εἶπε μόνον. — ἀλλ' εἶπον. — οὐδέν γε ὧς' ἐμὲ μαθεῖν. — οὐ γὰρ ἔμαθες τὸ ἀνέφωγεν; — οὐκ ἔμαθον. At idem huius rei immemor imprudens in scribendo aequales sequitur 10, 4, 1. τοῦ σκαφιδίου τὰ ἀνεφώγῳτα. 49., 29. ἀνεφώγῳσι τοῖς σώμασιν et 66. 4 ἦν πως ἀνεφώγῳσαν ἔτι τὴν παλαίστραν καταλάβωμεν, et bis illud ipsum ἀνέφωγεν ἡ θύρα. 45. 30 et 32. Eodem modo saepe meliora non nesciens sequitur deteriora, plerisque omnibus eadem peccantibus.

Nihil propemodum eorum, quae in ALGIPHURONE reprehendimus, non est idem a LUCIANO commissum, qui nonnumquam in iisdem incorruptum usum antiquae linguae retinet, subinde ad vitiosam aequalium consuetudinem deflectit. Verbum γαμεῖν habet apud veteres has formas: γαμῶ, γαμῷ, ἔγημα, γεγάμηκα et γαμοῦμαι, πύθο, γαμοῦμαι, ἐγημάμην, γεγάμημαι: apud sequiores γαμῶ, γαμήσω, ἐγάμησα, γεγάμηκα et γαμοῦμαι, γαμηθήσομαι vel γαμήσομαι, ἐγαμήθην, γεγάμημαι. Numquam veteres γαμήσω aut ἐγάμησα aut ἐγαμήθην aut γαμηθήσομαι aut γαμήσομαι dixerunt. Atticistae et LUCIANUS interdum antiquos, saepissime aequales sequuntur errantes. Saepe γαμήσω occurrit, semel γαμῶ uxorem ducam, in *Timone* (5. 52) ἀλλὰ γαμῶ, ἦν διδῶ θεός, ἐς νέωτα καὶ παιδοποιήσομαι, librarii non sunt suspicati futurum esse et sic evasit, at vide quid continuo sequatur: Οὐκ οἶδα εἰ γαμήσεις ἔτι, ὃ οὗτος, τηλικαύτην παρ' ἐμοῦ πληγὴν λαμβάνων (corrige λαβών). Qui modo γαμῶ dixerat, γαμεῖς, opinor, subiunxerat, ut solent οἱ εἰρωνευόμενοι alicui sua ipsius verba occinere. Peccaverint librarii etiam aliis locis aliquid, tamen saepius in ipso scriptore culpa haerebit. Recte legitur ἔγημα 8, 16, 1. et γῆμον in versu hexametro ALEXANDRI impostoris 32, 55. contra passim γαμήσω et ἐγάμησα apparent, ut γαμήσειας 8, 5, 4. 51, 6. γαμήσας 50, 13. γαμήσεις 51, 8. γαμήσειν 51. 9. 67, 7, 2. γαμήσει 61, 22. et alibi saepe. Recte monet POLLUX III. 45.

γῆμαι ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς λέγεται, γήμασθαι δὲ ἐπὶ τῆς γυναικὸς, οὐ γαμηθῆναι, sed peccant scriptores. Apud PLUTARCHUM legitur γαμηθῆναι in *Theseo* 20, *Cicer.* 29, γαμησομένην, *Artax.* 26, γαμηθείσης *Anton.* 2, γαμηθεῖσαν *Caes.* 5, similia alibi. In eadem re alius est LUCIANI et Graeculorum error: verbum priscum et olim intermortuum revixit ὀπιῶ sive ὀπιῷ, quod apud HOMERUM significat γεγάμηκα, idem in SOLONIS legibus exstabat, quod et aliunde notum et imprimis ex HESYCHIO v. Βεινεῖν (antique pro βινεῖν): παρὰ Σόλωνι τὸ βίῃ συγγίνεσθαι (sic leg.), τὸ δὲ κατὰ νόμον ὀπιεῖν; hinc sequiores arripuerunt fere lascivo sensu, quo et LUCIANUS subinde abutitur, ut 17, 41. Τηρεὺς δὺ' ἀδελφὰς ἄμα ὀπιῶν: emenda locum 35, 12. οἱ δὲ ἔτι γελοιότερον ἤξιον μετασειλαμένους τινὰς τῶν ἐξ οἰκήματος γυναικῶν κελεύειν αὐτὸν [συνεῖναι καὶ] ὀπιεῖν, satius erit τινὰ reponere pro τινὰς et συνεῖναι καὶ expungere. Eodem sensu lascivo et spurco Graeculorum seri nepotes, qui nunc *Graeciam* incolunt, γάμος et γαμεῖν dicuntur dicere. Caeterum quemadmodum futurum γαμῶ propemodum interiit, sic raræ quaedam longo intervallo apud LUCIANUM emergunt reliquiae formarum similium, quae olim apud omnes ante ALEXANDRI mortem solae vigeabant. Futurum est 14, 27 fin. ὑμᾶς ἐς αὔριον παρακαλοῦμεν, si quid scribis suboluisse nunc παρακαλέσομεν legeretur, ut καλέσειν 32, 19. προσκαλέσομαι 47, 9. τελέσειν 67, 11, 2. ὑποτελέσειν 41, 55. ἀποτελέσειν 30, 11. ἐλάσειν 66, 35. παρελάσειν 42, 22. διασκεδάσομεν 67, 9, 5. ἀπολέσω 42, 33. alibi. Bis in eodem verbo peccatum est 42, 31. κἀγὼ οὐδὲν τι τοῦ παρακαλέσαντος εἰς τοῦτο δεόμενος, ubi certa lex sermonis iubet futurum ponere; τοῦ παρακαλοῦντος genuinum esse arbitror, quod primum in παρακαλέσοντος abierit, deinde in aoristum. In multis horum anceps et ambigua res est statuere utrum scriptor ipse an scribae et scioli arguendi sint: in nonnullis numquam id satis certo indicio poterit definiri; hoc utique in LUCIANO, ut in ALCIPHRONE, ut postea in aliis, satis habeo vicisse, non omnia imputanda esse utcumque foeda et turpia vitia hominum temporumque iniuriis, sed bonam partem vitiorum natum esse negligentia eorum ipsorum, qui sermonem veterem, quem ad amussim satagebant referre, non satis ipsi tenebant, ut non saepius ridicule et turpiter hallucinarentur.

Unum vidi philologum, antiquae linguae *Graecae* insignem in modum peritum, qui **LUCIANUM** ipsum ausus sit summo iure corripere: **ELMSLEIUS** est, qui ad *Acharn.* 1167 scribit: »quod dixit **Lucianus** *Timone* p. 161, κατέαγα τοῦ κρανίου non magis *Atticum* est quam ἵπτατο, ἀπαντώμενος, καθεσθελς et reliqua portenta, quae *Lexiphani* suo exprobrat.” Decepit **LUCIANUM** fallax analogiae species, et quia κατεαγέναι τῆς κεφαλῆς apud *Oratores* et *Comicos* et **PLATONEM** lectitabat, opinatus est τοῦ κρανίου item bene et venuste dici posse. Equidem eiusdemmodi errores in **LUCIANI** scriptis permultos mihi deprehendisse videor, quorum partem nunc expromam, libereque quod sentio aperiam, nihil morans semidoctorum obstrepentium vuculas, qui hanc rationem nescio quomodo periculosam litteris esse clamitant. Nihil cuiquam ea res apportabit mali, nisi iis fortasse, qui non satis docti et ab iudicio infirmiores de illis rebus iudicant, quas non penitus habent cognitatas et perspectas. Permulti anni sunt, ex quo **LUCIANUM** diligenter et lubenter lego atque relego, eumque cum scriptoribus *Atticis*, ad quorum imitationem se totum composuit, sedulo comparavi et comparo. Nihil in eo reprehendam, quod mihi obiter inter legendum subnatum sit, sed ea, quae mihi dudum animadversa diuturnus legendi et meditando usus plane confirmavit. Si quis mecum forte contendet, eum mihi velim adversarium dari, qui et bene *Graece* sciat et in **LUCIANO** sit versatissimus, namque ita demum ἀγαθὴ ἔρις ἢδε βροτοῖσιν et quod verum est consensu agnoscetur. **BEKKERUS** autem in **LUCIANO** vix fecit operae pretium: quod scripta *Lucianea* aliter disposuit nihil est, quod spuria seposuit tacitus, non est magnum: correctiunculas complusculas, et pauculas emendationes in ordinem recepit suas, plures aliorum, in qua re nescio quo iudicii errore multas optimas et certas emendationes sprevisse videtur, nisi forte repertas esse ignoravit. Quod autem subinde in **LUCIANI** verbis et codicum scripturis novavit aliquid, quis est per multos annos in *Graecorum* scriptorum oratione emendanda versatus, qui non in quolibet scriptore ad primam statim lectionem tralaticia quaedam menda et vitia nullo negotio tollat et locos multos aegros et male habitos perite restituat, quae saepe alibi sanarit iisdem remediis ad salutem revocans et alia quaedam vitiosa et

distorta refingens ad naturae normam et *Graecorum* usum? BEKKERUS autem raptim LUCIANO semel iterumque perlecto et, si quid sibi inter legendum subitae correctionis in mentem venisset, annotato, novum librum properavit edere, namque eo morbo laborat, quem malo dicere verbis maximam partem Epicharmeis:

οὐ Φιλολόγος τύγ' ἔσσι, ἔχεις νόσον, χαίρεις ἐκδιδούς.

ex qua re bonae litterae et ars critica non multum capiunt emolumenti. Sic enim monstra et portenta scripturarum et lectionum in LUCIANO inveterant, quae diligentior et intentior editionis cura deprehendisset et procurasset. Dabo primum exempla quaedam, ne immerito LUCIANUS plectatur, ubi deliquerunt alii, deinde ipsius errores quosdam et vitia indicabo. Legitur 51, 8. ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀφικόμενος εὖ οἶδ' ὅτι ἀπορήσεις καὶ ἤδη ἀπορεῖς, ὁποτέραν τραπητέον. Neminem advertit extrema barbaries in τραπητέον. Corrige: ὁποτέραν τράπη. Foedius etiam 5, 47. retinuit BEKKERUS φόνου τάχα προσκεκλήσμε. Quod LUCIANUS scripsit προσκεκλήσομαι non caret errore: significat enim ἔσομαι προσκεκλημένος et non hoc TIMON cogitat sed προσκληθήσομαι. Saepe in hunc errorem incidunt sequiores, numquam veteres. Notavimus in ALCIPHRONE, in LUCIANO saepe deprehendi ut 47, 14. αὐται δὲ ἐς ὕπερον δεδικάσσονται, ubi ἐκδικασθήσονται dictum oportuit. Non minus foedum est 52, 29. καὶ μοι δοκεῖτε εἰς καλὸν διατεθήσασθαι τὴν διατριβὴν pro διαθήσασθαι. Librarii peccarunt in Timone § 53. διώρυκται pro διορώρυκται, 15, 48. ὁσφῶται pro ὁσφραίνεται. In 37, 35. editur ἀγνώμων ἂν εἶην ὀκνῶν ὑπὸ ἰχθύων καταδασθῆναι τοσοῦτους αὐτὸς ἰχθύς καταφαγών, pro καταδασθῆναι, quod ne *Graecum* quidem est, emenda κατεδεσθῆναι. Scribitur 38, 14. ἀνοιγείσης barbare pro ἀνοιχθείσης et barbare 70, 11. εὐωχῆσονται ubi repone: ὅπως θύσουσι καὶ εὐωχῆσονται. Non melioris notae ibidem legitur verbum ab ipso BEKKERO fictum μονοχιτανῶν: debuerat μονοχίτων ὦν dare. Soloecum est 60, 16. φέρε ἀπολογήσομαι pro ἀπολογῆσωμαι et 65, 7. προκατεδέιται pro προκατέδεται et 67, 7, 3. καταλείψασαν pro καταλιποῦσαν, ibidem male προσίη legitur pro προσίεσαι et ἀπεμύκτισας pro ἀπεμυκτήρισας. Turpiter editur 67, 15, 2. πρυτανεῦσι pro πρυτάνεσι. Suspecta mihi admodum forma est, quae occurrit

24, 2. Φασὶ πυρεταίνοντάς τινας ἤδη πεπαῦσθαι ἀπ' αὐτοῦ pro πυρέττοντας: certa labes est et Editori pudenda in ἀπ' αὐτοῦ pro ὑπ' αὐτοῦ. ne hoc quidem LUCIANO est imputandum quod praecedit ἔπαυσε μηκέτι λοιμώττειν αὐτούς. si ἔπαυσε dedisset λοιμώττοντας addidisset, dedit ἐποίησε. Corrigendum erat 8, 22, 1. παιδοποιεῖς in παιδοποιεῖ, nam constanter παιδοποιεῖσθαι dicebant. Male BEKKERUS servavit 26, 29. et 46, 23. ἐπὶ ξενίᾳ ἐκάλουν et ἐπὶ ξενίᾳ σε καλοῦμεν, quae scriptura, quamquam sexcenties in codicibus recurrit, manifesto absurda est. Qui civem ad cenam vocat dicitur ἐπὶ δεῖπνον καλεῖν, qui hospitem καλεῖν ἐπὶ ξένια, eaque res τὸ δεῖπνον appellatur et τὰ ξένια; saepe ξενίων et ξενίους legitur: nihil horum movit librariorum, qui fere ubique ἐπὶ ξενίᾳ dare solent: scribarum auctoritas doctos trahit, quod contra oportebat. Soloecum est 1, 2. ἐρμογλυφεύς, quae forma aequae vitiosa est ac si quis ζωγραφεύς vel κοροπλαθεύς voluisset dicere. Graecum est ἐρμογλύφος, quod in eodem libro paulo ante recte legitur. Pro ἐνορχιν. 8, 4, 1. et alibi reponendum fuerat ἐνόρχην. In Lexiphane 34, 11. θεοεσχθρία σχεθεῖς plane barbarum est, a θεοῖς ἐσχθρός derivabant θεοισεσχθρία, quod apud ARISTOPHANEM et DEMOSTHENEM vix evasit. Exstincta est a Graeculis forma vetus 46, 24. ubi quaerit ex ICAROMENIPPO IUPITER an sibi Athenienses τὸ Ὀλύμπιον ἐπιτελέσαι διανοοῦνται: quantum periculi a Graeculis impendat formis, in quibus ιει concurrant, ostendet hic locus in Lexico PROTI V. Ὀλύμπια: τὰ ἐν Πίσῃ Ὀλύμπια καὶ τὸ ἱερὸν Ὀλύμπιον πεντασυλλάβως ὡς Ἀσκληπιεῖον: qui ne hic quidem Ὀλυμπίειον dederunt, quid alibi fecisse censeas? Nihil est quod ab illis non exspectaveris. Scribae, qui scholion ad *Odyss.* θ. 186. de forma *Attica* ἤ pro ἦν describebant, in omnibus exemplis, quibus haec doctrina confirmatur, pro ἤ omnes ἦν dederunt. In BEKKERI *Anecd.* I. p. 449, 51. ἀρχιερέων: οὐκ ἀρχιερέα, Πλάτων ἐνδεκάτῳ Νόμων, δεξέταν μέσην συλλαβὴν: neque librario neque BEKKERO in mentem venit ἀρχιέρεων scribere. Elegans vocabulum *Atticum* intercidit 3, 12. πρὸς τὸ καθαρὸν τῆς διαίτης μεθισᾶσι: nihil significat τὸ καθαρὸν, restitue τὸ καθάρειον, quod inter lautitiam et sordes medium genus est, frequens apud Athenienses, qui elegantiores quam ditiores MENANDRO suggererunt, quod in proverbium abiit:

ἐς τὰ καθάρεια λιπὸς εἰσπύζεται.

Lucianus nondum perspexit καθάρειος Graecum esse, non καθάρως, quod retinetur §. 6, 4. Quamquam τὰ χρυσᾶ ἔπη sunt sequentis aetatis, tamen ab hac labe immunia sunt recteque legitur vs. 33:

Εὐχῆσθε δὲ ἄλλοτε εἶχον καθάρειον, ἄβρυκτον.

in seq. § 15. ἰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἢ ἢ μεταξὺ ἐκκαίδετο, expunge ἢ ἢ. In Titimo 3. 38. ἔχρησεν μὲν ἴσως καὶ μακρὰ εἰπεῖν οὕτω πολλά ἵπτι τοῦ κατηγόρητος, vitium alant haec verba, quod ita deprehendes si memineris κατηγόρησαι vel κατηγόρημαι vel κατηγόρησθαι ἔν ἢ dici non posse, sed κατηγόρηται ἐμοῦ: itaque αἱ κατηγόρησες apud eos tantum apparent, qui antiqui sermonis turpiter ignari sunt pro αἱ ζεύγοντες, ut in oratione, quae Διονυσίου auctorem mentitur de *Mysteriis* § 6. verba ὡς ὑμᾶς καὶ δὲ ἴδιον ἀπὸ λαβῆσιν κατὰ τῶν κατηγόρων ἢ κατὰ τῶν κατηγόρησάντων vel sola fraudem relegant. Dicebant τὰ κατηγόρησες et τὰ κατηγόρητος, idque ipsum LUCIANUS dixerat sed πρὸς intercidit, ut sexcenties, ob siglam librariis sequioribus non intellectam: restitue πρὸς οὕτω πολλά: similiter in vicinia § 27. ἀμβλυώττωτες: τὰ τηλικαῦτα Graecum erit, si πρὸς τὰ τηλικαῦτα repones, ut 12. 1. ἀμβλυώττω πρὸς τὸ φῶς. Sed leviora haec sunt et in aliud tempus seponenda: turpissimum mendum est ab ipsis Editoribus inventum in libro: *Quomodo sit Historia conscribenda* 25 § 49. ubi historico haec praecipua ponuntur: μὴ πρὸς ἐν μέρος ὁράτω, — ἀλλ' ἐς τοὺς εὐαγγελιστοὺς μὲν τὰ πρῶτα καὶ εἴ τι παρεκλεύσαντο κάκεινο ἀκηκούσθω: quis umquam foediorum vidit barbariem quam in ἀκηκούσθω? ἡκουσμαι et ἡκούσθην Graeca sunt et saepe leguntur. Utatum PLUTARCHO feceris, si ei in vita *Marcelli* cap. V. ἐπεὶ τρισμὸς ἡκούσθαι μόνος, reddideris ἡκούσθη, auditus est soricis occentus, non *syngobatur*. Nihil est facilius quam LUCIANI manum restituere. In codicibus est ἀκηκόστω, ἀκήκοστο, ἀκηκούστω, ἀκηκούστω, ἡκήκοστο, corrector temerarius tandem dedit in duobus libris ἀκηκούσθω, idque imperite probavit FRITZSCHIIUS, quom caeteri incauti sequuntur. In ἀκηκόστω, quae prima est mali labor, male latet vera scriptura ἀκηκοίτω, quales formae LUCIANO sunt in deliciis, ut in eadem § εἰοκίτω. ibid. § 45. βαβηκίτω. 51, 23. κεχηγνέτω. 70, 17. δὲ δεδορκίτω. Hae for-

mae omnes neque antiquae sunt neque probae: apud veteres paucae quaedam sunt formae a perfectis derivatae, omnes in -θι exeuntes ἔξαθι, τέθναθι, βέβαθι, τέτλαθι, κέκραχθι, δέδιθι, ἴσθι, πέπισθι (non πέπεισθι. AESCHYL. Eumenid. 598 sq.:

πέποιθ', ἀρωγὰς δ' ἐκ τάφου πέμπει πατήρ.

νεκροῖσι νυν πέπισθι μητέρα κτανῶν.

vulgata scriptura nihilo est deterior quam εἶσθι pro ἴσθι) ἄνωχθι, in quibus omnibus reliquae personae in penultima extra synco- pen retinent vocalem α ex ipsa natura Graeci sermonis. Κεχημέ- τω, δεδοικέτω, ἐσηκέτω, βεβηκέτω, εἰπέτω cet. tam prava sunt atque si quis pro λεξάτω aut ἀρήξατε vellet λεξέτω dicere aut ἀρήξετε. Apud Graeculos fictae sunt formae, quas pueri didi- cimus, τέτυφε, τετυφέτω κτί. hinc labes Aiticos infecit. In Ves- pris vs. 415:

ῶγαθοί, τὸ πρᾶγμα' ἀκούσατ', ἀλλὰ μὴ κεκράγετε,
nuperrime demum recepta est scriptura codicis *Ravennatis* κε- κράγατε. In *Acharnensibus* vs. 135 vulgata scriptura erat:

ὑμεῖς δὲ πρεσβεύεσθε καὶ κεχῆνατε,

quum ELMSLEIUS perperam κεχῆνατε recepit idque usque ad BERGKIUM inveteravit. Nesciebat haec omnia LUCIANUS et cum aequalibus credo omnibus errabat dederatque ἀκκοέτω, in qua forma gliscentem in codicibus labem et correctorum temerita- tem est operae pretium cognoscere.

Quam vitiose editur 66, 52. οὐδείς γὰρ ὁ ἐναντιωθησόμε- νος ἡμῖν τὰ ὄπλα, quam prope abest vera lectio ἐναντία θησόμε- νός. In eodem loco pro ἐπιβάντες ἐπὶ τὰς τριήρεις verum est ἐμβάντες ἐς τὰς τριήρεις mox in τὰ πλοῖα διαρκῆ expunge arti- culum et in τὰς πόλεις ἀτειχίστους λαβόντες supple ἀτειχίστους οὐσας: in sequenti § ὕπαρχοι ἐκάτω ἔθνει ἐπεισαχθέντες sensit BEKKERUS subesse vitium et ἐπιταχθέντες recepit, sed non ita Graeci loquuntur sed ἐπισαθέντες. Quod legitur 6, 56. σοῦ δὲ αὐτοῦ χάριν nemo dicebat sed σὴν δ' αὐτοῦ. In 8, 2, 2. reti- nent vitium, quod alibi perite sustulerunt, βοσρύχους τῆ μίτρη ἀνειλημμένος, et hic ἀνειλημένος erat revocandum. ibidem male legitur ὑποδέου χρωσίδας, repone ὑποδοῦ. Passim sine vitio scri- bitur ἀναδούμενος, διαδούμενος, ὑποδοῦνται. Simili modo 33, 18. pro περιδέοντες, rescribe περιδοῦντες, 42, 38. προσδοῦσι pro προσδέουσι. Recte scriptum est ἀναδοῦντι et ὑπαδοῦνται 52, 11

et 13. Eadem negligentia in verbo *λούειν* formis probis veterum substituit formas sequiores. Antiqui constanter breves vocales post diphthongum elidebant, ut nemo nescit. Dicebant *ἔλου*, *ἔλοῦμεν*, *λοῦμαι*, *λοῦσθαι*, *λούμενος*. Graeculi nihil horum retinuerunt: hinc *λούεσθαι*, *λουόμενος* et similia vel in *Atheniensium* scripta se insinuarunt. Quis ferat in *LYSIA* orat. I § 9. ὅποτε λούεσθαι δέοι pro λοῦσθαι? In *XENOPHONTIS Hellen.* VII. II. 22. bene *DINDORFIUS* edidit *κατελάμβανον τοὺς μὲν λουμένους* pro librorum scriptura *λουομένους*. *LUCIANO* passim hae formae sunt restituendae. Editur *λούεται* 52, 19. *λουόμεθα* 26, 54. *λούεσθαι* 70, 17. *λουομένη* 9, 13, 1. *ἔλουε* 11, 7. *λουόμενος* 57, 42. et 58, 25. *συλλουομένην* 67, 5, 2 alibi. Certum vestigium formae antiquae apparet 45, 9 ubi codices *λελοῦσθαι* exhibent, requiritur praesens *λοῦσθαι*. Si quis forte dubitet satisne recte tribuatur *Graecis* sequioribus, quod antiquioribus solis fuerit in usu, ei hunc scrupulum eximet iocus apud *LUCIANUM* 34, 2. *χαίρω δὲ μετὰ κάματος ἀπολούμενος*, ut *ATHENAEUM* III. p. 97, *ἀπολούμενος*, ἦν δ' ἐγὼ, ἐπείγομαι et pag. 98. *πρότερον γὰρ συντριβησόμεθον ἔπειθ' οὕτως ἀπολούμεθον*, nempe ridiculi *ὀνομαστοθήραι* *noiam* et *vulgarem* formam male componentes ad istas ineptias delabebantur. Confusa consuetudo veterum et sequiorum iterum apparet in verbo *ρίγω*: veteres *ρίγῳ* dicebant et *ρίγῶν* pro *ρίγοῦν*, *ρίγῶσα*, *ρίγῶντες*, *ρίγῶν*, Graeculi *ρίγοι*, *ρίγοῦν*, *ρίγοῦσα*, *ρίγοῦντες*, *ρίγοίν*. Qui elegantius scribebant imitabantur *Allicos*, scribeae et his et illis obtrudunt formas suas. Recte apud *LUCIANUM* 50, 11. perduravit *ἵνα μὴ ρίγῳεν*, at in eodem libro § 16. *πὸ μὴ ρίγοῦν* invectum est pro *ρίγῶν*. Cf. *PIERS.* ad *MOERID.* p. 356 et 359.

Recurrunt in *LUCIANO* pleraque vitia, quae in *ALCIPHONE* reprehendimus, ut digito monstrasse sufficiat. Nimium patienter omnes et *BEKKERUS* 10, 3, 2. tulerunt *ποῦ ἀπελήλυθε*; et sic saepius *ποῦ*, *που* et *ἔπου* leguntur ubi nemo dubitare possit revocare *ποῖ*, *ποι* et *ἔποι*. *BEKKERUS* tamen non nisi dubitantes 66, 12. in verbis *οὐκ οἶδ' ἔπου ὑμεῖς ἀπέστητε* suadet ut *ἔποι* scribamus. Nil mali suspicatur 1, 11. *κἄν που ἀποδημῆς* et in *παραβύσσης που* 34, 24.

Plane eiusdemmodi error commissus est 25, 29. in verbis *ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἔργῳ*, *ἐπειδὴν ἰωσιν*, namque *ἰωσιν*, *ὁμοῦ*, *ὁμοῦ* et

ὁμοθεν suam quodque certam sedem habent, ut ἐν ταυτῶ, ἐς ταυτόν et ἐκ ταυτοῦ, quae prorsus idem significant. Itaque ἴεναι et χωρεῖν ὁμοσε Graecum est, sed ὁμοῦ εἶναι et corrigendum ὁμοῦ ᾧσιν. Subinde apparent composita, quale est λειποψυχοῦντα, 10, 14, 5. λειποταξίου 47, 13, λειπόνεως 16, 3. Nemo improbat 10, 12, 22. νεκροδοχεῖα, ἐμβρυοδόχον 54, 6. ψυχοδόχον 53, 7. ἐξενοδόχησε 58, 47. similia.

Ut apud ALCIPHRONEM, sic apud LUCIANUM aliquoties confusae sunt formae dualium et saepe ταῖν θεαῖν legitur, saepius ταῖν χερσῖν et similiter: turpiter 51, 6. δύο γάρ ἐσον (δδῶ), αἱ πρὸς τὴν βηγορικὴν ἄγεται, ubi ᾧ pro αἷ emendandum. Peius etiam habitus est locus 15, 20. μὴ διαίρει τὰ τέχνα, μία γάρ ἐσον δὲ εἶναι δοκοῦσαι, in multis libris τῶ evasit, in caeteris τὰ τέχνα est, in quo fraus tenetur, at δοκοῦντε interiit, quod prius in δοκούσα abiit, unde δοκοῦσαι natum. Tertium exemplum est 41, 23. ubi αὐταῖν occurrit pro αὐτοῖν.

Εὐρεῖν et εὐρέσθαι permixta sunt et alibi et 68, 16. ubi εὐρε τὸ in εὐρετο coeat. Quae diximus de formis in -μα penultimam apud veteres producentibus arguunt errorem in ἀρόματα 34, 2. ἐγὼ δὲ περιελθὼν τὰ ἀρόματα, quam deterrimam scripturam primus invexit IACOBITZIUS, quem BEKKEBUS sequitur neque analogiam Graecam respiciens neque usum Atticorum, quem aperuit Grammaticus in ipsius *Anecd.* I. p. 450, 22. ἀρώματα: οὐ τὰ θυμιάματα ἀλλὰ τὰ ἐσπαρμένα. vid. ARIST. *Pac.* 1158, ubi in scholiis est τὰρόματα Graeculorum more, qui πόμα, δόμα, εὔρεμα, ἄνθεμα, ἐνδυμα media brevi dicebant omnes et in hunc modum corrumpebant exemplaria veterum, qui ἄροσις dicebant et ἀροτήρ sed ἄρωμα, ut πόσις, ποτόν, συμπότης sed πῶμα, quamquam nunc plerique omnes πόμα coacti sunt dicere. Ne LUCIANUM quidem et aequales in ea re deseruisse antiquorum auctoritatem docebit paronomasia 34, 20. in πῶμα et πτῶμα. Alius error in re eadem committitur 49, 1. in χρίσμα, in quo vetus Graecitas et novicia miscentur, κέχρισμαι media longa antiquum est, κέχρισμαι correpta vocali noviciū, itaque χρίσμα veteres, χρίσμα dicebant sequiores et χρίσμα nihil est. Caeterum in accentuum ratione LUCIANI editores nihil magnopere erraverunt quod sit operae pretium referre: saepiuscule peccarunt negligentia adversus ea, quae ipsi non

nesciebant, aut prosodiae non satis memores vel gnari. Unum tantum est in hoc genere vitium, quod LUCIANO proderit indicasse. 52, 10 ἤπια φάρμακα πάττοντες ἐθεράπευον τοὺς νοσοῦντας, οὐ λέοντας καὶ μυγαλαῖς περιάπτοντες, non illi leones aegrotantibus alligabant sed leoninas pelles, opinor: non λέοντας igitur sed λεοντᾶς. Eadem opera corrige 25, 10. τὴν Ὀμφάλην τὸν λέοντα τοῦ Ἡρακλέους περιβεβλημένην, credo τὴν λεοντῆν sanius esse.

BEKKERUS ut ἀρόματα et χρῆσμα a IACOBITZIO sumsit incautus, sic saepe verba et fornas vitiosas et pessimas retinuit aut revocavit, olim doctiorum consensu damnatas et maximam partem a DINDORFIO abiectas. BEKKERUS revocavit 42, § 27. συναποδράσαντος pro συναποδράντος, γηρωκομῆν pro γηροκομῆν. 41, 22. Συρακούσιος pro Συρακόσιος. 20, 54. καταπτῶμαι pro κατᾶπτωμαι. 46, 15. διολισθαίνοντες pro διολισθάνοντες. 49, 1. θριπηδέατους, quo non vidi stolidius Graeculorum vitium pro θριπηδέτους. 54, 15. νειφῆτω pro νιφῆτω. 46, 26. quamquam nemo vivit, qui plures quam BEKKERUS antiquos codices versavit et saepius hunc errorem animadvertit, qui in antiquissimo quoque libro sexcenties recurrit. PHEROCRATIS fragmentum est apud HARPOCRATIONEM v. καρμίνος, quod BEKKERUS ita constituit:

ὁπόταν σχολάζῃς, νεΐψον ἵνα τὰ λήϊα
συγκαρμινωθῇ.

codices in νῆψον consentiunt, VALESIIUS aliud agens νίψον corrigebat, putans irriga sic dici posse. Lege νίψον: nescio quis petit ab IONÆ, ut nivem velit immittere satis. Saepe vitia librorum veterum emendaturis proderit meminisse hanc esse scribarum consuetudinem, ut in PLUTARCHI *Sylla* cap. VI. ὁ Βόκχος τῷ Σύλλᾳ χαρίζομενος ἀνέθηκεν εἰκόνας ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τροπαιοφόρους, vetus mendum in ANΘΗΚΕΝΕΙΚΟΝΑC latet. PLUTARCHUS scripsit ἀνέθηκε Νίκας, quod olim sic scribebant ANΘΗΚΕΝΕΙΚΑC. Ne quis dubitare possit, dabo fideiussorem PLUTARCHUM ipsum in *Mario* cap. 32. Βόκχος ὁ Νομάς ἐξησεν ἐν Καπιτωλίῳ Νίκας τροπαιοφόρους. In eiusdem vita *Lycurgi* c. 16. hinc nata est scriptura εἶλην pro ἴλην, eademque origo est vitiorum in nominibus propriis ὁ Πεισιων, ὁ Δειδιος, ὁ Λεῖρις, alia permulta. In codicibus minus antiquis frequentior etiam est contrarius error, ut εἶ in ἴ abeat, in qua re nihil morantur

Editores certam analogiam auctoritate poetarum munitam et Grammaticorum testimoniis confirmatam. Quia ad PLUTARCHUM devenimus huius rei exempla quaedam e *Vitis* a SINTENISIO editis adscribam. In *Theseo* c. 36. commemorat Ποσειδῶνα cognomine Ἀσφάλιον, in *Lycurgo* 12. ἄνδρια Cretensium pro ἀνδρεία. 21. καθαριότητος pro καθαρευιότητος. 28. κρυπτία pro κρυπτεία. in *Cimonē* 4. ἐν τῇ Πλησιανακτίῳ σοῦ pro Πεισιανακτεῖφ. in *Pompēio* 31. Σπαρτακίσις pro Σπαρτακείοις. 32. Ἐψικρατία pro Ἐψικρατεία, in *Lysandro* 18. τὰ Λυσάνδρια pro Λυσάνδρεια, in *Arato* 63. τὸ Ἀράτιον turpe vitium pro Ἀράτειον, qua analogia nihil est constantius et pluribus exemplis stabilitum, ut τὰ Κιμώνεια (μνήματα), τὸ Θησεῖον, Αἰγεῖον, Αἰάντειον, Μαυσώλειον, Τιμολέοντειον (PLUT. in *Timol.* 59). Ridicule peccarunt librarii in BEKKERI *Anecd.* I. p. 380, 10. Αἰαί: ἀκόντιον Ἀθήνησι. καὶ τοῦ Αἰακοῦ τέμενος pro Αἰακεῖον: τὸ Ἀθήνησι τοῦ Αἰακοῦ τέμενος. SINTENISIVS, qui haec omnia bene scripta esse credidit, sedulo formam ΝΕΙΦΩ recepit in *Bruto* 26. *Mario* 23. *Lucullo* 11, 24, 32. Multo antiquior est hic ipse error in veteri verbo *Ionico* et *Attico* ΙΑΛΩ et compositis ἐξίλλω, ἀνίλλω, ὑπίλλω, κατίλλω, ἐνίλλω, in quibus quum ἰ sit natura productum nata est et passim inveteravit scriptura ΕΙΑΛΩ, quod eiusdemmodi est atque ΤΕΙΜΗ vel ΝΕΙΚΗ vel ΠΟΛΕΙΤΑΙ et millena de genere hoc in nummis, inscriptionibus, codicibus paullo vetustioribus, ut ὑπ' ἐκείνου apud DIONEM CHRYS. p. 446 pro ὑπεκίνου. Pro ἴλλειν *Attici* minus veteres εἰλεῖν coeperunt dicere: hinc ἴλλω, εἴλλω et εἰλῶ perpetuo de loco pugnant in simplici et compositis. Ea lis non difficulter ita componi potest, ut ἴλλω cum compositis addicatur antiquioribus, sequiores εἰλῶ et composita sibi habeant, denique vitiosae merces εἴλλω, εἴλω, ἴλω, ἔλω, ἔλλω abiiciantur. Legat mihi quis ad haec quae HEMSTERHUSIVS RYHNKENIO suppeditavit ad ΤΙΜΑΕUM v. γῆν ἴλλομένην p. 71, et RYHNKENIVS ipse collegit ad v. ἀνείλλεται p. 34, et εἰλομένων p. 94, et satis superque habebit unde hanc rationem confirmet. Videbis scripturam ΕΙΑΛΕΙΝ imposuisse tantum non omnibus, sed iidem docti Magistri in ea re tam saepe et in verbis tam manifestis caecutire solent, ut nemini religionem facere aut scrupulum iniicere debeant. Unus HESYCHIUS affatim dabit exemplorum, cui εἰδίω est σιδο, εἴκετο: ἤλθεν, εἰμείρεται: ἐπιθυμεῖ,

εἶνες: νεῦρα, εἶπος: παγίς, Εἶρος: πτωχός, dabit idem εἰθύφαλλον, εἰλαδόν, εἴλας, εἰλιγγιᾶν, εἰλύς, alia multa. Etiam brevem vocalem sic corrumpit: εἶτω ei est ἴο, εἰσειασιν et εἰσειοῖς scribuntur κατὰ σοιχεῖον suo loco. Idem contrario errore recepit Ἰδαρ: βρῶμα, Ἰθαρ: εὐθέως, ἰκασθεῖς: ὁμοιωθεῖς, ἰκόσι pro εἰκόσι, Ἰμάτα: ἰμάτια, ἴσομαι: γνώσομαι, ἴσατο: ὁμοιώθη, Ἰνατέρων, ne Ἰρωναία quidem dubitat recipere et Ἰσόκεν: ἕως ἄν. I nunc et istum consule ultra scriptura sit ubique potior. Non est tamen eius inscitia insignior quam reliquorum, qui λέξεις condiderunt et linguam veterem aequalibus interpretati sunt. ΗΑΒΡΟCΡΑΤΙΟΝ, apud quem νῆψον pro νεῖψον diximus reponendum, ipse sic errare potuit, quemadmodum erravit in Δεῖνω ἀντὶ τοῦ δεινήσει pro δίνω et δινήσει et in Κεινέας. cf. et v. Σερίνα. Minus etiam quam his, doctis videlicet, credi potest scribarum nationi omnium rerum imperitae. Saepissime iuvabit in tempore meminisse perinde esse utrum εἰ an ι sit scriptum in libris et ubique nobis ipsis esse videndum ultra lectione sit opus. Apud HOMERUM tandem γείνεαι, γεινόμεθα, γεινομένῳ cessere emendatis lectionibus γίγνεαι, γιγνόμεθα, γιγνομένῳ, at qui restituit BEKKERUS non constat sibi in LUCIANO servans 43, 1. ὅσα ἂν αὐταὶ ἐπινησῶσι γεινομένῳ ἐκάσῳ. NICANDER creditur in Theriacis vs. 50 dixisse κρειοφάγος pro carnes vorans, satis ipse commisit peccatorum, quo minus aliorum vitiis est arguendus: dederat κριοφάγος, ut saepe κριός abiit in κρείός, vide VALCKENARIUM ad Phoen. vs. 44. Addam unum ex HERODOTO, in quo, nisi vehementer fallor, nos ludificatur forma hinc nata ὑπίσας III. 126 et V. 103. Fingunt docti formam ὑφέω, in insidiis colloco, male comparantes HOMERICA εἶσα, λόχον εἶσαν, similia. Qui in insidiis collocati sunt dicuntur proprie ὑφῆσθαι vel ὑποκαθῆσθαι, cui verbo respondebat ὑφίζω ut καθῆσθαι habet sibi respondentem formam καθίζω: igitur HERODOTUS quemadmodum I. 89. scripsit κάτισον φυλάκους et 88. αὐτὸν κάτισε, sic illic ὑπίσας et ὑπίσαντες scripserat. Minus etiam dubitabis si videris ne κάτισε quidem sine periculo fuisse, nam codices perboni κατέισε et κάτεισε exhibent.

Satis procul nos BEKKERIANUM νειφέτω abduxit, revocat me LUCIANUS, cui ea ipsa observatio poterit prodesse 70, 33 ubi dicuntur convivae pauperculi apud divitem coenantes in po-

culis aureis et alia mirari et τῆς ἱστορίας τὸ ἀκριβές, non vidi *historiam* ineptius commemoratam; tu repone τῆς τορειας τὸ ἀκριβές. Nunc primum e LUCIANO pauca quaedam alia eximam menda in verborum formis, tum aliud genus mendorum persequar, quod syntacticam rationem *Graeci* sermonis corrumpit. Nemo dixerit quid sit *χολωτῶν* in 34, 20. ubi dicit medicus κατὰ θεὸν γὰρ τῶν χολωτῶν τινὶ φάρμακον τοῦτ' ἐκρασάμενος ἀπῆειν, excidit littera, cuius vicem in unciali scriptura lineola in fine versuum supplere solebat. ΧΟΛΩ — ΤΩΝ est *χολώντων*. Notum est morbi genus eorum qui *χολᾶν* dicuntur a recentioribus *Graecis*, *μελαγχολᾶν* ab antiquis. Vitiosa forma est *χαμῶθεν* passim invecata a scribis pro *χαμᾶθεν*, non tantum in LUCIANUM 42, 30. et alibi, sed in *Allicorum* quoque libros, ut in XENOPHONTIS *Hellen.* VII. II. 7, ubi DINDORFIUS soloecismum reliquit. Admonuit MÖRRIS p. 409 sed frustra. Ὀπτανεῖον quoque in LUCIANO inveteravit: legitur *τούπτανεῖον* 42, 30; 70, 35 et alibi, quamquam liquido constat *τούπτάνιον* esse dicendum; docet hoc PARYNICUS p. 276, confirmant poetarum testimonia, in quibus saepius Graeculorum fraus ἐπ' αὐτοφῶρῳ deprehenditur, qui non dubitant scribere:

ἐγὼ γὰρ εἰς τούπτανεῖον οὐκ εἰσέρχομαι

ATHEN. III. p. 102. f. quo iure istic omnes *τούπτάνιον* repouunt, eodem ubique in eadem re utendum. Quod legitur 45, 14 τὸ τρυβλίον ὑφελόμενος ᾤχετο ὑπὸ μάλην ἔχων violat certam loquendi legem et ab omnium perpetuo usu deflectit: utraque de causa ὑπὸ μάλης est rescribendum. Qui ira et furore percitus *frendit dentibus* dicitur *πρῆει τοὺς ὀδόντας* ut in *Ranis* 927 μὴ πρῆε τοὺς ὀδόντας. Adversus hunc usum duplici modo in LUCIANO peccarunt scribae, si quid iudico, non ipse. Editur 67, 12, 2. τί με ὑποβλέπεις καὶ πρῆε τοὺς ὀδόντας pro *πρῆεις* et 1, 14. τὼ χεῖρε συνεκρότει καὶ τοὺς ὀδόντας συνέπριε, praepositio ex praecedenti verbo perperam repetita, (nota est haec scribarum hallucinatio) et restituendum *ἐπριε*. Non erat LUCIANO ab Editore relinquendus turpis error 15, 12. ἐπὶ πόδας αὐτὸς εὐθὺς ἀνέστρεφον, namque ἐπὶ πόδα cogitari potest et dici solet de eo, qui *pedem refert* et, ut HOMERUS ait, *καλίνορσος ἀπέστη*, at ἐπὶ πόδας neque cogitari potest neque dici. Alio infortunio eadem locutio usa est 24, 5. ἐδέδοκτο αὐτῷ ἐπὶ πόδα

εὐθὺς [ὀπίσω] χωρεῖν, difficile est sine risu videre ὀπίσω adiectum. Finem faciam in pereleganti locutione *Attica* in vitam revocanda, quae misere perit in 58, 1. οἷ μὲν γὰρ ἐν παιδείᾳ καὶ αὐτὸς εἶναι τις δόξειν σπουδῇ συνωνούμενος τὰ κάλλιστα τῶν βιβλίων. τὸ δέ σοι περὶ τὰ κάτω χωρεῖ. Nemo intelligit quomodo et quo sensu ista dicantur. *Athenienses* olim pro περιτρέπειν κάτω dicebant περὶ κάτω τρέπειν. STRATTIS apud ATHEN. XI. p. 467 e.

οἷσθ' ᾧ προσέοικεν, ᾧ Κρέων, τὸ βρέγμα σου;

ἐγὼ ᾧ δα δεινῷ περὶ κάτω τετραμμένῳ.

in δεινός non solus HAPROCRATION peccat, ut vides, pro δίνος. Sic tum consuetum erat omnibus dicere, teste PHOTIO in v. περὶ κάτω τραπήσεται: ἀντὶ τοῦ περιτραπήσεται κάτω, συνήθως λέγουσι, at huius rei in codicibus nostris nec vola nec vestigium est, tam sedulo haec interpolando deleverunt. In uno loco deprehendi fraudem, apud ARISTOPHANEM in *Ecclesiaz.* vs. 730 et 733:

χώρει σὺ δεῦρο κιναχύρα καλὴ καλῶς

πολλοὺς κάτω δὴ θυλακοὺς εἰσέψασ' ἐμούς.

quemvis ARISTOPHANIS amicū arbitrum adigo scripseritne:

πολλοὺς περὶ κάτω θυλακοὺς τρέψασ' ἐμούς.

sic igitur dedisse LUCIANUM suspicor περὶ κάτω χωρεῖ, quemadmodum περιμέναι, περιίσασθαι ἐπὶ τὰ χεῖρῳ, εἰς τούναντίον et similia dicuntur.

Indicabo nunc menda quaedam et errores ex eo genere, quo violatur sinceritas *Graecae* syntaxeos videturque imperitorum homuncionum negligentia LUCIANUS in eas leges peccare, quibus omnes tenentur quasque nemo nostrum, quibus *Graecitatis* scientia non σύντροφος sed ἐπίκτητος est, facile credo tam graviter violasset atque illum nunc subinde videmus. Sunt qui credant acutos et ingeniosos scriptores tamquam legibus solutos novare etiam in his nonnihil et quod nemo dixerit nonnumquam maluisse dicere quam protrita omnium vestigia legere. Qui sapiebant, credo, id probabant quod LONGINI verbis dicam ex *Arte Rhetor.* p. 561, in ΒΑΚΗ edit. p. 138: τηρητέον ἐστὶ σοὶ καὶ φυλακτέον τῆς Φωνῆς τὸν τύπον· σαυτὸν γὰρ οὐ θήσεις οὐδ' εἰσοίσεις ἴδιον νόμον ᾧ δεῖ προσέμεναι. οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῶν ὁ νόμος τῶν λόγων ἀλλ' ἡμεῖς ἐπὶ τῷ νόμῳ, ne ipse LONGINUS alia prae-

cipiat aliis, alia faciat ipse, emendandum erit *σαυτῷ γὰρ et ᾧ δεῖ προσέχειν*. LUCIANUS utique non eo ingenio erat ut dicendi genus sectaretur novum et quod probum esset ac sanum desereret, quia caeteri omnes sequerentur. Quis nostrum, quiacurate Graece didicimus, scripsisset quemadmodum scriptum est 70, 33. *πρὸς γὰρ τῷ χρηστούς καὶ Φιλανθρώπους ἀκούειν καὶ τοῦ Φθονεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν ἕξω γενήσεσθε?* Equidem *χρηστοὶ καὶ Φιλάνθρωποι* et ipse scripsissem et LUCIANUM dedisse non suspicor sed certo scio. Multo serius nati sunt qui hoc nesciebant et *Romanos* imitabantur: iidem coeperunt antiquam consuetudinem loquendi interpolando obscurare, sicubi nominativus et accusativus concurrerent. His debetur apud HERODOTUM male sana lectio 1. 56. *ὁ Κροῖσος ἤσθη ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μήδων. οὐδ' ὦν αὐτὸς οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς*, necessarium est *οὐδὲ τοὺς ἐξ αὐτοῦ*. Apud DEMOSTHENEM *πρὸς Λεωχάρην* p. 1080, *αἴτιός ἐστι Λεωχάρης οὐτοσὶ τοῦ καὶ αὐτὸν κρινεσθαι καὶ ἐμὲ νεώτερον ὄντα λέγειν ἐν ὑμῖν*, non est exspectandum a libris praesidium lectioni *αὐτός*, quae satis habet in se ipsa praesidii.

Coniunctivo opus est pro indicativo in his 42, 25. *τί ποιοῦμεν;* respondetur — *ἐπιρριψόμεν κτέ.* nihil certius est quam *τί ποιοῦμεν* requiri. Eodem remedio utendum 44, 52. *ἡμεῖς δὲ τί ποιοῦμεν ἐπὶ τούτοις;*

Multo foedius etiam idem vitium neglectum est in 47, 4. *τί οὖν, ὦ Ἐρμῆ, δοκεῖ; προτίθεμεν αὐτοῖς ἀγορὰν δικῶν ἢ θέλεις ἐς νέωτα παραγγελοῦμεν*, foedum est, inquam, nondum *παραγγείλωμεν* esse emendatum: praeterea *προθῶμεν* rescriptum oportuit. Etiam in praestantissimos *Atticorum* huiusmodi menda aequo animo feruntur, ut in PLATONIS *Protagora* pag. 320 c.: *πότερον ὑμῖν — μῦθον λέγων ἐπιδείξω ἢ λόγον διεξελθῶν;* reponendum est *διεξέλθω*; et brevi post p. 322 c.: *τίνα οὖν τρόπον δολὴ δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις*, qui totum locum diligenter perpenderit sentiet *δῶ* esse corrigendum. Correxerat idem vitium 47, 14. DINDORFIUS, at BEKKERUS retinuit *βούλει καὶ ταύτας ἀποκληροῦμεν* pro *ἀποκληρώμεν*. Duplici modo depravarunt Editores verba LUCIANI 15, 22, ubi dedit IACOBITZIUS, *προελόμενοι τίνα ἐξ ἀπάντων ὅσις ἄριστα κατηγορῆσαι ἂν δοκῆ*, ubi alibi libri *κατηγορῆσειν δοκῆ* aut *κατηγορήσειν δοκεῖ*, DINDORFIUS IACOBITZIUM sequi-

tur, BEKKERUS κατηγορήσειν ἂν δοκῆ recepit, omnes errant et certam loquendi legem violant. Non est difficilis optio in his, quia δοκεῖ prorsus est necessarium et perinde est utrum κατηγορήσειν an κατηγορήσαι ἂν scribatur: in talibus ἂν ad infinitivum referatur, at librarii ad verbum finitum referunt idque suo arbitrato ex indicativo aut in coniunctivum aut (quod multo est frequentius) in optativum mutant. In ARISTOPHANIS *Vespis* vs. 1404 sq. BERGKIUS edidit:

εἰ νῆ ΔΓ ἀντὶ τῆς κακῆς γλώττης ποθέν
 πυροὺς πρῆλαιο σωφρονεῖν ἂν μοι δοκοῖς,

quamquam δοκοῖς pro δοκοῖς in ARISTOPHANE ferri non potest, et in omnibus hisce δοκεῖς solum rectum est. κατηγορήσειν ἂν videtur hodieque tantum non omnibus bene Graece dici posse: item κατηγορήσων ἂν aequissimo animo omnes propemodum tolerant. Sunt tamen haec non minus prava et soloeca, ac si quis κατηγορήσω ἂν vel ἔσομαι ἂν vellet dicere. Istae sordes ex plebeio sermone et inscilia τῶν ἰδιωτῶν paulatim gliscente insinuarunt sese in omnia Antiquorum exemplaria et ea nunc est exemplorum frequentia, ut etiam prudentiores videantur ab emendatione deterriti, quae sexcenties passim sit facienda. Non debet ea res nobis moram facere, ubi constabit haec Graeculos identidem invexisse de suo, et quis morabitur testes istiusmodi qui sentiat ita dici et scribi non posse? In DEMOSTHENIS oratione de Corona pag. 284, 17. τὴν Ἐλάτειαν κατέλαβεν ὡς οὐδ' ἂν εἴ τι γένοιτο ἔτι συμπνευσόντων ἂν ἡμῶν καὶ τῶν Θεβαίων, neminem umquam offendit συμπνευσόντων, quamquam nemo nesciebat συμπνευσόντων eiusdem farinae esse atque ληψόντων pro ληφομένων, sed aliud est, ut videtur, aliquid non nescire, aliud ita scire, ut semper in tempore memineris. Tandem DOBBAEUS admonuit συμπνευσάντων esse emendandum. Quis est tam pertinax et ferreus, vel plumbeus potius, ut audeat dissentire? At nihilo incertior res est, etiam absque immani barbarismo. ubicumque ἂν cum futuro monstrose copulatur, quod tamen apud DEMOSTHENEM saepe, saepe apud alios factum esse videbis. Docti nonnihil addubitant sed molliter et leviter, et si multa exempla tamquam machinae admoventur, propere veluti deditionem faciunt et arcem sanioris doctrinae τοῖς βαρβαρίζουσι tradunt. In THUCYDIDE V. 15. tolerant γνόντες νῦν μᾶλλον ἂν ἐνδεξομένους

V. 94. οὐκ ἂν δέξοισθε, VI. 66. οἱ ἱππῆς ἔμελλον ἦκισ' ἂν αὐτοὺς λυπήσειν II. 80 et VIII 25. νομίζοντες ῥαδίως ἂν προσχωρήσειν, VIII. 71. νομίζων οὐκ ἂν ἡσυχάσειν, haec ferme sunt genera errorum, quae apud omnes *Athenienses* frequenter nunc recurunt, olim nemini umquam audita aut lecta, et possumus fere digito monstrare eos, quorum socordia factum sit ut tanta appareat soloecismorum frequentia. Qui imperitum Grammaticum soloecismis ultro commissis ludificatur apud LUCIANUM 76, 2. etiam in hoc exemplo eius inscitiam explodit: οὐ γὰρ ἐθέλεις ἔπεσθαι συνήσων ἂν εἴπερ ἐβελήσειας: nihil homini subolet, ita ipse solebat dicere et alios audire dicentes, respondet igitur: ἀλλ' ἐγὼ βούλομαι. σὺ δ' οὐδὲν εἴπας ὧν ἄνθρωποι σολοικίζοντες λέγουσι. Cui ille: τὸ γὰρ νῦν ῥηθὲν μικρὸν τί σοι φαίνεται κακὸν εἶναι; quid diceret si nostrum DEMOSTHENEM, ISOCRATEM, PLATONEM, alios, videret subinde ita scribentes? Apud veteres fere perinde est εἴποιμ' ἂν aut ἐρῶ dicere, nisi quod illud lenius et urbanus dicitur, hoc paulo acrius et incitatius. Numquid putet sic εἴποιμι solum posse dici vel ἐρῶ ἂν? Nemo hercle. Quid si exempla complura utriusque vitii proferentur, quod facile factu est? an omnis illa assensio elabetur? itaque DEMOSTHENEM desereres, ut stolidos scribas sequaris. Num putas pro ἡδέως ἂν ἐρωτήσαιμι, ἡδέως ἂν πυθολμην recte dici ἡδέως ἂν ἐρωτήσω vel ἡδέως ἂν πεύσομαι? Non arbitror quemquam ita sentire, quia ne Graeculi quidem ita peccant et rara quaedam sunt ista vitia vix ab uno alteroque librario hic illic incuria commissa. Quomodo igitur concoquitis in tertia *Philippica* p. 128, τί ποιῶμεν; πάλαι τις ἡδέως ἂν Ἰσως ἐρωτήσων κάθηται; nam quemadmodum recte SOCRATES in PLATONIS *Apoloγία* disputat p. 27, τίς ἂν ἀνθρώπων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μὴ; ὁμοίως γὰρ ἂν ἄτοπον εἶη ὥσπερ ἂν εἴ τις Ἴππων μὲν παῖδας ἡγοῖτο ἢ καὶ ὄνων τοὺς ἡμίονους (expunge ἢ quod nemo admonitus releget sine risu), Ἴππους δὲ καὶ ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι; sic manifesto absurdum est ἐρωτήσω ἂν non esse *Graecum*, ἐρωτήσων ἂν nihil habere dubitationis. Eodem iure dixeris participium ἐσόμενος *Graecis* esse, indicativum ἔσομαι non esse. At veteres membranae passim omnes in his scripturis incredibilem in modum conspirant, inquit. In hoc ipso loco DEMOSTHENIS admirabilis est librorum consensus, ἐρωτήσων

servant constanter omnes cuiuslibet aetatis et prosapiae, in his antiquitate et fide insignis codex S Parisinus. Audio et ultro demonstrabo illos libros propagatos esse ex codicibus, qui vivo LUCIANO et HARPOCRATIONE habebantur in praestantissimis. Notum est quam saepe HARPOCRATION laudet τὰ Ἀττικιανὰ, singulari cura et diligentia descripta ab illo ATTICO, quem laudibus extollit LUCIANUS 58, 2. τὰ βιβλία, ὅσα ὁ ἀοιδίμος Ἀττικός σὺν ἐπιμελείᾳ τῆ πάσῃ ἔγραψεν cf. § 24. In Praefatione collegit DINDORFIUS ex tenuibus quibusdam indiciis cum *Atticianis* conspirare optima quaeque exemplaria, quae aetatem tulerint, non animadvertit in codice B *Monacensi* (qui descriptus est ex F *Marciano Veneto*) in fine orationis πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου ad p. 158 veterem subscriptionem male et imperite descriptam ita esse legendam: διωρθώθη πρὸς δύο Ἀττικιανὰ, unde planissime confirmatur quod aliunde collegerat. Sed Codicibus quoque nil prodest auctorem generis nobilem habere si ab eius virtutibus degeneraverint. Indignaretur Atticus, si videret quales hodie libri pro optimis habeantur et ad sua exemplaria exacti et correcti esse dicantur. Videret vitiosis et ineptis scripturis et soloecismis obsitos, deinde correctorum omne genus levitate et temeritate interpolatos, videret additamenta sciolorum passim adhaesisse, interpretamenta in locum genuinae lectionis irrepsisse, linguae antiquae *Atticae* usum in plurimis refectum ad recentiorem consuetudinem, orthographiae nullam certam rationem constare, denique multa esse monstra et portenta vocabulorum, syllabas sensu vacuas, temere scriptas ab illis qui quae describebant neque intelligebant neque adeo satis cernebant. Quum haud ita pridem ipsum librum *Parisiis* versarem, unum et alterum locum diligentissime descripsi, quorum unum lectoris oculis subiiciam, ut qui se librariorum fidei committunt sciant quam infirmo tibiae nitantur. Subiungam partem decreti *Byzantinorum*, quod adscriptum est in oratione *de Corona* pag. 255¹:

¹) In his diligentissime Codicis lectiones exhibui, scripturae genus, litterarum formas et accentuum et spirituum non potui exhibere, retinui tantum σ in fine, quod omnes *Graeci* ante captam *Constantinopolim* constanter ubique faciunt. Saepe proderit hoc meminisse ad veram scripturam ex syllabis perperam divisam restituendam, ut in DION. HAL. VIII. 35, εἰς ἃ irrepsit pro ὅσα

ἐπιῖερομνάμονος βοσποριχω
 δαμαγητος εν τε αλιαελεξεν
 εκ τασβωλασλαβων ρητρων. ε
 πειδη ὁ δᾶμος ὁ ἀθηναίων εν
 τε τοῖς προγεναμένοις καιροῖς
 ευνοέων διατελεῖ βυζαντιοῖς
 και τοῖς συμμαχοῖς και συγγενεσι
 περινηοῖς και πολλὰς και με
 γαλας χρειας παρᾶσχηται. ἐν
 τῆται παρεσακότι καιρωι Φι
 λιππωι τωι μακεδονος επισα
 τευσαντος επιτὰν χωραν και
 τὰν πόλιν επανασασει βυζαν
 τίων και περινηίων και τανχω
 ραν δεοντος και δενδροκοπέ
 οντος βοηθήσαι πλοιοῖς εκα
 τον και εικοσι και σίτωι και βέλε
 σι και οπλιταις ἐξειλετο αμε
 ἐκ τῶν μεγάλων κινδυνων και ἄ
 ποκατέσασεν τὰν πάτριον πο
 λιτειαν και τῶς νόμωσ και τῶσά
 Φωσ δεδόχθω τῶι δάμωι τῶι
 βυζαντίων και περινηίων κτέ.

in sequentibus pro ἔγκτασιν γᾶς και οἰκίᾶν in Codice est εκτα-
 σιν γᾶς και οἰκίαν, pro πόθοδον ποττὰν βωλὰν πράταις πεδὰ τὰ
 ἱερά Codex ποβολον ποτι τὰν βωλὰν παρατοισπαραταῖερα. Vide-
 tis hominem nihil intelligere eorum, quae scribit, et opus es-
 se, ut ex istis ipsum monumentum antiquum appareat, iis qui

(ἴσα, εἶσα in codd.), quod ΗΥΒΟΚΤΗΣ reperit. DIONI CHRYS. IV. p. 75 redde ἐλπίση
 pro ἐλπίσ ῥ, ΣΟΦΟΚΛΙ *Electr.* 1201. redditum est τοῖς ἴσοις pro τοῖσιν σοῖς.
 Certum hinc remedium paratum est LUCIANO 88, 1. ὀλίγου δεῖν Ἀφρσειδης
 ἐνόμιζον εἶναι τοῖς Μιλησιακοῖς λόγοις ὑπερκηλούμενος — ἄχθομαι τε δε
 πέπανσαι διηγοῦμενος. Scribe mihi Ἀφρσειδης et extemplo emicabit vera
 lectio Ἀφρσειδης ὁ ἐνόμιζον εἶναι.

rerum et sermonis peritissimi ex absurdis scripturis eliciant veras. Qui librariorum auctoritatem et fidem criticis opponunt, defendant et tueantur *εκτασιν γὰς* pro *ἐγκτασιν*, *ποβολον* pro *πόβονον*, *παρταοισ* pro *πράτοις*, defendant iidem *συμπνευσόντων*, quod in iisdem libris est, pro *συμπνευσάντων*, aut si id a sano negant fieri posse, aequo animo patientur manifestos errores adversus omnium librorum dubiam et *Punicam* fidem ubique tolli et emendari, et intelligant denique, plus esse praesidii in unius acuti et ingeniosi critici sano iudicio solidaque doctrina quam in acervis codicum ab indoctis et stolidis descriptorum.

E diverticulo in viam redeo ad illud quod dicebam, particulam *ἄν* ubi verbis *νομίζω*, *δοκῶ*, *οἶμαι*, *ἠγοῦμαι*, *ἐλπίζω* aut similibus infinitivum habentibus addita est ad infinitivum referendam esse: vitiosum est igitur 49, 17. *ἐγὼ μὲν ὑμῖν ἔγραψα τοὺς νόμους, οἷους ἄν ἤμην ὠφελιμωτάτους ἔσεσθαι τῇ πόλει*, quia *ἔσεσθαι ἄν* dici non potest et *ἄν* expungendum.

Librarii, qui tam sedulo aoristis cum *ἄν* coniunctis substituebant futura, contra assolent futuris substituere aoristos coniunctivi post coniunctionem *ὅπως* et *ὡς*, quae apud recentiores saepissime pro *ὅπως* usurpatur. Est hoc vitium in paucis frequentissimum apud *omnes*, in libris *omnibus*, etiam vetustissimis, sed crescit copia ut quisque liber est recentior: in recentissimis fere perpetuum est. Nihil est, quod homunciones ab eo errore retrahat: iugulant metrum, immanes barbarismos securi committunt idque eo facilius quia una tantum vocalis aut diphthongus discrimen hoc facit. In ARISTOPHANIS *Nubibus* vs. 258:

ὥσπερ με τὸν Ἀθάμανθ' ὅπως μὴ θύσετε.

libri scripti omnes cum praestantissimis *Ravennate* et *Veneto* servant *θύσητε*, quod nemo, spero, recipiet. Pleni sunt huiusmodi errorum *omnes* Veterum libri, et qui volet unde volet magnam copiam colliget, qua optime utatur ad similia menda aliunde eluenda. Tenentur in manifesta fraude interpolatores, ubi futurum et aoristus non una vocali sed tota forma differunt, at illi antiquum obtinent mutantque terminationem, unde nascitur mera barbaries. Dabo pauca exempla. *ΣΤΟΒ. Floril.* 19, 16. *ὅπως ἀντιδίδηξεται*, 18, 38. *ὅπως διαφεύξωνται* *HEROD.*, V. 25. *codd. ὅκως ἀπίξεται*, *DIO CHRYS.* 8. p. 156. *ὅπως μὴ ἔσωνται*,

13. p. 222. ὅπως βιώσεται, 31. p. 518. ὅπως τεύξωνται, 34. p. 415. ὅπως φανήσωνται. DIONYS. HALIC. I. 45. ὅπως συνάξωσιν, IV. 75. ὅπως μὴ κάθωδον ἔξωσιν, VI. 57. ὅπως κατάξωσιν et 58. ὅπως μὴ λήσῃ, quibus permulta alia adderem, si tam utile quam facile foret. Grassatur idem malum in optimi cuiusque *Allici* Codicibus et Editionibus. Quia DEMOSTHENES ad manum est, pro omnibus mihi testimonium dicit. Sine barbarismo peccatum est, p. 9, 17. βοηθήσῃτε, recte βοηθήσετε BEKKERUS. 18, 10. ὅπως μὴ δόξωμεν, idem δόξομεν. 29, 1. ὅπως σώσωμεν, receptum est σώσομεν, 45, 20. ὅπως μὴ ποιήσῃτε, BEKKERUS bene ποιήσετε. Barbarismi apparent p. 21, 18. ὅπως μὴ ἐροῦσι, in antiquo *Marciano* ex *Allicianis* correcto duplex scriptura fertur ἐροῦσι et supra scriptum ἐρῶσι, mirifica forma pro εἰπωσι, p. 28, 6. ὅπως μὴ πεισόμεθα, in multis πεισώμεθα, p. 60, 19. ὅπως μὴ προαξόμεθα, alii libri προαξώμεθα, et sic per omnes *Allicos* caeterosque idem malum grassatur, saepe a criticis sanatum, saepius passim sanandum. Exempla ut apud alios, sic apud LUCIANUM tam magno numero legenti occurrent ut indicare non sit opus; defungar uno et altero in 70, 30. ὅπως αὐτοὶ χρήσωνται et 35. ὄρατε οὖν ὅπως μηκέτι ὑμᾶς αἰτιάζωνται ἔλλα τιμήσωσι καὶ φιλήσωσι, non minus haec sunt emendanda quam quod legitur § 11. παρασκευαζομένους ὅπως θύσωσι καὶ εὐωχῶσονται, quia εὐωχῆσθαι Graecum est et εὐωχῆσασθαι barbarum.

Non minus frequens est scribarum error in infinitivis aoristi pro futuris. Deceperunt omnes propemodum criticos, qui ingenti exemplorum numero expugnati faciles credunt aoristos infinitivi nescio quomodo repente futuri temporis significationem nactos esse. Apud XENOPHONTEM legitur in *Hellen.* V. iv. 7. εἰ δὲ λήφονται τὴν θύραν ἀνεφγγμένην ἠπέλησαν ἀποκτεῖναι ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ, retinuit ἀποκτεῖναι DINDORFIUS, qui similia menda perite correxerat in vicinia, V. i. 32. οὐκ ἔφη δέξασθαι τοὺς ὄρκους ἐὰν μὴ ὀμνύωσι κτέ. et 35. ὀμωμόκεσαν ἐμμένειν τῇ εἰρήνῃ. V. iii. 26. ὀμωσαντες ταύτας ἐμμένειν, bene recepit δέξασθαι et ἐμμενεῖν. Δέξασθαι ita demum recte habebit, si in recta oratione bene dicetur εἰδεξάμην, at AGRICOLAUS ipse, credo, dixerat οὐ δέξομαι τοὺς ὄρκους ἐὰν μὴ ὀμνύητε, et quam ineptum et absurdum est eum in ea re εἰδεξάμην inducere dicentem tam vitiosum et absonum est δέξασθαι pro δέξασθαι et ἠπέλησαν ἀπο-

κτείναι pro ἀποκτενεῖν. Eadem est ratio verborum οὐ Φημι, δμνυμι, ἐλπίζω, προσδοκῶ, νομίζω, οἶομαι, ἠγοῦμαι, ὑπισχνοῦμαι ut futurum infinitivi sit necessarium, ubicumque in recta oratione positum tempus idem requiretetur. In XENOPHONTIS *Anabasi* I. II. 2. ὑποσχόμενος μὴ πρόσθεν παύσασθαι propterea absurdum est, quia absurde CYRUS credetur dixisse οὐ πρόσθεν ἐπαυσάμην pro παύσομαι. Ita loquebantur Graeculi, qui id traxisse videntur ex locis ubi ἄν cum infinitivi aoristis coniunctum prorsus futuri temporis instar videretur habere, ἄν in talibus frequentissime aut excidit aut cum verbo coalescit: quod quum millies esset factum, ut in Codicibus nostris apparet, paulatim assuefacti sunt ita dicere et vitiosa consuetudo vertit in naturam. Perutile est in tali re eorum sententias audire, qui in his litteris familiam ducunt. Graeculi imposuerunt HEMSTEDTIUSIO, quem vide in *Miscell. Observatt.* Tom. IV. p. 286. in clara luce dubitantem: imposuerunt HEINDORFIO ad PLATONIS *Phaedonem* pag. 48 et *Protagoram* p. 487, at iidem HENRICO STEPHANO imponere non potuerunt, qui passim in optimo quoque scriptore *Graeco* aut futuri formam restituit aut latentem voculam ἄν in lucem revocavit. In ARISTOPHANIS *Ranis* vs. 548 sq.:

οὐ μὲν οὖν με προσεδόκας

ὅτι ἡ κοθόρνους εἶχες ἀναγνώνας ἴσ' ἔτι.

quis dubitet quin rectissime repositum sit ἄν γνώνας, quod vel ἔτι demonstrat. In PLATONIS *Protagora* p. 316 c. τοῦτο δὲ οἶεται οἱ μάλιστα γενέσθαι εἰ σοὶ συγγένοιτο, ratione, prope dixerim, mathematica quod verum est indagari et demonstrari potest. Recta oratio est: τοῦτό μοι μάλιστα ἄν γένοιτο εἰ τῷ Πρωταγόρῃ συγγενοίμην; nemo *Graece* sciens serio contendet in his ἄν omitti posse: si haec in indirectam orationem convertenda sunt et e verbo οἶομαι suspendenda, ecquid causae dices cur ἄν abiiciatur? Qui solus in huiusmodi re et argumentatione dubitationem iniicere potest, usus loquendi, non tantum non adversatur sed in longe plurimis quod ratio praecipit tam luculenter confirmat, ut nemo ambigat: hoc volunt utroque modo dici posse, STEPHANI sententiam et ratione et usu niti, suam multis multorum locis, quos omnes esse depravatos sibi non satis probabile videri. Dicam igitur paucis, nam dignissima res est quae excutiat et libero hoc genere scripturae utimur ut

liceat nonnumquam exspatiari, si quid memorabile ex propinquo obiiciatur, dicam igitur quibus modis bona pars exemplorum, quo solo praesidio utuntur, adversariis possit extorqueri, ut tandem veluti copiis suis susis fugatisque deditionem facere velint et saniori scientiae manus dare. Librarii futurorum formas vertunt in aoristos tam stolidam constantiam ut nullum barbarismum reformident vel agnoscant. **HEMSTERHUSIUM** dixi in clara luce dubitare, quia ne *συγκαταβιώσασθαι* quidem et *προσάξασθαι* eum permoverunt. Istarum formarum magna copia est in libris scriptis, quas Editor quilibet abiicit: quale est apud **DEMOSTHENEM** p. 181, 9. *πῶς χρὴ προσδοκᾶν τινα ὑπακούσασθαι*, in antiquo **Marciano** est *ὑπακούσασθαι* et quisquilias istiusmodi nullus non scriptus liber multas continet. Non aliunde explicabitur quomodo ista barbaries tam saepe nasci poterit, nisi scribas intellexeris in his formis eo modo, quo dixi, turbare solere. Perraro pro aoristo futurum subrepat, contra frequentissime. Etiam aliud est eiusdem fraudis indicium, quam aoristi et futura male et praepostere copulantur, ut in **THUCYDIDE** IV. 52. *κακώσειν καὶ χειρώσασθαι*. VI. 24. *οἴσειν καὶ προσκτῆσασθαι*. Idem genus vitii est ibidem VI. 42. *ὀρμιεῖσθαι τε καὶ στρατοπεδεύεσθαι*. VIII. 75. *πολέμιοι τε ἔσεσθαι καὶ οὐδὲν ἐπικηρυκεύεσθαι* et quo nihil foedius vidi VIII. 5. *ἐνόμιζε κομιεῖσθαι — καὶ ποιήσειν καὶ Ἀμύργην — ἢ ζῶντα ἄξειν ἢ ἀποκτείνειν*, si quis in huiusmodi loco admonitus non sentiet a **THUCYDIDE** *ἀποκτενεῖν* scriptum esse, cum eo de aliis rebus quibuslibet malim quam de re grammatica aut critica disceptare. Sciendum autem est ex permultis Codicibus apparere librarios incertum qua de causa in verbis liquidatis futurum in praesentis formam refingere et depravare solere: sicubi *ἀποφανῶ* requiritur, apparere solet *ἀποφαίνω*, pro *σελῶ* *τέλλω*, pro *φθερῶ* *φθείρω*, pro *κτενῶ* *κτείνω*, satis constanter *μένω* pro *μενῶ*, idem in aliis conspiciuntur. In **PLATONIS Phaedone** p. 116 c. pro *ἤλθεν ἀγγέλλων* retitue *ἀγγελῶν*. In **THUCYDIDE** IV. 127. pro *διαφθείρειν* rescribe *διαφθερεῖν*. Emenda **LYCURGI Leocrateam** § 126 *ἀποκτείνειν συνώμοσαν* et 127. *διομωμόκατε κτείνειν*. **ISAEUM** IX. 30. *ἐπηγγέλετο ἀποφαίνειν*. V. 51. *ὡμολόγησαν ἐμμένειν* et 53. *ὀρκώσαντες ἢ μὴν ἐμμένειν* et 55 lege *ὡς ἐγὼ ἀποφανῶ* pro *ἀποφαίνω*. Apud **DEMOSTHENEM** πρὸς Φαίλιππον pag. 1044 non tantum patienter

retinent ὑπεσχόμεν ἀποφαίνειν τὴν ἄλλην οὐσίαν sed, quod rein conficit, ἔθεσθε νόμον — τοὺς ἀντιδιδόντας ἀλλήλοις, ὅταν ἁμόσαντες ἀποφαίνασι τὴν οὐσίαν προσομνύειν τόνδε τὸν ὄρκον· ἀποφαίνω τὴν οὐσίαν τὴν ἐμαυτοῦ, quis umquam audivit sic iurantem aut Athenis hanc esse formam iurisiurandi credet pro ἀποφανῶ? In HERODOTI libro IV. c. 147 codex Archierp. exhibet οὐκ ἔφη μένειν ἀλλ' ἀποπλεύσασθαι, alii libri ἀποπλεύσεσθαι dederunt, μενεῖν STEPHANUS, melius DINDORFIUS μενέειν. In LUCIANO quoque non desunt luculenta exempla, ut 25, 35. οὐ γὰρ δυτινοῦν ἀποφαίνειν συγγραφέα φαμέν, ἀλλ' ὑποδείξειν ἑδούς τινας, in § 54 et 55 ἀποφαίνειν Φησί, ὑπόσχοιτ' ἂν ἀποφαίνειν et πολὺ ἀμείνω ἀποφαίνειν ubique restitue ἀποφανεῖν et mox εἰ δὴ τοιαῦται φανοῦνται pro φαίνονται. Recte BEKKERUS in § 54 pro συγγράφοντα dedit συγγράψοντα sed nihil proderit donec δεῖν suppleveris post ἦκειν. Ridiculum vitium praetervidit in § 55. οὐκ ἐς ποιήσιν τῶν προσόντων, nam actum agit, qui vult ποιεῖν τὰ προσόντα: emenda τῶν οὐ προσόντων. Non minus certa res est in 37, 1. ἔμελλεν — ἔσεσθαι καὶ ἐκφαίνειν pro ἐκφανεῖν. Tertium indicium corruptelae est voculae ἂν in sexcentis locis vitiosa ommissio: nulla est. vocula, quae facilius intercitat: eius salus saepissime a tenui lineola pendeat, ut oculatiores etiam, quam scribae describendi taedium vix devorantes, dubii haereant utrum ΜΑΛΙΣΤΑ an ΜΑΛΙΣΤΑ id est μάλις' ἂν scriptum sit in Codice, quem teneant manus. Levissima de causa ἂν perit, sive quid praecedit sive sequitur quod non multum discrepet, particula absorbetur. In Phaedone p. 84 c. nemo offendit in his: εἰ δέ τι περὶ τούτων ἀπορεῖτον μὴ δκνήσητε καὶ αὐτοὶ εἰπεῖν εἴ πῃ ὑμῖν φαίνεται βέλτιον λεχθῆναι, omnes recte ita accipiunt ac si βέλτιον ἂν λεχθῆναι esset scriptum, sed ut hoc intelligatur necesse est ut ita scribatur. Apud THUCYDIDEM VI. 24. νομίζων ἢ ἀποτρέψειν ἢ μάλις α οὔτως ἀσφαλῶς ἐκπλεῦσαι sunt qui μάλις' ἂν requirant, quibus assentior, alii negant opus esse. Scire velim an iidem in eodem cap. in verbis ὡς ἢ κατατρεψομένοις ἐφ' ἃ ἔπλεον ἢ οὐδὲν ἂν σφαλεῖσάν μεγάλην δύναμιν aequo animo laturi sint, si ἂν removeretur. Piget fere, quum isti errores praestantissimos veterum deformat, in LUCIANO eos tollere, sed defungar uno loco, unde digressus sum 70, 51. ubi nemo

offendit in ἔφην ἄμεινον σκέψασθαι τὸν Δία et ἀπειλοῦσι προσκαλέσασθαι, in § 35. IACOBITZIUS dedit εὐξασθαι καθ' ὑμῶν ἀπειλοῦσι, BEKKERUS nescio qua de causa εὐξασθαι revocavit, namque ni perinde esse putasset non tam saepe id vitium intactum reliquisset. Particulae ἄν aliud periculum imminet a vocula δὴ, quae sexcenties in unciali scriptura eius sedem occupavit ut in 20, 64. μόνως γὰρ δὴ οὕτως εὐρεθῆναι Φῆς τάληθές; nihil aliud est εὐρεθῆναι quam *reperitum esse*, requiritur *reperiri posse*: μόνως γὰρ ἄν οὕτως. Saepe γὰρ solet sequentem voculam absorbere, quod et alibi saepe factum est et 46, 22. ἰφθίως γὰρ ὤμην διαλαθεῖν pro γὰρ ἄν ὤμην. LUCIANUS a Veteribus sumserat venustam locutionem, qua incitator fertur admonentis oratio, οἶσθ' ὃ δρᾶσον, quam librarii, quia non satis intelligebant, ubique stulte interpolarunt. Editur nunc 10, 13, 6. ἀλλ' οἶσθα ὃ δράσεις; — πίε καὶ αὐθις πίε. 20, 65. οἶσθ' οὖν ὃ δράσεις; ἐμοὶ μὴ πρόσεχε τὸν νοῦν. 41, 62. ἀλλ' οἶσθ' ὃ δράσομεν; — εἶπωμεν. Emendata scriptura ex uno codice emersit 47, 13. οἶσθ' ὃ δράσομεν; ὑπερβαλώμεθα, rectissime cod. A. δράσωμεν quod IACOBITZIUS et DINDORFIUS spreverunt, optime recepit BEKKERUS, qui tamen non perspexit reliquis tribus locis medicinam eandem apparere faciendam. Reponendum est δρᾶσον, ubi imperativus sequitur, vel coniunctivi secunda persona, δράσωμεν, ubi coniunctivi prima. Quomodo et a quibus dictum sit οἶσθ' ὃ δρᾶσον, οἶσθ' ὅτι ποιήσον et similia luculenter ostendit KOENIUS ad GREGOR. CORINTH. p. 18 sq. edit. SCHAEP. Videbis ibi Graeculis placere δρᾶσον, ποιήσον cet. Attice poni pro δράσεις, ποιήσεις cet. Noli igitur mirari, quod ex hac opinione locos veterum interpolarunt passim imperativo futurum substituentes, quamquam absurdum est dicere οἶσθ' ὃ δράσεις pro *scin quid tibi faciendum censeam?* sed animadverso eorum errore et temeritate, quod isti corruperunt confidenter restitue et δρᾶσον quidem pro δράσεις, ποιήσον pro ποιήσεις iam saepe revocata sunt, vid. KOEN. l. l. PORSON. ad *Hecub.* vs. 225. Sollerter ELMSLEIUS in EURIPIDIS *Medea* vs. 600:

οἶσθ' ὡς μετεύξῃ καὶ σοφωτέρα Φανεῖ.

emendavit οἶσθ' ὡς μέτευξαι. Prorsus eodem modo LUCIANUS scripserat 8, 22, 4. ubi librarii antiquum obtinent et imperativo substituunt futurum, idque barbarae formae: οἶσθ' οὖν,

ὃ τέκνον, ὅτι χάριση μοι; nondum poenitet in annotatt. ad Orat. de arte interpr. pag. 125 emendasse ὅτι χάρισαι. BEKKERUS idem reperit sed verum esse et necessarium non intellexit, nam dubitationis notam appinxit quasi in opinione incerta.

Aliud scribarum temeritatis indicium in genere eodem saepius apud alios, subinde apud LUCIANUM deprehendi, ubi particula ἵνα sic posita est ut indicativum debeat habere. Ea res istis permira et incredibilis accidit, itaque parata est interpolatio et indicativus in optativum vel coniunctivum depravatur vel particulam ἄν inserunt, cui nihil est in ea re loci. Habet ἵνα indicativum quum pendet ab ea re, quam quis factam oportuisse dicit quamve vellet factam, aut quam dicit facturum fuisse aliquem at non fecisse, omnino ab ea re quae facta non esse dicatur, at si facta fuisset id fuisse eventurum quod in ἵνα cum indicativo significatur. Perpetuum hoc est in ἵνα (rarius in ὅπως et ὡς et fere apud poetas) ubi pendet coniunctio ab ἐχρῆν, εἶδει, ὄφελον, εἶθ' ὄφελον, εἶθε, εἰ γάρ, ἐβουλόμην ἄν et si quid est ex genere eodem, in quibus omnibus indicativus necessarius est, optativus aut ἄν additum orationem et soloecam facit et sensu vacuum. Exempla ubique satis magno numero obvia sunt apud Tragicos et Comicos, apud PLATONEM, DEMOSTHENEM et Oratores omnes, apud XENOPHONTEM multa, quae multi saepe collegerunt: satis erit VALCKENAERIUM inspexisse in *Diatr.* p. 149. et ELMSL. ad *Oed. T.* 1589. PLATO in *Prot.* scribit p. 335 c. σὲ ἐχρῆν συγχωρεῖν, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο, in *Symp.* p. 181. e. χρῆν δὲ καὶ νόμον εἶναι, ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλή σπουδὴ ἀνηλίσκετο, in quibus haec fere inest sententia: εἰ σὺ συνεχώρεις συνουσία ἄν ἐγίγνετο. et εἰ νόμος ἦν οὐκ ἄν εἰς ἄδηλον πολλή σπουδὴ ἀνηλίσκετο, et quod tempus in hac forma requiritur, imperfectum, aoristus aut plusquamperfectum, idem in illa forma cum ἵνα (ὡς, ὅπως) coniungitur. Ubi dici poterat: εἰ ἡ βουλή ἐζήτησεν, ἀπηλλάγμεθ' ἄν τοῦ δημαγωγοῦ τούτου, DINARCHUS contra *Demosth.* § 20. maluit dicere ἐχρῆν ζητεῖν, ἵν' ἀπηλλάγμεθα. Plusquamperfectum AESCHYLO reddendum in *Pro-metheo* vs. 152 sq.:

εἰ γάρ μ' ὑπὸ γῆν — ἦκεν —
ὡς μήτε θεὸς μήτε τις ἄλλος,
τοῖσδ' ἐπεγῆθει.

Atheniensibus non est in usu γηθεῖν sed γεγηθέναι, non γηθῶν dicebant sed γεγηθῶς. Igitur ἐπιγηθεῖν e vitio natum est et rescribendum τοῖσδ' ἐγεγηθεί, id est οὕτω γὰρ ἂν οὐδεὶς ταῖσδ' ἐγεγήθει sive ἔχαιρεν. Similiter EURIPIDES in fragmento XII *Hirpolylí* τοῦ καλυπτομένου dixit:

Φεῦ, Φεῦ, τὸ μὴ τὰ πράγματα' ἀνθρώποις ἔχειν
Φωνῆν, ἴν' ἦσαν μηδὲν οἱ δεινοὶ λέγειν.

quod perinde est ac si dixisset οὐδὲν γὰρ ἂν ἦσαν et in fragmento Ἴνουῦς XIV:

χρῆν γὰρ τὸν εὐτυχοῦνθ' ὅτι πλείστας ἔχειν
γυναῖκας, εἴπερ δὴ τροφὴ δόμοις παρῆν,
ὡς τὴν κακὴν μὲν ἐξέβαλλε δωματίων
τὴν δ' οὖσαν ἐσθλὴν ἠδέως ἐσώζετο,

quod idem significat atque οὕτω γὰρ ἂν τὴν μὲν κακὴν ἐξέβαλλε, τὴν δ' ἐσθλὴν ἐσώζετο. Ecquis est, qui putet in his ἐγιγνετο, ἀνηλίσκετο cet. salva sententia et *Graecitate* aut in γίγνοιτο et ἀναλίσκοιτο mutari posse, aut ἂν adici? Nemo, opinor. Cur igitur aequis animis ferre potuerunt vitia manifesta, quale legitur in ISABI oratione XI. 6. προσῆκε παρέχεσθαι μαρτυρίας (leg. μάρτυρας), ἵνα μᾶλλον ἂν ἐπιστεύετο, aut in *Sisypho*, incerti auctoris dialogo, qui in Platonicis circumfertur, p. 387. χθές σε πολὺν χρόνον ἀνεμείναμεν ὅπως ἂν ξυνηκροῶ ἡμῖν ἀνδρὸς σοφοῦ, et sic saepe peccatur apud veteres et probatos *Graecitatis* auctores. Nempe ἂν addebant isti, qui quid sibi vellent ἐπιστεύετο, ξυνηκροῶ, similia, non satis assequabantur. Apud LUCIANUM. cuius causa haec praemisi, semel tantum *Graeca* et genuina forma evasit 3, 32. ὑπὸ τῆ βινὶ ἐχρῆν ζέφεσθαι, ἴν' ὡς πλείστον ἀνέσπων τῆς ἠδονῆς. Quis nunc non videt manifestum mendum in his 10, 6, 2. εἰδέναι ἐχρῆν πότε καὶ τεθνήξεται τῶν γερόντων ἕκαστος ἵνα μὴ μάτην ἂν ἐνίους ἐθεράπευον? satin certum est ἂν delendum esse? Non magis eidem voculae parcendum 15, 2. ἄρισον ἦν — ἴν' ἂν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἕκαστος ἔχων ἀπηλλάττετο et 41, 18. εἶθε γε ἀνώμοτος ἂν ταῦτ' ἔλεγεσ ἵνα καὶ ἀπιστεῖν ἂν ἐδυνάμην. Non est ovum ovo similium, quam est horum locorum primus loco PLATONIS: ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλὴ σπουδὴ ἀνηλίσκετο poteratque parasitus his ipsis verbis uti pro suis ἵνα μὴ μάτην ἐνίους ἐθεράπευον. Scioli quartum ἂν de suo insererunt 46, 21. ἴν' αὐτῶν τὴν περίεργον ἂν γλωτταν

διέφυγον. Aliis locis necessarium indicativum, quoniam quid sibi vellet non capiebant, in optativum mutarunt. Fecere hoc 29, 1. ἐβουλόμην μὲν οὖν τὴν ἰατρικὴν καὶ τοιοῦτόν τι ἔχειν Φάρμακον, ἵνα καὶ τοῦτο τοῦ πατρὸς τὸ νόσημα ἰασαίμην, sensu vacuum est ἰασαίμην, necessarium est ἰασάμην, ut initio loci ἐβουλόμην μὲν ἂν, vellem, quod dicunt in ea re, quam fieri non posse sentiant, ut apud LYSIAM IV. § 5. ἐβουλόμην δ' ἂν μὴ ἀπολαχεῖν αὐτὸν κριτὴν Διονυσίοις, ἵν' ὑμῖν Φανερός ἐγένετο ἐμοὶ διηλλαγμένος: est autem ἰασαίμην perinde absurdum atque in LYSIA foret γένοιτο pro ἐγένετο. ARISTOPH. Ecclesiaz. 151:

ἐβουλόμην μὲν ἕτερον ἂν τῶν ἡβάδων
λέγειν τὰ βέλτισθ', ἵν' ἐκαθήμην ἥσυχος.

addam alterum exemplum ex eodem, ut veteri mendo liberem. Legitur in *Vespis* vs. 960:

ἐγὼ δ' ἐβουλόμην ἂν οὐδὲ γράμματα,
ἵνα μὴ κακουργῶν ἐνέγραφ' ἡμῖν τὸν λόγον.

corrige sodes ἔγραφεν pro ἐνέγραφ', nisi quid sit λόγον ἐγγράφειν in tali re expedire potes. Iterum librarii in LUCIANO sic peccarunt 71, 59. εἰ δ' ἔδει (lege εἰ δὲ δεῖ) καὶ γυναικείου γάμου κοινὰς εἶναι ἔδει τὰς γυναικάς, ὡς ἔξω ζήλου εἴημεν, compone cum his verba DEMOSTHENIS p. 1273: ἐπιδείξαι σε ἔδει — ἵνα μὴ λόγῳ τὸν πατέρ' ἀδικοῦντ' ἀπέφαινες et videbis quam necessarium sit ὡς ἔξω ζήλου ἦμεν. Non tempero mihi quin his adiciam locum PLATONIS in *Critone* p. 44 d. in quo librarii in re eadem alias turbas dederunt. Editur: εἰ γὰρ ὄφελον, ὃ Κρίτων, οἷοί τε εἶναι οἱ πολλοὶ τὰ μέγιστα κακὰ ἐξεργάζεσθαι, ἵν' οἷοί τε ἦσαν αὐτὸ καὶ ἀγαθὰ (lege τὰγαθὰ) τὰ μέγιστα, καὶ καλῶς ἂν εἶχε, νῦν δὲ οὐδέτερα οἷοί τε, quis non perspicit insilicia et spuria esse verba tam frigida quam supervacua καὶ καλῶς ἂν εἶχε, quae vel in negligentissimo scriptore reprehendi debebant ea in PLATONE feremus?

Post haec omnia denique satis erit verbo admonere in *Ocyrode* 81, vs. 62, 63:

ποῖος στρατιώτης γέγονας, ἵνα παρεμβολῆν
βαλὼν σὺ πληγῆς;

emendandum esse ποῦ σὺ στρατιώτης et βαλὼν ἐπλήγης.

(Continuabitur).

EEN GEWAAND FRAGMENT VAN TROGUS POMPEIUS.

IUSTINUS *Historr. Philipp.* III. Cap. 2 en 3.

In de 1ste aflevering van het XIX^{de} Supplementdeel, pag. 156 vlgg. der *Neue Jahrbücher für Philologie und Paedagogik* von J. CH. JAHN enz. heeft Dr. R. SASCKE uit *Breslau* een zoogenaamd „längeres Bruchstück aus des TROGUS POMPEIUS verloren gegangenen Geschichtswerke” bekend gemaakt. Tegen deze vermeende aanwinst meen ik te moeten opkomen, en hoop den lezers van dit tijdschrift geene ondiensnt te doen door hunne aandacht te vestigen op de vergissing van dezen *Breslauschen* geleerde.

Professor BIELOWSKY te *Lemberg* heeft een vrij belangrijk stuk van TROGUS POMPEIUS gevonden bij gelegenheid van de uitgaaf der oudere *Poolsche* geschiedbronnen, welke eenige geleerden voorbereiden, waardoor dus het oude gerucht, dat door *Italiaansche* geestelijken een geheel afschrift van het werk van TROGUS POMPEIUS naar *Polen* zou gebragt zijn, eenige meerdere waarschijnlijk verkreeg. — Genoemde professor verzamelt de overige fragmenten van TROGUS, en had nu aan den heer SASCKE een afschrift verzocht van een ander onbekend fragment, dat gevonden wordt in het werk van den predikmonnik IACOBUS DE CESSOLIS of CESSULIS of CASSULIS uit *Picardie*, die tegen 't einde der 15de eeuw vier *tractatus* schreef *de ludo scaccorum*, waarin eenige plaatsen van *Romeinsche* schrijvers voorkomen. De *Lycurgische* wetgeving beschreef hij in 't einde van *Cap. 4, tractat. II.*

met de woorden van TROGUS POMPEIUS, die door Dr. SASCKE reeds bij voorraad aan de letterkundige wereld bekend worden gemaakt, om de verhouding te doen opmerken, waarin TROGUS POMPEIUS staat tot het onder den naam van IUSTINUS doorgaande uittreksel. Te dien einde geeft hij de plaats, zooals die in twee *Breslausche* hss. gelezen wordt, en die hieronder volgt, daar ik de zeldzame uitgaaf van dezen IACOBUS te *Milaan* 1479 fol. niet heb kunnen vergelijken. Als »Parallelstelle" verwijst Dr. SASCKE op IUSTINUS III. II. 6—12, en zegt, dat eene vergelijking het belangrijke verschil tusschen oorspronkelijk en uittreksel aantoot; verder maakt hij de gevolgtrekking, dat deze voorstelling van TROGUS meer naar het anecdotengeschrift van PLUTARCHUS overhelt, dan naar de krachtige uiteenzetting bij ARISTOTELES *Polit.* II. 9 en 10, en eindigt met de opmerking, dat menig punt uit de oudheid opgehelderd zou worden, zoo wij den geheelen TROGUS hadden.

Dit laatste zal niemand aan Dr. SASCKE durven betwisten, al ware de plaats uit IACOBUS nooit aan de vergetelheid ontrukkt. Doch er is iets anders; ik beweer, dat het omgekeerde waar is van hetgeen SASCKE zich voorstelt; de plaats van IACOBUS is niet ontleend aan 't werk van TROGUS, dat IUSTINUS excerpeerde, maar het is een afschrift van het excerpt van IUSTINUS; daar wij reeds het oorspronkelijk kenden, hebben wij niets aan het min of meer omgewerkte en verkorte stuk van IACOBUS.

Het is bekend, dat de *Historiae Philippicae* van IUSTINUS in de middeleeuwen onder den naam van TROGUS POMPEIUS doorgingen, en de schrijver begint met te verklaren, dat de meeste in *Polen* gevondene fragmenten van TROGUS later bleken te zijn plaatsen uit IUSTINUS. Juist hetzelfde heeft plaats bij onzen IACOBUS, die TROGUS noemde, doch IUSTINUS afschreef. De heer SASCKE zag dit niet, daar hij, reeds tevreden met § 6—12 van *Caput* II, verzuimde het volgende *Caput* van IUSTINUS te vergelijken; en meende dat hetgeen in § 6—12 staat een excerpt zou zijn over de Lycurgische wetgeving, waarvan de ongerijmdheid uit den inhoud van die woorden blijkt. Neen, IACOBUS schreef het verhaal der geheele wetgeving van IUSTINUS af, *Cap.* II. 8—12 en *Cap.* III. 1—12, zoo als ieder ten duidlijkste zal zien uit de vergelijking van het volgende:

IUSTINUS

uitg. v. GRANV. L. B. 1701. 8°.

Cap. III. § 10. Haec (de opgenoemde wetten van Lycurgus) quoniam primo, solutis ante moribus, dura videbat esse, auctorem eorum Apollinem Delphicum fingit, et inde se ex praecepto numinis detulisse, ut consuescendi taedium metus religionis vincat.

§ 11. Dein ut aeternitatem legibus suis daret, iureiurando obligat civitatem, nihil eos de eius legibus mutatuos priusquam reverteretur; et simulat se ad oraculum Delphicum proficisci consulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur.

§ 12. Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abticique in mare ossa sua moriens iussit, ne relatis Lacedaemonem, solutos se Spartani religione iuristurandi in dissolvendis legibus arbitrarentur.

Cap. II.

§ 9. Populum in obsequia principum, principes ad iustitiam imperiorum formavit.

§ 10. Parcimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiae assidua frugalitatis consuetudine faciliorem fore.

§ 11. Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium iussit.

§ 12. Auri argentique usum velut omnium scelerum materiam sustulit.

Cap. III. § 1. Administrationem reipublicae per ordines divisit.

§ 2. Regibus potestatem bellorum, magistratibus iudicia per annuas successiones, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, vel creandi quos vellet magistratus, potestatem permisit.

§ 3. Fundos omnium aequaliter inter omnes divisit, ut aequata patrimonium neminem potentiorum altero redderent.

§ 4. Convivari omnes publice iussit,

IACOBUS

velg. ⁷t perkamenths. van de 14^e eeuw. Codex Rhedigeranus.

... quemadmodum refert Trogus Pompeius, de Liguteo¹ quodam nobile rege², qui finxit quasdam leges³ observandas et iuramento astrinxit civitatem et populum. Auctor vero ipsarum fuerat Apollo delphicus pythicus. Cum eas populus propter earum duritiam⁴ solvere vellet et Liguteus⁵, quia iustae erant, populum et civitatem iuramento astrinxisset, quod eas non solverent⁶ donec consulisset Apollinem et⁷ reversus responsum portaret,

ad Cretam insulam in exilium ivit, ibique perpetuum peregit exilium, ut praedictae leges per populum⁸ servarentur. Cumque morti appropinquasset⁹, ossa sua in mari proici mandavit, ne, si forte mortui ossa ad civitatem adfutam fuissent delata, existimarent se solutos a iuramento; praedictas autem leges, quia iustae erant et utiles hic scribemus¹⁰.

Prima lege populum in obsequium principum et principes¹¹ ad custodiam populi ad iustitiam impiorum formavit.

2°. lege parcimoniam¹² persuasit existimans¹³ laborem militiae assidua frugalitatis consuetudine faciliorem fore.

3°. emi singula non pecunia, sed compensatione mercium iussit¹⁴.

4°. auri et argenti velut¹⁵ omnium villorum materiam constituit¹⁶.

5°. ad administrationem reipublicae per ordinem divisit; regibus potestatem bellorum; magistratibus iudicia et annuas¹⁷ sanctiones; senatui custodiam legum; populo eligendi vel creandi quos vellet magistratus potestatem permisit.

6°. fundos omnes aequaliter divisit, ut equa essent¹⁸ patrimonium et neminem aliis potentiorum redderent.

7°. convivari¹⁹ omnes publice ius-

IUSTINUS.

ne cuius divitiæ vel luxuria in occulto essent.

§ 5. Iuvenibus non amplius una veste uti toto anno permisit, nec quemquam cultius quam alterum progredi; nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur.

§ 6. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci praecepit, ut primos annos non in luxuria sed in opere et laboribus agerent.

§ 7. Nihil eos somni causa substernere, et vitam sine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quam viri facti essent, statuit.

§ 8. Virgines sine dote nubere iussit,

ut uxores eligerentur, non pecuniae; severiusque matrimonia sua viri coercerent, cum nullis dotis frenis tenerentur.

§ 9. Maximum honorem non divitum et potentium, sed pro gradu aetatis senum esse voluit. Nec sane usquam terrarum locum honoratiorem senectus habet.

Cap. II. § 8. nihil lege ulla in alios sanxit, cuius non ipse primus in se documenta daret.

IACOBUS. Cod. Rhedig.

sit, ne cui divitiæ sint causa luxuriæ in occulto.

8°. iuvenibus tum ³⁰ non amplius nisi una veste uti toto anno permisit.

9°. pueros pauperes non in foro sed in agro deduci iussit ²¹, ut primos ²² annos non in luxuria ²³ nec ioco sed in opere agerent.

10°. statuit virgines sine dote nubere.

11°. ut uxores eligerentur, non pecunia iussit.

12°. et ultima ²⁴ maximum honorem non divitum, sed per gradum ²⁵ aetatis senum esse voluit.

Nulla autem lege aliquid sanctivit, cuius primus ²⁶ ipse servando aliis non fuerit in exemplum.

Men wachte zich dus, het hoog geroemde fragment onder die van TROGUS op te nemen, en late het slechte afschrift van IACOBUS voor goed rusten met al de gevolgtrekkingen van den *Breslauschen* geleerde.

Verskil van lezing volgens het *Breslausche* papier- en perkamenths. in de Akademische Bibliothek, 4. fol. 64.

1) Ligurco. — 2) nobili milite. — 3) achter leges volgt: et quia populo duræ videbantur, tamen, quia iustæ erant, auctorem earum Apollinem delphicum dixit fuisse. — 4) dementiam. — 5) Ligurcus populum in civitate. — 6) solvant. — 7) Delphicum ac. — 8) ontbreekt: per populum. — 9) appropinquasset morti. — 10) subscripsimus. — 11) principes in obsequium populi atque in iustitiam. — 12) parsimoniam. — 13) aestimans. — 14) mandavit. — 15) velut. — 16) instituit. 17) annuas. — 18) ut etiam patrimonia neminem. 19) comminari. — 20) ontbr. tum. — 21) iubet. — 22) primo. — 23) in ludo aut ioco. — 24) ontbr. et ultima. — 25) pro gradu. — 26) primo.

Niet ligt zal men kunnen bewijzen welke afwijkingen met de woorden van IUSTINUS wij op rekening van de afschrijvers moeten zetten, en welke wij aan den predikmonnik verschuldigd zijn. Ik kan mij evenwel niet weêrhouden om eenige bepaalde fouten der afschrijvers aan te toonen. Zoo houd ik mij overtuigd dat de lezing *dēntiam* d. i. *dementiam*, waaraan ook SASCHE zich stoot, ontstaan is uit *duritiam*; dat in de negende wet de *s* van *primos* in *Cod. Wrat.* in de pen bleef, even als de lezing in de twaalfde *per gradum* in *Cod. Rhed.* voor *pro gradu* uit de verwarring der *compendia* ontstond. Drie andere afwijkingen van den tekst van IUSTINUS moeten, al staan zij ook in beide hss., aan de afschrijvers geweten worden en niet aan IACOBUS. Ik kan mij namelijk niet voorstellen, dat de vrome monnik in de eerste wet de vorsten aan de regtvaardigheid der *godeloozen* zou hebben overgelaten, »*principes*» zegt hij, »*ad iustitiam impiorum formavit*,» welke onzin terstond verdwijnt bij 't vergelijken van de woorden van IUSTINUS, die *imperatorum* schreef, even als IACOBUS moet gedaan hebben; de hss. zullen wel hebben *impiorum*. Evenmin kan de predikmonnik in de vierde wet het goud en zilver met de *materia omnium viliorum* gelijk gesteld hebben; het omgekeerde kan plaats hebben, 't zij men door *viliora* al wat leelijk is versta, 't zij al wat goedkoop is; men zal 't dus wel met mij eens zijn, dat IACOBUS het woord *scelerum* weêrgaf door *viliorum*. Verder zou LYCURGUS eene wijze bepaling gemaakt hebben in de negende wet, opdat de arme knapen hunne eerste jaren niet in *weelde* zouden doorbrengen; hiertoe is zelden kans en was te *Sparta* wel 't minst gelegenheid; gelukkig dat uit de woorden van IUSTINUS in § 7 ten duidelijkste blijkt, dat er in plaats van *pauperes* door IACOBUS is gelezen geworden *puberes*. — Dat IACOBUS evenwel in 't afschrijven niet nauwkeurig is te werk gegaan, blijkt daaruit dat hij de *considerans* van de tiende wet tot eene elfde verhie; welligt las hij voor *at* bij IUSTINUS *et*; tenzij men dit aan het twaalfstal moet toeschrijven, waartoe IACOBUS de Lycurgische wetten bragt.

Leiden, Januarij 1854.

W. N. DU RIEU.

AANTEKENINGEN OP CAESAR ¹.

DE B. G. II. XII. 1.

»*Postridie — in fines duxit et magno itinere confecto ad oppidum Noviodunum contendit.*»

Over de woorden *magno itinere confecto* laat Prof. NIPPERDEY in zijne uitgave van CAESAR, pag. 60, zich op de navolgende wijze uit: »*Magno itinere confecto Noviodunum contendisse* »*Caesar ita demum dici poterat, ut duo itinera tamquam inter se separata intelligerentur, prius magnum, posterius, quo confecto Noviodunum contendebatur.*»

Het schijnt mij toe dat NIPPERDEY zich vergist. Ware het met de zaak zoo gelegen, als hij meent, dan zou CAESAR hebben geschreven: »*maiore itinere confecto.*» Waar toch van twee zaken vergelijkenderwijze gesproken wordt, daar is de *comparativus* onmisbaar voor romeinsche ooren. De zaak is deze, dat CAESAR den langen weg had afgelegd en aan het einde daarvan *Noviodunum* lag, als het doel zijner reis. Hij had *confecto* kunnen weglaten, maar het kan er even goed blijven. Ook wij bedienen ons van dergelijke synonyme uitdrukkingen en zeggen even goed *na een grooten dagmarsch*, als *nadat hij een grooten marsch had afgelegd*.

---

¹) De redactie neemt natuurlijk de verantwoordelijkheid voor de stukken in de *Mnemosyne* slechts voor een zeer gering gedeelte op zich: die verantwoordelijkheid is van de onderteekening niet af te scheiden. Evenwel oordeelt de redactie dienstig mede te deelen, dat de geachte schrijver van bovenstaand stuk haar geene keus uit zijne aantekeningen heeft toegestaan, maar is blijven aandringen, dat het stuk in zijn geheel zou worden opgenomen of geweigerd. RED.

Magno itinere staat hier tegen over *iusto itinere*, welke woorden wij met *confecto* aantreffen B. C. III. 76: »*Confecto iusto itinere eius diei.*» Op het einde van datzelfde *cap.* lezen we weder: »*Duplicato eius diei itinere octo millia passuum ab eo loco procedit.*»

De eerstgenoemde plaats verschilt daarin van de onderhavige, dat twee handelingen als op elkander volgend worden gedacht; de laatstgenoemde komt hierin overeen, dat de eene daad wordt ten einde gebracht, terwijl de andere geschiedt. Overigens evenwel is de zegswijze in beide plaatsen dezelfde, als die van II. 12. Ook komen dezelfde woorden in denzelfden zin nog hier en daar bij CAESAR voor, b. v. B. C. VII. 56: »*Magnis itineribus confectis — venit.*» Vergel. B. A. 36 en 66.

De Metaphrast schijnt zich de zaak eveneens te hebben gedacht, als wij; hij zegt namelijk: Πολλήν τε ἤδη ἀνάσας ἴδδον πρὸς πόλιν αὐτῶν Νουίδουον καλουμένην παρεγένετο.» Mij dunkt, we hebben geen reden, om hier iets te veranderen en blijven daarom bij de gewone lezing.

DE B. G. III. XIII. 1.

Bij gelegenheid eener vergelijkende beschouwing van de schepen der *Galliërs* en der *Romeinen* zegt CAESAR: »*Carinae aliquanto planiores, quam nostrarum navium, quo facilius vada ac decessum aestus excipere possent*» enz. Op deze plaats teekende OUDENDORP reeds aan: »*Petavius praebet ad decessum aestus s. cum aestus decedit. Recte quidem, ut vada sit nominativus*», wat verder evenwel schijnt hij de *hypallage*, in bovengemelde woorden »*naves excipiunt vada*» vervat, te willen verdedigen: althans hij brengt gelijklopende plaatsen bij.

Ook HERZOG, NIPPERDEY en anderen behielden deze lezing: hetgeen mij grootelijks verwondert. Want de plaats blijft, al kon men ook de *hypallage* verdedigen, daarom niet minder vreemd en moeilijk. De opeenvolging toch en verbinding der denkbeelden en de vergelijking met het voorgaande *Caput*, doen, dunkt mij, duidelijk uitkomen, dat CAESAR niet heeft willen te kennen geven, dat de schepen zoo plat van bodem waren, om niet te veel van *de ebbe* te lijden te hebben (want hoe

kan de *afloop* zelf van het water zoo veel gevaar veroorzaken?); maar het gevaar kwam van de ondiepten: ze waren bang, dat de schepen op de klippen en rotspunten zouden stooten of op het drooge blijven zitten, bijaldien ze zeer diep gingen. Nu konden ze gemakkelijk in een ondiep vaarwater blijven, en al raakten ze vast, ze werden bij den eersten vloed den besten weer vlot. En willen wij nu hetgeen in het vorige *Caput* uitgebreider is verhaald kortelijk zamenvatten, dan komt de inhoud hierop neder. De schepen der *Romeinen* konden bij eb noch vloed aan wal komen, en in volle zee waren ze tegen de groote golven en de stormen niet bestand, terwijl het omgekeerde bij de Gallische schepen plaats had: de reden hiervan wordt in *Cap.* 13 gegeven. In de eerste plaats namelijk waren de bodems platter, om, als de ebbe kwam, beter op het drooge te kunnen blijven, en ten andere de voor- en achterstevens hoog, om de golven te beletten, dat ze over het schip sloegen enz. Mij dunkt, zoo loopt de zin geleidelijk af en de woorden hebben eenen duidelijken zin, hetgeen we, naar mijn gevoelen, moettelijk kunnen zeggen van de lezing, die tegenwoordig in zwang is. Want wat is *vada ac decessum aestus excipere* anders dan onzin? De grieksche vertaler schijnt er al mede verlegen geweest te zijn: althans hij laat het woord *vada* onvertaald en bepaalt zich bij deze uitdrukking: ἵνα τὴν ἀμώπτιδα ἴσον δύναιντο ὑποφέρειν.

Aan plaats en, om onze lezing *ad decessum aestus* te verdedigen, ontbreekt het geenzins. Bij *LIVIVS VI. 27* lezen we: *ad famam*, bij *SURT. Domit. 7*: *ad summam ubertatem*, bij *NEPOS Attic. X. 2*: *ad famam imperatorum*.

DE B. G. III. XIII. 8.

»*Et eadem de causa minus commode scopulis continebantur.*»

NIPPERDEY nam eene oude lezing weer op en schreef in plaats van *scopulis*, *copulis*. Dit woord was reeds lang bij ons uit de mode; de conjectuur dankte aan *HOTOMANN* haren oorsprong maar voor eenige jaren bewees *HERZOG*, naar mijn inzien voldingend, dat we de *vulgata* moeten behouden.

Hij zegt, dat noch het woord *copulae* bij de ouden voorkomt

in de beteekenis van *enterhaken*, noch *continere* ooit gebruikt wordt in den zin van *alligare* of *retinere*, en dat dit dus tegen *copulae* pleit.

Hij voor zich verkiest *minus incommode scopulis*, omdat *scopulis* in alle *codices* staat, en de Metaphrast vertaalt ὑπὸ τῶν σκοπέλων κατείχοντο; terwijl *incommode* in sommige *codices*, al zijn ze dan ook niet de beste, gevonden wordt.

Het schijnt hem, en met regt, beter en veiliger toe deze lezing te volgen, dan willekeurig *scopulis* te veranderen, dat genoegzaam gezag voor zich heeft.

Eadem de causa laat hij slaan op *firmitudo*, hetgeen een weinig vroeger staat: *minus incommode* staat bij hem gelijk met *sine magno detrimento* en *contineri scopulis* verklaart hij van de schepen, die in de baaijen en krekken, door rotsen en klippen omgeven, veilig konden ankeren. Tot bewijs hiervan voert hij aan de woorden *quum se vento dedissent*, die een weinig verder voorkomen, en waaruit blijkt, dat vroeger van schepen moet gewaagd zijn, die voor anker lagen; terwijl daarenboven uit de plaatsbeschrijving, *Cap. 12*, waar van vele landtongen en voorgebergten spraak is, duidelijk wordt, dat de aangenomen lezing geheel met den aard en den toestand der kusten van den westelijken oceaan in overeenstemming is. *Continere* toch beteekent zooveel als *angusto quodam spatio conclusum tenere*, zooals b. v. *continere castris*. Tot bevestiging kunnen ook nog dienen *B. C. II. 25*: »*Hic locus duobus promontoriis continetur*,” en *B. G. IV. 23*: »*Cuius loci haec erat natura atque ita montibus angustis mare continebatur*.”

DE B. G. V. XII. 2.

»*Qui omnes fere iis nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt et bello illato ibi remanserunt atque agros colere coeperunt*.”

De *Metaphrasis* geeft deze plaats zoo weder: οἱ τῶν πόλεων, ἐξ ἧν αὐτοὶ ὄντες εἰς τὴν Βρεττανίαν παρεγένοντο καὶ πόλεμον αὐτῶν ἐπενεγκόντες τοὺς ἀγροὺς εἰργάσαντο, τὸ ὄνομα ἔτι καὶ νῦν ἔχουσι ¹.

¹) Ik volg hier de nieuwe uitgave van BAUMSTARK, 1884. *Freiburg*.

Uit deze vertaling blijkt althans zooveel, dat de latijnsche woorden boven aangehaald zoo gelezen werden in die *codices*, naar welke de grieksche vertaling gemaakt is; daarbij bestaan er, voor zoover mij bekend is, geene varianten op deze plaats van CAESAR. Ook NIPPERDEY kent er geene, maar schrijft op pag. 80 van zijne uitgave der Commentarien: »Dubito, an scribendum sit . . . et bello sedato . . . Firmos enim sedes ponere »Belgae et agros colere non illato sed finito demum bello poterant.»

Ten bewijze voert hij aan B. G. II. XXIX. 4, waar van de *Aduatici* gezegd wordt, dat ze na menig gevecht vrede maakten en zich eene plaats ter woning uitkozen.

Ik voor mij ben overtuigd, dat NIPPERDEY hier wat te voorbarig is te werk gegaan en dat alles in de beste orde is. Want, al hebben de *Aduatici* vrede gemaakt en eerst daarna eene vaste woonplaats gekozen, zoo bewijst dit volstrekt niets tegen het verhaal van CAESAR aangaande de *Belgen*; zij konden immers zeer goed in *Britannie* blijven en de landen bebouwen, die ze in den oorlog gewonnen hadden. Juist daaruit, dat ze na den oorlog te hebben aangevangen (we nemen hier voor een oogenblik *bello illato* eens letterlijk) bleven, moeten we opmaken, dat ze de overhand gehad hebben, en die landen hebben kunnen bebouwen, welke ze gewonnen hadden. Maar liefst neem ik *bello illato* niet zoo woordelijk, en zie er eene aanwijzing in, dat ze de landen, die zij bezaten, door het regt des oorlogs en niet door overeenkomst of door minnelijke schikking verkregen hadden.

DE B. G. VII. XX. 3.

Gewoonlijk leest men daar: »*Persuasum loci opportunitate, qui se ipsum munitione defenderet.*»

Men ziet aanstonds, dat de plaats bedorven is. Van daar zegt NIPPERDEY: »Hic unum vitium aperuit Apitzius, quod ante eum viderat Bentleius, necessario dicendum fuisse, »qui se ipse defenderet.» »Sed ne »munitione» quidem ille locus se defendere poterat. Nam neque supra alla munitio commemorata est, neque Galli eo tempore omnino castra muniebant: » . . . Certam emendationem non reperio.»

Mij dunkt, dat er wel iets aan te doen is. De *Codd. Bongars.* 1 *Leid.* 3 geven als variant *que*², *Ed. Ant.* *quâ* in plaats van *qui*. Ik ben — daardoor en omdat de zin dezer woorden ongetwijfeld deze moet zijn, dat de plaats door de natuur als met eene borstwering voorzien was — op het denkbeeld gebragt om te lezen:

» *Persuasum loci opportunitate, quâ se ipse, ut munitione, defenderet.*”

Hoe gemakkelijk door de nalatigheid der afschrijvers en bij het gebruik van verkortingen uit *ipse ut, ipsum* kon ontstaan, ziet ieder en de grieksche overzetting schijnt ook daarheen te wijzen; daar lezen we: “Ὅτι δ’ ἐγγύτερον τῶν Ῥωμαίων ἢ πρόσθεν ἦλθον, τοῦτο ὑπὸ τῆς τοῦ χωρίου ἰσχυρότητος, δι’ ἑαυτοῦ σχεδὸν ἀμυνομένου, πεισθεὶς ἐποιήσάμην.

DE B. G. VII. XLVI. 1. 2.

» *Oppidi murus ab planitie atque initio adscensus recta regione, si nullus amfractus accederet, MCC passus aberat. Quidquid huic circuitus ad molliendum clivum accesserat, id spatium itineris augebat.*”

In plaats van *huic* slaat NIPPERDEY voor *huc* te lezen. Want, zegt hij: *Nulla est vox, quo huic referri possit. Nam rectae regioni circuitum accedere, ut Oudendorpius interpretatur, ideo non potest, quod notio rectae lineae omnem curvationis cogitationem aufert; adscensus autem, quo Morus huic respicere opinatur, quia h. l. idem est ac collis, non magis in censum venit. Qui enim collis brevior via minui aut longiore augeri potest?*

Het is duidelijk, naar het mij voorkomt, dat NIPPERDEY hier in twee opzigten dwaalt. Vooreerst in de uitlegging der plaats zelve en ten andere in zijn oordeel over *Morus*. Want *huc* kon niet op *numerus* slaan, zoo als NIPPERDEY wil, dewijl dit woord

²) Volgens OUDENDORP. Ik kan de juistheid van die opgave voor *Leid.* 3 bevestigen. Dit hs. draagt bij OUDENDORP n° 4918, maar dit is het nummer van den Catalogus der *Bibliotheca Huldrana* waaruit het hs. gekocht is. Thans voert het n° 406 van den laatsten Catalogus van hss. der Akademische Bibliotheek. E. J. K.

hier niet staat : het zou op *passus* kunnen terugzien , maar dan zouden die *passus* gezegd worden *aliquid circuitus accipere*.

Vervolgens zegt MORUS niet , dat de berg zelf grooter of kleiner werd , maar hij bedoelt met *adscensus* hier *via* , *qua adscendebatur* de weg , langs welken de berg bestegen werd , omdat men niet regtuit kon gaan , maar het pad zich rondom den berg slingerde en slechts op die wijze de top bereikt kon worden.

Adscensus kan nooit *den berg zelve* beteekenen , maar beduidt of de daad van 't beklimmen of *den weg* , waarlangs men opstijgt. De bedoeling van CAESAR ligt voor oogen : hij wil zeggen , dat de lengte van den weg , indien men regtuit ging , 1200 schreden bedroeg , maar eenige honderd schreden meer , als men een omweg moest maken. En zoo verstond ook de grieksche vertaler de woorden van CAESAR , weshalve het mij zeer verwondert , dat OUDENDONK hem ten bewijze van zijne verklaring aanhaalt. De grieksche woorden zijn : Αἱ δὲ πρὸς τὸ ἑαδίον τῆν τοῦ ὄρους ἀπεργάζεσθαι ἀνάβασιν οὖσαι σκολιότητες τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ ἠύξανον.

DE B. C. III. LXXXI. 2.

Op deze plaats teekent NIPPERDEY het navolgende aan : » *Graviter corrupta sunt haec verba : Nulla Thessaliae fuit civitas praeter Larisaeos , qui magnis exercitibus Scipionis tenebantur , quin Caesari parerent atque imperata facerent*. Nam unus erat Scipioni exercitus. Idem igitur hic factum est , quod horum comm. I. 85. 5. in classibus Hispanicis accidisse demonstravi pag. 145 , ut exaggerandi studio genuina verba libidinose a magistro commutarentur. Quid CAESAR scripserit , definiri nequit , cum vestigia antiquae scripturae servata esse nequaquam probabile sit."

De woorden waarop NIPPERDEY doelt in I. LXXXV. 5 zijn deze : » *Neque nunc se illorum humilitate neque aliqua temporis opportunitate postulare , quibus rebus opes augeantur suae , sed eos exercitus , quos contra se multos jam annos aluerint , velle dimitti. Neque enim sex legiones — neque tot tantasque classis paratas cet.*"

NIPPERDEY wil hier in plaats der laatste woorden schrijven

tot tantaque auxilia parata, omdat er zoo groote vloten in Spanje niet waren en daarentegen de hulpbenden niet worden genoemd, waarop met veel meer regt de epitheta *tot tantaque* van toepassing zijn. Ook hier heeft weer een *magister mutandi libidine* voor *auxilia* in de plaats gezet *classis*.

Het verwondert mij, dat een overigens zoo kundig en vernuftig man als NIPPERDEY, vooral wat de eerstgenoemde woorden betreft, zoo spreken kan, en op zoo losse gronden eene plaats verwerpt, die nog geheel niet behoefde te worden opgegeven. Wat de *magni exercitus Scipionis* betreft, behoef ik alleen te wijzen op eene andere plaats van CAESAR, waar dit woord in *plurali numero* voor een deel des legers gebruikt wordt, en die zoo duidelijk is en zoo vast staat, dat zij het sterkste bewijs oplevert, dat men verlangen kan: ik bedoel B. C. III. 25, waar CAESAR, die reeds naar Griekenland was overgestoken en reeds lang op de rest van zijn leger wachtte, de redenen opgeeft, die hem noodzaakten op den onverwijlden overtocht der overige legioenen aan te dringen. Daar staat, dat de bevelhebbers van POMPEIUS *crebris Pompeii litteris castigabantur, quoniam primo venientem Caesarem non prohibuissent, ut reliquos eius exercitus impedirent.*"

Ook het oordeel over I. 85 is te streng. De *codices* geven geene variant: de latiniteit laat niets te wenschen over; de zin is op zich zelve goed en laat zich, mijns inziens, wel verklaren, mits men zich van dien *libidinosus magister* maar kan losmaken en de omstandigheden in aanmerking neemt, onder welke CAESAR sprak en handelde. Ik heb reeds vroeger³ gelegenheid gehad, om opmerkzaam te maken op de groote redenen van ontevredenheid, welke de Aristokraten aan CAESAR gegeven hadden en hoe zich daaruit meer dan eene uitdrukking van hem laat verklaren. Daarover spreekt hij weder tot AFRANIUS, die als een arme zondaar voor hem staat en om de genade vraagt, die hij zelf (zie Cap. 75 en 76) vroeger niet bezwezen heeft. CAESAR wil evenwel goedertieren zijn; hij zal de troepen sparen, maar de gelegenheid is te schoon om eens

³) Zie mijne *Annotationes Criticae in Comm. de B. C.* in de *Miscellanea Philologa* van dit jaar, die eerlang het licht zullen zien.

een krachtig woord te zeggen over den partijhaat der aanhangers van POMPEIUS en de onregtvaardigheid hem aangedaan. Het gold hier bovendien het winnen van de harten der soldaten van POMPEIUS, die binnen het bereik zijner stem waren. Ze moesten eens goed inzien, hoe vergevensgezind hij was. Reeds had hij hen gespaard en goed bejegend, terwijl hunne eigene veldheeren hen hadden mishandeld. Ook nu spaarde hij zijne vijanden en deed hun wel, ofschoon hij in waarheid zeggen kon, dat hij zwaar beleedigd was.

Bij dat gevoel en onder die omstandigheden zal CAESAR wel eens wat overdreven hebben, en we zouden daarom reeds die *tot tantasque classis* heel goed kunnen verdragen; maar er is meer. Ik geloof zeker, dat CAESAR hier niet alleen voor zijn geest had, wat er in *Spanje* maar ook wat er bij *Massilia* gebeurd was en zich de beide oorlogen als één geheel dacht. Waarom hij alleen van *legiones* spreekt en niet van *auxilia* is duidelijk: onder de *legiones* worden de *auxilia* mede begrepen en als landleger tegenover de volgende *classes* gesteld. Behalve de schepen nu, die in *Spanje* waren uitgerust en die door NIPPERDEY zijn opgegeven, worden B. C. I. lvi. 17 groote schepen vermeld en vele van minder caliber en hetzelfde getal met vele booten B. C. II. 4.: voeg daarbij de 16 van NASIDIUS B. C. II. 6. en tel die bij de vloot in *Spanje* uitgerust, en men zal mij toegeven, dat CAESAR zich niet aan grootspraak heeft schuldig gemaakt.

Wat mij nog meer in deze opvatting versterkt is, dat CAESAR hier blijkbaar zinspeelt op de komst van DOMITIUS B. C. I. 36 in *Massilia* en de daarop gevolgde zending van NASIDIUS B. C. II. 3, blijkens de woorden *summissos duces*, welke dadelijk achter *tot et tantas classes* volgen, en op AFRANIUS en PETREIUS, die *legaten* waren, geen betrekking kunnen hebben, uithoofde van de beteekenis van dat *verbum*.

Wanneer we ons de zaken zoo mogen voorstellen, waaraan ik niet twijfel, dan geven we een beter grond voor het houden der *vulgata*, dan NIPPERDEY voor zijne conjectuur, die geheel en al op subjective gronden steunt.

Gouda, 6 Dec. 1883.

Dr. D. TERPSTRA.

AANTEKENINGEN

OP DE

WESPEN VAN ARISTOPHANES.

(Vervolg van bl. 57).

Vs. 634 vlg. οὐκ ἄλλ' ἐρήμας φεθ' οὗτος βραδίως τρυγήσειν.
καλῶς γὰρ ἕδειν ὡς ἐγὼ ταύτην κράτιστός εἰμι.

Zoo vs. 634 aan PHILOCLEON toekomt, op wiens naam het staat, moet natuurlijk οὗτος op BDLYCLEON doelen. De zin is derhalve ongeveer deze: „Nee (gij hebt nooit iemand zoo goed hooren spreken, als mij), maar deze vriend (BDLYCLEON) hoopte op eene gemakkelijke zege zonder strijd.” Het scheelt veel, dat dit ons gezond verstand zou kunnen voldoen. Het spreekwoord ἐρήμας τρυγᾶν is uit den aard der zaak alleen toepasselijk op den redenaar, die het eerst spreekt; want alleen deze is in de gelegenheid om zonder strijd regt te behouden, zoo zijn tegenstander niet antwoordt. Niet BDLYCLEON, die wederleggen moet, maar PHILOCLEON, die het eerst optreedt, kan dus ἐρήμας τρυγᾶν. De gevolgtrekking ligt voor de hand; het vers moet van BDLYCLEON wezen en deze het spreekwoord op zijnen vader toepassen; alleen het volgende vers verblijft aan PHILOCLEON. Hiermede is echter de zaak niet afgedaan; want zoo men vs. 634 aan BDLYCLEON toeschrijft, maar overigens de plaats onveranderd laat, zal vooreerst BDLYCLEON den triomfzang van het koor:

οὐ πάποθ' οὕτω καθαρῶς
οὐδενός ἠκούσαμεν οὐ-
δὲ ξυνετῶς λέγοντος.

beamen en met οὐκ erkennen dat niemand ooit met zoo veel doorzigt gesproken heeft, als zijn tegenstander; en ten tweede PHILOCLEON, die oogenblikkelijk met den lof van het koor over zijne rede behoorde in te stemmen, met vs. 635 veel te laat komen. Men zette derhalve de beide verzen om en schrijve:

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

καλῶς γὰρ ἦδειν ὡς ἐγὼ ταύτη κράτιστός εἰμι.

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

οὐκ ἄλλ' ἐρήμας οἶεθ' οὗτος βᾶδως τρυγήσειν.

De uitlegging die ik aan het tweede vers geef, hrengt natuurlijk mede, dat φεθ' in een *praesens* veranderd moet worden.

vs. 642 vlg. *ᾧσθ' οὗτος ἤδη σκορδινᾶται κάστιν οὐκ ἐν αὐτοῦ.
ἢ μὴν ἐγὼ σε τήμερον σκύτη βλέπειν ποιήσω.*

Deze twee verzen zijn evenmin beiden van PHILOCLEON als vs. 634 vlg. Men oordeele slechts. Het eerste vers past zeer goed voor PHILOCLEON, die op de overwinning rekt en gelooft dat zijn zoon daarvan zoo goed overtuigd is, als hij; van daar dat hij van dezen zegt: » hij staat zich reeds te rekken en is geheel buiten zich zelve.» Hierop is niets aan te merken. Het tweede vers is minder passend. De man, die in het vorige vers gelooft de zege reeds behaald te hebben, kan in het volgende niet spreken, als ware de strijd nog niet beslist en moest de beurt nog aan hem komen:

ἢ μὴν ἐγὼ σε τήμερον σκύτη βλέπειν ποιήσω.

Ook is het vreemd, dat PHILOCLEON, die in het vorige vers het woord nog tot het koor rigt en van BDELYCLEON in den derden persoon spreekt, hier zonder aanleiding eensklaps zich tot dezen wendt. Ik ben overtuigd dat hier, even als boven, aan vader en zoon ieder één vers toekomt. Het eerste is van PHILOCLEON; het tweede is het antwoord van BDELYCLEON.

vs. 656 vlg.

*καὶ πρῶτον μὲν λόγισαι Φαύλωσ, μὴ ψήφοις, ἀλλ' ἀπὸ χειρὸσ,
τὸν φόρον ἡμῖν ἀπὸ τῶν πόλεων συλλήβδην τὸν προσιόντα.*

Het artikel bij *προσιόντα* verbreekt het verband, dat tusschen dit woord en *ἀπὸ τῶν πόλεων* noodzakelijk bestaan moet

en bederft dien ten gevolge de constructie van het gansche vers. Waarschijnlijk had ARISTOPHANES geschreven:

τὸν φόρον ἡμῖν ἀπὸ τῶν πόλεων συλλήβδην νῦν προσίδντα.

even als men in vs. 707 leest:

εἰσὶν γε πόλεις χίλιαι, αἱ νῦν τὸν φόρον ἡμῖν ἀπάγουσι.

vs. 669 vlgg.

κἄθ' οὗτοι μὲν δωροδοκοῦσιν κατὰ πεντήκοντα τάλαντα
ἀπὸ τῶν πόλεων, ἐπαπειλοῦντες τοιαυτὴ κἄναφοβοῦντες·
δώσατε τὸν φόρον, ἢ βροντήσας τὴν πόλιν ὑμῶν ἀνατρέψω.

Indien de volksmenners en redenaars, die van de bondgenooten geschenken wilden ontvangen, om hun doel te bereiken, in dier voege hadden gesproken, zouden zij een' dubbelen misslag begaan hebben, tegen hun eigen belang en tegen het *Attisch* taalgebruik. Want de staat, wien de φόρος toekwam, zou het voordeel genoten hebben, terwijl de hatelijkheid der bedreiging die van hen was uitgegaan voor hunne rekening bleef. En wat het tweede punt betreft, de taal is ver van zuiver. De *Atheners* zeggen nimmer δίδναι, maar altijd φέρειν of ἀπάγειν τοὺς φόρους, gelijk vele voorbeelden van ARISTOPHANES, THUCYDIDES, DEMOSTHENES en anderen kunnen bewijzen. Daarenboven was bij eene zoo krachtige bedreiging veeleer een *imperativus*, dan een *futurum* te wachten. De woorden δώσατε τὸν φόρον zijn derhalve bedorven en moeten naar mijne overtuiging plaats maken voor den *imperativus* δωροφορεῖτ', die, daar hij uit dezelfde bestanddeelen is zamengesteld, misschien door den afschrijver voor een *compendium* van δώσατε τὸν φόρον gehouden is. De lettergreep, die aan het *metrum* ontbreekt, moet aangevuld worden door ἐγώ, dat hier gansch niet overtollig is. Men schrijve dus:

δωροφορεῖτ', ἢ ἔγὼ βροντήσας τὴν πόλιν ὑμῶν ἀνατρέψω.

In het vorige vers leze men: παρὰ τῶν πόλεων, want δωροδοκεῖν wordt, zoo ik mij niet vergis, nimmer met ἀπό verbonden.

vs. 684 vlg.

σοὶ δ' ἦν τις δῶ τοὺς τρεῖς ὀβολοὺς ἀγαπᾶς, οὐς αὐτὸς ἐλαύνων,
καὶ πεζομαχῶν καὶ πολιορκῶν ἐκτίσω πολλὰ πονήσας.

De *dativus* οἷς van *Cod. R.*, aan welken BERG de voorkeur

geeft, voldoet mij evenmin als de *accusativus oûs*, dien men in andere uitgaven vindt. De naamval, die hier vereischt wordt, is de *genitivus partitivus*; BDELICLEON wil zeggen, dat het volk van alles wat door zijn' moed en inspanning in de schatkist komt, alleen den *triobolus* werkelijk in bezit krijgt. Men leze dus: ὦν αὐτὸς ἐλαύνων κτέ.

De waarschijnlijkheid dezer gissing wordt verhoogd door het volgende *scholium*: τὸν Φόρον (l. τοὺς Φόρους) λέγει, ἀφ' ὧν ἐδίδδοτο τὸ τριώβολον.

vs. 700 vlgg.

στις πόλεων ἄρχων πλείστων ἀπὸ τοῦ Πόντου μέχρι Σαρδοῦς, οὐκ ἀπολαύεις πλὴν τοῦθ' ὃ Φέρεις, ἀκαρῆ· καὶ τοῦτ' ἐρίῳ σοι ἐνστάζουσιν κατὰ μικρὸν ἀεὶ, κτέ.

De uitlegging van τοῦθ' ὃ Φέρεις, die de *scholiast* geeft, τοῦθ' ὃ Φέρεις ἰμάτιον, is te belagchelijk om een oogenblik in aanmerking te kunnen komen. Het is echter niet gemakkelijk voor die woorden eene betere verklaring te vinden. Het verband eischt, dat men ze van het geringe loon der regters versta, dat op dezelfde wijze in vs. 661 vlgg. en in vs. 684 vlg. aan de rijke inkomsten van den staat tegenovergesteld wordt. Doch hoewel *μισθὸν Φέρειν* loon trekken beteekent, herinner ik mij niet ergens eene plaats gelezen te hebben, waar *Φέρειν* alléén zonder *μισθόν* of een woord van soortgelijke beteekenis dien zin had; buitendien kan de toehoorder niet raden, dat hier van het loon sprake is, betwelk in de laatste verzen niet genoemd wordt, en voegt de *singularis* niet wel bij liet volgende *ἀκαρῆ*. De plaats is bedorven; ARISTOPHANES had waarschijnlijk geschreven: οὐκ ἀπολαύεις, πλὴν *μισθοφορεῖς ἀκαρῆ*· καὶ ταῦτ' ἐρίῳ σοι κτέ.

De omstandigheid, dat πλὴν hier zonder *ὅτι* gebruikt werd, heeft tot de omschrijving πλὴν τοῦθ' ὃ *μισθοφορεῖς* en deze wederom tot de corruptie aanleiding kunnen geven.

vs. 814. αὐτοῦ μένων γὰρ τὴν Φακῆν βροφῆσομαι.

Een zwak vers, dat als uitlegging van het voorgaande geheel overbodig is. Ieder *Athener* wist dat men den koortsachtigen zieke eene *Φακῆ* voorzette, en kon dus den zin van *κἂν γὰρ πυρέττω τόν γε μισθὸν λήψομαι*, na de mededeeling van BDELIC-

CLEON, zonder verdere verklaring zeer goed vatten. Misschien is het geïnterpoleerd.

vs. 819.

θήρων εἰ πως ἐκκομίσαις τὸ τοῦ Λύκου.

In dit vers zijn vooreerst de partikels *εἰ πως* verdacht, die zich met *ἐν ἔτι ποθῶ* niet laten verbinden, en toch van een voorafgaand *verbum* moeten afhangen; voorts de vorm van den *optativus ἐκκομίσαις* in plaats van *ἐκκομίσειας*, en eindelijk de zamenstelling van het *verbum* met *ἐκ*, daar toch PHILOCLEON wel niet verwacht zal hebben, dat zijn zoon de kapel van LYCUS uit huis mede zou brengen. In een fragment van HERODIANUS (zie Dr. KAPPETNE VAN DE COPPELLO *Observ. Crit.* p. 22) leest men het vers eenigzins anders:

θήρων εἰ πῶς μοι κομίσαιο τοῦ Λύκου.

De tekst is hier niet minder bedorven, maar het verschil van lezing kan ons misschien op den regten weg helpen. Ik vermoed namelijk, dat ARISTOPHANES geschreven had:

θήρων οὐ πῶς μοῦκομίσαας τὸ τοῦ Λύκου.

Het zamengestelde *ἐκκομίσαις* is eene corruptie van *ἐκομίσαας*; toen deze de overhand gekregen had, heeft men *μοι*, dat voor het *metrum* niet meer noodig was, weggelaten.

vs. 839 vlg.

τοῦτ' ἄρα πρῶτον ἐβδίκημα τῷ πατρὶ
εἰσακτέον μοι· σὺ δὲ κατηγορεῖ παρών.

ARISTOPHANES had ongetwijfeld bij *κατηγορεῖ* een *participium* gevoegd, doch niet *παρών*, dat overbodig is en alleen kon strekken om den lagchlust der hoorders op te wekken. Daar BDELICLEON zegt, dat het hem voorbehouden is, om als regterlijke overheid de zaak bij zijnen vader in te leiden (*εἰσακτέον*), is het meer dan waarschijnlijk dat hij den slaaf aanbeveelt, om de *λήξις* voor zijne rekening te nemen. Misschien heeft dus de dichter geschreven:

σὺ δὲ κατηγορεῖ λαχών.

In de *codices* worden, zoo als men weet, $\bar{\lambda}$ en $\bar{\pi}$ meermalen verwisseld. Het spijt mij van harte dat ik van $\bar{\chi}$ en $\bar{\rho}$ hetzelfde niet mag beweren.

vs. 859 vlgg.

ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ.

τοῦτ' ἄρα πρῶτον τὰδίκημα τῷ πατρὶ
 εἰσακτέον μοι· σὺ δὲ κατηγορεῖ παρών.

ΞΑΝΘΙΑΣ.

μὰ Δι' οὐκ ἔγωγ', ἀλλ' ἄτερός Φησιν κύων
 κατηγορήσειν, ἣν τις εἰσάγῃ γραφὴν.

Vers 842 is niet van ARISTOPHANES. Het is vooreerst overbodig; want welk toehoorder of lezer zal niet aanstonds begrijpen, dat men bij *Φησιν* hetzelfde *verbum* denken moet als bij *ἔγωγε*, namelijk *κατηγορήσειν*, zonder dat het daarom noodig is het woord zelf er bij te voegen? De schrijver heeft daarenboven in de volgende woorden getoond, dat hij met de taal der *Attische* regtspleging volkomen onbekend is. ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ, die voor *thesmotheet* speelt, is voornemens de zaak van den hond voor de regtbank van zijnen vader in te leiden (*εἰσακτέον μοι*); daar hij echter zulks niet doen kan, ten zij eerst iemand eene beschuldiging ingesteld heeft, verzoekt hij ΧΑΝΘΙΑΣ deze taak op zich te nemen (*σὺ δὲ κατηγορεῖ παρών*).

De beschuldiging moet dus hier, even als in alle andere gevallen de *εἰσαγωγή* voorafgaan. Ondertusschen zou de hond, volgens dezen schrijver, gezegd hebben, dat hij bereid was om te beschuldigen, *ἣν τις εἰσάγῃ γραφὴν*; als ware de verhouding omgekeerd en moest de *εἰσαγωγή* vóór de beschuldiging plaats vinden. De *interpolator* heeft vs. 840 verkeerd begrepen en gemeend dat *εἰσάγειν* aldaar beteekende *het instellen van de beschuldiging* en *κατηγορεῖν* *het houden van de rede door den aanklager*; van daar zijne vergissing.

vs. 868—873 en vs. 885—890.

Het gezang van het koor bij gelegenheid van het plengoffer en het gebed van ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ, bestaat uit twee gedeelten, de *strophe* en de *antistrophe*, waarvan de eerste op het plengoffer, de tweede op het gebed volgt. Het koor zelf geeft dit te kennen in vs. 863 vlgg.

καὶ μὴν ἡμεῖς ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς

καὶ ταῖς εὐχαῖς

Φήμην ἀγαθὴν λέξομεν ὑμῖν.

Deze opmerking geeft ons aanleiding tot eene vraag. De

overeenkomst tusschen het aantal verzen van de *strophe* en de *antistrophe* vordert, dat wij vs. 868,

εὐφημία μὲν πρῶτα νῦν ὑπαρχέτω.

hetwelk door BDELICLÉON uitgesproken wordt, mede bij de *strophe* tellen; want zoo men aanneemt dat de *strophe* eerst met het volgende vers begint, zal men bevinden, dat zij eenen *trimeter* minder heeft dan de *antistrophe*.

Maar laat de aard van het vers wel toe, dat wij het als een deel van den koorzang beschouwen? Ik geloof het niet. BDELICLÉON is één der tooneelspelers, maar niet medelid van het koor en een vers uit zijnen mond kon dus niet tot de *strophe* van eenen koorzang behooren, tenzij op dezelfde plaats in de *antistrophe* weder een vers van hem of van een der andere tooneelspelers gevonden werd, en dus de koorzang tevens een beurtzang ware. Wij weten echter dat hier aan zoo iets niet te denken valt. Daarenboven is immers BDELICLÉON zelf de man, die het plengoffer doet, en zal nu een gezang dat door het koor ter zijner eere na het offer aangeheven moet worden, beginnen met een vers van hem zelve, van eenen geheel anderen inhoud en dat het offer voorafgaat? Hier blijft, dunkt mij, geen plaats voor twijfel meer over; het vers kan niet tot de *strophe* behooren.

Het evenwigt tusschen de beide gedeelten van den koorzang, dat alleen door vs. 868 gered werd, is nu verbroken; de *strophe* heft aan met éenen *iambicus*; de *antistrophe* daarentegen met twee. De tekst kan zóó niet uit de handen des dichters gekomen zijn. Men moet aannemen dat één van beiden, of de *strophe* één vers verloren heeft, of de *antistrophe* geïnterpoleerd is. Wij hebben geene reden om in de *strophe* aan eene leemte te denken; de taal is zuiver en de zin en het verband zoo duidelijk en eenvoudig, dat men hier geene corruptie van welken aard ook onderstellen mag. In de *antistrophe* is de zaak zoo gaaf niet. De tweede *iambicus* van den aanhef:

ξυνευχόμεσθα [ταῦτά] σοι κἀπάρδομεν

νέαισιν ἀρχαῖς ἕνεκα τῶν προλελεγμένων.

geeft stof tot eenige bedenkingen.

Het koor dat door den korten zang na het plengoffer en het gebed zijne blijdschap over de verzoening van vader en

zoon zou te kennen geven (vs. 863 vlgg.), wordt in de woorden ἐπάρδομεν νέαισιν ἀρχαῖς eensklaps eenzijdig en begint de zaak bepaaldelijk toe te juichen, in zoo ver als zij den zoon verheft en hem de heerschappij over zijnen vader verzekert. Deze zienswijze past evenmin bij de gevoelens waarvan het koor elders laat blijken (vs. 723—735, vs. 743—749, vs. 863—867) als bij den aard der overeenkomst. Deze was van den kant van PHILOCLEON niet minder vrijwillig dan van dien van BDLYCLEON, en een gevolg van de overtuiging dat de raad van den laatsten nuttiger was dan zijne oude levenswijze; eene ἀρχή van den zoon over den vader kon daar niet uit voortspruiten. De omstandigheid dat het *adiectivum* νέαισιν bij ἀρχαῖς gevoegd is, maakt de zaak niet beter; men moet daaruit opmaken, dat eene nieuwe regering in de plaats getreden is eener oude, die vroeger het bestuur in handen had. De uitdrukking zou b. v. gepast zijn, zoo in het begin van het blijspel PHILOCLEON nog meester ware, maar nu door eene omwenteling de teugels aan zijn' zoon had moeten afstaan: hier evenwel, waar na de verzoening in het geheel aan geene ἀρχή, en minst van allen aan eene νέα ἀρχή te denken valt, mogen wij het er niet voor houden dat ARISTOPHANES zich zóó zal hebben uitgelaten. De volgende woorden ἔνεκα τῶν προλελεγμένων, die, naar het schijnt, doelen op vs. 866 vlg., zijn wat den zin betreft, onberispelijk: doch welke lezer zal niet met bevreemding midden in een' zang eene aanhaling aantreffen, welker vorm ons aan de dorre taal van de *scholia* herinnert? Het komt mij voor dat wij bij dit alles reden hebben om de echtheid van vs. 886 in twijfel te trekken en gerust mogen aannemen, dat het evenwigt tusschen de *strophe* en *antistrophe* werkelijk door de *interpolatie* van dat vers verbroken is. Men leze derhalve:

Ξυνευχόμεσθα (ταῦτά) σοι κἀπάρδομεν.
εὔνοι γάρ ἐσμεν ἐξ οὗ, κτέ.

vs. 895.

τίς ἄρ' ὁ Φεύγων οὗτος; ὅσον ἀλώσεται.

Dr. HIRSCHIG in zijne *Observationes Criticae* p. 73 en BERGK in de laatste uitgave van ARISTOPHANES bij TRUBNER verdeelen dit vers op de volgende wijze tusschen PHILOCLEON en BDLYCLEON:

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

τίς ἄρ' ὁ Φεύγων;

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

οὗτος.

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

ὅσον ἀλώσεται.

Ik heb hiertegen ééne bedenking. BDELYCLEON kan de vraag van PHILOCLEON niet beantwoorden met οὗτος, zoo de beschuldigde hond niet reeds op het tooneel tegenwoordig is; en dat is hij niet. Hij komt niet voor vs. 899 voor den dag; waar BDELYCLEON ons met de woorden:

καὶ μὴν ὁ Φεύγων οὐτοσὶ Λάβης πάρα.

op zijne verschijning opmerkzaam maakt. Vers 893 mag derhalve niet tusschen de beide sprekers verdeeld worden, maar moet, zoo als van ouds aan PHILOCLEON verblijven. BDELYCLEON had in vs. 848 de σανίδες of borden gebragt, waarop de aanklagt te lezen stond, en dit had PHILOCLEON toen reeds aanleiding gegeven tot de vraag (vs. 851); τίς οὐτοσὶ | ὁ πρῶτος ἐστιν. Hier beteekent ὁ πρῶτος den aanklager, wiens naam op het bord het eerst te lezen stond. PHILOCLEON voegt daar οὐτοσὶ bij, omdat hij den naam met den vinger of den stok op het bord aanwijst. De vraag, die wij hier lezen, τίς ἄρ' ὁ Φεύγων οὗτος; moet insgelijks van den naam op het bord verstaan worden.

vs. 902 vlgg.

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

ποῦ δ' ἔσθ' ὁ διώκων, ὁ Κυδαθηναίεὺς κύων;

ΚΤΩΝ.

αὐ, αὐ.

ΒΔΕΛΤΚΛΕΩΝ.

πάρεστιν.

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

ἕτερος οὗτος αὐ Λάβης,

ἀγαθός γ' ὑλακτεῖν καὶ διαλείχειν τὰς χύτρας.

In de oudere uitgaven van ARISTOPHANES heeft men vs. 905 vlg., van πάρεστιν af, geheel aan BDELYCLEON toegeschreven; later heeft men echter begrepen, dat alleen πάρεστιν aan BDELYCLEON toekwam, in antwoord op de vraag van PHILOCLEON, terwijl

hetgeen volgt weder eene aanmerking van den laatsten was. De zin heeft hierbij wel iets gewonnen; doch wij hebben nog altijd reden om aan de zuiverheid van den tekst te twijfelen. Eene oplettende beschouwing van de plaats zal ons hiervan overtuigen. De woorden ἕτερος οὗτος αὖ Λάβης beteekenen, »dit is weder een andere of een tweede LABES,» en onderstellen derhalve, dat de hond, die voor aanklager speelt, even als de beschuldigde, door den dichter LABES genoemd is. Zoo de schrijver van het merkwaardig *scholium* op vs. 836¹ gelijk had en LABES niet op LACHES doelde, maar eenvoudig gemaakt was van λαβεῖν zonder toespeling op een' bepaalden persoon, zou ik evenwel niet gelooven, dat de dichter, wien een rijke voorraad van woorden ten gebode stond, als uit armoede aan beide honden denzelfden naam geschonken en zóó doende tot misverstand² aanleiding gegeven zou hebben. Doch de *scholiast* heeft zich in dit geval deerlijk bedrogen; het lijdt geen twijfel of de dichter heeft hier bekende personen en een berucht regtsgeding van die dagen op het oog; de aanklager is CLEON, de beschuldigde LACHES. De *scholien* verzekeren het bij meer dan eene gelegenheid, b. v. bij vs. 240, 836, 898, 909, 924 en anderen; de buurten of δῆμοι, waartoe de twee honden behooren, nemen allen twijfel weg; want CLEON is een Κυδαθηναίεύς even als de eerste hond, en LACHES behoort tot de Αἰξωνῆς, even als hier LABES. Zie, wat CLEON betreft, DEMOSTHENES p. 1016. 2. en BOECKH C. I. G. I. p. 344, en voor LACHES, PLATO in den *Laches* p. 197 c. Verder leest men in de beschuldiging gedurig toespelingen op een' togt van den aangeklaagde naar

1) ἄξιόνος δὲ τινος ὡς παρὰ γράμμα κωμωδεῖσθαι Ἀλέχητα τὸν στρατηγῆσαντα περὶ Σικελίαν ἐπὶ δωροδοκίᾳ καὶ τὰ ἐξῆς ἐπὶ ταύτην λέγεσθαι τὴν ὑπόνοιαν· οὗ δὲ (ὡς) νοσησιτῆς καὶ ὑπὸ ἄλλων κωμωδεῖται προείρηται. τοῦτο δὲ κωμῶν ἔστιν, οὐ πᾶν δὲ οἰκεῖον (i. εἰκὸς εἶναι) δοκεῖ, ἵκει κἂν παρεδῆλωσεν αὐτό (De *scholiast* kent derhalve de δῆμοι van CLEON en LACHES niet). ἀλλ' ἔσκεν ὁ Λάβης ὀνοματοποιήσθαι ἀπλῶς, καθάπερ ὁ Λάκης ὁ παρὰ Τηλεκλειδῆ ἐν Περύπτεσι

Λάκης τίς ἐστιν δοτις' ἀνθρώπων ὄρεθ'.

2) Het publiek zou b. v. nimmer hebben kunnen raden, voor welken LABES BDELYCLEON in vs. 837 de getuigen oproept; want dat hij den beschuldigde bedoelt komt eerst in vs. 863 aan den dag.

Sicilie, die hem de gelegenheid aangeboden had tot de plunderingen en den roof, waarvoor hij nu teregtstond (zie vs. 838, 896, 911, 924 vlg.); en weet men van LACHES door THUCYDIDES en anderen, dat hij vier jaren geleden met eene vloot naar *Sicilie* gezonden was, en tevens dat hij niet voor uitermate eerlijk gehouden werd. DEMOSTHENES kent in de rede tegen TIMOCRATES, die zeventig jaren later uitgesproken is, de geruchten nog over roof en ontvreemding van staatsgelden, die ten nadeele van LACHES liepen, en het *scholium* dat eene toespeling op LACHES niet waarschijnlijk oordeelt, erkent zelf dat hij *ὡς νοσφιστής καὶ ὑπὸ ἄλλων καμψοδεΐται*. Het schijnt, dat CLEON werkelijk eene *γραφὴ κλοπῆς* tegen LACHES ingesteld had, waarover eerstdaags uitspraak gedaan zou worden; zie vs. 240 vlg.:

*ἀλλ' ἐγκονῶμεν, ἄνδρες, ὡς ἔσται Λάχῃτι νυνί,
σίμβλον δὲ Φασι χρημάτων ἔχειν ἅπαντες αὐτόν.
χθὲς οὖν Κλέων δ κηδεμῶν ἡμῶν ἐφείτ' ἐν ὄρα
ἤκειν ἔχοντας ἡμερῶν ὄργην τριῶν πονηρᾶν
ἐκ' αὐτὸν ὡς κολαμένους ὧν ἠδίκησεν κτέ.*

Ik ben geneigd om te gelooven, dat ARISTOPHANES het regts-geding der beide honden met opzet in dit stuk ingevlochten heeft, om zoo mogelijk de gemoederen gunstig voor LACHES te stemmen; hij krijgt daardoor gelegenheid om de ware drijfveeren van den aanklager, zijn' nijd en hebzucht, bloot te leggen en in de apologie wel niet LACHES geheel vrij te pleiten, maar ten minste de deugden die hij bezat, tegenover de nietswaardigheid van den aanklager te laten uitkomen. Hoe de zaak afgehoopen is, weten wij niet; maar LACHES heeft althans het vertrouwen der *Atheners* niet verloren; hij is vier jaren later, *Olymp.* 90. 3, als veldheer bij *Mantineæ* gesneuveld.

ARISTOPHANES heeft dan, dit mogen wij als zeker stellen, toen hij voor den aangeklaagden hond den naam LABES koos, zoo-wel eene *paronomasie* van LACHES, als een van *λαβεῖν* afgeleid *nomen* gewild; hij is ongetwijfeld bij den anderen hond op gelijke wijze te werk gegaan, en heeft ook hem een' naam geschonken, die bij den aard van CLEON paste en den klank van zijn' naam nabij kwam. In het vers, dat ons bezig houdt, draagt hij, zooals wij weten, den naam LABES, even als de andere hond. Ik heb de redenen, waarom die naam mij niet geschikt

voorkwam, gedeeltelijk boven reeds ontwikkeld; doch toen kon het nog twijfelachtig schijnen of wel een persoon bedoeld werd; nu dit uitgemaakt is en tevens dat die persoon niemand anders is als CLEON, mogen wij de zaak als afgedaan beschouwen. Want LABES is niet, gelijk het zijn moest, eene *paronomasie* van CLEON, en is afgeleid van een *verbum*, dat de zijde van CLEONS karakter, die hier in aanmerking komt, niet in het licht stelt. De hond heeft dus niet LABES geheeten, en toch kan LABES in dit vers niet bedorven zijn, want de schrijver noemt hem uitdrukkelijk *eenen tweeden LABES*, ἕτερος οὗτος αὐ Λάβης. Doch het vers, waarin men dit leest, is naar mijn oordeel geïnterpoleerd; met uitzondering van de twee eerste lettergrepen, die het geblaf van den hond nabootsen. Dit dier beantwoordt op deze wijze zelf de vraag van PHILOCLEON en zegt, gelijk de *scholias*t terecht aanmerkt, als het ware ὅδε εἰμι. Dit is genoeg om zijne tegenwoordigheid aan te duiden; het *πάρεστιν* van BDELYCLEON, met het overige gedeelte van het vers, is overtoellig. Men behoude dus alleen het αὐ, αὐ van den hond, dat buiten het *metrum* staat en tot geen vers behoort, even als κοῖ, κοῖ in vs. 780 van de *Acharners*. Het verband wint er bij; want PHILOCLEON zegt nu onmiddellijk, op het hooren van het geblaf:

ἀγαθός γ' ὕλακτεῖν καὶ διαλείχειν τὰς χύτρας.

vs. 914 vlgg.

ΚΤΩΝ.

κοῦ μετέδωκ' αἰτούντι μοι.

καίτοι τίς ὑμᾶς εὔποιεῖν δυνήσεται,
ἦν μή τι κάμοι τις προβάλλῃ τῷ κυνί;

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

οὐδὲν μετέδωκεν;

ΚΤΩΝ.

οὐδὲ τῷ κοινῷ γ' ἐμοί.

Het is mij niet gebleken, dat iemand in vs. 918 vlg. iets aanstootelijks gevonden heeft: men heeft het genomen, zoo als het daar stond, en den inhoud voor zich zelven goed gemaakt met de opmerking, dat het zeer wel in den aard van den als hond vermomden³ volksmänner liggen kon, niet te dulden, dat

³) Ik vereenig mij met het gevoelen van BERN, dat in de uitgave van

iemand het volk wel deed, ten zij hij eerst ook jegens hem zich edelmoedig betoond had. Op zich zelf heb ik daar niets tegen; maar het verband bewijst, dat hier van iets anders sprake zijn moet. LACHES was aangeklaagd, omdat hij zich aan ontvreemding van staatsgoederen schuldig gemaakt had; dit was voorzeker niet eene weldaad aan het volk; niets is derhalve ongerijmder dan dat zijn aanklager zulks met dezen naam bestempelen zou en toch is men verplicht *ἱμᾶς εὖ ποιεῖν* daarvan te verstaan: men behoeft de laatstvoorgaande woorden van den hond (vs. 910 vlg.) slechts te lezen en met dit vers in verband te brengen, om zich daarvan te overtuigen. ARISTOPHANES kan natuurlijk dezen onzin niet geschreven hebben; bij gevolg moet vs. 915 door de afschrijvers bedorven zijn. Gelukkig kost het niet veel moeite om den zin, die hier vereischt wordt, terug te vinden. In de apologie van LABES, vs. 971 vlg., leest men dat de aanklager van ieder, die met een sommetje te huis komt, zijn deel verlangt, en zoo men hem dat weigert, toebijst:

αὐτοῦ μένων γὰρ ἄττ' ἂν εἶσω τις Φέρη,

τούτων μεταίτει τὸ μέρος· εἰ δὲ μὴ, δάκνει.

Dit komt ons bij de plaats, die wij behandelen, juist van pas. Het spreekt van zelf dat *δάκνειν* in vs. 972 zoo veel beteekent als *vervolgen*, *aanklagen*. LABES had aan den aanklager niets willen geven, en was om die reden door hem, volgens zijne gewoonte, gebeten of aangeklaagd. De aanklager zelf vindt het vreemd, dat hij de zaak zoo ver heeft laten komen, want hij wist zeer goed wat er op stond; hij vraagt dus: »en toch, »zal wel iemand aan de gerechtigheid kunnen ontkomen, zoo hij »mij, den hond, niet een deel van den roof schenkt?» Ziedaar den zin, dien vs. 915 gehad moet hebben. Zoo iemand er aan twijfelen mogt, moet ook nog de bijstelling van *ἔμολι, τῷ κυνί*, iets bijdragen om hem te overtuigen. De dichter doelt daarmede niet enkel op de vermomming van den aanklager; in dat geval

---

BRACK, I. p. XVI wordt vermeld. Niet XANTHAS, maar de hond zelf draagt de aanklagt voor. Op deze wijze alleen laat zich het gebruik van den eersten persoon in zijne rede, en hetgeen daarna over het stilswijgen van den anderen hond gezegd wordt, op eene voldoende wijze verklaren. De *tritagonist* moet dus bij deze gelegenheid als hond vermomd geweest zijn.

zoude zij vrij overtollig wezen en beter weggelaten zijn; maar *κύων* heeft nog eene andere beteekenis, die hier vooral niet voorbij gezien moet worden. Men weet dat de volksmenners eene eer stelden in den naam van *κύων τοῦ δήμου*, de hond en wachter van het volk, die blaft, zoodra hij kwaad vermoedt. Zie ARISTOPH. *Riddlers*, vs. 1015 vlgg. en DEMOSTH. *tegen Aristog.* p. 782. 7. Zulk een hond wil ook de aanklager zijn, maar hij laat zich wel eens door een geschenk bewegen om den mond te houden; LABES heeft dat verzuimd en hem, den hond van het volk, niets toegeworpen. PHILOCLEON verwondert zich daar mede over en vraagt daarom, als kan hij het nauwelijks gelooven, *οὐδὲν μετέδωκεν*; en de hond antwoordt weder met bijkans dezelfde woorden, *οὐδ' ἐμολγε τῷ κυνί*: want zóó verbeterde men door omzetting de woorden van den tekst, *οὐδὲ τῷ κοινῷ γ' ἐμολ*.

Zoo wij hiermede den zin van vs. 915 terug gevonden hebben, komt het er thans op aan, zoo het mogelijk is, ook den tekst te herstellen. Ik houd het voor niet onwaarschijnlijk dat men lezen moet:

καίτοι τίς ὑμᾶς ἔτι λαθεῖν δυνήσεται κτέ.

Het verschil tusschen *ἔτι λαθεῖν* en *εὖ ποιεῖν* is zoo groot niet, als het bij den eersten oogopslag schijnt. Men houde slechts in het oog, dat deze corruptie, gelijk vele anderen bij ARISTOPHANES, uit de oude met unciaal schrift geschrevene *codices* herkomstig is, in welke T en T, Λ en Π, Θ en Ο weinig van elkander verschilden en door de afschrijvers vaak verwisseld zijn. Daarenboven werd *ποιεῖν*, gelijk men weet, veelal geschreven *ποεῖν* en de *α* door een streep boven de voorgaande letter aangeduid, zoodat ten slotte het verschil tusschen ETIAΘEIN en ETΠOIEIN niet veel te beduiden heeft en zich bijkans bij de *i* van *ἔτι* bepaalt. Wat den zin betreft zal *λαθεῖν* wel geene verdediging behoeven; men denke slechts aan plaatsen als de volgende: DEMOSTH. p. 365, 25. *ὅς γὰρ ἂν ὑμᾶς λάθῃ, τοῦτον ἀφίετε τοῖς θεοῖς κολάζειν*; de beteekenis van *ἔτι* wordt nader bepaald door het volgende vers: „hoe zal iemand in staat zijn om zijne misdaden langer voor u verborgen te houden, wanneer hij mij, wiens beroep het is ze aan te brengen (*τῷ κυνί*), niets mededeelt?”

vs. 957 vlgg. Λάβητι μάρτυρας παρῆναι τρυβλίον,
δοῦκα, τυρόκηστιν, ἔσχαρην, χύτραν
καὶ τᾶλλα τὰ σκεύη τὰ προσκεκαυμένα.

Het *participium προσκεκαυμένα* is ten eenemale ongeschikt, om hier als *epitheton* van *σκεύη* te worden gebruikt. Ten eerste heeft de bevoegdheid om te getuigen, welke in dit regts-geding de stukken huisraad bezitten, niets te doen met de vraag of zij aangebrand zijn, al dan niet; er zijn zelfs stukken onder, zooals de kaasrasp en de stamper, die nimmer op het vuur komen; ten andere past het deelwoord alleen bij potten en pannen, terwijl ΒΔΕΛΥΚΛΕΟΝ onder τᾶλλα σκεύη natuurlijk alle stukken begrijpt, die het feit hadden bijgewoond, en in de beide vorige verzen niet met name genoemd waren. Het woord is bedorven; men leze:

καὶ τᾶλλα δὲ σκεύη τὰ προσκεκλημένα.

Het oproepen van getuigen heet bij de Atheners *προσκαλεῖσθαι*. Men zie b. v. ΠΛΑΤΟ *Legg.* p. 936. e. εἴαν τις ἐκῶν μὴ θέλῃ μαρτυρεῖν, προσκαλεῖσθαι τὸν δέμενον ὃ δὲ προσκληθεὶς ἀπαντᾷ τῷ πρὸς τὴν δίκην. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ p. 850. 14. προσκαλοῦμαι (αὐτὸν) κατὰ Δήμιον εἰς μαρτυρίαν. Het lidwoord voor *σκεύη*, dat de dichter na τᾶλλα niet kan herhalen, is om die reden door mij veranderd in *δέ*.

vs. 973 vlg. ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

αἰβοῖ, τί κακὸν ποτ' ἔσθ' ὄτῳ μαλάττομαι;
κακὸν τι περιμένει με κἀναπειθομαι.

Dr. HIRSCHIG heeft in zijne *Annot. Crit.* p. 73, naar mijn inzien, te regt aangetoond, dat vs. 973, zoo als men het thans in de uitgaven vindt, onmogelijk goed kan wezen en den zin niet heeft, dien de uitgevers er aan hechten. Doch de door hem voorgestelde verbetering:

αἰβοῖ, τὸ κακὸν τί ποτ' ἔσθ' ὄτῳ μαλάττομαι;

is in een ander opzigt minder voldoende. Ik kan mij niet begrijpen, hoe ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ, die door de rede van zijnen zoon bewogen was en zeer goed moest weten, wat hem getroffen had, met de grootste onnoozelheid zou kunnen vragen: »Ach »mij, wat mag het toch zijn, waardoor ik week word?» Ik geloof, dat men beter doet met de lezing *τί τὸ κακὸν* van de

Codd. VR. weder in te voeren en het vers, met weglating van *ποτέ*, te verdeelen naar het voorbeeld van vs. 157:

ΞΑΝΘΙΑΣ.

οἱμοι.

ΣΩΣΙΑΣ.

τί ἐστι;

ΞΑΝΘΙΑΣ.

Βδελυκλέων ἀνίσταται.

Op dezelfde wijze schrijve men hier:

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

αἰβοῖ.

ΒΔΕΛΥΚΛΕΩΝ.

τί τὸ κανόν;

ΦΙΛΟΚΛΕΩΝ.

ἔσθ' ὄτῃ μαλάττομαι.

Hiermede is echter niet alles gedaan: het moet elken lezer opvallen, dat het tweede vers in andere woorden dezelfde gedachte uitdrukt als het eerste, en eigenlijk niets is, dan eene herhaling van hetgeen daar reeds gezegd was. Ik houd het om die reden voor waarschijnlijk, dat deze beide verzen oorspronkelijk niet naast elkander stonden, maar door een stuk van de apologie gescheiden waren. Het tweede vers zou b. v. zeer goed op zijne plaats zijn na vs. 976; want, als PHILOCLEON zijnen zoon heeft hooren vragen *ποῦ τὰ παιδία*; kan hij wel na gaan dat men in den zin heeft om een' nieuwen en geduchten aanval op zijn gevoel te beproeven.

vs. 992. *ἐξηπάτηται κἀπέλευκεν οὐχ ἐκόν.*

Eene ongerijmde *interpolatie*, die hoe eerder hoe liever uit den tekst gebannen moet worden. Men bedenke slechts, hoe belagchelijk het is, dat BDELICLÉON, die deze woorden tot de toeschouwers rigt, hun iets als nieuw mededeelt, wat een oogenblik te voren in hun bijzijn en voor hunne oogen heeft plaats gehad. Daarenboven verneemt men een paar verzen later de uitkomst der stemming, welke duidelijk genoeg spreekt, om het publiek zonder verdere toelichting op de hoogte te brengen.

Hilversum, Jan. 1854.

H. G. HAMAKER.

(Het vervolg in een volgend nummer).

I A M B L I C H I
DE AEGYPTIORUM MYSTERIIS
COLLATIO IACOBSIANA.

Etsi IAMBlicHI de *Aegyptiorum* mysteriis librum THOMAS GALREUS anno 1678 *Oxonii* ita divulgavit, ut quae erat tum horum studiorum conditio laud male meruisse de litteris dicendus sit: tamen si quis hodie in emendando eo volumine operam ponere velit, ei plurima menda quibus etiam nunc IAMBlicHI oratio scatet tollenda esse vix est quod doceam. Quod quum perspexisset FRIDERICUS IACOBSIUS, elegantissimi vir ingenii, quo tempore bibliothecae *Monacensi* praeerat, scriptori a philologis neglecto luminis aliquid allaturus codicem olim *Augustanum*, nunc *Monacensem* qui est inter graecos CCCCXC, cum edito exemplo conferre coepit. Sed sive legendi difficultate a pervolutando codice deterritus, sive argumenti in quo scriptor versatur obscuritate parum delectatus et ad alia transgressus opus praeclare inchoatum, quantum conici licet, non absolvit. Tanta autem in eo negotio usus est diligentia, ut non modo potiore, sed omnem scripturae varietatem exciperet, ne levissimis quidem librarii mendis praeteritis. Cum igitur divendita post IACOBSII obitum amplissima eius bibliotheca casu nactus sim primam plagulam libelli in quo codicis illius lectiones notaverat, neque resciverim, perieritne reliqua schedarum pars omnem lectionum quae desiderantur copiam complexa, an etiam nunc alicubi lateat: visus mihi sum antiquarum litterarum studiosis aliquantulum profuturus esse ac simul debitam IACOBSII manibus laudem tribuere posse, si quae mihi forte

fortuna contigerunt e membranis *Monacensis* excerpta ephemeridi huic, quae ad iuvandam antiquarum rerum disciplinam comparata est, insererem. Adscribam igitur varias lectiones, ita tamen, ut meum iudicium fere nusquam interponam. Neque enim sine uberiore de *Aegyptiorum* mysteriis disputatione, quae ab hoc loco aliena est, corrupta emendare singulorumque locorum sensum declarare licet, quamquam pleraque eorum in quibus librarius *Monacensis* peccavit, ne monitis quidem lectoribus corrigi possunt.

Scripturae varietas excerpta e Cod. *Monac.* CCCCXC
ad illustrandum IAMBlicHI de *Aegyptiorum*
mysteriis librum.

Titulus: Ἰαμβλίχου τοῦ μεγάλου εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πορφυρίου Ἀβάμωνος G. (Al. Ἀβάμμωνος διδασκάλου πρὸς τὴν Πορφυρίου πρὸς Ἀνεβῶ ἐπιστολὴν ἀπόκρισις καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀπορημάτων λύσεις MULLACH).

Cap. I. pag. 1. vs. 1. θεὸς δ. πρὸς δ. G. In marg. θεὸς man. REINES. ὁ Ἑρμῆς. ὁ om. G. 6 τὰ αὐτῶν. αὐτῶν G. 11. ἄτινα εἰς γνῶσιν τοῖς ἱερεῦσιν. ἀγνῶς (leg. ἀγνώς) ἀγνώσι τοῖς. G. Verbo ὡς φιλοῦσι om. cod. IACOBIUS videtur coniiicere: σύ τε καλῶς ποιεῖς ἀγνῶς γνῶσιν τοῖς ἱερεῦσιν περὶ θεολογίας προτεινῶν ἐρωτήματα, quod non probandum. 17. οὐδὲ γὰρ εἶη. εἶεν cod. Post Πυθαγόραν addit μὲν. 22. ἱερογραμμμάτων. — Pag. 2. vs. 1. τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην. 7. ὥσπερ ἐπέστειλας. 10. βέλτιον οἶμαι haec om. cod. duarum vocum praetermissione vacuo spatio indicata. 12. τὰ δὲ λεγόμενα περισκόπει. 18. θεολογιῶν om. cod. ubi item lacuna exstat. 24. ἕκαστα om. cod. ubi sic exhibetur sententia: δι' ἣν ἐστὶ τε αὐτῶσι καὶ νοεῖται. 27. προβαλλόμενα cod. confirmans GALBI correctionem. 28. ἀπαιτεῖ, ἀπετεῖ cod.

Cap. II. pag. 3. vs. 1. Ἀσυρίων. 8. παρὰ τῶν cod. corr. περι.
πρὸ
10. εἴ τι προβάλλεις. εἴ τοι παρα. sic cod. 12. ἤδη πρόσθεν om. cod. ubi horum verborum loco lacuna est. Sic et vs. 14 verborum τὰ δ' ἀλλόφυλα loco lacuna comparet. 18. ὅσα προχωροῦσι. 22. δυνατὸν μόνον διὰ λόγων, δυνατὸν om. cod. ubi denu-

o lacuna apparet atque hoc vocabulum post λόγων ponitur. 23. τε καθαιρείσθαι haec om. cod. 26. περιάγεσθαι. παράγεσθαι cod. 27. διαλόγων. 28. pro τούτων οὐδέν quae omittuntur vacuum spatium est. 29. τελέαν. 31. θεωρητικῶς δὲ τὰ θεωρητικὰ ἀποκρινόμεθα cod., quae verba cum reliquis melius conveniunt, si ab una voce ἀποκρινόμεθα discesseris. 35. συνεξακολουθοῦντες.

Cap. III. pag. 4, 6. ἀποδείξεως ὑπάρχει. 11. τάληθές. διείργεται γὰρ αὐτή. πως. 15. καὶ ἀδιάκριτος om. cod. hic quoque lacunam exhibens. 20. ὡς κυρίους ὄντας. 21. ὄντως αὐτήν. 31. αἰ " δεῖ. sic cod. 32. δώσεως. — Pag. 5. vs. 3. ὥσπερ οὖν. οὖν om. cod.

Cap. IV. pag. 6, 14. κευδίσται ἰδιώματα om. 15. τῶν τελευταίων. 17. ὥσπερ. 92. ἐαυτῆς. [ἐαυτοῖς ap. GAL. errorem typographicum esse apparet ex Notis p. 187]: 36. τῆς ψυχῆς μερῶν. 40. παραπομένων [παρεπ.] — Pag. 7, 14. ἐνέργειαι κινήσεις omisso καί. 16. αὐται recte. 17. εἰ δὲ οὐσίαι. 18. αὐται. 28. ὑπολαμβάνης (sic). 30. ὥσπερ ἐστὶν ἐμπλησθῆναι. [quod latinus interpres reddidit]. 31. ἀφώρισται. 39. ἐπὶ τῶν ἀναφερόντων ἀναλογιζόμενος. [ut cod. reg. et Fesch.]. 46. δυνατὴ γίνεσθαι.

Cap. V. pag. 8, 8. μὲν αὐτῶν omnino οὖν. 9. ἀποσπόμενον. 12. τῶν σαμάτων. 14. πρὸς τῆς. 17. ἀποχῆ. 18. οἶαν. 28. ἄκρων ὄρων. 32. ἀγαθοῖς οὐσι [sic GAL. corrigendum vidit]. 35. ὁμοειδῆ. — Pag. 9, 5. καὶ ἐκφαίνουσιν. 18. ψυγῶν ἀδιάλυτον omisso καί. 21. ἀδιάρητον. 38. ἀποδόσεις. 43. τὸ μονίμως cod. [confirmans GALEI correctionem. Neque aliter legit interpres.]. 44. καὶ τὸ ἀκίνητον. — Pag. 10, 4. πάντα δὲ ex emendatione cod. [firmans GALEI coniecturam]. 10. πρωτουργοῦ.

Cap. VI. pag. 10, 18. πᾶσιν ἀπὸ. tum καὶ ante συμπληροῦ om. 19. καὶ ἐνταῦθα τῶν ἄκρων. 22. φίλον ἐν. 28. τὰ συγγενεῖ. 34 ὄντως. — Pag. 11, 8. γεννῶν. 17. παραδεικνύου.

Cap. VII. pag. 12, 5. λοιπόν τε παντ. om. 7. τέχνη τε δημ. 9. τελέως καὶ ἂν καὶ ἀνευδεῶς. [sic codex interposito intervallo. Fortasse rescribendum καὶ αὐτοτελεῶς καὶ ἀνευδεῶς, quod IACOBIUS coniecit.]. 15. αἰτίων. 17. ἢ¹. sic cod. 24. ἐξαρκεῖν. 35. ἐννοήσειε [sic corr. GALEUS].

Cap. VIII. pag. 13, 1. τὴν ὑπὸ σοῦ recte. 14. ὑπηρετεῖ. 17. ἡγουμονεύει. (sic). 28. ἐπεισιούσα εὐλογος. [sic cod. reg. probante GALEO, ut statim etiam πρὸς δὲ τούτοις. 30. τὰ σώματα

καὶ ἦτο (sic) ποιεῖ. 33. καὶ τὰ κατ' οὐσίαν et ἐντίθησιν. — Pag. 14, 13. τοιοῦτον γὰρ. Inductum γὰρ et καὶ superscriptum. 16. αὐτῆς τὴν τελ. 19. τὰ ἀσώματα. 25. ἐν ὑπάρχουσι. 31. τῶν ἀνωτέρω. 34. αὐτοῖς τὸ τοῖς. 37. τὸ ἄμετρον. 40. ἐπιβῆι ut coniecit GALEUS. 47. κόπτει quod idem GALEUS iam vidit. — Pag. 15, 3. ποιοῖς. 11. καὶ τὸ ἀνεῖργον [ut supra καὶ τὸ διακωλύον. Fortasse: καὶ τί τὸ ἀνεῖργον]. 12. ὥστε εἶναι. 14. αἰτίας om. 15. μέρεσι. 17. πανταχοῦ εἰσιν. in margine εἰσιν. 33. οἱ ἱεροῖς. 36. εἴπερ μηδένα. 42. καὶ ante περιέχουσι om. — Pag. 16, 2. προῦπάρχοντας. 7. ἐν αὐτῇ οὐσίας. 12. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ. 15. ἐναρμόζομεν et ἀπηρτημένην, utrumque ut in FESCHI cod.

Cap. IX. pag. 16, 19. οὐκἀκεῖνο. a est in litura. 20. μόνως. 31. μερισταῖς περιγραφαῖς διειργουμένων. — Pag. 17, 5. quae inde sequuntur usque ad p. 18. 7 habentur in cod. Monac. apposita sigla A. — 12. ἐλάμπον (sic). 16. ἐν αὐτῷ A. et G. 17. ὄντων ὄλων A. G. 20. ἀποτεμέσθαι A. G. 24. ἐν καὶ ἀμέριστον. A. 28. ἀπείρω δηλονότι A. 30. ἐν αὐτῷ A. G. 31. τέλει. 35. πάντα τὰ. A. 36. Φερόμενα συνέχει μέτροις δέ [τε A.] τοῖς ἴσοις ἀφορίζει καὶ ποβρωτάτω διωκισμένα A. G. 38. μίαν τε συνέχειαν. A. G. 40. τὸ δὲ τῶν. 41. οὕτως ἠνωμένων. G. ἠνωμένων. A. — Pag. 18, 10. οὐσίαν ἢ δύναμιν. 10. πῶς. 14. ἀντιπαράστασις. 17. ἐν δίκη. 20. ἀ δὴ. — ἢ τῶν ἔργων. 22. διαίρεσιν οἰκειότητα.

Cap. X. pag. 18, 25. μετὰ ταύτην. 27. διαφορά. 35. ἢ τινα. 36. τοῦ πάσχειν ἢ μὴ πάσχειν. — Pag. 19, 2. κατὰ τοῦτο. 5. εἰ βούλει. 8. ὑπερφυῆς οὔσα. 22. καὶ ἐν ἐνὶ εἶδει μένουσα. 23. καθ' αὐτήν (sic). 27. ἔχοι. 30. αὐτῇ. 35. ἀφ' ἑαυτῶν. 44. ἑτερότητα mendose pro ἑτερότητα. — Pag. 20, 3. ἐπίκτητον. 9. συνοπαδοί. 12. ἀπολείπουσιν. τοῦτο δὴ οὖν ἄλλφ.

Cap. XI. pag. 21, 5. ἡμῖν συμβαινόντων. 16. προλαμβάνουσα. 17. ἐνδεῆ. — τὴν ἑαυτοῖς. 21. ἀχράντου. 22. ἄλλως om. vacuo spatio interposito. 27. τι εἶναι φαμὲν. 28. προκαλεῖσθαι. 32. ἀπογένησιν. τὰς δ' αἰσχροβήρημοσύνας. 37. τοσοῦτο. 39. μεταδιώκει τὰ τῶν. 41. καὶ τὸ μὲν ἔργον τῶν αἰσχροῶν ἀποτρέπει. — Pag. 22, 2. τοιοῦτων. 5. εἰργόμεναι. 22. ἔξακουόμενα.

Cap. XII. pag. 22, 23 ἀλλ' αἰ. 28. αὐτοθελής. — Pag. 23, 14. ἀντηλλάξατο. 11. πάθη τις. 21. κῆσις om. 26. τῆς θείας Φιλίας. 28. οὐχ ὡς τὸ ὄνομα.

Cap. XIII. pag. 24, 14. προαγαγεῖν. 23. πάθος τι. 25. γιγνοίτο. —

ἐπικαλεῖται. 26. διὰ τῶν. 32. τινὰ ἀσώματον. 35. ἀποτρέπουσα.

Cap. XIV. pag. 25, 2. θεῶν εἰσὶν ἀνάγκαι. 4. κατὰ μίαν. 6. τὸ πάντη. 10. τὸ ταυτὸν. 14. οὐ σὺ συνελογίσω.

Cap. XV. pag. 25, 22. ὡς ἐν ὑπο. (sic). — Pag. 26, 4. ἀπὸ μὲν τῶν δαιμόνων ἐπὶ τὰς ψυχὰς ἀποφερόμενα. 8. τί οὖν δὴ ταῦτα. 18. ἐγὼ οὐδ'. 21. ἰθέλοις. 27. ταῖς εὐχαῖς. 30. ἐν αὐτοῖς. — οὔτε δὴ. 32. τὰς εὐχὰς. 34. τῶν λόγων. 38. ὡς ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον. 42. δι' αὐτὸ γὰρ τοι τοῦτο. — Pag. 27, 9. ἱερετικὰς. 20. Φησὶν. 35. θεῖα ἤδη. 37. ὥστε καὶ περὶ.

Cap. XVI. pag. 28, 3. μακρῶ δέ τινι. 6. μὴ δικάσαι. 9. καὶ πρότερον. 12. ταῦτα τὰ ὀνόματα. 19. τίς οὖν ὑπολάβοι. 27. ἀποφαίνει.

Cap. XVII. pag. 29, 6. ἀσώματοι εἰσι μόνως. 14. μεταξύ οἱ. 18. ἰπαστασίας (sic). 26. καὶ τὰς. 32. ζωῆν. 33. διαφερόντως. — Pag. 30, 2. δι' ὄλωσ. — κοινοειδῆ (sic). 6. τῆς τῶν προτέρων. 8. ὄλωσ.

Cap. XVIII. pag. 30, 22. ἀγαθὸν ἀποβλέποντες ἐν. 23. κατὰ μόνον. 27. προϊούσας τὴν φύσιν. 31. περὶ μὲν οὖν. 35. συμμιγμένων. — Pag. 31, 9. ἀδιαφόρων μάχεται· παθητῶς. 19. ἔτοπον. 25. οὐδ' ἂν ἦν. 34. αὐτὰς. 35. ἡ τοῦ χρόνου. 37. ἠπατική (sic). 43. παθητὴν. — Pag. 32, 1. καὶ τὴν καθαιρωτάτην (sic). 4. εἴ τις κάμων. 7. εἰπεῖν οἱ. 8. ὁ ἥλιος οἱ. 12. σωτηρίᾳ. 21. πάλιν δὲ οὖν. 22. γίγνεται. 25. ἐν αὐτῷ. 28. κατασκοιοὶ (sic).

Cap. XIX. pag. 32, 36. αὐτῶν ἤδη. — Pag. 33, 10. ὑπογεννᾶται. 18. ἤδη τοῖς. 22. τὴν διάνοιαν. 35. συνάγει. 37. προὔπάρχοντας. 43. ἕτερουσίαν. — Pag. 34, 2. χρόνον. 9. ἐν ἑαυτῇ. 14. αὐτὸ Φυόμενα. 19. ὅτι ποτε (sic). 23. πρῶτα δίδωσι τοῖς. 24. δίδωσι οἱ.

Cap. XX. pag. 35, 2. ἐπαναλαμβάνης (sic). 4. ἐπειδὴ τὰ. 9. τέλειόν τι. 15. θεῶν, ἀφανεῖς μὲν συν. 24. κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ. 28. ἐνόλου προσέχουσι. 30. ἡ ὡς ἐπὶ. 31. τί οὖν τῶν ἐμφανῶν. 38. δαιμόνων, κἂν παρὰ γῆν ὑπάρχη τῶν ἀερίων βασιλεύει δαιμόνων. οὐ γὰρ. — Pag. 36. ὅλη ἡ οὐσία. 6. ἐποῦντες. 20. οὐ τὸ σαμάτων. 23. καὶ ἐπέστρεπται πρὸς αὐτὴν. 24. ἀλλὰ τῷ τῇ (sic). 29. τοῖς ἐν τοῖς. 31. αὐτουργίαν τὸ χρώμενον. 37. οὖν πᾶσι τοῖς· δε τῆς κρίσεως.

Cap. XXI. pag. 37, 1. ἦν δὲ σὺ ἀνερεῖς διαίρεσιν. 5. αἰτίας· οὐ μὲν. 7. ἐλήλεγκται. 12. καταρχὰς. 13. μιμεῖτε (sic). 18. οἷς κατὰ μὲν. 19. ἐκφωνεῖται. 29. δὲ εἶναι δυνατὸν φ. ὅλοι. 30. ἑαυ-

τῶν τὰ ἀνθρ. — Pag. 38, 2. οἶον προκυλίσειον. 8. γενέσθαι ομπ.
14. ἀπεργοζομένω (sic).

Sectio II. cap. 1. pag. 39. 6. ποβρωτάτω (sic). 9. τοῖς θεοῖς.
11. ἐπ' αὐτῶν. 12. γενομένης. Verba τῆς τῶν δ. καὶ ἡ φύσεως
ομπ. 14. ἀνάγκη ομπ. 22. καὶ τοῦ συνδέσμου τῶν ψυχῶν ἡγεμονι-
κὴν ὑπάρχειν τὴν τῶν ἡρώων· δυνάμεις δὲ τοῖς μὲν δαίμοσι γονί-
μους ἐπιστατικάς τε τῆς φύσεως καὶ τοῦ συνδέσμου τῶν Φυχῶν
εἰς τὰ. 23. ζωοποιός.

Cap. II. pag. 40, 2. διοριστίον καὶ μᾶλλον μὲν περικοσμίους
θετέον τὰς τῶν δαιμόνων καὶ διατεινούσας. 8. οὔτω. 9. δευτέρα
καταλήγουσα. 15. προσβάλλουσα. 16. ἐκάστην τε χῶραν. 17. ζω-
αῖς. in marg. legitur ζώναις manu REINESII. 18. ἃ οἷς ἄν. 22.
γινόμενοις. 25. συνεπλέκοντο. 29. ἔλλαμψιν. 35. οὐσίας καὶ οὐσίας
λόγους. 38. κοινοῦσα. — Pag. 41, 1. καθ' ὅλα. 4. φύσεως. 5.
καθ' ὅσον.

Cap. III. pag. 41, 23. ὡς δὲ καθ'. 28. τοῖς θεοῖς. 31. ποικι-
λια. 32. διακεκοσμημένως. 33. ποικιλώτερα. 35. παντοδαπὰ. —
Pag. 42, 7. ἐνεξουσιάζουσι. 20. καὶ κατὰ τῶν. 24. τὰ δ' αὐ-
τῶν. 30. ἀπηλλαγμένον. — διακεκοσμένον (sic). 31. ἡσυχάλων.
37. μονόμως. In margine legitur μονίμως. 41. τούτοις τοῖς.
42. τὰ μὲν θεῖα. 43. ἀποστράπτει. — Pag. 43, 9. τὴν ἀνδρείαν
12. ἐπισκευαστήν.

Cap. IV. pag. 43, 44. λέγω μὲν. 27. ἐν αὐτοῖς — εἰσιν αὐταὶ
περὶ δὲ. — Pag. 44, 13. ἀφαινομένων. 16. μοῖρα. 25. μεγα-
λοφροσύνην. 29. ἀλαζόνεια (sic). post hoc vocabulum magna est
foliorum perturbatio in codice, ubi sequuntur quae in ed. GAL.
habentur p. 70, 12 inde a verbis καὶ ἀποκάθαρσιν, quae autem
h. l. debebant legi sequuntur post verba τάξιν ἑκατέραν p. 75,
12. — 30. οὐκ ἴσμεν (sic). 35. ἀναξουσιάζουσιν. 38. δὴ τούτων.
39. λόγους ομπ. 44. τέλεια θεωρεῖται. — Pag. 45, 5. σκιοειδῆ.
9. φωτεινὰ. 23. ἡ πρὸς. 25. τῶν ἀρχαγγέλων. 27. μερισμοῦ.
40. πάντη σταθερόν ἐστιν ἰδ. τὸ δὲ τῶν. 41. μέτοχον ἡμερίας, τὸ
δὲ αὐτῶν. 42. τῶν ἡρώων. — δξύρροπον.

Cap. V. pag. 46, 1. ἀποκαρτερικόν. 13. ὁ πᾶν. 17. δίδου τοῖς.
30. ὅπερ ἔχον. 31. ὑλικῶν ἰχώρων εἰσιν. 37. βραχὺ αὐτοῖς.

Reliqua desiderantur.

Berolīni.

F. G. A. MULLACH.

DE CYRILLI, ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, LEXICO INEDITO.

ACCEDUNT EMENDATIONES SELECTAE IN GRAMMATICIS GRAECIS.

Quum ante hos paucos annos *Campeni* commorarer, forte fortuna allatus mihi est liber Graecus manu scriptus, quem, licet ab initio esset mutilus, mox vidi, glossarii Graeci esse fragmentum, cuius de auctore, quum nullibi nomen ascriptum esset neque cum ullo eorum, quae mihi cognita et in promptu erant, lexicorum Graecorum opus conspiraret, dubius mansi, donec necopinato lacero libro quae deerant folia ab eodem mihi tradita sunt, cui omnia illa accepta debeo. Inspecto libri titulo manibus me tenere vidi lexici CYRILLI exemplar. Ita enim erat inscriptus: Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας λεξικὸν κατὰ στοιχείων. Neque me latere potuit, non codicem *Graecum* antiquitate sua commendabilem, sed codicis cuiusdam apographum me possidere, a viro quodam docto confectum. Ut enim et charta et literarum forma et atramenti color manifesto indicabant, librum ante saeculum decimum octavum non potuisse scriptum esse, ita pulchrae correctiones, in ipso textu vitiosae lectioni superscriptae, et alius generis observationes in margine additae ab eadem manu, quae textum exaraverat, mihi quidem documento erant, docti philologi diligentiae apographum illud deberi. Felici vero casu quum eodem tempore, quo apographum nactus eram, omnium fere, qui superiore saeculo in his regionibus floruerant, philologorum epistolas, ipsorum manu scriptas, penes me haberem, occasionem in apographi auctorem accuratius inquirendi haud dimittendam esse arbitrabar. Itaque singulis omnibus accurate collatis persua-

sum mihi est, apographum PETRI BONDAMI manu esse scriptum. Quem quum studiis grammaticis insigniter constat delectatum fuisse (quorum fructus magnam partem in viri egregii schedis iacent absconditi et sepulti), tum eius bibliothecam apparatusque philologum una cum filio maximam partem *Compenum* mi-grasse consideranti facile intelligetur; quo pacto liber *τοτων ἀνδρῶν* potuerit ἐξ γαῖαν ἰκάνειν.

CYRILLI glossas memineram passim laudatas et e libris manu scriptis excerptas me legere, explicationis gratia ab HESYCHII, ZONARAE, TIMAEI, MOERIDIS, AMMONII editoribus cum horum glossis collatas, vel hic illic in VALCKENAERII, WESSELINGII, HEMSTERHUSII¹ aliorum commentariis commemoratas, integra vero CYRILLI lexicī editio, quantum quidem sciebam, nondum erat parata. Circumspicienti mihi, quo rectius accuratiusque Ἐρμαιον aestimarem, quid de CYRELLO publici iuris iam esset factum, cognitum est, in libro ARETINI *Beiträge zur Geschichte und Litteratur* IX. p. 1253 sqq. virum doctissimum B. F. DOCKN e Codice *Monaceni* literas M et N, et ex alius codicis foliis fragmenta quaedam edidisse, porro CHR. FR. MATTHAEI descripsisse lexicon CYRILLIANUM e Codice *Mosquensi*, et ipsum literas Φ, Χ, Ψ et Ω exprimentas curavisse in libro, qui 1774 *Mosquae* prodiit sub titulo: *Glossaria Graeca* minora et alia *Anecdota Graeca*, I. pag. 11 sqq. Postea TITTMANNUS apographum MATTHAEI nactus totum (sed in brevius contractum) in editionem ZONARAE recepit; sed quod omnium maxime laetabar, vidi, in bibliotheca *Leidensi* CYRILLI codicem asservari, quem idem, cuius benevolentiam identidem iam eram expertus — et quis non expertus est, cui nostratium haec studia curae cordique sunt? — IACOBUS GRELIUS per otium inspiciendi et conferendi potestatem fecit. Codex, e bibliotheca ISAACI VOSSII (*Ms. Gr. Voss. Q. 63*, Catal. p. 398), pergamenus, forma quarta minore, saeculi XV vel XVI, nitidissime ac perpaucis iisque simplicissimis com-

¹ In F. ORANNI libri, *Auctarium lexicorum Graecorum*, consula (*Bibl. Crit. Nov. III. p. 185*) vir doct. J. T. BERGMAN e imagine STEPHANI HEMSTERHUSIANI in aliis ut novum vocabulum *Graecum*, lexicis addendum, proposuit vocem ἀναβλυστῶν, ἀναπηγάξεν. CYRILL. Sed frustra vocabulum apud CYRILLUM inquisivi. Videtur HEMSTERHUSIUS respexisse ad glossam ἀναβλαστῶν, ἀναπηγάξεν, quae in lexico CYRILLIANO exstat.

pendiis scriptus, continet 152 foliis (303 paginis) τοῦ ἀγίου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας λεξικὸν κατὰ στοιχείου. Incipit a vocabulo Ἄ ᾗ: σχετλιαστικὸν ἐπιφώνημα, et explicit in voce ᾧς: ἀντὶ τοῦ ὅπως καὶ ὅτι. In margine passim correctiunculae a manu docta sunt ascriptae, ut i. v. Γαργάρεον: γάρρανον λέγεται τὸ ἄκρον. In margine γάρραρον. — Γέθλια: ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα τοῦ ταβηῶτος ἢ τοῦ βασιλεύσαντος μνήμη. In marg. γενέθλια. — Δέρσα: βάρσα. In marg. Δέρμα. Pro βάρσα legendum βύρσα. — Δηθεῶνες: μακραιῶνες, μακρόβιοι. In marg. Δηθαίῶνες. — Δοκίμιαν: δοκῶν. καλοῦνται δὲ καὶ ἐπιθετικῶς καὶ τινες τῶν ἀστέρων δοκίδες. In marg. Δοκίδων. — Ἐθρίσκειον: ἐτίμιον, ἐσέβοντο, προσεκύνουν. In marg. ἐθρίσκειον. — Ἐκπαμα: ἐκπληκτικά. In marg. Ἐκπαυλα. — Ἐλκοσιδῶς: Κυκλοσιδῶς. In marg. Ἐλικοσιδῶς. — Ἐριγμάτων: πραγμάτων. In marg. ἐριγμάτων. — Ἐρηρῶν: Τιμαρῶν, δαιμόνων. In marg. Ἐρινῶν. — Εὐδώσω: ἐτοιμάσω, ὀδηγήσω. In marg. εὐοδώσω. — Ἐφετῶν: ἐπιθυμητῶν. In marg. ἐφιετῶν. — Ἐφεμή: ἐντελή, νοθεσία καὶ ἐπιστολή. In marg. ἐφετμή. — Ζώννυσθαι: καλλοπιζεσθαι. In marg. καθοπλιζεσθαι. — Ἡθεα: τοὺς συνήεις τρόπους. In marg. τόπους². — Θεΐναις: οἱ σαρὰ τῆς ψάμμου. In marg. Θῖνες. — Θρία σημαίνει φύλλα σίκης (leg. συκῆς) ἢ ἀμπέλου. ἐς τρία γὰρ διαιρεῖται. In marg. θρία, cui vero coniecturae non subscripserim. — Καλιᾶ: ὁ ξύλινος οἶκος καὶ ἡ νοσία. In marg. νοσία. — Κεχηνῶς: χαῦνος, ἐνεὸς ἢ χαίρων. In marg. χαινῶν. — Κοδάαν τίς: λεπτὰ δύο ἢ τὰ πᾶν. In marg. Κοδράντης. — Νηρίτης σημαίνει τὸν κόγχλον. In marg. κόγχλον. Quae emendationes, nisi omnia me fallunt, ab ipsa sunt Isaci Vossii manu oriundae.

Vocabula re vera κατὰ στοιχείου sunt digesta, eatenus saltem, quatenus in antiquioribus glossariis fieri solet. In binis scilicet prioribus literis ubique alphabetici ordinis ratio est habita. Nullius enim est in ea re diiudicanda momenti, quod aliquoties vocabulum alieno loco interpositum ordinem turbavit.

²) Contrarium vitium apparet apud Βακκεῖον, *An. Gr.* pag. 350: Ἀθίλδεται (apud Βαστακίον ἀθίλδεται): διηθεῖται. Διοκλῆς Μελίσσαις.

Καὶ θρία τεθρημένων ἀθίλδεται τόπων.

Videtur legendum esse τρυπῶν.

Quod librario conniventi — nec mirum, qui tale opus describeret — crimini est vertendum. Perpaucis tantum locis, in fine potissimum *στοιχείων*, glossae aliquot aliunde videntur esse assutae, ut v. c. in litera Γ post Γάρυτος sequuntur Γουνῶ et Γυνή. Fraus inde fit manifesta, quod utraque vox iam in iis, quae praecedunt, apparet, sed non eadem addita explanatione. Neque docto aliquatenus saltem archiepiscopo imputem glossas, quas illatas esse ab homine barbaro primo obtutu apparet. Ita inter Ἠνδρίζετο et Ἠνλαίς irrepsit glossa Ἠνεοθελής: ἡ νεοστὴ βλασθήσασα. Legebatur olim, undecunque glossa decerpta est: Ἡ νεοθηλής: ἡ νεωστὶ βλασθήσασα. Consimilis generis sunt, quae in litera Ο deinceps leguntur post Ὁφονία quatuor glossae: Ὁωκύμωρος: ὁ ταχυθάνατος. — Ὁωμιστής: ὁ ὠμάβρεα ἐσθίων. — Ὁωκύματος: ὁ ταχύτατος. — Ὁών: ὁ ζῶν, ὁ αἰεὶ ὑπάρχων, ὁ αἰεὶ ὦν, τουτέστιν ὁ θεός. Quae omnia olim ita sonabant: Ὁ ὠκυμόρος (exstat vocabulum sic recte scriptum in litera Ω): ὁ ταχυθάνατος. — Ὁ ὠμιστής: ὁ ὠμὰ κρέα ἐσθίων. — Ὁ ὠκύματος: ὁ ταχύτατος. — Ὁ ὦν: ὁ ζῶν κτέ. In litera Τ huius generis exempla abundant, neque fugit librarium, τὰ προσπίπτοντα v. c. in duo vocabula esse dirimendum. Quo vero frequentiora in litera Τ huius erroris sunt exempla, eo minus fit vero simile, omnia aliunde esse invecta. Videtur, qui primus hasce glossas con-gessit, vitium — nam est vitium profecto — commisisse, non quo ignoraret, τὰ ὄπλα, τοῦ ἄστεως etc. substantiva esse cum articulis coniuncta, sed quod eam unicam normam in glossis disponendis est secutus, quae vocabulorum prima esset litera. At prioris generis mendarum exemplis annumerem glossam: Ὠρπηξ: κλάδος, inter Ὠρσαν et Ὠρθαι (sic!) collocatam. Voluit, qui glossam scripsit, ὄρπηξ. Quibus addo: Θεοῖς: ὁ αἰγιαλός. Leg. θίς. Κίδη: τὰ πένθη. Leg. κήδη. Aliquot locis turbatus literarum ordo corruptelam eiusque medicinam demonstrat. Inter Κλισιάδες et Κλύειν exstat Κυδώνιον: κῦμα. Quid certius, quam Κλυδώνιον fuisse scriptum? Inter Φακλούς et Φαλακρός legimus Φύλαξ: τάξις συνεστηκυῖα ἐξ ἑκατὸν εἰκοσι ἀνδρῶν. Restitue: Φάλαγξ. Inter Λουτρὸν et Λυγρὸν invenitur Λεγίλειν: ὀρχεῖσθαι. Legendum: λυγίλειν.

Post CYRILLI lexicon in eodem volumine atque ab eadem ma-

nu scriptum exstat alterum glossarium, quod ita est inscriptum: ἀρχὴ σὺν θεῷ τῶν λέξεων τῆς δεκατεύχου. Sequuntur Λέξεις τῶν βασιλειῶν, τῶν ψαλμῶν, τῶν ᾠδῶν etc. Describam, ut talium rerum curiosis satisfiat, pauculas quasdam, statim ab initio: Ἀνεζωπύρησεν: ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν. — Ἀνενεώσατο: παρεμυθήθη (παρηβήθη?). — Ἀστεῖον: καλόν, ἐπίχαριν, κεχαριτωμένον. — Ἀλείψουσι: χρίσουσι (leg. χρίσουσι)³. — Ἀναφορεῖς: οἷαν ἔχοντες, οἱ βαστάζοντες (leg. οἱ ἀνέχοντες). Haec sufficiant, reliqua omnia eiusdem sunt generis atque farinae.

Quod arbitratus eram, antiquioris Codicis apographum me possidere, id simulatque librum meum cum Codice *Leidensi* contuli, luce factum est clarius. Est ille *BONDAMI*, credo, liber e *Leidensi* tam accurate et anxie descriptus, ut vel emendationes in margine Codicis adiectae in apographi quoque margine appareant, neque statim in textum sint receptae. Continet apographum glossarium *CYRILLI* integrum, additorum vero minorum vocabulariorum aliquam tantum partem. In priore libri parte, in litera *A* potissimum, Codicis vitiosa multis locis scriptura diligenter correctae, atque glossae in severiorem, qualem nos in lexicis disponendis observare consuevimus, ordinem sunt redactae. Mox vero de opere, quicumque fuit ille corrector, (nam est alia atque *BONDAMI* manus, magnamque cum *Ruhnkeniana* similitudinem referens), fatigatus et nauseabundus destitisse, atque in sequentibus ea tantum videtur correxisse, ad quae casu delapsus erat. Quarum emendationum speciminibus causa unam et alteram proponam. Ἀάμον: ἄπληκτον. Correxit Ἀάλιον. — Ἀβύρκηλον: ἀνέσχυτον. Corr. ἀναίσχυτον. — Ἀβραι: νέαι, δοῦλαι, θεραπευήδες, νεώτεροι. Corr. θεραπευαίνιδες. — Ἀγηαλέει: ἀναγκαλεῖ. Corr. ἀγκαλεῖ. — Ἀγηήθης: ἀβλαβής. Corr. ἀγκήθης. — Ἀγκωνες: δόρατα. Corr. ἄγωνες. — Ἀκείτερος: ὁ ἀπρεπαίτερος. Corr. ἀεικέστερος: ὁ ἀπρεπέστερος. — Ἀίγηννα: μῆσος. Corr. Αἴγινα: νῆσος. — Quibus exemplis multa possem addere; sed

³) Idem vitium est in glossa χρῆστές, χρίσμα διὰ τοῦ ῥ, ἀπὸ τῆς τοῦ ἱλαίου χρήσεως. Leg. χρίσεως. Quis vero, talia suis oculis qui legerit, librorum genus contendat non esse plumbeum et ligneum?

omnia ita sunt comparata, ut veram lectionem unusquisque, vel nemine hortante, statim per librariorum stuporem videat perlucens.

Qui lexico auctor inscriptus est CYRILLUS, archiepiscopus *Alexandrinus*, eum constat vixisse saeculo post Ch. n. quinto, et obiisse circa annum 444. Multis alius generis scriptis inclaudit nec magnopere, edito glossario, laudem inde partam auctum iri credo. Nulla enim peculiari sua laude CYRILLI glossarium commendatur, atque lexicorum illorum, quae sat multa et magna aetatem tulerunt, maiore parte longe est inferius. Glossarum bona pars ad LXX pertinet interpretes. Quod obiter in rem inquirenti factum est manifestum; quum nec huius loci nec mei sit instituti, unde singulae glossae desumptae sint, demonstrare et indicare. Tamen, ne in hac parte nimis indiligenter videar versatus esse, aliquot huius generis glossas e littera Δ expiscabor. Δ α λ δ ς: ἄνθραξ pertinet ad *Zach.* 3, 2. — Δ α σ ὄ π ο δ α: τὰ λαγῶα, ad *Deut.* 14, 7. — Δ ε δ ε ι χ α: εἰδεία ad *Deut.* 4, 8. — Δ ε δ ε ἡ μ α ι: εἰδέθην ad *1 Reg.* 8, 60. — Δ ε ι λ δ ς: δ ἄσθενής ad *Deut.* 20, 8. — Δ ε ἴ ν α ι: τὰ κοιλώματα τῶν ὑδάτων ad *Iob.* 13, 11. — Δ ε λ τ ο ς· βιβλος ad *1 Mac.* 8, 22. — Δ η μ η γ ο ρ ῆ σ α ι: ἔνδημα (*leg.* ἐν δῆμῳ) λαλῆσαι ad *Neh.* 8, 6. — Δ ἰ δ ρ α γ μ ο ν (*leg.* δίδραχμον): συντέλειαι ad *Exod.* 30, 13 etc. Eodem referenda est glossa, aliunde notissima: Β ἄ ν α υ σ ο ς: πᾶς τεχνίτης διὰ πυρὸς ἐργαζόμενος· βάνασος (*leg.* βαῦνος) γὰρ ἡ κάμινος. Veterum scriptorum nova fragmenta non inveni, quin immo in fontibus, unde sua hauserit, excitandis, adeo parcus fuit scriptor, ut perpaucis tantum locis *Graecorum* scriptorum nomina appareant. Quos, literarum ordinem secutus, apponam. Β ἄ σ α ρ ο ς: ἀλώπηξ κατὰ Ἡρόδοτον (vult βασσάριον. Cf. *Her.* IV. 192). — Α ὑ θ ἑ ν τ η ς: κυρίως ὁ ἑαυτὸν ἀναιρῶν· διδὸν παρὰ Σωκράτει (Σοφοκλεῖ? *O. R.* 107) καὶ Θουκυδίδῃ οὐ λέγεται αὐθεντής, ἀλλ' αὐτοέντης, ὃ ἐστὶν αὐτεξούσιος. — Γ α ὦ λ ο ς: ἐξ ἀλλοτριῶν ζῶν. λέγεται δὲ καὶ τὸ σκάφος (*suppl.* γαῦλος) διὰ τὸ κοιλῶν (*suppl.* εἶναι) καὶ πλείστα δέχεσθαι, ὡς Ἡρόδοτος (sic!) ἐν τρίτῃ ἱστοριῶν⁴. — Ἐ κ μ α γ ε ἴ ο ν: ἡ Φαντασία. Φησὶν ὁ Πλάτων

⁴ In Codice *CYRILLI Vindobonensi* CCXLIV, de quo infra agetur, eadem glossa exstat, at *HERODOTI* nomini solemnī vitio *HERONIANUS* substituitur, ὡς

(Theaei. 194. E) διὰ τὸ ἐκμάττεσθαι καὶ ὑποσυλᾶν τὰ εἶδη ἀπὸ τῆς ὕλης. — Ἐξεστηκώς: δίχως λέγεται παρὰ Θουκυδίδη καὶ Πινδάρῳ, ὅτε μὲν τὸ μένεσθαι (leg. μαίνεσθαι) καὶ ἐκφονα (leg. ἐκφρονα) εἶναι, ὅτε δὲ τὸ ὑπαναχωρεῖν καὶ ὑπεξέρχεσθαι ἢ ἀφίστασθαι. — Ἐπιστῆ (leg. ἐπίστη): οἶδας, ἐπιστήμη ὡς εἰς ἐπίστασιν ἄγουσα τὸν νοῦν. Φησὶν ὁ Πορφυρίων. Sunt duo glossae, quae in unam coaluerunt. Distinguendum post οἶδας. — Κέραμος: τὸ δεσμωτήριον παρὰ τοῖς γλωσσογράφοις, παρὰ δὲ Κυπρίοις τὸ ἀγγεῖον, παρὰ δὲ Ἀριστάρχῳ ὁ πῖθος (cf. Schol. Hom. Il. E. 387: κέραμοι: ἀγγεῖα, πῖθος, ἢ δεσμωτήριον· οἱ γὰρ Κύπριοι τὸ δεσμωτήριον κέραμον καλοῦσιν). — Κληρός: ὁ καλῶν ἐφ' ἑαυτὸν τὸν λαχόντα· ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς παρὰ τὸ κάλον, τὸ ξύλον, ἐπεὶ ἐν ξύλοις ἐχαράσσοντο οἱ κληροί. — Λιπέρνητες: Ἀριστοτέλης⁵ τοὺς ἀλίεις φησίν. — Μοχλός: παρὰ τὸ ὀχλεῖν καὶ ὀχλίξειν, τὸ μετὰ βίας κινεῖν· σημαίνει παρ' Ὀμήρῳ καὶ ἄλλοις τῶν παλαιῶν καὶ τὸ ὀχλᾶ. . . . Φιλίξεος δὲ φησὶ, ὅτι οὐ κατὰ τὴν νῦν χρῆσιν εἶρηται ὁ μοχλός παρ' Ὀμήρῳ. — Πάππας Φίλος· εἶρηκεν Ὀμηρος· οὕτως καὶ ἐλέγετο παρὰ Συρακουσίοις ὁ πατήρ. πᾶς καὶ κατὰ ἀναδιπλασιασμὸν παπᾶς καὶ πλεονασμῷ τοῦ π πάππας, τουτέστι Φίλος. — Σταυρός: παρὰ τὴν στάσιν καὶ τὸ εὔρος, ὃ σημαίνει τὸ πλάτος, οἰοεὶ ὁ μῆκος καὶ πλάτος ἔχων. παρὰ δὲ τῷ ποιητῇ σταυροὶ λέγονται τὰ ἀποξυμμένα ξύλα, ἅπερ καὶ σκόλοπας καλεῖ. — Σῶμα: διὰ τὸ σῶον αἶμα, ἢ παρὰ τὸ σῖμα (leg. σῆμα), ὃ σημαίνει τὸν τάφον κατὰ Πλάτωνα· τάφος γὰρ τὸ σῶμα τῆ ψυχῆ. — Τορύνη: τὸ κοχλιάριον. Ἀριστοφάνης⁶ δὲ τὸν χυτρώποδα. — Φυλακή: τὸ τρίτου μέρους τῆς νυκτὸς παρ' Ὀμήρῳ. — Ὠς ἄημα: ὡς πνεῦμα, ὡς ἄνεμον· ἄημα γὰρ τὸ πνέον· παρὰ Διογενιανῷ.

Quae praeter scriptorum Graecorum locos modo laudatos de-

φησιν Ἡρωδιανὸς ἐν τῇ γ' τῶν ἱστοριῶν. Confusionis causa in utriusque nominis compendio consimili sita est.

⁵) Legendum esse videtur Ἀριστοφάνης. Cf. Pao. l. v. Λιπέρνητες: ἤτοι λοπεπίεις ἢ πῆνητες· τὸ δὲ ὄνομα παρὰ τοῖς Κομικοῖς, ὅτ' ἂν παρεδῶκε τοὺς Ἴωνας. Fortasse respicitur ad Arist. Pac. 608:

ὁ σοφώτατος γεωργεῖ, τὰμὰ δὲ ἐντίετα,

ubi olim a quibusdam lectum fuisse:

ὁ λιπέρνητες γεωργεῖ κτῆ,

auctor est Dion Sic. XII. 40.

⁶) Cf. Aristoph. Equit. 984, ibique Schol.: τορύνη δὲ τὸ νυκτῆριον τῆς χύτρας.

prehendere licuit eruditionis atque doctrinae vestigia, non minus sunt exilia et pusilla. Unum et alterum eorum, quae reliquis aliquo modo praestant, speciminis causa decerpam: Ἄγειν καὶ Φέρειν: τὸ ληστεύειν καὶ ἀρπάζειν. ἄγεται μὲν γὰρ τὰ ἐμψυχα, φέρεται δὲ τὰ ἄψυχα (cf. BEKK. An. Gr. p. 206. 14; v. LEHRS, *Aristarch.*, p. 142 sqq.). — Ἀκέατος: ἀθεράπευτος (vid. VALCKENAER. de Schol. Hom. [Virg. Illustr.] p. 17). — Ἀκόρητος: ἀκόσμητος· κορεῖν γὰρ τὸ σαίρειν παρὰ Ἀθηναίους. — Ἄλιε: ἤλιε. — Ἀναξυρίδες: Φιμινάλια, βρακία· ἢ τὰ βαθέα καὶ ἄβατα ὑποδήματα, οἷον ἀνασυρίδας παρὰ τὸ ἀνασύρεσθαι, τροπῇ τοῦ σ εἰς τὸ ξ (cf. BEKKER. An. Gr. pag. 391). — Ἀσφάραγος: ὁ λεγόμενος λάρυξ (cf. VALCKEN. l. l. p. 38). — Βαλλίος: ἵππος τοῦ Ἀχιλλέως (cf. SUID. i. v.). — Βασιλεῖα (-ῆα?): Ἀττικῶς τὸν βασιλεία. — Βόλβιτον: ἀφθδευμα βόδς (cf. PHRYN. Epi. p. 357 LOB.). — Εἶνεκα τοῦ οὔνεκα διαφέρει· τὸ μὲν εἶνεκα τούτου χάριν σημαίνει, τὸ δὲ οὔνεκα σημαίνει τὸ διότι. — Εξέωμις: Ἀττικὸν τὸ λεξίδιον· σημαίνει δὲ χιτόνα (leg. χιτῶνα) ἐλευθέριον, οὐκέτι σκεπάζοντα τοὺς βραχίονας. — Ζάκορος: νεοκόρος (leg. νεωκ.), ἤγουν ἢ διακονοῦσα περὶ τὸν (leg. τὸ) ἱερὸν, ἢ ὁ ἱερεὺς ὁ τὸν ναὸν σορῶν (leg. σαρῶν)· κορεῖν γὰρ τὸ σαρεῖν Ἀττικῶς (cf. SUID. i. v., PHOT. i. v.). — Ἡοῦς: τῆς ἡμέρας. Ἀττικῶς (cf. PHOT. i. v. Ἡώς). — Κλείσιον (sic!): σημαίνει τόπον, ἐνθα ἴστανται τὰ ζεῦγη (cf. VALCKEN. l. l. p. 100). — Λάκων: σπαρτία τίς (leg. Σπαρτιατῆς) ἀντικρυς τῶν Ἀθηνῶν (leg. Ἀθηναίων)⁷. — Μάκτρα: ἐν ᾗ ἔμασσον, ἦν οἱ Ἀττικοὶ κάρδοπον ἐκάλουν (cf. HELLAD. ap. LOBECK. ad PHRYN. p. 90). — Νάος: νεός, Ἀττικῶς (cf. MOER. ed. PIERS. p. 265). — Σιφλώσειον (leg. σιφλώσειεν): ἡ λέξις τῶν νεωτέρων, καὶ οἱ μὲν κακώσειεν, οἱ δὲ μωμητὸν ποιήσειεν· Φλῶ γὰρ ἐστὶ τὸ ὄρμην ἔχων, ὅθεν καὶ οἰνόφλοιξ (leg. — φλυξ). (cf. PHOT. i. v. σιφλώσειεν). — Στοιχεῖα: Ἀθηναῖοι μὲν γράμματα (leg. — τα), γραμματικοὶ δὲ πῦρ, ὕδωρ, ἀφ' ὧν τὰ σώματα (leg. σώματα) συνίσταται (cf. DIONYS. Thrax ap. BEKK. An. Gr. p. 789). — Τένθης: ὁ γαστρίμαργος. οἱ γὰρ Ἀττικοὶ τένθην καλοῦσι τὸν γαστρίμαργον (cf. TIMAEUS et PHOT. i. v.). — Τετρακτύς ἐστίν, ἦν καὶ ἄρκον οἱ Πυθαγόρειοι

⁷) Corrige simile vitium apud PHILOSTRATUM, *Vit. Apoll.* I. 18. 155: περὶ μυστηρίων ἄραν, δεῖ Ἀθηναῖοι πολυανθρωπότεροι. Leg. Ἀθηναῖοι et πολυανθρωπότερα.

ποιούνται, μῦθος· σιγή· νοῦς καὶ ἀλήθεια. In his paucisque horum similibus ex antiquioribus et reliquis aliquanto limpidioribus fontibus hausisse glossographum conicias; aliis locis proprio Marte, ut videtur, quaestionibus grammaticis dirimendis vocabulorumque indagandis etymis operam dat, adeo eam infelicem, ut iis, quae enixus est, absurdiora et magis ridicula vix excogitari queant. Quid dicas de grammatico, talia serio deblaterante, qualia legi v. c. in voce Ἀδελφός: παρὰ τὸ δέλφους, ὃ σημαίνει τὴν μητέρα (sic!)· τούτέστιν ἐκ τῆς αὐτῆς δελφούς, τούτέστι γαστρός. — Βίος: ἡ ζωὴ καὶ βιώτης (leg. βιότης) προσαγορεύεται παρὰ τὸ βίω τὸ πορεύομαι· τί γὰρ ἐστὶ βίος ἢ ὁδὸς καὶ ἡ πόρεια (leg. ἡ ὁδὸς καὶ πόρεια). — Γάμος, ὄϊον δάμος τις οὔσα· ὃ δαμαστικὸς καὶ ὑποτακτικὸς τῶν θηλείων· ὄθεν καὶ τὰς παρθένους ἀδαμάστους λέγουσιν. — Δεῖπνον: τὸ παρ' ἡμῖν ἄριστον, μεθ' ὃ δεῖ πονεῖν. — Ἐλέφας: ἐλέβας: ἐπιβαίνει γὰρ τῇ θηλείᾳ οὐκ ἐπὶ γῆς, διὰ τὸν ὄγκον, ἀλλ' ἐπὶ ὕδατος ἐλώδους, ὅπου νέμονται. — Θάσια: τὰ ἀμύγδαλα· ἀπὸ τοῦ θάσσον καρπεύειν· προῖμα γὰρ ὑπὲρ τὰ λοιπὰ δένδρα. Mirifice lapsus est interpres. Cf. v. c. Αἴθνη. II. p. 64 A., ubi in amygdalarum variis enumerandis generibus: τῶν δὲ ξηρῶν, inquit, τὰ Θάσια καὶ Κύπρια, ἀπαλὰ ὄντα, εὐεκκριτώτερα ἐστίν. — Λάμβδα: οἰονεὶ λαβάτιον: παρὰ τὸ λείως βαίνειν ἐν τοῖς μέτροις καὶ ἀσθενὲς εἶναι πρὸς τὸ μηκύνειν τὰς συλλάβας. — Φῖ, ὅτι Φαῖδν, τὸ μέλαν· μέλαν δὲ ἐστὶ τὸ σκοτεινόν· οὕτω καὶ τοῦτο περὶ τὴν ἐκφώνησιν· κακόφωνον γὰρ. Atque hoc exemplorum agmen claudat. Lexicographi enim mei speciosiore ingenii foetum vix credo me esse investigaturum. Ex iis vero, quae hucusque protuli, cave ne credas, de omnibus vocabulis tam prolixè disputatum esse. In longe maiore glossarum parte auctor munere suo satis accurate et religiose sibi videtur esse functus, si lemmati brevem subiungebat explicationem; plerumque nil addit, nisi vocabulum synonymum.

Perpensis atque consideratis omnibus, quae de CTRILLI lexico disputavi, vix dignum censeas opus, quod ab innumeris, quas librarius adperserat, mendis liberatum, a squalore et situ vindicetur et e bibliothecae tenebris in publicam lucem provolet. Nec tamen quod amplexus eram consilium temere putabam esse abiiciendum. Quum enim de hoc genus scriptoribus edendis omnino ita arbitrer iudicandum esse, ut fecit vir in paucis do-

ctus, sagax et elegans, P. HOFMANN PEERLKAMP, in *Bibl. Crit. Nova*, T. II, p. 1 et 2, tum CYRILLI glossae, quantumvis ieiunae et futiles, videbantur mihi in corruptis praestantiorum lexicographorum, TIMARI V. C. et HESYCHII, emendandis et redintegrandis λέξει plus semel opem posse ferre haud sane sperendam. Quum vero scirem, CYRILLIANI lexicorum codicum numerum haud exiguum (duorum, unius *Urbinae* 157, alterius *Vaticani* 1751 (?) mentio sit apud BEKKERUM, *An. Gr.* p. 1094 et 1096) per bibliothecas *Europae* asservari, nil me praestitutum esse, quod operae pretium esset, probe intellexi, si ex uno codice accurate descriptum textum typis exprimendum curarem. Itaque operis edendi consilium haud sane deponendum, sed differendum ratus, donec mihi contingeret, in una et altera maiorum bibliothecarum CYRILLI Codices cum meo libro conferre, interea ea de re literas dedi ad eos viros, qui de studiis meis disserentem benigne atque libenter me audire solebant.

Atque ita rem meam me instituisse, mox habebam, quod magnopere mihi gratularer. Etenim de CYRILLO meo retuleram et ad alios, et ad CAROLUM FRIDERICUM HERMANNUM virum clarissimum. Qui humanissime ad literas meas quum responderet, I. F. CH. SCHUBARTUM, celebrem PAUSANIAE editorem, docuit me olim CYRILLO diligentem operam navasse. Adii, HERMANNI auctoritate nisus, literis SCHUBARTUM. CYRILLI edendi consilium si nondum abiiecisset, e Codice *Leidensi* me suppeditatum esse, significavi, quaecunque in ea re rite administranda alienius possent esse usus; CYRILLUS vero ubi gravioribus doctorumque cura dignioribus antiquitatis testibus locum cessisset, ut suis copiis meam inopiam adiuveret, enixe rogavi. Nec frustra ad viri humanissimi humanitatem provocaveram. De consilio illo olim agitato dudum se destitisse mihi respondit. Quum *Vindobonae* complures per annos castra posuisset, e CYRILLI codicibus in bibliotheca Vindobonensi asservatis compluscula se excerptis, non quo editionem pararet, sed ut de operis codicumque praestantia maiore vel minore sibi constaret. Id vero vel ex iis, quae collegisset, speciminibus, satis luculenter posse demonstrari, CYRILLI futuro editori, qui quidem rite munere suo vellet fungi, non in eo esse acquiescendum, ut unum alterumve Codicem inspiceret ad eiusque exemplar textum typis mandan-

dum curaret. Adeo enim inter se differre varios codices, ut saepe non eiusdem operis apographum, sed diversum plane librum oculis usurpare credas." Itaque qui CYRILLUM neque omnia ea simul edere cuperet, quibus CYRILLI liber a variis, οὐ μιᾷ χειρὶ δωρουμένοις, ἀλλ' ἀμφοῖν, κατὰ τὴν παροιμίαν, vario tempore esset interpolatus, ei complures codices conferendos omniaque ea secernenda esse, quae postea addita esse codicum dissensus ostenderet. Brevi postquam has literas accepi, misit ad me vir humanissimus quam qui maxime, quaecumque e Codicibus Vindobonensibus CYRILLI excerpserat, quibus ut meis uterer. Addita erat codicum accurata descriptio et prolegomena de eorum fide et auctoritate. Pro qua eximia humanitate et liberalitate viro egregio debitas sinceramque gratias publice persolvo. Si qua in his utiliter sunt disputata, ad eum velim omnia referantur, quae domum et ad dominum cum laude redeunto. Si continget, quod vehementer cupio, CYRILLUM aliquando integrum edere, maior laudis, si qua erit, pars ei debebitur, qui et me docuit, qua unica CYRILLI editor munita via possit incedere, et hanc viam ingredienti opes suas tamquam utilissima mihi permisit ἐφόδια.

Quam vero iudicaverit SCHUBARTUS, vel meo codice Leidensi cum excerptis Vindobonensibus collatis in aprico est. Tantum variorum Codicum est discrimen, ut tum demum suum aliqua veri specie CYRILLO restitui possit, si qui e magno Codicum numero ea erit expiscatus, quae in omnibus eodem modo leguntur, πολλῆς πειρασ sane et laboriosum opus variisque difficultatibus implicitum. Donec ulterius progredi licebit, ut primam operis partem textum, qualem Codex Leidensis repraesentat, a vitiiis purgare conatus sum, quibus librarii culpa scatet. Codices Monacenses et Vindobonenses hoc ipso fortasse anno conferre licebit; in aliis opitulabitur, spero, ὁ μέγας χρόνος. Neque quis ut immaturam inutilemque hanc meam diatribam repudiet. Ut enim opus esse videtur vario nomine utile et minime ineptum, in tam illustri exemplo grassantis tam manifestae interpolationis deprehendere et ostendere vestigia, ita hac occasione ntor, ut studia mea Cyrilliana commendem, si qui forte philologorum, SCHUBARTO liberalitate haud minores, penes se habeant, quibus apparatus meum augere velint.

In nullo scriptorum genere tam facilis et proclivis est interpolatio, quam in lexicis et glossariis; quae natura sua scribentes aequae ac legentes tamquam pelliciunt ad interpolandum. Quicumque tali libro utebatur, inter lineas et in marginibus addere solebant glossas, quas alii deinde in ipsius operis corpus recipiebant, atque hic lexica adulterandi mos adeo est antiquus, ut ne iis quidem collectis, quae in omnibus Codicibus legantur, sincerum CYRILLUM reflexeris. Nam in antiquissimis libris multa iam haud secus atque in recentioribus ab aliena manu possunt invecta esse. Interpolationis manifesta exempla e Codicibus Vindobonensibus collegit SCHUBARTUS. CYRILLUM dixi floruisse saeculo p. Ch. n. quinto. In *Cod. Vind. Philol. Philos. CCCXIX* laudatur TREBONIANUS quaestor (i. v. Τρεβουσιανός), qui vixit saeculo sexto medio, laudatur (i. v. Γέται) THEOPHYLACTUS ΣΙΜΟΚΑΤΤΑ, qui floruit circa annum 630, laudatur ipse CYRILLUS in commentario ad *Hoseam* (i. v. μουνιός). In Codicibus CCXII et CCXLIV *Digesta* commemorantur (Δίγιστα· ὑποτυπώματα· βωμαϊκή ἢ λέξις, CCXLIV, et διγέστων, Φανερῶν ὑποτυπωμάτων CCXII). Idem glossam habent Γαλλικά· Φραγγικά, quae ante saeculum sextum scribi non potuit. Vix minus manifesta interpolationis exempla in Codice *Leidensi* inveni. Insunt enim glossae aliquot, quarum ratio a reliquis toto coelo differt. Plerumque enim, iis exceptis, de quibus supra dixi, glossis brevis accedit explicatio; in iis, quas volo, verbosa apponitur de vocabuli etymo et indole disputatio. Quas variis scriptoribus surreptas atque a librariis lectoribusve illatas esse contendo. I. v. Γνώμη: διάφορα σημαίνει· ποτὲ μὲν γὰρ δηλοῖ τὴν παραίρεσιν, ὡς Φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος κτέ. IOH. DAMASCENUS, est expilatus; glossa Θέριστρα: θερινὸν ἱμάτιον κτέ., vocabulum ea significatione perquam rari usus (apud LXX interpretes enim idem significat atque θεριστήριον h. e. *falx*) ex ipso CYRILLO videtur esse desumpta, cuius haec verba in *Glyph.* p. 194: καὶ περιεβάλλετο θέριστρον. IOHANNI DAMASCENO item tribuendum quod legitur i. v. Φύσις: οὐσία, ἢ προαίρεσις. χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἔμψυχον τὸ Φυτὸν διὰ τὸ ἔχειν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν καὶ γεννητικὴν δύναμιν· ἀναισθητὸν δὲ οὐ γὰρ ἔχει αἰσθησιν. Glossa (quam eandem e *Cod. Vindob.* CCXLIV, ubi in margine est scripta, excerpserat SCHUBARTUS): Δαμασκός· πόλις Συρίας παρὰ τὸν Ἀντιλίβανον.

εἴρεται (leg. εἴρηται) δὲ ὅτι Δαμάσων (sic! Cod. CCXLIV Δαμάς leg. Δαμάς) στρατεύων μετὰ Διονύσου ἐκεῖσε σκηνὴν πηξάμενος ἰδρύσατο ἐκεῖθεν (Cod. CCXLIV Συρίας) θέας ξόανον e STEPHANO Byzantio est inserta. Sequuntur in Vind. Cod. haecce: ἡ οὖν Δαμᾶ σκηνὴ Δαμασκός. ἢ ὅτι εἰς τῶν γιγάντων Ἄσκος ὄνομα, Λυκούργῳ δῆσας τὸν Δίνυσον ἔρριψεν τῷ ποταμῷ· ἰΦονεύθη δὲ ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Ἄσκος ἐδάρη καὶ ἐκεῖ ἐτάφη καὶ ἐκ τούτου ἡ πόλις Δαμασκός ἐκλήθη, καὶ τὰ οἰνοδόχεια (leg. οἰνοδόχα) δέρματα ἄσκους καλοῦσι. λέγεται καὶ ἡ Δαμασκός. Quibus exemplis plura glossarum e MICHAËLE PSELLO, DIONYSIO Thrace aliis in CYRILLUM transcriptorum exempla adderem, si in manibus haberem libros, quibus olim observata probare possem.

Briellae, Idibus Martiis 1854.

E. MEHLER.

B L A D V U L L I N G E N.

In het IIe deel bl. 594 der *Mnemosyne* vind ik eene voor de palaeographie gewigtige plaats van HIERONYMUS in *Praef. ad librum Iobi* aldus, naar ECKHEL, opgegeven:

Habeant, qui volunt veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos vel uncialibus, ut vulgo aiunt, litteris, onera magis exarata quam codices, dummodo mihi meisque permittant pauperes habere schedulas et non tam pulchros codices quam emendatos.

De woorden: *onera magis exarata quam codices* komen mij bedenkelijk voor. Wat zijn *onera exarata*? Te sterk en te hard ware de uitdrukking, zoo men haar als *beschrevene ballasten* opnam; en toch, welken zin kunnen zij anders opleveren? Zou HIERONYMUS die fraaije *codices* wel *onera* genoemd hebben? Deze woorden zien, dunkt mij, meer op *het schrift*, dan op de *codices* zelve. Ik zou dus overhellen tot de gissing, dat HIERONYMUS oorspronkelijk geschreven heeft, *oneratos magis quam exaratos codices, meer beladene dan wel beschrevene handschriften*. De *emendati codd.* worden ten slotte tegen de *pul-*

chri overgesteld; deze waren met die gouden en zilveren letters of met die groote en zware *uscialem* meer belast, dan beschreven. Maar voor den minder gegoeden en meer geleerden HIERONYMUS kwam het vooral daar op aan, of de *codd.* *sonder fouten* waren, hij moest er onverschillig over zijn, met welke stoffen of met welke letters zij waren beschreven.

SUIDAS art. Ἰβυκος verbeterd.

Ἰβυκος — γίνεαι Ῥηγίνος· ἐνθένδε εἰς Σάμον ἦλθεν, ὅτι αὐτῆς ἤρχεν ὁ Πολυκράτης, ὁ τοῦ τυράννου πατήρ· χρόνος δὲ ἦν οὗτος ἐπὶ Κροίσου Ὀλυμπιάς νδ'.

De ongerijmdheid dezer plaats kan ligt verminderd worden, indien men eenvoudig ἡ δ τοῦ τυράννου πατήρ leest of, wil men, ἡ Διάκης, ὁ τοῦ τ. κ.; dan strekt dit bijgevoegde, om de geheele opgave beter met de daarop volgende tijdrekenskundige bepaling in overeenstemming te brengen. Men behoeft het ἤρχεν niet zóó streng te nemen, dat AEGES reeds even als zijn zoon, *tyran* van *Samos* zou geweest zijn: hij was aldaar in aanzien en rijkdom de eerste¹. Deze meening blijkt ook dááruit, dat POLYCRATES bepaaldelijk *de tyran* genoemd wordt. Te onderstellen, dat IBYCUS, toen hij *tyran* van *Rhegium* had kunnen worden, gelijk ons de *paroemiographi* verzekeren, deze zijne vaderstad verliet, om zich naar een *tyran* te begeven, ware inderdaad ἀρχαιότερον Ἰβύκου.

Novus ARCHILOCHI versus.

Latet ARCHILOCHI versus ex *Epodis* apud MARIUM PLOTIUM SACERDOTEM, sive potius M. CLAUDIUM SACERDOTEM, de *Metris* sub titulo *de pentametro catalecto iambico*¹ in illis: »Hoc potest dividi in dimetrum acatalectum Archilochium, de quo supra docui: *Fregit trementis ilices.*»

¹) Vgl. D. J. VERNERUS, Disp. Litt. de *Polycrate Samio*, Amstelod. 1889. p. 15 sq. en p. 71.

¹) cap. 4. p. 277, 31 GAISE.

In notam demisit Gaisfordius hanc litterarum farraginem in codice *Leidensi*:

docui ΦΑΒΟΤΛΟCΕCΘCΘΙΑΟΙC.

Sed apparet ex iis, *Græcum* exemplum *Latino* pro more fuisse præmissum. Superiori autem loco² de acatalecto dimetro Archilochio agens SACERDOS, qui vulgo PLOTIUS dicitur, hunc versiculum applicuerat:

ΤΙ μακρὰ δὴ Φρονέεις τάλαν;

quem ARCHILOCHO recte vindicavit BERGKIUS. Itaque et hoc loco ARCHILOCHI versu usum esse SACERDOTEM haud absurde statuas. Ex litteris illis mirum in modum et dimotis et perplexis contractisque hunc *ἔκφρων* extricavi:

*Αβουλος εἰς τὸ σοῖς φίλοις.

Appingadami.

B. TEN BRINK.

(Superioribus aliquantulum addere libet. Obiter moneo, GAISFORDUM edidisse *Φρονέεις*, pro quo recte BRINKIUS *Φρονέεις*, quod ARCHILOCHO unice convenit. At in ceteris etiam plura sunt, quae a GAISFORDO secundum BONDAMI collationem tradita a codice discrepant. Est ille codex e *Vossianis*, forma quadrata, numerum in fronte gerens 79, exhibetque locum priorem sic:

Hoc potest dividi in dime-

trum.acatalectū.archilocium. de quo sup² docui. ΦΑΒΟΤΛΟCΕCΘCΘΙΑΟΙC; Fragi trementes ilic est.

& in trimetrū catalecticū, de quo similiter sup² tractavi

Ultimum C vs. 2 in ipso margine, qui interius, quam ceteri, abscissus est. — Hunc codicem nono decimove seculo scriptum esse iudicat GÆLIUS.

Codex chartaceus, e *Scaligeranis* 53, eundem hunc locum sic habet:

Hoc potest dividi

in dimetrum acatalectum Archilochium: de quo

supra docui

fragi Trahi

trementes ilic est

et in tetrāme-

trum catalecticum, de quo similiter supra tractavi

²) p. 270, 14.

Vs. 1. *v* in *dividi* alii litterae supraductum est, *Trahi* vs. 3 lineola subductum, *te* et *a* vs. 4 erasa, lacunae ut indicavi.

Unde apparet recte BRINKIUM assumpsisse, exemplum *Graecum* olim *Latino* praemissum nunc desiderari, et hoc ipsum latere in litterarum farragine, quam accurate reddidit. Ea vero sic legenda est

Φ ἄβουλος ἐς θεός φίλοις

fui igitur, opinor, a poeta scriptum:

ἄβουλος ἐς φίλους θεός.

Quae mutatio ne cui nimis violenta videatur, alterum etiam locum ex iisdem codicibus describam, quo pacto iterum apparebit, quam indiligenter hucusque libri manuscripti soleant conferri. Est ille locus, ubi GAISFORDUS edidit:

τί μακρὰ δὴ φρονεῖς τάλαν;

at codex *Vossianus*:

DE CATALECTO DIMETRO ARCHILOCHIO

Acatalectum archilochium dimetrum iambicum fit addita

syllaba anacreontio dimetro catalectico. ut est TICCACKPPA·PHIPΘ ΦPOΘNΓ;

Oblivionē sensibus anacreunteus (*i. Anacreonta Teium*).

u in anacreunteus erasum est. Codex autem *Scaligeranus* habet:

||| De | acatalectico dimetro Archilochio

Acatalectum Archilochum dimetrum Iambicum fit

addita syllaba Anacreontio dimetro catalectico. ut est,

τίς σὰς παρήειρε φρένας;

Oblivionem sensibus: Anacreontēus.

Vs. 1. *tico*, 4 *ās* in *σὰς*, 5 *Oblivionem sensibus* et *ε* in *Anacreontēus* lineolis subducuntur. Locus autem, quem adducit hic codex (seculo sexto decimo posteriorem eum dicit GÆLIUS) aequè probum metri *Archilochii* exemplum est ac *Gaisfordianus*, cuius originem non assequor. Nostrum autem etiam in *Vossiano* codice latere quis peritus dubitet? itaque is certe genuinus est. Quibus traditis si cui lectori satisfecero, Plotium inspexisse non poenitebit).

L., 13 mensis Martii 1854.

E. J. K.

VERBETERINGEN OP CICERO.

(ED. ORELLI, Turici 1826—1838).

(De verbeteringen zonder naamsopgaaf zijn niet van de Redactie).

(Waar emendaties, die ORELLI reeds in zijne aantekeningen heeft opgenomen, hier om bijzondere redenen op nieuw vermeld zijn, wordt dit telkens medegedeeld. — De emendatiën van RUHNKENIUS zijn uit diens *Adversaria* geput, waarover men zie *Mnem.* II. 282.

Pro P. Quintio xv. 49. Etenim mors honesta saepe vitam quoque turpem exornat: vita *turpis* ne morti quidem *honestae* locum relinquit. — L. vita *honestae* ne m. q. *turpi* l. r. — N.

Divin. in Caec. I. II. 4. Dicebam, habere eos actorem Q. Caecilium, qui praesertim quaestor in eadem provincia post me quaestorem *fuisset*. Quo ego adiumento sperabam hanc a me molestiam posse dimoveri, id mihi erat adversarium maxime. — „Excidit *sed* ob pr(aecedens) . . . . *set*.” R. (Ruhnkenius).

In C. Verrem Act. I. I. 1. Inveteravit enim iam opinio . . . his iudiciis, [*quae nunc sint*], pecuniosum hominem, quamvis sit nocens, neminem posse damnari. — De tusschen haakjes staande woorden zijn onecht. Men vergel. in Verr. Act. II. Lib. I. II. 6.

Ibid. IX. 26. Reperio, iudices, haec ab istis consilia inita et constituta, ut quaecumque *opus esset* ratione, res ita duceretur, ut apud M. Metellum praetorem causa diceretur. — L. *posset*.

Ibid. XI. 35. Nunc, quoniam pugnare contra me instituisti, non tam ex tua natura, quam ex istius tempore et causa [*ma-*

litiose]: necesse est, istiusmodi rationi aliquo consilio obsistere. — Het woord *malitiose* is onecht.

In C. Verrem Act. II. Lib. I. XIII. 35. Sperat, sibi auram posse aliquam *afflari*, in hoc crimine, voluntatis cet. — L. *afflare* en vergel. Epp. ad Attic. xvi. 5. C.

Ibid. Lib. II. II. 5. Itaque ad omnes res *Sicilia* provincia semper usi sumus, ut cet. — L. *sic illa*. C.

Ibid. xxii. 54. Qui statim, quum *praesensisset*, iubet cuidam suorum amicorum numerari IIS LXXX. — L. *rem sensisset*. C.

Ibid. xxxv. 67. Qui *fuit* Himerae, sed et est, et fuit tota Graecia summo propter ingenium honore et nomine. — L. *floruit*. C.

Ibid. xl. 98. Citatus accusator, M. Pacilius, nescio quo casu, non respondit, [*non adfuit*]. — De beide laatste woorden zijn niet van Cicero.

Ibid. lv. 138. Nam locupletissimi cuiusque *census* extenuant, tenuissimi auxerant. — L. *censum*.

Ibid. lxi. 166 f. Quem omnes mortales oderunt, eum quoque *vobis* odio esse oportere. — L. *his*. C.

Ibid. lxx. 171. *Portum* autem et scripturam eadem societas habebat. — L. *portorium*. C.

Ibid. lxxiii. 179 init. Meminero, me non *sumpsisse*, quem accusarem: sed recepisse, quos defenderem. — L. *suscepisse*. C.

Ibid. lxxiii. 180. Multa enim . . . praetermittam. Tantum agam de hoc toto *nomine* societatis. — L. *crimine*. C.

Ibid. lxxviii. 192. An ab hac eius *infamia*, *nequitia*, vestros animos in aliam partem, fortitudinis commemoratione, traducat? — Tusschen *infamia* en *nequitia* is het woord *libidine* uitgevallen.

Ibid. Lib. III. lxxxvi. 198. Cogantur etiam nummi ab aratore? *quomodo*? quo iure? quo exemplo? — L. *quo more*? R.

Ibid. Lib. IV. xxxi. 70. Audisti, et audies *omni* e conventu Syracusano, qui ita dicant. — L. *homines*. C.

Ibid. xlvii. 104. Quem ego hominem accuso? quem legibus ac [*iudiciali*] iure persequor? — L. *sociali*. C.

Ibid. lvii. 126. Si quando aliquid istiusmodi videre volet, eat ad [*aedem*] Felicitatis, ad monumentum Catuli, in porticum Metelli. — Het woord *aedem* is onecht.

Ibid. Lib. V. lix. 152. Verres ille . . . tantum sibi auctoritatis

in republica *suscepit*, ut . . . iis omnibus mortem acerbam crudelemque proponeret. — L. *sumsit*. T. J. Halbertsma.

De Lege Agrar II. vii. 19 f. Ille, quod dari populo nullo modo poterat, tamen quodam modo dedit: hic, quod adimi nullo pacto † *poterat* [*potestate*], quadam ratione eripere conatur. — Het woord *potestate* is onecht. C. — In plaats van *poterat* l. *potest*. M. — Reeds Beck drukte: [*potestate*].

In Catil. I. v. 12. Nam, si te interfici iussero, residebit in re publica [*reliqua*] coniuratorum manus. — »*Reliqua delendum*.” R.

Ibid. I. vi. 15. Quot ego tuas petitiones ita coniectas, ut vitari non posse viderentur, parva quadam declinatione; et, *ut aiunt*, corpore effugi! — »*Ut aiunt* transponenda.” R. — *Mischien et corpore, ut aiunt*. K.

Pro Sylla xxxi. 87. (Persolvi patriae, quod debui: reliqua iam a me meae perpetuae consuetudini naturaeque debentur:). — »*Verba persolvi etc. revoca ad finem capitis*.” R. — Denkelijk wordt het einde van § 87 bedoeld, na de woorden: Sed ut ad sceleratorum poenam amore rei publicae sum adductus, sic ad salutem innocentium voluntate deducor. K.

Pro Archia poeta iv. 8. Est ridiculum, ad ea, quae habemus, nihil dicere; *quaerere*, quae habere non possumus. — L. *requirere*. C.

Ibid. vii. 15. Difficile est hoc de omnibus confirmare; sed tamen est *certum*, *quid* respondeam. — L. est, *quod* respondeam. C.

Pro Plancio xiv. 33. Idem tribuno plebis, potentissimo homini, M. Druso, *sed* multa in re publica molienti, quum ille eum salutasset, ut fit, dixissetque, »*Quid agis, Grani?*” respondit, »*Immo vero, tu Druse, quid agis?*” — L. *et* multa, voorts met veranderde interpunctie: *Immo vero tu, Druse, quid agis?* K.

Ibid. xv. 56. Neque enim quidquam aliud in hac lege, nisi editicios iudices, *secutus* es. — L. *assecutus*. C.

Ibid. xviii. 45. Decuriatio tribulium, descriptio populi, suffragia largitione devincta, severitatem senatus, et honorum omnium *vim* ac dolorem excitarunt. — L. *iram*. C.

Ibid. xviii. 46. Hanc tu rationem quum fugeris, quumque eos iudices habere nolueris, quorum in huius delicto quum

scientia certissima, tum dolor gravissimus esse debuerit: quid cet. — L. conscientia. C.

Ibid. xxx. 72 f. Sed onus *beneficii* reformidant, quod permagnum est, alieno debere idem, quod parenti. — »L. officii pro *beneficii*; mox (xxx. 74) »vocat officii *servitutem*.” R. — De aantekening ziet misschien op xxx. 72 m.: quamobrem viderer maximis *beneficii* vinculis obstrictus, quum liber essem et solutus. K.

Pro Sextio x. 23 f. Eos autem, qui dicerent, dignitati esse *serviendum* . . . . , *vaticinari* atque insanire dicebat. — L. *hal-lucinari. C.*

Ibid. x. 24. Sed ita est, iudices, ut, si gladium parvo puero, aut [si] imbecillo seni, aut debili *dederis*, ipse impetu suo nemini *noceat*: *sin* ad nudum vel fortissimi viri corpus accesserit, possit acie ipsa et ferri viribus *vulnerari*: ita cet. — L. Sed . . . . *aut imbecillo . . . . dederis, qui . . . . noceat, sin . . . . vulnerare. W. N. du Rieu.*

Ibid. 24. Qui per se pungere neminem umquam potuissent, hi summi imperii nomine armati rempublicam contrucidaverunt. Foedus fecerunt cum tribuno plebis [*palam*] cet. — Het laatste woord moet vervallen. Het is door dittographie uit het vorige ontstaan. W. N. du Rieu.

Ibid. xiii. 29. Qui . . . . hoc unum habet proprium, ut expulerit ex urbe, [*relegarit*], non dico equitem Romanum cet. — Het woord *relegarit* is onecht. W. N. du Rieu.

Ibid. xli. 89. Cervices tribunus plebis privato, praestantissimus vir profligatissimo homini daret? An causam susceptam *affligeret*? an se domi contineret? — L. *abiiceret*? R.

Pro M. Caelio ii. 3 init. Ac mihi quidem videtur, iudices, hic introitus defensionis adolescentiae M. Caëlii maxime convenire, ut ad ea, quae accusatores, *deformandi* huius *causa*, detrahendae spoliandaeque dignitatis gratia, dixerunt, primum respondeam. — L. *deformandae* huius *causae. C.*

De Provinc. Consul. i. 1 init. Si quis vestrum, Patres conscripti, *exspectat* . . . non dubitabit, quid me *sentire* conveniat, quum, quid mihi sentire necesse sit, cogitarit. — L. *censere. C.*

Ibid. iii. 5. Miserandum in modum milites populi Romani capti, necati, deserti, dissipati sunt; incuria, fame, morbo, vastitate consumpti: ut, quod est indignissimum, scelus im-

peratoris in poenam exercitus *expetiisse videatur. — L. in exercitum expiatum esse videatur. N. J. B. Kappeyne van de Coppello. Verg. in Pis. xxxv. 86.

Pro Balbo xi. 27. Iure enim nostro neque mutare civitatem quisquam invitus potest, neque, si velit, mutare non potest, modo adsciscatur ab ea civitate, cuius esse se *civitalis* velit. — L. *civem*. C.

Ibid. xvi. 35. Sed isti *disputationi* certe nihil est loci. — Tussen *disputationi* en *certe* is *hic* uitgevallen.

In Pisonem ix. 19 inquit. Ego istius pecudis ac putidae carnis consilio scilicet, aut praesidio *niti* volebam? — L. *uti*. C.

Pro Rabir. Post. v. 12. Datur tibi tabella [*iudicii*]. — Het laatste woord is onecht. C.

Pro Ligario viii. 24. Quamquam quid facturi fueritis, non *dubitem*, quum videam, quid feceritis. — L. *dubium*.

Ibid. viii. 25 f. Atque in hoc quidem, vel cum mendacio, si vultis, gloriemini per me licet, vos provinciam fuisse Caesari tradituros, *etiamsi* a Varo et quibusdam aliis prohibiti essetis. — L. *nisi*. C.

Ibid. ix. 26. Sed vide, quaeso, C. Caesar, constantiam ornatissimi viri, [*L. Tuberonis*]. — De twee laatste woorden moeten geschrapt worden. C.

Ibid. x. 30. Legatus ante bellum profectus, relictus in pace, bello oppressus, in eo ipso non acerbus, *totus animo et studio tuus*. — L. *acerbus, fuit tamen, sed totus animo et studio tuus*. C.

Philipp. II. vi. 15 f. Ad eos referas, qui suam rem nullam habent, tuam *exhauriunt*? — L. *exinaniunt* » e vestigiis MSS." R.

Ibid. xxxi. 77. Ergo, ut te catamitum, nec opinato *quum ostendisses*, praeter spem mulier adspiceret, idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum demum metu perturbasti? — L. *os ostendisses*. C.

Ibid. III. iv. 10. At vero huius domi inter quasilla pendebatur *aurum, numerabatur* [*pecunia*]. — L. *non numerabatur*. Het laatste woord moet vervallen. C.

Ibid. VIII. viii. 25. Sed quid adiungit? *si legionibus meis sex, si equilibus, si cohorti praetoriae* † *praedam agrumque dederitis*. — L. *praemium*. Garaton leest *praeamia*.

Ibid. XI. vi. 15. Hominem ridiculum, qui se *exire* aere

alieno pullet posse, quum vendat aliena. — L. expedire. C.

Ibid. XI. XIII. 34. In quo quid faciendum Deiotaro, qui omnino rectius fuerit, dicere non necesse: praesertim quum contra, ac Deiotarus sensit, victoria belli iudicavit. — L. inclinavit. C.

Ibid. XI. XIV. 37. Ego vero veteranos tueri debeo, sed hos, quibus sanitas est: certe timere non debeo. — L. ceteros.

Ibid. XIII. I. 2. Cinna si concordiam cum Octavio confirmare voluisset, hominum in republica sanitas remanere potuisset. — L. omnium.

Pro Domo IV. 9. Primum eam . . . : deinde eam . . . . . : deinde eam, quam senatus frequens, tum, quum mihi est assensus, secutus est. — L. denique. C.

Ibid. X. 25. Cn. Pompeii . . . dolor subvenit subito rei publicae, civitatemque fractam malis, mutatam, debilitatam, abiectam metu, ad aliquam spem libertatis et pristinae dignitatis erexit. — L. mutilatam. R. Zoo reeds de Iuntina bij Orelli.

B L A D V U L L I N G.

ARISTOPH. *Acharn.* 201 sq.

ἐγὼ δὲ πολέμου καὶ κακῶν ἀπαλλαγείς
ἄξω τὰ κατ' ἀγροῦς εἰσιὼν Διονύσια.

PRO EISION omnino leg. ΕΣΤΙΩΝ. Conf. infra v. 247 sqq. sed praesertim v. 249:

καὶ μὴν καλὸν γ' ἔστ', ὃ Διόνυσε δέσποτα,
κεχαρισμένως σοι τήνδε τὴν πομπὴν ἐμέ
πέμψαντα, καὶ θύσαντα μετὰ τῶν οἰκετῶν,
ἀγαγεῖν τυχερῶς τὰ κατ' ἀγροῦς Διονύσια,
στρατιᾶς ἀπαλαχθέντα.

Ἐστιῶν nude positum significat *convivium apparare*. THEOPHR. *Char.* XVII (XXX) ed. TAUCHN.: ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ αἰσχροκερδῆς, οἷος ἔστιῶν ἄρτους ἱκανοὺς μὴ παραβεῖναι. Idem III (V). — καὶ κεκλημένος δὲ ἐπὶ δείπνον κελεῦσαι καλέσαι τὸν ἐστιῶντα κτῆ. ubi δ ἔστιῶν significat idem atque ὁ ἐστιάτωρ, qui *convivium praebet* (de *gastheer*).

Delphis Batavorum.

J. M. VAN GENT.

UITTREKSELS UIT TIJDSCHRIFTEN.

De vorm waarin deze uittreksels verschijnen is voorloopig, even als de keus der geraadpleegde tijdschriften. Hun omvang en hun aard zullen zoo noodig naar omstandigheden worden gewijzigd.

The Athenaeum, Part 818, January, 1854. N° 1867. p. 19. — *Antiquarian Cumae, Canosa and Pompeii*. Berigten over opgravingen. Die te Cumae worden door den prins van Syracuse in persoon bestuurd, er worden Romeinsche graven in eene Nekropolis (kerkhof) opgedolven, men meent echter, alleen dan weder zoo schoone vondsten als in het begin van 1853 te doen, wanneer men weder Grieksche graven aantreft. — Te Canosa worden terra-cotta vazen gevonden: de Napelsche regering heeft aan den Cavaliere Bonucci het toezigt daarover opgedragen. — Te Pompeii is bij de Stabische poort een belangrijk atrium opengelegd, waarin men o. a. den zeldzamen vond van een levensgroot Apollobeeld in brons heeft gedaan. — p. 23. — *Painting the Parthenon*. In het nieuwe Crystal-Palace te Sydenham heeft men eene proef genomen van gekleurde beeldwerken, door drie geres taureerde copien uit het fries van het Parthenon naast elkaar te leggen, ééne wit, eene tweede met blaauw gekleurden achtergrond en eene derde geheel gekleurd; de beide laatsten voldoen niet. — N° 1868. *Educational Books*. p. 52. *W. Smith, a History of Greece from the earliest times to the Roman Conquest*. — Naar Grote en Colonel Mure. Prijzende aankondiging; ook wordt goedgekeurd, dat S. belangrijke biographische bijzonderheden of karakteristieke anecdoten over groote mannen verkozen heeft boven het verhaal van » elke nietige schermutseling, den naam van ieder vorstje, of eene aanteeke » ning over elke bekende gebeurtenis, hoe onbeduidend ook uit een historisch » oogpunt!“(P). — *F. G. Schöps, Euripides' Iphigenia in Aulis*. Uit het Duitsch door den Rev. H. Browne M. A. — Behoort tot de collectie » Arnold's » School Classics.” In de inleiding wordt doel en plan van het stuk opgegeven, de mythologische punten verklaard, en eenige voornamen » literary char » racteristics” opgegeven. De tekst is zuiver. Achteraan komen goede noten en eene opgave der metra. — p. 53. *The Rev. J. S. Purton, Cicero pro Milone, with a Translation of Asconius' introduction etc.* Prijzende aankondiging. De tekst steunt op Orelli; de vertaling is goed, eveneens de Engelsche noten

en de vertaling van »alle moeilijke plaatsen." De uitlegging is soms »bijna »al te elementair." — N° 1869, p. 81. *E. G. Niebuhr, Lectures on ancient Ethnography and Geography, translated from Dr. Isler's German by Dr. L. Schmitz.* Na eenige prijzende woorden voor N. wordt gelaakt dat S. niet in noten heeft medegedeeld wat uit later onderzoek gebleken is. — *Our library Table*, p. 85. *The Rev. H. Thompson, the Works of Horatius, with a biographical Memoir.* — Zonder noten, of opgave waarop de tekst rust, maar met meer dan 200 gravures met register, en eene »uitmuntende levensbeschrijving van Horatius." — *Philological Society*, p. 91 (13 Jan.). *Prof. Madden, on some Greek Metres: de hexameter bestaat oorspronkelijk uit twee versen, — v v | — v v | — v en v | — v v | — v v | — v*, van daar werd hij met den elegiacus verbonden (?). Daaruit volgt verder, dat de meeste Lyrische maten slechts variaties op den hexameter zijn (?). — *Rev. J. W. Blakesley; opmerkingen omtrent den slag bij Marathon.* De (onbewezen) afwezigheid der Perzische ruitery wordt verklaard en de taktiek van Miltiades als eenige reden der overwinning opgegeven. — p. 92. *Fine arts. The Pompeian court at the Sydenham palace.* Men heeft er een huis opgerigt, zamengesteld uit navolgingen der huizen te Pompeii, met geringe afwijkingen, en omtrent zoo groot als de grootste der Pompeiische woningen (het zogenaamde huis van Pansa). — p. 93. *Painting the Parthenon.* Bevestiging van het vorige, het staat gelijk met »to »paint the lily and gild refined gold" — N°. 1370, p. 117. *Our library Table. Hyperides, ed. Schneidewin.* Uittreksel uit S.'s voorrede. De schrijver (Sch.) — »niet zoo als een ander geleerde van het vaste land" (?) — geeft ook aan Babington den verdienden lof. — p. 119. *Foreign correspondence.* Mr. Dennis geeft op dat in de ruinen van het Etrurische Rusellae (bij Grosseto) nog geene opgravingen zijn geschied. Na het verschijnen van zijn werk is dit gebeurd door Signor Santi van Montalcino: deze heeft echter slechts eenen vrij belangrijken scarabeus ontdekt. De muren zijn rondom met dikke doornstruiken begroeid. Het best bewaarde deel der muren is het noordelijke, maar dit is tevens het moeilijkst te naderen: de vlakte bestaat uit alluvium van de rivier Ombrone, zoodat Rusellae eenmaal aan de kust moet hebben gelegen. — p. 123. *Fine Arts. The Greek court at the Sydenham palace. Painting the Parthenon.* Verdere redeneringen. — Part 314, February, 1854. — N° 1371, p. 149. *Foreign Correspondence.* Vervolg van N° 1370, bijna zonder verder belang voor classieke Litteratuur. — p. 152. *Royal Society of Literature. Jan. 25.* — Grieksche vazen uit Rhodus. — p. 177. *Reviews. The Rev. Edw. Trollope, Illustrations of Ancient Art, selected from. . . Pompeii and Herculaneum.* Nomenclatuur. — p. 179. *Friedrich Jacob, Horace and his Friends*, Vol. II. Vgl. een vroeger artikel N° 1330. Dit deel wijkt nog meer van het antieke af dan het vorige. — N° 1372, p. 118. *Fine arts. The Roman courts at the Sydenham palace.* Overdenkingen. — N° 1373, p. 210. *Reviews, Gibbon's Decline and Fall of the Roman Empire. With Variorum Notes.* Uit Bohn's shilling series. Sterk afkeurende recensie, zoo over tekst als noten: het misstaat in de overigens zoo goede series. — p. 211. *Our library Table. Robert Ellis, a Treatise on Hannibal's Passage of the Alps, in which his Route is traced over the Little Mont Cenis.* Lezenswaardig: de rots die H. met vuur en azijn opende zou een gletscher geweest zijn, enz. — p. 212. *Ovidius, Fusti, ed. Paley.* Gunstige recensie. Ten opzichte der Romeinsche geschiedenis is P. ultra-conservatief. — p. 218. *The Roman courts* enz. Zie boven. Eene lange opsomming van interessante bijzonderheden over antieke kunst.

De zalen bevatten collecties van afgietsels der meest beroemde kunstwerken. — p. 221. *Miscellaneu. Remains of Roman London.* Ontdekking van eenen vloer van mozaik in *Broad Street*; de vloer is nog niet geheel opengelegd: hij schijnt 30 voet in 't vierkant te bedragen en werd 13 voet onder den beganen grond gevonden: de teekening stelt »bladen-en bloemen" voor »in de natuur»lijke kleuren, op de gewone wijze, stout gewerkt." (De vloer is sedert geheel blootgelegd, ook het onderwerp wordt in de dagbladen nader aangegeven). — N° 1374. *Our library Table*, p. 245. *M. Piccolae, Suppl. à l'Anthologie Grecque.* Bevat uittreksels uit de *Anthologia Palatina* en uit de *Planudea*, epigrammen van Byzantijnsche dichters, en onuitgegeven gedichten uit de Florentijnsche *Bibliotheca Laurentiana*, een vervolg op degenen, die in de *Revue de Philologie* zijn uitgegeven (II. 305—335). De epigrammen staan reeds in 't vierde deel van *Cramers Anecdota Parisiensia*. Voorts komen nog noten op twee fabels van *Babrius* volgens een Bodleiaansch hs. te Oxford, en op »Theocritus en Moschus." — *W. Freund, P. Virgilii Maronis Carmina.* Zeer aanprijzende aankondiging. — p. 247. *Reforms in the University of Cambridge.* Zij dagteekenenf gedeeltelijk reeds van meer dan 30 jaren herwaarts en zijn dus niet aan prins Albert te wijten. — *Our weekly gossip*, p. 248. Voorlesing van *Layard* over ontdekkingen na zijn vertrek van Ninive aldaar geschied.

Gids, Jan. 1854. bl. 110. *Susan, Progr. van het Gymn. te Deventer, door Dr. Sicherer.* — *Maart*, bl. 269. *Dr. C. A. Engelbrecht, iets over de Agrarische wetten bij de Romeinen.* De Gids is zeker in handen van de meeste lezers der *Mnemosyne*, weshalve ook dit belangrijke stuk alleen behoeft te worden genoemd. De noot op bl. 299 geeft gelegenheid tot het verbeteren eener mistelling in ons stuk over *Licinius Stolo*, *Mnem.* I. 173 en verder, waar het woord *ugerum* door *bunder* vertaald wordt. Het *ugerum* bedraagt 25 □ roeden 27.4348 □ ellen, en dus is hijna gelijk aan de hedendaagsche *passa* van 26 □ roeden 40.6224, en juist gelijk aan 28800 □ voet volgens de oude Romeinsche maat van 0.29624 el (thans is die 0.29789 el). — April, bl. 527. *Bijdragen tot de kennis en den bloei der Nederl. Gymn. voor 1852.*

Gersdorfs Repertorium. 1854. I. 1. — S. 22. (13). *Aristonici negli squelion 'Iliados* roll. ed. *L. Friedländer.* Inhoudsopgave van het werk, namelijk van zijn eerste deel, *Fragmenta Schematologica Aristarchaeo*; de verzameling der scholia wordt alleen genoemd, en het werk gekenschetst als eene uitbreiding tot de verdienstelijke werken van *Lehrs* in dit vak, en daardoor eene bijdrage tot de kennis der grammatische methode van *Aristarchos* en zijne volgelingen. — S. 25 (14) *R. Köhler, die Dionysiaka des Nonnus v. Panopolis.* K. heeft met goed gevolg eene poging gedaan, om een uittreksel van de uitgebreide *Dion.* te geven voor degenen, die het gedicht zelf niet lezen, en om door opgave der bronnen van N. en mythologische verklaring der *Bacchuslegenden* ook hen te gerieven, die het gedicht willen bestuderen. — S. 31 (17). *Alb. Bormann, Altlatinische Chorographie u. Städtegeschichts.* Mit 1 Karte u. 8 Plänen. Ref. verwijst op de vroegere werken van dien schrijver, *Antiquitatum Aricinorum particula* en *Antt. Lannvinarum part. I*; het doel was de bestaande werken over de Romeinsche Campagna nogmaals te toetsen. Hij behandelt achtereenvolgens de grenzen van *Latium*, desselfs geologie en de plaatsbepaling der Latijnsche steden. Oud-Latium is het gansche verbond van steden onder Rome, ook van niet-Latijnsche steden: de grenzen zijn de Tiber van *Ostia* tot *Crustumium*, dan eene rechte lijn van daar over *Nomentum* naar *Tibur*, dan langs de Aequische bergen naar *Præneste*, en voorts noord-

oostelijk van den Albaanschen berg langs den Algidus, zonder het gebied der Hernici te raken, voorts tusschen Alba en Aricia over den Monte Ariano, en van daar zuidelijk langs het gebied van Lanuvium, om eindelijk tusschen Lanuvium en Ardea langs den Numicius, thans Rio torto, tot de zee terug te keeren; Prisci Latini beteekent oude Latijnen, Castrum Inui was Rutulisch, Apiolae niet stellig Latijnsch. — In het geologische deel is vooral de beschrijving van het Albaansche gebergte merkwaardig. — Albunea ligt in de Solfatara d'Altieri; bij de porta Capena was een woud der Camenae en een heiligdom van Egeria, voorts worden de Numicius, de bron van Anna Perenna, de Allia, lacus Regillus, Laurentum, Lavinium, Aricia, Alba Longa nader bepaald: de »tempel der » Sibylla Albunea" bij Tibur is een tempel van Vesta; er heeft geen tempel maar slechts een woud van Tiburans aan den Anio bestaan; jammer dat het opschrift op de kolom van Duilius nog als echt wordt aangehaald. Ook de kaart en de plattegronden zijn goed (?). (De schrijver is niet zelf daar ter plaatse geweest: zijne kaart is voornamelijk naar Westphal gevolgd, zoo als ook in de voorrede berigt wordt). — 4. S. 305 (742). *Corpus Inscriptionum Graecarum* III. 84. coll. Böckh., ed. Franz. Na eene korte herinnering aan den intusschen overleden Franz wordt medegedeeld, dat in der daad hij het derde deel tot nu toe bewerkt heeft, onder toezigt van Böckh. De opschriften zelve zijn ook volgens de voorrede van minder belang dan die der beide eerste deelen; enkele zijn ter onregter plaatse aangevoerd. Vele nieuwe Grieksche namen komen hier voor, eene lange lijst wordt medegedeeld van namen, die Pape in zijn » Wörterbuch der » Eigennamen" niet heeft: zij staan op ooren van allerlei vaatwerk. Voor het volgende deel wordt eene verhandeling » de inscriptionibus suspectis" beloofd, het 4de deel zal de Inscriptiones incertorum locorum bevatten, de tituli Christiani, tit. suspecti, commentatio palaeographica en indices; welligt volgt ook nog een appendix universalis na de 4 deelen. Na dit overzicht der voorrede volgt eene inhoudsopgaaft van het 3de en 4de stuk, namelijk: Pars XXXIII. Inscriptiones Italiae. Sectio I. Inscr. Magnae Graeciae, waaronder vooral de beide beroemde tafels van Heraclea, het Grieksche gedeelte. S. II. Hirpini, Peligni, Frontani. S. III. Latium, Etruria, Umbria, zeer gewigtig, naar den inhoud in 7 klassen verdeeld. S. IV. Italiae regiones cispadana et transpadana. Pars XXXIV. S. I. Inscr. Galliae Narbonensis et Aquitaniae. S. II. G. Lugdunensis. S. III. G. Belgicae, onbeduidend. Pars XXXV. Inscr. Hispaniae, 4 nummers. Pars XXXVI. Inscr. Britanniae; 2 n^o. Pars XXXVII. Inscr. Germaniae, 3 n^o. Pars XXXVIII. Inscr. Pannoniae, Daciae, Illyrici, 6 n^o. Addenda et corrigenda, zeer uitvoerig, vooral door bijdragen van verschillende geleerden, en uittreksels uit intusschen verschenen werken, die worden opgenoemd; de addenda loopen tot September 1850. Vooral voor Phrygie, Lycie en Aegypte is veel nieuws gevonden. Grieksche munten en Latijnsche inscripties zijn te weinig gekend, hier en daar is verkeerd gelezen of veranderd, sommige zeer verdachte titels zijn ter goeder trouw opgenomen. Dit neemt evenwel de groote verdienste van het werk niet weg. — S. 216 (743). R. Lohmann, *die Schrift vom Staats der Lacdaemonier u. die Panathenäische Rede des Isokrates*. Voorzigtig en ijverig wordt hier beproefd het bewijs te geven, dat de Panath. een antwoord is op het aan Xenophon toegeschreven werk, welk laatste volgens den schrijver door eenen leerling van Isokrates is geschreven en nu door dezen beantwoordt wordt. — S. 228 (748). F. Susseml, *Kritische Skizzen zur Vorgeschichte des zweiten Punischen Krieges*. Niet geheel goedkeurende aankondiging, vooral wordt afgekeurd, dat de schrijver Niebuhrs Vorträge niet

gebruikt heeft, en op de enjultheid van zijn gevoelen opmerkzaam gemaakt, volgens 't welk de regering te Karthago en de drie groote mannen uit de familie Barcas het altijd eens geweest zouden zijn. — S. 286 (1047). *H. K. E. Köhlers Gesammelte Schriften. Im Auftrage der Kais. Acad. der Wiss. hg. v. L. Stephani.* VI Bde. gr. 8 mit 22 Kupfertafeln u. 10 lith. Tafeln. Zeer uitvoerige inhoudsopgave van dit uiterst gewigtige archaeologische werk, met enkele belangrijke opmerkingen. — S. 292 (1048). *H. Brunn, Gesch. der Griech. Künstler*, 1. Th. Bijna uitsluitend uit de schrijvers ontleend. Niet alles wordt goedgekeurd. — S. 298 (1049). *Άόγος περί του Αημοσθίνου, υπό Γ. Γ. Παπιαδοπούλου.* Programma bij gelegenheid der prijsuitdeeling van 1858, bij het *Ελληνικόν Έκπαιδευτήριον* te Athene, dat in 1849 gesticht is en door P. geleid wordt. Hij behandelt het leven van D., en sommige afbeeldsels van den redenaar, vooral eenen trouwens beschadigden kop, die in 1849 te Athene gevonden werd. Het stuk wordt besloten door een aanspraak tot de leerlingen, welke de »Universitätsprofessor» Bamba bij genoemde gelegenheid heeft uitgesproken.

Göttingische Gelehrte Anzeigen. 1854, 1° Stück. S. 1. — 1. *Diogenes Laertius ed. C. G. Cobet.* 2. *Hesychius Milesius* in de *Fragmenta Historicorum Graecorum ed. C. Müller* IV. 144—177., door Fr. Cr. (Friedrich Creuser) te Heidelberg. — Cobet heeft de Italiaansche hss. van Diogenes vergeleken, dat noodig was omdat nog in 1788 J. Rossi in zijne kritische *Commentationes Laertianae* het beste ha. geheel heeft overgeslagen. In Frankrijk hebben Henri Etienne (Stephanus) en zijn schoonzoon Isaak Casanbonus zeer veel voor dezen auteur gedaan. Ook Huet, bisschop van Avranches, en Ménage (omstreeks 1662) hadden oude hss.; welke deze geweest zijn, is aan ref. onbekend, die in 1826 de Parijsche hss. gezien heeft en ze voor onbeteekend verklaart. De hr. Th. Schuch te Donauschingen bezit nog rijke collectanea over Diogenes: dese zijn niet gebruikt, omdat Hübners uitgaaf S. voorkwam. Te Heidelberg is seer weinig; ook van oed. Palat. 182 is niet veel te verwachten, mischien meer van Moskause hss. (a. Wytt. Bibl. Crit. V. 127.). Het leven des schrijvers is niet bekend; denkelijk leefde hij onder Septimius Severus. — Na dese uitwijdingen vergelijkt ref. den tekst van het prooemium en de volgende 10 boeken bij Cobet en Meiboom, waaruit het groote verschil tusschen beiden blijkt: die vergelijking is voor goen uittreksel vatbaar. — Hesychios Milesios, ook illustris genoemd, was te Milete geboren, en zoen van Hesychios en Philosophia (soo draagt de keizerin Irene of Helena Palaeologa bij Gemisthos Plethon den naam *Υπομένη*), was een Christen: hij schreef eenen *πίναξ τών εν παιδεία όνομαστών*, volgens Suidas: thans heet het werk *περί τών εν παιδεία διαλαμψάντων*. Voorts een overzigt van algemeene geschiedenis tot op den dood van keiser Anastasius, *ιστορία 'Ρωμαική τε καί παντοδραπή*, en een geheel verloren werk over de daden der keizers Instinus en Eastinianus. Uit de Algemeene Geschiedenis bestaat een groot fragment over de stichting van Constantinopel door Constantinus, waarvan de literatuur bij Müller p. 144 vlg. wordt medegedeeld. Het werk behelst verder nog het gunstig oordeel van Photios over Hesychios, en de fragmenten; merkwaardig is de aanmerking op fr. 2 der Algem. Gesch. over den slag bij Actium en de tijdrekening naar indicties. Bij gelegenheid der hoofdstukken over de beroemde Mannen heeft Müller reeds Bernhardy's *Suidas* en de afgedrukte bladen van Cobets *Diogenes* kunnen gebruiken, en heeft van dat voordeel ruim partij getrokken. — 9° Stück. S. 81. *Aeschyl's Tragedias*

rec. *Hermannus*, door F. Wieseler. Na eene korte inhoudsopgave wordt medege-
 deeld, dat H. alleen de noten op de Smeekelingen heeft voltooid, en (zeer te
 regt) opgemerkt, dat bij eene volledige uitwerking der overige treurspelen door
 Hermann wellicht ook veel merkwaardigs zou zijn weggelaten, daar de commen-
 tarius op dit stuk toch al te kort is. — Voor de explicatie in ruimstem zin
 bestaat het voornaamste in de verhandeling » de erroribus Ionis Aeschyleae”, en
 losse opmerkingen van zeer veel waarde overal door de adnotationes heen, met
 betrekking op de samenstelling der stukken, de wijze van voordragt der lyrische
 partijen en de opvoering. Voor de taal is meer, vooral zorgvuldiger gewerkt,
 het meest voor moeilijke en zeldzame woorden. — Haupt, de uitgever van
 Hermanns nagelaten papieren, heeft zich zeer verdienstelijk gemaakt door het
 werk van zijnen schoonvader te geven zoo als het daar lag, alleen met eenige
 aanhalingen uit Hermanns overige werken, waaronder de verhandeling » de
 » re scenica in Aeschyli Orestea” misschien beter ware weggelaten: op andere
 plaatsen zouden eenige bijvoegingen van pas zijn geweest. — Met hoop wordt
 gewezen op Haupts belofte, weldra ook de scholia in een bijzonder deel uit
 te geven. (Mogen het dan *alle* scholia zijn, in eene goedkope uitgaaf en met
 nauwkeurige opgave der bronnen). Bij het vaststellen van den tekst bleek
 Hermanns bedoeling niet altijd duidelijk: enkele malea heeft Haupt zich ver-
 gist. Reeds wegens de uitbreiding van den kritischen *apparatus* opent deze
 uitgave een nieuw tijdvak (zie *Mnem.* II. 385—377), nog meer ten op-
 zigte der vele verbeteringen volgens gissing, waaronder zich uitstekende be-
 vinden: ook twijfelde Hermann aan menige tot nog toe onopgemerkte plaats.
 Evenmin is te ontkennen, dat vele gissingen van Hermann minder waarschijn-
 lijk, niet weinigen geheel verongelukt zijn. Daarna worden zeer vele plaatsen
 besproken. — 14de u. 15de Stück. 135. *G. Hermann, de re scenica in Aeschyli
 Orestea*, door F. Wieseler. De afkeuring, in de vorige recensie (S. 85) over
 deze verhandeling uitgesproken, gaf aanleiding om ze te motiveren. Over het
 Attische tooneel is nog veel onbekend, zelfs is nauwelijks opgemerkt, dat
 Atossa in de Perzen de eerste maal op eenen wagen verschijnt, en dat de han-
 deling plaats heeft op een plein voor het *βουλευτήριον*, als het ware op eene
 Perzische *ἀγορά*. Voor de Zeven t. Th. en de Smeekelingen weet men de
 decoratie van het schutdoek — *σκηνη* in engsten zin — niet op te geven;
 in de Zeven t. Th. is een *βουλευτήριον* waarschijnlijker dan een paleis, in
 de Orestie zag men een paleis en twee tempels. — In de paleizen op het
 tooneel is een afgescheiden deel als woning voor de gasten niet aan te ne-
 men, maar wel eene woning voor de vrouwen, en wel juist zoo als in het
 dagelijksche leven boven of achter. De *γυναῖκιστοὶ πύλαι* Choeph. 865 staan
 dus gelijk met de gewone *μέσαστῶς θύρα*, en uit het paleis komen allen
 door de middelste der drie poorten op het tooneel, deze is de *θύρα ἐμπία*,
 overeen komende met de *δομῶτων πύλαι* Choeph. 719. Ook de beide tem-
 pels van Apollo en Pallas in de Eumeniden hebben slechts éenen ingang. Een
 » porticus ad templum pertinens” is niet aan te nemen, tegen Hermann op
 bl. 655 van zijnen Aeschylus, waarin de verhandeling weder is afgedrukt.

L., 4 Apr. 1854.

E. J. K.

(Het vervolg in een volgend nummer).

A ANTEEKENINGEN

OF DE

WESPEN VAN ARISTOPHANES.

(Vervolg van bl. 206).

Vss. 1029—1042.

οὐδ' ὅτε πρῶτον γ' ἤρξε διδάσκειν, ἀνθρώποις Φῆσ' ἐπιθέσθαι,
ἀλλ' Ἑρακλέους ὄργην τιν' ἔχων τοῖσι μεγίστοις ἐπιχειρεῖν,
θρασύως ξυστὰς εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς αὐτῷ τῷ καρχαρδόντι,
οὐ δεινότεται μὲν ἀπ' ὀφθαλμῶν Κύννης ἀκτῖνες ἔλαμπον,
ἑκατὸν δὲ κύκλῳ κεφαλαὶ κολάκων οἰμωξομένων ἐλιχμῶντο
περὶ τὴν κεφαλὴν, Φωνὴν δ' εἶχεν χαράδρας δλεθρον τετοκυίας,
Φώκης δ' ὄσμην, Λαμίας δ' ὄρχεις ἀπλύτους, πρῶκτὸν δὲ καμήλου.
τοιούτου ἰδὼν τέρας οὐ Φησιν δείσας καταδωροδοκῆσαι,
ἀλλ' ὑπὲρ ὕμῶν ἔτι καὶ νυνὶ πολεμεῖ· Φησὶν τε μετ' αὐτὸ
τοῖς ἠπιάλοις ἐπιχειρῆσαι πέρυσιν καὶ τοῖς πυρετοῖσιν,
οἱ τοὺς πατέρας τ' ἤγχιον νύκτωρ καὶ τοὺς πάππους ἀπέπνιγον,
κατακλινόμενοι τ' ἐπὶ ταῖς κοίταις ἐπὶ τοῖσιν ἀπράγμοσιν ὕμῶν
ἀντωμοσίας καὶ προσκλήσεις καὶ μαρτυρίας συνεκλόων,
ᾧστ' ἀνακηδᾶν δειμαίνοντας πολλοὺς ὡς τὸν πολέμαρχον.

De veertien verzen, die men hier leest, zijn geïnterpoleerd en voor een gedeelte ook onecht. Eene stelling, die den tekst zoo aanmerkelijk wijzigt, vindt niet ligt goedkeuring, maar stelt veeleer hem, die haar opwerpt, aan het verwijt eener ligtvaardige verbeterzucht bloot. De bewijzen, die ik meen te kunnen aanvoeren, zullen mij, hoop ik, in dit geval tegen zulk eene beschuldiging vrijwaren.

Men behoeft de plaats niet met veel oplettendheid te beschouwen, om al spoedig te bemerken, dat zij uit twee afdeelingen bestaat, waarvan de eerste, die den strijd des dichters tegen CLEON betreft, doorloopt tot aan de tweede helft van vs. 1037. Dit gedeelte biedt een voor de kritiek merkwaardig verschijnsel aan; men vindt het bijna woordelijk terug in de *parabasis* van den *Vrede*, vss. 751—760; alleen in de eerste en laatste verzen openbaart zich eenig verschil, doordien het verband hier en in den *Vrede* niet hetzelfde is. Men meene echter niet dat deze omstandigheid op zich zelve de plaats in mijn oog verdacht maakt. Niets verbood den schrijver om uit een vroeger werk eenige verzen in een later over te brengen, indien het onderwerp en de behandeling ze daartoe bijzonder geschikt maakten. Maar al mag men zulk een geval van den dichter verwachten, dat die verzen hunne afkomst door niets zullen verraden, en naar den schijn te oordeelen, voor de plaats zelve gedicht zullen zijn; toch blijft het altijd veeleer mogelijk, dat het verband daar, waar de verzen geleend en niet te gelijk met de overigen gemaakt zijn, iets te wenschen overlaat, dan in het oudere stuk, waar zij oorspronkelijk te huis behoorden. Dit is de zwakke zijde van de plaats, waarover wij spreken: de verhouding is omgekeerd. In het jongere stuk, den *Vrede*, valt er niets op aan te merken en past zij bij uitstek goed in het verband; in de *Wespen* daarentegen, het oudere stuk, waarvoor ARISTOPHANES haar zou geschreven hebben, is zij in meer dan een opzigt ongepast en verraden de verzen, die haar met het voorgaande en volgende verbinden moeten, gebrek aan oordeel en smaak, ja zelfs feilen tegen de taal. Een verschijnsel als dit is slechts voor ééne uitlegging vatbaar; dat namelijk de plaats door den dichter voor het jongere stuk, den *Vrede*, gemaakt, maar lang daarna door eenen knoeijer, ik kan niet gissen waarom, in het oudere, de *Wespen*, overgebracht is. Eene vergelijking tusschen de plaats, zoo als zij in den *Vrede* voorkomt, met de copie in de *Wespen*, zal ons best in staat stellen, om de meerdere of mindere gegrondheid mijner meening te beoordeelen. Wij beginnen met den *Vrede*.

In den *Vrede* staan de bewuste verzen niet op zich zelve,

maar zien wij in hen de voortzetting en het slot van een be-
toog dat reeds met vs. 734 begint. De dichter roemt den in-
vloed, dien hij op de blijspeldichters van zijnen tijd uitgeoef-
end heeft en de veredeling van het blijspel, die daaruit gevolgd
is; zijn voorbeeld heeft bewerkt, dat men niet meer telkens
hongerige HERCULESSEN en slaven, die geslagen worden, op het
tooneel brengt; die platte grappen heeft hij afgeschafte en de
kunst grootscher en edeler gemaakt:

τοιαῦτ' ἀφελὼν κακὰ καὶ φόρτον καὶ βωμολοχεύματ' ἀγεννή,
ἐποίησε τέχνην μεγάλην ἡμῖν κάπύργωσ' οἰκοδομήσας
ἔπεσιν μεγάλαις καὶ διανοίαις καὶ σκώμμασιν οὐκ ἀγοραίοις, κτῆ.

Maar het is niet genoeg dat de dichter verzekert de kunst
bevorderd te hebben; hij moet ook aantoonen door welke mid-
delen. Hiertoe strekt de plaats, die wij behandelen (vs. 781
vlgg.), en welke onmiddellijk volgt op het laatste van de drie,
zoo even door ons aangevoerde, verzen:

οὐκ ἰδιώτας ἀνθρωπίσκους κωμῳδῶν οὐδὲ γυναῖκας,
ἀλλ' Ἑρακλέους ὄργην τιν' ἔχων τοῖσι μεγίστοις ἐπεχείρει,
διαβὰς βυρσῶν δσμᾶς δεινᾶς κάπειλᾶς βορβοροθύμους.
καὶ πρῶτον μὲν μάχουμαι πάντων αὐτῷ τῷ κερχαρδόντι, κτῆ.

De vier volgende verzen verschillen in geen opzigt van die
welke men op dezelfde plaats in de *Wespen* leest, het slot is
weder eenigzins anders:

τοιούτων ἰδὼν τέρας οὐ κατέδεισ', ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν πολεμιζῶν
ἀντεῖχον αἰεὶ καὶ τῶν ἄλλων νήσων.

Met uitzondering van eene corruptie in het tweede en vierde
vers, waarop wij later terugkomen, is de taal onberispelijk en
de schildering van CLEON uitmuntend te pas gebracht.

Wat de taal betreft, houde men nog in het oog dat CLEON,
toen de *Vrede* opgevoerd werd, reeds gesneuvelde was; dit is
oorzaak, dat de dichter, waar hij van hem spreekt, overal het
imperfectum bezigt.

Wanneer wij thans tot eene beschouwing van de plaats in
de *Wespen* overgaan, moet het ons al aanstonds opvallen, dat
zij daar niet, gelijk in den *Vrede*, met het voorgaande zamen-
hangt, maar als een nieuw en op zich zelf staand bewijs van
de voortreffelijkheid des dichters voorkomt. De schrijver heft
aldus aan:

οὐδ' ὅτε πρῶτόν γ' ἤρξε διδάσκειν ἀνθρώποις Φησὶ ἐπιθέσθαι,
ἀλλ' Ἑρακλέους ὄργην τιν' ἔχων τοῖσι μεγίστοις ἐπιχειρεῖν.

Dr. HIRSCHIG heeft in zijne uitgave van de *Wespen* teregt beweerd, dat *ἀνθρώποις* niet geschikt was, om als tegenstelling te dienen van *τοῖσι μεγίστοις*. Hij wil daarom *Φησὶ* weglaten en naar aanleiding van vs. 752 van den *Vrede*, het verkleinwoord invoeren en lezen:

οὐδ' ὅτε πρῶτόν γ' ἤρξε διδάσκειν ἀνθρωπίσκοις ἐπιθέσθαι.

Doch hier tegen kan men in het midden brengen, dat vooreerst *Φησὶ* onmisbaar is, dewijl met dit vers een nieuwe volzin begint en dus *ἐπιθέσθαι* niet van het voorgaande *Φησὶ* in vs. 1027 mag afhangen; voorts krijgt het verkleinwoord in den *Vrede* den vereischten zin door de bijvoeging van *ιδιώτας*; maar *ἀνθρωπίσκοις* alleen is even weinig geschikt om eene *antithesis* te vormen met *τοῖσι μεγίστοις*, de grootste en magtigste staatslieden, als de oude lezing *ἀνθρώποις*.

Ik geloof dat men beter doet met zich van elke poging tot verbetering te onthouden, en vereenig mij met het gevoelen van Prof. COBERT, die het vers voor onecht verklaart, zie *Mnemos.* I. 427. Want de fout door HIRSCHIG aangewezen is niet de eenige, waaraan het mank gaat. De *particula γε* achter *πρῶτον*, die in de *codices* ontbreekt en door de uitgevers ingeschoven is om het *metrum* te steunen, beteekent hier niets; ook lette men op het verschil tusschen den *aoristus ἐπιθέσθαι* in dit vers en het *praesens ἐπιχειρεῖν* in het volgende, waaruit men met regt besluiten mag, dat deze twee verzen niet bij elkander behooren en niet van dezelfde hand zijn. Wij houden dus met COBERT het eerste vers voor onecht; doch men kan hierbij niet blijven stil staan. Het vers moest dienen, om tevens als hechtpleister de plaats uit den *Vrede*, met het voorgaande te verbinden en de eerste helft der *antithesis* te vervangen, welke, om hier bruikbaar te zijn, eenigzins moest worden gewijzigd. In beide opzigten schiet het te kort; doch de lezer, die de volgende verzen behouden wil, moet er zich mede vergenoegen. Het vers is voor het verband volstrekt onmisbaar; hij, die het uitstoot, is verplicht ook de volgende verzen, die er aan geknoopt zijn, uit den tekst te verbannen. Alleen in geval vs. 1050 zich zonder nadeel voor den zin

met vs. 1028 liet verbinden, zou men dit *dilemma* kunnen ontduiken, doch het onderwerp, dat daar behandeld wordt, is van een' anderen aard en ongeschikt om als eerste lid der *antithesis* tegenover vs. 1030 gesteld te worden. Evenwel zal menig een huiverig zijn om dertien verzen te veroordeelen ter wille van één vers en liever een anderen uitweg zoeken; doch wij zullen weldra zien, dat onze gevolgtrekking niet te hard was en door vele bewijzen in de volgende verzen bevestigd wordt. In de eerste plaats lette men op het *praesens* ἐπιχειρεῖν, waarvan wij zoo even reeds met een woord gewaagden; in den *Vrede* leest men daarvoor ἐπεχειρεί; de *interpolator* had eenen *infinitivus* noodig en heeft er daarom ἐπιχειρεῖν van gemaakt; hij wist echter zeer goed dat hier een *aoristus* staan moest en schreef daarom zelf in het voorgaande vers ἐπιθέσθαι; maar zijne handen waren door het *metrum* gebonden. In de volgende verzen, die woordelijk uit den *Vrede* zijn nageschreven, komt alleen het gebruik van het *imperfectum* bij de schildering van CLÆON in aanmerking. Wij hebben hoven reeds gezien, dat in den *Vrede* het gebruik van dien tijd een noodzakelijk gevolg is van de omstandigheid, dat CLÆON toen niet meer leefde: maar in de *Wespen*, die opgevoerd zijn toen dit alles nog op den levenden CLÆON toepasselijk was, zou de dichter, zoo de plaats voor dit stuk gemaakt ware, ongetwijfeld het *praesens* gebruikt hebben. Op deze verzen volgen ten slotte wederom twee anderen, die gedeeltelijk door den *interpolator* gewijzigd en verknoeid zijn en ten sterkste tegen hem getuigen; zij luiden aldus:

τοιούτων ἰδὼν τέρας οὐ φησιν δεισας καταδροκοῦσθαι,
ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν ἔτι καὶ νυνὶ πολεμεῖ.

Hier lette men in de eerste plaats op het verbum καταδροκοῦσθαι, waarvan de beteekenis zijn moet, *voor geld of geschenken verraden*. Het woord komt evenzoo voor bij LYSIAS, in de redevoering tegen EPICRATES, p. 178, 6. καίτοι τίνα χρῆ ἐλπίδα ἔχειν σωτηρίας, ὅσταν ἐν χρήμασιν ἢ καὶ σωθῆναι τῇ πόλει καὶ μὴ, ταῦτα δὲ οὗτοι, φύλακες ὑφ' ὑμῶν καταστάντες καὶ τῶν ἀδικούντων κολασταί, κλέπτωσι τε καὶ καταδροκοῦσσι. Maar tegenover deze plaats, die om den treurigen staat, waarin de tekst van LYSIAS zich bevindt, niet veel gezag heeft, staan

twee andere plaatsen, die bewijzen dat niet *καταδωροδοκεῖν*, maar het *medium καταδωροδοκεῖσθαι* in gebruik was. Eene daarvan vindt men bij ARISTOPHANES zelve, in de *Kikvorschen*, vs. 354:

εὐφμημεῖν χρὴ κάξιστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν
ὅστις ἄπειρος τοιῶνδε λόγων. . . . .

ἢ στάσιμ ἐχθρὰν μὴ καταλύει, μὴδ' εὐκόλος ἐστὶ πολίταις,
ἀλλ' ἀνεγείρει καὶ ῥιπίζει, καρδῶν ἰδίων ἐπιθυμῶν,
ἢ τῆς πόλεως χειμαζομένης ἄρχων καταδωροδοκεῖται,
ἢ προδιδῶσιν Φρούριον ἢ ναῦς.

De andere plaats komt voor bij ARISTOTELES, *Polit.* II. 9 (BEKKER, pag. 1271. 3) φαίνονται δὲ καὶ καταδωροδοκούμενοι καὶ καταχαριζόμενοι πολλὰ τῶν κοινῶν οἱ κεκοινωνηκότες τῆς ἀρχῆς ταύτης. Men heeft op beide plaatsen ten onregte getracht *καταδωροδοκεῖσθαι* tot een *passivum* te maken, dat zou beteekenen *omgekocht worden*; bij ARISTOTELES behoort blijkbaar *πολλὰ τῶν κοινῶν* als object zoowel bij *καταδωροδοκούμενοι* als bij *καταχαριζόμενοι* en verschilt de beteekenis dier woorden alleen in zoo verre dat het eerste wil zeggen *voor geld*, het tweede, *uit vriendschap* de belangen van den staat ten gunste van iemand opofferen. Ook bij ARISTOPHANES heeft het *verbum* deze beteekenis, maar de dichter, die in het algemeen spreekt, heeft geen *object* daarbij gevoegd. Voorts bedenke men dat ook *δωροδοκεῖσθαι*, zonder *κατά*, in het *medium* beteekent, *voor geld een ons toevertrouwd belang verraden*; zoo vindt men b. v. bij DEMOSTHENES in de redevoering *over het Gesantschap*, p. 446. 20. ὅτι δὲ ταῦθ' ἀπλῶς δεδωροδόκῃνται καὶ τιμὴν ἔχουσιν ἀπάντων τούτων οὗτοι, πολλαχόθεν μὲν ἔγωγ' οἶμαι δῆλον ἡμῖν εἶναι πάλαι, κτῆ. Het is dus meer dan waarschijnlijk dat men bij LYSIAS *καταδωροδοκῶνται* verbeteren en in het vers, dat wij behandelen, het *activum καταδωροδοκῆσαι* voor rekening van den *interpolator* laten moet. In het volgende vers (1037) heeft *πολεμεῖ* mijne aandacht getrokken; want de dichter gebruikt, waar van zulk een' krijg sprake is, als hij in zijne blijspelen tegen CLEON voert, naar ik meen, bij voorkeur *πολεμίζειν*; zie de *Wolken* vs. 419 en den *Vrede* vs. 759. Ik wil echter hier niet te sterk op aandringen; het kan zijn dat mijn geheu-

gen mij bedriegt. Doch niet alleen het *verbum*, ook de tijdsbepaling, *ἔτι καὶ νυνί*, is ongelukkig gekozen. De *Atheners* bedienen zich van die uitdrukking bij eene zaak, die betrekkelijk lang geleden is en tegen verwachting nog stand houdt. Zoo zegt b. v. *PISTHETABBUS* in de *Vogels*, vs. 521, na verzekerd te hebben, dat men oudtijds niet bij de goden, maar bij de vogels plagt te zweren:

Λάμπων δ' ἄμυσ' ἔτι καὶ νυνί τὸν χῆν', ὅταν ἐξαπατᾷ τι,
 en leest men in dit stuk, vs. 1069, dat de moed door de *Atheners* te *Marathon* betoond, oorzaak is:

ὅστε παρὰ τοῖς βαρβάροις πανταχοῦ καὶ νῦν ἔτι
 μῆδ' Ἄττικοῦ καλεῖσθαι σφικὸς ἀνδρικώτερον.

In zulk een geval is *καὶ νῦν ἔτι* op zijne plaats; maar de dichter zou zich belagchelijk gemaakt hebben, zoo hij deze uitdrukking had toegepast op eene zaak, die, van de opvoering der *Ridders* tot die der *Wespen*, niet meer dan twee jaren, geduurd had, en welker voortzetting in dit korte tijdsbestek hem de hulde zijner medeburgers nog geenszins waardig maakte.

Mijn betoeg is wat het eerste gedeelte der veertien verzen betreft, dat over *CLEON* loopt, hiermede ten einde gebracht. Wij zouden dus tot het tweede gedeelte kunnen overgaan, indien mij niet over vs. 751 vlgg. van den *Vrede* nog iets te zeggen overbleef. Men leest daar thans:

οὐκ ἰδιώτας ἀνθρωπίσκους κομφῶν οὐδὲ γυναῖκας,
 ἀλλ' Ἡρακλέους ὀργήν τιν' ἔχων τοῖσι μεγίστοις ἐπεχείρει,
 διαβὰς βυρσῶν ὄσμᾶς δεινὰς κάπειλᾶς βορβοροθύμους.
 καὶ πρῶτον μὲν μάχομαι πάντων αὐτῷ τῷ καρχαρόδοντι, κτλ.

Deze plaats is niet zóó uit de hand des dichters gekomen, als zij hier voor ons ligt. Hieraan moet men het wijten, dat tegenover *κομφῶν* niet, gelijk men verwachten zou, een ander *participium* geplaatst is, maar het *imperfectum ἐπεχείρει*, en dat het volgende vers,

διαβὰς βυρσῶν ὄσμᾶς δεινὰς κάπειλᾶς βορβοροθύμους,
 dat bij uitstek geschikt was om eene schildering van den strijd des dichters tegen *CLEON* te openen, thans eenen volzin besluiten moet, waarin die strijd niet genoemd wordt. Niet minder vreemd is het dat de dichter in het volgende vers,
 καὶ πρῶτον μὲν μάχομαι πάντων αὐτῷ τῷ καρχαρόδοντι

van voren af aan begint, als had hij van CLERON en zijn' aanval op hem nog geen woord gerept, terwijl toch het voorgaande vers *διαβάς β. δ. κτέ.* onmogelijk van iets anders verstaan kan worden. Ten laatste lette men ook nog op de partikel *μὲν* achter *πρῶτον*, welke door geen *δέ* gevolgd wordt en dus hier niet te huis behoort. Gelukkig bezitten wij in het afschrift van deze plaats, dat de *interpolator* ons in de *Wespen* geschonken heeft, een brokstuk van eenen *codex*, die in zuiverheid en oudheid de onzen verre overtroffen moet hebben. In dien *codex* las men blijkens vs. 1031 van de *Wespen*, niet *καὶ πρῶτον μὲν μάχομαι πάντων*, maar *θρασέως ξυστάς εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς αὐτῷ τῷ καρχαρδοντι*. Men aarzele niet deze lezing weder in den tekst van den *Vrede* op te nemen; zij neemt al de moeilijkheden weg, die ik zoo even heb genoemd; *ἐπεχειρεῖ* kan nu een *participium* worden en de zin doorloopen na vs. 743. De plaats krijgt hierdoor thans de volgende gedaante:

*οὐκ ἰδιώτας ἀνθρωπίσκους κωμῳδῶν οὐδὲ γυναῖκας,
ἀλλ' Ἑρακλέους ὀργήν τιν' ἔχων τοῖσι μεγίστοις ἐπιχειρῶν,
διαβάς βυσῶν ὄσμὰς δεινὰς κἀπειλὰς βορβοροθύμους,
θρασέως ξυστάς εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς αὐτῷ τῷ καρχαρδοντι, κτέ.*

De verbastering van het laatste vers is denkelijk het gevolg van eene *paraphrasis*, die eerst de woorden des dichters verdrongen heeft, en toen zoo tamelijk met *αὐτῷ τῷ καρχαρδοντι* tot een vers verbonden is.

Het tweede gedeelte van de verdachte plaats, dat wij nu gaan beschouwen, komt in zoover met het eerste overeen, dat het ons op een onderwerp wijst, door den dichter in een vorig blijspel behandeld. Het is echter hier niet zoo gemakkelijk te gissen, welk stuk en welke zaken hij op het oog heeft. De *scholias*t en naar diens voorbeeld ook de geleerden van lateren tijd, zien in de plaats eene toespeling op de *Wolken*, die juist één jaar te voren waren opgevoerd. ARISTOPHANES zou met *ἡπίαλοι* en *πυρετοί* de leerlingen van SOKRATES bedoelen, die in genoemd stuk meermalen *ἄχροί*, *ἄχρῳῶντες* en *τὸν χρῶτα διακεκναισμένοι* heeten. In het volgende vers zou de dichter van hen zeggen, dat zij hunne ouders vermoordden, omdat PHENIPIDES, na door SOKRATES onderwezen te zijn, zich niet ontziet

zijn vader te slaan. Hierop kan men antwoorden, dat ARISTOPHANES in de *Wolken* de leerlingen wel *bleek* noemt, maar niets zegt, waaruit men met grond mag opmaken, dat zij werkelijk *kranke*, aan *koortsen lijdende* menschen zijn; hun voorkomen wordt veeleer enkel aan de studie, en de mindere zorg die zij aan het ligchaam besteden, toegeschreven; zie vs. 414 vlgg. Wat het tweede punt, den vadermoord, betreft, stemmen wij gaarne toe dat PHIDIPPIDES zijn vader met weinig eerbied behandelt en dit zijn gedrag met behulp der *sophismata* van SOKRATES verdedigt; maar er is toch een aanmerkelijk onderscheid tusschen deze handelwijze en eigenlijk gezegden vadermoord; van dezen laatsten wordt in de *Wolken* zelfs niet in het voorbijgaan gesproken. Veel sterker nog, dan hetgeen wij tot hiertoe hebben aangevoerd, pleit het derde punt tegen de opvatting van den *scholiast*, dat namelijk diezelfde *koortsige* leerlingen van SOKRATES, met vadermoord niet tevreden,

κατακλιόμενοι τ' ἐπὶ ταῖς κοίταις ἐπὶ τοῖσιν ἀπράγμοσιν ὑμῶν
ἀντωμοσίας καὶ προσκλήσεις καὶ μαρτυρίας συνεδέλλων,
ὥστ' ἀναπηδᾶν δειμαίνοντας πολλοὺς ὡς τὸν καλέμαρχον.

Van dit alles vindt men in de *Wolken* geen spoor of teeken. De leerlingen van SOKRATES zouden wel, naar de meening van ARISTOPHANES, bij uitstek geschikt zijn voor *sykophanten*, maar hij laat hen die rol niet vervullen en spreekt zelfs over dat slag van lieden in dit stuk minder dan b. v. in de *Acharners*, de *Ridders* of de *Vogels*. De *scholiast* geeft zich dan ook geene moeite om te verklaren, hoe het mogelijk is, dat deze drie verzen op de *Wolken* zouden doelen, maar laat dit vraagstuk wijselijk onaangeroerd. Als men dit in aanmerking neemt en tevens bedenkt, hoe onwaarschijnlijk en gezocht de uitlegging is, die men aan de beide voorgaande verzen geven moet, om daarin eene toespeling op de *Wolken* te kunnen vinden, zal men niet aarzelen om met mij het verzinzel van den *scholiast* te verwerpen en eene andere oplossing te zoeken. Het laat zich echter aanzien, dat al onze pogingen vruchteloos zouden zijn, zoo niet, bij geluk, het blijspel dat ARISTOPHANES op het oog heeft, nog heden onder zijne overgeblevene werken voor ons te lezen was: want men vindt alles, waarop hier wordt gezinspeeld, in de *Vogels* terug. De *Vogels* zijn acht ja-

ren na de *Wespen* opgevoerd; derhalve moeten de verzen, welke op dat stuk doelen, even als die over *CLEON* aan het jongere blijspel, den *Vrede*, ontleend zijn, uit de *parabasis* van een blijspel zijn overgenomen, dat één jaar na de *Vogels* (vs. 1038) en dus negen jaren na de *Wespen* op het tooneel gebragt is. Wij zullen trachten deze stelling, die misschien wel wat stout schijnt, zoo goed mogelijk toe te lichten.

De dichter noemt, zoo als wij weten, drie pesten van de maatschappij, waarop hij in zijn blijspel van het vorige jaar een aanval beproefd heeft, de koortsen, de vadermoorders, de *sukophanten*. Zoo mijne meening gegrond is en *ARISTOPHANES* hier inderdaad aan de *Vogels* denkt, moeten wij ook in de *Vogels* de enkele plaatsen of tooneelen kunnen aanwijzen, waarin hij telkens op ééne van dit drietal het gemunt heeft. Wij willen het beproeven en terstond aanvangen met het eerste vers, dat de ziekten betreft. De woorden zijn:

Φησὶν τε μετ' αὐτὸ

τοῖς ἀπιάλοις ἐπιχειρῆσαι πέρυσιν καὶ τοῖς πυρετοῖσιν.

Wij hebben reeds gezien, hoe men gepoogd heeft dit op de *Wolken* toe te passen en behoeven dus daarop niet terug te komen. De zin is inderdaad eenvoudig en laat zich uit de *Vogels* op de volgende wijze verklaren. *ARISTOPHANES* laat in dat stuk de vogels, op raad van *PISTHETAEUS*, eene heerlijke stad stichten, welker ligging tusschen hemel en aarde hen in staat stelt om de goden te vervangen en met meer welwillendheid dan deze der menschen geluk te bevorderen en hun onder anderen ook gezondheid te schenken. Zie vs. 605 vlgg. De geheele zaak is natuurlijk een loutere grap en ook de toespeling daarop in dit vers moet als een grap worden beschouwd. De gezondheid welke de dichter de menschen van de vogels laat ontvangen, wordt door hem lagchenderwijze een aanval op de koortsen geheten, die met de overige ziekten, welke zij vertegenwoordigen, hun rijk verliezen. Ziedaar alles; men zou verkeerd doen met een' dieperen zin in het vers te zoeken.

De aanval op de vadermoorders, die thans volgt, is ernstiger gemeend en heeft eene zedelijke strekking; wij moeten echter, eer wij tot de uitlegging overgaan, eene kleine cor-

ruptie wegnemen, die thans vs. 1039 ontsiert. Zoolang men in de koortsen van het vorige vers, niet *ziekten*, maar *zieke menschen* zag, bestond er geene reden waarom het *relativum* o' niet op die menschen zou kunnen slaan; doch zoo men met ons de koortsen neemt voor hetgeen zij zijn, kan het *relativum*, ten zij men onzin lezen wil, daarop geene betrekking hebben. Men schrijve derhalve:

τοῖς ἠπιάλοις ἐπιχειρῆσαι πέρυσιν καὶ τοῖς πυρετοῖσιν,
 χῶ' τοὺς πατέρας τ' ἤγchon νύκτωρ κτέ.

De dichter zegt, dat hij behalve de koortsen ook de zonen aangetast heeft, die hunne vaders of grootvaders vermoordden. Men vindt het tooneel, waarop hij zinspeelt, in de *Vogels*, vss. 1337—1371. Een vadermoorder, die van den bloei der nieuwe vogelenstad gehoord heeft, verlangt daar burger te worden, in het denkbeeld dat volgens de wet dier stad, vadermoorders niet alleen niet gestraft worden maar zelfs in eere zijn:

ὅτι καλὸν νομίζεται
 τὸν πατέρα τοῖς θνητοῖσιν ἄγχειν καὶ δάκναιν.

Het is daarom, zegt hij, dat

δεῦρ' ἀνοικισθεῖς ἐγὼ
 ἄγχειν ἐπιθυμῶ τὸν πατέρα καὶ πάντ' ἔχειν.

Hij wordt echter door PISTHETABRUS beter ingelicht, die hem beveelt zijnen vader in het leven te laten en zelf als soldaat, een hard leven leidend, zijn brood te verdienen. Hierop belooft de zoon beterschap en gaat ongetroost naar huis.

De derde aanval des dichters was gerigt tegen de *sykophantien*, die

κατακλινόμενοι τ' ἐπὶ ταῖς κοίταις ἐπὶ τοῖσιν ἀπράγμοσιν ὑμῶν
 ἀντωμοσίας καὶ προσκλήσεις καὶ μαρτυρίας συνεκόλλων,
 ὥστ' ἀναπηδᾶν δειμαίνοντας πολλοὺς ὡς τὸν πολέμαρχον.

Hier mag men niet zonder reden vragen, waarom toch de dichter gewild heeft, dat deze lieden bij voorkeur *κατακλινόμενοι ἐπὶ ταῖς κοίταις* hunne processen voorbereidden. De uitleggers, die met den *scholias*t in *ἠπιάλοι* en *πυρετοί* aan koortsen lijdende leerlingen van SOKRATES zagen, hebben het, naar het schijnt, zeer natuurlijk gevonden, dat die arme zieken *te bed liggende* hunne kwade praktijken pleegden. Doch deze uitlegging, zoo zij dien naam verdient, vervalt door onze verklaring

van vs. 1038. Men verandere *κατακλιόμενοι* in eenen *accusativus*; het behoort bij het voorgaande *πάππους*; en verplaatse de *particula* na *ἐπὶ τοῖσι*:

χὼ τοὺς πατέρας τ' ἤρχον νύκτωρ καὶ τοὺς πάππους ἀπέπνιγον
κατακλιομένους ἐν ταῖς κοίταις, ἐπὶ τοῖσι τ' ἀπράγμοσι
(ὕμῶν κτέ.

De vadermoorders dachten namelijk even als *Χνορηον* in de *Cyropaëdie* VII. v. 59. οὐδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχειρωτότεροι εἰσιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτρῶ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ. Ik heb *ἐπὶ* in *ἐν* veranderd, omdat de *Atheners* bij *κοίτη* en soortgelijke woorden meestal *ἐν* gebruiken, *ἐν τοῖς στρώμασι*, *ἐν κλίνῃ*, *ἐν κοίτῃ* enz., ook wel *ἐπὶ* met den *genitivus*; maar *ἐπὶ* met den *dativus* heb ik daarbij nimmer gevonden.

Behalve deze corruptie heeft de plaats, die wij voor ons hebben, nog eene zwarigheid van een anderen aard. Men leest aldaar, dat de slagtoffers der *sykophanten* in zulk een' angst verkeerden,

ὅστ' ἀναπηδᾶν δειμαίνοντας πολλοὺς ὡς τὸν πολέμαρχον.

Bij gevolg verwachtten die lieden van den *polemarchus*, dat hij hen bijstaan en tegen de aanklagers steun verleenen zou: want wat anders zou hen daartoe hebben kunnen nopen? Zoo wij van den *polemarchus* overigens niets wisten, zouden wij hieruit opmaken, dat zijn ambt hem de bevoegdheid gaf, om op de eene of andere wijze ten behoeve der gedaagden tusschen beiden te komen en zich hunne zaken aan te trekken, en hiermede vrede hebben even als met zoovele andere halve eu gebrekkige overleveringen der oudheid. Maar de *polemarchus*⁴ is ons niet zoo geheel onbekend; zijne magt als regierlijke overheid bepaalde zich tot het volgende. Hij bezat even als de *archon*, de *thesmotheten* en andere overheden te *Athene* de *ἡγεμονία δικαστηρίου* in zekere door de wet bepaalde gevallen. Dit brengt mede, dat de instructie onder zijn toezigt plaats had en dat hij, bij het regtsgeding zelf, het voorzitterschap bekleedde. Het was dus ongetwijfeld zaak voor een' gedaagde, wiens proces tot de jurisdictie van den *polemarchus* behoorde, zich naar hem te spoeden en hem te vriend te houden. Maar

⁴) Zie SCHOKMANN, *Att. Proc.* p. 50 vlgg.

dit kan toch ARISTOPHANES niet bedoeld hebben. Hij zou hierdoor te kennen geven, dat de *sykophanten* zich uitsluitend met processen bezig hielden, die voor den *polemarchus* gevoerd moesten worden, en dat heeft hij niet gewild. Het zou ongeijmd zijn, al waren die gevallen zeer menigvuldig geweest; doch zij waren zeldzaam. Met een paar uitzonderingen van weinig belang kwamen voor den *polemarchus* alleen zaken, waarin een vreemdeling als eischer optreedt, en de *sykophanten van ambacht* waren geen vreemdelingen. ARISTOPHANES kan dus van den *polemarchus* hier niet gesproken hebben en wij mogen vrij aannemen dat het woord bedorven zijn moet. Laat ons beproeven of wij het kunnen verbeteren. Eer wij echter daartoe overgaan, moeten wij ons afvragen, of wij de gedaagden, die steun zochten bij de overheid, welker naam door *πολέμαρχον* verdrongen is, voor burgers of vreemdelingen houden moeten. Het laatste is waarschijnlijker. Want voor de burgers bestond geene overheid, tot welke zij zich in geval van een regtsgeging noodzakelijk altijd moesten wenden; bij de vreemdelingen is dit anders. Ik bedoel niet de vreemdelingen, die als *μέτοικοι* of *ισοτελείς* te *Athene* woonden en met alle wegen en middelen even goed bekend waren als de burgers; maar stel eens dat een *sykophant* met zijne *προσλήψεις* naar eene van *Athene* afhankelijke stad of eiland reist en daar de personen, op welke hij het gemunt heeft, voor de Atheensche regtbank laat dagen. De gedaagden kennen de Attische wetgeving niet of ten halve; zij zijn misschien nooit in de stad geweest en hebben er geene vrienden, en nu zullen zij derwaarts moeten gaan om onvoorbereid hunne zaken naar vreemde wetten voor vreemde regters te bepleiten. Maar in de plaats hunner inwoning bevindt zich een Atheensche landvoogd of hevelhebber; hij is misschien een man van invloed, en kan in elk geval door goeden raad en hulp bij de voorloopige instructie der zaak van veel dienst zijn. Moeten wij niet verwachten dat meestal deze man de vraagbaak en helper der gedaagden geweest zal zijn? Ik voor mij ben geneigd om te gelooven dat ARISTOPHANES van hem gesproken heeft; doch alles komt op den naam aan. In 't algemeen worden de landvoogden *ἄρχοντες* genoemd; zie BOECKH *Staatsk. der Ath.* I. 456; wanneer er bepaaldelijk van eilanden sprake is,

ook *νησιάρχαι*, zie ANTIPHANES bij ATHENAEUS p. 343. a. Ik behoef niet te zeggen dat geen van beide namen voor deze plaats geschikt is. Doch bij de *Atheners* worden onder den naam van »de steden» (*αἱ πόλεις*) alle afhankelijke bondgenooten begrepen, zoowel de eilanden als de op het vaste land liggende plaatsen, Het is dus niet onwaarschijnlijk, dat de Atheensche bevelhebbers in steden of op eilanden, zonder onderscheid, ook *πολιάρχαι* werden genoemd en ik geloof dat wij niet ver van de waarheid zijn, als wij stellen dat ARISTOPHANES geschreven had:

ὄστ' ἀναπηδᾶν δειμαίνοντας πολλοὺς ὡς τὸν πολιάρχον.

Eene zwaarigheid blijft hier echter overig. Wij zijn uitgegaan van de onderstelling dat ARISTOPHANES van *vreemdelingen* sprak; hoe dit overeen te brengen was met vs. 1040, ἐπὶ τοῖσιν ἀπράγμοσιν ὑμῶν? ὑμεῖς wil zeggen de *toeschouwers* of *burgers*, want dit is één; de dichter geeft dus te kennen, dat de *sykophanten* die hij had doorgehaald, hunne slagtoffers onder de *burgers* zochten. Zoo het zeker was dat de dichter ὑμῶν geschreven had, zou ik geen kans zien om den strijd op te lossen; doch men leze ἡμῶν, dat even als de overige *casus* van het *pronomen* door de afschrijvers tallooze malen met ὑμῶν verwisseld is. De beteekenis van ἡμῶν hangt van den persoon des sprekers af. Zoo het koor, dat deze verzen opzeide, even als dat in de *Wespen*, uit Atheensche burgers bestaan heeft, baat de verandering ons niet; maar er zijn voorbeelden van koren, die *vreemdelingen* voorstelden. Onder de verlorene stukken van ARISTOPHANES is er één, welks naam, *Νῆσοι*, het waarschijnlijk maakt, dat het koor uit vrouwengestalten bestond, die de afhankelijke eilanden en hunne inwoners vertegenwoordigden, even als dit met de bondgenooten in 't algemeen geschiedde in de *Steden* van EUPOLIS. Onder de weinige brokstukken van de *Eilanden* vindt men er twee, die in overeenstemming met den naam, ons vermoeden dat het koor van het blijspel zóó was zamengesteld, bevestigen; het eerste en het zevende. Het zevende is buitendien opmerkelijk, omdat men er uit besluiten mag dat ARISTOPHANES het volk op den geest van ontevredenheid, dien de harde heerschappij van *Athene* in vele eilanden verwekt had, in dit stuk opmerkzaam gemaakt heeft. Het koor zegt met het oog op een van deszelfs medeleden:

ὡς ἐς τὴν γῆν κύψασα κάτω καὶ ξυννεοφυῖα βαδίζει.

In den mond van dit koor zouden de in de *Wespen* misplaatste verzen uitmuntend gepast hebben.

Het tooneel zelf, waarin de dichter de *sykophanten* aan de kaak gesteld had, vindt men, even als dat van den vadermoorder, in de *Vogels* terug, vs. 1410—1470. Het strekt in allen deele om onze uitlegging van vs. 1040 vlgg., benevens ons vermoeden, dat men daar aan *sykophanten* denken moet, die bepaaldelijk op de eilanders jagt maakten, te bevestigen. Iemand, die van de nieuwe vogelenstad gehoord heeft, begeeft zich naar haren bestuurder, ΠΙΣΘΗΤΑΕΡΟΣ, opdat deze ook hem tot een vogel make en vleugels schenke. ΠΙΣΘΗΤΑΕΡΟΣ vraagt, of hij naar *Pellene* wil vliegen? Neen, zegt hij,

ἀλλὰ κλητὴρ εἰμι νησιωτικὸς
καὶ συκοφάντης.

ΠΙΣΘΗΤΑΙΡΟΣ.

ὦ μακάριο τῆς τέχνης.

ΣΤΥΚΟΦΑΝΤΗΣ.

καὶ πραγματοδίφης. εἶτα δέομαι πτερὰ λαβῶν
κύκλω περισοβεῖν τὰς πόλεις καλούμενος.

ΠΙΣΘΗΤΑΕΡΟΣ, hierover verontwaardigd, vraagt hem een weinig verder,

τουτὶ γὰρ ἐργάζει σὺ τοῦργον; εἰπέ μοι,
νεανίας ὦν συκοφαντεῖς τοὺς ξένους;

De *sykophant* bevestigt dit en nu tracht ΠΙΣΘΗΤΑΕΡΟΣ hem zijne schandelijke broodwinning af te raden; doch te vergeefs, want deze antwoordt:

τὸ γένος οὐ καταισχυνῶ·
παππῶς ὁ βίος συκοφαντεῖν ἐστὶ μοι.
ἀλλὰ πτέρου με ταχέσι καὶ κούφοις πτεροῖς
ἰέρακος, ἢ κερχνηδος, ὡς ἂν τοὺς ξένους
καλεσάμενος κῆτ' ἐγκεκληκῶς ἐνθαδὶ,
κῆτ' αὖ πέτωμαι πάλιν ἐκεῖσε.

ΠΙΣΘΗΤΑΙΡΟΣ.

μανθάνω.

ὠδὶ λέγεις· ὅπως ἂν ὠφλήκη δίκην
ἐνθάδε πρὶν ἤκειν ὁ ξένος.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

πάνυ μανθάνεις.

ΠΙΣΘΕΤΑΙΡΟΣ.

κἄπειθ' ὁ μὲν πλεῖ δεῦρο, σὺ δ' ἐκεῖσ' αὐ πέτει
ἀρπασόμενος τὰ χρήματ' αὐτοῦ.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

πάντ' ἔχεις.

Het tooneel eindigt daarmede, dat ΠΙΣΘΕΤΑΕΡΟΣ den *sykophant* in plaats van hem vleugels te schenken, met een duchtig pak geeselslagen naar huis jaagt.

Mijne taak is hiermede ten einde gebragt. Ik hoop dat het mij bij het tweede gedeelte der verdachte plaats, zoo wel als bij het eerste, gelukt mag zijn om het vraagstuk van de *interpolatie* uit te maken, en den waarschijnlijksten oorsprong en waren zin der geinterpoleerde verzen aan te wijzen. Over de vraag, of de veertien verzen weg kunnen blijven, zonder den zin en het verband te storen, behoef ik niets te zeggen; ieder lezer die er de proef van nemen wil, zal haar toestemmend moeten beantwoorden.

vss. 1075 vlgg. ἔσμεν ἡμεῖς, οἷς πρόσσεσι τοῦτο τοῦρροπούγιον,
'Αττικοὶ μόνοι δικαίως εὐγενεῖς αὐτόχθονες,
ἀνδρικότατον γένος καὶ πλεῖστα τήνδε τὴν πόλιν
ὠφελῆσαν ἐν μάχαισιν, ἤνικ' ἤλθ' ὁ βάρβαρος.

ARISTOPHANES onderscheidt tweederlei soort van wespren, de *σφῆκες*, die met een *κέντρον* voorzien zijn, en de *κηφῆνες*, die er geen hebben. Met de eerste soort bedoelt hij de burgers, die zich dapper voor het vaderland te weer gesteld hebben; de tweede bestaat uit lieden, die aan geen krijgsgoet ooit hebben deelgenomen en *ἀστράτευτοι* zijn. Zie vs. 1114 vlgg. Deze verdeeling is duidelijk en eenvoudig. Maar de plaats, die wij voor ons hebben, moet ons niet weinig in de war brengen. Het *κέντρον* zou, volgens vs. 1076, het kenmerk zijn, dat men een *Athener* is van het echte ras, een *αὐτόχθων*; de dapperheid is eene bijzaak; het *κέντρον* bewijst alleen de *autochthonie*. Hieruit volgt natuurlijk dat met de *κηφῆνες*, die geen *κέντρον* hebben, niet de *ἀστράτευτοι* bedoeld zijn, maar de ingeschoven burgers van vreemden oorsprong.

Hoe dit overeen te brengen? Of zal men misschien beweren, dat ARISTOPHANES zuiverheid van afkomst met dapperheid, vreemden oorsprong met lafhartigheid gelijk stelde, en het een voor het ander nam? Doch wij behoeven ons geene moeite te geven om dezen knoop te ontwarren; het vers is ongetwijfeld onecht. Hiervoor spreekt niet alleen de moeilijk te beslechten strijd, waartoe het aanleiding geeft, maar ook de ongerijmdheid van het denkbeeld zelf. Want als een kenmerk van dapperheid is de angel goed gekozen; hij is het wapen der wespen, even als de speer dat der mannen is; doch hoe kon de dichter in het bezit van dien angel een bewijs van *autochthonie* zien? Zoo iemand mij op die vraag een voldoende antwoord geeft, ben ik bereid om mijne dwaling te erkennen en het vers voor echt te houden.

vs. 1084 vlg.

ὑπὸ δὲ τῶν τοξευμάτων οὐκ ἦν ἰδεῖν τὸν οὐρανόν.

ἀλλ' ὅμως ἀπώσάμεσθα ξὺν θεοῖς πρὸς ἐσπέρα.

De gedachte, die het eerste vers bevat, is geheel ontbloot van de frischheid en oorspronkelijkheid, welke ARISTOPHANES in hooge mate hezit. Het is niets als eene herhaling van de overbekende *hyperbole*, die, volgens de overlevering, onder anderen ook tot het beroemde *apophthegma* van DIENECES te *Thermopylae* aanleiding gegeven zou hebben. Het is niet waarschijnlijk, dat de dichter goed gevonden heeft deze oude aardigheid hier in te vlechten, te meer daar het feit met de geschiedenis niet overeen te brengen is. De boogschutters hebben bij *Marathon* eene ondergeschikte rol gespeeld; de vurige aanval der *Atheners* liet hun geen tijd; het was een strijd van man tegen man, waarbij alles aankwam op persoonlijken moed en kracht. ARISTOPHANES heeft dat nog veel beter geweten dan wij; zijne eigene verzen getuigen het:

εὐθέως γὰρ ἐκδραμόντες σὺν δόρει σὺν ἀσπίδι

ἔμαχόμεσθ' αὐτοῖσι, θυμὸν δέλιγν πεπωκότες,

στὰς ἀνὴρ παρ' ἀνδρ', ὑπ' ὀργῆς τὴν χελύνην ἐσθίων.

Wie gevoelt niet, dat in zulk een strijd de boogschutters slechts weinig kunnen doen en geenzins voorgesteld mogen worden als het eenige beletsel, dat de zege der *Atheners*

een tijd lang tegenhield? Ik geloof niet dat men te ver gaat als men beide verzen aan ARISTOPHANES ontzegt. Op het eerste is, wat de taal betreft, niets aan te merken, doch in het tweede moet men de zonderlinge onzekerheid van den tekst niet voorbijzien. In *cod. V.* leest men *ἰσωζόμεσθα*, in *cod. R.* *ἰπανσάμεσθα*; het eene even ongepast als het andere; de lezing van de uitgaven *ἀπωσάμεσθα* is slechts eene half voldoende verbetering. Eindelijk lette men op de hoogst ondichterlijke tijdsbepaling *πρὸς ἰσπέραν*.

vs. 1087 vlg.

*εἶτα δ' εἰπόμεσθα θυννάζοντες ἐς τοὺς θυλάκους,
οἱ δ' Ἰφeyγον τὰς γνάθους καὶ τὰς ὀφρῦς κεντούμενοι.*

Deze beide verzen moeten worden omgezet. De *Perzen* konden van de *Atheners* geene wonden in het aangezicht ontvangen, toen zij eens aan het vlugten waren en deze hen achter na zaten. Integendeel, de wonden, die zij in het aangezicht ontvingen, waren oorzaak dat zij omkeerden en toen door de *Atheners* van achteren werden gestoken *ἐς τοὺς θυλάκους*.

vs. 1107 vlgg.

*ξυλληγέντες γὰρ καθ' ἴσμοῦς, ὥσπερ εἰ τάνθρῆνια,
οἱ μὲν ἡμῶν οὐκ ἐπερ ἄρχων, οἱ δὲ παρὰ τοὺς ἔνδεκα,
οἱ δ' ἐν ᾧδείῳ δικάζουσ', οἱ δὲ πρὸς τοῖς τειχίοις
ξυμβεβυσμένοι, πυκνὸν νεύοντες εἰς τὴν γῆν, μάλισ
ὥσπερ οἱ σκῶληκες ἐν τοῖς κυττάροις κινούμενοι.*

Πυκνὸν behoort, zoo als een *scholium* (τὸ *πυκνὸν* πρὸς τὸ *ξυμβεβυσμένοι*) te regt aanmerkt, niet bij *νεύοντες*, maar bij *ξυμβεβυσμένοι*; doch men schrijfe *πυκνοί*. Voorts moet *ξυμβεβυσμένοι* van het voorgaande *οἱ δὲ πρὸς τοῖς τειχίοις* door eene comma gescheiden worden; het betreft niet alleen dit laatste geregtshof, maar allen evenzeer.

vs. 1112 vlg. *Ἔς τε τὴν ἑλλην διαίταν ἴσμεν εὐπορότατοι.*

πάντα γὰρ κεντούμεν ἄνδρα κάκπορίζομεν βίον.

De twee verzen, die wij hier voor ons hebben, breken op de zonderlingste wijze het verband. De dichter beschrijft in het voorgaande, hoe de regters, even als de wesp, bij gansche

zwermen in de gerechtshoven opeengepakt zitten, en bouwt na vs. 1113 op die vergelijking verder voort, door de *ἀστράτευτοι*, welke onder de regters zitting nemen en even als de anderen, den *triobolus* ontvangen, te vergelijken met de hommels, welke de honig van de wespen, die zij niet mede hebben ingezameld, toch met de overigen verteren. Wij hebben dus hier eene doorlopende *parallelie*, die met vs. 1108 aanvangt en bijna tot aan het einde van den koorzang voortduurt. De beide verzen, welke buiten deze *parallelie* liggen en de beschouwing van den registerstand op een ander terrein overbrengen, zijn misplaatst en hinderlijk. Maar dit is niet alles: de gedachte zelve is onjuist en geenszins op de regters toepasselijk, maar op de *sykophanten*. Van deze kan men met waarheid zeggen, dat zij iedereen steken of aanklagen, en hierdoor in hun levensonderhoud voorzien, doch de regters ontvangen den *triobolus* even goed wanneer zij vrijspreken, als bij eene veroordeeling; ook vergete men niet dat het *κέντρον* door het koor niet beschouwd wordt als een werktuig, om de aangeklaagden lastig te vallen, maar enkel dienen moet om de wespen van de hommels te onderscheiden. Wat de taal betreft, is het tweede vers zuiver, maar in het eerste is het mij niet regt duidelijk, wat *ἐς τὴν ἄλλην διαίταν εὐπορώτατοι* mag beteekenen. ISOKRATES zegt wel p. 162. E.: *εἰ τὰ περὶ τὸν βίον εὐπορώτεροι γιγνοίμεθα*; doch vooreerst is *βίος* niet hetzelfde als *διαίτα*, vooral hier niet, waar *διαίταν* zoo wel om den zin, dien het reeds in vs. 1102 heeft, als door de toevoeging van *ἄλλην*, noodzakelijk *levenswijze*, maar niet *levensonderhoud* beteekenen moet; en dan nog is bij ISOKRATES de uitdrukking door het gebruik van het artikel (*τὰ περὶ τὸν βίον*) van een geheel anderen aard. De verzen zijn, naar mijne overtuiging, beiden geïnterpoleerd.

vss. 1114 vlgg. *ἀλλὰ γὰρ κηφῆνες ἡμῖν εἰσὶν ἐγκαθήμενοι ,
οὐκ ἔχοντες κέντρον · οἱ μένοντες ἡμῶν τοῦ φόρου
τὸν γόνον κατεσθλοῦσιν, οὐ ταλαιπωρούμενοι.*

Vers 1115 is voor de eene helft overtollig en voor de andere onverstaanbaar. Het eerste gedeelte *οὐκ ἔχοντες κέντρον* is overtollig; de *Atheners* zouden den dichter in het aangezicht uitgelachen hebben, zoo zij bemerkte hadden dat hij het noodig oor-

deelde zijne toehoorders aan het onderscheid tusschen de κηφήνες en de σφήκες te herinneren. De tweede helft is onverstaaubar: vooreerst μένοντες; de schrijver heeft daarmede waarschijnlijk bedoeld, dat zij in tijd van oorlog te huis blijven en niet mede uittrekken; doch dit is niet meer dan eene gissing; het *participium* dat door niets nader bepaald wordt, laat ons omtrent den waren zin in het onzekere; voorts, τοῦ Φόρου τὸν γόνον κατεσθίουσιν; hier zie ik geen kans om γόνος anders te verklaren, dan als *rente* of *interest* van den Φόρος; als ware de Φόρος een kapitaal en niet zelf de rente van de afhankelijke landen! En om dezen zin, zoo ongerijmd als hij is, uit de woorden te kunnen maken, moet men nog daarenboven aannemen, dat een *Athener* γόνος heeft kunnen gebruiken voor τέκος, het gewone woord voor *rente*. Ik zou met de plaats geen weg weten, zoo niet gelukkig een oud *scholium* ons hier eene vingerwijzing gaf. Het luidt aldus: κηφήνες δὲ εἰσιν οἱ ἄρσενες τῶν μελισσῶν, οἵτινες οὔτε κέντρα ἔχουσιν οὔτε κηρία ἐργάζονται, ἀλλὰ τὰ τῶν μελισσῶν ἔργα ἐσθίουσιν. Ἡσιόδος (Op. 302)

κηφήνεσσι κοβούροις ἴκελος ὄρμην,
οἵτε μελισσῶν κάματον τρύχουσιν ἀεργοὶ
ἔσθοντες.

Met het oog op dit *scholium* en gedachtig aan ΧΕΝΟΡΗΘΝ, *Anab.* VII. vi. 9: ἡμεῖς μὲν στρατευόμενοι οὐδὲν πεπαύμεθα· ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόνους ἔχει, geloof ik hier, na uitstooting van vs. 1115, de beide overige verzen met eenige waarschijnlijkheid aldus te kunnen verbeteren:

ἀλλὰ γὰρ κηφήνες ἡμῶν ἔσθ' ὅτ' ἐγκαθήμενοι
τὸν πόνον κατεσθίουσιν, οὐ ταλαιπωρούμενοι.

Hier is, behalve de verandering van γόνον in πόνον, daarenboven voor ἡμῖν geschreven ἡμῶν, dewijl het *promoten* behoort bij τὸν πόνον, en εἰσιν veranderd in ἔσθ' ὅτ', om κηφήνες onmiddellijk met κατεσθίουσιν te kunnen verbinden.

Hilversum, Januarij 1854.

H. G. HAMAKER.

DE VIER ORPHISCHE VRIENDEN VAN PISISTRATUS.

Es sind überall nur trümmerhafte Reste, die uns einen weitgreifenden Zusammenhang auf diesem Gebiete ahnen lassen.

RITSCHL.

Deze vrienden van PISISTRATUS zijn hier met den naam van *Orphische* bestempeld, dewijl zij vooral door hunne Orphische gedichten grooten invloed gehad hebben. Dat zij evenzeer de *Homerische* vrienden van PISISTRATUS geweest zijn, is vrij zeker; bekend is het ook, dat zij vier in getal waren en dat hunne namen op één' na genoegzaam vast staan. Hunne werkzaamheden, ingevolge de uitnoodiging van PISISTRATUS, bepaalden zich voornamelijk tot de vier oudste dichters, die door de Grieksche, bijzonder de Attische, oudheid beschouwd werden als den grondslag op te leveren voor de openbare episch-mythische godsdienst en van de geheime eeredienst in de mysterien, en daardoor dienstbaar te wezen aan de geheele nationale opvoeding en beschaving: namelijk ORPHEUS, MUSAEUS, HESIODUS en HOMERUS. In deze herkomstige¹ orde worden zij doorgaans opgenoemd; bij ARISTOPHANES b. v. in de *Kikvorschen* (1066 vlgg.), waar AESCHYLUS aantoonst, hoe nuttig die oude en echte dichters geweest zijn voor de opvoeding en beschaving zijner medeburgers:

ὡς ὠφέλιμοι τῶν ποιητῶν οἱ γενναῖοι γεγέννηται·

Ὁρφεὺς μὲν γὰρ τελετὰς θ' ἡμῖν κατέδειξε φόνων τ' ἀπέχουσαι·

---

¹) De tijdorde der *vervaardiging* hunner gedichten zou omgekeerd verschijnen: HOMERUS, HESIODUS, MUSAEUS, ORPHEUS.

Μουσαῖος δ' ἐξακέσεις τε νόσων καὶ χρησμούς· Ἡσίοδος δὲ γῆς ἐργασίας, καρπῶν ὥρας, ἀρότους· ὁ δὲ θεῖος Ὀμηρος ἀπὸ τοῦ τιμῆν καὶ κλέος ἔσχεν, πλὴν τοῦδ' ὅτι χρηστ' ἐδίδαξε, τάξεις, ἀρετάς, ὀκλίσεις ἀνδρῶν;

Zoo ook bij PLATO in de *Apologie*³, waar SOKRATES, zelf de beschaver van zijne medeburgers, aan de *Atheners* vraagt: ἢ αὖ Ὀρφεῖ ξυγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσίδῳ καὶ Ὀμήρῳ, ἐπὶ πόσῳ ἂν τις δέξαιτ' ἀν ὑμῶν; CICERO zegt, om aan te toonen hoe CHRYSIPPUS zich naar de gangbare begrippen in de volksgodsdienst schikt⁴: »in secundo autem (libro) vult *Orphæi, Musæi, Hesiodi, Homerique* fabellas accommodare ad ea, quae ipse primo libro de diis immortalibus dixerat: ut etiam veterum poetæ, qui hæc ne suspicati quidem sint, Stoici fuisse videantur.” — Ik zet dit punt hier op den voorgrond, omdat het ongelukkig te pas brengen van den *epischen cyclus* en andere *ἄλλότρια* in de vraagstukken omtrent de vier Orphische dichters veel bedorven en het onderzoek op een dwaalspoor gebragt heeft. Geene begeerte tot samenstelling van een *epischen cyclus*, geene bijzondere letterkundige liefhebberij, geene zucht tot vermeerdering hunner bibliotheek met een naauwkeurig exemplaar, hebben PISISTRATUS of HIPPARCHUS (men denke aan zijne *Heromen*) aangedreven deze dichters aan te sporen tot hun werk. De verzameling van een bundel epische dichters, hetzij dan tot een Homerischen of Homerisch-Hesiodischen *cyclus* behoorende, is op zich zelve onbewezen en valt zeker niet in de eeuw van PISISTRATUS. Epische *cycli* bestaan er ten minste niet vóór het Alexandrijnsche tijdvak; zelfs heeft het woord *κύκλος* nimmer betrekking op een uit de Alexandrijnsche bibliotheken afkomstig *Corpus Epicorum*⁴. Het woord *ἐπικός κύκλος* behoort aan de lateren, welligt aan den tijd van PROCLUS, teruggegeven te worden. Wilde men het woord *κύκλος*, mede naar een later spraakgebruik, hier nog eenigzins te pas brengen, men zoude in de straks te behandelen plaats van TZETZES moeten spreken van *ἐποποιῶν κύκλος*. Deze vier mannen toch maakten, zonder dien naam te dragen, een soort van dichter-

³) p. 41. A.

⁵) de *N. D.* I. 15, 41.

⁴) Vgl. BERNHARDY *Grundr.* II. 139 en 148.

lijken kring of bent uit, een gezelschap van dichters, die onder bescherming van PISISTRATUS en de *Pisistratiden*, ongeveer tuschen de jaren 530 en 510 v. C., de Orphische λόγοι in samenhangende epische gedichten voordroegen onder den naam van ORPHEUS, en de orakelen van MUSAEUS, de gedichten van HESIODUS en HOMERUS verzamelden, rangschikten en ten algemeenen nutte uitgaven. Allen mogen zij misschien geen *Pythagoreërs* geweest zijn, in Pythagorischen geest waren zij toch gezamenlijk werkzaam. Door gelijksoortige vorming en denkvijze tot elkander getrokken, streefden zij met vereenigde krachten naar een gemeenschappelijk doel in eene mystische, bijzonder Orphische en Hesiodische rigting. — Wat men zich vroeger onder den naam van *Cyclici* als eene *gezellige vereeniging* van *Epici* uit de Ionische school voorstelde, heeft later onderzoek als een droombeeld doen verdwijnen. Want, gelijk ik zeide, het woord κύκλος komt in dien zin eerst in zeer laten tijd voor en wordt door PHILOSTRATUS⁵ gebruikt in betrekking tot het gezelschap van hen, die in het *Museum* te *Alexandrie*, ἐν τῷ τοῦ Μουσείου κύκλῳ, van staatswege onderhouden werden. Dezelfde schrijver gebruikt nog elders⁶ dit woord in den zin van *kring van geleerden*: Μηδὲ Ἡλιόδωρος ἐπαξιούσθω σοφιστῶν κύκλου. KUSTER giste, dat ook te *Pergamum* zulk een collegie van dichters en geleerde mannen, als het Aegyptische, naar het voorbeeld der *Ptolemaeën* onderhouden is geworden. Dit vond later goedkeuring bij TOUP, PASSOW en BERNHARDY. Het is wel; maar men moest de zwaar bedorven plaats van SUIDAS Μουσείοις Ἐφέσιοις, ἐποποιῆς τῶν εἰς τοὺς Περγαμηνοὺς καὶ αὐτὰς κύκλους — (het zij hier nog in het voorbijgaan aangemerkt) wat radicaler verbeterd hebben en lezen: Μ. Ἐ. ἐποποιῆς, εἰς τῶν εἰς τὸν τοῦ Περγαμηνοῦ Μουσείου κύκλον [καταλεχθέντων]. Cod. V. heeft κύκλας. TOUP giste reeds εἰς τῶν.

In de bekende plaats van den *Grammaticus Parisinus* bij CRAMER kan ik dus de gissing ἐπικὸν κύκλον of ἐπικῶν κύκλων niet aannemen, als niet passende voor den tijd van PISISTRATUS; daarom zou RITSCHLS aanvulling τὸν καλούμενον nog het beste zijn, dewijl men dit ten minste op de tijden van den *schrijver* dier

⁵) *Vita Polém.* p. 582.

⁶) in *Heliód.* p. 620.

aanteekening betrekkelijk maken kon. Maar om te betoogen, dat ik die plaats naar RITSCHLS eerste opvatting wensch verbeterd te zien, moet ik de geheele zaak in haar verband breeder uiteen zetten.

TZETZES heeft de namen der *grammatici*, die hij volgde of bedoelde, of in den tekst of tusschen de regels of wel op den kant van zijn handschrift aangeduid. Dit blijkt vooreerst uit de kantteekening in den *codex Meermann.* van zijne verzen *περί διαφορᾶς ποιητῶν* bij CRAMER⁷ vs. 26:

τὰ σκηνικὰ γράφοντες ἐμπεφυρμένως·

διονύσιος ὁ ἀλικαρνασεὺς καὶ ἕτερος κατὰ τὸν τζέτζη. Vergelijk men hiermede wat TZETZES in zijne tweede *Prolegomena* op ARISTOPHANES, door H. KEIL uitgegeven⁸, zegt, als hij zich beklaagt door DIONYSIUS, EUCLIDES en CRATES misleid te zijn: *Περὶ ποιητῶν πολλὰκις ὑμῖν ἐδιδάξαμεν* — — Ἄλλὰ καὶ νῦν ἐπιδρομάδῃ τῶν σκηνικῶν ποιημάτων τὰ κείρια διδακτέον μοι, ἵνα καὶ ψῶραν ἐξηγητῶν ταῖς διαφοραῖς ἐκκαθάρωμεν καὶ τὰ Διονυσίου τε καὶ Εὐκλείδου καὶ Κράτητος σκολιῶς καὶ πεφυρμένως καὶ ἀπαρατηρήτως γραφέν(τα) εἰς τὸ περὶ μερῶν κωμωδίας καὶ παραβάσεως εὐθυάτως καὶ ἀφύρτως μετ' ἐπιστάσεως σαφῶς παραστήσωμεν κατὰ τε τὴν πράξιν αὐτὴν καὶ τὸν νοῦν τῶν βιβλίων καὶ τὴν ἀλήθειαν: dan blijkt, dat die kantteekening, ten minste haar inhoud, van TZETZES zelven oorspronkelijk is. Ofschoon ik boven *καὶ ἕτεροι* lees, en niet b. v. ὁ ἕτερος of ὁ νεώτερος houd ik dezen DIONYSIUS van *Halicarnassus* toch voor den jongeren, bijgenaamd ὁ *Μουσικός*, een tijdgenoot van keizer HADRIANUS; hij schreef eene *Ἱστορία μουσικῆ* in XXXVI boeken, en *Ῥυθμιῶν ὑπομνήματα* in XXIV boeken. — TZETZES was na het schrijven zijner *Exegesis Iliadis* in het bezit gekomen van een *oud boek*, excerpten uit *oude grammatici* bevattende; daarin vond hij de namen der schrijvers bij de afzonderlijke uittreksels aangeeteekend. Ook uit dit oude boekje iets ontleenende, schrijft hij op den kant naast den regel, of ook wel boven den regel, den naam af van dien *grammaticus*, welken hij vóór het fragment aangegeven zag. Zoo laat zich het tweede geval, dat ik bijbrengen wil, het best verklaren.

⁷) *Anecd. Oxon.* III. p. 843 sqq.

⁸) *Rhein. Mus.* N. F. VI. 110.

In de eerste *Prolegomena* op ARISTOPHANES⁹ staat bij de vermelding, dat CALLIMACHUS en ERATOSTHENES nog jong waren, toen de *Tragici* en *Comici* door ALEXANDER den *Aetoler* en LYCOPHRON den *Chalcidenser* hijeengebragt en gerangschikt werden, toen CALLIMACHUS de *Πίνακες* vervaardigde en ERATOSTHENES met het opzigt der bibliotheek te *Alexandrie* werd belast: . . . συμπαρόντος αὐτοῖς (ALEXANDER en LYCOPHRON) καὶ συνανορθούντος καὶ τοῦ τοιοῦτου βιβλιοφύλακος τῆς τῶσάυτης βιβλιοθήκης Ἐρατοσθένης· ὃν βιβλῶν τοὺς πίνακας Καλλιμάχος ἀπεγράψατο· Ἀλλ᾽ ἄνδρος ὄρθου τὰ τραγικά, Λυκόφρων τὰ κωμικά· νεανίαι ἦσαν Καλλιμάχος καὶ Ἐρατοσθένης: staat, zeg ik, boven het eerste *Καλλιμάχος* door een tweede hand geschreven γρ. *σώστρατος*. Dit laatste nu mag niet als eene verbetering der lezing van den naam *Καλλιμάχος*, — welke, blijkens de herhaling, daar ontwijfelbaar vast stond — uitgelegd worden, ook al had die tweede hand de zaak geheel verkeerd aangevat. Tzetzes had of eenvoudig ὡς *Σώστρατος* uit zijn boekje er bij of vóór geschreven, om den *ouden grammaticus* aan te duiden, aan wien men deze bijzonderheid te danken had, of welligt ὡς γρ. *Σώστρατος*. Want vergelijkt men over datzelfde punt de tweede *Prolegomena*, waar hij het op zijne wijze uitbreidt en tamelijk verward en onzamenhangend volgen laat na de opgave van het hooge cijfer der boeken van de beide bibliotheken: ὡς ὁ Καλλιμάχος, νεανίσκος ὃν τῆς αὐλῆς, ὑστέρως μετὰ τὴν ἀνορθώσιν, τοὺς πίνακας αὐτῶν ἀπεγράψατο, Ἐρατοσθένης (δὲ) ὁ ἡλικιωτῆς αὐτοῦ, παρὰ βασιλέως τὸ τοσοῦτον ἐνεπιστεύθη βιβλιοφυλάκιον. Ἄλλὰ τὰ Καλλιμάχου καὶ τοῦ Ἐρατοσθένης μετὰ βραχὺν τινα χρόνον ἐγένετο τῆς συναγωγῆς τῶν βιβλῶν, ὡς ἔφη, καὶ διορθώσεως κἂν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου dan ziet men, dat ὡς (misschien uit het daarvóór geschrevene ὡς *Σώστρατος* ontstaan) vrij overbodig is, en tevens, welk gewigt Tzetzes aan de notitie zelve hechtte. Dit is toch zijne gewoonte, eene gewigtige bijdrage, door hem uit *oudere grammatici* geput, of uit zijne, door hem evenzeer op hoogen prijs gestelde, *μαθηματικῶν διαφορῶν τεμάχιά τινα*¹⁰, op allerlei wij-

⁹) p. 110 bij KELL.

¹⁰) zie *Esseg. II.* p. 753, 34. vgl. de Scholien hierop p. 887, 7 seqq. ΒΑΣΙΛ.

zen te herhalen in (zijne) proza en poëzij, gelijk b. v. mede het geval is met het fragment van METON, door mij uitgegeven¹¹. Vandaar dan ook, dat wij de bijzonderheden omtrent de Alexandrijnsche bibliotheek, de werkzaamheden der eerste *Alexandrijnen*, de tekstrecensie onder PISISTRATUS, die over het *satyrdrama*, over de deelen der comoedie, enz. zoo vele malen door hem herhaald en gevarieerd zien. — Het is intusschen aardig na te gaan, hoe de *Italiaan* uit de vijftiende eeuw in het *Plautinisch scholion* zich uit dat *ὡς δὲ ὁ Καλλιμαχος* en al het andere¹², gered heeft. Hij zegt: *siculi refert Callimachus aulicus Regius bibliothecarius, qui etiam singulis voluminibus titulos inscripsit. Fuit praeterea qui idem asseveret Eratosthenes, non ita multo post eiusdem custos bibliothecae.* De *Epitomator* *περὶ κωμῶδίας* schrijft: *ὦν τοὺς πίνακας ὕστερον Καλλιμαχος ἐπεγράψατο, Ἐρατοσθένης δέ, ἡλικιώτῃ Καλλιμάχου, παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ τοιοῦτον ἐνεπιστεύθη βιβλιοφυλάκιον.* Uit de eerste *Prolegg.* heeft hij het een en ander, b. v. *ὦν*, het overige uit de tweede *Prolegg.*, en *ἐπεγράψατο* in overeenstemming met den *Italiaan*. — Men mag uit het boven opgemerkte gerust besluiten, dat gemelde bijzonderheden oorspronkelijk zijn uit een werk van den *Aristarchischen grammaticus* SOSTRATUS van *Nysa*, een tijdgenoot van POMPEIUS MAGNUS¹³.

Niet veel anders is het gelegen met den *grammaticus*, aan wien wij de opgave te danken hebben van de namen onzer vier dichters, die op last of verzoek van PISISTRATUS, in de laatste tijden zijner regering, de gedichten van HOMERUS vereenigden en uitgaven. Zeer te regt merkt H. KEIL¹⁴ op: *non contemnendum est, quod dicit Proleg. II. 1, ἐκ τοῦ κειμένου τῆς παλαιᾶς βίβλου τὸ ἀληθὲς ἀπηκριβωσα, praesertim cum τοὺς παλαιούς et in prolegomenis et in his ipsiis scholiis*

¹¹) *Philol.* VI. 226.

¹²) De lettergriphe van den *codex*: *demetrii phalerii ῥῆσσα senum*, die tot zoo vele gissingen aanleiding heeft gegeven, dient m. i. aldus ontrandseld te worden: *DEMETRII PHALERII philosophorumque aliorum senum.* Vgl. *Prolegg.* II: *Πτολεμαῖος ἡ φιλοσοφωτάτη — ψυχῇ*, door den *Italiaan* uitgedrukt met: *philosophis affectissimus*; voorts: *Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ γεροσίων ἐτέρων ἀνδρῶν*, en elders: *ἀνδράσι σοφοῖς.*

¹³) STRABO XIV. p. 650.

¹⁴) p. 134.

antiquos grammaticos dicere consueverit." Maar zeer ten onrechte laat hij volgen: »Hic autem antiquus liber, cuius se auctoritate niti profitetur, qui fuerit, non est cur *vanis coniecturis assequi* studeamus. Quamquam de Pisistrati curis non improbabilius Ritschellius coroll. p. 13 et Nitzschius Melet. de hist. Hom. II. 4, p. 17 ad Asclepiadem Myrleanum se revocarunt" cett. Over deze bemoetjingen van PISISTRATUS hebben toch behalve ASKLEPIADES nog meer *grammatici* gehandeld. ROTHE¹⁵ oordeelt dus: de hoofdzaak voor ons is het beroep op een oud boek, hetgeen in tegenstelling met HELIODORUS gewis niet zonder beteekenis zijn kan. Wij zouden inderdaad gaarne willen weten, uit welk oud boek TZETZES zijne betere kennis geput heeft. Men heeft ASKLEPIADES *Myrleanus* gegist — men kon in elk geval ook aan PROCLUS denken. Deze laatste, ongelukkige gedachte heeft juist aan dien noodlottigen *epischen cyclus* haren oorsprong te danken. Doch PROCLUS kan buitendien nimmer te pas komen, tenzij men met RITSCHL dezen HELIODORUS voor een' *Byzantijn* houdt en dus een' *quasi-HELIODORUS* aanneemt; ook kan PROCLUS bezwaarlijk tot de *grammatici* gebragt worden, welke door TZETZES *oi παλαιοί* genoemd worden. Die quaestie omtrent den *epischen cyclus*, klaarblijkelijk eene uitdrukking van latere *grammatici*, kan in betrekking zoo tot PISISTRATUS, als zelfs tot de eerste *Alexandrijnen*, veilig gerangschikt worden onder de vragen, wier beantwoording men kan laten rusten. Zij deed ons denken aan het gezagde van SENECA: »invenissent forsitan necessaria, nisi et *supervacua* »quaesissent;" hier ten minste heeft zij belet de waarheid te zien, die voor de hand lag. De bijzonderheid omtrent de *ἐταῖροι Πεισιπύρατου* is men oorspronkelijk aan ATHENODORUS met den bijnaam CORDYLION verschuldigd. Dit volgt onmiddellijk uit de wel is waar besnoeide en bedorvene, doch door HASES scherpzinnigen blik gelukkig herstelde kantteekening, gelijk wij verder zien zullen.

Maar om de geheele vraag wel te stellen dient men in het oog te houden, dat de door KEIL uitgegevene *Prolegomena* van TZETZES voor de blijspelen van ARISTOPHANES slechts twee in ge-

¹⁵⁾ *Rhein. Mus.* 1849. VII. 137.

tal zijn. *Proleg.* II, in het *Scholion Plautinum* gevolgd, zijn die voor den *Plutus*, *Proleg.* I, waarmede het Parijsche uittreksel de meeste overeenkomst schijnt te hebben, schoon het daarvan toch in andere opzigten weder aanmerkelijk verschilt, zijn die voor *de Wolken*; maar de derde *Prolegg.*, waarschijnlijk die voor *de Kikvorschen*, ontbreken; misschien nog andere. Slechts twee *Prolegg.* schijnen dus in den *cod. Ambros.* achtereenvolgens opgenomen te zijn, van p. 44—45, KEIL heeft die ook aldus uitgegeven. Tusschen de beide laatste blijspelen vindt men volgens KEIL in den *cod.* wel metrische verhandelingen, maar geene gelijksoortige *Prolegomena*. Die op den *Plutus* schijnen niet het eerst door TZETZES opgesteld, de derde achtergeblevene eerder en *Proleg.* I tusschen beide in. TZETZES had, zoo stellen wij ons de zaak voor, bij den aanvang reeds zijne *καλαιὰ βιβλος* gekregen, waaruit hij wel zijne vroegere dwaling in de *Exegesis II.* ontdekte, maar in de vroegste (verlorene) *Prolegg.* nog eenigzins bedekte. In den loop van zijn werk echter, bij verdere *Prolegomena*, begint hij zich meer en meer op zijne vondst te laten voorstaan en naarmate hij meer tot bewustheid op dit punt komt, vaart hij, *de more*, sterker tegen den Byzantijnschen HELIODORUS uit. Neemt men dit aan, dan volgt, dat de *Grammaticus cod. Paris.* vooral de niet gevondene *Prolegomena* gevolgd heeft, waarin TZETZES zich eerst nog min of meer aan den vermaarden HELIODORUS bleef aansluiten en het lomp vergrijp tegen de tijdorde door een ongertijmd verdichtsel trachtte te dekken. Het eerste gedeelte toch van dat uittreksel *περὶ κωμῳδίας*¹⁶ is genoegzaam eensluitend met den *scholiast* van DIONYSIUS *Thrax*, d. i. met den Byzantijnschen HELIODORUS¹⁷. Eerst later volgt ons uittreksel, ingeleid met de woorden: Ἰστέον ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς κτέ. Nog later een ander, beginnende met: Ἐτι ἰστέον ὅτι, naar de gewone wijze der *epitomatores*. In ons ἰστέον ὅτι vindt men nu zeer verkort en beknopt wat TZETZES vroeger en later wist, ook de bijzonderheid omtrent de vier *Orphici*. Met betrekking tot het beruchte sprookje over de twee en zeventig *grammatici* onder PISISTRATUS is nog veel, dat met de *Exegesis* overeen-

¹⁶) *Anecd. Paris.* I. p. 3. sqq.

¹⁷) Zie MEINKE *Hist. crit. comm.* p. 558.

stemt: καίτοι τὰς Ὀμηρικὰς βιβλους ἑβδομήκοντα δύο γραμματικοὶ ἐπὶ Πεισιστράτου τοῦ Ἀθηναίων τυράννου διέθηκαν οὕτως σποράδην οὕσας τὸ πρῖν. Ἐπεκρίθησαν δὲ κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὑπ' Ἀριστάρχου καὶ Ζηνοδότου, ἄλλων ὄντων τούτων τῶν ἐπὶ Πτολεμαίου διορθωσάντων. De anachronisme is hier op eene snuggere wijze vergoëlijkt. Tzetzes zegt in de *Exeg. II.* 12, na vermeld te hebben, dat HOMERUS zoo arm was, dat hij zelfs geen hond er op na kon houden: τοῦτο δὲ δῆλον ἐξ ὧν τε τὰ τούτου ποιήματα σποράδην πρῶν ἐλέγετο ἐν σακροῖς τισὶ χάρταις φερόμενα, ἃ καὶ συνήθροισεν ὕστερον ὁ Ἀθηναῖος Πεισίστρατος, en vervolgens ¹⁹, τὰ τοῦ Ὀμήρου ποιήματα σποράδην πρῶν ἐλέγετο, κατὰ τινὰς μὲν, διὰ τὸ συγκεχύσθαι χρόνῳ τὰς βιβλους αὐτοῦ, κατ' ἐμὲ δὲ, διὰ τὸ μηδὲ ὅλως πρῶν αὐτὰ συγγεγραμμένα βιβλίῳις, ἀλλὰ διὰ πενίαν τοῦ ποιητοῦ ἐν χάρταις ἀπλῶς φέρεσθαι. Zóó kon TZETZES — hij had het bij ondervinding — zich de zaak het best voorstellen: HOMERUS was een arme sukkel, en moest zich met eenige stukjes half vergaan perkament (!), juist zoo als hij zelf, in plaats van geheele codices, vergenoegen. Arme TZETZES! — heb evenwel dank voor het een en ander belangrijke en gewigtige, dat gij van uwe half vergane perkamentbladen hebt afgeschreven en voor ons bewaard. — Maar curieus is zijn nu volgend verhaal omtrent het Attisch letterkundig *Sanhedrin*: Πεισίστρατος δὲ ὁ φιλολογώτατος (let wel: *Exc. Par.* Ὁ γὰρ Πτολεμαῖος φιλολογώτατος ὦν), ἐν χρόνοις τοῦ Σόλωνος τυραννήσας ἐν ταῖς Ἀθήναις, κήρυγμα ἐκήρυξε τὸν ἔχοντα ἔπη Ὀμήρου ἀποκομίζειν αὐτὰ πρὸς αὐτόν, καὶ ἐκάστου ἔπους χρυσοῦν ἀντιφορτίζεσθαι νόμισμα· οὕτω δὲ συναγείρας αὐτὰ, ἑβδομήκοντα καὶ δύο γραμματικοῖς ἐνὶ ἑκάστῳ ἐπέδωκε κατ' ἰδίαν τεθεωρηκέναι καὶ συνθεῖναι αὐτά· ἐκεῖνος δὲ τὴν ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν σύνθεσιν ἀπεγράφετο. ὕστερον δὲ ὁμοῦ πάντας συναγαγὼν παρακλήσεσι, μεγάλας τε δωρεαῖς ἐκείνους δεξιωσάμενος, ὑπέδειξε τὴν ἀπογραφήν τῆς ἐνὸς ἐκάστου συνθήκης, καὶ ἤξιώσεν αὐτοὺς φιλαλήθως καὶ ἀφιλέχθρας εἰπεῖν, ὅτου ἄρα εἶη κρείττων ἢ σύνθεσις· καὶ πάντες τὴν Ἀριστάρχου καὶ Ζηνοδότου ὑπερεξέκριναν· ἐκ δευτέρου δὲ πάλιν τὴν Ἀριστάρχειον, καθ' ἣν νῦν τὸ παρὸν τοῦ Ὀμήρου βιβλίον συντέθειται. Hier is de an-

¹⁸⁾ p. 767, 25 BACHM.¹⁹⁾ p. 772, 38.

achronisme nog gaaf en argeloos medegedeeld. Dat de grondslag van dit dus uitgewerkt sprookje aan den Byzantijnschen HELIODORUS ontleend is, weten wij uit de beide *Prolegomena* en uit het *Scholion Plautinum*.

Tusschen beide wil ik hier nog iets opmerken omtrent den oorsprong van het Byzantijnsche sprookje omtrent een *Sanhedrin* van LXXII *grammatici* onder PISISTRATUS: dat het namelijk kan ontstaan zijn louter door verwarring van de namen PISISTRATUS en PTOLEMAEUS. Schijnt dit te erg (maar wat is hier te erg?) en wenscht men de aanleiding tot de grove dwaling — uit het Alexandrijnsche, niet minder ongegronde, sprookje van de *Septuaginta* ontstaan — meer in de bijzonderheden aangeduid, men denke zich dan een of ander *rhetor* of *sophist* van vroegeren tijd, die met de *Alexandrijnen* en hunne Homerische geleerdheid spottende, om aan te toonen, hoe die Alexandrijnsche *grammatici* inderdaad afhankelijk waren van de Attische redactie onder PISISTRATUS, in scherts verklaarde, dat de ware ZENODOTUS en de beste ARISTARCHUS te *Athene* onder PISISTRATUS te huis behooren; dat PTOLEMAEUS, toen hij aan eene vergadering van twee en zeventig Schriftgeleerden het werk der vertolking van de Joodsche heilige schriften overliet, hetwelk deze tot aller genoegen getrouw volbragten, slechts het voorbeeld volgde van PISISTRATUS in het werk der rangschikking en zuivering van HOMERUS' heldendichten, hetwelk deze aan eene vereeniging van geleerde dichters en oordeelkundige mannen²⁰ had toevertrouwd, die den Attischen grondtekst (ἡ κοινή²¹) aan de *Alexandrijnen* verschaft hadden, enz. Kon een Byzantijnsch warhoofd dit een en ander niet voor lief opnemen en daaruit besluiten, dat werkelijk een oudere ZENODOTUS en een andere ARISTARCHUS ten tijde van PISISTRATUS moesten geleefd hebben en er dus ook twee en zeventig geleerden onder PISISTRATUS moesten zijn werkzaam geweest? Ondersteld altoos, dat den *Byzantijnen* van de vier *ἑταῖροι* en hunne namen niets bekend was;

²⁰) DIOGENES *gramm.*, *Villois. Anecd. Gr.* II. 188, noemt ze ἄνδρες λογικοὶ καὶ κριταί. Bij den *Schol. Villois.* V. 467 heeten zij ἄρθρωποι σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες.

²¹) Zie RITSCHL *Alex. Bibl.* bl. 59—63.

welke bijzonderheid eerst in de twaalfde eeuw door TZETZES zelve uit zijne *παλαιὰ βιβλος* of half vergane *chartae* weder aan het licht is gebracht en door den *Epitomator* CRAMER uit een der *Prolegomena* van TZETZES, *wat den oorspronkelijkken staat der corruptie betreft*, met de meeste getrouwheid teruggegeven.

TZETZES²² heeft *Proleg.* I: *καίτοι τεσσάρων ἀνδρῶν ἐπὶ Πεισιστράτου συνθέντων τὸν Ὅμηρον, ὅτινές εἰσιν οὗτοι· ἐπικόρυλλος, Ὀνομακρίτος Ἀθηναῖος, Ζῶπυρος Ἡρακλεώτης καὶ Ὀρφεὺς Κροτωνιάτης.*

De *ἑτέρα ἀρχή* heeft: ²³ *Τὰς Ὀμηρείους (βιβλους). . . . συντέθεικεν σπουδῇ Πεισίστρατος παρὰ τῶν τεσσάρων τούτων σοφῶν· ἐπὶ Κογκύλλου, Ὀνομακρίτου τε Ἀθηναίου, Ζωπύρου τε Ἡρακλεώτου καὶ Κροτωνιάτου Ὀρφέως. Οὕτω μὲν ἐν χρόνοις τοῦ Πεισιστράτου τοῖς τέσσαρσι τούτοις σοφοῖς αἱ Ὀμηρικαὶ συγγραφαὶ τεμαχλοῖς περιφερόμεναι συνετέθησαν καὶ βιβλοὶ ἐγένοντο.*

De *Italiaan* uit de XV^{de} eeuw omschrijft dit aldus in het *Scholion Plautinum*: ²⁴ *Ceterum Pisistratus sparsam prius Homeri poesim . . . sollerti cura in ea quae nunc exstant redegit volumina, usus ad hoc opus divinum industria quattuor celeberrimorum et eruditissimorum hominum, videlicet Concyli, Onomacriti Atheniensis, Zopyri Heraeleotae et Orphei Crotoniatae. Nam carptim prius Homerus et nonnisi difficillime legebatur.*

De *Epitomator* bij CRAMER²⁵ eindelijk geeft het volgende: *οἱ δὲ τέσσαρσι τισι τῶν (l. τὴν met SCHNEIDEWIN²⁶) ἐπὶ Πεισιστράτου διδρῶσιν ἀναφέρουσιν, Ὀρφεῖ Κροτωνιάτῃ, Ζωπύρῳ Ἡρακλεώτῃ, Ὀνομακρίτῳ Ἀθηναίῳ καὶ κατ' ἐπὶ κογκυλλῷ.* In den tekst volgt nog achter de corruptie een pennetrek, op eene Arabische letter gelijkende. Deze pennetrek moet niet maar zoo voor niet met al gerekend worden, of, zoo als RITSCHL²⁷ — die toch vervolgens aanneemt dat er iets uitgevallen is — denkt, alleen gebezigd schijnen, om het volgende over de uitleg-

²²) p. 116. H. KELL.

²³) p. 118 *ibid.*

²⁴) bij RITSCHL a. w. bl. 4 en *Corollar.* p. 3.

²⁵) *Anecd. Par.* I. p. 16.

²⁶) *Götting. Anz.* 1840. bl. 950. vlgg.

²⁷) *Coroll.* p. 46.

gers van HOMERUS van het voorgaande te scheiden²⁸: de Arabische letter beteekent meer en geeft te kennen, dat het verdere *onleesbaar* is; ik ten minste vind hierin een grond voor het aannemen der *lacune*. Deze heeft men op den rand trachten aan te vullen met de andere, even raadselachtige overblijfselen der corruptie, in welke twee namen met hunne *adiecta*, uit den oorspronkelijken tekst afkomstig, verward, dooreenge-mengd en als in elkander gegroeid schijnen te zijn. Volgens CRAMER namelijk staat op den binnenrand van het boek, *met dezelfde hand geschreven*, eene kantteekening, die door den inbinder zóó in het naauw gebragt is, dat zij moeilijk kan gelezen worden: *νοδα σω τικλην κορ*

λιωνι.

Onwederlegbaar waar is de ontcijfering van HASE: 'Αθηνοδώρου ἐπικλην Κορδυλίωσι, welke woorden oorspronkelijk misschien boven den regel geplaatst waren; en CRAMER heeft goed gezien, dat van ATHENODORUS geen melding gemaakt wordt als een vriend en medewerker van ONOMACRITUS en de zijnen, maar als den *schrijver*, aan wien men — wel niet, gelijk hij meent, het geheele verhaal omtrent de *διόρθωσις* onder PISISTRATUS — maar toch de bijzonderheid omtrent de vier *ἑταῖροι* te danken heeft. Uit dit standpunt beschouwd verwondert het mij, hoe zij, die de zaak later met zorg en naauwkeurigheid onderzocht hebben, tot de slotsom konden komen: dat deze bijvoeging *naauwelijks in eenige betrekking* schijnt te staan, hetzij tot den tekst der Parijsche excerpten, hetzij tot het onderwerp zelf, en dus geen vast punt van aanknooping oplevert.

De bedoelde notitie kan zeer wel afkomstig zijn van ATHENODORUS, den Tarsischen Stoicijn, bijgenaamd *Cordylion* — *Κορδυλίων καλούμενος*, zegt STRABO²⁹, niet *ὁ Κορδυλίων*³⁰ — in het werk, dat ten titel voerde: *περὶ σπουδῆς καὶ παιδείας* (l. *παι-διᾶς*). — Deze wijsgeer en letterkundige wijdde zich te *Per-*

²⁸) Was het een teeken van afscheiding en van overgang tot een volgend punt, waarom vindt men het dan niet meer in den *cod.* van dit uittreksel, waarin zoo vele op zich zelf staande brokken voorkomen?

²⁹) XIV. 674.

³⁰) RITSCHL *ibid.* p. 47 zegt: »ut omissum articulum mittamus.»

gamum aan het bestuur der bibliotheek en de stille letteroefeningen, standvastig den omgang met koningen en vorsten vermijdende, totdat het aan M. CATO, den *Uticenser*, gelukte den hoogbejaarden grijsaard uit zijn schuilhoek als in triomf naar Rome mede te voeren, waar hij in zijn huis overleden is. In genoemd werk heeft ATHENODORUS, volgens SENECA³¹⁾, betoogd: dat het staatsbestuur wel de beste oefenschool van den geest was, maar dat, dewijl men in de staatkundige loopbaan zijne onschuld niet konde bewaren, het toch nog beter was in het stille burgerleven (*in privato lare*) zooveel mogelijk voor allen nuttig te zijn. »Ita tamen delituerit (magnus animus), ut, ubicunque otium suum absconderit, prodesse velit et singulis et universis, ingenio, voce, consiliis.» Hij kon dezen kring van dichters prijzen, die met zelfverloochening, zonder aan het staatsbewind deel te nemen, hunne krachten voor het algemeene welzijn hadden aangewend, die ijdelen roem verachtende slechts voor anderen en in naam van anderen gewerkt hadden, die er zóó verre van af geweest waren hun eigen roem te zoeken, dat zij onder aangenomene namen werkzaam waren geweest, om ORPHEUS, MUSAEUS, HESIODUS en HOMERUS ten algemeenen nutte te doen spreken. Maar zóó bleven zij toch voortleven: »numquam enim» zegt hij verder: »quamvis obscura virtus latet, sed mittit sui signa; quisquis dignus fuerit, vestigiis illam colliget.» Zóó hadden deze Orphische en Pythagorische dichters gehandeld; het was uit bescheiden eerbied voor groote en geheiligde namen, dat zij hunne eigene namen verzwegen. De *Pythagoreërs* schreven onder den naam van PYTHAGORAS, ofschoon het bekend was, dat deze zelf geene geschriften uitgaf; zoo ook de Orphische dichters onder den naam van ORPHEUS, schoon nimmer een dichter ORPHEUS bestaan had; én deze én de overige vruchten hunner vereenigde werkzaamheid traden op naam van PISISTRATUS en der *Pisistratiden* aan het licht. Zóó waren zij den staat het best dienstbaar; het was hun alleen om de volksofvoeding en het onderwijs te doen: *in privato publicum negotium agebant*, om het nog eens met de woorden van ATHENODORUS uit te drukken. Deze had zelf hunne levenswijs gevolgd;

31) *de Tranq. An.* 3, zie aldaar RUKKOFF.

aan geene hoven had hij willen schitteren, wenshende slechts in stilte nuttig voor anderen te leven. Van waar anders zijn bijnaam *καρδυλων*, die zooveel is als het Aristophanische *εγκαρδυλημένος*, d. i. *εγκρυμμένος*, die zich verbergt, zich schuil houdt?

Verleidelijk, vooral voor iemand wien de epische *cyclus* door het hoofd speelt, is de reeds vermelde gissing, waarbij in den tekst de woorden *ἐπὶ κορυλῶ* in *ἐπικὸν κύκλον* of *ἐπικῶ κύκλω* veranderd worden. CRAMER kwam het eerst hierop. Doch daar deze woorden niet in het verband passen, wilde RITSCHL³³ aanvullende lezen: . . . . 'Ονομακρίτῳ Ἀθηναίῳ καὶ [. . . . . τοῖς καὶ διαθεῖσι τὸν] καλ[ούμενον] ἐπικὸν κύκλον. Waardoor dan op eens de *famous* quaestie zou beslist zijn in dien zin, dat de zogenaamde epische *cyclus* zou zijn zamengesteld in den tijd van PISISTRATUS en niet door ZENODOTUS. Wij ontkennen hiertegen eenvoudig, dat in de corruptieel *καὶ κατ' ἐπὶ κορυλῶ* de beide laatste woorden aangehecht moeten worden. De handwijze van TZETZES mag ons op geen dwaalspoor brengen. KEIL³³ en ROTH³⁴ hebben goed opgemerkt, dat TZETZES met de bedorvene lezing van den eigennaam verlegen was. De *Epitoma Paris.*, die vroegere *Prolegomena* inzag, heeft daaruit nog *κατ'* behouden, hetgeen hij zeker niet uit zich zelve invoegde; evenmin kan men bij hem aan het gebruik denken van denzelfden *codex*, d. i. de oude perkamenten bladen, die TZETZES in zijn tijd bezat, en met den wijschen titel van *ἡ παλαιὰ βιβλος* bestempelde. 'Επὶ meende TZETZES nog te kunnen behouden, in het eene geval door er een *nominativus ἐπικόρυκλος* van te maken, dien hij echter nog niet voor een' eigennaam durfde doen doorgaan; in het andere door *ἐπὶ* eenvoudig voor den, nu tot eigennaam verheven, *genitivus*, buitendien reeds door het verband vereischt, zinstorend te laten staan; welk *ἐπὶ* door den *Italiaan* in het fraaije *videlicet* schijnt gemetamorphoseerd te zijn. Bij den Parijschen *grammaticus* is, waarschijnlijk om te vermijden, dat een geheel bedorven naam de eerste plaats bekleedde, de orde der vier namen willekeurig omgekeerd, gelijk ook het geval is in de

³³) *ibid.* p. 49 sq.

³³) p. 257.

³⁴) p. 186.

Exeg. II. met de namen van ARISTARCHUS en ZENODOTUS, bij welke in de beide *Prolegomena* en in het *Scholion* telkens de tijdorde is in acht genomen. Nu komt in dat *epitome* de corrupteel wel, als het hinkende paard, achteraan, maar is tevens zoo getrouw afgeschreven, dat de oorsprong er van veel beter voor oogen ligt. Dat ORPHEUS van *Croton* niet de voornaamste persoon in het viertal was, behoeft geen betoog. Vóór ONOMACRITUS mag niemand geplaatst worden dan CERCOPE, die met zijn *gentile* bijna geheel verdwenen en in den naam van ATHENODORUS *Cordylion* is opgegaan. Bij den *Epitomator* dient gelezen te worden: . . . . . 'Ονομακρίτω 'Αθηναίω καὶ Κέρκοπι (sic) Μιλησίω παρ' 'Αθηνοδώρω ἐπίκλην Κορδυλίῳ. Omgekeerd moet er in het oorspronkelijke ongeveer dit gestaan hebben: 'Η ἐπὶ Πεισιστράτου διδρωσις ἀναφέρεται καὶ τέσσαρσι τισὶ παρ' 'Αθηνοδώρω ἐπίκλην Κορδυλίῳ· Κέρκοπι Μιλησίω; 'Ονομακρίτω 'Αθηναίω, Ζωπύρω 'Ηρακλεώτῃ καὶ 'Ορφεῖ Κροτωνιάτῃ. RITSCHL³⁵ is eerst, zonder het zelf regt te weten³⁶, de waarheid zeer nabij geweest; maar is, door eigene sceptiek en eene opmerking van MARCKSCHEFFEL teruggehouden, ter halver wege blijven staan. Hij zegt immers: »Quodsi commendata ab Hasio via tenenda sit, non video quem huc convenire e notioribus hominibus praeter unum Cercopem Pythagoreum dicam, Onomacriti, Orphei et Zopyri etiam in pangendis carminibus Orphicis socium . . . . . Atque non incommode in literarum haec vestigia καὶ κατ' ἐπὶ quadrare bina vocabula καὶ κέρκοπι

»apparet: nam e chartarum labe omnem repetere corruptelam non dubitamus. Consequens est, ut patria Cercopis lateat in κορυλλῳ.
 »Quodsi Milesius ille fuerit, hoc quidem nomen ab istarum similitudine litterarum tantum distat, ut in hac via persisti nequeat.
 »Sed illud etsi nos de Bibl. Alex., p. 54 statueramus Muellerum secuti, tamèn . . . . . nunc . . . . . prorsus diversos esse antiquum Cercopem Milesium epicum poetam atque hunc, cuius patria ignoratur, Cercopem Pythagoreum acre iudicium Marckscheffeli evicit. (*Commentat. Hesiod.* I. 5, 158—166.) . . . . .

³⁵) *Coroll.* p. 48 sq. vgl. *Rhein. Mus.* 1849. VII. 139.

³⁶) »ego nescire me fateor." zegt hij.

»Cuius autem fuerit ille Orphicorum conditor et, nisi coniectura fallit, Homericorum διαβήτης, assequi divinando velle ineptum est.» MARCKSCHEFFEL heeft het opgegeven vraagstuk alles behalve opgelost en is, blijkens eigene bekentenis⁵⁷, in het geheel niet de vraag naar den auteur van den *Aegimius* (waarover later) zeer verlegen en in de war⁵⁸.

Men moet in het algemeen bij kanteekenaars uit de twaalfde en volgende eeuwen niet die kennis onderstellen, dat zij uit eigen beweging aan zoo weinig bekende, hoezeer in hunnen tijd beroemde, *grammatici*, als SOSTRATUS en ATHENODORUS, zouden kunnen gedacht hebben. Aangenomen dus, dat de inhoud der bedoelde aantekeningen aan *het oude boek* van TZETZES ontleend is, komt de slotsom van het onderzoek hierop neer: *de bijzonderheden omtrent de letterkundige werkzaamheden en den leeftijd van CALLIMACHUS en ERATOSHENES, de betrekking hunner werkzaamheid, van den eenen als πινακογράφος, van den anderen als bibliothecaris tot die van ALEXANDER, LYCOPHRON en ZENODOTUS, welligt de geheele opgave omtrent de Alexandrijnsche bibliotheek door PTOLEMAEUS opgericht, is aan SOSTRATUS, den Aristarchischen grammaticus van Nysa in de eeuw vóór CHRISTUS te danken; en de bijzonderheid van de commissie van vier leden voor de uitgave van HOMERUS onder PISISTRATUS is ontleend aan ATHENODORUS van Tarsus met den bijnaam CORDYLION, een Pergameensch grammaticus en Stoïcyn.* — Het treft bijzonder en is opmerkelijk, dat ATHENODORUS en SOSTRATUS benevens ASCLEPIADES van *Myrlea*, die mede van den Crotoonschen ORPHEUS als een bekende van PISISTRATUS getuigt, tijdgenooten geweest zijn, twee Pergameners en één Aristarcheer: zoodat men mag aannemen, dat juist in dien tijd onder de *grammatici* het onderzoek omtrent de verzameling en zamenvoeging der Homerische gedichten, zoowel die te *Athene* als die te *Alexandrie* plaats had gehad, vrij levendig was.

Appingadam, April 1854.

B. TEN BRINK.

⁵⁷⁾ p. 159 sq. en 168 sq.

⁵⁸⁾ p. 166 maakt hij er zich eindelijk, als zeker vozje, dus af: »sed inutilis est quaestio, nec quas ad liquidum perducere queat.»

BLADVULLINGEN.

Odys. 1. 283 vlgg.

Νέα μὲν μοι κατέαξε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
 πρὸς πέτρῃσι βαλὼν, ὕμῃς ἐπὶ πείρασι γαίης,
 ἄκρῃ προσπελάσας· ἄνεμος δ' ἐκ πόντου ἔρεικεν.
 αὐτὰρ ἐγὼ σὺν τοῖσδε ὑπέκφυγον αἰπὺν δλεθρον.

Al dadelijk stoot de lezer, die met de epische taal genoegzaam bekend is, op de woorden Νέα μὲν μοι, teregt begrijpende, dat, zoo al de *Odyssea*, of ten minste dit gedeelte daarvan, niet tot het oudste en beste tijdperk der epische dichtkunst behoort, de dichter toch noodwendig νῆσα of νέσα moet gezegd hebben, hetwelk alle mogelijkheid tot *synekphonesis* (νέα) uitsluit. Daarbij komt, dat de *accus. sing. νέα* alleen hier voorkomt: de *accus. plur. νέας* daarentegen meermalen. Zie *SEBBA. Ind.* Zeer opmerkelijk is het *scholion Harleianum* op deze plaats (zie *schol. Odys. e Cod. Ambros. A. ΜΑΙΙ, ed. BUTTM.* ad h. l.). Die *Scholias*t namelijk stelt als *lemma*: Νῆσα, en, als *scholion*: Νέα μὲν μοι, οὕτως Ἀριστάρχος. Indien nu, zoo als schijnt te blijken, vóór ARISTARCHUS Νῆσα in den tekst gestaan heeft, kan er onmogelijk op gevolgd hebben μὲν μοι. Ik vermoed dus, dat in de oudste (voor-euclidische) HSS., die ARISTARCHUS kan gebruikt hebben, geschreven stond:

NEFAMEN κτέ.

en dat hij, zulks verkeerd opvattende, teruggegeven heeft:

NEAMEN (d. i. νέα μὲν)

en, om het *metrum* (zoo als hij meende) in orde te brengen, ons na μὲν het *pronomen μοι* op de koop heeft toegegeven; zoo als hij ook kennelijk gedaan heeft eenige verzen vroeger, t. w. v. 279: ἀλλὰ μοι εἶφ' voor: ἀλλ' ἄγε εἴφ'. Uit welk een en ander middagklaar blijkt, dat hij hier nog al aan het kalefateren geweest is. Ik voor mij geloof, dat de lezing der oudste HSS. geheel anders moet worden opgevat en dat de dichter gezegd heeft:

NEFAMENKATEFAΞE κτέ.,

d. i. Νῆσ' ἀμὴν κατέσχε κτέ.

Men zou kunnen aanvoeren, dat *ἀμὴν* een *meervoudig possessivum* is en beteekent: *ons* schip. Maar vooreerst is de vraag of ULYSSES, die hier *incognito* handelt, wel weten wil, dat juist hij het opperhoofd is en het schip hem alleen toebehoort, hetgeen, het gansche verhaal in zijn verband beschouwd, niet aannemelijk is. Ten andere heeft *ἀμὸς* niet altijd de beteekenis van een *pluralis*, maar wordt, even als het Latijnsche *noster*, wel eens voor het *enkelv. possess.* *ἐμὸς* gebruikt. Immers *Il. Z.*, 414 zegt ANDROMACHE:

ἦτοι γὰρ πατέρ' ἀμὸν ἀπέκτανε δίφρος Ἀχιλλεύς.

en zoo ook *Od. μ.* 481 en meermalen; gelijk op onze plaats, waar v. 284 ULYSSES tot POLYPHEMUS zegt: ὁ μῆς ἐπὶ πειρασὶ γαίης. Wijders kan de *particula μέν* zeer goed gemist worden, zoo als zulks bij *oragen* en bij *regtstreeks* daarop gegevene *antwoorden* het geval is. Zie v. 364, waar insgelijks *αὐτάρ* volgt zonder een voorafgaand *μέν*. Vergel. *Il. K.* 378. X. 157; welke laatste plaats met de onze volmaakt overeen stemt. *Αὐτάρ* is hier meer *redevoortzettend* dan *tegenstellend* (= *autem*).

Wat betreft v. 286 ..., daar leze men voor *τοῖσδε ὑπέκφυγον* om den hiaat: *τοῖσδεσ' ὑπέκφυγον*.

Eindelijk mag deze plaats hoogst opmerkelijk genoemd worden als proeve van de kritiek van ARISTARCHUS; daar men er eenigermate uit kan opmaken, hoe hij bij het constitueren van den tekst van HOMERUS (*διόρθωσις*) is te werk gegaan; alsmede tot welke soort van fouten het overgieten van het voor-euclidische schrift in het na-euclidische heeft aanleiding gegeven.

Delft, Febr. 1854.

J. M. VAN GENT.

De novo ARCHILOCHI *versu additamentum.*

Gratiam habeo KIEHLIO et aliis nominibus et quod SACERDOTIS codices *Leidenses* tam diligenter inspexit, ut ex iis, quae superiori fasciculo¹ tradidit, appareat, *Graecum Archilochii* epodi exemplum, quod ego reposui, locum illum re vera tenuis-

¹) *Mnem.* III. 227.

se. In digerenda autem litterarum farragine ΦΑΒΟΤΛΟΘΕC ΘCΘΙΑΟΙC dissentio. Non enim ita legenda esse videtur:

Φ ἄβουλος ἐς θεδς Φίλοις,

nam etsi in codd. *Graecis* ΘC vulgo nota sit vocabuli *θεδς*, in *Latinis* tamen codd. ita se res habet, ut eorum scriptores *Graecas* litteras scribere vix potuerint, *Latinis* saepe eas permiscetes; stolide isti litterarum formas tum iterant tum iterare negligunt, omissas quasdam alienissimo loco inserunt, omnino inepte perplexeque agunt. In hoc loco cod. *Vossiani* Φ, initio appicta, in fine deest ante [Φ]ΙΛΟΙC, in quo C abundat. Deinde litterae ΘΙΙ proxime referunt σῶ; praeterea moneo, E hic valere EI, post EC litteram C aut non fuisse iteratam aut abscisso margine deperdi potuisse. Pluribus haec non persequar, ne in *μικρολογίας* crimen incurram. Locus autem, ubi Gaisfordius³ edidit:

τί μακρὰ δὴ φρονεῖς³ τάλαν;

sine dubio e *Putschianis* copiis repetitus est, non vero ex *Bondami* excerptis, cuius lectiones e cod. *Voss.* 79 ad hunc quidem locum non attulit Gaisfordius⁴. Quum vero duo hic exempla proferantur *Latina*:

oblivionem sensibus.

Anacroonta Teium.

quae in cod. *Leid.* post §. *praecedentem* 13 ridicule corrupta accipimus: *oblivionem sensu Anacroo teium* — consentaneum igitur, esse adhibita a Sacerdote duo quoque exempla *Graeca*:

τί μακρὰ δὴ φρονεῖς τάλαν;

τί σὰς παρήειρε φρένας;

non τίς σὰς π. Φ. Τί e cod. uno *Monac.* scholl. *Hermogenis*⁵ et e cod. *Paris.* *Marii Victorini*⁶ iam edidit *Schneidewinus*⁷. Post verba *ut est* in *Scaligerano* cod. est lacuna, quam consequitur *Graecus* versus alter. In *Vossiano* autem ambo exempla, ab eodem vocabulo *τι* incipientia, commixta et confusa sunt in illis: ΤΙCΚΑΚΡΡΑ· ΠΗΠΘ ΦΡΟΘΝΘ. Nam et CCAKPPA respicere potest ΜΑΚΡΑ, et ΦΡΟΘΝΘ etiam facilius ΦΡΟΝΘΘΙC re-

³) p. 270, 14. ⁵) *Schneidewinus* in *Dolectu* p. 194 iam scripsit φφρονεῖς.

⁴) quem confers in *Præf.* p. V. ⁶) VII. p. 820 *Wall.*

⁷) in *Symb.* ad *P. Lyr. Gr.* p. 98.

praesentabit quam ΦΡΩΝΑC. Uterque versus ex eodem ARCHILOCHI carmine desumptus fuisse videtur, cuius exordium est fr. 88 (63):

Πάτερ Λυκάμβα, κοῖτον ἔδρας Δωτάδῃ;
τί σὰς παρήειρε Φρένας,
ἄς τὸ πρὶν ἠρήρεια; νῦν δὲ δὴ πολλὸς
ἀστοῖσι φαίνεται γέλως.

.....
τί μακρὰ δὴ Φρονείεις τάλαν; (fr. 97.)

in vs. 1 κοῖτον pro ποῖτον SCHNEIDEW. tum vulg. ἐφράσω τὸδε adiuvante HESYCHIO egregie emendavit alicubi BERGKIUS. Novus ARCHILOCHI versus indidem sumtus est, quem nunc ita lego:

ἄβουλος εἰς σὺ σῶ φίλω,
pro σοῖς φίλοις, non tam propter litteras codicis, quibus baud obtemperandum est, quam propter ipsius Parisii poetae fragm. 100 (106):

ἔμπλην ἐμοῦ τε καὶ φίλου,
quae LYCAMBAE verba fuerint, et vero etiam propter ea, quae AHRENSIUS⁸ monuit de servandis Ionicis formis dativorum plur. primae et secundae declinationis. Unde profectus HIPPOACTIS fr. 128 iam ita constituo:

Ἦ Χῆτε χαίρων Λυδίῳ χορῶ Βάκχων.
pro Λυδοῖς χοροῖς; in cod. Leid. est ΛΙΔΙΟΙΟCΙΝΕCΧΟΡΟΙC⁹, in PUTSCHII cod. ΛΙΔΙΟΙΟCΙΝ ἐν χοροῖς; in quo versiculo ne praetermittantur graves allitterationes. Pseudo-ANANI fr. 1 cum AHRENSIO ego quidem nunc legendum censeo:

Εἴ τις κατῆρξε χρυσὸν ἐν δόμῳ συχρόν,
pro ἐν δόμοις πολόν, non πολλόν. Itidem in HIPPOACTIS fr. 74 ΜΕΙΝΕC. cum AHRENSIO, ἐκκεκινέεται assumentes, semotis contra, quae redundant¹⁰, μεῦ et τοῖσι, trochaicum illum claudum rescribimus:

Οἱ δ' ἰδόντες ἐν γνάθοισι πάντες ἐκκεκινέεται.
pro ἐν γνάθοις vel ἐν τοῖσι γναθμοῖς.

Appingadami, m. Maio 1854.

B. TEN BRINK.

⁸) in Conventu Philologorum in Germania, a. 1852 Göttingae celebrato. Vide Acta Conventus XIII ed. Götting. 1853 p. impr. 61.

⁹) Eadem legi. E. J. K.

¹⁰) Cf. Hippoactea p. 47.

VARIAR LECTIONES.

SCRIPSIT

C. G. COBET.

(Continuantur e pag. 176).

CAPUT VII.

Pergam LUCIANI locos complusculos indicare, ubi syntactica ratio describentium socordia vitium concepissee videatur. Non facile credam ipsi LUCIANO excidere potuisse quod legitur 16, 17. οὐκ εἶχον ὅπως καταπαύσω, quum ratio et usus requirant καταπαύσαιμι et nihil sit apud veteres hac locutione tritius, qui οὐκ ἔχω ὅπως χρῆσθαι dicebant et οὐκ εἶχον ὅπως χρῆσθαιμην. Scribae saepe pro χρῆσθαι dare solent χρῆσθαι, sed neminem fere fallunt. Ὅπως, ὅστις, ὅτι, ὁπόθεν, ὅποι, ἔνθα et similia habent coniunctivum, ubi praecessit negatio, ubi non praecessit boni scriptores constanter futuris indicativi utuntur. Quicumque hoc sexcenties vidit, aut inter legendum quam sit certa haec ratio experiri volet, mecum PLATONEM in *Protagora* p. 348 D. turpi vitio liberabit. Editur περιῖδὼν ζητεῖ ὅτῳ ἐπιδειξεται καὶ μεθ' ὅτου βεβαιώσεται, non potuit philosophus aliter scribere quam ἐπιδειξεται et βεβαιώσεται, quemadmodum apud DEMOSTHENEM recte scriptum est de *Corona* p. 230, 16. ἐτέρῳ δ' ὅτῳ κακόν τι δώσομεν ζητεῖν et passim apud alios. In talibus Graeculi errabant aut Romani Graece balbutientes, ut AELIANUS in *V. H.* II. 10. οὐκ εἶχον ὅποι ποτὲ αὐτὸν κατάδωνται, Graecos ipsos eruditos ab istiusmodi vitiis ipsa Graecitatis intelligentia satis defendebat. Eodem remedio utendum 10, 11, 4.

οὐ γὰρ εἶχον ἔνθα ἂν δέξαιντο ubi ἂν a mala manu est et expungendum, sic et 45, 13. οὐκ ἔχων ἐς ὃ τι ἐρασμιώτερον αὐτὸν μεταβάλλοι οὐδὲ ὅπως ἂν διαφθείρει τοῦ Ἀκριστοῦ τὴν Φρουράν, vides ἂν insiticium esse; 7, 3. οὐ γὰρ ἔχων ὁ ζωγράφος ἴδεν ἐξάψει, imo vero ἐξάψει. Eiusdemmodi fere error est 41, 58. ἐσκοπούμεθα δὲ περὶ τῶν παρόντων ὃ τι πράξομεν. In PLUTARCHI *Calone maiore* cap. IX ὡσπερ οὐκ ἔχοντες ὁ πράττωμεν καθήμεθα τὴν ἡμέραν ἄλην περὶ γεροντίων Γραικῶν ζητοῦντες, repone ὃ τι πράττωμεν, quod solemne est. Apud LUCIANUM coniunctivo restituto opus est 37, 51. ἐρομένῳ πῶς ἄριστα ἄρξει, nemo poterat, opinor, ad haec respondere, emenda ἄρξει. Similiter 20, 48. ἐπὶ τίνα δὴ αὐτῶν πρῶτον ἔλθοιμεν ἂν; non hoc rogat, sed in re incerta consilium ab amico petit, pro ἔλθοιμεν ἂν restitue ἔλθωμεν; prima persona in his coniunctivum postulat, reliquae ἂν et optativum ποῖ τράπωμαι; et ποῖ τις ἂν τράποιο; τί πάθω; et τί ἂν πάθοι τις; τί γένωμαι; et τί ἂν γένοιτό τις; Comicus apud PLUTARCHUM *de Audiendis Poëtis* p. 18. e.

τάλαντον ἢ προῖξ. μὴ λάβω; ζῆν δ' ἴτι μοι
τάλαντον ὑπεριδόντι;

Sic LUCIANUS scripserat 8, 24, 1. μὴ λέγω; et 67, 9, 3. τί γένωμαι; πῶς ἂν με ἢ γῆ καταπίοι. in quo loco vitiosa librorum scriptura τίς γένωμαι SCHAEFFERUM vindicem nacta in *Molestem. Crit.* p. 98 quem IACOBITZ advocavit, DINDORFIUM et BECKERUM delusit; at nihil est praesidii in SCHAEFFERI exemplis et male comparat πάντα γίγνομαι et παντοῖος γίγνομαι. Qui omnes quas vult formas induit recte dicitur γίγνεσθαι πᾶν ὃ τι βούλεται et sic legendum est in *Nubibus* vs. 347.

γίγνονται πᾶν ὃ τι βούλονται

non πᾶν ὃ τι quod quamquam manifesto soloecum est tamen omnium editiones obsidet. In SANNYRIONIS fragmento apud *Scholias.* ad EUBIP. *Orest.* vs. 269 pro vulgata scriptura τίς ἂν γενόμενος εἰς ὄπην γενήσομαι optimi codices mihi dederunt:

τί οὖν γενόμενος εἰς ὄπην ἐνδύσομαι;

Quamobrem igitur γίγνομαι πᾶς ἴστις βούλομαι dici non potest eadem de causa τί γενόμενος et τί γένωμαι necessaria sunt et ne SCHAEFFERUS quidem in loco THEOCRITI, quem primus omnium emendavit XV. 51. ἀδίξια Γοργοῖ, τί γενώμεθα; (codd. γενοίμεθα) concoquere potuisset τίνες γενώμεθα, credo, quod tamen dici

et intelligi posse debet si *τίς γένωμαι* sanum est. Conficiet hanc controversiam quae ad hunc THEOCRITI locum VALCKENARIUS attulit p. 357 et imprimis haec Thucydidea II. 52. *οὐκ ἔχοντες οἱ ἄνθρωποι ὃ τι γένονται ἐξ ὀλιγαρίαν ἐτράποντο καὶ ἱερῶν καὶ δόσιων ὁμοίως.*

Quis credat probatum scriptorem potuisse scribere quod legitur 8, 17, 1. *συνεῖς ἐν ἀφύκτῳ ἔχόμενον ἑαυτὸν ἰπέτευεν.* Putabimusne nesciisse LUCIANUM Graece dici oportere: *συνεῖς ἐν ἀφύκτῳ ἔχόμενος*, at non nesciebat quum scriberet 5, 8. *οὐ συνεῖσι πόραξι καὶ λύκοις χαριζόμενος* aut 10, 14, 6. *οὐ γνώσῃ σεαυτὸν καὶ συνήσεις ἤδη νεκρὸς ὢν*, ubi libri scripti omnes *συνῆς* praeferunt, unde reliqui formam barbaram *συνήση* receperunt, BEKKERUS *συνήσεις* dedit. *Ἐκρυντο καὶ ἰεγνδὸν συνεῖς ἤδη νεκρὸς ὢν.*

Gravi errore a scribis invecro legitur 68, 44. *Ἐφη οὖν καταλαβεῖν αὐτὸν χαμαι κυλιόμενον καὶ — ψυχρὸν αἰτοῦντα, ἑαυτὸν δὲ μὴ δοῦναι*, pro *ἰ δὲ μὴ δοῦναι*, ut in PLATONIS *Symposio* p. 178. c. *ἰ δὲ οὐκ ἴᾶν*, ubi alii libri ex manifesta interpolatione *αὐτὸν δὲ οὐκ ἴᾶν*, in LUCIANI loco duplex scriptura *ἰ* et *αὐτὸν* in unam coaluit. In *Heremolimo* 20, 36 *φαῖεν γὰρ ἂν οἱ Ἐπικούρειοι ἢ Πλατωνικοὶ σφᾶς μὲν οὕτως τιθέναι* (sic BEKKER. pro *οὕτω ξυντιθέναι*), *ὕμᾶς δὲ πέντε ἢ ἑπτὰ λέγειν αὐτά*, non debebat BEKKERUS dubitare, quin *σφεῖς* pro *σφᾶς* esset rescribendum. Forma pronominis *σφεῖς*, quae olim in desuetudinem abierat, scribis et lectoribus nova et inaudita non facile e correctorum manibus salva elabatur, ut in XENOPHONTIS *Hellen.* VI. 5, 35. [*οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔλεγον*] *ὅτι Θηβαίων βουλομένων ἀνασάτους ποιῆσαι τὰς Ἀθήνας σφίσιν ἐμποδὸν γένοιτο*, DOBRARUS optime *σφεῖς* reponi iussit, quod vellem DINDORFIUS recepisset. Planissime haec confirmabit eximius locus DEMOSTHENIS *de F. L.* p. 384, 24. *ἄλλην τε τὴν πόλιν οὕτω καὶ σφᾶς ὠμολόγουν ὑπάρξειν αὐτῷ*, ubi si dicerem *σφεῖς* ex Graecitatis ingenio esse reponendum, multum abest, credo, ut hoc probarem omnibus, librorum scripturas etiam multo absurdiores pertinaciter tueri solitis. Nunc nemo dubitabit, quoniam unus liber, sed qui omnibus unus plurimum praestat, Parisinus S, manum oratoris *σφεῖς* servavit. Itaque nunc mihi credi poterit in *Anabasi* VI. 2, 10. *οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς — τοὺς μὲν πόνους σφᾶς*

ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους non σφᾶς sed σφείς genuinum esse et ΧΕΝΟΦΩΝΤΙ reddendum.

Pro necessario coniunctivo vel cum barbarismo indicativum servant omnes 6, 6. τί νομίζομεν pro τί νομίσωμεν. Contra coniunctivi Graeculorum vitio subrepere solent in talibus, quale est 60, 4 ἄγε τοίνυν, ᾧ προλόγων ἄριστε, ὅρα ὅπως σαφῶς προδιδάξῃς τοὺς ἀκούοντας et 70, 10. ὁρᾶτε ὅπως μὴ παρανομήσητε, μηδὲ παρακούσητε et 8, 20, 2 ὅπως μὴ χαλεπήνητε μηδὲ κακὸν ἐντρίψασθε τῷ νεανίσκῳ, in his ubique ex perpetuo Graecorum usu futuri temporis formae sunt reponendae προδιδάξεις, παρανομήσητε, παρακούσητε, χαλεπανεῖτε, ἐντρίψασθε et expungendum ὅρα vel ὁρᾶτε, quod magistri apponere solent, veteres omittere. ΒΕΚΚΕΡUS subinde huiusmodi vitia sustulit, ut 40, 29. 48, 6. alibi, saepius intacta reliquit. Non est Graecum quod in PLUTARCHI *Calone minore* scribitur c. IX. ἄγε ὅπως τῇ Ἄτιλιᾷ τὴν ὑπόσχεσιν ἐμπεδώσης sed ἐμπεδώσεις, et quicumque in talibus librorum veterum scripturas non indiligenter volet excutere comperiet antiquam dicendi consuetudinem ὅπως et ὅπως μὴ in ellipsi constantè cum futuris coniungere, at sequiores librarios sedulo suos soloecismos invehere et ὅρα vel σκόπει de suo largiri, vide 18, 3. 45, 7 alibi. Quod autem legitur 10, 1, 2. ὅπως δὲ εἰδῶ μάλιστα ὁποῖός τις ἐστὶ τὴν ὄψιν neque ex hac ratione neque ex ulla alia explicari potest, emenda πῶς δὲ εἰδῶ; quae ipsa verba alium locum inquinant 14, 19. λάμβανε. τὸ δεῖνα δὲ, ὅπως εἰδῶ, τίσι χαίρει τῶν ἰδεσμάτων; libri ὅπως ἴδω, FRITZSCHIO debetur εἰδῶ scioli interpolationem restituenti, non LUCIANI manum, qui Atticorum more dederat τὸ δεῖνα δὲ, τίσι χαίρει κτέ. ut in *Anibus* 648.

ἀτὰρ τὸ δεῖνα δεῦρ' ἐπανάκρουσαι πάλιν,
ita autem loquuntur, quibus subito in mentem venit aliquid rogare aut monere, quod in rem praesentem faciat, cuius adhuc fuerint immemores. *Paene oblitus sum quaerere quibus tibi dolectetur*, cuius rei commode recordatur. Πῶς alio loco 33, 85. in ὧς depravatum est, οὐδὲν δεήσομαι τὸ τῆς Κίρκης ἐκεῖνο πρὸς σὲ εἰπεῖν τό·

θαῦμά μ' ἔχει ὡς οὔτι πῶν τάδε Φάρμακ' ἐθέληθης,
eadem in HOMERI codicibus vulgatur lectio, quae quia neque bene Graeca est et immanem hiatus facit cedat huic;

θαῦμά μ' ἔχει πῶς οὔτι κτέ.

quae utrique malo medetur. Θαυμάζω πῶς recte dici obloquetur nemo, utrobique scribas in eodem vitio conspirare nonnemo mirabitur. Addam tertium exemplum: in *Equitibus* vs. 511 sq. legitur:

ἃ δὲ θαυμάζειν ὑμῶν φησὶν πολλοὺς αὐτῷ προσιδόντας
καὶ βασανίζειν ὡς οὐχὶ πάλαι χορὸν αἰτοίη καθ' ἑαυτὸν,

ecquis non sentit πῶς οὐχὶ πάλαι verum esse, ut in *Pluto* vs. 575 καὶ πῶς Φεύγουσί σε πάντες; videmus homunciones rodere et depravare scripturam veterem, quia ipsi non ita loquebantur. Praeterea si qua scriptura vitiosa in *Homeri* codicibus inolevisset certa contagione solebat propagari in eorum locos, qui poetae verbis uterentur, cuius rei insigne exemplum expromere iuvat. Nemo iam nescit in *Iliados* A. 423 sq. antiquam et genuinam scripturam hanc esse

Ζεὺς γὰρ ἐς Ὀκεανὸν μετ' ἀμύμονας Λίθιοπῆας
χθιζὸς ἔβη κατὰ δαῖτα, θεοὶ δ' ἄμα πάντες ἔποντο,

non μετὰ δαῖτα, quae mala et vitiosa lectio est et subabsurda, si reputabis quo sensu in illis carminibus *Ioniciis* μετὰ ξύλον, μεθ' ὕδαρ, μετὰ χαλκῶν dicatur; μετὰ δαῖτα is recte dicetur *λέναι*, qui sibi ab aliquo coenam sportula aufert, ut *Quirites* solebant. Pervetus tamen mendum esse et per multa saecula evicisse novo indicio ostendam. Scholion antiquum ipsius *Aristophanis Byzantini*, ut arbitror, ad nos pervenit adscriptum ad *Aristophanis Aves* vs. 1177 τοῦτ' ἴσμεν: πρὸς τὴν ἐν Ἰλιάδι γραφὴν τὴν· χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. οὕτως ἀξιούσιν Ἀριστοφάνην γράφειν. Apage ineptias. Ea annotatio infelicissime retrahitur ad verba: οὐκ ἴσμεν, ὅτι δ' εἶχε πτερὰ τοῦτ' ἴσμεν, quum ad sequentia a Critico esset apposita: οὐκ οὐκ δὴτα περιπλόους ἐχρῆν πέμψαι κατ' αὐτὸν εὐθύς; et sic aliquando scripta fuisset: τὸ χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. Criticus in *Aristophane* legendo et illustrando *Homeri* nusquam immemor hunc locum ἐσημειώσατο ad scripturam *Iliadis* aut stabiliendam aut explicandam, in qua re luculenter apparere arbitror *Homeri* interpretationem antiquis Criticorum principibus *ἔργον*, reliqua *πάρεργα* fuisse. Quis enim ex huiusmodi verbis πέμψαι κατ' αὐτὸν praesidium quaesivisset lectioni ἔβη κατὰ δαῖτα, nisi is qui undique *Homero* illustrando mate-

riem conquireret. Multo iustius cum Homericis composueris ex *Pace* vs. 192. ἤκεις δὲ κατὰ τί; et similia passim. Adscriptis aliquis ad vetus scholion: οὕτω γὰρ ἀξιοῖ Ἀριστοφάνης δεῖν γράφειν aut simile quid, deinde ea verba loco mota sunt et incerta sede volitare coeperunt, tum vero lectio μετὰ δαῖτα, quae sola fere dominabatur, veram praesidio destitutam expulit et natum est monstrum, quod mihi procurasse videor. Quemadmodum igitur lectio μετὰ δαῖτα meliorem exturbare solet apertum est: alios locos ubi exturbaverit duos apponam. In *THEOCRITO* VII. 24 non legeretur

ἢ μετὰ δαῖτα κλητὸς ἐπειγέμεν;

nisi apud sequiores omnes in loco Homericoinvaluisse idem error. Alter est ipsius *LUCIANI* 44, 37. ἔθος γοῦν αὐτοῖς συνεχῶς ἴσθαι παρ' αὐτοῦς μετὰ δαῖτα.

Alio loco factum est ut πῶς in πόσου abiret. Legitur 46, 24. μεταξὺ τε προῖὸν ἀνέκρινέ με περὶ τῶν ἐν τῇ γῆ πραγμάτων, τὰ πρῶτα μὲν ἰκτεῖνα πόσου νῦν ὁ πυρὸς ἐστὶν ὄνιος ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, qui *ARISTOPHANEM* et comicos trivit facile mihi credet *LUCIANUM* scripsisse πῶς νῦν ὁ πυρὸς ἐστὶν ὄνιος, quae constans est in ea re dicendi forma, ut in *Acharnensibus* 758. πῶς ὁ σῖτος ὄνιος; et in *Equilibus* 480.

πῶς οὖν ὁ τυρὸς ἐν Βοιωτοῖς ὄνιος;

et alibi, vid. *Porson. Tracts* p. 152.

LUCIANUS ut ingenio sic dictione comicis et imprimis *ARISTOPHANI* similis multa ei sublegit, quae nunc interpolando obscurata sunt, at possunt ex utriusque comparatione revocari in lucem, ex quo genere est 10, 8, 1. τί ἀγανακτεῖς, ὦ Κνήμων; — πυνθάνη ὃ τι ἀγανακτῶ; deprehendisne malum interpolatorem? at non impune feret qui πυνθάνη de suo infersit. Eadem fraus 44, 6. nos ludificatur. ἀλλὰ πῶς γὰρ, ὦ Ζεῦ, ἀξιοῖς; — ὅπως [ἀξιοῖ]; ἀποσεμνῦναι Φημί δεῖν τὸ κήρυγμα, non est, opinor, cuiquam exemplis ex *ARISTOPHANE* opus. Peius etiam grassati sunt 67, 9, 4. σὺ δὲ τίς εἶ, ὦ βέλτισε; — ὅτι Πολέμων ὁ Στειριεύς Πανδιονίδος Φυλῆς, ἀκούεις; vera lectio est ὅστις; Πολέμων ὁ Στειριεύς, quod idem *BEKKERUM* nunc invenisse video; etiam hic non est testimoniis opus. Quod Πανδιονίδος Φυλῆς *LUCIANUS* adiecit ab *Atheniensium* more alienum est. Satis erat scire ἐπέθεν τις δημοτεύοιτο, et non nesciebant *Attici*

πολυπράγμονες quis δήμος cuius Φυλῆς esset. Nota sunt Τρυγαῖος Ἀθμονεύς ἐγώ aut ὁ Φαληρεὺς οὗτος Ἀπολλόδωρος ex ARISTOPHANE et PLATONE. In *Acharnensibus* vs. 405

Δικαιόπολις καλεῖ σε Χολλαίδης ἐγώ

non tantum σ' ὁ Χολλαίδης reponendum, quod leve est, sed turpe vitium eximendum reposito καλῶ pro καλεῖ. Etiam alibi saepe LUCIANUS, saepe aequales res Αἰτίας, mores, instituta, leges, verba legitima non satis diligenter referunt, diversa miscent, aliena admiscunt, quod infra ostendam.

Ex ARISTOPHANE et Αἰτίαις non est difficile arguere correctorum temeritatem 20, 9. πάνυ ἐνταῦθα (μόνω γάρ ἐσμεν) ἐπίστην ἀναμνηθεῖς ἂ πρότερον εἶδεν ποιούντων —, βούλει Φῶ τίνα; ab exilio revocandum αὐτοὶ γάρ ἐσμεν, remotis arbitris quod semitimus licet libere dicere, nota locutio, in qua librarii turbare solent et suum μόνω aut μόνωι addere aut substituere, quod apud veteres alio sensu dicitur: aliorum auxilio destituti sumus. Inspicite 8, 10, 2. αὐτοὶ γάρ ἡμεῖς ἐσμέν, bona pars codicum servat μόνωι γάρ ἡμεῖς ἐσμέν, quod recte abiectum est; sed una fuerat abiiciendum ἡμεῖς item ab illo adscriptum qui αὐτοὶ solum non satis capiebat. In PLATONIS qui fertur *Alcibiade* I. p. 118. B. male legitur ονομάζειν μὲν δυνῶ, ὅμως δὲ, ἐπειδὴ μόνω ἐσμέν, ῥητόν. Cuiuscumque tandem hoc scriptum est, vivebat auctor illa aetate quum omnes eo sensu ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐσμεν dicebant. Qui etiam nunc multi ipsius PLATONIS dialogum esse suspicantur videant an PLATONEM scribere potuisse possint credere quod legitur p. 111 D. ἰκανὸν δὲ σοι τεκμήριον ὅτι οὐκ ἐπίσανται οὐδὲ κρήγουι διδάσκαλοι εἰσι τούτων ἐπειδὴ οὐδὲν ὁμολογοῦσιν ἑαυτοῖς περὶ αὐτῶν, ubi ἐπειδὴ alienum est et κρήγουι ridiculum. Alterum indicium eiusdem interpolationis est in PLATONIS *Euthydemus*, pag. 304. A. μάλιττα μὲν αὐτὰ πρὸς ἀλλήλω μόνω διαλέγεσθον, εἰ δὲ μὴ, εἴπερ ἄλλου του ἐναντίου, ἐκείνου μόνου, ὅς ἂν ὑμῖν διδάξῃ ἀργύριον, ubi si μόνω in margine apponetur, pristinam sedem et iustam receperit. In LYSIA quoque 31, 17. τότε μὲν αὐτὸς μόνος, τότε δ' ἐτέροις ἡγούμενος diligenter videndum possitne μόνος retineri an eodem sit ablegandum. Affinis huic errori est alius, cuius compluscula exempla sunt: discce omnia ex uno apud PLATONEM in *Protagora* p. 516. B. πρότερον, ἔφη, μόνω βουλόμενοι διαλεχθῆναι ἢ καὶ μετὰ τῶν

ἄλλων. Vitium arguent quae continuo respondet SOCRATES p. 316. C. σὺ σκόπει πότερον περὶ αὐτῶν μόνος οἶσι δεῖν διαλέγεσθαι πρὸς μόνους ἢ μετ' ἄλλων. viden supplendum esse μόνος μόνῳ? Locus est HERODOTI IX. 48. προκαλούμενοι καὶ βουλόμενοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι, ubi pars librorum μούνοι, caeteri μούνοισι servant, non est facienda optio, peramicè ambo conspirant et legendum: βουλόμενοι μούνοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι. Quod recte servatum est apud DEMOSTHENEM de Cor. p. 273, 1. τῷ ὑπὸ τῶν πολεμίων πεμφθέντι μόνος μόνῳ συνήει facit ad sanandum locum de F. L. p. 450, 22. οὐδαμοῦ μόνους ἐντυγχάνειν Φιλίππῳ, imo vero μόνους μόνῳ. Quod his verbis oppositum est ad LUCIANUM me reducet, οὗτοι δὲ, inquit, οὐδὲν ἐπαύσαντο ἰδίᾳ χρηματίζοντες compone cum his Luciana 16, 9. ἄκουσον, ὦ Κλωθῶ, ἃ σοι ἰδίᾳ οὐδενὸς ἀκούοντος εἰπεῖν βούλομαι. utrobique ἰδίᾳ est remotis arbitris et οὐδενὸς ἀκούοντος est otiosum scioli additamentum. Post pauca ibidem legitur καὶ τοὺς δύο κρατῆρας, βούλει, προσθήσω, non solent Graeci βούλει, ἐθέλεις sic interponere: dicunt βούλει προσθῶ vel εἰ βούλει, προσθήσω, quorum hoc reponendum. Similiter 12, 7. ἀλλὰ βούλει, κἀγὼ κατὰ τὸν Ὅμηρον ἐρήσομαι σε, ubi alii ἔρωμαι σε, quod ΒΕΚΚΕΡUS recepit, malim ἀλλ', εἰ βούλει, — ἐρήσομαι σέ. Excidit εἰ iterum 14, 22. ἦν ἔρωμαι, »τοῦτον οἶσθα;» emenda εἰ τοῦτον οἶσθα. Manifestum interpretamentum tenemus 20, 42. πότερον ἐπαινέσω σε τῆς συνέσεως ἢ θέλεις ἀντίπῳ τὰ γέ μοι δοκοῦντα; aliena sedes verbi θέλεις fallaciam retegat. Saepe vidi Graeculos et correctores tricantes in οὐχ ὅπως, quorum verborum rationem et usum non satis ubique perspicunt et quod non intelligunt ultro depravant. Recte et ordine οὐχ ὅπως legitur 12, 8. μὴδ' ἐμπῖδα οὐχ ὅπως ταῦρον ἔτι ἄρασθαι δυνάμενος 18, 51. οὐδ' ἡ Ἑλὲνη — οὐχ ὅπως δ' Ἡρακλῆς 19, 4. οὐχ ὅπως θεοῖς ἀλλ' οὐδ' ἀνθρώποις δεξιότις πρέπον 41, 26 οὐχ ὅπως αἰσχύνεται τῷ γάμῳ ἀλλὰ καὶ σεμννομένῳ ἔοικεν 67, 15, 4. οὐκ ἂν οὐδὲ προσβλέψειε τις οὐχ ὅπως συμπίοι et 68, 38. μόνος οὗτος δ' ἔρωσ ἄφυκτος καὶ τοῖς πάνυ θαυμαστοῖς εἶναι δοκοῦσιν οὐχ ὅπως ἐκείνῳ τάνδρῳ. Turbarunt librarii 70, 20. κάμπολλα δὲ κεκτημένοι οὐχ ὅπως μετέδωσαν ἡμῖν ποτὲ αὐτῶν ἀλλ' οὐδὲ προσβλέπειν τοὺς πολλοὺς ἀξιούσιν, libri omnes praeter unum A. οὐχ ὅπως οὐ μετέδωσαν servant, at non tulit opem idem liber 7, 8. ἔγωγ' οὐδὲ μνημονεύσειν τὴν ὑπεραίαν ἔτι τούτων

ῥῆμην τὸν Δία οὐχ ὅπως καὶ τηλικαῦτα ἐπ' αὐτοῖς ἀγχανκτήσειν. Eodem malo laborantem destituunt meliores libri 20, 48. ὁ Σωκράτης ἐκεκράγει πρὸς ἅπαντας οὐχ ὅπως μὴ πάντα ἀλλὰ μηδ' ὄλως εἰδέναι τι, aequè vitiosum est οὐχ ὅπως καὶ et οὐχ ὅπως μὴ, delenda utrobique tertia vocula ab imperitis adiecta.

Mirum est quomodo evaserit criticos 46, 6. inepta codicum lectio τὰ δ' ἀμφὶ δῖαιταν ὁποῖός τις εἶ; quasi vero ὁποῖός pro ποῖός dici possit. Facilior venia est errantibus ut 20, 26. οἱ ἡγεμόνες ὑπερδιατεινόμενοι καὶ τὰ ἑαυτῶν ἕκασοι ἐπαινοῦντες pro τὰ ἑαυτοῦ ἕκασος. Recte enim 20, 56. τί γὰρ ἐκεῖνοι παθόντες ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας βιβλίων ἕκασοι συγγεγράφασιν, namque ἕκασοι non sunt singuli philosophi, sed οἱ ἀφ' ἑκάστης τῆς αἰρέσεως, ut numerus librorum demonstrat, illic singuli sunt ἡγεμόνες suam quisque sectam extollentes. Facilior est, inquam, venia quia in optimo quoque scriptore *Attico* sic saepe impune est peccatum. Indicabo nunc quidem e *Xenophonte* nonnulla: in *Anabasi* IV, 11, 8. ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν — ἐπορεύοντο ἢ ἔτυχον ἕκασοι ὄντες, corrige ἢ ἔτυχον ἕκασος expuncto ὄντες. Cf. IV, 11, 12. ὅπη εἰδύναντο ἕκασος. In *Hellenicis* I, vii, 5. οἱ στρατηγοὶ βραχείως ἕκασος ἀπελογήσαντο, si dubitas ἀπελογήσαντο recipere animadvertite quod continuo additur καὶ διηγοῦντο. In talibus sive praepositur ἕκασος sive postponitur plurali opus est. In *Homero* nunquam peccatur. *Iliad.*

B. 775. Ἴπποι δὲ παρ' ἄρμασιν οἷσιν ἕκασος Ἔτασαν.

H. 175. οἱ δὲ κλῆρον ἐσημῆναντο ἕκασος.

H. 185. οἱ δ' οὐ γιγνώσκοντες ἀπηνήναντο ἕκασος.

Π. 351. οὗτοι ἄρ' ἡγεμόνες Δαναῶν ἔλον ἄνδρα ἕκασος.

K. 215. τῶν ἄλλων οἱ ἕκασος δὶν δώσουσι μέλαιναν.

peccatur saepe in aliis, quorum tam facilis quam certa emendatio est. Prorsus eadem ratio est eademque errandi frequentia in ἄλλος ἄλλο, ἄλλοθεν, ἄλλοθι, ἄλλῃ, ἄλλως et similia, in quibus item verbi numerus subiectum sequitur, ut Grammatici loquuntur, non appositionem, in qua subiecti partitio est. Ut est apud *Sallustium Catil.* 6. *alius alio more viventes*, ubi nubem exemplorum *Interpres* attulerunt, sic *Graece* ἄλλος ἄλλως λέγοντες dicitur non λέγων, quamquam saepe per scribas non licuit antiquis ita dicere, ut solebant. In *Anabasi* II, 1, 15. quod pace librariorum et editorum dictum sit, pu-

tidus soloecismus latet in verbis οὔτοι μὲν ἄλλος ἄλλα λέγει pro λέγουσιν et IV, VIII, 19. οἱ πολέμιοι — Φυγῆ ἄλλος ἄλλη ἐτράπετο pro ἐτράποντο. In PLATONIS *Symposio* p. 220. c. καὶ ἤδη ἦν μεσημβρία καὶ ἄνθρωποι ἠσθάνοντο καὶ θαυμάζοντες ἄλλος ἄλλῳ ἔλεγεν, mirum neminem vidisse ἔλεγον requiri, tum restitue ἄνθρωποι. Evasit vera scriptura in *Hellen.* II, II, 23. καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς βουλευτὰς ἄλλος πρὸς ἄλλον διέβαλλον. Non minus soloecum est apud HEROD. VII. 104. τούτων τῶν ἀνδρῶν, οἱ Ἑλλήνων ἕκασός φησι τριῶν ἄξιός εἶναι pro φασί, DINDORFIO monente ad *Hellen.* I, VII, 5. In ἄλλος ἄλλο et ἄλλοι ἄλλο, quamquam manifestum discrimen est, tamen ridicule labuntur. Quis enim risum teneat in hac scriptura omnium codicum in *Hellen.* III, III, 8. συλλεγόμενοι τῶν γερόντων ἄλλος ἄλλοθι ἐβουλεύσαντο, singuli enim neque capita conferre, neque consilia possunt, opinor. Non minus certum esse arbitror *ibid.* VII, I, 15. pro ἐφύλαττον ἄλλος ἄλλοθι τοῦ Ὀνείου rescribendum esse ἄλλοι ἄλλοθι, ne singuli in praesidiis dispositi excubias agere dicantur. Contra in *Anabasi* I, VI, 11. οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν, εἶπαζον δ' ἄλλοι ἄλλως ex natura rei ἄλλος ἄλλως restituendum. Eadem medicina sanandus locus est in *Hellenicis* VI, V, 28. οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἄλλος ἄλλῃ διαταχθεὶς ἐφύλαττον, ubi διαταχθέντες etiam propterea necessarium est, quia unus homo non facile potest διαταχθῆναι. Denique restituenda est haec dicendi forma in *Anabasi* V, VIII, 7. ἡ μὲν διάρρηξις τοιαύτη τις ἐγένετο. διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, supple διέδωκα ἄλλα ἄλλοις et in *Hellen.* III, IV, 1. ἰδὼν τριήρεις Φοινίσσας τὰς μὲν καταπλεούσας ἄλλοθεν, quia non potest triremis αὐτόθεν καταπλεῖν emenda ἄλλας ἄλλοθεν. Simillimum genus vitii latet in LUCIANI *Nigrino* 3, 24. τὸ δὲ καὶ τῶν φιλοσοφεῖν προσποιουμένων πολλῶ ἔτι τούτων γελοιότερα δρᾶν, τοῦτ' ἤδη τὸ δεινότατόν ἐστιν, BEKKERUS pro πολλῶ de suo πολλοὺς dedit, aliquanto melius iunges utrumque τῶν φιλοσοφεῖν προσποιουμένων πολλοὺς πολλῶ ἔτι τούτων γελοιότερα δρᾶν. In alio LUCIANI loco contrarius error est 25, 3. πάντες ἐν ἔργῳ ἦσαν, ὁ μὲν ὄπλα ἐπισκευάζων, ὁ δὲ λίθους παραφέρων — ὁ δὲ ἄλλος ἄλλο τι τῶν χρησίμων ὑπουργῶν, inepte unus homo in plures distrahitur. Dele ἄλλος et bene erit.

Faciles credunt editores Graece dici posse quod dicitur 10, 24, 3. ἰσότημος ἔσαι Μαύσωλος καὶ Διογένης; quod tam prave

dictum est ac si quis vellet dicere *Φίλος ἦν Ἀλέξανδρος καὶ Ἡφαισίαν* aut similia. Scribendi compendium hunc errorem peperit unde simul Graecitas corrumpitur et sententia loci. *Διογῶ* pro re nata aut rectus casus est aut obliquus. Scribe *καὶ Διογένης*; et optime procedet oratio. Similiter 16, 27. *ἡ κλίνη καὶ ὁ λύχνος παρέτω. εὐ γε ἐποίησαν ὑπακούσαντες.* addita lineola in unciali scriptura *παρέτων* significabat. Est aliqua tamen dubitatio utrum *Διογένης* an *Διογένους* sit verius, quia LUCIANUM alibi *ὁμότιμον τῶν ἄλλων* dixisse et alibi *ὁμότιμον σαυτοῦ* contra consuetudinem veterum satis constare videtur.

Aliud est in LUCIANO mendii genus 34, 17. *ζητῶ ὁπόθεν τσαῦτα κακὰ συνελέτω καὶ ὅπου κατακλείσας εἶχες τοσοῦτον ἴσμον ἀτόπων καὶ διασπρόφων ὀνομάτων.* dicitur enim *αἰνέσας ἔχω, θαυμάσας ἔχω* (LUCIAN. 32, 61) similia multa, de quibus vide egregiam VALCKENÆRII annotationem ad *Phoenissas* vs. 712, at non dicitur *αἰνέσας εἶχον* vel *ἔξω*. Dederat auctor LEXIPHANIS *κατακλείσας ἔχεις.* noli autem in errorem induci locis huiusmodi, qualis est apud XENOPHONTEM in *Anabasi* IV. vii, 1. *εἶχον ἀνακεκομισμένοι* vel HERODOTI I. 28. *εἶχε κατασρεψάμενος,* qui non magis huc faciunt quam LUCIANI 14, 16. *ἔχω τοσοῦτου λαβῶν* vel § 11. *ἔχε λαβῶν,* in quibus *verbum ἔχω vim suam nativam servare* rectissime iudicat VALCKENÆRIUS.

Saepius in LUCIANO recurrit otiosa et inutilis praepositio in locis, qualis est 24, 11. *εἰ δὲ καὶ φθέγγαιτο μόνον οἰχῆσεται σε ἀπὸ τῶν ὄτων ἀναδησάμενος* et 55, 3. *κάμπολύ τι πλήθος ἔλκει ἐκ τῶν ὄτων δεδεμένους,* praepositionem a mala manu esse indicium facit locus vicinus 9, 5. *ὥστε εἰ τῶν ὄτων ἐπιδεδεμένους τοὺς ἀνθρώπους ἔλκει,* ubi *δεδεμένους* genuinum est, *ἐκ* male verbo adhaesit adscriptum in margine, ut pueris genitivi τῶν ὄτων ratio explicaretur. Idem vitium tolle 49, 1. *ἀράμενος ἐκ τοῖν σκελοῖν,* ubi *ἐκ* spurium est. In ARISTOPHANIS *Lysistrata* vs. 1221 a BERNEKIO receptum oportuit:

οὐ δ' ἂν διδώσι πρόσταγε τούτου λαβομένη
pro *τούτους* quod multi correxerunt, primus omnium DOBRÆUS *Advers.* II. p. 249.

ARISTOPHANES cum LUCIANO compositus certam medicinam afferet loco misere corrupto 39, 8. *οὐ χαλεπὸν, εἰ τὸ ἀπὸ τοῦδε παραδόντες τὰς εἰκόνας τῷ λόγῳ ἐπιτρέψαιμεν αὐτῷ κτῆ.* nihil

est τὰς εἰκόνας παραδίδναι. Veram lectionem suppeditabit Comicus in *Equitibus* 1109

τούτῳ παραδώσω τῆς Πυκνὸς τὰς ἡνίας.

Iustus etiam medebitur Poëta ipse sibi in *Ecclesiaz.* 107

ἦν πως παραλαβεῖν τῆς πόλεως τὰ πράγματα
δυνώμεθ' ὡς' ἀγαθόν τι πράξει τὴν πόλιν.

ubi si quis non audebit mecum reponere τῆς πόλεως τὰς ἡνίας, eum fortasse expugnabit Comicus ipse in eadem fabula vs. 466:

μὴ παραλαβοῦσαι τῆς πόλεως τὰς ἡνίας.

Quis umquam intelligat quemadmodum *Graece* dici possit ἔγκλημα παθεῖν, quod legitur 35, 9. οὐδὲ τὸ τοῦ Σωκράτους ἐκεῖνο ἔγκλημα παθεῖν ἂν ὡς διαφθεῖρων τὰ μειράκια, facilis est medicina si memineris quomodo, ubi passiva verbi forma aut non est in usu aut infrequentior est, eius vicem obtineat ἔχειν et λαβεῖν habens nomen ab eo verbo derivatum aut cognatum. Non facile dicitur αἰτιᾶσθαι pro accusari, sed αἰτίαν ἔχειν, sic λόγον ἔχειν, ἔχειν ὄνειδος, ἔπαινον ἔχειν, ψόγον ἔχειν, τιμὴν ἔχειν, alia permulta. In aoristis λαβεῖν ponitur et αἰτίαν λαβεῖν est idem atque αἰτιαθῆναι, quemadmodum dicitur ζημίαν λαβεῖν, κακὸν λαβεῖν, ψόγον, ἔπαινον, πληγὰς λαβεῖν, τραύματα, ὑπόπια, δόξαν λαβεῖν, ut in ISOCRATIS oratione *de Pace* §. 23, ἦν δὲ μεταβαλόμεθα τὸν τρόπον καὶ δόξαν βελτίῳ λάβωμεν et alibi, unde emendandus ΧΕΝΟΡΡΟΝ in *Hierone* 2, 15. δόξαν λαμπρὰν ἀναλαμβάνουσι imo vero λαμβάνουσι, non enim pristinam recipere sed novam consequi dicuntur. Sic igitur LUCIANUS ἔγκλημα λαβεῖν posuerat, quemadmodum LYSIAS 12, 57. αἰτίαν λαβόντες et ΘΥΣΥΔΙΔΕΣ VI. 60. ὁ δῆμος χαλεπὸς ἦν ἐς τοὺς περὶ τῶν μουσικῶν αἰτίαν λαβόντας. Scribarum natio in permutandis λαβεῖν, λαθεῖν et παθεῖν ludere solet et minus suspicaces deludere. Verissime nuper BERGKIUS ARISTOPHANI pro λαβεῖν suum λαθεῖν reddidit in *Ecclesiaz.* vs. 26.

Ex ARISTOPHANE in integrum restituendum est quod legitur 46, 35. καὶ πάντες ἐπιτρίψονται αὐτῇ διαλεκτικῇ. Idem vulnus librarii Comico inflixerunt in *Pace* vs. 245, ubi libri exhibent:

ὠ Μέγαρα, Μέγαρ', ὡς ἐπιτρίψεθ' αὐτίκα.

critici poëtae manum restituerunt. Dederat ARISTOPHANES

ὦ Μέγαρα, Μέγαρ', ὡς ἐπιτετρίψεθ' αὐτίκα,

et LUCIANUS πάντες ἐπιτετρίψονται. Simillima vitia saepe com-

missa sunt. In DEMOSTHENIS oratione de F. L. p. 432, 17. ὁ μὲν ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἠτιμῶνται, τούτῳ δ' ἀθῶν δώσει' εἶναι. Egregiam opem Parisinus S tulit, qui solus ἠτιμῶσεται ab interitu servavit. Eidem debetur p. 178, 21 pro πᾶς ὁ παρὼν φόβος λέλυται verissima lectio λελύσεται, quam alii in λυθήσεται corruperunt, adeo nihil quod rarum et exquisitum est homunciones non imperite attrahant et quod non capiunt impudenter refingunt. At non soli DEMOSTHENI hoc praesidium paratum est, proderit et aliis, si scienter utemur. Misere laborat THUCYDIDES IV. 28. λογιζομένοις ἢ Κλέωνος ἀπαλλαγῆσθαι ἢ σφαλεῖσι γνώμῃς Λακεδαιμονίους σφίσι χειρῶσασθαι, reponere κειρωσασθαι, id est κειρωμένους ἔσθαι et omnia sana esse senties. Iterum VII. 14. εἰ δὲ προσγενήσεται ἐν ἔτι τοῖς πολεμίοις — διαπολεμησεται αὐτοῖς ὁ πόλεμος, expunge ὁ πόλεμος et scribe διακεπολεμησεται, debellatum erit. Eadem plane medicina XENOPHONTIS locus sanandus est in Cygor. I. vi, 9. εἰ μὴ ἔξει ἢ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια καταλύσεται σου εὐθὺς ἢ ἀρχή, nou licet enim Graecis λύσομαι pro λυθήσομαι dicere. Perit forma, quam boni libri intactam servant VI, II, 37. οὗτοι δὲ ὄπλοφόρου τάξεως ἀπολελύσονται (alii ἀπολελαύσονται, ἀπολύσονται) et dixerat XENOPHON καταλεύσεται σου εὐθὺς ἢ ἀρχή, quod concitate dicitur, ut φράζε καὶ πεκράζεται et similia.

Vetus vitium et correctorum fallacias manifestas tenebis 38, 21 ISOGRATIS testimonio. Editur μέχρι τῆς οὐδὲ ῥηθῆναι δυναμένης εὐπρεπῶς νόσου κατώλισθῆν. In nonnullis pro εὐπρεπῶς scriptum est εὐπρεποῦς, quod abiiciunt omnes. Iniuria, ut demonstrabit locus ISOGRATIS, quam in rem suam convertit quisquis est huius libri auctor. In Panathenaico §. 266, p. 288 fin. legitur ἐπιγενομένου μοι νοσήματος ῥηθῆναι μὲν οὐκ εὐπρεποῦς, δυναμένου δ' ἀναιρεῖν ἐν τρισὶν ἢ τέτταρσιν ἡμέραις. Satisne manifesta est imitatio et scribarum temeritas δυναμένης εὐπρεπῶς de suo substituentium?

In eodem libro iuvabit deprehendisse aliud socordiae descriptentium argumentum § 19 (ἢ φύσις τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ) συνέξευξεν ἀλλήλοις θεσμὸν ἀνάγκης ὅσιον καταγράφασα μένειν ἐπὶ τῆς οἰκίας φύσεως ἐκάτερον. Qui hos Amores scripsit affectatum et calamistris inustum scribendi genus sequitur, nimis floridum et lenociniis verborum et sententiarum comutum et

omnino meretricium. Sophisticum acumen ubique sectatur sed non ut ineptiat et nihil dicat. Θεσμὸς ἀνάγκης θεῖος debetur scribis nihil cogitantibus, ipse dederat θεσμὸν ἀνάγκης θεῖον, ut apud PLATONEM est de Legibus XII. p. 957. C. ὁ θεῖος καὶ θαυμαστὸς νόμος, aut ne longe abeas apud ipsum §. 48. θεῖοις νόμοις ἐρισθὲν ἐκ διαδοχῆς ἐφ' ἡμᾶς καταβεβηκός. Quam saepe θεῖος et θεῖος confusa fuerint supra ostendimus. In PLATONIS Euthyphrone p. 6. D. vetus indicium est eiusdem rei in scholio ad verba: πάντα τὰ θεῖα ὅσα ἔσι: γράφεται καὶ ὅσα ὅσα ἔσι, quod necessarium est et receptum ab omnibus. Suspisor et apud ΧΕΝΟΡΗΟΝΤΕΜ τὸ θεῖον restituendum, ubi nunc τὸ θεῖον apparet. Locus est in Hellenicis IV. III, 20. προσελάσαντες τινες τῶν ἰκπέων λέγουσιν αὐτῷ (AGESILAO) ὅτι τῶν πολεμίων ὡς οὐδοήκοντα σὺν ὄπλοις ὑπὸ τῷ νεῦ εἰσι καὶ ἡρώτων τί χρῆ ποιεῖν. ὁ δὲ καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων ὄμως οὐκ ἐπελάθετο τοῦ θεῖου, diligenter videndum an τοῦ θεῖου sit rescribendum. In DIONE CHRYSOSTOMO III. p. 45. οὐδὲ τοὺς θεοὺς ἀναθήμασιν οὐδὲ θυσίαις οἶεται χαιρεῖν τῶν ἀδίκων ἀνδρῶν. παράνομον (codd. παρὰ μόνων) δὲ τῶν θεῶν προσιεσθαι τὰ δεδομένα, pro τῶν θεῶν corrigunt τῶν θεοφιλῶν, δικαίων, ἐσθλῶν, ἀγαθῶν, hoc ludere est, GEBLIUS τῶν θεῶν, hoc est emendare. In AESCHINIS oratione de F. L. p. 43, 27. τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τῆς στρατείας ταύτης θεῖαν καὶ δικαίαν ἀπεφηνάμεν εἶναι codex unus θεῖαν καὶ δικαίαν exhibet. Obiter e DEMOSTHENIS loco de F. L. p. 441, 8. δεῖ ἕκαστον ὑμῶν τὴν θεῖαν καὶ τὴν δικαίαν ψῆφον ὑπὲρ τῆς πατρίδος θέσθαι exime alterum τὴν, nam una haec ψῆφος est ferenda, non duae ἢ θεῖα καὶ ἢ δικαία. Vehementer afflixit eiusdemmodi error et plane perdidit iocum PLUTARCHI in VII sariensium convivio p. 152 d. ubi SOLON sic cavillatur AESOPUM: σὺ δὲ δεινὸς εἶ κοράκων ἐπαίειν καὶ κολοιῶν, τῆς δὲ σοῦ Φωνῆς οὐκ ἀκριβῶς ἐξακούεις. Vertunt: tuam ipsius vocem non accurate exaudis: quod in eos ipsos convenit dicere, qui sic verterunt. AESOPUS SOLONI videtur non satis intellexisse oraculum sibi datum:

εὐδαιμον πολλίσθρον ἐνὸς κήρυκος ἀκούειν

Redde APOLLINI ἀκούων et PLUTARCHO τῆς δὲ ΘΟΥ (θεοῦ) Φωνῆς οὐκ ἀκριβῶς ἐξακούεις. Vocabulum θεός a scribis omissum ad LUCIANUM me reducet. Editur 60, 6. ἦν δὲ τὸ ἐπὶ τούτῳ ὁ μὲν πάνυ ἀπιθανὸς ἐν τῇ ὑποκρίσει συναίρων ὄσον εἰκός ἐκ πολλοῦ ἐσκεμ-

μένα καὶ μεμελετημένα, εἰ καὶ ὅτι μάλις αἱ ἀναισχυντία οὔσα ἐπήμυνε καὶ χεῖρα ἔργε καὶ συνηγωνίζετο αὐτῷ, infelix est BEKKERI coniectura ἀναισχυντία σύντροφος οὔσα. Quid multa? excidit ΘC, ἡ ἀναισχυντία θεός οὔσα, ex notissimo proverbio θεός ἡ ἀνάδεια ZENOB. IV. 36. et MENANDRI loco apud STORAEUM Floril. XXXII. 7:

ὃ μεγίστη τῶν θεῶν

νῦν οὔσ', 'Αναίδει', εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ.

δεῖ δὲ, τὸ κρατοῦν γὰρ νῦν νομίζεται θεός.

ubi corrigendum πᾶν pro νῦν, quamquam ne sic quidem habentis MENANDRI manum, quam solus, si quid iudico, nobis servavit ARTEMIDORUS in *Omirocriticis* duobus locis II. 36 et 69.

τὸ κρατοῦν γὰρ πᾶν δύναμιν ἔχει θεοῦ.

Ex his igitur LUCIANUS tam acriter quam lepide hominem perstringit. Eadem opera vitium eximam LUCIANO in mentione Dei non multo melioris notae 59, 17. Ἀλέξανδρος ἡβουλήθη τὸν Ἡφαισίωνα καὶ θεὸν χειροτονῆσαι — εὐθὺς οὖν — βωμοὶ καὶ θυεῖαι καὶ ἱερτὰ τῷ καινῷ τούτῳ θεῷ ἐπετελοῦντο, et si quis subrideret ad haec aut non magna religione novissimum Deum coleret θάνατος ἐπέκειτο ἡ ζήμια. πόσους τοίνυν οἰδέμεθα, inquit, ἀπολαῦσαι τῆς Ἡφαισίωνος θειότητος, at Hephæstion iam erat una litoreula minus quam θεῖος et necesse est θεότητος corrigere. Librarius codicis A, cuius summa auctoritas habetur, quum haberet ob oculos θειότητος scriptum noto compendio (vide BASTII Tab. V. 15 et 16) lepidum caput dedit τῆς Ἡφαισίωνος θειότητος. contra scriba contemptissimi codicis G. veram lectionem θεότητος obtulit, quam nemo ab eo accipere dignatus est.

Ut aliorum loci emendati LUCIANO profuerunt sic contra PLATONI e LUCIANO subveniri poterit. Edebatur in *Icaromenippo* 46, 14. καὶ μὴν παρὰ σοὶ αὐτίκα μάλα τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν ἔχειν βασιλικόν, recte viderunt πάρα σοι verum esse. Quanto utilius etiam eandem medicinam adhibebimus PLATONI in *Phaedro* pag. 243. E. ποῦ δὴ μοι ὁ παῖς πρὸς δὲν ἔλεγον; — οὗτος παρὰ σοὶ μάλα πλησίον ἀεὶ πάρεσιν, ὅταν σὺ βούλη. Graecum est πάρεμι σοὶ non πάρεμι παρὰ σοὶ. Scribe πάρα σοὶ et apparebit quid sit verbo πάρεσιν faciendum.

Quoniam palaeographica attigimus subiiciam duas de genere hoc observationes, alteram novam, alteram novis exemplis sta-

bilitam. Quod legitur 39, 4. *ἐκεῖνο μὲν γε οὐκ ἐξηρήσομαι σε εἰ τὴν Καλάμιδος Σωσάνδραν τεθέασαι*, non est in usu *ἐξηρήσομαι* aut *ἐξηρόμην* nisi apud poëtas. SOPHOCLES dixit *ἐξηρήσομαι* eadem de causa, quamobrem *ἐξεπίσταμαι* tam saepe dicit: sententiae perinde est, metro non item. LUCIANUS et omnes *ἐρήσομαι* dicebant. Unde igitur molesta praepositio? Intelliges comparato loco simillimo 20, 48. *Χρυσίππῳ δὲ γε οὐκέτι ἐρήσομαι σε πόσα*. Nempe in codd. *τι* et *τρ* scribuntur uno ductu, qui tam similis est litterae *ξ* ut oculis discerni non possit utrum *ετι* an *εξ* sit scriptum, *εξ* an *ετρ*. Si quis hoc semel vidit aut mihi credet nullo negotio emendaturus est locum XENOPHONTIS in *Cyropaed.* III. 1, 21. *ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο καὶ οὐκ ἐξημπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας*, verbum *ἐξεμπεδούν* non est *Graecum* et hoc unico loco, infirmo tibicine, nititur. Emenda *οὐκέτι ἡμπέδου*. Apud THEUCYRIDEM IV, 28. *οὐκ ἔχων ὅπως τῶν εἰρημένων ἔτι ἐξαπαλλαγῆ, Ionibus et Tragicis relinquendum ἐξαπαλλάσσειν*, THEUCYRIDIS et *Allicis ἀπαλλαγῆναι* in ea re perpetuum est, praepositionem peperit dittographia. Haud scio an umquam ea labes plus attulerit detrimenti quam in suavissimo loco PLATONIS in *Phaedone* pag. 60. B. *ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαθίζομενος ἐπὶ τὴν κλίνην συνέκαμψέ τε τὸ σκέλος καὶ ἐξέτριψε τῇ χειρὶ καὶ τρίβων ἄμα ὡς ἄτοπον, ἔφη, ὦ ἄνδρες, κτῆ*. Aliud est *τριβεῖν*, aliud *ἐκτριβεῖν*, ut opinor. Dicitur a THEOPHRASTO in *Charact.* XII. 2. *ὁ μικροφιλότημος ἀναθεὶς δακτύλιον χαλκοῦν ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τοῦτον ἐκτριβεῖν στεφανῶν καὶ ἀλείφειν* (lege *ἄλειφω*) *ὀσημέραι*. At SOCRATES τὸ σκέλος ἔτριψε, quod *τρίβων ἄμα* satis confirmat. Scriba dubitans essetne scriptum *εξ* an *ετρ* maluit utrumque ponere.

Nemo umquam codices *Graecos* trivit aut codicum lectiones excussit, qui non saepissime viderit *α* et *ευ* non oculis sed mente et linguae peritia discerni oportere. In plerisque locis is error scriptorem plane contrarium facit dicentem quam quod dixerat et iocosum est videre quam nihil hoc scribas moveat, quam nihil hoc editores curent. Qui *εὔμορφος* fuerat reperte *ἄμορφος* fit, *ἀξύνετος* nullo labore *εὐξύνετος* redditur, *εὐσεβής* nullo suo delicto *ἀσεβής* perhibetur. Turpius etiam est si quod est *ἀσεβές* contra fas *εὐσεβές* esse putabitur. Ne hoc fiat cavendum est apud LUCIANUM 13, 13. *τὸ μὲν πρόγραμμα Φησι μὴ*

παριέναι εἶσω τῶν περιρραντηρίων ὕς μὴ καθαρὸς ἐς τὰς χεῖρας, ὁ δ' Ἰερεὺς αὐτὸς ἔστηκεν ἡμαγμένος καὶ ὡσπερ ὁ Κύκλωψ ἐκείνος ἀνατέμνων καὶ τὰ ἔγκρατα ἐξαίρων (scribe ἐξαιρῶν) καὶ καρδιουκῶν καὶ τὸ αἶμα τῶ βωμῶ περιχέων καὶ τί γὰρ οὐκ εὐσεβὲς ἐπιτελῶν; viden ἀσεβὲς verum esse? In eadem re scribæ titubarunt 14, 19. ubi alii ἀσεβέστερος, alii εὐσεβέστερος dederunt, et 40, 8. ubi ἀσεβῶς et εὐσεβῶς confunduntur, et alibi et passim in similibus, saepissime emendata, sat saepe acuto lectori ad emendandum relicta, de qua copia nunc unum exemplum delibabo AESCHYLII causa. In PHOTII *Lexico* legitur: Ὁκτώπαν ποταμὸν Διοχύλος διαπέπλευκε Νεανίσκοις. Nemo dicitur διαπλεῖν ποταμὸν pro διαπερᾶσαι, et non fuit umquam is fluvius in rerum natura, AESCHYLUS eum διαπέπλακεν ἐν Νεανίσκοις.

Non minus protritum est in omnibus libris scriptis vetustissimis, recentissimis, ε et αι imperitissime confundi et permisceri. Ex antiquo exemplari fluxit error in libris 12, 3. ubi est δικάσαι τισ ἄτην pro δίκασ ἐτισάτην. Vel ἡδαίων exhibent pro ἡδέων (37, 26) et παραναίων pro ἀδναίαν, παρανέων (9, 8, 2). Saepe gliscit error ulterius: Φέρω an Φαίω sit scribendum nostri est arbitrii, non scribarum. Sic φαίνομαι natum est ex βέομαι 49, 11. εὐδαιμονίζουσιν αὐτοὺς αἶματι φαίνομένους ὀρῶντες, veram scripturam βεομένους praestabunt hi loci: in hoc ipso dialogo § 38. ἦν ὀρῆς αὐτοὺς ἐπὶ τῶ βωμῶ αἶματι βεομένους, 10, 14, 5. εἰ βλέπειέν σε αἶματι βεόμενον, 33, 71. ὀρᾶν αἶματι βεομένους. Sic ἰδρῶτι βεόμενος legitur 16, 3. 20, 8 et 35, 11. Quemadmodum 26, 13. dissentiunt libri utrum φέροντα an φαίνοντα verum sit, sic olim est titubatum in PLUTARCHI *Nyma* 1. Editur τὰς δὲ νῦν φαίνομένας οὐκ ἀληθῶς συγκαίσθαι, edendum φερομένας, et in DIONYSIO *Halic.* XI. 62. οὐκ ἐν ἀπάσαις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς χρονογραφαῖς ἀμφότεραι φαίνονται, reponere φέρονται. In PLUTARCHI *Timoleonte* 27 lege παραφαίνομένου pro περιφερομένου, in *Bruto* 13. ἡ φροντίς ἐξέφερε scribitur pro ἐξέφαινε, in *Lycurgo* 11. ἐξέπεσε pervulgato errore pro ἐξέπαισε legitur. In nominibus propriis saepe vitiosae formae nimium patienter servantur, Κεκίνας in *Othone* 5, Κεννητῶν in *Romulo* 16, Κεκίλιος et Κεκίλια in *Demosthene* 3, *Lucullo* 1. Κοναίγειρος quamquam nomen habet παρὰ τὸ τὰς κύνας ἐγειρεῖν, tamen praeterquam apud poetas corrupto nomine circumambulat et apud alios

multos et in *Comparat. Aristidis et Catonis* 2. In vita *Alcibiadis* 22. Φηγεῖα dici sinunt, quem Φηγαῖα constet fuisse. Ne ἡμίμναια quidem retinent formam, sed adulterina ἡμίμνεα le-rantur in *Lycurgo* 12.

Novum errorum et vitiorum fontem aperiet emendatus locus in *Timone* 5, 45. ἀλλ' εὖγε ἐποίησεν ἀΦικόμενος, οἰμώζεται γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων. Quid huic loco desit et quo malo laboret apparebit si restitutus erit. Restitue igitur εὖ γε ἐποίησε πρῶτος ἀΦικόμενος. Cur exciderit πρῶτος facillimum dictu est. Una litterula extrita secum abstulit. Scriptum erat α' ἀΦικόμενος de more: α' significat εἰς, ἔν vel πρῶτος, πρῶτον, subinde et πρῶ-τερος, πρότερον, quamobrem tam saepe haec confusa videmus. Sic β' vel δύο vel δεύτερον, et caetera deinceps omnia. Omnium temporum haec consuetudo fuit et vel in antiquissimis libris hinc suscepti errores in reliquos propagati sunt. Ridemus monachum, qui *ATHENAEUM* describens pro πέντε καὶ εἴκοσι dedit κύρια, confundens κέ' et κε. *PHOTIUS* nunc male interpretatur ξύλον πρῶτον: τὸ βάρβαρον pro τὸ πρῶτον βάρβαρον (τὸ α' βάρβαρον), nec multo sanius in *BEKKERI Anecd.* I. pag. 420, 12. ἀπρόσωπα apparet pro primae personae (α' προσώπου). Ridicule in fronte *Lexici Photiani* scribitur Νικήτας ἄεδρος καὶ ἀνοτάριος, iniuria fit homini, qui fuit πρωτόεδρος καὶ πρωτονοτάριος. Apud *HE-SYCHIUM* ἐννέωρος: θέτης a multis est emendatum ἐνναέτης et magna est horum copia. Nunc unum πρῶτον tangan. In *ISOCRATIS Archidamo* § 76 confusa sunt σχολὴν ἄγειν, quod est in uvo optimo *Urbinate*, et σχολὴν πρῶτον ἄγειν quod reliquos obsidet; πρῶτον nihili est ex α' ἄγειν male prognatum. Contra e longo exilio revocandum in venustum *PLATONIS* locum in *Protagorae* initio pag. 309. Α. οὐ σὺ μέντοι Ὀμήρου ἐπαινήτης εἶ, δε ἔφη χαριεσάτην ἤβην εἶναι τοῦ ὑπηνήτου, ἣν νῦν Ἀλκιβιάδης ἔχει; neque hoc *HOMERUS* dixit et nemo tam caecus erit ut hoc umquam dicat. Neminem vidisse supplendum esse τοῦ πρῶτον ὑπηνήτου, ut apud poetam est et res ipsa clamat. Infelix α' in iisdem verbis male acceptum est apud *ARLIAN.* V. H. X. 18. τῷ Δάφνιδι Νύμφη ὠμίλησε καλῶ ὄντι καὶ νέῳ καὶ πρῶτῳ ὑπη-νήτῃ, ἐνθα τοῦ χρόνου ἡ χαριεσάτη ἐστὶν ἤβη τῶν καλῶν μαιρακίων, ὡς που φησι καὶ Ὀμηρος. *FABER* satis leviter πρῶτως *ARLIANO* obtrudit. *PERIZONIUS* πρῶτῳ ita tuetur ut pigeat poeniteatque

summum virum, incomparabilem in aliis, in hanc palaestram imperitum descendere et ἀσχημονεῖν. καὶ α' ὑπηγήτην in libris fuisse apparet. Dicerem e scholiasta PLATONIS ad h. l. (ubi est alio errore πρώτος ὑπηγήτης) apparere ita olim in libris fuisse, nisi hoc esset lucernam accendere ut alicui solem ostendas.

Suspicio eandem labem inesse in verbis legis, quam DEMOSTHENES affert in *Aristocrateia* p. 629, 21. ὡς ἐν ἄξονι ἀγορεύει (ὁ Σόλων). Quoniam SOLONIS ἄξονες commemorantur, repetita litera α' ἄξονι i. e. πρώτῳ ἄξονι verum videtur. Non alias mihi huius rei recordatio plus profuit quam in fragmento SOPHILI apud ATHEN. XIV. p. 640. D.

Ἦδὺ γε μετ' ἀνδρῶν ἐσιν Ἑλλήνων ἀεὶ
 συνάγειν. τὸ χρῆμα χάριεν. οὐχὶ ἴ δύο
 κυάθους, ἀνεβόησέν τις, ὑπόχει. κωμάσαι.
 πρὸς τὴν Ταναγραρικὴν δεῖ γάρ.

DOBRAEUM destituit felix ingenium, quum crederet verum esse οὐ Χλου δέκα κυάθους — ἐπίχει, quae MEINEKIUS probata recepit. In unico Codice Marciano est χαρίεν οὐχι Β. et ὑποχεικωμάσαι: in his latet ὑποχεῖς κωμάσαι (non satis distinctis ut saepe K et IC), in illis οὐχι IB id est οὐχι δώδεκα Κυάθους, ἀνεβόησέν τις, ὑποχεῖς. Egregiam opem fert MENANDER ATHENAEI X. pag. 431. C.

Ὅκτώ τις ὑποχεῖν ἀνεβόα καὶ δώδεκα
 κυάθους,

nempe ὁ οἰνοχόος solet ὑποχεῖν τὸν οἶνον, deinde τὸ ὕδωρ ἐπιχεῖν. In οὐχι ὑποχεῖς; futurum babes quo arguitur DINDORFII error ad STEPHANUM annotantis v. ὑποχέω »futuri, quod ὑποχεῶ foret, exempla non exstant," forma χεῶ barbara est et Alexandrinis debetur. Χέω et χέομαι et composita omnia habent futurum eiusdem formae, cuius rei multa nova exempla alias proferam.

Non possum non uno quidem exemplo frequentissimum aperire errorem, quo libri Graeci, vel sic iam satis multi, librarium socordia inutiliter augeantur, qui pro primo undecimum, pro sexto decimum sextum et ita deinceps laudare solent. Ostendam in eo loco, ubi ea res caeterum satis innoxia mirifice doctos homines ludificata est. In fragmentis Historicorum Graecorum MULLERI II. p. 85 de pugna ad Coronaeam in bello sacro

Phocensi dicit EUSTRATIUS: ἰσοροῦσι περὶ μάχης Κηφισόδωρος ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου, pugnatum est bello fere medio, unde patet narrationem Cephisodori fuisse uberrimam, observante MULLERO. Contraham in brevis: ἐν τῇβ̄ significat ἐν τῇ δευτέρῃ, at scribae ἐν τῇ ἰβ̄ male iungentes decem libros de suo subinde addunt, quos nemo vidit et nemo videbit.

Ad LUCIANUM ita revertar, ut ei alterum vitium eiusdem generis eximam 70, 7. καλῶς ἔχειν ἔδωκε μοι διανείμματα τοῖς παισὶν οὗσι τὴν ἀρχὴν αὐτὸν εὐωχεῖσθαι, tamdiu οὗσι nihil significabit donec γ' praemiseris i. e. τρισὶν οὗσιν. Contra in re eadem absurde εἰς legitur ibid. §. 25 ἐγὼ μὲν κάλαι βασιλεὺς ὦν πέπαυμαι εἰς ὦν τοῖς παισὶ διανείμας τὴν ἀρχὴν pro εἰς ὦν IACOBIUS εὖ ποιῶν, BEKKERUS clam deletit. Verum olim vidit HIRSCHIGIUS, qui in ΘΙCΩN agnovit ἐκῶν. Notissimum est quam saepe K et IC confusa fuerint. In LUCIANO Σκίθεα et Σισύθεα permutata videntur 72. 12. ἴσασθαι et κτᾶσθαι, ἄρκτος et ἀρισος, λαίσωνες pro λάκωνες, ἄκωπον et Αἰσωπον, σκύφος et Σίσυφος, κεισιβδηλευμένοι et κεκιβδηλευμένοι, συνεριστικός et συνερπτικός, πλεῖσος et πλεκτός in libris stolide permutari docebit PORSONUS in DOBRAKI Aristophanicis pag. 241. Multa huius rei exempla saepe vidi, non vidi umquam insignius quam in SCYLACIS *Periplo* (Tom. I. p. 25 in *Geographis Minoribus* HUDSONI), ubi est Ὀλιζῶν, Ἰσαι λιμὴν pro Ὀλιζῶν καὶ λιμὴν, ut SCYLACI solemne est scribere. Hinc ubique nostri arbitrii est utrum εἰς an ἐκ sit scribendum. Saepe ingravescit malum et IC ex K natum nova corruptela deformatur, aut vicina concipiunt vitium et periculum est ne antiqua scriptura sine vestigio pereat. Apud POLYBIUM p. 1037, 9. BEKKERI nominatur Κρυφῶν, idem LIVIO ΕΡΟΡΟΝ audit XLIV. 24, 27, 28. Reddatur Ἱεροφῶν POLYBIO, LIVIO HIEROPHON. Supra Ἐκιδῶρου notavimus pro Εἰσιδῶρου, Ἱσιδῶρου et ad HYPREIDEM ἀκτιαίων pro αἰστιαίων i. e. Ἐσιαίων, (quocum obiter compara POLYBIUM Tom. III. p. 244. CASAEUB. περὶ τῆς Ἡραϊῶν πόλεως, cod. κρεῶν in quo latet Ἡραιῶν. Apud STERH. Byz. v. Κυδαθηναίον ΜΕΙΝΕΚΙUS male edidit ἐκ Κυδαθηναίων pro Codicis scriptura Κυδαθηναίων in quo Κυδαθηναίων suberat cf. v. Στειριά). In DIONE CHRYSOSTOMO orat. XXXIII. p. 396, 21. ἄκυρον irrepsit pro αἰσχρόν. In ΑLCIPHRONE deprehendimus δεκτός (ΔΘICTOC) pro ACTΘIOC quintuplici vitio scriptum. In

LUCIANO 88, 15. Δωρίς τέθνηκεν in omnibus libris depravatum est in δωρικὸν ἦκεν, quod feliciter sanavit C. F. HERMANNUS. ICONHKEN triplici vitio natum e ΤΕΘΝΗΚΕΝ et unum C periit ut in EUBULI fragmento apud ATHEN. III. p. 108. B.

δμοῦ δὲ τευθίς καὶ Φαληρίς ἡ κόρη
pro Φαληρικὴ κόρη, quam DALECAMPUS revocavit. Cf. ATHEN. IV. p. 135. a. VII. p. 283. In TELECLIDIS fragmento:

ἀλλ' ὃ πάντων ἀσῶν λῶσοι σείσαι καὶ προσκαλέσασθαι
qui Codicum scripturas amant pro ἀσῶν PORSONI retinebunt δὲ τῶν, quod est ap. PHOTIUM v. σείσαι. Omnino permulta sunt passim in LUCIANI scriptis indicia litterarum uncialium perinepte confusarum, veluti 39, 24. οὐ μάλωπα pro θυμάλωπα, 38, 19. ὄσιον pro θεῖον, 39, 8. τὸ βλέφαρον pro ἰοβλέφαρον, 66, 34. κατέλεξε pro κατέαξε, 67, 5, 1. ἀσεβῆ pro Λεσβίαν, 67, 14, 4. ἔγημεν pro ἔτη μὲν, 19, 6. ὠδέ ποθ' pro ὠ δέσποθ', ibid. εἰ τὸ φιλεῖν pro εἶτ' ὀφείλειν, et similia multa, quae utiliter iuvenes notabunt et colligent, in eodem morbo praesens auxilium allatura. IC et K iterum confusa fuerunt 75, 4. ubi σιωπῆς et σκοπῆς de loco certant. Saepe in his aut I perit aut C: qui recte Κτησικλῆς appellatur a DIODORO SICULO, eum nunc XENOPHON Hellen. VI. II, 10. Στησικλέα videtur dicere: πέμπουσι Στησικλέα. Viden unum i incuria neglectum et ICτησικλέα rescribendum? Simili errore nonnumquam κατασῆσασθαι scribitur ubi κατακῆσασθαι verum et necessarium est. Sic HERODOTO VIII. 105. δς τὴν ζοὴν κατεσῆσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων reddiderim κατεκῆσατο. In ISOCRATIS Panegyrico § 182. ἐκ τῶν ἀλλοτρίων μεγάλους πλοῦτους κατασῆσασθαι solus Urbinas, ut solet, oratoris manum servat κατακῆσασθαι. Non constat sibi optimus liber §. 62. οἱ πρόγονοι τοσαύτην εὐδαιμονίαν κατεσῆσαντο exhibens cum caeteris, ubi repono κατεκῆσαντο. Contra recte apud HARROCRATIONEM v. μετοίκιον pro τὴν οἰκῆσιν αὐτόθι κατακῆσάμενος DINDORFIUS de SAUPPII coniectura κατασῆσάμενος recepit.

Quemadmodum in his perpetuo scribae hallucinantur sic subinde δειξω et δόξω, ἔδοξα et ἔδειξα, δεδείχθαι et δεδόχθαι susque deque habuerunt. Videbis in ISOCRATIS Panegyrico § 90. δόξειν et δειξεῖν permixta. In LYSIA 12, 53. ὡς ἀμφοτέροι ἔδοξαν sensu vacuum est, aut ἔδειξαν verum est, aut ἔδειξαμεν, quod GEBLIUS coniecit. Apud LUCIANUM 24, 2. contrarius error est:

ἐπὶ τῷ μνήματι, ὅθεν ἔδειξεν ἡ Δημαινέτη προελθόντα αὐτὸν ἐν-
 τείλασθαι τὰ περὶ τοῦ οἴνου. Soloeca oratio est et non satis per-
 spicua. Corrige ἔδοξεν, id est in somnio vidit. Tritum est δοκεῖν
 de somniantibus, vide PIERSON. ad AELIUM HERODIANUM post MOE-
 RIDEM p. 434. sed alia forma veteres, alia LUCIANUS et aequales
 utebantur.

ἔδοξάτην μοι τῶ δὲ ἡκείρω μολεῖν.

aut

ἔδοξάτην μοι δύο γυναῖκ' εὐείμονε

— — — εἰς ὄψιν μολεῖν.

aut ἔδοξ' ἰδεῖν, ἔδοκουν ἑρᾶν veterum sunt, sequiorum ἔδοξα δύο
 γυναῖκάς μοι προσελθεῖν, ut in hoc ipso loco LUCIANUS scripserat
 paullo ante ἔδοξεν ἡ Ἀρχιτέλους γυνὴ ἐπιστάνα οἱ τὸν Σκύθην
 κελεῦσαι εἰπεῖν Ἀθηναίοις κτῆ., quod satis nostram rationem
 confirmat.

Qui LUCIANUM diligenter cum Antiquis, quos imitatur, compa-
 rabit et librorum scripturas in singulis excutiet et aestimabit
 et ad Grammaticorum testimonia exiget et poetarum locos
 metro stabiliore adhibebit, brevi intelliget quidquid scribarum
 captum superat, quidquid exquisitoris dictionis aut elocutionis
 servabant veteres, Graeculi dudum amiserant, raro illaessum et
 inviolatum ex istorum manibus elabi, sed vel refingi ad novam
 loquendi consuetudinem et componendi usum, vel prorsus de-
 leri et obliterari substitutis noviciis formis aut verbis, vel one-
 rari interpretamentis et insulsis additamentis impediri. Sic
 pars antiquae linguae disperiit, pars aegra et inquinata circum-
 fertur: quod verum est et sanum in ingenti librorum numero
 et testium utcumque dissentientium multitudine subinde tenui-
 bus sed certis vestigiis indagari potest et ubi semel rectam
 viam sis ingressus quod periisse videbatur renasci potest ex
 certa analogia, aut ex antiquissimis corruptelis, quas nemo ite-
 rum attrahat, aut ex poetae loco aut e Grammatico in lucem
 revocari. Quorsum haec? ut LUCIANO restituam antiquas quas-
 dam formas, quas sedulo Graeculi pro captu suo ubique et illi
 et caeteris omnibus exemerunt. Verbum χρεῖω penultima longa,
 (unde χρεῖω hic illic apparet), habuit olim formam unam om-
 nibus usitatam κέχρισμαι. Producta penultima respuit σ, quod
 sequiores insererunt, κέχρισμαι dicentes, quod tam pravum
 est atque κεδνίσμαι. Καχρισμένος, κεκομισμένος Graeca sunt ut

τετιμένος: iidem ἐχρίσθην dicebant et χριστός, sed χρίμα. Quid quid horum attigerunt Graeculi, induitur novicia forma, κέχρισμαι et κεκόνισμαι dare solent, ut χρίσμα. Κέχρισμαι elabitur et certae analogiae honos constat, ubi veteres scribae noto errore ei substituerunt κέχρημαι, quod factum est in CALLIMACHI *Ἦμνηο* in *Dianam* vs. 69:

ἔρχεται Ἑρμείης σποδιῆ κεχρημένος αἰθῆ

ubi longa et accurata HEMSTERHUSII annotatio neminem deterrebit quo minus κεχρημένος rescribat. Diversissima sunt quae vir magnus accumulatur. Quid huic notioni commune est cum χρῆσθαι Φύσει, ἐμπορίᾳ, βίῳ ληστρικῶ, ξυμφορᾷ, ἀτυχίᾳ, ναυαγίᾳ, χειμῶνι, οὐρίῳ πνεύματι et similibus? nihil prorsus. Aliud est uti oleo, fuligine, unguento, aliud ungi et oblini, χρῆσθαι ἐλαίῳ, ἀσβόλω, μύρῳ et χρίσθαι. Permovit auctoritas viri SINTENISII, ut in PLUTARCHI *Οίσιονε* cap. 1 futilem lectionem ἀσβόλω χρησάμενον verissimae, quam REISKIUS repperit, χρισάμενον anteponeret, quem nemo sequetur. Χρίμα bis servatum est in eiusdem *Ἦμνηο* εἰς *λουτρὰ τῆς Παλλάδος* vs. 16:

οὐ γὰρ Ἀθαναία χρίματα μικτὰ Φιλεῖ

et 26. ubi iam apparent interpolatores. DRACO STRATONICENSIS *de metris poëticis* scribens et de syllabarum quantitate, (cuius rei pauci sunt quam DRACO imperitiores) p. 96, 17. *HEM. χρίσματα* in hoc loco ostentat. In ATHENAEI codice, (quem habemus unicum ex optimo et veterrimo descriptum, sed ab eo librario, quo non novi alium stolidiorem) κέχρισμαι nonnumquam evasit et χρίμα, vide EUBULI locum XIII. p. 557 f. ACHAEI p. 689. MAGNETIS p. 690. Apud HERODOTUM IV. 195 optime legitur *περῶσι δριθῶν κεχρημένοισι πίσση*. In ARISTOPHANIS fragmento apud STOBAEUM *Floril.* CXXI. 18. conclamatus locus vs. 7. *προὔκειμεθ' οὐδ' ἂν κατακεκριμένοι* in integrum restitui mihi posse videtur si scripseris:

προὔκειμεθ' οὐδὲ βακκάρει κεχρημένοι.

comparato I. I. MAGNETIS *βακκάρει κεχρημένοι*. In caeteris fere κέχρισμαι et χρίμα oblitterata sunt, ἀσφάλτῳ κεχρισμένοι habemus in *Cyropaedia* VII. v, 22. et ἐκέχριστο VII. 1, 2. et in *Symposio* II. 5. *πόθεν ἂν τις τοῦτο τὸ χρίσμα λάβοι*; Nihil horum genuinum est, sed quomodo in EUBULI versiculo, quem supra indicavimus, *συκαμίνῳ τὰς γνάθους κεχρημένοι*, EUSTATHIUS

et apographa κεχρισμένοι habent, sic XENOPHONTI et aliis veterum, ubi κέχρισμαι scribitur, labes adpersa est a Graeculis, et χρίμα in Symposii loco et alibi reponendum, quod iterum salvum abiit apud PHILOXENUM ATHENARI IX. p. 409 χρίματά τ' ἀμβροσιόδμα. Caeterum discrimen inter κεχρίσθαι et κεχερέσθαι, quod PHRYNICHUS commemorat in BEKKERI *Anecd.* I. p. 46, commenticium est. Unum atque idem verbum est et scriptura κέχρειμαι et κεχερέσθαι, ut χρείειν, ut μαλλκείειν, ut βεινεῖν, νεύειν, εἰλλείν, alia sexcenta, debetur iis, qui constanter i productum ita scribebant. Apud LUCIANUM quoque 70, 2. ἀσβόλω κεχρισμένον τὸ πρόσωπον ad veterum usum refingendum esse censeo.

Prorsus eodem modo, quo in κέχριμαι vidimus, Graeculi grassantur in κενόνιμαι. Ut χρίω sic κονίω penultima longa unice vera et proba forma est, unde κενόνιμαι, κενόνιτο, κεconiμένος, quidquid scribae moliuntur, sola Graeca sunt, et κενόνισμαι, κενόνιστο, κεconiσμένος ex veteribus quidem et probatis scriptoribus undique sunt furcis expellenda. Ut κέχρημαι sic κενόνημαι in libris servavit intus bonam formam. Κονίζω nihil est, a Grammaticis fictum ut ἀλίζω, ἀμφιέζω, σκαίνω, χύω, ἀγάζω, αἰσθομαι, ἀλώ (pro αἰρῶ ex ἀλίσκομαι repetitum, GRAMMAT. BEKKERI *Anecd.* I. p. 123), ἀνθησσῶ, ὀριγνῶ, πυθάνω, πρειδῶ ἀντὶ τοῦ προνοῶ, προσιθῶ, σφήλω, haec omnia praeter quatuor prima idem BEKKERI Grammaticus bona fide pro Graecis affert. BEKKERUS ipse in ISOCRATIS *Nicocle* § 5 pro αἰσθάνονται alias res agens ex codice G recepit αἰσθονται. Eiusdem farinae est διαβύνομαι, quod nimium patienter ferunt in HERODOTO II. 96, τὸ πηδάλιον διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται pro διαβυνέται, namque in usu erat βυνῶ, βύσω, ξβυσα, βέβυσμαι, unde βύζην (pro βύσδη), ut κυνῶ, κύσω, ξκυσα. Lexicographis debentur formae ἀναδάζομαι, διαδάζομαι simil. pro quibus Graeci ἀναδαιομαι cel. dicebant, ut in Oraculo apud HEROD. IV. 159:

ὅς δέ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὕσερον ἔλθῃ

γᾶς ἀναδαιομένας μετὰ οἷ ποκά Φαμι μελήσειν.

ubi corrige Λιβύαν et μελησεῖν, namque δωρίσθεν ποτέοικε, δοκῶ, τοῖς Δωριέεσσι. Iisdem ἀναπλήθω acceptum referimus pro ἀναπίμπλημι et alia e fallaci analogia contra usum dicendi ficta, in qua re saepissime Graeci sequiores impingunt. Forma ἀλώ,

quam futilis Grammaticus ex ἀλώσομαι extulit, non multo melior est ἀλίσκω, qua ANTIPATER SIDONIUS abutitur in *Anthol. Gr. T. II. p. 6.*

Εὐαγόρας δ' ὦν χαλκὸς ἄτερ δόλου αὐτὸς ἀλίσκει.

Eiusdemmodi est futurum ὀμῶσω ex ἄμοσα male natum. STRATO in *Anthol. T. III. p. 78:*

δέξομ' ἐγὼ μελάθροισ, οὐ μὰ τὸν — οὐκ ὀμῶσω.

eadem forma abutitur PLUTARCHUS in *Cicerone* 23. προήλθεν ὀμῶσων, estque adeo reponenda in *Mario* 29. Simillimo errore PLUTARCHUS ex ἀμφίεσαι extulit ἀμφιέζειν in *C. Graccho* 2 et ἐ νίψαι νίπτειν in *Theseo* 10. Pervulgatum iam olim erat vitium, quo ὀφλεῖν et ὀφλών apud *Atticos* pro ὀφλεῖν et ὀφλών legebatur: hinc Graeculi coeperunt ὀφλω, εἰς, εἰ dicere, et *docti*, si Musis placet, *Grammatici* errorem alebant. Ἀπολλωνίδης ὁ Νικαεὺς ἐν ὑπομνήματι περὶ παραπροσβείας Δημοσθένους (teste AMMONIO de *D. V. v. ὀφλει*) annotavit: ὀφλει μὲν τις ἐπὶ καταδίκη κτέ. ὀφλισκάνει dicendum esse neque cogitat homo, neque fortasse sciebat. Venia igitur dari poterit DIONI CHRYSOSTOMO, qui in orat. XXXI. p. 355 ὀφλουσιν et 356. ὀφλετε sibi credidit dicere licere, sed ita ne umquam nos Dio, neque APOLLONIDES quidquam, quod aliunde non sit satis certum, sibi credere postulent. Etiam qui haec mihi dabunt et turpiter a *Graecis* erratum esse agnoscent, reclamabunt si eiusdemmodi vitium ab AESCHYLO commissum esse dixerō. At ipsi viderint quemadmodum poetam ab eo crinine defendant in *Choëphoris* vs. 680:

ἐπαίπερ ἄλλως, ὧ ξέν', εἰς Ἄργος κίεις.

ἔκιοι enim olim in usu fuit et κίων, κίω pro ἔρχομαι non est melioris notae quam ὀφλω. Sic igitur, ut redeam unde digressus sum, κονίζω nihili est, temere fictum e κονίωμα et similibus, neque alios testes habet quam fuitiles *Grammaticos* sequioris aetatis: at istis scribae obtemperant et in *Homæi* codicibus κονίσσουσι, ἐκόνισσε, κελόνισο κάρη hinc inoleverunt. Hinc si quando κεκονιμένος apparebat κεκονισμένος eius locum occupavit, ut in *ARISTOPHANIS Ecclesiæ*. 291. ἤκη κεκονιμένος, ubi *Ravennas*, qui saepe bonas lectiones servat solus; cum deterrimo quoque κελονισμένος obtulit. Plura dabunt BUTTMANNUS et οὐμν DENDORFIO STEPHANUS, unde haec stabiliantur. Quod e Πηλωνε afferunt μέλλουσαι κονιῖσθαι corrige κονίεσθαι, quod melius ὑποκονίεσθαι

dicitur, ut in lepidissimo versiculo, qui hæc PLUTARCHI verbis male assumtis elumbis et inelegans incedit in *Ρομπείο* 53. εὐθὺς ἦν εἰπεῖν τὸ κωμικόν,

ὡς ἄτερος πρὸς τὸν ἕτερον ὑπαλεφέται
τὸ χεῖρ' θ' ὑποκνίεται.

bellissimus sane senarius. Restitue: τὸ κωμικὸν ὡς ἄτερος πρὸς τὸν ἕτερον

ὑπαλεφέται τὸ χεῖρ' θ' ὑποκνίεται.

qui AMSTORHANE et CRATINO dignus est. *Κεκοινμένος* apud LUCIANUM est 4, 43. 8, 24, 1, ubi *κεκοινμένος* non plane abest et 16, 3, ubi in cod. D. *κεκοινσμένος* apparet. Ad primum locum quod HEMSTERHUISIUS annotavit: *perinde est. utrum probes κεκοινμένος an κεκοινσμένος* neminem movebit. Utiliora idem adscripsit de confusione inter *κεκοινμένος* et *κεκοινσμένος*. Cf. *Inll.* ad HESYCH. in v. In SUIDA v. *κεκοινμένος* eximius codex Vossianus, qui mihi hæc scribenti ob oculos est, hæc hexametrum exhibet:

ἀλλὰ σιδηρέου κεκοινσμένη ἐκ ποθέμοιο

et mox bis *βεκοινσθαι* pro *κεκοινσθαι*. Næ qui codicibus et scribis aliquid tribuunt, cautius semper absentes admirabuntur. In THEOCRITO I. 29. *κισσὸς ἐλιχρῶσα κεκοινσμένος an κεκοινσμένος* scribas perinde est, quia utraque lectio nauci non est. Intelligerem *κεκυλισμένος* ut *τέφανοι κυλισοί* dicuntur apud ΑΤΤΗΝΑΙΕΥΜ XV. p. 678 sq. ubi duo EUBULI fragmenta: *περιφορᾶς κυκλούμενος Ὡσπερ κυλισὸς τέφανος, et περὶ σῶμα συνίλλεται* (sic leg. pro *συνίλλεται*) *Κισσὸς ὅπως καλάμῳ περιφύεται* mihi quidem omnem propæmodum dubitationem exemerunt.

Tertium exemplum est verbi antiqui omnibus propæmodum locis ad hunc diem depravati *μακλίω* penultima producta, unde *μακλείων* primum natum est, deinde *μακλειῶν* et *μακλιῶν* et *μακλιῶν* et *μαλακίῶν*, *μαλακίῶν*, *μαλακίῶν*, *μαλακίῶν*, quorum nihil sanum est. Vel ipsa analogia *μακλίω* soluta probum esse evincit et antiquum, confirmant testes meliores et integriorum, quo facto caeteri cum famæ detrimento suas quisquillas sibi habent. Iuvat in illo verbo ostendere quam difficulter emergant prisca vocabula, obsoleta et paucis intellecta. DEMOSTRANES dixerat p. 120, 7. *μέλλομεν καὶ μακλίωμεν*, non est vola nec vestigiū in codd., qui omnes *μακλακίζομεθα* habent, manifestam inter-

polationem, ne sensu quidem satis idoneo et ad sententiam apto. Μαλακίζεσθαι et μαλακόν τι ἐνδοῦναι dicitur qui de priore studio, acrimonia, vehementia, ardore remittit et quum acrius agere instituisset nunc segnior sit agitque remissius. At non hoc dicit Orator: inertes desiderare clamat cives suos, nihil agere, τάρπε in maximis ΠΗΛΙΠΠΙ iniuriis. Survavit nobis verbum acre ΗΑΡΡΟΧΑΤΙΟΝ, cui scribae μαλακίμεν affricuerunt. ΑΝΣΧΥΛΙ locus, quo mittitur, partim evasit: ἀμμήτι μαλακίων ποδί, nam quod docti homines corrigunt:

Ἐλα δὲ καὶ ἀμμήτι μαλακίων ποδί

non viderunt haec inter se pugnare. Docti Grammatici, qui λέξεις considerunt, sedulo μαλακίειν interpretati sunt, sed cum multiplica infortunio reliquiae veterum λέξεων ad nos pervenerunt. ΗΕΝΣΧΥΛΙΟΥS duos auctores sequitur. Ex altero descripsit μαλακίειν: τὸ ὑπὸ ψύχους ἀνεσπῶσθαι τὰς χεῖρας, ex altero μαλακίετον: μαλακῶς καὶ ἀσθενῶς ἔχετον, ἐπισικῶς δὲ τοὺς ὑπὸ κρύους κεκρηκῶτας (lege κατεσκληκῶτας) μαλακίην λέγουσι. ΠΡΟΤΙΟΥS item e duobus Λέξιαι μαλακίειν, deinde μαλακίην interpretatur. ΠΗΡΥΜΕΧΟΥS ΒΗΚΚΕΡΙ Αποσδ. I. p. 81. μαλακίην attulit. ΝΙΣΑΝΔΕΡ ἐν γλώσσαις (apud SCHOLIAST. ΝΙΣ. Τηρίας. vs. 382) τὴν μάλακην Φησὶ βίγος περὶ τοὺς πόδας καὶ χεῖρας καὶ ὑποδήματα τίθησι:

πνεύματος ἀργαλέοιο πόνοιό τε μαλακίοντες

id est μαλακίοντες. Quia Grammaticus non calceos ponit sed exempla, pro ὑποδήματα corrige sodes ὑποδηματι. Hinc satis tuto ARATO in Phaenomenis vs. 294 suam manam restitues, si scripseris:

τότε δὲ κρύος ἐκ Διός ἐστι

ναύτη μαλακίοντι κακώτερον.

pro vulgata μαλακίδωντι et HESIMDO in O. et D. vs. 628. λυγρὸν μαλακίοντες pro μαλακίδωντες. Satis etiam certum est in XENOPHONTIS libello de Venatione v, 2. pro αἱ κύνες μαλακίωσαι τὰς βίνας οὐ δύνανται αἰσθάνεσθαι rescribendum esse μαλακίουσαι. Arripuit hoc verbum ΑΒΕΛΙΑΝΟΥS, perineptus scriptor librorum de Natura Animalium, huiusmodi vocabula venari solitus quibus orationem tamquam gemmis distinguat. Quater usus est, toties scribae inquinaverunt. I. 32. μαλακίει. V. 12. μαλακίει. IX. 4. μαλακίειν. IX. 16. μαλακίουσαν, pro μαλακίαι, μαλακίειν

et μαλκίουσαν. Arripuerat apud LUCIANUM *Lexiphanes* 34, 2. at in eodem scopulo adhaesit: ἰδὼ θαμὰ καὶ μαλκίῳ τὸ σῶμα DINDORFIUS dedit, quod in libris est μαλακίῳ retinuit BEKKERUS. Repone μαλκίῳ, quod eiusdem formae est atque ἰδὼ, κοινῶ, μηνίῳ, χρίῳ, in quibus omnibus penultima producitur. Sequiores pro his ἰδροῦν, κοινορτοῦν, μηνιᾶν, ἀλείφειν, dicebant et μαλκίειν disperiit. Si quando in libris offenderent, mulcabant ut vidimus utque solebant μηνίειν attractare, suum μηνιᾶν antiquioribus obtrudentes, quale est quod ex APOLLONIO RHODIO afferunt II. 247. τῷ τοι μέγα μηνιδῶσι pro μηνίουσι, quod solum veteribus in usu fuit. In multis alijs verbis formas veteres nova lingua producebat, non σκάλλω sed ἰσκαλεύω dicebant, κλαδεύειν pro κλαῶν. λεπίζειν pro λέπειν, ἀροτριᾶν pro ἀροῦν, δεσμεύειν pro δεῖν, εἰλεῖν pro ἴλλειν, σαροῦν pro σαίρειν, σμήχειν pro σμῆν, κνήθειν pro κνήν, νήχεσθαι pro νεῖν, ἀλήθειν pro ἀλεῖν, in cuius verbi perfecto certa auctoritate constituendo hanc disputationem absolvam. Utrum ἀλλήλεμαι an ἀλλήλεσμαι verius sit dubitatur. Analogia non est una et simplex: dicitur ἐλλάμαι, ἀρήρομαι, sed κατεδήδεσμαι, quemadmodum κέχριμαι, κέκνημι, sed κυλῖσαι habet perfectum κεύλισμαι, πρίειν priore longa πέπρισμαι. In THUCYDIDE IV. 26. εἰσάγειν σῖτον ἀλληλεμένον, alii testes ἀλληλεσμένον tuentur: in HERODOTO VII, 25. σῖτος δὲ σφισι πολλὰς ἐφόστα ἐκ τῆς Ἀσίης ἀλληλεσμένος nihil discrepant libri. Dirimet hanc litem poëta, qui certa correctione emendatus hanc referet gratiam. Locus est AMPHIDIIS apud ATTIKONUM XIV. p. 642. A.

ἤδη ποτ' ἤκουσας βλον ἀλληλεσμένον;

... αἱ τοῦτ' ἐκεῖν' ἔστιν σαφῶς,

in unico Codice antiquo Marciano est βλον ἀλληλεμενον αἱ τοῦτε-
κεινέστιν. DOBRÆUS verum vidit:

ἤδη ποτ' ἤκουσας βλον

ἀλληλεμένον; — ναί. — τοῦτ' ἐκεῖν' ἔστιν σαφῶς.

ΑΛΗΛΕΜΕΝΟ — ΝΑΙ vitium peperit. Itaque HERODOTO ἀλληλεμένος reddendum, THUCYDIDI confirmandum, ΧΕΡΟΦΡΟΝ eadem opera multo maiore etiam beneficio maclari poterit in *Hellenicis* V. III. 21. οἱ Φλιάσιοι τὸν ἤμισον ψηφισάμενοι σῖτον τελεῖν ἢ πρόσθεν καὶ ποιούντες τοῦτο τὸν διπλάσιον τοῦ εἰκότος χρόνον πολιορκούμενοι διήμκεσαν, quid sit σῖτον τελεῖν nemo di-

xerit, *ὅτιον ἀλεῖν* quid sit in ea re nemo non videt. Praeterea inagistello redde *καὶ ποιῶντες τοῦτο*, quod tam insipidum et puerile est quam otiosum et supervacuum.

Quartum est verbum vetus *Ionum* et *Atticorum*, quod scribae contaminare solent *κυλίνδω*. E formis *κυλίω*, *ἐκλίω*, *κεκλίωμαι*, *ἐκυλίω* apud equiores nata est praesentis nova forma *κυλίω*, veteribus invisitata et inaudita, ut *ἐρπύω*, *ἐλκύω*, quas eadem inscitia e formis *ἐρπύσω*, *εἴρπυσα* et *ἐλκύσω*, *εἴλκυσα* Graeculi effinxerunt, ut *κατεάσσω* ex *κατέαξα*. Atque isti quidem in suis scriptis loquantur quod lubet, modo ne easdem sordes veteribus, quos describebant, affricuissent. *Κυλίω*, *ἐκυλίω*, *εἰσκυλίω*, *προκυλίω* nemo veterum dixit aut potuit dicere, itaque in *Vespis* vs. 201. *τὸν ὄλμον τὸν μέγαν ἀνύσας τι προσκύλιέ γε*, mendii manifestum est sive *προσκύλιον* sive aliud quid latet. *Κυλίνδω* apud *Atticos* certam habet auctoritatem, *κυλίνδετε*, *κυλίνδεται*, *κυλινδόμεναι*, *ἐκυλίνδων* *ARISTOPHANES* dabit, *Eqq.* 1249, *Ecclcs.* 208, *Nub.* 575, *Pac.* 134, ut apud *HOMERUM* *κυλίνδει*, *κυλίνδων*, *κυλινδόμενος*, *κυλινδεσθαι*, *κυλινδεται*, *κυλινδετο*, alia. *Κυλινδεῖν* et *κυλινδεῖσθαι* apud eosdem sublestae admodum est fidei, quamquam saepissime in libris scriptis et editis istae formae leguntur, imprimis in *ΧΕΝΟΡΗΟΝΤΙΣ*. In *Ranis* vs. 555. *μετακυλινδεῖν αὐτὸν ἀεὶ πρὸς τὸν εὐ πρᾶττοντα τοῖχον*, rescribe *μετακυλίνδειν*. In *HOMERO* *κυλίνδει* pro *κυλινδεῖ* iam *ARISTARCHO* vindice egebat, vide *Scholias* ad *Iliad.* P. 688, unde apparet vulgares tum et omnibus usitatas formas contractas fuisse, quas equidem eodem exemplo omnibus exemerim antiquis, qui *κυλίνδω* habebant tantum et *κυλινδομαι*, praeterea *ἀλίνδω* (non *ἀλίω*, neque *ἀλίζω*) et *καλινδοῦμαι*, *προκαλινδοῦμαι* tum *ἀλινδοῦμαι*. *Ἀλίνδω*, unde est *ἐξαλίσας* apud *ARISTOPHANEM* et *ΧΕΝΟΡΗΟΝΤΕΜ*, incolome servatum est apud *LEONIDAM Tarentinum* in *Anthol. Graec.* *IACOBS.* Vol. I. p. 168.

*Μὴ Φθείρευ, ἄνθρωπε, περιπλάνιον βίον ἔλκων
ἄλλην ἐξ ἄλλης εἰς χθὸν ἀλινδόμενος.*

Post *ALEXANDRUM* *κυλίω* et *κυλινδῶ* et *κυλινδοῦμαι* accesserunt et passim, uti fit, formas antiquas expulerunt. *Atticistae* nova veteribus admiscebant, scribae haec tollebant, illa substituebant donec eo perventum est ut omnia veterum formarum indicia et vestigia paulatim oblitterata et deleta perirent. Unicus fere in

LUCIANO locus in uno codice hanc labem arguit 12, 5. μετατίθει τὴν Οἴτην, ἐπικυλινδεῖσθω ὁ Περνασός, ubi cod. B. omnium longe antiquissimus servat lectionem ἐπικυλινδέσθω, natam ex ΚΤΛΙ — ΔεCΘΩ i. e. — κυλινδέσθω. Κυλινδούμενον est in omnibus 9, 5, 1. et 60, 3. κυλινδαίν. Dissentiunt in καλινδούμενοι et κυλινδούμενοι 49, 1. et in χαμαὶ κυλινδοῦνται et καλινδοῦνται 50, 12. utrobique editores male κυλινδ. receperunt. Κυλίω et composita apud LUCIANUM sæpiuscule occurrunt, ut in lepido loco 25, 3. ἐκύλιε τὸν τίθον et κυλίω κατὰ τὸν τίθον, ubi veteres ἐκύλινδε et κυλινδα dixissent. Obiter illic corrige § 4. δεῖξει γὰρ αὐτίκα μάλα πρὸς μικρὸν τι λιθίδιον προσπταίσαντα συλλέγειν τὰ ὄσρακα, quia non ipse LUCIANUS, sed ὁ τίθος, credo, dicitur κυλινδόμενος προσπταίσει restitua προσπταίσαντος. Scriptura codicum antiquiorum προσπταίσαῑ reperit προσπταίσαντας et προσπταίσαντα, quod ante pedes erat nemo vidit. PNOTIUS in *Lexico* usum veterem notans non κυλινδεῖ, κυλίει, sed κυλίινδει voluerat, quod confirmat Hesychianum Κυλινδεῖ, ἐπιφέρει, κυλίει. Κυλινδεσθαι ὁμοίως, imo vero κυλίινδει ex HOMERI *Iliad.* P. 688.

Non dissimilis error sed aliquanto rarius in libris *Græcis* committitur in verbis *συννεφεῖν* et *ἐπινεφεῖν*, quorum forma vetus et proba interiit, quae est *συννέφειν* et *ἐπινέφειν*. Ipsum *νέφειν* et *νεοφέναι* apud *Grammaticos* et *λέξεων* conditores commemorantur, in scriptis veterum mihi lecta non sunt, *ξυννένοφεν* exstat in Aristophaneis, vid. PNOT. v. *ξυννένοφε*. Superest *ξυννέφει* sed in *ξυννεφεῖ* depravatam in *Anibus* 1502:

ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας ἢ ξυννέφει;

et sic emendandus Euripides in *Electra* 1077:

εἰ μὲν τὰ Τρώων εὐτυχῶι κερχαρμένην,

εἰ δ' ἦσαν εἰη συννέφουσαν ὄμματα,

non *συννεφοῦσαν*. Vera lectio casu emergerat in eiusdem fragmento apud STOBÆUM *Ecl. Phys.* I. p. 218:

οὔτω δὲ θυγῶν σπέρμα τῶν μὲν εὐτυχεῖ

λαμπρᾷ γαλήνῃ, τῶν δὲ συννέφει πάλιν.

ubi cod. A. *συννέφει*, GAISFORDUS in novissima editione et DINDORFIUS ad STEPHANI *Thesaurum* *συννεφεῖ* maluerunt, errore, ut mihi quidem videtur. *Νεφεῖν* neque analogia, neque usu scriptorum nititur: τὸ νέφος et νεοφέναι arguunt fuisse νέφειν, quod

planissime confirmat ἐπίνεψις apud ARISTOTELEM *Problem.* 26, 40. διὰ τί οἱ νότοι μικροὶ μὲν πνέοντες αὐ ποιοῦσιν ἐπίνεψιν, μεγάλοι δὲ γενόμενοι ἐπινεφούσιν, imo vero ἐπινέφουσιν, et hoc ALEXIDI redde apud PROT. v. μάλλον μάλλον.

πῶς ἐπινέφει τὸ πρῶτον ὁ Ζεὺς ἡσυχῆ

ἵππειτα μάλλον μάλλον,

pro ἐπινεφεῖ. Graeculis, qui solebant συναφεῖν in libris videre et ita coeperunt scriptitare et συναφῆσαι dicere et similia, suos errores lubenter relinquimus.

LUCIANI causa unum verbum vetus adiciam, de palaestra sumtum, in quo deformando et in alia omnia pervertendo scribarum natio coniuravit. Verbum est πλίσσω et πλίσσομαι cum tota cognatione, πλῆγμα, πλιχάς, ἀμφιπλιξ, περιπλιξ, διαπεπλιχάς, διαπεπλιγμένος, ἐμπεπλιγμένος, ἀπεπλιξάτο, ἀμφιπλίσσω, περιπλίσσω, καταπλίσσω, quae quoties occurrunt, loties sere depravantur in πλῆγμα, ἀμφιπλιξ, διαπεπλιγμένος, διαπεπλιγμένος, similia. POLLUX II. 172. diserte multa ex his commemorat, sed antiquum obtinent scribae, qui περιπεπληγμένα τούτ' ἐξὶ δηχότα τὰ σκέλη bona fide dederunt. Palmaria est G. DINDORFII emendatio, qua ARISTOPHANI reddidit ad ΣΤΕΡΝΑΝΤΗΝ. v. καταπλίσσω.

ἢ μὲν ἴσως σὺ καταπλιγῆσαι τῶ χρόνῳ.

pro καταπληγῆσιν et HESYCHIO καταπλιγῆσαι: τὸ βῆμα πλιγμά λήγουσι. τὰ οὖν καταπλίξαι μεταγόντες ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ τοῖς πρὸς κατατρεχόντων οὕτω φασίν, nisi quod καταχόντων debebat reponere pro κατατρεχόντων, collato HESYCHIO v. πλιγμά: ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ παλαιόντων, ὅταν περιβάντες τοῖς σκέλεσι κατέχωσιν, ubi περιβάντες de meo dedi pro παραβάντες. Sumtum igitur hoc de palaestra adhibeamus ad LUCIANI locum de ea re corrigendum 49, 1. de luctantibus: ἐπικαταπεσὼν καὶ περιπλιξάσας αὐτῷ τὰ σκέλη κατὰ τὴν γαστέρα — ἀρχεὶ τὸν ἄθλιον et § 31 δεδιότες μὴ περιπλιξήτε αὐτοῖς τὰ σκέλη περὶ τὴν γαστέρα καὶ διάγχετε, reponamus censeo utrobique περιπλιξάσας et περιπλιξήτε et pro καὶ διάγχετε, quod inauditum est et praepostere compositum, corrigamus καὶ ἀρχήτε. Pro περιβαίνειν poëtae dicebant ἀμφιπλίσσειν, teste POLLUX l. l., caeteri περιπλίσσειν, quod ut reliqua eiusdem stirpis in -πληξαι et -πλήξαι solet distorti. Περιπλέκειν cunivibus non dicitur et quem-

admodum περιπλῆγδην (i. e. περιβάδην) et περιπλέγδην certo discrimine perpetuoque usu direinta sunt, sic suadent omnia ut credamus idem inter περιπλίσσειν et περιπλέκειν interesse.

Apparet verbum aliquod exquisitius et non cuilibet notum aut perspectum latere 25, 57. ubi historicus dicitur debere rei militaris et vocabulorum non esse ignarus et tum alia scire tum quid sit ἐξελαύνειν καὶ περιελαύνειν, at hoc quidem nemo nescire poterat, nedum ii qui historiam scribere aggrediebantur. Non diu quaerendum quod militare vocabulum forma affine a scribis obscuratum fuerit, nempe ἐξελίττειν καὶ περιελίττειν. Non dubitabis comparato ΧΕΝΟΡΗΟΝΤΙΣ loco in *Cyropaed.* VIII. v. 15. et cf. SCHNEIDERUM ad ΧΕΝΟΡΗ. *Remp. Lacedaem.* XI. p. 63.

Antiquam verbi formam, quae sola olim vigeat, scribae contaminare solent in futuro verbi ἄχθομαι. Athenienses non aliter quam ἀχθέσομαι dicebant, quos sequebantur Atticistae. Graeculi ex ἠχθέσθην produxerunt ἀχθεσθήσομαι neque tantum ipsi ita loquebantur sed veteres cogebant idem dixisse videri. Fraus deprehendi nonnumquam potest, deinde passim damnum sarciri. Admonent magistri, MORRIS p. 21. ἀχθήσεται, Ἀττικῶς. ἀχθεσθήσεται, Ἑλληνικῶς. Neque tamen bene momenti obtemperatur: saepius ἀχθεσθήσομαι recurrit, nonnumquam ἀχθήσομαι, in quo est erroris progressus quidam: ἀχθέσομαι, quod prorsus in desuetudinem et oblivionem abierat, in ἀχθήσομαι corrumpitur, cuius manifesti vitii exempla vide apud PIERSONUM ad ΜΟΡΡΙΔΙΣ l. l., deinde forma novicia et vitiosa subrepat ἀχθεσθήσομαι. PLATONIS duos locos affert PIERSON. in *Gorgia* p. 506 C. et in *Republ.* X. p. 603. E. ubi genuina forma e codd. restituta est et unum ANDOCIDIS *de Pace* § 21. εἴ τις ὑμῶν ἀχθεσθήσεται. Adde ΧΕΝΟΡΗΟΝΤΙΣ locum *Cyropaed.* VIII. iv. 10. καὶ σὺ αὐτὸς οὐκ ἀχθεσθήσῃ μοι ἀκούων τῆς ἀλήθειας, et AESCHINIS in *Ctesiphontea* § 242 συναχθεσθησόμενος ἐπὶ τῆς τοῦ Μολοσσῶν βασιλείας Ἀλεξάνδρου τελευταίῃ, ubi in uno codice est erroris prima origo συναχθησόμενος et THEOPHRASTI *Charactl.* XIX. οὐχ ἔξομεν τοὺς ὑπὲρ τῶν κοινῶν συναχθεσθησόμενους, ἂν τοὺς τοιοῦτους προώμεθα. Non magis his omnibus est parcendum manifestis erroribus quam apud LUCIANUM 55, 5. εἰκότες ἀχθεσθησόμενοι εἰ λυθήσονται, nascens vitium est in codicibus AF ἀχθησόμενοι, unde olim ἀχθεσο-

μένοις erutum oportuit. Quid facias scribis, qui vel in *Nubibus* vs. 1443.

καὶ μὴν ἴσως οὐκ ἀχθέσει παθὼν ἅ νῦν πέπουδας, non dubitarunt suum ἀχθήσει substituere? Iisdem solis debentur formae longiores τιμηθήσομαι, ὠφελθήσομαι, ζημιωθήσομαι, aliaque similes pro brevioribus τιμήσομαι, ὠφελήσομαι, ζημιώσομαι, similibus, quibus antiquus sermo *Graecus* utebatur. In *Euripidis* pulcherrimo loco, quem *Lycureus* in *Leocratea* servavit § 100, codices quidam dederunt vs. 48 sq.

Εὐμολλπος οὐδὲ Θρήξ ἀνατρέψει λεώς

σεφάνοισι, Παλλὰς δ' οὐδαμοῦ τιμηθήσεται.

pro ἀνατρέψει et τιμηθήσεται. Fraus in poetis deprehensa ubique argui debet et quod vitiosum constat esse certa ubique medicina sanari, in qua re antiquiores libri saepe emendantem confirmabunt optionemque facilem reddent et certam.

Qui consuetudinem veterum a recentiorum sordibus diligenter discernere longo usu assueverunt, poterunt expiscari veram lectionem in loco ineptissime depravato 67, 2, 1. ubi puella ad amatorem: τοῦτο γοῦν καὶ μόνον ἐπριάμην τοῦ σοῦ ἔρωτος, ὅτι μοι τηλικαύτην πεποίηκας τὴν γαστέρα κτέ. Nemo, qui vel mediocriter in *Graecis* versatus est, concoquat quomodo ἐπριάμην ita dici possit. Verbum ἀνεῖσθαι apud veteres habet aoristum πριάσθαι certo perpetuoque usu, a quo nemo umquam desuivit. Inspiciat mihi aliquis *Lysiae* orationem XXII, videbit συνωνεῖσθαι et συμπριάσθαι passim sibi inter se respondere, ut aoristo praesens. § 6. ὁ νόμος ἀπαγορεύει μηδένα συνωνεῖσθαι et § 7. οὗτος μὲν ὁμολογεῖ συμπριάσθαι, ὁ δὲ νόμος ἀπαγορεύων φαίνεται et sic constanter veteres omnes loquuntur. Recentiores *Graeci* coeperunt ἐωνησάμην et ἀνησάμην dicere, hinc in libris *Alliatarum* permiscetur et confunduntur ἐπριάμην et ἐωνησάμην. Scriptura frequens in libris ἐπριάτο, πριάσθαι novo iudicio est, quam ignari harum formarum *Graeculi* fuerint. Itaque ἀνησάμην et ἐπριάμην mutant locum, ἀνησάμην autem subinde apud eos, qui nihil cogitant, subrepat pro ἀνάμην, quod et ipsum amiserant *Graeculi*, qui vel ἀνασάμην eodem sensu coeperunt dicere, ut *Dioscorides* in *Anthol. Graec.* *Iacobs.* Vol. I. p. 251

Πέντε κόρας καὶ πέντε Βιῶ Διδύμωνι τεκοῦσα

ἄρτενας οὐδὲ μιᾶς οὐδ' ἑνὸς ἀνάσκατο.

Sic 12, 24. pro *ὠνάμην* δέ τι διὰ σέ τῆς ἀποδημίας optimus A et C exhibent *ὠνησάμην*, ut in PHOTII Lexico legitur *ὠνησασθαι* : ὠφεληθῆναι, ἀπολαύσειν pro ὄνασθαι, (ipsius errore Grammatici, qui sexcentos commisit, in his τέλεσιν: ἀναλώμασιν bona fide pro τέλεσιν). Iam vero lectores elegantiores, quibus aliunde innotuerat *πρῆσθαι* non *ὠνησασθαι* esse dicendum, *ὠνησάμην* in *ἐπριάμην* refingebant, quod alibi fortasse scite factum est, at in illo loco, propter quam haec scribimus, infeliciter admodum res iis cessit. Repone igitur τούτο γούν καὶ μόνον *ὠνάμην* τοῦ σοῦ ἔρωτος. et habebis quod solum ei loco convenit. Saepe LUCIANUS *ἠωνησάμην* et *ὠνησάμην* contra morem veterum usurpavit, nusquam infeliciter quam in *Hermetismo* 20, 81. ἐγὼ ταλάντου *ὠνησάμην* τὸ πλημμέλημα παρὰ πένητος ἀνδρὸς τοῦ Ἐχεκράτους, ubi et forma vitiosa est et verbum non idoneum. Debuerat enim *ἐξεπριάμην* dicere. Sciri autem facile poterat a quolibet harum rerum curioso *πρῆσθαι* solum antiquum et probum esse, nam multi hoc docuere magistri, vide PIERSON ad AELIUM HERODIANUM p. 463 et LOBCK ad PHRYNICUM p. 138. Quam saepe correctores mutaverint in Lucianicis formas improbas sincerioribus infra erit ostendendi locus. Addam nunc potius verbum ex *ὠνεισθαι* compositum, quod propemodum sine vestigio periit: est autem *ὠπωνεῖσθαι*, cuius aoristus exstat apud THEOPHRASTUM *Charact.* XI. ὠπωνεῖσθαι φίλου ἐπιλαβὸν ἀποδόσθαι, lege εἶτα λαβὸν ἀποδόσθαι. Quid significet *ὠπωνεῖσθαι* luculenter apparebit e verbo simillimo, quod negligentia scribarum et BEKKERI *παραδιορθώσει* plane periit, sed in vitam revocari certo remedio potest. Editur in PHRYNICI *προπαρασκευῆ σαφιστικῆ* in BEKKERI *Anecd.* I. p. 67, 32. ὠπωνεῖσθαι: τὸ ἀγοράζοντός τινος ἕτερον τῆ τιμῆ ὑπερβάλλοντα ὠνεισθαι. Certissimum est *ὠπωνεῖσθαι* verum esse, quod non tantum analogia praestat sed et Codicis unici scriptura *ὠποφόνην*, cui vulgatam de suo BEKKERUS substituit, obiter Lexicis eximendam. Viden id ipsum esse quod THEOPHRASTUS dicit *ὠπωνεῖσθαι*, quod genus est *βδελυρίας* etiam nunc satis notum et frequens.

Quemadmodum LUCIANUS promiscue *ἠωνησάμην* (*ὠνησάμην*) et *ἐπριάμην* uti solet, sic ei perinde est utrum *λήσω* an *λήσομαι* dicat, quamquam illud solum probum est, hoc novitium et primum. Legitur 15, 14. ὡς δὲ ἐνταῦθα *λησόμενοι* τοὺς πολεμίους,

26, 4. ἐθαύμαζον εἰ ἐνόμισαν λήσειν οὐκ ἀληθῆ συγγράφοντας, hinc certa emendatione restitui potest locus 69, 18. αἱ δὲ μάλα σεμνοὶ καὶ σκυθρακοὶ Φαινόμενοι ἦν παιδὸς ὄραίου ἢ γυναικὸς λέβωνται καλλῆς ἢ ἐλπίσωσι σιωπᾶν ἄξιον ὅλα ποιούσιν. Interpretantur: si puerum — vel nanciscantur vel sperent quid faciant scire melius est. Facetum est vel sperent. In καλλῆς ἢ latet καὶ λήσειν, similitimum est compendium, quo ἐν significatur, literae η, unde δῆν et δῆ, λαβεῖν et λαβῆ et similia saepe numero confusa sunt.

De vitis Graecitatis, quibus LUCIANUS ipse laborat, nondum agam, insigniora brevi post collecturus in unum, nunc vitia quaedam librorum, quae passim eius orationem inquinant et sententiam aut impeditam aut ineptam aut plane absurdam fecerunt, indicabo et tollam. Maritus de uxoris nequitia querens 47, 31. ita dicit: ἐγὼ γὰρ ὄρων ταύτην οὐκέτι σαφροῦσαν οὐδὲ μένουσαν ἐπὶ τοῦ κοσμίου σχήματος κοσμουμένην δὲ καὶ τὰς τρίχας εὐθετιζουσαν ἐς τὸ ἐταιρικὸν καὶ Φυκλὸν ἐντριβομένην καὶ τὸ ὀφθαλμῶ (scrib. τὸφθαλμῶ) ὑπογραφομένην κτῆ. alienum est ab huiusmodi loco κοσμουμένην, etiam probae et pudicae κοσμοῦνται omnes. Quid sit genuinum docebit scribarum error idem in eadem re commissus 17, 36. ubi recte editur e tribus libris μεταξὺ κομμούμεναι καὶ τὰς κόμας παραπλεόμεναι, caeteri omnes κομμούμεναι praeferunt. Hoc ipsum est, quod sententia loci postulat, itaque κομμούμένην restituemus, verbum in ea re tritum et LUCIANO adamatum, qui κομμουτικήν et κομμώματα in eleganti metaphora posuit 25, § 8 et 40, unde κομμώτραι notissimae Aethiis. Eximius est ad haec confirmanda locus in PLATONIS Gorgia p. 465 B. Quod τὸφθαλμῶ obiter corrigendum esse diximus sciendum est librarios perpetuo crases et elisiones, quibus Veteres et Veterum imitatores constanter in loquendo et scribendo utebantur, resolvere et explere solere, quo nihil ingratus accidere potest auribus nitidissimae compositioni antiquae assuetis. In poëtis omnes continuo sarciant damnum, non item in caeteris, quamquam scripturae Veterum librorum et imprimis vetustae corruptelae sexcenties istam fraudem arguunt. Sic confunduntur κάτω et κάτω 75, 49. κακά et κακέϊ 33, 54. τὰπινίκια abire solet in τὰ πινίκια, deinde supervenit alius, qui τὰ πινάκια stolide rescribit, quas

scripturas confusas videbis 58, 52. In ANDOCIDIS oratione in Alcibiadem § 29. p. 53, 1. omnes libri servant: εἰς τὰ πινάκια τῆ προτέρα τῆς οὐσίας pro εἰς τὰ πινίκια τῆ προτεραίᾳ τῆς οὐσίας, sic libri veteres describuntur scilicet: τὰ πινίκια recte BEKKERUS DEMOSTHENI reddidit p. 380, 22, non p. 1556, 8, non PLATONI in Symposio p. 173 A. et alijs locis, qui eodem iure correctionem flagitant. Constanter dicebant τὰ γαθά, τὰ ληθῆ, τὰ πτήθειαι, τὰ ναγκαῖα, τὰ νδράποδα, τὰ πτήχειρα, similia, ut τὰ γαθόν, τὰ ληθές, τὰ γγύριον, alia multa, cuius rei sexcenta exempla et indicia libri suppeditabunt. Fluctuant in LUCIANO codices in τὰ γαθά et τὰ ἀγαθά 1, 9. in τοῦ πίσσημον et τὸ ἐπίσημον 20, 44, in τοῦ πλουτρον et τὸ πλουτρον 54, 2. in τοῦ νύπνιον et τὸ ἐνύπνιον 45, 28. τὸ οὐρροπύγιον IACOBITZ dedit 57, 5. pro ὁ ἐμός saepe in libris est οὐμός v. c. 42, 59. sic τὸ ἀκρίβες et τ' ἀκριβές alternant 44, 11, namque sic scribunt isti quum nihil mutant, ut τὰ ὀκληπιῶ 73, 27 et § 35. τ' ἀνδρός et τὰ πτήχειρα 17, 24. Saepius τὰ μά occurrit, ut 15, 24. 45, 30. et τὰ κείνου 44, 18. pro τὰ κείνου. Semel, quod sciam, contrario errore peccatum est et προῦκπεπομῶς pessime pro προεκπεπομῶς scriptum 32, 56. Est operae pretium in cognoscendis et aestimandis codicum antiquiorum scripturis huius rei certissima vestigia indagare, quod nuperrime fecit HIRSCHIGIUS in PLATONE, ubi περιτακτής pro περι τὰκτός, οὐδὲν ἔχει πολλή pro οὐ δ' ἔνεχ' ἢ πολλή et similia annotavit. ARISTOPHANES pro μέντοι ἔφασκε dixerat, ut tum omnes solebant, μέντουφασκε. Librarii pro captu suo nobis dederunt in Ecclesiāz 408:

παρῆλθε γυμνός, ὡς ἔδδοκει τοῖς πλειοσιν,

αὐτός γε μέντ' οὐ φάσκειν ἱμάτιον ἔχειν

et ad hunc diem μέντ' ἄν et μέντ' ἄρα in multis haeserunt. Apud STRABONEM II. p. 74. τοῦτὶ τὸ γράμμα in libris est pro τοῦ πλάγραμμα, quod KRAMERUS feliciter a se repertum recipere dehuerat. Eiusdemmodi est quod BADHAMUS in HESYCHIO reperit v. τακτονίτου: τὰ τῶν μαγειρων ξηρὰ ἀρτύματα, διὰ τὸ ἐνταῦθα καὶ τὸ νίτρον πωλεῖσθαι, unde eruit τὰκ τοῦ νίτρον, sed fugit eum dudum praeripuisse hanc emendationem PIERSONUM in eximia annotatione ad MÖRERIDEM p. 351 sq. τὰκ τοῦ νίτρον descriptum e λέξει κωμικῆ ΔΙΩΤΥΜΙ pertinet ad locum ANAXIPPI apud ATHENAEUM IV. p. 169. B.

οὐ μὴ πρότερον οἴσεις, θεοῖσιν ἐχθρὲ σὺ,
τὸ λεβήτιον, τὰκ τοῦ λίθου, — πάλιν ὑπερεῖς;

ubi in MARCIANO Codice unico est *κὰκ τοῦ λητροῦ*, verum vidit MEINEKIUS. ΔΗ natum est ex NI, ut saepissime N et ΛΙ permixta sunt. Φαυλλοῦ μάντεως apud PLUTARCHUM editur in *Quaest. Rom.* p. 268. d. pro Φαύνου. Longe turpius est in ΠΡΟΤΗ *Lexico Ναξίανθος: ἀκοή*, pro Ναξία λίθος: ἀκόνη. In LUCIANO tantillum vitium mirificas turbas dederat 9, 5, 2. pro ΣΤΝΑΝΑΜΙΓΝΤΟ scriba eodictis antiquissimi B. aliud agens dedit *ξυκαλλία μίγνυσο*, (ut alii § 1. *ἀλλιασ* pro *μιάς*) unde nescio quis *ξυκαλλιὰ μίγνυσο* temere effudit. ΗΜΙΣΤΕΡΗΣΙΟΣ exquisita doctrina commendavit lectionem *ξυκαλλιὰ μίγνυσο* (τῆ ἀγαπωμένη) sed frustra, opinor, quasi quis in ea re possit *μοναυλεῖν*. Quod in reliquis omnibus libris est *συναναμίγνυσο* (*ξυναν.*) tandem revocavit BEKKERUS. Subveniendum est LUCIANO simili de causa laboranti 40, 12 ἢ μὲν πάνυ ἐγγύθεν σκοπῶμέν τι καὶ ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν οὐδὲν ἀκριβὲς διαγιγνώσκομεν pro manifesto vitio reponere ὑπὸ τῶφθαλμῶ αὐτῶ. In elisione explenda non minus licenter scribae grassantur. Facetum est videre criticos turpes hiatus invehentes, ubi unus et alter liber molestam vocalem suppeditat. Quid illis sit tribuendum duobus exemplis ostendam. In ATHENAEI Codice unico et in apographis legitur lib. V. p. 215. f. *ἔφευγεν ἄγων δὲ οὐ δύο τέλη περιπέμφαντος τῶν ἰππέων*, ubi e THEOCYDIDE IV. 96 dudum correctum est *ἔφευγε Παγώνδου δύο τέλη κτῆ*. In ΠΛΑΤΟΝΙΣ *Rep.* III. p. 388. E. *οὔτε ἄρα ἀνθρώπους ἀξίους λόγου κρατούμενους ὑπὸ γέλωτος ἂν τις ποιῆ ἀποδεκτέον* natum est ex ΟΤΤΑΡΑ, in quo οὔτοι ἄρα inest in οὔτ᾽ἄρα more ALLIO conflatum. In farragine variarum scripturarum saepe huius rei impressa vestigia deprehendes, ut in LUCIANO 58, 5 ubi pro *ἄρα ἂν* alii *δραῖν* exhibent, id est APAN, ἄρ' ἂν, et passim similia apud eundem et caeteros. Saepe antiquissima vitia huius rei certum indicium faciunt. Luculentum imprimis exemplum est in LUCIANO 12, 14 ubi CHARON edoctus a CLOTHO quis vitae exitus maneat arrogantissimos mortalium CROESUM, CΥRUM, POLYCRATEM exclamat: *Ἄγαμαι Κλωθοῦς γεννηκῆς. καὶ αὐτοὺς, ὧ βελτίστη, καὶ τὰς κεφαλὰς ἀπὸτεμνε καὶ ἀνασκολόπιζε, ὡς εἰδῶσιν ἄνθρωποι ἄντες*. In ΚΑΙΑΤΤΟΤΟΙC *ἰβεραι καὶ αὐτοὺς*, quid illis facias, qui καὶ αὐτοὺς dederunt. Tum pro *Ἄγαμαι Κλωθοῦς γεννηκῆς* reci-

piendum fuerat ex aliis libris: εὔγε, Κλαυθῶ, γεννητικῶς κατ' αὐτοῦς, ὃ βελτίστη. Tantilla res in PLATONIS codicibus efficit, ut homo venustissimus et, si quis alius, urbanus, subrusticus esse videatur. Legitur in *Symposio* p. 213. Ε. ἄρχοντα αἰρούμαι, ἕως ἂν ὑμεῖς ἰκανῶς πίητε, ἑμαυτὸν. ἀλλὰ φερέτω Ἀγάθων εἴ τι ἐστὶν ἑκπαῖμα μέγα. μᾶλλον δὲ οὐδὲν δεῖ, ἀλλὰ φέρε, καὶ φάναι, τὸν ψωπτήρα ἐκεῖνον. Rustici est dicere φερέτω Ἀγάθων, servile hoc ministerium est et multi servuli adstabant: deinde satis imperiosum est φερέτω Ἀγάθων, utrumque vitium ab ALCIANIS et AGATHONIS persona alienum est. Subest idem vitium, quod DOBRABUS perire sustulit ex ΗΡΜΗΠΠΟ ΑΤΗΝΙΚΑΒΙ XII. p. 524. f. χαίρω διαπόντιον πρᾶτευμα, τί πρᾶττομεν; quemadmodum ille rectissime restituit:

χαῖρ', ὃ διαπόντιον

πρᾶτευμα, τί πρᾶττομεν;

sic nos PLATONIS manum sic restituemus: ἀλλὰ φέρετ', ὃ Ἀγάθων, εἴ τι ἐστὶν ἑκπαῖμα μέγα.

Subiiciam nunc locos LUCIANI aliquam multos, in quibus dicendi genus et *Græcōialis* usus sine labe est, at sententia aegra et inepta et male sana circumambulat ob aliquod vitium, quod longa dies et incuria hominum affricauerunt. Horum bona pars sanari potest, et malam a perito medico simul deprehenditur et curatur, sunt quaedam insanabilia, a quibus manus melius abstinere, estque boni critici, quod ipsius LUCIANI verbis iuvat dicere (29, 4), πάντων πρῶτον τοῦτο συναρᾶς εἶτε ἰασημένον ἐστὶ τὸ πῶγμα εἴτ' ἀνήκεσον καὶ ὑπερβεβηκὸς τοὺς ἔρους τῆς τέχνης, ubi malum est manifestum, remedium non est, obscuratis et deletis antiquae scripturae omnibus indiciis vestigiisque. Certa parata est medicina LUCIANI loco 2. 2, ubi suam facundiam et dicendi facultatem comparat cum iis, βάσαι ἐν δίχαις εὐδοκμοῦσι ξὺν ἀληθείᾳ ποιούμενοι τὰς ἀγῶνας: iis, quae nos dicimus, inquit, οὔτε κίνησις ὁμοίη πρόσεσι οὔτε ψυχῆς δεῖγμα τι ἀλλὰ τέρψις ἄλλως καὶ παιδιὰ τὸ πρῶγμα. Nihil significat δεῖγμα aut δεικνύει τὴν ψυχὴν. Quid sit verum PLATONIS locus aperiet *de Rep.* V. p. 474. D. πάντες οἱ ἐν ἄρᾳ τὸν φιλόπαιδα καὶ ἐρωτικὸν ἀμφρότη δάκνουσί τε καὶ κινουσι, quidquid autem animum vehementer commouet δάκνει τὴν καρδίαν, τὴν ψυχὴν δάκνει dicitur. Palchre SOPHOCLES:

οὐκ ἔστιν οὐδὲν χροῆμ' ἐλευτέρου δάκνου
 ψυχὴν ὁμοίως ἀνδρός ὡς ἀτιμία.

vide quae congesserunt Intt. ad *Acharnenses* vs. 1. Saep̄e λόγοι dicuntur δάκνειν, ut PLATO dixit *Sympos.* p. 218 A. διχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, hinc igitur ὡςτε ψυχῆς διγμά τι reperendum esse censeo.

Periit iocus 4, 12. ὁ ταυρὸς ὑπὸ τούτου μὲν (τοῦ ταῦ) ἐδημιουργήθη, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων διαμάχεται, dicitur crux istius opera (ad vertunt) effecta esse, sine sensu ut opinor. Dixerat scriptor lapidas cruce[m] ab odiosa littera T et formam accepisse et *πομπη*, corrige ἀπὸ τούτου, ad huius formam.

Non est sanum quod PARIS 8, 20, 16 dicit ad VENEREM ὄνομα ἐπὶ τούτοις δίδωμι τὸ μῆλον, ἐπὶ τούτοις λάμβανε, multi iam olim haec tentarunt. Qui codicem D scripsit, expunxit ἐπὶ τούτοις λάμβανε, qui M descripsit δίδωμι σοι de suo dedit, ut permulta alia novavit. Arripuit hoc BEKKERUS ita, ut VENEREM faceret respondentem ἐπὶ τούτοις λαμβάνω. Nihil horum elegantissimi ingenii scriptor pro suo agnoverit. Fecerat VENEREM post novas pollicitationes blande dicentem: ὄνομα ἐπὶ τούτοις δίδωμι σοι τὸ μῆλον, cui PARIS malum porrigens: ἐπὶ τούτοις λάμβανε, inquit, quo dicto aptissime dialogum concludit.

Absurdius etiam est quod legitur in dialogo 25 § 2. γελοῖον γάρ τι σοι διηγῆσομαι, πρῶην ἐν Λαμψακῶ γενόμενος ἐγὼ μὲν παρῆην τὴν πόλιν, ὁ δὲ (Πριλαπος) ὑποδεξάμενός με καὶ ξενίσας κτέ. Difficile est dicere utrum horum verborum compositio an significatio sit absurdior. Quum esset *καπερ Λαμψακῶ* ego praeteribam urbem et ille me hospitio excepit, nam γενόμενος non potest cum διηγῆσομαι coniungi. Rescribe γελοῖον τι — πρῶην ἐν Λαμψακῶ γενόμενον. ἐγὼ μὲν κτέ. Compara, quia simillimum est, 58, 7. θέλω γὰρ σοι διηγῆσασθαι τι Πυθοῖ γενόμενον.

Intelligi non potest 10, 27, 9. τί τοῦτο; ἄρα τὸ φίλτρον αὐτοῦς ἔχει τοῦ βίου; quia quaed sit τὸ φίλτρον τοῦ βίου nemo novit. Non fugit hoc HENSTENHOUSIUM, qui τι φίλτρον coniecit. Aliquid opis attulit BEKKERUS, qui τί τοῦτο ἔρα τὸ φίλτρον recte consiliauit, sed soloeum erit nisi articulum deleveris. Geniuam est: τί τοῦτ' ἔρα φίλτρον αὐτοῦς ἔχει τοῦ βίου;

Pessime mulcatus est locus 11, 4 περὶ τῶν ἐναντιωτάτων ἔκκοσος αὐτῶν (τῶν φιλοσόφων) λέγων σφόδρα νικῶντας καὶ πιθανούς

EPIGRAPHISCHE AANTEKENINGEN.

I.

*Over de godin VAGDAVER, op een romeinsch opschrift
in ons vaderland gevonden, enz.*

In het jaar 1842 werd in *Gelderland*, te *Hemmen*, in het riviertje *de Linge*, een koperen voetstukje gevonden, waarop hoogst waarschijnlijk een beeldje gestaan had, en dat het opschrift voerde: DEAE. VAGDAVER. CVSTI. SIMPLICIUS. SVPER. DEC. ALAE. VOCONTIOR. EXERCITVVS. BRITANNICI. Het opschrift werd door mij bekend gemaakt in den *Algemeene Konst- en Letterbode*, 1842. N°. 38, daarna in de *Bijdragen voor Vaderl. Geschied. en Oudk.* van den heer NYHOFF, D. IV. bl. 270; later, met eene nauwkeurige afbeelding van het geheele voetstukje, in mijne *Oudheidkundige Mededeelingen*, D. II. bl. 270 (Leyden 1844); telkens onder bijvoeging van de lezing: DEAE VAGDAVERAE, CUSTIUS SIMPLICIUS SUPERUS, DECURIO ALAE VOCONTIORUM, EXERCITUS BRITANNICI¹. Daar het eene nieuwe, tot dus ver van elders onbekende godin gold; trok het weldra de aandacht ook van anderen, die zich met epigraphische of mythologische studiën bezig hielden. LERSCH, in de *Jahrbb. des Vereins von Alterthumsfr.* II. 139; A. MAURY, in de *Revue archéol.* 1847, Nov. p. 311; VAN DEN BERGH, in zijn *Kritisch Woordenboek der*

---

¹) d. i. *Custus Simplicius Superus*, hoofzman bij den vleugel der Vocontiers van de Britannische legermagt (heeft dit) aan de godin *Vagdavera* (toegewijd).

Nederl. Mythologie, bl. 352, en DE WAL, in zijne *Mythol. Sept. Monumm.*, p. 197, maakten er min of meer uitvoerig gewag van, met overneming van de door ons gegeven lezing. De laatstgenoemde sprak wel in eene aanteekening zijn vermoeden uit, dat het woord CVSTI door CVSTODI zou kunnen verklaard worden; maar dit vermoeden was reeds hierdoor onaannemelijk, dat zoodanige verkorting nergens elders voorkomt; en wij zouden er daarom ook hier niet van gewaagd hebben, wanneer het niet onlangs door een duitsch geleerde „ansprekend” genoemd en er de voorkeur aan gegeven was boven het door ons voorgestelde CUSTIUS. Die geleerde, de hr. BECKER, te *Hadamar*, heeft dit opschrift aan een nieuw onderzoek onderworpen in de *Zeitschrift für die Alterthums-Wissenschaft*, 1852. N°. 61, S. 485: *Ueber die angebliche Keltische Göttin Vagdavera*, en heeft daar getracht het CVSTI, niet als CVST(OD)I, noch als CVSTI(VS), maar als laatste gedeelte van den naam VAGDAVER te verklaren en zodoende aannemelijk te maken, dat onze godin niet VAGDAVER(A), maar VAGDAVERCUSTIS zal heeten.

Op zich zelve beschouwd zou het onbeduidend kunnen schijnen, of eene oud-gallische godin, waarvan men niets van elders weet, en welligt uimmer zal te weten komen, VAGDAVERCUSTIS of VAGDAVERA behoort te heeten. Daar ook het opschrift zoo palaeographisch nauwkeurig door ons is uitgegeven, dat ieder epigraaf zich over den naam een zelfstandig oordeel kan vormen, zouden wij er niet op teruggekomen zijn, wanneer de schrijver niet in een ander, mede het eerst door ons uitgegeven opschrift, denzelfden naam (maar onzes oordeels even zeer ten onregte) had trachten te vinden, en vooral zoo hij zijne verklaring niet met zulk eene groote mate van zelfvertrouwen en ingenomenheid voorgesteld en door eenige geleerde aanbalingen had trachten smakelijk te maken, dat een min bedachtzaam lezer ligt in den waan kon komen, dat hij gelijk had, terwijl hij toch onzes oordeels slechts eene ongegronde gissing voorstaat. Wij meenden er daarom tegen te moeten waarschuwen, als uitvloeisel eener methode van epigraphische hermeneutiek, die aan het vernuft meer plaats inruimt, dan de inhoud der teksten gedoogt, en achten zulks vooral voor jeugdige epigraphen niet geheel overbodig, omdat de hr. BECKER zich in de

romeinsche epigraphiek, bepaaldelijk bij opschriften met vreemde godennamen, reeds verdienstelijk gemaakt heeft, en zijn naam dus eenig vertrouwen inboezemt. Hij heeft voor eenigen tijd ook eene volledige verzameling der romeinsche opschriften met vreemde godennamen toegezegd, die eerlang te gemoet gezien wordt, maar waarin zeker onze VAGDAVERA niet zal voorkomen, immers zoo het ons niet gelukken mogt onze overtuiging ook voor hem aannemelijk te maken, dat de oudste doopnaam VAGDAVERA, boven zijnen nieuwen VAGDAVERCUSTIS, behoort gehandhaafd te blijven.

Voor hen die onze afbeelding van het opschrift, in de genoemde *Mededeelingen* voorkomende, niet ter hand hebben, noch kennis dragen aan hetgeen daar ter plaats over het opschrift gezegd is, zij met een woord herinnerd, dat het opschrift op voormeld *voetstukje* (door BECKER l. c. S. 487 onjuist *Votivtafel* geheeten), in fraaije letters uit de hand gepunteerd is, en wel met eene zorgvuldigheid en nauwkeurigheid, dat er aan geene vergissing of barbaarsche willekeur in het plaatsen van scheidteekens mag gedacht worden². In weêrwil nu van het feit, dat in het opschrift de namen VAGDAVER en CUSTI door een punt gescheiden zijn (waaruit *in den regel* blijkt, dat er twee verschillende woorden of namen staan), verlangt BECKER, dat beide namen als een enkele gelezen worden, en men het scheidingssteeken beschouwe als iets willekeurigs, gelijk elders bij opschriften op steen, „uit de luimen van steenhouwers ontsproten.“ Hij voert eenige bekende opschriften aan, in de laatste jaren gevonden, waar zulke scheidingssteekens tusschen gedeelten van woorden en namen geplaatst zijn. Die voorbeelden had hij (gelijk hij ook zelf opmerkt) nog kunnen vermeerderen; hij had er vooral kunnen bijvoegen, dat men soms zelfs tusschen *enkele letters* van een woord of naam een scheidsteeken (of punt) aantreft, b. v. in de drinkspreuken MISCE en BIBE en in het bekende opschrift van HERCULES MACUSANUS op de bracelet van mevrouw

²) Wij hebben in de *Oudh. Mededeelingen* trachten aantetoonen dat het opschrift uit den tijd van keizer CLAUDIUS is. — Het voetstukje is mij door den eersten bezitter, mijn' geachten vriend HELDRING, pred. te *Hemmen*, ten geschenke gegeven.

MERTENS SCHAAFFHAUSEN (LERSCH, *Centralmus.* III, 86. N°. 17). Maar hij verzuidde er hij aanteteekenen, dat die voorbeelden *uitzonderingen* zijn, en dat uit de opschriften, waarin zij voorkomen, steeds duidelijk blijkt, dat die namen of woorden moeten gelezen worden als of er geen scheidteekens stonden. In die opschriften is ook nimmer één, maar zijn steeds meer dier willekeurige scheidteekens aanwezig, waardoor den lezer te eer blijkt, dat er geene beteekenis aan moet gehecht worden, maar dat zij willekeurig tot versiering, plaatsvulling of dergelijke zijn aangebragt. Iets dergelijks echter is op ons opschrift niet toepasselijk; daar is geen tweede scheidteeken hetwelk willekeurig geplaatst kon geacht worden; het opschrift is ook met zoo veel zorgvuldigheid bewerkt, dat men het scheidteeken tusschen VAGDAVER en CUSTI als opzettelijk en niet als bij vergissing geplaatst moet oordeelen; willekeur of vergissing is er te minder bij aannemelijk, omdat het de schrijfwijze geldt van den naam der hoofdpersoon, de godin waaraan het gedenkstuk gewijd was, op wiens juiste lezing het aankwam, die den lezer duidelijk in het oog behoorde te vallen, waaromtrent geen aanleiding tot twijfel mogt gegeven worden.

Uit het aangevoerde blijkt, dat de *palaeographische toestand* van ons opschrift tegen de gissing pleit, dat er VAGDAVERCUSTI in plaats van VAGDAVER. CUSTI(us) moet gelezen worden. Maar BECKER tracht haar te ondersteunen door optemerken, dat CVSTI daarom met VAGDAVER vereenigd moet worden, „omdat CUSTIUS geen voornaam is, en zeker nergens elders voorkomt.” Indien deze uitspraak waar was, zou zij zijne gissing misschien eenigzins ondersteunen kunnen, hoewel het overbekend is, en zeker ook aan BECKER niet onbekend zijn kan, dat er eene reeks van gallische en germaansche namen bestaat, die op romeinsche opschriften slechts eens, en bij romeinsche schrijvers nimmer voorkomen. Maar BECKER vergist zich. Had hij de allereerste epigraphische verzameling geraadpleegd, die men bij dergelijke vraagstukken pleegt in te zien, zoo zou hij denzelfden naam hebben aangetroffen, op een opschrift uit hetzelfde *Gallië*, waarvan onze CUSTIUS (hoofdman van de ruitery der *Voonciërs*) afkomstig schijnt te zijn. Bij GRUTER toch leest men, p. CMLXX, 2, het opschrift uit *Lyon* :

CVSTI. LL. AQVAR(ius)
 M. P (*monumentum posuit*)
 (m)ENS. CLARA. RECESSIT
 AMMA. DEDIT
 RATVS. HONESTVS

Niemand zal aarzelen den eersten regel te lezen: CUSTIUS, LUCHI LIBERTUS, AQUARIUS, gelijk ook SCALIGER las, toen hij in den *index* op GRUTER dit opschrift aanvoerde met de woorden: *Custius L. L. aquarius*. En ofschoon het opschrift niet volledig is, gelijk men vooral aan de drie laatste regels merkt, zou er toch aan den eersten regel oogenschijnlijk niet meer dan eene letter ontbreken kunnen (even als er in 't begin van den derden regel slechts eene letter schijnt te ontbreken); in welk geval die ontbrekende letter vermoedelijk eene L was (Lucius), omdat CUSTIUS, als vrijgelatene van zekeren Lucius, ook diens naam zal gedragen hebben.

Wij hebben dus in dit Lyoneesch opschrift den naam van eenen CUSTIUS; en moge hij daar ook niet voornaam maar enkele, of geslachtsnaam zijn, dit doet niet af ter beoordeeling zijner al- of niet-ontvankelijkheid op het register der geromanizeerde barbaarsche namen. Mogelijk wordt die naam ook nog wel in andere opschriften aangetroffen; wij stippen zulks enkel aan, omdat de jongste verzamelingen van opschriften, vooral de in *Italië* en *Frankrijk* uitgekome, ons niet toegankelijk zijn. Gaarne hadden wij b. v. BOISSIEU'S *inscriptions de Lyon* geraadpleegd, ook om te zien of daarin een vollediger tekst van het zoo even uit GRUTER vermelde opschrift gevonden wordt. Zij die tot raadpleging daarvan in de gelegenheid zijn, zullen ons verplichten met de mededeeling daarvan. De ondersteuning derhalve die BECKER aan zijne gissing heeft trachten te geven, door te verklaren, dat CUSTIUS geen afzonderlijke naam kan zijn, vervalt, en zijne gissing, dat VAGDAVERCUSTIS de naam der godin zou zijn, is dus ook van dezen grond ontbloot. Eindelijk heeft hij zich nog heroepen op het bestaan eener godin VAGDAVERCUSTIS, op een ander opschrift. Inderdaad, men zou minder afkeerig zijn in ons opschrift eene godin VAGDAVERCUSTIS te erkennen, wanneer deze in een ander opschrift reeds mocht vermeld zijn. Maar dat zulks niet het geval is; dat daarvoor nog

minder grond bestaat dan bij het even behandelde opschrift, zal naar wij vertrouwen uit het volgende blijken. Het opschrift door BECKER bedoeld, luidt:

ALE. VOR
IVLIVS. QVINT
VAGE. VERCV
VO. SOLL. M

Het bevindt zich op een geslagen, dun, koperen plaatje, langwerpige vierkant van gedaante, aan de twee smalste zijden van eene zwaluwenstaart voorzien, en opgegraven op den Montenberg, bij *Calcar*. Het was eertijds in mijn bezit, thans in de verzameling van oudheden van het Provinciaal-Utrechtsch genootschap.

Het werd ten jare 1836 door mij in eene nauwkeurige afbeelding uitgegeven in de *Gedenksteekenen der Germanen en Romeinen aan den Nederrijn* (Utr. 1836), Pl. XIII, en later vermeld in de *Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande*, IX, 39; voorts opgenomen door Dr. STEINER in zijn *Codex Inscr. Danubii et Rheni* II, 227. N°. 1322. In 1836 werd het t. a. pl. door mij gelezen: *Alae Noricorum, Julius Quintus, Vagae Verculae, votum solvit laetus lubens merito*; eene lezing waaruit bleek, dat het in zulken zin door mij was opgevat, dat *Julius Quintus van den vleugel der Norikers, zijne geloften aan zekere onbekende godin Vaga Vercula betaald had*; in den eersten regel eene fout veronderstellende, door in plaats van ALE.VOR te lezen ALE.NOR(icorum).

Eenige jaren later, dat opschrift nogmaals moede vermelden in de genoemde *Jahrbücher*, kwam mij eene gissing voor den geest, waardoor de raadselachtige, tweenamige, van elders onbekende godin scheen te kunnen vervallen, en die ik de onvoorzigtigheid had van te spoedig te laten drukken. Zij kwam hierop neder: dat het opschrift niet volledig scheen te zijn; dat er nog een ander soortgelijk koperen plaatje kon bestaan hebben, waarop de eigenlijke naam der godheid aan welke de gelofte gegeven was gestaan zou hebben; dat VAGE.VERCV een barbaarsche naam zou zijn van een' toewijder van het gedenkstuk, even als JULIUS QUINTUS een romeinsche was; dat dus meer dan één persoon de gelofte gewijd had, en de slotformule in

het meervoud moest gelezen worden: *votum solverunt lubentes merito*³. Tegen deze opvatting verzet zich nu de hr. Becken in zijn voornoemd opstel, en zulks met regt; ik zelf had die gissing reeds lang weér in gedachten uitgeschrapt, maar verzuimde, gelijk het wel meer gaat, om deze en andere kleine rectificatiën op vroeger uitgegeven epigraphische mededeelingen publiek te maken. Maar toen Becken zich met regt tegen die gissing verklaarde, had hij er wel met een woord hij mogen aanstippen, dat het opschrift voor omstreeks 20 jaren vrtj wel door mij gelezen was, en hij had er vooral mogen bijvoegen, dat dezelve gissing ook bij Steiner t. a. pl. gevonden wordt, die (daar hij toen mijn opstel in de *Jahrbücher* reeds kende) haar vermoedelijk van mij overnam. In weérwil toeh van de menigte drukfouten en sporen van overhaasting die dr. Steinens epigraphische geschriften ontsieren, mag zijn naam genoemd worden op het gebied der romeinsche epigraphiek, en daar hij niet gewoon is gevoelens van anderen blindelings overtenemen, zal men daarin eenig bewijs mogen zien dat die gissing niet onder de allerverwerpelijksen behoorde, althans verschoonlijk was. Waarom wij er later geen goedkeuring meer aan gaven, daarvan is de reden, dat de inhoud van het opschrift er geen genoegzame grond voor oplevert. Immers de barbaarsche naam VAGE.VERCV kan even goed van eene godin als van een mensch zijn, en de slotformule zou slechts dan in het meervoud behooren opgevat te worden, wanneer het voorafgaande zulks eischte. Daar nu het plaatje volledig is, en ook het opschrift als een volledig opschrift gelezen en verstaan worden kan, bestaat er geen grond om aan voormelde gissing voedsel te geven. Wanneer wij dus deze *negatie* van Becken goedkeuren, moeten wij aan zijne *positie*, dat in regel 3 van ons opschrift (VAGE.VERCV) de naam VAGDAVINCUSTIS of VAGEVINCUSTIS zou te lezen zijn, alle toestemming weigeren, en eene gissing afkeuren, waarvoor (na hetgeen omtrent dien naam reeds is opgemerkt) niets tot ondersteuning kan worden bijgebracht, maar waartegen zelfs de schrijfwijze in ons opschrift nieuwe gronden tot verwerping aanbiedt. Wien toch zou het

³) Er staat in de *Jahrbücher* t. a. pl. foutloof: *votum solverunt merito*.

in gedachten kunnen komen om de naamwoorden VAGE.VERCV als één enkelen naam, en wel als VAGEVERCUSTIS te lezen, zoo er van elders geene VAGDAVERCUSTIS bekend was? Maar gesteld eens dat op het hemmensche voetstukje in der daad de naam VAGDAVERCUSTIS te lezen was, ook dan nog zou men de grootste bedenkingen hebben om denzelfden naam in het Monterbergsche plaatje te vinden. Er zou toch eene willekeur in de plaatsing van een scheidteeken moeten worden verondersteld, waarvoor in het overig gedeelte van het opschrift geen grond voorhanden is; eene willekeur te grooter, omdat het scheidteeken hier op eene geheel andere plaats staat, dan bij het hemmensche opschrift. In VAGE.VERCV den naam VAGEVERCUSTIS te zoeken, daartoe zou alleen de veronderstelling geregtigen, dat er van elders een gelijkkluidende, voluit geschreven naam bekend was; anders zou men er veeleer de verkorting in zoeken van VAGEVERCULAE, VAGEVERCUNAE, of VAGEVERCV⁴, want CV, als verkorting van CUSTIS is ongewoon, en uit dien hoofde waren CULAE, CUNAE, enz. aannemelijker. Maar indien wij ook toegaven, dat op ons plaatje het scheidteeken willekeurig was, en de naam der godin als één naam (VAGEVERCV) behoorde gelezen te worden, zou het verschil van de drie eerste lettergrepen (VAGEVER) met die van het Hemmensche opschrift (VAGDAVER) te groot zijn, om er eene en dezelfde godheid in te zien. Het geldt hier toch niet slechts verschil van een' klinker (A in plaats van E), maar het geldt het wegvallen van een' medeklinker (D), die klaarblijkelijk tot den wortel van dien naam behoort. Het verschil van een' klinker, als A en E, kon van geen groote beteekenis zijn (ofschoon men dient optemerkken, dat de letter E in VAGE waarschijnlijk als AE moet worden opgevat, omdat zij aldus in de eerste rij, in het woord ALE, voorkomt); maar van het wegvallen van den medeklinker D, zal men ook in barbaarsche namen vruchteloos een voorbeeld zoeken. BECKER zelf heeft het gewigt dier bedenking gevoeld, en heeft daarom getracht, gelijk hij het noemt, „analoge" voorbeelden van weggevallen medeklinkers uit barbaarsche, oud-

⁴) Een oud-germaansche vrouwen naam op *us*, verbogen naar de 4° declinatie, is ERMVS, op den Calkarschen grafsteen in mijne *Gedenkteekenen* enz. Pl. XIV, 1.

gallische, namen bijbrengen; maar behalve dat hij er geen enkele aanvoert waar de letter d weggevallen is, zijn zijne voorbeelden op ons opschrift van geene toepassing. Het grootste gedeelte dier voorbeelden bewijst slechts: dat dezelfde namen soms met een' enkelen en soms met een' dubbelen medeklinker geschreven zijn, hetwelk in de uitspraak nauwelijks verschil maakt, en waaruit zich het verschil van schrijfwijze ook gemakkelijk laat verklaren; die namen zijn: **BELENUS** (**BELLENUS**), **SULIVIA** (**SULLEVA**), **VERORA** (**VIRRORA**) en **CISONIUS** (**CISSONIUS**). Daarenboven moet in het oog gehouden worden, dat die namen eer voorbeelden bevatten van het *bijvoegen*, dan van het *wegvallen* van medeklinkers. Immers, de naam **BELENUS** komt slechts bij uitzondering als **BELLENUS** geschreven voor, en men weet ook uit **HERODIANUS VIII, 3** en **MAXIMIN. 22**, dat **BELENUS** de rechte schrijfwijze is. Wat **CISONIUS** betreft: van de zes opschriften die **DE WAL** in zijne *Mythol. Sept.* er van aanvoert, leest men in drie dien naam **CISSONIUS** en **CISONIUS** geschreven, zoodat het op zijn minst genomen onzeker is, of daar eene s uitgevallen, of bij de drie anderen er eene bijgevoegd is. Bij **VERORA** is het even twijfelachtig; die naam komt slechts op één opschrift voor, medegedeeld door **ORELL. N°. 2063**, uit **MASDEU opp. lapid. (Livorno 1810) pag. 168. (Tom. I. ?)**. **ORELLI** meldt er bij, dat op een' anderen steen, ter zelfder plaats (*Dugo*) gevonden, de naam **VIRRORE** staat; het is waarschijnlijker, dat daar de dubbele r ingeslopen dan bij **VERORE** weggevallen is. Wat **SULIVIA** aanbelangt; het is reeds twijfelachtig of deze (**ORELL. N°. 2051**; **DE WAL l. c. p. 259. N^o. CCXXIX**) dezelfde zij als de **DEA SULLEVA (Archaeol. Brit. X. 326**; **DE WAL l. c. N^o. CCCXXX)**; maar gesteld, dit ware niet twijfelachtig, dan zou nog bij **SULIVIA** niet aan het *wegvallen* eener letter l, maar eer aan het abusievelijk *insluipen* dier letter in den naam **SULLEVA** moeten gedacht worden, omdat de gelijkkluidende namen in de overige bekende opschriften slechts ééne l hebben, b. v. **SULIVIAE, SULEVAE, SULFAE (sc. matres)**. **BECKER's** overige voorbeelden zijn niet gelukkiger; men oordeele: in den naam der godin **SOLIMARA** zou volgens hem de s uitgevallen zijn (**ORELL. 2050**), omdat elders eene **SULISMARA** voorkomt (**ORELL. 2052**); en bij **ALATEVIA** (niet

gelijk bij BECKER staat ALATIBRIA (DE WAL pag. 10. N°. XIV) wordt door BECKER als *analogon* bijgebracht ALATERVAE sc. MATRES. Ofschoon ook wij in het éénige opschrift waarin SULISMARA zou kunnen gelezen worden (C. PROTACIVS | DEAE SVLISM), met BECKER liever SULISM(AE), dan met DE WAL *Mythol. Sept.* p. 187 N^o. CCLVIII. SULISM(AE) aanvullen, omdat MARA een bekende gall. naamsuitgang is, ook in SOLIMARA voorkomende, zoo is het toch niet zeker, dat SULISMARA en SOLIMARA dezelfde godinnen zijn. Gesteld echter men had in beide opschriften dezelfde godin te lezen, dan zou het veel waarschijnlijker zijn, dat in SULISMARA de s er abusievelijk ingeslopen, dan in SOLIMARA er uitgevallen was, omdat SOLIMARA, SOLIMARIA, SOLIMARIACA, als gewest- en plaatsnaam uit oud-gallische munten zeer bekend zijn (zie LELEWEL, *type gaulois*, p. 140. Pl. III. 29, 30, IV. 37—39); als plaatsnaam, in het land der *Leucks*, idem p. 140, 265, 331), en SOLIMARIUS zelfs als gallische persoonlijke naam voorkomt, in een Luxemburgsch opschrift (STRINER *Cod. Inscr.* III. p. 135. N°. 2011), hetwelk bij SULISMARA niet het geval is. Eindelijk ALATEIVIA, volgens BECKER analoog met ALATERVAE sc. MATRES (niet gelijk bij BECKER staat ALATERVIAN). Hier is het zeer te betwijfelen, dat in beide benamingen dezelfde godheid zou te zoeken zijn. Reeds DE WAL heeft het *Mythol. Sept.* p. 11 en *Moedergodinnen* N^o. CXXII, betwijfeld, en die twijfeling is onzes oordeels niet zoo zeer op het verschil van land waarin beide opschriften gevonden zijn grond (de MATRES ALATERVAE zijn slechts uit één in *Schotland* gevonden opschrift, bij HORSLEY *Brit. Rom.* p. 205, bekend), gelijk DE WAL schijnt te meenen, dan wel op het verschil van spelling, en vooral, omdat het niet aannemelijk is, dat er ééne DEA ALATERVA bestaan heeft, terwijl er MATRES bestonden die als ALATERVAE godsdienstige hulde ontvingen.

Uit het aangevoerde zal naar wij vertrouwen gebleken zijn, dat de voorbeelden door BECKER aangevoerd, ten betooge, dat in ons Monterbergsche opschrift (in VAGE.VERCU) de letter D zou kunnen weggevallen zijn, alle bewijskracht missen; en het verwondert ons dat de schrijver niet liever stoutweg in dit VAGE.VERCU eene schrijffout veronderstelde. Maar tot zulke veronderstelling zou, na het aangevoerde, ook geen grond voorhanden

zijn. Wel is waar in opschriften op steen, vooral in de Provinciën gevonden en van partikulieren afkomstig komen zeer dikwerf, gelijk ieder weet, schrijffonten voor, maar deze zijn zeldzamer bij opschriften op metaal, die gegoten, geslagen of gepunteerd zijn. Evenwel wij hebben zelf, bij onze eerste uitgave van dit opschrift, er eene fout in verondersteld, toen wij ALA. VOR, door ALAE NOR(icorum) verklaarden; en ofschoon wij later vermoed hebben dat door ALA VOR, eene ALA voredensium, (liever Voredensis of Voredensium) te verstaan was (omdat op het oorspronkelijke duidelijk VOR, niet NOR gelezen wordt), zoo staat tegen zulk vermoeden altijd deze bedenking over, dat er geene ALA VOREDENSIS of VOREDENSIVM bekend is³, terwijl de ALA Noricorum herhaaldelijk voorkomt op grafsteenen, die gevonden zijn in de nabijheid van de plek waar ons metalen plaatje ontdekt is (*Gedenkteekenen*, bl. 120—123; FIEDLER, *röm. merkw. von Xanten*, S. 16; ORELL. 4969; STEINER, II. N°. 1320, 1321).

Indien moest aangenomen worden, dat in regel 1 de fout was ingeslopen van VOR in plaats van NOR, zou het nog niet gemakkelijker vallen om ook in regel 3 eene fout te veronderstellen. Wij meenen toch dat er meer bezwaar bestaat om in een metalen opschrift, zoo kort als dit, twee fouten, dan ééne te veronderstellen, en zouden daarom te eer regel 3 (VAGE. VERCV) voor onbedorven achten.

Op grond van het bovenstaande, zien wij derhalve in den naam VAGE. VERCV en in VAGDAVER noch gelijkheid noch gelijkvormigheid, en kunnen in VAGE. VERCV evenmin VAGEVERCUSTIS als in VAGDAVER.CUSTI, den naam VAGDAVERCUSTIS veronderstellen. Er is zelfs geen grond om VAGE. VERCV als één enkelen naam te lezen; wél om er twee namen in te zien, die of ééne enkele

---

³) *Foreda* was eene plaats in *Britannië*; zie *Itiner. Antonini*, edit. WESSERL., p. 467, gelegen waar thans *Old-Penrith* ligt, en waar tevens het oude *Petriansa* lag, waarnaar eene romeinsche *ala* genoemd werd: *ala Petriana*, zie TACITUS, *Hist.* I. 70, IV. 49; *Notit. Dignitatum Occidentis*, cap. XXXVIII, en vele opschriften, vermeld door BÖCKHLE in *annot. ad Not. Dign. Occ.* I. c. p. 920*. Hieruit volgt, dat het bestaan eener *ala Voredensis* niet tot de onmogelijkheden behoort, te minder, daar men zou kunnen vermoeden, dat de *ala Petriana* te eeniger tijd *ala Voredensis* of *Voredensium* geheeten had.

godin kenmerken, of mogelijk twee. Er zijn althans voorbeelden van barbaarsche goden, op opschriften, die twee namen dragen, en evenzeer komen er meer godennamen op één opschrift voor, zonder door de copula ET verbonden te zijn; wij herinneren slechts aan: 1) BOCCO | HAROVSON | M. VALEIVS (I. VALERIUS) IVSCHIVS (I. TUSCINUS of IUSTINUS) V. S. L. M. DE WAL, N°. 59; 2) NARIAE | NOVSAN | TIAE | T. FRONTINVS | HIBERNVS | V. S. L. M.; DE WAL, N°. 175; 3) SVLIVIAE | IDENNICAE | MINERVAE; DE WAL, N°. 529.

Of men nu de namen VAGE. VERCV te lezen hebbe VAGAE VERCULAE, VERCUNAE, VERCUI, of anders, zal wel niet beslist kunnen worden vóór men een of meer uitvoerige en aan dezelfde godin of godinnen gewijde opschriften zal gevonden hebben.

Ten besluite nog eene enkele opmerking of wensch, die zich onwillekeurig opdringt, terwijl we nagaan, zóó veel tot vaststelling der lezing van twee namen te hebben bijgebracht en toch niets zekers tot opheldering van het wezen en karakter der godinnen zelve te kunnen aanbieden. In dezelfde onzekerheid verkeeren wij ook omtrent eene menigte andere, opromeinsche gedenkstukken voorkomende goden, van celtische en germaansche afkomst, waarvan de lezing der namen volkomen vaststaat, maar waarover noch de inhoud der opschriften, noch de soms daarbijgevoegde beeldwerken, noch oude schrijvers eenige opheldering geven; terwijl de opschriften van de zijde der oudheidkunde volkomen verklaard zijn, blijft het karakter der goden waaraan zij gewijd zijn raadselachtig. De taak die de oudheidkundige onvoltooid gelaten heeft, behoorde te worden vervolgd door den beoefenaar der vergelijkende taalkunde, vooral van de celtische en oud-germaansche taaloverblijfselen. Wij meenen niet te veel te zeggen door te beweren, dat die philologen tot nog toe te weinig onze oude mythologische namen uit opschriften in den kring hunner onderzoekingen hebben opgenomen. Wij hopen, wenschen, verwachten, dat zulks meer het geval worde. Niet dilettanten bedoelen wij, die door gissen en raden, soms op den klank af, etymologizeren, en wier naam *legio* is, maar geoefende kenners, die op onomstootelijke taalgronden aanwijzen, of een naam germaansch of celtisch zij,

en welke zijne beteekenis (zoo die immer te vinden mogt zijn). De oud-gallische en celtiberische numismatiek kan hierbij dien-
sten bewijzen; in de laatste jaren voerde zij vele nieuwe bouw-
stoffen aan; maar even zelden als die philologische kunde bij
epigraphen wordt aangetroffen, even weinig geven de numis-
maten er bewijzen van. De vakken der oudheidkunde zijn ook
te uitgebreid, dan dat er voor de diepere studie der celti-
sche en germaansche talen (zoo er bij oudheidkundigen ook
aanleg voor mogt bestaan) genoegzame tijd kan gevonden wor-
den. Op de GRIMM's, de ZEUSZEN, en allen die hun voetspoor
drukken, is onze hoop gevestigd. Hier is zulk een bijstand on-
ontbeerlijk; hier maakt eendragtige hulp niet slechts mag-
tig, maar van haar alleen is nieuw licht en leven te ver-
wachten.

Leyden, 31 Mei 1854.

L. J. F. JANSSEN.

BLADVULLINGEN.

Inter scriptores Latinos rei metricae [C.] MARIJ VICTORINI
Artem grammaticam de orthographia et de metrica ratione con-
sequitur MARIJ PLOTII SACERDOTIS DE METRIS [liber], ut est in
MS. Leid., sive, ut PUTSCHIIUS edidit, MARIJ PLOTII AD MAXIMUM
ET SIMPLICIUM CL. VV. DE METRIS LIBER. Est vero hic liber ter-
tius Artis Grammaticae M. CLAUDII SACERDOTIS, cuius scriptoris
primum et secundum Artium librum e codd. Vindobonensibus
ediderunt EICHENFELDIUS et ENDLICHERUS in Analectis Grammati-
*cis*¹. Ex Praefatione enim libri *de Metris*² apparet, SACERDO-
TEM primo libro egisse *de institutis artis grammaticae*, libro
secundo *de nominum verborumque ratione, nec non etiam de*
structurarum compositionibus exprimendis; in tertio denique sive
novissimo artium libro de metris egit. MARCUS itaque CLAUDIUS,

¹) *Vindob.* 1837.

²) p. 242. GAIFF.

sive *Clodius*, SACERDOS in codd. scriptorum metricorum abiit in MARIUM PLOTIUM SACERDOTEM. Nomen huius viri CLAUDIUS rursus in CASUUM abiit apud RAPHAËLEM *Volaterranum*, in *Commentar. Urban.*³ narrantem, anno 1493 in nobili coenobio *Bobienſi* repertos esse libros varii argumenti, in quibus hunc: *Casus sacerdos de octo partibus orationis*, i. e. CLAUDII SACERDOTIS librum primum *Artis Grammaticae*. Unum eundemque esse utriusque illius operis scriptorem vel inde sequi videtur, quod in utroque morem quendam antiquiorum grammaticorum, iam inde a LUCILIO, poeta et grammatico, receptum, secutus sit, de quo propriis nominibus suis illi paradigmatum loco uterentur⁴; atque ita benigne usus est in utroque opusculo SACERDOS, ut in eo eundem hominem ineptum facile agnoscas. Ita libro I. § 82. *Sacerdote docente* exempli instar adhibuit; itaque in nomine suo lusit ludi magister libro II. §§ 81. 82. 83. 86; item in *Incerti*, — sed quod CLAUDII SACERDOTIS esse vidit ENDLICHERUS⁵ — *Artium Grammaticarum fragmento* exempli verba haec sunt: *studente Sacerdote*, σπουδάζοντος Σακέρδωτος. Neque minus moleste suo ipse nomine abusus est in libro III *De Metris* in multis miserrimis versiculis, v. g. in illo⁶:

Has tibi dactylici species per carmina metri
bis senas et quinque simul dedit ore *Sacerdos*.

vulgo *sacerdos*; tum hoc tanquam *Hipponacteo*⁷:

Latina trado carmina sic *sacerdos*.

voluit fortasse homo ingeniosus ita:

Latina trado carmina haec *Sacerdos* sic;

fortassis et hoc quasi *choriambico Eupolideo tetrametro catalectico*⁸; quo simul deorum cultorem se significat:

Di boni! servate Sacerdotem vos colentem vos.

vulg. *Dii et sacerdotem*, in hoc versu barbare litteram *v* pro consonante non habuit; praeterea hoc, quem misere finxit, *antispastico tetrametro acatalecto mixto*⁹:

SACERDOS docens bene vos formavit ad artes bonas;

³) IV. f. 56. pr. ed. Rom. 1506. apud LACHM. Praef. in *Terent. Maur.* p. v.

⁴) De hoc more egit I. BECKERUS in *Philologi* Vol. VI. 755—757.

⁵) p. 77 sqq.

⁶) p. 267. G.

⁷) p. 270.

⁸) p. 288.

⁹) p. 291.

denique hoc optimo *antispastico tetrametro Sapphico Priapeo catalectico*, quem dicit (p. 292):

Isthæc composui metra SACERDOS optima nunc.

Appingadami, mense Maio 1854.

B. TEN BRINK.

Odys. o 434 sqq.

Τὸν δ' αὖτε προσέφειπε γυνή, καὶ ἀμείβετο μύθῳ·
εἶη μὲν καὶ τοῦτ', εἰ μοι ἐθέλοιτέ γε, ναῦται,
ἄρκυ πιστωθῆναι, ἀπήμονά μ' οἴκαδ' ἀπάξειν.

Dat deze plaats niet toevallig bedorven geraakt, maar door den een of anderen *diorthoot* (ARISTARCHUS?) opzettelijk veranderd en — verminkt is, blijkt uit de onzamenhangende, gebrekkige en ongrieksche constructie: *εἰ ἐθέλοιτε — πιστωθῆναι — μ', οἴκαδ' ἀπάξειν*; waar wij eene *copula* missen en bovendien een *aoristus* en *futurum* in éenen adem gebruikt zien. Dat door den dichter *φοίκαδε* gezegd is, is buiten twijfel. Maar nu moet, na het weglaten van de *φ*, de leemte daardoor ontstaan aangevuld worden: vandaar het *pronomen* *μ'*, en waarschijnlijk ten gevolge daarvan, de *infinitivus* *πιστωθῆναι*. Men zal ligtelijk inzien, dat én de epische taal én de constructie volkomen haren eisch hebben, zoo men leest:

ἄρκυ πιστωθέντες ἀπήμονα φοίκαδ' ἀπάξειν.

THUCYD. IV. 120. Περὶ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας, αἷς ἐπήρχοντο, Σκιώνη — ἀπέστη.

Frustra sunt, qui h. l. explicando expedire velint. Vidd. interpp. Rectissime COVERUS *Mnem.* III: 106 monstri quid ali opinatur. Ego vero, nisi me fallunt oculi, sub monstro delitescens cernere mihi videor vocabulum τῶν εἰωθῶτων, nempe ἐσπένδοντο. De induciis sermo est; quae dum fiunt, deficit Scione. Cf. cap. 119: ξυνετίθεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο πτέ. Nollem sanissimum ΧΕΡΟΦΟΝΤΙΣ locum *Apod.* I. VIII. 17 corrumpisset KÄUGERUS, pro καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἵέναι τοῖς πολεμίοις, incipiebant obviam ire hostibus, recepta prava lectione Codicis *Eton*. προήρχοντο et ἵέναι uncinis incluso.

POLLUX I. 50. — ἔμποροι καὶ κάπηλοι καὶ μεταβολεῖς οἱ ὀρθοὶ
τι πράττοντες, οἱ δὲ καθήμενοι βάνουσοι.

MINDUS recte HAMAKERUS *Mnem.* II. 174 legit: οἱ ὀρθοὶ ἀγο-
ράζοντες. Leviore mutatione pro ΤΙΠΠΑΤΤΟΝΤΕC scribas
ΠΙΠΠΑΚΟΝΤΕC, i. e. πιπράσκοντες.

Delfs Bat., mense Febr. 1854.

J. M. VAN GENT.

Prof. SCHNEIDEWIN schrijft in den *Philologus*: »Auch der
»neueste biograph E. J. Kiehl lässt in seinem etwas dürftigen
»aufsatze »De vita Aeschyli" Muemosyne I, 363 den Aeschy-
»los an allen vier schlachten unbedenklich theil nehmen, ob-
»schon ihm herrn Ritters Didymus nicht unbekannt war." (*Phil.*
VIII. 733).

Prof. SCHNEIDEWIN let niet genoeg op drie omstandigheden.

Het stuk »*Aeschyli Vita*" is gedateerd van *Januarij* 1851.

Op bl. 361 wordt medegedeeld dat de schrijver »unice fere de
»*Chronologia sollicitus*" is geweest.

En op de tabel, jaar 490—489, wordt het gezag der *Vita*
Aeschyli voor alle vier slagen behalve dien bij *Artemision*, en dat
van PAUSANIAS (I. XIV. 4) voor die bij *Artémision* en *Salamis*
aangehaald.

Prof. SCHNEIDEWIN zal misschien gelieven op te geven waar de
schrijver heeft doen blijken dat hij Prof. RITTERS *Didymus* kende.

Prof. SCHNEIDEWIN is de schrijver der *Hyperidea*.

L., 26 Junij 1854.

E. J. K.

- LYSIAS schrijft κατ' Ἀγοράτου, bl. 133 (XIII. § 42):

τῆ γυναικὶ τῆ αὐτοῦ ἐπέσκηπτε, νομίζων αὐτὴν κτεῖν ἐξ αὐτοῦ,
εἰὰν γένηται αὐτῆ παιδίου, φράζειν τῷ γενομένῳ ὅτι τὸν πατέρα
αὐτοῦ Ἀγόρατος ἀπέκτεινε, καὶ κελεύειν τιμωρεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς
φονέα ὄντα.

Φράζειν τῷ γενομένῳ is niet goed te verstaan, want het is
duidelijk, dat het kind geboren moet zljn om de misdaad van
AGORATIUS tegen zijnen vader te kunnen vernemen. Wanneer
men leest φράζειν αὐτῷ ἀνδρὶ γενομένῳ verdwijnt alle zwa-
righeid.

UITTREKSELS UIT TIJDSCHRIFTEN.

De vorm waarin deze uittreksels verschijnen is voorloopig, even als de keus der geraadpleegde tijdschriften. Hun omvang en hun aard sullen zoo noodig naar omstandigheden worden gewijzigd.

Göttingische Gelehrte Anzeigen. 1854, 14de u. 15de Stück. S. 135. (Vervolg van *Mnem.* III. 240). *G. Hermann, de re scenica in Aeschyli Orestea*, door F. Wieseler. (Vervolg als boven). — De Pythia woonde nabij of in den tempel, de ὄμφαλος was in het ἄδυτον, niet in den eigenlijken tempel, zooals Ulrichs wil in de *Reisen u. Forschungen in Griech.* S. 78. Wanneer dus ook de Pythia door den tempel moest gaan, zag zij toch Orestes en de Eumeniden op en rondom den ὄμφαλος (?) niet, maar eerst nadat zij in het ἄδυτον kwam om op den drievuot plaats te nemen. De Eumeniden zingen haar eerste lied op het προσκήνιον, niet op de ὄρχήστρα (?); hetzelfde moet omtrent het tweede lied worden aangenomen, en eerst bij de anapesten vs. 304 (ἀγὼ δὲ καὶ χορὸν ἀψόμεν) gaan ze naar de ὄρχήστρα. In 't geheel acteert het koor vooral bij Aeschylos veel meer op het προσκήνιον dan men thans aanneemt (?). In den Agamemnon vs. 1509 (1545 Herm.) komt Aegisthos uit het paleis, niet uit den ξενών; hij heeft meerdere gewapenden bij zich. — Het aantal der ἐκκυκλήματα in de Orestie wordt op drie begroot, Agam. 1333, Chosph. 967, Eum. 97; het heeft plaats tractis tabulatis, volgens Herm. op Agam. 1333. Maar het ἐκκ. was een staketsel, dat tot onmiddellijk achter het schutdoek gerold of geschoven werd, en kwam in de Choephoren niet voor, nog minder in de Eumeniden. Het regtsgeding in de Eumeniden heeft op de Akropolis voor het Erechtheon plaats, niet op den Areopagos, zoo als Franz en Hermann willen; na den afloop vertrekt de godin Athene door den uitgang regts van de toeschouwers. Over de προπομποί op het einde der Eumeniden wordt opgemerkt, dat deze de regters selven zijn, niet Atheensche vrouwen, volgens Hermanns gevoelen; het aantal der Erinyen is vijftien, niet drie — 68de Stück. S. 673. *Bussemaker et Davenberg, Oeuvres d'Oribase, grec et français*, Tom. 2. — Vgl. 1851, 172de Stück. S. 1719. Inhoudsopgave van het 9de—16de boek; na den tekst volgen drie bl. scholia op boek 11, 12, 13 en 15 (vijftien), en daarna zeer belangrijke aanmerkingen: op de voorzamsten van deze verwijst een index. Hier en daar vindt men afbeeldingen van antieke

voorwerpen. — De lijst der gebruikte hss. staat onmiddellijk achter de voorrede; dan volgt eene nauwkeurige opgave der boeken en hoofdstukken van Galenos, waarmede de uittreksels van Oribasios overeen stemmen: zijne overige bronnen staan bij de inhoudsopgave. Het deel wordt besloten door bijvoegsels, ten deele van Dübner, echter niet verder dan tot het slot van het 10° boek.

Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft. 1854, 1^{es} Heft, N°. 1. 8. 1. *Die Munera der Röm. Gemeinden*, door Dr. C. Kuhn te Dresden. I. Munera und Honores. Deze zijn onderscheiden van elkaar: de munera komen nader met de curae overeen. II. Munera Personarum u. Patrimonii. Deze is de meest gewone verdeling der munera publica: voorbeelden van beiden worden gegeven. De munera van deze beide soorten zijn volledig opgenoemd bij Hermogenianus en Arcadius Charisius in de Pandekten, en worden hier voor een groot gedeelte opgenoemd en besproken, namelijk voor zoover zij onder den naam munera civilia vervat zijn, d. i. welke slechts diegenen verplicht zijn te aanvaarden, die persoonlijk tot de gemeente in betrekking staan. III. Die Reallasten. Ook deze worden Munera of ook Onera Patrimoniorum genoemd, dikwijls ook Intributiones. Velen daarvan worden opgenoemd, b. v. inkwartiering. De classificatie wordt over 't algemeen onjuist genoemd. — N°. 8. S. 28. *Epigraphica*, door F. Osann te Giessen, vervolg van 1853. N°. 47. Gissingen op vier reeds bekende opschriften. — N°. 4. S. 25. *Über den inneren Gedankenszusammenhang im Platonischen Phaedrus*, door Dr. Deuschle te Hanau. D. zal vooral het verband tusachen het tweede hoofdgedeelte en de redevoeringen in het eerste deel aanwijzen; het stuk is overigens uit zijnen aard weinig geschikt voor een uittreksel. — N°. 6. S. 44. *Überbeck, kunst-archaeologische Vorlesungen*, door Dr. H. A. Müller te Bremen. O. heeft eene uitlegging van de meeste gypsafgietsels in het Bonnische Museum gegeven: zijn werk is niet bruikbaar als catalogus, heeft het karakter van voorlesingen niet, en kan natuurlijk een groot deel der bedoelde stukken niet geheel verklaren. De afgietsels komen voor volgens eene verdeling in 10 hoofdstukken, welke gezamenlijk 206 nummers bevatten; het werk zelf zal een leidraad voor de collegies aan de Bonnische Akademie worden, gelijk Welcker *Akademisches Kunstmuseum*, hoezoer O. meer de particuliere studie op het oog had: O.'s verklaringen zijn duidelijker en meer »propaedeutisch» dan die van Welcker en die van Gerhard in zijne beschrijving van Rome; hij volgt daarin meer Brunn in zijne geschiedenis der Grieksche kunstenaars. O. beschouwt het Museum als een »Kunstgelehrte.» Bij de beide eersten van zijne 10 hoofdstukken, de archaische en archaistische Monumenten en »Pheidias» heeft hij te regt ook de reliëfs opgenomen; de Aegineten ontbreken te Bonn. Als navolgingen van Pheidias worden opgegeven de Pallas van Velletri, het borstbeeld van Athene *ἀγυαία* in het Louvre, en het borstbeeld met de leeuwenhuid uit de Villa Albani; ten onregte ook de godin Roma. Voorts worden naar aanleiding van een model in kurk van den tempel te Paestum de voornaamste deelen van een Dorischen tempel opgenoemd: hier en daar onjuist; van het Parthenon is slechts ééne figuur uit de gevels aanwezig, en zeer enkele metopen; de overigen zijn dus naar eene kleinere copij behandeld. Vooral belangrijk is hoofdstuk 4, de jongere Attische school: van de Niobiden te Florence zijn alleen de hoofden aanwezig: de zogenaamde Ilioneus wordt door O. voor eenen Troilos aangezien. De Germanicus van Versailles, in het Louvre, is van eenen Kleomenes: maar niets bewijst dat deze de vader was van

den kunstenaar der Venus de Medici. De tijd waarin deze Venus „ontstond” moet dus uit het standbeeld zelf bepaald worden, denklijk was het in de laatste eeuw v. Chr., zoo als ook O. op ééne plaats zegt: op eene andere geeft hij de 156° Olympias (156—159 v. Chr.) op, eene onbewezen stelling. De zogenaamde stervende Alexander te Florence is een Kapaneus, gelijk O. bewijst; de stervende gladiator van het Capitolium is van dezelfde hand als de groep Arria en Paetus, zoo als Brunn heeft aangetoond, dien O. te regt volgt: op den liggenden Hermaphroditos in het Louvre, zoo als kort te voren op den Laokoon, worden vele aanmerkingen gemaakt. In sommige materiele opgaven, b. v. grootte, standplaats der originelen, enz. is O. soms met sich selven in tegenspraak (een zwaar verwijt). — N°. 8. S. 57. *Krüger, Horatius' Satiren u. Episteln für den Schulgebrauch erklärt. Teubner.* Door Dr. Voigt te Halle. Ongunstige beoordeeling. Uit vroegere uitleggers, Düntzer, Weber, Teuffel is zeer veel overgenomen; vele gegevene verklaringen zijn overtollig, andere onjuist of onvolledig, op vele andere plaatsen ontbreekt de uitlegging, hoewel die noodig zou wezen: ook bij de realistische opmerkingen ontbreekt zeer veel. Een en ander wordt door een groot aantal voorbeelden ondersteund. — N°. 11. S. 84. *Middendorf, die Philaenensage*, door Dr. Hölscher te Herford. Gunstige aankondiging. Het belangrijke kleine boek bewijst dat het voorval mythisch en niet historisch is. — S. 85. *Ein Wort über Schulausgaben der alten Classiker, v. einem ehemaligen Schulmann.* „Ich bin der festen Ueberzeugung, dass jede Schulausgabe ein Uebel ist.” De schoolluitgaven (wel te verstaan die met „verklarende” noten) bevorderen luheid en oppervlakkigheid bij de leerlingen; voor de onderwijzers zijn zij niet zoo onbepaald te verwerpen, maar zelfs de thans verschenen uitgaven der collectie van Haupt en Sauppe zijn af te keuren, vooral omdat bij het gebruik van zulke uitgaven sommige onderwijzers, en juist de besten, sich ligt tot polemiëk tegen de noten laten verleiden, te meer, daar het meerendeel van deze zwak is: sulc een strijd tusschen het gezag van het leerboek en dat van den onderwijzer heeft nadeeligen invloed. Alleen voor privaatstudie kan men ze aanbevelen. — *Personalehronik u. Miscellen.* Door het geheele stuk verspreid; zij betreffen 14 plaatsen, allen uit Deutschland. — N°. 7. 8. 10. 12. *Programme aus Dänemark u. den Herzogthümern (Sleswijk en Holstein) vom J. 1852*, door G. L. Stier te Wittenberg. Korte opgaven. — N°. 12. S. 91. *Auszüge aus Zeitschriften*, nam. *G. G. A.; Heidelberger Jahrbuecher; Münchner G. A. 1853.* Nov. en Dec.: Elster, excerpta ex Plinio, aankondiging van Jan; Hermann, Aeschyls tragöedien, recensie van Kayser; hetzelfde werk, recensie van Schiller, 1° art. — *Bibliogr. Übers. der philol. Litteratur.* — Beilage. *Erklärung*, door H. Köchly, te Zürich. Hevige veroordeeling van Bergks recensie der Geschichte des griechischen Kriegswesens van Rüstow en Köchly. — 9° Heft. N°. 18. S. 97. *Patrimi matrimi, ἀμφιθαλής*, door Prof. Meroklin te Dorpat. Vervolg van eene reeks studies over het sacraalregt, in het Bulletin en in het 1° deel der mélanges gréco-romains van de Petersburgsche akademie. A. W. Cramer had reeds voor 20 jaren dit punt behandeld, maar met het oog op het staatsregt: M. wil dit thans hoofdsakelijk voor het sacraalregt doen, en vooral ook het Grieksche sacraalregt vergelijken. *Ἀμφιθαλής* is degene, wiens beide ouders in leven zijn: in meer uitgebreider betekenis wordt het woord gelijk aan *σὺθαλμων*, en het is een vereischte der „Eudämonie in der sacralen Sphäre” *ἀμφιθαλής* te wezen. Patrimi matrimi heeft dezelfde betekenis als *ἀμφιθαλής* oorspronkelijk, de voorlaatste lettergreep

is lang (?) volgens Vossius, tegen Scaliger en Ramshorn. De kenteekenen der p. m. zijn »Impubertät, Libertät, Ingenuität, Civität u. sacrale Function» (ook het laatste?). Het is niet noodig, dat hanne ouders *confarreatio* gehuwd zijn. Er zijn *priesterlijke* en *niet-priesterlijke* p. m., de eerste zijn de *camilli*, tot de laatsten behooren hoogst waarschijnlijk de *virgines ter novenae* en zeker vele anderen. Ook de kleding enz. is niet geheel onbekend (evenwel blijkt niets stelligs uit de opgegeven bijzonderheden). — N°. 16. S. 198. *M. Iunius Congus Gracchanus, der Geschichtschreiber der alten röm. Verfassung*, door Dr. J. Becker te Frankfurt a. M. Een betoog, dat Congus en Iunius Congus dezelfde persoon is als de beroemde M. Iunius Gracchanus. — N°. 17. S. 139. *Ueber das gestrichene Iota im eskischen Alphabet*, door den Heer G. Stier te Wittenberg. — N°. 18. S. 189. *Kraft u. Müller, Realschullexikon (sic). Lühker, Realschulen des class. Alterthums fuer Gymnasien*, door Prof. Teuffel te Tübingen. Uitvoerige recensie van beide werken. Dat van L. is korter; dat van K. M. bevat veel wat overtollig en te breed behandeld is, vooral in de artikelen van Kraft. L. heeft ten onrechte zeer vele overnigtsartikelen gegeven, en ook dese op ondoelmatige wijze bewerkt: zulke artikelen met Duitse en met Latijnsche hoofden staan naast elkaar enz. Het aannemen van latijnsche hoofden is bij uitsluiting goed te keuren, ook volgens Pauly, den stichter der *Realencyclopaedie*, evenwel met uitzondering der Mythologie. Voer den tekst der artikelen gaat die regel niet door. — Wetenschappelijk staat het werk van L. veel hooger, hij werd door een groot aantal bekwame medearbeiders ondersteund, b. v. Rein, Witschel, Stoll, ieder voor zijne specialiteit; in dat van K. M. is bijna alles door den bijna onbekenden Dr. Kraft nageschreven, een kleiner gedeelte, de letters A. D. E. Q. en P. met Phoebus te beginnen, is beter, van den »diessfalls wenigstens einigermaßen bewährten" Dr. Cornelius Müller. Ten opzichte der politieke geschiedenis is de Grieksche bij L. goed, de artikelen over romeinsche gentes zijn slechts uittreksels uit Pauly. Bij K. M. is dit nog sterker: b. v. toen hun werk verscheen, waren in dat van Pauly eerst 20 Fabii behandeld, waarvan K. M. er 17 hebben; later gaf Pauly nog 38, daarvan hebben K. M. slechts 12; de vereeniging van de artikelen over geschiedenis en historia litteraria is juist even lang volgehouden als bij Pauly. Cognomina en nomina worden zoo bij K. M. als vooral bij L. door elkaar als hoofden van artikelen aangenomen. Historia Litteraria is bij K. M. goed, voor soover Dr. Müller betreft, maar Kraft copieert Pauly, hoewel de artt. »in den drei ersten Bänden »grosentheils von Bähr verfasst, d. h. möglichst schlecht" zijn. De onbekwame Bähr is Kraft's hoofdbron, en deze heeft hem daarvoor beloond, door in de Heideberger Jahrbuecher hem gunstig, de Realencyclopaedie onder hare tegenwoordige redactie daarentegen zeer afkeurend te beoordeelen. Die tegenwoordige redacteur is niemand anders dan Dr. Teuffel, die echter niet onder den invloed dier recensie schrijft, want reeds voor 10 jaren »seit einem Decennium" heeft hij met der daad bewezen, zoo over Baehr te denken. Onder de nageschrevene is b. v. »Kraft's klägliches artikel Homerus;" verder wordt Nera uit den tijd van Demosthenes voor dezelfde gehouden als Neera bij Horatius, en de vertaling van Juvenalis door Teuffel aangehaald als uitgekomen in 't jaar 1846; maar dit werk bestaat alleen in portefeuille: T. had in 1845 in een zijner artikelen gezegd dat het spoedig zou verschijnen, van daar de fout. Mythologie en oudheden zijn bij L. goed, bij K. M. zeer slecht; b. v. locatio *conducti* in plaats van *conductio*. Aardrijkskunde is bij L. te breed behandeld; Dr. Kraft geeft enkel uittreksels uit Pauly en uit Forbigers handboek. Het grootste

deel derhalve van K. M.'s werk, d. i. alles van Dr. Kraft, is geheel sonder waarde. (Zonder partij te nemen moet men bekennen, dat Prof. Teuffel zijne stellingen met een groot aantal krachtige gronden ondersteunt, zoodat Dr. Kraft, in het belang zijner reputatie, dezen aanval niet wel onbeantwoord kan laten). — N°. 20. S. 155. *Anselm Feuerbach's nachgelassens Schriften* door Dr. H. A. Müller te Bremen. De hoofdinhoud van dit werk is kunstgeschiedenis, maar het maakt alleen de stelling waar, dat zulk eene geschiedenis nog niet kan worden gegeven. Het 1° deel bevat F.'s levensbeschrijving, en het 4° kleinere verhandelingen over archaeologie der kunst, ten getale van 17, bijna allen reeds bekend; het 2° en 3° deel eene Geschiede der griecchischen Plastik. Vooraan staat een stuk » vom Wesen der gr. Pl.», in drie hoofdstukken, over de vormen, de techniek, de compositie. Het eigenlijke werk is naar de verdeeling van Otfried Müller ingerigt: daarna volgt de geschiedenis der Gr. plastiek onder de Romeinen. — S. 168. *Zu Plato Apol. c. 25. p. 27. D. E.*, door Prof. Finek te Heilbronn. — N°. 22. S. 169. *Dr. Fr. Ingwersen, Lateinisch-Deutsches Schulwörterbuch*, door Prof. Otto te Giessen. Uitvoering recensie. I.'s beginsel is zeer goed, het weglaten der meeste woorden van latere latiniteit en van termen, alleen bij die auteurs voorkomende, welke op echolen niet worden gelezen, Vitruvius, Celsus, Plinius H. N., Lucretius, Martialis, Petronius enz., jammer dat I. het niet meer getrouw gebleven is en ook voor de privaatstudie heeft willen zorgen. Daarouder lijdt de volledigheid; ook de voorbeelden zijn te veel besneeid. Buitendien zijn voor de lagere klassen der gymnasia speciële woordenboeken te verkiezen (?). Men moet op den door I. ingeslagen weg verder voortgaan en bijna alleen op de meest gelezen stukken der meest bekende auteurs letten (?). Ook de splitsing tusschen woorden van betere en mindere latiniteit wordt goedgekeurd, echter is dit niet altijd juist uitgevoerd, waarvan twee (zeer weinig bewijsende) voorbeelden worden aangehaald. De geheele aanlag van het werk is hoofdzakelijk volgens Freund: ook omtrent de opgaven, of een woord »poetisch" of »Vor» klassisch" is, hangt I. van autoriteiten af. Menige fouten zijn te regt aangewezen door den Hr. Schmidt te Berlijn in Mütsell's *Zeitschrift fuer das Gymnasialwesen*. Voor de synonymiek wordt meestal Döderlein gevolgd, ook is I. te oppervlakkig; van de etymologie is veel valsch en half waar, en I. heeft geen notitie genomen van de nieuwste »Fortschritte" der kritiek, zie b. v. exhibere. »Doch da der ganze Artikel in seiner Urgestalt auf den unkritischen Forcellini zurückgeht, so ist diese Unkritik bei dem unkritischen I. »kein Wunder." De Antibarbarus van Krebs is geheel »ignorirt." Ook volledig is het lexikon niet, enkel uit de letters D. I. en R. ontbreken 100 woorden die bij Georges staan. Het werk is een uittreksel uit grootere lexika als Freund, Georges, Kärcher enz. (wat kan een schoolwoordenboek veel anders zijn); de 19, sum Theil sehr »bekannte u. geachtete Schulmaenner"; die »glinzende Empfehlungen" voor het werk geplaatst hebben, weten 't niet: dit herinnert aan de *Revalentia arabica* (sic!). Vooral heeft een onbekende het verkorven, die I.'s werk in Zarncke's litter. Centralblatt gunstig gerecenseerd heeft, en daarbij heeft beweerd, dat het buitenland, uit een praktisch oogpunt gesproken, geschikter is om sulken arbeid te leveren dan de Duitschers (I. is een Doen, en Gymn. Rector te Kolding in Jutland). Dit is »völlig unwürdig eines deutschen Recensenten" (sic.). — N°. 23. S. 177. *Dr. G. Fischer, Ciceronis Tusculanus erklärt*, door Hausdörffer te Eutin. Gunstige recensie. — *W. O. Freese, der Parteikampf der Reichen u. der*

Armen in Athen sur Zeit der Demokratie. Niet ongunstige aankondiging van E. — *Personalchronik u. Miscellen.* Verspreid, zij betreffen 16 plaatsen in Duitschland. — N°. 14, 15, 17 (zeventien). *Programme der Gymnasien Westfalens* v. 1852. — N°. 24. *Aussuege aus Zeitschriften, Jahrs Jahrbuecher f. Philol. u. Pädag.* Bd. 19. Heft. 2. *Variae cod. Par. in Civit. Plat. scripturae.* — Becker in Odessa, eine unedirte Münze v. Tius in Bithynien. — Schuch, eine neue Ausg. des Apicius. — Lübker, Soph. El. 465—1485 metr. übers. — Geppert, ueber Plautus. — Nolte, Emendd. zum Tacitus. — Neigebaur, Bekantsch. der Gr. u. R. mit den Slaven, nach Cyprien Robert. — K. L. Roth, zu de origine gentis Rom. — Mähly, Gelegentliches. — Klotz, zu Virg. Georg. I. 147. — Heft 3. Becker in Odessa, Tomi u. s. w. — Rosenheyn, Onomatopoeie. — Noiré, Grammaticae sermonis Lat. Philos. elementa. — Katterfeld, de Promethea ternione Aesch. — Mähly, Hor. ad Pison., uebers. — Fuss, parum, paullum, quin. — Nolte, krit. Beitr. zu lat. Schriftstellern. — Göbel, ueber die geschichtl. Handbuecher v. W. Puetz; *Philologus*; *Zeitschrift f. d. österr. Gymn.*, 4er Jahrg.; Grysar, *Eigenthuemlichkeiten des Tacitus.* — G. Curtius, zur griech. Grammatik, 8 stücken. — Weller, lat. Lesebuch aus Livius, Anz. v. Kergel. — Weinhold, die Bekkersche Grammatik. — Duncker, Gesch. des Alterthums, Anz. v. Thomas. — Kuehner, Elementargramm. der gr. Spr., 13° Aufl., Anz. v. Capellmann. — Doberenz, *Caesaris comm.*, lobende Anz. v. Kergel. — Hohegger, *Iliados Epitome, Selbstanzeige.* — Overbeck, heroische Bildwerke, Anz. v. Seidl, 2 stücken. — Linker, Kritik der Ann. des Tacitus. — Bellermann, gr. Schulgramm., Anz. v. Curtius. — Goebel, gr. Schulgr., Anz. v. Curtius. — Zell, röm. Epigraphik, Anz. v. Seidl. — Rothert, der kleine Livius, Anz. v. Kergel. — Hoffmann, Aeneid. Epitome, Selbstanz. des *Herausg.*, 2 stücken. — Grysar, die Lat. Uebungsbuecher v. Firnhaber, Hebnichen, Suepfe, 2 stücken. — Linker, Ital. Ausgaben lat. Classiker. — Bernhardy, Grundriss der röm. Liter., Anz. v. Thomas. — Linker, *Bibl. scriptt. Gr. et Rom. Teubneriana.* — De Castro, *Cornelius Nepos*, Anz. v. Hohegger. — Sartorio, *vocab. graeco-italiano*, Anz. v. Schenkl. — Ingerslev, *Schulwörterbuch* (z. bov. bl. 341), Koch Handwörth., lobende Anz. v. Grysar. — Grysar, der hist. Inf. im Lat. — Emo, gramm. della lingua gr., tadelnde Anz. v. Hohegger. — Capellmann, gr. Elementarb., Anz. v. Curtius. — Jacob, *Horaz u. s. Freunde* (z. *Mnem.* III. 236), tadelnde Anz. v. Grysar. — Lauer, Rink, Stoll, *Soheinpflug, Mythol. Schriften*, Anz. v. Bippart; *Mnemosyne*; *Allg. Monatschr. f. Wiss. u. Lit.*: Otto, *Lat. Lexicographie.* — Bensley, *Organismus der indogerm. Sprachen*, 1 Art. — K. W. Nitsch, *Q. Fabius Pictor ueber die 1sten Jahre des Hannib. Kriegs*; *Journal des Savants.*

Gersdorfs Repertorium. 1854. I. (Vervolg van *Mnem.* III. 239). — 6. S. 220 (1258). 8. *Die Universitätsfrage in Oesterreich.* — S. 247 (1277). *R. Parola, del publico insegnamento in Germania.* Th. Thraemer, *Beitraege zur Pädagogik. In swanglosen Heften.* — (II. 2). 8. S. 101 (1738). G. F. Hildebrand, *Lat. Chrestomathie fuer Realgymnasien.* Inhoudsopgave. Het eerste der beide deelen is doelmatic. — 11. S. 284. (2541 en 2542). H. Keck, *Cantici, quod legitur Aesch. Suppl.* 609—679 *interpretatio Aeschylis Septem a. Th. s. rec. Hermannii cum scripturae discrepantia scholasticae cod. Med. ed. F. Ritschelsius.* K.'s tekst wordt medegedeeld, volgens hem-moet thans het doel der uitleggers van A. zijn, den tekst op de grondslagen van H. vast te stellen, terwijl de uitlegging vooral »den samenhang der gedachten en 's dichters »gevoelen over goddelijke en menschelijke zaken moet in acht nemen." (Is

dit een axioma, of wat is het anders?). R. heeft sedert vele jaren op zijne collegies de Septem a. Th. verklaard: dese kleine uitgaaf bevat H.'s tekst, de varianten en de scholia van den Med., die echter voor dit stuk niet als hoofdbron wordt aangenomen. Buitendien heeft R. de collatie van Prien naast die van Mommsen, welke H. gebruikt heeft; hij heeft beide collaties nogmaals door O. Ribbeck met het hs. doen vergelijken: R.'s varianten zijn eveneens opgenomen. — S. 287. (2543) G. E. C. Schneider, *Additamenta ad civitatis Platonicae libros 10 Lips. ann. 1880—88. editos*. Eene zeer gewenschte bijdrage: een supplement van varianten uit Paris. A. (1807), volgens den uitstekenden F. Duebner, dese varianten geven evenwel uiterst weinig voor den tekst (eene zeer algemeene klacht omtrent de hss. van vele auteurs), meestal van orthographischen aard, b. v. ἀθρόον, ζυγαρία, enz. Daarna volgen bijvoegsels op S.'s noten, waaronder het betoog op bl. 62, dat in Plato's tijd de verdeeling van den dag in 12 uren bij de Grieken bekend en vrij algemeen geweest sou zijn. — S. 288. (2544) C. W. Nauck, *Horatius' Oden u. Epoden*. De beste commentatoren zijn gebruikt, en ook eigene arbeid niet achtergebleven; over den » inhoud » wordt veel gesproken, en Duitsche hoofden aan de verschillende stukken gegeven, b. v. aan de 16 eersten: Widmung. Vater u. Friedeuerst. Geleitsgedicht. Fruehlingslied. An eine Ungetreue. Meine Stoffe. Tibur. Der Abgeschiedene. Aufforderung zum Schmaus. Lobgesang. Lebensregel. Hymnus. Eifersucht. Das lecke Staatsschiff. Nereus. Vergieb! — Eenige noten worden behandeld, vooral om een afwijkend gevoelen te kennen te geven. De eigenamen worden vertaald, dikwijls op gekunstelde wijze: Lyce, Wolfbalg, Phyllis, Blättermaid, Asterie, Sternenumaid, en Phidyle, Spærchen » nach der Analogie von Claerchen, wenn es erlaubt ist » (1); eveneens worden plaatsen van Duitsche dichters » met de haren » aangehaald.

Miscellanea Philologa, 1854. Blijkens eene korte aanwijzing thans afgescheiden van de *M. Paedagogica* (*Bijdragen tot de kennis en den bloei der Nederl. landsche Gymnasien*). — p. 1. D. Burger Jr., *Observationes Miscellaneae*, korte aantekeningen en veranderingen op de teksten van Aeschines en Demosthenes in de zaak van Ktesiphon, 7 andere plaatsen uit 6 redevoeringen van Demosthenes, ééne van Isokrates en twee van Cicero. — p. 7. J. F. T. Zeitz, *Obs. criticae in Isocrotum*. — p. 21. *Obs. criticae in Plutarchi Artaxersem*. Beide opstellen bevatten eene reeks aantekeningen op seer vele plaatsen der genoemde schrijvers, en geven een nieuw blijk van den ijver des jeugdigen, thans reeds overleden schrijvers. — p. 86. D. Terpetra, *Obs. Criticae in Caesaris Comm. de Bello Civili*. — Uitvoeringe verhandeling, of liever eene reeks van vrij uitvoerige aantekeningen op verscheidene plaatsen van het B. C. Zoo leest T. op I. 6 *Paullus et Marcellus* voor het *Philippus et Cotta* der hss., en het gewone *Philippus et Marcellus*; daarna worden met Herzog de woorden *In* — *mittuntur* tegen Nipperdey behouden, en buitendien de interpunctie veranderd. I. 7. wordt *dona* uitgeworpen, de andere woorden van N.'s beide eerste interpolatiën behouden, over de derde niet beslist. I. 89. N. en H. dwalen omtrent § 2, de vulgata moet blijven. I. 58. Lees *effugiebant* voor het *excipiebant* der hss., waarvan de onjuistheid door N. is aangetoond. I. 62. Oudendorps lezing is de ware, ook het gewone aan Achilles » *Staius* » (zoo O. en N.) ontleende *deduxerat* voor het *reducerat* der hss. I. 64. O.'s en N.'s *sustinere* steunt op » *codex unus*, men lese *subjiciere*, of, met H., *sustinere*. Met de hss. moet *interrumpi* tegen N.'s *irrumpi* bewaard blijven. I. 76. De woorden *neu Pompeium absentem* worden uitgeworpen. I. 79. De hss. hebben *pluresque*, Ciacconius leest *plurisque*,

waartegen H. *plerisque* en T. *pluribusque* overstelt. I. 80. *Relictis legionibus* moet met O. verklaard worden, en staat gelijk aan *reliquis sibi* (?), de gissingen *reliquis* van H., *expeditis* van M. en *eductis* zijn valsch. II. 12. »In hoc etiam siccio trepidatur.» Men leze *disruptione* voor 't gewone *dereptione*. II. 15. *Omnino* moet drie woorden verder gezet worden, achter *nikil* (?). II. 16. Lees sommige hss. hebben *superavissent* (op zich zelf een zwakke grond). II. 29. De gewone lezing is als bij N., behalve de lacunes, maar *quod* voor *aut*, *commilitonesque* voor *commilitatesque*, *graviore* voor *graviora* en *vulgo* voor *dubis*. Men leze *cus*, dan *conferrentur* in voor *offerrentur* alleen, en verder *namque* voor *neque enim*, si voor *ut* met Heinsius, *perfrugerant* *conturionesque* voor *commilitonesque*, dan *graviore*; in *contuberniis* moet in plaats van *dubis* vlak voor *darius* te staan komen, en *accipiebant* voor *accipiebantur* worden gelezen. (Verschilt dit veel van opgeven?). III. 8. Ten onregte wil H. *complexum* behouden, ook N.'s lezing *ne quod subsidium expectanti Casari in conspectum venire possit* is onvoldoende (ja). Men leze *despiciens subsidiumque expectans Casaris*, si in *conspectum veniret*. *Sed post cet.* — III. 10. N.'s lezing *naviumque* voor *urbiumque* is valsch. III. 19. De gissing van Eberling en N. is valsch, men leze *se altero die ad colloquium venturum atque una etiam utrumque ad locum tutum legati venirent, ut, quae vellent, exponere possent*. Ibid. Men leze *sed missa* voor 't gewone *submissa*, en zette de *pax* vóór *loqui*, zoodat het van *oratione* afhangt; als verbetering op O.'s lezing. III. 25. Men behoude de vulgata tegen N.'s *non spectabat*. Ibid. Te regt verwerpt O. Hotomanns *si vel* in plaats van het *sive* der hss. Men leze *si vela*, waardoor *cursum* moet vervallen. III. 26. N. wil *abiecit* voor *adese*. Cassius, niet Cn. Domitius, overvangt het bericht. III. 27. *Attamen* staat in de hss., N. wil *ac tamen*, ten onregte. III. 28. Volgens N. zijn de drie laatste §§ bedorven, maar 't geen hij opmerkt heeft reeds Vossius gezegd: »Practerea, quae nostrum » locum excipiunt, unci inclusit Nipperdeus"; (het is eene gewone parenthese, geen teeken van mitwerping) » quod minus recte sicutum arbitror, propterea » quod ita nulla vox relinquitur, ad quam sequens reliquos pertineat." *Hototium* moet vóór *turmas* blijven staan, zoo als gewoonlijk, niet met de hss. vóór *insidiis*. III. 44. *Tymebant* moet vervallen, men leze *habebant* voor *edebant*, *et* voor *atque*, en *quo loco* voor *quem locum*, alles volgens Hotomanns hss. (en de » vulgata"). Voorts § 6 moet *quas* in *quare* worden veranderd. III. 48. Het onverstaanbare *valeribus* wordt in *cum pabulatoribus* veranderd, tegen Vossius' *cum Valerio*, H.'s *Balearibus* en N.'s *vallibus*. Maar T. zelf geeft toe dat dit hoogst onteker is. III. 49. *Suppetere* voor het gewone *succedere*. III. 57. N. voegt ten onregte *rem* in vóór *renuntiarunt*. Het getal XXXIII is niet bedorven. III. 69. N. heeft niet goed gezien, toen hij de woorden *démiasis equis* verwierp, en *conjugerent* las voor *confecerent* tegen alle hss. (Maar die zijn voor het B. C. van zoo weinig gezag). III. 75. De plaats is inderdaad bedorven. N.'s *id* voor *eadem* is niet genoeg, men leze: *sed eadem spectans, si . . . possit, . . . eduxit*. III. 101. De beste hss. hebben *egerunt* voor *egrit*, dat men ondanks N. behouden wil. III. 112. N. leest *regionibus*, zoo ook de meeste hss., hetzelfde wil Clarke. Maar reeds O. had de ware lezing *regibus*, dat door H. voldoende is gehandhaafd. — p. 76. *C. M. Francken, de Aeschylí scholiás Laurentians*. Uitvoerige verhandeling. Meer en meer blijkt dat het nauwkeuriger collationeren der hss. op onze teksten zeer geringen invloed uitoefent: echter zal iedereen toestemmen, dat op die manier de

ware geleerdheid meer gebaat wordt dan »temerariis emendationibus dicam an »mutationibus in scriptorum orationem invohendis" (Esto, si quis mala. Sed bona si quis protulerit, wat dan? Alles hangt er van af, of de veranderingen goed zijn). Het collationeren moet middel wezen, niet doel: als middel is het noodzakelijk; men moet alles verzamelen, opdat de gissingen met kennis van zaken geschieden. De scholia zijn overal gewichtig, vooral bij Aeschylus, te meer omdat zij de eenige bron voor den tekst vormen, behalve den cod. Med., de bron der hss. Men kent sedert Dindorfs uitgaaf de scholia volledig, doordat hij die van den cod. Med. heeft medegedeeld. De scholia bestaan uit twee soorten, die der latere Byzantijnen, welke uit den Med. getrokken zijn, en de oudere scholia. Men moet nu onderzoeken, welke scholia inderdaad tot die oudere behooren, den tekst van deze verbeteren, en eindelijk nagaan of hunne lemmata tot eenen tekst van Aeschylus als de Medicische dan wel tot eenen anderen behooren. De scholia zijn van meerdere handen, maar den leeftijd der verschillende scholia kan men niet nagaan. — In het h. s. zijn volgens Hermann en Cobet 4 handen: de tweede hand komt met den scholiast meestal overeen, namelijk waar de tekst zich uit de scholia zonder veel moeite liet emenderen. F. zal nu de scholia voor de Orestie en Smeekelingen opzettelijk behandelen. Voor den tekst had hij vier nieuwe collaties, die van Franz, Hermann en Cobet (ook aan onze lezers bekend, zie *Mnem.* II. 385 enz. Die van Cobet heeft F. denkelijk in afschrift gebruikt), en die van Dindorf in de *Annotationes* (de oude apparatus van Butler, geene nieuwe collatie). — Nu volgt eene lange rij aantekeningen op de genoemde 4 stukken, zoo dat telkens de lezing van den Med. als lemma vooraf gaat: F. wil alle plaatsen opnemen, waar tusschen Med. en scholia verschil van lezing is. Beter of even goede lezingen geeft de scholiast op *Agam.* 2. 103 (beide ook in de aanvullingshss.). 104. 141 (neen, hij maakt *ἀέπτος* van *α* priv. en *ἐπεσθαι*). 166. 1127 (aanvullingshss.); *Choeph.* 18. 61. 155. 317. 366. 399. 418. 438. 475. 482. 535. 638. 788 (de scholiast heeft de lezing, die ook in den Med. ligt: *παραιτούμεν' ἔμολ* bij Herm. h. t. p., welken men nasie, is *παραιτούμεν' Αἰολ*, d. i. *παραιτούμενά μοι*). 787. 818. 940. 971. *Eumen.* 95. 239. 259. 472. 481(?). 483. 517. 558. 598. 603. 663. (F. ziet in de woorden van den scholiast eene goede lezing, *γεννήτ'*, Herm. daarentegen zegt: »Scholiastes, qui *γεννήσιον* adscripsit, legit *γενήσαστ'*. At hoc deterius est quam quod libri habent." De plaats kan, en moet welligt, dus worden verstaan: iemand kan vader worden: *πατήρ μὲν ἄν γίνωσσο*, zoodat *πατήρ* praedicaat is). *Suppl.* 9. 75. 100. 118. 123. 157 (de bekwaame schrijver zal zich herinneren, dat de cretious vóór de hephthémimeres trochaica: — v — || — v | — v | — v | — bij A. even gewoon is als de iambici in hetzelfde vers met trochaeen ongehooard zijn). 362. 394. 444. 556. 629. 736. 828 (volgens mijne gissing *Mnem.* I. 25 moet *μ'* niet voor *μοι* maar voor *μὲ* staan, zoo als aan F. bij herhaalde lezing terstond bliken zal, vgl. anders *Suppl.* 275. *Choeph.* 512 volgens Herm.) 877 (en wanneer nu eens de woorden van den scholiast *εἰς ὑπὲρ τῶν Αἰγυπτίων προσβαύου* juist ééne bladz. vroeger moesten staan, en daar, c. 40 verzen vroeger, diendea om den persoon des *κέρου* in te leiden — natuurlijk moet dan *προσβαύου* of *προσβαύων* gelezen worden). 885 (de ware lezing is *βρότιος? ἄφ' ὅς ἄτα* — of *ἀπαι* — *μ' ἄλαδ' ἄγασ*, vgl. *Mnem.* I. 25. Ondanks deze opmerkingen, die zeer ligt aanmerkelijk vermeerderd kunnen worden, is niet te ontkennen dat F. zijn gevoelen met bekwaamheid en kennis van zaken heeft voorgestaan.

en het zeer waarschijnlijk heeft gemaakt. Zeer doelmanig en nuttig is ook de afzonderlijke bijvoeging der onzekere plaatsen, bl. 112). Daarna werd nog eenige scholia besproken, als die misschien varianten behelven: een excursus behandelt het gebruik van het deelwoord in plaats van het verbum finitum.

The Westminster Review N°. IX. January 1854. II. p. 40. *Propertius and his Contemporaries. Ser. Aurelii Propertii carmina, ed. Frok. A. Pauley.* — De Romeinsche litteratuur, die sedert Porson bij de Grieksche achtersteed, begint in Engeland de gunst te herkrigen. In die letterkunde schijnt aan Propertius, ook onder tijdgenooten, sekere acht te zijn bewaard, al staat hij ook met Tibullus en vooral met Catullus niet gelijk. Het zijn er weinig (ten minste 25 waren reeds aan Burmann bekend), en denklijk van éenen archetypus afgeleid, al geloof men niet het »spreekje» van Alexander ab Alexandre, dat het eenige ha. in eenen vijkelder sou ontdekt zijn. Zoo is het werk bijna verdwaan, en het leven des schrijvers min bekend; alleen staat vast dat hij een Umbrië was, denklijk uit Nevania (Asisium, vgl. Burm. op Prop. IV. l. 125), omstreeks 700 a. U. C. geboren; zijn vader werd met L. Antonius te Perusia gevangen, en denklijk toen ter dood gebragt; ten minste verloor hij een groot deel van zijn vermogen. De zoon kwam naar Rome om zich aan »de ballie» te wijden, maar de poesij ontroofde hem aan die bestemming. Hoe de Romeinsche *gens de letters* hun onderhoud vonden is vrij onbekend: stellig niet door de opbrengst hunner schriften. Echter waren er bibliotheken, anders zouden Dionysios en Diodoros hunne werken bij gebrek aan bouwstoffen niet hebben kunnen samenstellen, 't geen beiden erkennen; Plutarchos daarentegen klaagde dat hij te Chaeronea zijne gekofte Patalijnsche bibliotheek moest missen. Daar zijn zeker ook vele Latijnsche boeken geweest: vele omstandigheden wijzen op een aantal dichters en andere schrijvers, wier werken thans verloren zijn, Valgius en Varius, Cassius Severus en anderen, tot Bavus en Maevius toe, »ten minste één derde van Ovidius' vrienden maakte vormen.» Ook waren er partijen. »Er was eene »archaeologische» partij, bewonderaars der Salische gedichten, der gruppen van Plautus, »der ruwheid van Lucilius, en der vormloze hexameters, of ruwe hartstogtelijke drama's van Ennius en Pacuvius. Er was eene partij van het »jonge »Italië», die niets minde wat naar de oudheid rook, maar Cornelius Gallus »uitbakkende als model van het ware fatsoen, als het eenige patroon van beschaafden stijl. Buitendien was er nog eene derde partij, in aantal natuurlijk »de zwakste, daar het de partij van gezond verstand en goeden smaak was, die, »met Horatius.... Te midden van die drie hebben zeker de gebroeders »Sosi en de straat Argiletum goede zaken gedaan».... En er waren vrijgevege patroni. Propertius raakte met Maecenas, Virgilius en Ovidius in vriendschappelijke betrekking. Horatius en hij maken geene melding van elkaar. Zijne menaresen schijnen werkelijke personen te zijn: Cynthia's ware naam was Hostia: zij liet Propertius varen voor een dommen rijkard van een praetor uit Illyrie. (De schrijver schijnt een *μίσγυρος* te zijn; hij verhaalt dat van de Romeinsche dichters van dien tijd alleen Ovidius gehuwd was; Horatius daarentegen was een »jolly bachelor» en Virgilius waarschijnlijk ook, ten minste hij is aktijd tevreden: »his habitual serenity at least favours the suspicion»). Livius, Dionysios en Strabo waren onder zijne meer ernstige tijdgenooten. Letterkunde werd destijds door Augustus om redenen van staatkunde aangemoedigd: want het begin van het keizerrijk had plaats onder de algemeene neerslagtigheid en teleurstelling der Romeinen. Een volgt eene lezenswaardige ka-

rukterschets van Augustus, »den eersten burger'', van den toestand der bevolking van Rome, de toenmalige schaduwen van staatspartijen en de geringe belangstelling in publieke zaken: de dichters deden niet veel anders dan navelogen, en wel de Grieken, vooral de Alexandrijnen. Zee volgt dan ook Propertius den geaffecteerden Kallimachos, en Philetas, wiens werken verloren zijn, maar waarschijnlijk van 't zelfde kaliber waren: eene aardige aneekdote over Aristarchos geeft een nieuw bewijs van de staafsche manier waarop de Alexandrijnen rijnelden. Maar behalve dat Propertius dese navelgde, ook in eené vermeestende aanhalingen van mythologie en verderen omhaal van geleerdheid, heeft hij, gelijk Tacitus, het ongetuk alledaagsche uitdrukkingen met alle geweld te willen vermijden. Beide omstandigheden maken zijns gedichten daastoe. Maar terwijl hij de toenmalige mede volgde, was hij in zijn hart een coht Romein. De liefde vervult hem minder dan Tibullus, hij schijnt te ook minder verheven te hebben opgevat. De beste stukken in zijne gedichten zijn de beschrijvingen der ruwe eerlijke oude zeden van Italië, die hij tegenever het bederf zijner eigene tijden stelt, en de schilderijen der natuurtooneelen in zijne geboortestreek Umbrie. — P. 270. *Contemporary Literature. 3. Classics and Philology.* — Longs uitgave der Verrinae in 1851, de vertaling der redevoeringen van Demosthenes tegen zijne veogden door C. Kennedy en andere stukken wijzen aan dat men zich in Engeland hatstelijk veel op de redeanaars heeft toegelept. Onder de overige stukken is Babingtons *Hyperides* het voornaamste (onze lezers herinneren zich de verhandeling van Prof. Cobet over dit onderwerp, *Mnem.* II. 810, en welligt ook de *Attische* repliek *Hyperides* van Prof. Schneidewin, *Philol.* VIII. 340. Vgl. ook *Athen.* N°. 1370, p. 117, *Mnem.* III. 386.). De gevandene redevoeringen beantwoorden niet aan de verwachting die men uit Longinus had opgevat. R. Shilleto, M. A., gaf eene uitgaaf van Demosthenes over de *κατασκευαίς*, met kritische en ophelderende noten: Dr. J. S. Puzton eene onbeduidende editie van Cicerone pro Milone (zie *Athen.* N°. 1368, p. 53, *Mnem.* III. 386.) De bekende excentrische litterator G. Burgess gaf eene vertaling van Hermanns lezingen op Aeschylus, een droeg en onnatuurlijk werk, ook slecht uitgevoerd, zelfs *Agirithus*, *Clytemnestra*, enz., zijn blijven staan. »The works of Apuleius, Golden Ass, God of Socrates, Florida, and his De » fence'', zijn goed vertaald, maar jaist dese auteur verdiende de eer der vertaling niet. Prof. Blackie gaf eene » lecture'', onder den titel »The Living Language of » the Greeks, and its Utility to the Classical Scholar'': hij stelt dit nut wat hoog. N^o. X. April, 1854. P. 595. *Contemporary Literature. Classics and Philology.* Xenophons *Hellenika*, boek I. en II., door Breitenbach, uit de Bibliotheca Graeca. Ieder nummer is een aangenaam versckijnsel, maar — sal Xenophon, om niet eens van Plato te spreken, ooit af komen? Deze beide boeken worden als *αελοεισθήματα* van Thucydides beschouwd. Sallustii *Historiarum* Fragm., door Kritas; 480 van de 520 fragmenten zijn bepaald, ook dat van Perts (het Spaansche fragment uit het 98° boek van Livius), sedert Rethe en Heerwagen in 1853 hebben bewezen dat het van Sallustius is. De kosmographie van Aethicus, door Hieronymus geconverpeerd, volgens de uitgave van Wuttke (z. ook *Letteré.* 1854, N°. 27). Men verwarre den auteur niet met den zoogenaamden Aethicus Ister, die inde 5° eeuw na Chr. eene kosmographie in het Latijn schreef. De echte Aethicus, ook Istricus genaemd, schreef tegen het laatst van de derde eeuw, en oorspronkelijk in 't Grieksch. Het Latijn van Hieronymus is slecht, de hss. onnaauwkeurig: de inhoud evenwel gewigtig genoeg om eenen geograaph als W. tot de uitgave te hebben doen besluiten. Uit Bohus Classical Library

verschenen redelijke vertalingen van Iustinus, Nepes en Eutropius (zoude onze naburen die vertalingen anders dan als pontes . . . discipulorum gebruiken?), en van de Annales van Tacitus. Benfey's »Chrestomathie aus Sanskritwerken" is even nuttig als zijn Grieksch Wurzlexikon »rashly speculative" was.

Heidelberger Jahrbücher der Literatur. 47ter Jahrgang. 1ste Doppelheft, Januar u. Februar. N°. 1. S. 1. C. Schmidt, *Essai historique sur la société civile dans le monde Romain et sur la transformation par le Christianisme*. Gunstige recensie van Bähr. — N° 8. S. 45. J. Anepack, *histeria Kalifatus Al-Walidi et Solaimani*. Aankondiging van Weil. — N°. 6. S. 85. Rück, *die Religion der Hellenen*, 1er Th. Gunstige recensie van Zell. Het werk behoort tot de besten sedert Creuser, maar lost evenwel niet alle vragen op; ook zijn over bijzonderheden nog vele opmerkingen te maken. — S. 92. G. T. A. Krüger, *Horatius Satiren u. Episteln, f. d. Schulgebrauch*; het 2de deel der *Sämmtliche Werke*. Gunstige recensie van Moser; L. had zich door verscheidene programma's op dezen arbeid voorbereid. Vele bijzonderheden worden met een enkel woord behandeld. Het 1° deel is later verschenen, door Nauck bewerkt. — 2de Dopph. März u. April. N°. 14. S. 223. R. Rauchenstein, *ausgewählte Reden des Lysias*. Gunstige recensie van Kayser, die bij deze gelegenheid menige aanmerkingen op »eenen zijner lievelingschrijvers" bijvoegt. Op het slot deser aanmerkingen worden ook Prof. Cobets *Variae Lectiones* (*Mnem.* III. 92—128) vrij uitvoerig besproken, zelfs ten opzichte van andere schrijvers als Lysias: K. noemt ook Dr. Hirschig onder hen die zich aangaande Lysias verdienstelijk hebben gemaakt (waarom ook niet Dr. A. Hecker?). »Wo soviel treffendes mit gutem Humor vorgetragen wird, wie hier von Cobet, dürfen wir über manche Ausbrüche jugendlichen (!) Uebermuths »(vgl. p. 92) hinwegsehen". — N°. 16. S. 242. A. Bielowsky, *Pompeji Trogi Fragmenta*. Uitvoerige aankondiging van Bähr. De aanleiding tot dit werk was het voorkomen van den naam Trogus Pompeius in een hs. der Ossolinske bibliothek te Lemberg; B. meent, dat het werk van Trogus nog onstreeks het einde der 16de eeuw in Polen voorhanden geweest is, tegen het gewone gevoelen, volgens hetwelk dit werk naar aanleiding van 't verschijnen van Iustinus' uittreksel zou verloren zijn. Echter bestaan sporen dat het nog in de 10de eeuw te Fulda zou hebben bestaan. B.'s gevoelen is aan grooten twijfel onderhevig: de aanhalingen van Trogus zijn meestal naar excerpten gemaakt. Uit de Poolse geschiedschrijvers, namelijk de chronisten Mathaeus († 1166) en Vincentius Kadlubeck († 1228), aartsbischoppen van Krakau, zijn Latijnsche, en uit Joannes Dlugossius († 1480) en Martinus Bielski († 1575) in het Poolsch vertaalde stukken opgenomen, terwijl ook het aangehaalde hs. en 3 anderen latijnsche excerpten, één ander hs. Poolse stukken opleverde. Deze stukken zijn met de weinige bekende fragmenten tot een geheel vereenigd en met eene Notitia litteraria de Pompeio Trogo verrijkt. (Fragm. 11 is het vermeende Breslausche, dat Bielowsky en Bähr voor echt hebben gehouden: zij kenden het afdoende betoog van du Rieu natuurlijk nog niet, vgl. *Mnem.* III. 177. April-Juni). De fragmenten 30 en 31 (sic) uit *cod. Ossol.* 601 zijn zeer merkwaardig: midden onder uittreksels uit Sallustius, Cicero, Curtius enz. staat »Trogus Pom[peius] de Bello Gothorum", een fragment van 28 regels. Welke oorlog dit is, blijkt niet; het fragment schijnt valsch te zijn. Ook zou nog in de 15de eeuw te Krakau een geschrift van Valerius Maximus *de vita Iulii Caesaris* hebben bestaan, en in de 16de eeuw een schoon hs. van

Cicero *de republica* in Polen gezien zijn. Een en ander is onwaarschijnlijk. B. is in taal en stijl niet gelukkig geweest. Eene noot op de eerste bladz. belooft spoedige mededeeling van 182 palimpsestbladen uit de 4^e en 5^e eeuw na Chr., welke het grootste deel van Plinius H. N. XI—XV bevatten.

The Athenaeum, Part. 815. March, 1854. N°. 1875, p. 281. (Vervolg van *Mnem.* III. 287). *Scientific Societies. Numismatic.* G. Sparkes, over sommige gouden munten van Syracuse: S. houdt ze voor de oudsten dier stad en schrijft ze toe aan den tijd tussehen 405 en 390 v. Chr.: ze zouden in waarde elk aan 8 silverdrachmen gelijk zijn. — p. 288. *Fine Arts The Egyptian court at the Sydenham palace.* (Z. p. 28. 92. 123, 188, want 118 *Mnem.* III. 286 is drukfout). Kosten en gebrek aan ruimte hebben hier gehinderd; er is niets dan het vierkant van eenen tempel, een rotsgraf, » hieroglyphische panelen » van veroveringen en ceremoniëlen, een Ammonstempel en de kolossale figuren van » mummievorsten en zittende goden, » benevens o. a. een afgietsel van het opschrift van Rosette. — p. 584. *Fine art gossip.* De vloer van mozaïk in *Broad Street* (z. p. 221) is geheel blootgelegd; de voorstelling bestaat in eenen rand van ornamenten, welke een middelstuk omgeven, waarin Ariadne of eene Bacchante op een luipaard rijdende is voorgesteld: terwijl zij eene cherp hoven haar hoofd houdt: rood, geel, zwart en wit zijn de heerschende tinten. — N°. 1876, p. 805. *Gibbon's History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, bij Murray, 1^e deel (z. p. 210). De uitgever Dr. W. Smith is zeer goed voor zijne taak berekend, hetgeen vooral blijkbaar is uit de korte en zakelijke inrigting der noten. De tekst is goed, volgens de quarto uitgaven: de aanhalingen zijn geverifieerd en op de tegenwoordige uitgaven toegepast, de noten geven de noodige bijvoegsels en verbeteringen: hoe talrijk evenwel de laatste zijn, zij worden hoofdzakelijk veroorzaakt door de vorderingen der wetenschap sedert Gibbon. — p. 813. *Fine Arts. The Assyrian court a. t. Syd. pal.* Hier heeft veel van gissing afgehangen: de stieren van Ninive, de pilaren van Persepolis en voorwerpen zonder autoriteit staan door elkaar, zoodat deze *court* het midden houdt tussehen geschiedenis en kunst en tussehen tooneeldecoratie. — N°. 1877, p. 841. *Babylonian discoveries*, door Rawlinson. — p. 845. *Scientific societies. R. S. of Literature*, March 8. Teekeningen, door Capt. Graves, van ruïnen van Grieksche ronde torens op Andros, Ceos, Cythnos, Seriphos, Siphnos, Naxos en Paros, overgelegd van wege Col. Leake, die weinig zoo goed geconserveerde » Pyrgi » kent. Die op Siphnos dienden ter verdediging van de silvermijnen. — p. 847. *Fine Arts. The Alhambra court a. t. Syd. pal.* — N°. 1878, p. 878. *Fine Arts. The Byzantine c. a. t. Syd. pal.* Part. 816, April, 1854. N°. 1879. p. 402. *W. D. Cooley, Claudius Ptolemy and the Nile.* — p. 497. *Foreign Correspondence. Discoveries and Excavations in Venusia.* Er zijn omstreeks het einde van Sept. 1852 toevallig groote katakomben ontdekt, de Commandant d'Alve heeft ze opgenomen. De opschriften zijn in het Latijn, Grieksch en Hebreuwsch. — N°. 1880, p. 487. *Educational Books. Titus Marci (sic) Plauti Trinummi; Miles Gloriosus.* Goede voorbeelden van hetgeen Engeland zoo noodig heeft, goedkope schoolboeken. — p. 844. *The Mediaeval court enz.* — N°. 1881, p. 468. *Our Library table. Specimens of the Greek Lyric Poets, from Callinus to Soutos.* De fragmenten zijn te klein: 't is » een baksteen medebrengen als staaltje ter beoordeeling van een huis. » — p. 464. *B. R. Abeken, Life and Letters of Cicero. From the German. Edited by Merivale.*

Cicero's tijd moet gekend worden om zijne werken te beoordeelen. De algemeene indruk is nadeelig voor Cicero. — p. 465. *Babylonian discovery, quædam Samaritanis*, door Rawlinson. — p. 466. *The Renaissance court.* enz. — N°. 1383, p. 486. *Reviews. Gibbon's History of the Decline and Fall of the Roman Empire* (Bohn). Vol. III. *With a reply to a review in the Athenæum.* (N°. 1373, p. 310, zie ook p. 305). Polemiek, voornamelijk bestaande in eene lange lijst van fouten in deze uitgaaf. — p. 491. *Our Library Table. Arnold's second book of Thucydides.* Het boek van T., waarin de beschrijving van de pest voorkomt. A.'s deel in den arbeid is nauwkeuriger omschreven dan in vorige werken, de noten zijn talrijk; wellicht te talrijk. — p. 497. *Fine arts. W. W. Lloyd, the Homeric design of the shield of Achilles.* »The Homeric manners were as simple as those of the South Sea Islands were before the introduction of the spirit of Christianity and the spirit of the juniper berry" (sic!). »Did he" (Homer) get subscribers to his poems by turning gazetteer in one book; filling another with unpagued references to the last Grecian poeage, and a third with anatomical enumeration of great minuteness?" enz. enz. — p. 497. *The 2^d division of the Renaissance court* enz. — p. 498. *The courts of modern sculpture.* — N°. 1382, p. 522. *Our Library Table. Frost's sixth book of Thucydides, from the text of Bekker.* — Uitstekende handleiding tot de grammaticale uitlegging van T.; het bepaalde doel van F. was het bevorderen van nauwkeurig vertalen (z. bl. 491). — p. 525. *Babylonian discoveries*, bij Rawlinson. — p. 526. *Foreign Correspondance.* Beschrijving der Cyclapische ruïnen van Cosa, thans Ansedonia, in de Toscaanse Maremma. De wallen zijn gemakkelijker te naderen dan die van Rusellæ (z. p. 119): de stijl is minder polygonisch dan men zou verwachten, en is dit geworden onlangs de stichters: boven aan is het tot eenen horizontalen rand aangevuld. De plaats ligt groote twee uren gaans van Orbitello. — Part. 317. May. N°. 1885. p. 590. *Foreign Correspondance.* — N°. 1386. p. 617. *Bibliothèque Classique, ed. by G. Long and A. J. Maclean, Vols. III and IV. Herodotus, by the Rev. J. W. Blakesley.* Een goed werk uit eene goede collectie. Het is echt Engelsch, niet ontleend aan vreemden, 't wederlegt den dank, als souden in Engeland de classieke studies in verval zijn. »Zelfs de tekst, dien de uitgever hoofdzakelijk aan Prof. Gaisford verschuldigd is, is niet zonder vele verbeteringen, bijzonder omtrent de leestekens." Herodotus is niet zoo ver gereisd als men gewoonlijk denkt: hij schijft ook de berigten die hij ontving volstrekt niet. Dit moege niet welkom zijn, de lezing van B.'s inleiding laat bijna geenen twijfel. Achter verscheidene boeken zijn excursus gevoegd, waarvan vooral die over den slag bij Salamis merkwaardig is. De schrijver wijkt op gewigtige gronden geheel af van Leake's opvatting, en beschouwt ook Aeschyles als eene betere autoriteit voor dien slag dan Herodotus (A. was ooggetuige, maar ook deelgenoot van den strijd). — p. 622. *Foreign Correspondance.*

Gids. Juni 1854. Bl. 776. *De Middeleeuwsche Gedichten over Willem van Oranje, door Prof. R. Dozy.*

Atheneum Français. 3° année. N°. 3. 21 Janv. 1854. *Revue critique des ouvrages récents.* p. 50. *A. Filon, histoire de la Démocratie Athénienne*, article de M. Ch. Dreyss. Dit werk behelst eene nieuwe uitgaaf van 3 mémoires, die F. in 1852 bij de Acad. des sciences morales et politiques heeft voorgedragen; twee derden zijn geheel nieuw. F. heeft grondig en naar de bronnen gewerkt, hij verhaamt meer dan hij redeneert, maar niet uit gebrek aan fedenen; vergelijkingen met latere tijden zijn schaarsch. Montesquieu is te weinig

omgehaald, dit misstaat naast Thirlwall, Grote en Böckh. De stijl is zuiver en vloeiend. — *Mélanges*. p. 69. *Découvertes à Evreux*. Langs den spoorweg van Parijs naar Caen werkende vond men bij den ingang der stad Evreux eenen grooten sarkophaag, en een vierkant gebouw waarvan de bestemming nog niet bepaald is; deze opdelving is veelgewichtiger dan degenen die reeds meermalen in hetzelfde deel dier stad plaats gehad hebben. — N°. 4. 28 Janv. *Bulletin Bibliographique*. p. 79. *Piccolos, suppl. à l'Anth. grecque*. (*zie The Athen.* P. 314. N°. 1874, p. 245, *Mém.* III. 237). Het werk doet eene nieuwe uitgave der Anthologie wenschen: het bevat aantekeningen op de A., reeds medegedeeld in de *Revue de Philologie*, epigrammen, reeds uitgegeven door »Crammer» in 't vierde deel der *Anecdotes grecs*, »omtitgegeven» paraphrasen op twee fabels van Babrios, met noten op dien schrijver, reeds verschenen in de *Revue de Philol.* en de *Nouvelle revue encyclopédique*, aantekeningen op Theokritos, Bion en Moschos, eindelijk op Aeschylus, Sophokles enz. — p. 83. J. Renouvier, *sur une figurine en terre cuite du cabinet archéologique de Montpellier*. — *Études Biographiques* etc. — p. 82. *Notes sur les fouilles autour du grand Sphinx de Gizeh*, door E. de Rougé. De heer Mariette heeft op aanzoek van den hertog de Luynes opgravingen gedaan, daar Caviglia, volgens zijne nagedaten en door Birch uitgegeven papieren, in 1816 kamers gevonden zeeën te hebben, zamenhangende met eenen muur die het monument omgaf; M. geeft daarvan verslag in twee brieven, waarvan E. uitbreidsels mededeelt; M. heeft de bedoelde kamers welkra bepaald, hij konde ze reeds en ze staan op de plannen; de opschriften zijn verdwenen. Deze kamers bevinden zich ten N. W. van den Sphinx. De muur van omgeving is thans blootgelegd, en zijn bestaan ontwijfelbaar. M. onderzoekt aan den Sphinx aan de noordzijde, en na 19 etmalen vond hij plaveisel, 69 voet onder den begaen grond. Hierbij bleek, dat de Sphinx geen voetstuk heeft, tegen de Aegyptische afbeeldingen; dat hij eene natuurlijke rots is; alleen het hoofd is verder behouwen, en wel met groote kunst. Het overig deel van de rots is gefatsoeneerd door het opleggen van twee lagen metselwerk, waarvan de onderste bestemd was om de groote spleten te stoppen: in een dier spleten heeft M. zich met meerdere personen begaven. De tweede laag bestaat uit zeer kleine steenen, daardoor heeft de kunstenaar zijne heerlijke vormen kunnen verkrijgen. »Le Sphinx est donc un Sphinx bâti sur un noyau de roc.» Het zand om den Sphinx is hard: het ligt in geringe lagen, beurtelings hard zand en een voet hoog kleine steenen: het zand was zoo hard dat M. daaruit trappen gevormd heeft. Dus is het er opzettelijk gebragt, niet door den wind. De Sphinx was eene godheid: men beschouwde hem als het beeld der zon, die in het Aegyptisch Pantheon onder den vorm van den Sphinx verpersoonlijkt werd. De lengte van het einde der pooten tot den oorsprong van den staart is 57.55 meters, dus 29 voet langer dan Caviglia zegt. Het metselwerk onder den buik wordt door een steenen heer gestut. — M. onderzoekt verder nog den tempel, die tusschen de pooten ligt: hem bleek dat aan de noordzijde geene onderaardsche kamers zijn. Vóór den Sphinx is een geplaveide »dromos», dese weg voerde naar een grooten omtrek dien M. ontdekt heeft, en naar de eenige poort in dien omtrek. Het plaveisel ligt 24 voet beneden den top der muren, maar de poort nog lager; dus moest zij leiden tot onderaardsche vertrekken. Deze zijn dan ook gevonden: eene galerij van 18 voet hoog en 7 breed daart langzamerhand; regts voert eene tweede galerij naar een vertrek, daar tegenover eene derde naar de open lucht. De groote

galerij gaat nog ver voort, haar einde is nog niet gevonden. De materialen zijn kostbaar: de poort van rozenkleurig graniet, ook de groote galerij is van graniet, maar met heerlijk albast geplaveid: daarentegen in de zijgalerijen en in het vertrek zijn de muren van albast, plafond en plaveisel van graniet. — In eenen tweeden brief geeft M. op een geheel stelsel van kamers en galerijen ontdekt te hebben, allen van albast en graniet, bestaande uit groote blokken, zoo als de groote pyramiden van binnen gebouwd zijn, vooral de heffende galerij in de pyramide van Souphis. Opschriften en reliefs ontbreken. Ook omtrent den Sphinx selven heeft men eerst uit votivstelen in zijne nabijheid iets omtrent den tijd van zijne oprigting kunnen besluiten. De oudste diers opschriften wordt besproken: hoogst waarschijnlijk behelste dese oorspronkelijk de uitdrukkelijke vermelding, dat koning Schafrā (Chephren) de stichter der tweede pyramide, ook den Sphinx heeft opgericht; dus dagteekent hij van de 4° dynastie. Eveneens maakt M. dit op uit een ornament dat den Sphinx verselt op de stele die het juist meêgedeelde opschrift draagt, een ornament dat men terug vindt op den sarkophaag van Menkeros en op de gelijktijdige »cuve de granit" te Leyden (L. n°. 1, vgl. *Descr. Bas.* p. 146). Geen tot nog toe bekende tempel klimt tot zoo hoogen tijd op. — N°. 5. *Revue critique*. p. 94. E. Beulé, *l'acropole d'Athènes*; T. I; art. de M. A. Maury (z. zoo *Letterb.* 1854. N°. 27). Dit deel behandelt de Propylaeen, den tempel van Nike ἀντιστοχός, de Pinakothek, en de heilige plaatsen van Artemis van Brauron en Athene ἐργάνη. De propylaeen waren geen vestingwerk, tegen Leakes gevoelen. Het historisch gedeelte is lofwaardig: opgemerkt wordt dat Perikles zijne groote gebouwen niet alleen uit kunstzin deed oprigten maar vooral om het volk aan zich gehecht te maken. B. schijnt aan de Grieksche kunst en beschaving een Aegyptischen oorsprong toe te schrijven, maar b. v. de naam Cekrops is zoo min Aegyptisch als ἀστύ, en enkele punten van overeenkomst zijn alleen voorbeelden van die algemeene gelijkenis, welke tussehen alle volken gevonden wordt, voor zoover gebouwen betreft die met hetzelfde doel waren opgericht. B. kent den aard der oorspronkelijke Grieksche geschiedenis nog niet genoeg, vandaar dat hij Agrolas en Hyperbios, de oprigters van het Πηλασγικόν, voor werkelijke personen aanziet. Het boek is met talent geschreven, een weinig te declamatorisch. — p. 96. A. F. Pott, *die Personennamen*, art. de M. L. Delatre. De geographische namen zijn verzuimd: het is te hopen dat dit gemis weldra zal worden aangevuld, reeds om te vermijden dat men spreekt van een meer van Asof (meer van meer), van eenen berg Gibel (berg berg) enz. Onder verbasteringen behooren Negroponte (zwarte brug) voor ἐν Ἐύριπῳ, Monte matto (dwaze berg) voor Ἰμπεριός. Sabamo heeft dezelfde beteekenis als Irenaeos (vrede-rijk), Frederik; David dezelfde als Erasmus, en Guibert staat gelijk met Perikles: onder de bijnamen staan bijna alleen zeer bekende, Planous, platvoet, Pansa, breedvoet, enz. Michel Angelo's naam moet *Buomarrati* worden geschreven. — *Société Savantes. Acad. roy. de Belgique. Cl. d. Lettres. M. Roulez, Remarques Épigraφiques*, overgedrukt. 1. Petronius Pollianus, legatus pro praetore in Belgie. Verbetering van een opschrift. 2. De procurator Q. Axius is niet dezelfde als Q. Axius Aelianus. 3. Verbetering van een opschrift te Tibur. 4. Proximus rationalis et a commentariis provinciae Belgicae. Titel van een finantieel ambtenaar; eenige swarigheden worden besproken.

L., 6 Julij 1854.

E. J. K.

(Het vervolg in een volgend nummer).

DE CYRILLI, ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, LEXICO INEDITO.

ACCEDUNT EMENDATIONES SELECTAE IN GRAMMATICIS GRAECIS.

(Continuantur e *Mnem.* III. 235).

Magnopere dolendum est, non ita comparata esse SCHUBARTI excerpta, ut variorum codicum discrimen in una eademque litera demonstrare possim, quum e variis *στοιχείοις* specimina sua ille hauserit. At brevitati perspicuitatique quantum maxime fieri poterit consulam, meum faciens illud Comici: *ut quis, aiunt, quando ut volumus non licet.* Omnia ad *Leidensis* codicis normam exigam et cum eo conferam. Itaque primo loco ex eo pauca quaedam e litteris M et X describam, ut noster codex cum iis, quae a DOCENO e *Monacensi* et a MATTHAEO e *Mosquensi* edita sunt, comparari possit, additis, quae huc pertinentia in SCHUBARTI schedis reperi. Deinde e *Codicibus Vindobonensibus* selecta nonnulla cum *Leidensi* conferam, ita tamen, ut non totas glossas describam — opus fastidiosum et inutile — sed lemmata tantum. Quum enim ex iis, quae e litteris M et X excerpam, lexicæ ratio scriptorisque ars satis luculenter cognosci queant, interpolatio quantopere grassata sit in CYRILLI glossario lemmatis productis haud minus perspicietur, ac si descripta singularum glossarum explicatione opusculum praeter necessitatem traxissem et extendissem. Ipsorum *Vindobonensium* Codicum brevem praemittam notitiam. De quibus in schedis accuratissime egit SCHUBARTUS, a quo in hac re totus pendeo.

I. *Codex Vindob. Philol. et Philos.* CCCXIX est pergamenus, forma quadruplicata, et comprehendit 116 folia; non ab eadem scriptus videtur manu, sed diligentiore usque ad litteram π , negligentiore quae sequuntur. Scripturae compendia crebra nec satis accurata. Fuit olim ex libris CORMANNI BRIXII, postea I. SAMBUCCI. Titulus minio scriptus eadem qua codex ipse manu: Κυρίλλου τοῦ ἁγιοτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας λέξεων συναγωγή κατὰ στοιχείον. Observatus est ordo alphabeticus, si excipias litterarum singularum extrema (A).

II. *Codex Philol. et Philos.* CCXII est chartaceus, formae quartae, ab AUG. DE BUSBECKE *Constantinopoli* comparatus. Complectitur folia 274. Diligenter est scriptus et bonae notae. Continet:

1) CYRILLI lexicon usque ad fol. 203.

2) Περὶ λέξεων δεχομένων διάφορον σημαίνοντων κατὰ στοιχείον, usque ad fol. 211 (est ION. PHILOPONI).

3) Libellum sine titulo, qui incipit: Αὐτὴ ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων. Est historia a creatione mundi usque ad ΔΑΝΝΟΝΙΩΝ IMP. MICHAELIS PALAEOLOGI filium, usque ad fol. 267.

4) Folia quaedam, observationes miscellas astronomicas, medicas, physicas cett. continentia. Deest initium et finis.

CYRILLI lexicon hoc titulo inscribitur: τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου, ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας λέξεων χρησίμων συναγωγή καὶ συνάψεις. Digestum est lexicon ordine alphabeticum. In marginibus multae glossae adduntur, non paucae inter lineas inseruntur. Interdum eadem in ipso opere iam inveniuntur, interdum casu tantum vel persona mutatis. Manifesta interpolationis vestigia apparent, insertis glossis glossarumque serie extra ordinem alphabeticum (B).

III. *Codex Philol. Philos.* CCXLIV est chartaceus, formae quartae, non valde antiquus, complectitur 289 folia. Continet:

1) CYRILLI lexicon usque ad fol. 281. Titulus: τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας λέξικόν κατὰ στοιχείον. Litterae initiales rubro colore scriptae, sed saepius omissae sunt. Ordinem alphabeticum terminae plerumque priores litterae observant. Additamenta etiam in hoc codice facile deprehenduntur.

2) *Αὐτολεξίας*, eadem, quae in Cod. CCXII Ion. PHILORONI libellum excipiunt.

Sequuntur minora quaedam glossaria, plane eiusdem generis, qualia post CYNILLUM in *Cod. Leidensi* addita esse supra indicavi (λέξεις τῶν ψαλμῶν, τῶν ᾠδῶν, λέξεις ἐγχειρῆσαι τοῖς ἀγίοις εὐαγγελίοις), in fine libri p. 289 ἐκ τῶν Ῥωμαικῶν λέξεις (C).

IV. *Codex Philol. et Philos.* XXXII continet e CYNILLI Lexico literas X, Ψ, Ω et partem literae Φ (D).

V. *Codex Philol. et Philos.* CLXXI est chartaceus, forma quarta, bonae notae, diligenter et accurate scriptus. Complectitur folia 394, sed ab initio et in fine est mutilus. Continet:

1) ad fol. 355 CYNILLI lexicon: incipit in vocabulo ἀβδηρίτης: ἀνεμος οὗτος καλούμενος, explicit in vocabulo ᾤ: τῷ ἰδίῳ.

2) fol. 355: *αὐτολεξίαι*.

3) eadem pagina foliisque sequentibus glossas in *Psalms*, *Odas*, *Evangelia* et *Asia App.*, λέξεις ἀποστολικᾶς, explicationes nominum in S. S. obviorum.

4) fol. 380: nomina fluviorum et montium.

5) fol 381: glossas ad librum *Hiob.*, ad *Proverbia*, ad *Prophetas*, ad *Regum* libros, *Ecclesiast.* et *παναρέτων σοφίας*.

6) (Io. PHILORONI) *περὶ λέξεων διαφόρων δεχομένων διάφορον σημαίνόμενον*; sed priores tantum glossae usque ad ἀλλήθεις supersunt. Reliqua cum ipsis foliis perierunt (E).

1. LITTERA ΜΑ Ε, CODICE LEIDENSI.

Μαγὰς: σάνης τετραγώνος ὑπόκυφος (leg. ὑπόκουφος) δεχομένη η (del.) ἐφ' ἑαυτῆς τὰς νευρὰς καὶ ἀποτελοῦσα τὸν Φθόγγον. — Μαγιστόρους: ἐπιστάτας, διδασκάλους. — Μάγγανον: παράδοξόν τι λέγεται δὲ καὶ ἡ γοητεία. — Μαγεία: ἡ κατασκευὴ τῶν ὁμοιωμάτων καὶ ἡ ἄρτυσις τῶν ἐψημάτων (leg. ἐψημ.). — Μάγισ (leg. μαγίς): ἡ τραπέζα. — Μακελλάριος: ὁ σφάξων τὰ ζῶα, μάκελ γὰρ καὶ μακέλλης βωμαιστὶ ἐστὶν ὁ σφαγεύς. — Μέρα (leg. Μαῖρα): ὑπὸ τινῶν ὁ ἥλιος. — Μακκάβαιοι. κατὰ Πέρσας κάρνος, τουτέστι δεσπότης, τῇ δὲ Σύρῳ διαλέκτῳ ἀνδρείος, πολεμιστῆς, δυνατώτατος. — Μακρόθυμος: παρὰ τὸ μακρὰν (leg. μακρὸν) ἔχειν τὸν θυμὸν. — Μάγοι. ἔθνος. οἱ

ἔλαφρος (leg. ἑλάφρως) ἐπάδοντες τοὺς ἀλγούντας τόπους τῶν
 πασχόντων ἰῶν τὸ ἡδὺ προσπνέοντες (leg. πασχόντων ἰῶντο ἡδὺ
 προσπνέοντες). — Μαγγάνεια: ἡ στρεβλίτης (leg. στρεβλῶ-
 της). — Μάν ὁ ἐστὶ πάνυ ζητεῖν (σοτ. μαστεύειν: πάνυ ζη-
 τεῖν). — Μαθητεῖώσας (leg. μαθητιώσας): μαθεῖν θελούσας. —
 Μαθῶν παρότον (leg. παρά του): Διδαχθεὶς παρά τινος. —
 Μαιμάσσει: σφύζει, προθυμεῖται, κυματοῦται, πηδακαχλάζει
 (leg. πηδᾶ, καχλ.). — Μαιωθήσονται (leg. μαιοθήσονται):
 γεννηθήσονται, θεραπευθήσονται. — Μαῖα: ἰατρίνη, ταῖς ἐν τῷ
 σίκετιν κινδυνεύουσας γυναιξὶ βοηθοῦσα. — Μάκελλαν: τὴν
 δίκελλαν. — Μαινάδας, πόρνας μαινομένας, ζητούσας βακχεύειν,
 παραφόρους. — Μακρηγορίας: μακρὰς διαλέξεις ἢ ὑπαγορί-
 ας. — Μακραίων: ἀτελεύτητος αἰὼν. — Μακάρων: μακάρων
 (leg. μακαρίων) θεῶν ἀγίων. — Μακάριτος: ὁ μὴ κυρὶ (leg.
 κηρὶ) τουτέστι Φθορᾶ ὑποκείμενος. — Μανδήλιον: μανειήλιον
 καὶ μανδήλιον τὸ σπογγίζον (σπογγίον?). — Μάκτρα: ἐν ᾗ
 ἔμασσον, ἦν οἱ Ἄγτικοὶ κάρδοπον ἐκάλου. — Μάραδον: Ῥω-
 μαῖοι λέγουσιν αὐτὸ Φαίνουκλον παρότι Φαῖνον ποιεῖ τὸν ὄκλον
 (leg. ὄκλον), ἦγουν τὸν ὀφθαλμὸν. Ἕλληνες δὲ διὰ τὸ μαραινέιν
 καὶ ξηρᾶν ποιεῖν τὴν σάρκα ἦτοι ψωριᾶν ἐσθιόμενον πολὺ. — Μα-
 λαθραν (μάραθρον?): ὅτι μάλα θρέει ἦγουν ὠφελεῖ τὴν ὄρασιν. —
 Μαλακόν: ἀπαλόν. — Μάλιστα: μάλα, πάνυ, λίαν. — Μα-
 λερόν: τὸ καυστικὸν καὶ μαραντικὸν πῦρ. — Μαρώνειος: οἶνος.
 — Μάλα εἶπε: λίαν εἶπε. — Μαλασαφῶς (distingue μάλα
 σαφῶς): πάνυ φανερῶς. — Μακάρης (leg. μακαρίτης): μα-
 κάριος. — Μαλθακός: τρυφερός, εὐμάλακτος, ἐκλελυμένος. —
 Μάλεια: ὄνομα ὄρους. — Μαλακία (leg. μαλκία): νόσος. —
 Μαλαχός (leg. μαλακός): ἀσελγής. — Μαλακός: ἀναπεπτικὸς
 (leg. — κώς), νοσερός: λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀσελγούς. — Μᾶλλον:
 λίαν, πάνυ, πλέον. — Μαυροῦσιν: ἐλαμποῦσι (?). — Μαλάχη:
 μολόχει (leg. — χη). — Μαιμιλάρια: ψαλιδία. — Μανώτατα:
 ἀρεώτατα (leg. ἀραιότατα). — Μανόν: ἀρεόν (leg. ἀραιόν). —
 Μαμονάς: τὸ κέρδος, χρυσός, πλοῦτος. — Μάκελλα: σκάφιον,
 δίκελλα. — Μαιίμων (leg. ὀμαίμων): ὁ ἀδελφός. — Μαιευο-
 μένη: γεννομένη (leg. — ωμένη). — Μανδύας: ἱμάτιον, τὸ
 λουρικόν. — Μανείην: χολωθείην. — Μάρψαι: τὸ ταῖς χερσὶ
 συλλαβεῖν. — Μαρμαρυγὰς: λαμπιδόνας (leg. λαμπηδόνας).
 — Μαργαίνει: μαίνεται. — Μανδραγόρας: εἶδος βοτάνης.

— **Μαστροποί**: *μαιλισταί* (*leg. μαυλισταί*. Cf. **PHOT.** i. v. *μαστροποί* et **HESTCH.** i. v. *μαυλίζων*), *πορνοβοσκοί*. — **Μαρυῶσαν**: *μαινομένη* (*leg. — ην*). — **Μάρναται**: *μάχεται ἐν πολέμῳ*. — **Μαρμαίρει**: *λάμπει, κἀταυγάζει*. — **Μάρσιππος**: *σάκκος, θυλακίον, βαλλαντίον*. — **Μαρίλη**: *τὸ λεπτόν τῶν ἀνδράκων*. — **Μάργος**: *μαινόμενος*. — **Μαρτζικαυλός**: *πτωχός (?)*, *καυλός*. — **Μαραδώνειος** (*leg. — ιος*): *ἐνταφιασμός*. — **Μαυσώλειος** (*leg. — εἰον*): *τάφος*. — **Ματζουμένος**: *ἰσχυροχειρῶτα μανον γὰρ ἢ χεὶρ καὶ ματζον τὸ ἰσχνόν*. — **Μάτρικες**: *ἀπογραφαὶ ἢ ἀντιγραφαὶ*. — **Μάστιξ**: *παρὰ τὸ ἱμάσω σημαίνει δὲ τὸ πλήττω· τοῦτο παρὰ τὸ ἱμάς, ὃ σημαίνει τὸν λῶρον*. — **Μαστίγιος** (*leg. — στιγίας*): *ὃ δι' ἁμαρτίας μαστιζόμενος*. — **Μαστεύων** (*leg. μαστεύων*): *ζητῶν*. — **Μάσσει**: *Φυρῆ, ζυμοί*. — **Ματρυλλεῖον**: *τόπος πορνῶν*. — **Μάχλας**: *πόρνη*. — **Μαχλῶντες**: *πορνεύοντες ἀκολάστως*. — **Μάψ**: *ἐπίρρημα μεσότητος, ἀντὶ τοῦ ματαίως*. — **Μαψίδιον**: *μάταιον*. — **Sequuntur aliquot glossae, a Me incipientibus interpositae**: **Μάχεσθαι**: *πολεμεῖν*. — **Μᾶσσον**: *τὸ μέγα καὶ μικρόν*.

2. LITTERA ΧΑ Ε CODICE LEIDENSI.

Χάζετο: *ἀνεχώρει*. — **Χάζεο**: *ἀναχώρει*. — **Χάζεο τῆλε**: *ἀναχώρει μακρᾶν*. — **Χαζομένω**: *ἀναχωροῦντι*. — **Χαίτην**: *τὴν κόμην* (*leg. κόμην*) *τῶν τριχῶν*. — **Χαίρειν Φράσαντες**: *ἀποταξάμενοι*. — **Χαίρειν**: *ὅτε λέγει τις χαίρειν σοι λέγω, ἦτοι κατεφημισμὸν* (*leg. κατ' εὐφημισμὸν*) *ἀντὶ τοῦ πόρρωθέν σε ἀσπάζομαι, οὐ προσποιῶμαι* (*leg. προσποιῶμαι*), *ὅτι πάρει*. — **Χαίρετε**: *θαρρεῖτε*. — **Χάλεσι**: *τοῖς ὄνυξι*. — **Χαλεπήνας**: *ἀγανακτήσας*. — **Χάλκιον**: *τὸ θερμαντήριον σκεῦος*. — **Χαλινός**: *ἐκ τοῦ χαλᾶν τὰ ἡνιά*. — **Χάλαζα**: *ἐκ τοῦ χαλαῶσθαι ἄνωθεν*. — **Χαλέπτη** (*leg. χαλέπτει*): *κακίζει*. — **Χαλκεομήστωρ (?)**: *ἰσχυρόφρωνος*. — **Χαλκίς**: *ἡ γλαῦξ, εἶδος ὀρνέου*. — **Χαλκοκορυφήν**: *χάλκῳ ὑπλιζόμενον ἢ κράνος ἔχοντος* (*leg. — τα*) *χαλκοῦν*. — **Χαλεπῶς**: *δυσκόλως*. — **Χαλίφρων**: *ὃ ἀσυνετός, κυρίως δὲ ὃ μέθῃ ἀφρένων* (*leg. μέθῃ ἀφρονῶν*). **Χάλις** γὰρ ὃ ἄκρατος οἶνος παρὰ τὸ χαλᾶν, *ἀνιέναι τὰς φρένας*. — **Χαμαιλέων**: *διὰ τὸ ποικίλον τοῦ εἶδους*. — **Χαμαιτύπη**: *ἡ πόρνη παρὰ τὸ χαμαὶ τύπτεσθαι ἀδόξως*. — **Χαμαιζήλοισι**: *ταπεινοὶ ἢ δι-*

Φροικοί λώδεις (leg. δίφροι κοιλώδεις). — Χαμένος (leg. χαμ-
 εύνης): χαμαικοιτος. — Χαμαικετεῖ: πατεινῷ ἢ χαμαὶ κει-
 μένῳ. — Χαμαιταιρίς (leg. χαμεταιρίς): πόρνη. — Χαμαι-
 τυπιῶν (?): τῶν πολὺ μετεχόντων τῶν συνουσιῶν. — Χανδόν:
 ἀπλήστως, ἀθρόως, χωρητικῶς. — Χανδὸν πιαῖν: πεχηνότως καὶ
 ἀθρόως πιαῖν. — Χαράδριος: παρὰ τὸ χαίρειν τοῖς ὕδασι: ἐλῶ-
 δες γὰρ τὸ ὄρυον. — Χάραγμα: κόλλωμα ὄρυος. — Χαράδραι:
 αἱ ὕδραι (leg. ὑδρορραῖς; sed v. LONCEK ad Phryg. p. 422),
 οἱ μικροὶ Φύακες (leg. ρύακες). — Χάριν τούτου: διὰ τούτου.
 — Χάρις: δωρεὰ, ἀρετή. — Χαρακτηρίζει: διὰ τῶν αὐτῶν
 χαρακτήρων σημαίνει. — Χάρας: Φραγμός θέξει ξύλοις ἢ κα-
 λάμοις ἐχόμενος. — Χαράκια: τὰ ὑποστηρίγματα. — Χαρά-
 βδη (?): λύμη σίτου. — Χάρακες: ἀπάνθοι καὶ κάλαμοι. —
 Χάρακα (leg. χαρακία. cf. HESYCH. i. v.): χάραγμα, πε-
 ρίφραγμα. — Χαρωπός (leg. χαροπός): ἐπιχαρής, εὐδόφθαλ-
 μος. — Χαρυβδῖς: ἡ ἀνακινουμένη θάλασσα περὶ τὰ Γάδειρα,
 καὶ πάλιν βυθαιοτέρως (leg. — οτέρως) ἐπαναστρέφουσα (leg.
 ἐπαναστρ.): εἴρηται δὲ καὶ πᾶν τὸ εἰς χάος κατασπῶν. — Χαρία:
 βουδός, σωρός. — Χαρίσαν (leg. χαρίεσαν): χαριστάτην,
 τερπνὴν. — Χαρίει (leg. χαρείη): τερφθεῖη, εὐφρανθεῖη. —
 Χαριστηρία: εὐχαὶ ἐπινικίους (leg. ἐπινίκιοι), εὐχαριστηρίαν
 εὐχυνσαι (leg. εὐχαριστίαν ἔχουσαι). — Χαρακτήρ: ἐκ τοῦ
 χαράσσει καὶ σπιάζω καὶ μορφῶ. — Χάρμη: ἡ μάχη. Ἰστί δὲ
 ὅτε δηλοῖ ἡ λέξις καὶ τὸ χαίρειν τῇ μάχῃ. — Χαρασσομένη:
 γραφομένη. — Χάρτης: παρὰ τὸ χῶ, τὸ χωρῶ, ὃ τὰ γραφόμενα
 χωρῶν, ἢ διὰ τοὺς χαρακτῆρας. — Χάσμα: σχίσμα, χάος. —
 Χαυόνας (leg. χαυνῶνας): ἄρτους ἀναφυραθέντας κριθίνους, ἢ
 λάγανα (leg. λάχανα) ὀπτὰ. — Χάος: δηλοῖ τὸ μέγα καὶ
 ἀπέραντον χώρημα.

LITTERA Χα E CODICE VINDOBONENSI D.

Χάα: ὕδρια, κάλη. — Χάβον: περιστόμιον, καπίριον. — Χά-
 ζετο: ἀνεχώρει. — Χαίτην: τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς. — Χαί-
 ρετε: θαρρεῖτε. — Χαλεπαίνειν: ἀγανακτεῖν, ὀργίζεσθαι. —
 Χάλεσι: τοῖς ὄνυξι. — Χαλκεομήστωρ (?): ἰσχυρόφωνος. —
 Χαλεπεῖ (leg. Χαλέπτει): κακίζει. — Χαλεπῶς: δυσκόλως. —
 Χαλκοκορυστήν: χαλκῶ ἀπλιζόμενον ἢ κρᾶνος ἔχοντα χαλκῶν. —

Χαμευνοίαις (leg. χαμευνίδες): χαμαικοιτίδες. — Χαμαιπετεῖ: ταπεινῶ ἢ χαμαὶ κειμένῳ. — Χαμαιτυπίων (?): τῶν πολυκοίτων συνοσιῶν. — Χετίμ: ἡ Κύπρος. — Χαμαιτύπη: πόρνη ἄδοξος. — Χανδόν: ἀπλήστως, ἀθρόως. — Χαρακτηρίζει: διὰ τῶν χαρακτήρων σημαίνει. — Χάρακες: ἄκανθοι καὶ κάλαμοι. — Χαρακώματα: περιφράγματα. — Χαραυδος (?): λύμη σίτου. — Χαράδραι: μικρὰ ῥυακες. — Χαροπός: ἐπιχαρῆς καὶ εὐόφθαλμος. — Χαρυβδὶς: ἡ ἀναπινομένη θάλασσα περὶ τὰ Γάδειρα καὶ πάλιν ῥαγδαϊότεως ἀναστρεφομένη. ἢ θηρόν ἀναροφῶν θάλασσαν, εἶρηται δὲ καὶ πᾶν τὸ . . . . . (reliqua cum ipso margine abscissa sunt). — Χαρία: βουὸς, σωρὸς. — Χαρίσσα: χαριεστάτη, τερπνή. — Χαριστήρια: δῶρα, εὐχαὶ ἐπινίκιοι, εὐχαριστίαν ἔχουσαι. — Χάβοντας (leg. χαυνῶνας): ἄρτους ἀναφυραθέντας κριθίνους ἢ λάχανα ὀπτὰ ἢ ὀστέα ὀπτώμενα.

3. LITTERA Βα Ε CODICE VINDOB. E.

Βάαξ. — βαβαί. — βαβύας. — Βαβυλῶν. — βαβύρας. — βαίνειν. — Βαίωμα¹⁾. — Βαῖον. — Βαῖον. — Βαγεύει. — Βάγιον. — Βαγρείας. — Βάδδηνον. — Βαδελέγει. — Βάδην. — Βάδιος. — Βάδιστα²⁾. — Βάζει. — Βάξιν. — Βάθος. — Βάθρον. — Βαθύ. — Βαθυδίνης. — Βαθυλήιον. — Βαθύς τὴν ὑπὴν. — Βάκαρες(?). — Βακέντιβος. — Βάκηλος. — Βακτηρία. — Βακτρεύμασι. — Βακύλιον. — Βακχεία. — Βακχῆ. — Βακχευθεῖσα. — Βακχεύοντες. — Βακχεύουσα. — Βάλαδε³⁾. — Βαλαντιοτόμος. — Βαλλάντιον. — Βαλλβίς. — Βάλε. — Βαλιάν. — Βαλμός. — Βάλλοντας. — Βάλος. — Βαλίον. — Βαμβαίνει. — Βαμβύλος. — Βάναυσος. — Βανίδης. — Βάραθρον. — Βαρακλήσιν. — Βαρβαρισμός. — Βαρβαροφώνων. — Βάρβιστοι. — Βάρβιτον. — Βάρεις. — Βάριον. — Βάρναν. — Βαρυπήμων. — Βαρβαροθυμεῖ. — Βαρχαβώθ. — Βάσαι. — Βασάν. — Βάσανος. — Βασκαίνων. — Βάσκ' ἴθι. — Βασίλειοι ἰσουργοί. — Βασίλειαι. — Βασιλήα. — Βασιλήιος. — Βασιλῆς. — Βασιλίσκος. — Βάσιμα. — Βασιμός. — Βάσις. — Βασμοί. — Βάσσαρος. — Βαστέρνιν. — Βατήν. — Βάτρα. — Βατράχιον. — Βατταρίζει. — Βατταρισμός. — Βαττολογία.

¹⁾ Glossa ita audit: Βαίωμα: ζητώ. Itaque leg. μαίωμα.

²⁾ Leg. Βράδιστοι. — ³⁾ Leg. Βαλάδος.

LITTERA Βα Ε CODICE LEIDENSI.

Βαβαί. — βάβαξ. — βάζει. — βάρων. — βαιήν. — βαθυδέ-
νης. — βαθυλήσιν ⁴⁾. — βαθυγλώττους. — βαθὺς τὴν ὑπὴν. —
βαίνειν. — βαιόν. — βακχεύοντες. — βαθμός. — βάρων. — βᾶ-
κηλος. — βαλανεῖον. — βακχεύσασαν. — βακχευεῖσα. — βαλ-
λάντιον. — βάπτισμα. — Βάλιος. — βαλλαντιοτόμος. — βᾶτρα-
χος. — βάλλεται. — βασανίζειν. — βαλάδες. — βαλμός. —
βαλβίς. — βαμμαίνει ⁵⁾. — βάναυσος. — βάναυσοι. — βαρηθυ-
μεῖ ⁶⁾. — βάραθρον. — βάρεις. — βαρακίνησιν. — βάρβιτον. —
βαρβαρισμός. — βασκαίνει. — βάσιμα. — βαστέρνιον. — βᾶ-
σεις. — βασιλεῖα ⁷⁾. — βασιλῆς. — βάσσαρος. — βατὸς. — βᾶ-
στερνα. — βαττολογίαν. — βατταρίζει.

4. LITTERA Γε Ε CODICE VINDOB. A.

Γενναῖον. — γεγονός. — γέινεται. — γέγηθεν. — γεγωνᾶν. —
γεγαῶταq. — γέμει. — γεγανομένη. — γέγονεν ἐν καλῶ. —
γέη. — γειώρας. — γείσιον. — γελοῖον. — γένναδαί. — γενι-
κόν. — γενάρχον. — γένεθλαί. — γενεθλιολογία. — γενέθλια. —
γένυν. — γενεῆ. — γενέσει, — γενέτειρα. — γενέθλια. — γεί-
σιον. — γεοῦχος. — γεραῖροντες. — γέρας. — γέρρα. — γέρε-
στος ⁸⁾. — γερήνιος. — γεραρώτερος. — γεράδια. — γέρδιος. —
γέρατος. — γέρωπος (?). — γεώλοφος. — γεγώς. — γειπνός. —
γεγηθότες. — γείσα. — γεγονητέον ⁹⁾. — γεμῆριον. — γέ-
γνον ¹⁰⁾. — γενικῶς. — γενναίων.

LITTERA Γε Ε CODICE LEIDENSI.

Γέγειος. — γεγαῶτος. — γεγῶσα. — γεγανομένη. — γέη. —
γεννικῶς. — γειώρας. — γείσιον. — γελοῖον. — γένναδαί. —
γενικόν. — γεγηθότες. — Γεέννης. — γέρδιος. — γερουσία. —
γενέθλη. — γενάρχου. — γεγωνότερον. — γενεθλιολογία. — γε-

⁴⁾ Leg. βαθυλήσιν. — ⁵⁾ Leg. βαμβαίνει. — ⁶⁾ Leg. βαρηθυμεῖ. —
⁷⁾ Leg. βασιλῆα. — ⁸⁾ Glossa: γέραστος· ἀκροτήριον τῆς εὐθείας. Leg.
Γεραστός: ἀκροτήριον τῆς Εὐβοίας. — ⁹⁾ Leg. γεγωνητέον. —
¹⁰⁾ Leg. γεγωνόν.

θλια ¹¹. — γενειάδες. — γενεή. — γενεοῖς. — γενέτειρα. — γένεσις. — γένυσι. — γενέτη. — γένειον. — γεραίραν. — γεωργός. — γένυς. — γερήνιος ¹². — γεοῦχος. — γερέροντες ¹³. — γεραιαρώτερος ¹⁴. — γέφυρα. — γέρα. — γεώλοφος. — γείνω. — γενῆσαι. — γέρον. — γέρων.

5. LITTERA Γα Ε CODICE VINDOBON. B.

Γαιήοχος. — γάγγραινα. — γαζοφυλάκιον. — γάιος. — γαιῶν. — γαλή. — γεηρά. — Γαλλικά. — γαλουχεῖ. — γαλοώνη. — γαληνόν. — γαλερόν. — γαλαθηνόν. — γάμος. — γαλεώτης. — γάμμοροι. — γαμφήλησι ¹⁵. — γαμπτά. — γαμφώνυχες. — γαμήλιος. — γάννυσθαι. — γανθωντος. — γαννυθή. — Γάργαρον — γαργαλίζοντες. — γαστρίζεσθαι. — γαστρίμαργος. — γαύρω. — γαυριῶ. — γέγηθε. — γαῦλος. — γέγγει ¹⁶. — *Iam sequuntur deinceps usque ad Γι, deinde: γάδαιρα. — γάκινος. — γάγγαμος. — γαυλός. — γάμμα. — γαμήλια. — γάλα. — γάμος. — γαυλός. — γαῦλος. — Γαργάρεον. — γάνος. — In marginibus hae glossae leguntur: Γαισός. — γαιοδῶται. — γαλήνη. — γαγγάμη. — γαμφήλη. — Γάργαρος. — γαρύω. — γαλέρον. — γαίω. — γαληνόμορφον. — γαληνόν. — Γάλλοι. — γαλέαγρα. — γαυλός. — γαστήρ. — γαγγαμουλκοί.*

LITTERA Γα Ε CODICE LEIDENSI.

Γάγγραινα. — γαιήοχος. — γαργαρέων. — γαιῶν. — γανυμένη. — Γαζοφυλάκιον. — γαλή. — γαλουχεῖ. — γαλοώνη. — γαληνόν. — γαμφύλη. — γαλαθηνέων. — γαμφώνυχες. — γαμήλιος. — γάνυμαι. — γαστρίζεται. — γαύρω. — γαγγαρίζει. — γαστρίμαργος. — γαστρίμαργία. — Γάδαιρα. — γάκινος. — γαυριῶ. — γαλλαμός ¹⁷. — γαλλαλίζω ¹⁸. — γναυῖα ¹⁹. — γαμβρός. — γαυλός. — γάρ. — γάμμα. — γαμίλια ²⁰. — γάμος. — γαῦλος. — Γαργάρεον.

¹¹) *Leg. γενέθλια.* — ¹²) *Leg. γερήνιος.* — ¹³) *Leg. γεραίροντες.* — ¹⁴) *Leg. γεραιαρώτερος.* — ¹⁵) *Leg. γαμφήλησι.* — ¹⁶) *Glossa: γέγγει: βρέχει. Itaque leg. τέγγει.* — ¹⁷) *Leg. γάγγαμον.* — ¹⁸) *Leg. γαγγαλίζω.* — ¹⁹) *Leg. γαυαῖα.* — ²⁰) *Leg. γαμήλια.*

6. LITTERA Δα Ε CODICE VINDOBON. C.

Δᾶδος. — δαδουχεῖς. — δάεις. — δαῖε. — δαήμονες. — δαη-
 μονέστατοι. — δαιτυμνες. — δαῖτα. — δαίμονες ἀγαθοί. — δαι-
 τρέειν. — δάκη. — δαῆσαι. — δατρώ²¹. — δαιτρός. — δαίειν.
 — δαιδάλλειν. — δαίνυσθαι. — δαῖον²². — δαιμόσιος. — δαί-
 φρονες. — δαίω. — δαίδαλα. — δαῖδιον. — δαήρ. — δαῖξας. —
 δακρυροῶν. — δαλός. — δάμαρ. — δαμᾶ. — (In margine Δα-
 μασκός). — δαμῆναι. — δανῶ. — δάπεδον. — δασμολόγοι. —
 δασμοφορεῖν. — δασάμενοι. — δασύποδα. — δάσονται. — δάπτων. —
 δαψηλέστερον. — δασάζω²³. — δάψαι. — δασμολογεῖσθαι. — δα-
 ψηλέστατος.

LITTERA Δα Ε CODICE LEIDENSI.

Δᾶδα. — δαδουχεῖ. — δάεις. — δαήμονες. — δαιτυμῶνες²⁴. —
 δαῖτα. — δαίδαλα. — δαίνυσθαι. — δαῖτρον. — δαῖφρονος. —
 δαιμόνιε. — δαίω. — δάκνω. — δαίδαλα. — δαίμων. — δά-
 σκιος. — δαήρ. — δαῖξας. — δαῖφρων. — δακρυόων. — δακρυδέσ-
 σα. — δάκτυλοι. — δαλός. — δάμαρ. — δαμᾶ. — δάπεδον. —
 δασμολόγοι. — δάκρυν. — Δαμασκός. — δάμαρτος. — δαήμων. —
 δαίμων. — δαφοινός. — δαιτυμῶν. — δατρεύειν²⁵. — δαιτρός²⁶.
 — δαίω: — δασμοί. — δαρδάπτειν. — δαρσάμενοι. — δαμασά-
 μενοι. — δασύποδα. — δαψηλέστατος²⁷.

II.

EMENDATIONES SELECTAE IN GRAMMATICIS GRAECIS.

De CYRILLO haec iam disputata sunt! Quem aliquantisper
 ponam, mox, spero, amplioreque instructus apparatu, ad eun-
 dem rediturus. Ex iis vero, quae hucusque dedi, apparet, in

²¹) Leg. δαιτρώ. — ²²) Glossa: δαῖον: τέρας, τὸ πολεμικὸν σημεῖ-
 ον. Itaque leg. δάιον. — ²³) Glossa: δασάζω: ἀναβοῶ, στενάζω. Ad
 quem haecce SCRUBARTUS annotavit: »Errone hic articulus litterae Δ insertus
 videtur; haud dubie enim αἰάζω legendum est. — ²⁴) Leg. δαιτυμόνος. —
²⁵) Leg. δαιτρεύειν. — ²⁶) Leg. δαιτρός. — ²⁷) Leg. δαψηλέστατος.

CYRILLO emendando nihil omnino posse proficere, nisi qui eius glossas cum aliorum lexicographorum operibus continuo et gnauiter conferat. Atque eum iam nunc e lucubrationibus meis Cyrillianis percepi fructum, ut inde maiorem quandam cum illis familiaritatem contraxerim, quo in operae meae tamquam *παράργω* haud paucos in illius generis scriptoribus locos emendare contigit; quarum correctionum selectas aliquot huic disputationi addere mecum constitui.

1.

In *Excerptis* istis a veteribus Grammaticis, quae Scholiis in ARISTOPHANIS comoedias a fronte addi solent, quaeque in constituenda Comoediae Atticae historia viris egregiis, quae in eo argumento elaborauerunt, insigni fuerunt adiumento, multa ab ΗΕΜΣΤΕΡΝΗΣΙΟ, ΜΕΙΝΕΚΙΟ, ΦΡΙΤΖΣΧΙΟ, ΣΟΒΕΤΟ, aliis, facilibus speciosisque emendationibus sunt correctae, et iisdem nuper BERGKIUS in ARISTOPHANIS comoediarum editione utilissimam operam nauavit. Qui quum haud pauca eorum, quae ipse annotaueram in margine editioni Duebnerianae (qua duce utar), mihi praecipuit, tamen nonnulla mihi videor obseruasse, quibus excerptorum illorum textus ad maiorem etiam concinnitatem sinceritatemque redigi possit. Ex iis unam et alteram proponam, modo prolixiore, modo breviori addita sententiae meae expositione.

Schol. ARIST. ed. DUEBNER pag. XIII. 15: ἐπὶ τοίνυν τῆς Ἀριστοφάνους καὶ Κρατίου καὶ Εὐπέλιδος κωμῳδίας ἀφόρητοί τινες κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ἦσαν οἱ ποιηταί. Vocabulum ἀφόρητοι minus aptum est. Opposuit PLATONIUS poetas, quales fuerunt tempore ARISTOPHANIS, iis, quibus post Oligarchiae victoriam, ut ipsius verbis utar (pag. XIII. 22), ἐνέπιπτε φόβος. Scribendum est ἀφόβητοι. Constructione insolentiore non est quod offendamur. De vocabulo cf. *Schol. SOPH. Oed. Col. 885: δίκα ἀφόβητος: τὴν δίκην μὴ δεδοικώς*, de re tradita THEMIST. VIII. 110 B. τῆς τέχνης διδούσης τοῦ σκάπτειν τὴν ἄδειαν ἐκ τῶν νόμων, quem locum suppeditavit mihi ΜΕΙΝΕΚΙΟΣ, *Hist. Cr. Com.* pag. 59.

Ibid. XIII. i. 32: Τῶν γὰρ χορηγῶν μὴ χειροτονουμένων καὶ

τῶν χορευτῶν οὐκ ἐχόντων τὰς τροφὰς, ὑπεξήρεθ' ἡς κωμωδίας τὰ χορικά μέλη καὶ τῶν ὑποθέσεων ὁ τρόπος μεταβλήθη. σκοποῦ γὰρ ὄντος τῆς ἀρχαίας κωμωδίας τοῦ σκώπτειν δῆμους καὶ δικαστὰς καὶ στρατηγούς, παρὲς ὁ Ἄριστοφάνης κτῆ. Grammaticus, qui haec conguessit, varietate quippe delectatus, in eadem sententia modo οὐ modo μή negatione est usus. Foede talia solent nescire, negligere et confundere recentiores²⁶. Ioculare est, quod *Anthologiae* cuidam poetae accidit, ut unius alteriusque negationis placeret, utramque coniungenti in numero hocce pentametro:

Οὐδὲν καὶ μὴδὲν τῶν μερόπων τὸ γένος.

In iis quae sequuntur articulus ante σκώπτειν abundat. Neque acquiesco in vocabulo δῆμους. Singuli enumerantur magistratus, quos mordere solebant veteris Comoediae poetae. In mentem venit δημάρχους, quorum munus odiosum poetarum bilem movisse et per se consentaneum est, et aliquot auctorum locis confirmatur. Cf. HARPOCRATION i. v. et *Schol. ARIST. Nub.* 37.

Ibid. XIV. (1) 87: ἵνα μὴδὲ ἐκ τύχης τινὸς ὁμοιότης προσάκου συμπίσῃ τινὶ Μακεδόνων ἄρχοντι καὶ δόξας ὁ ποιητὴς ἐκ προαιρέσεως κωμωδεῖν δίκας ὑπόσχῃ. Quid sit, quod BEREKIUS qui idem vitium compluribus locis sustulit, hic corrigere supersederit, non exputo. Si quo alio hoc certe loco restituendum προσωπείου. Sexcenties utrumque vocabulum confusum est, nullibi turpius, quam apud LUCIANUM duobus locis. *Iur. Tragoed.* 41 . . . ἀνάγκη δυοῖν θάτερον ἦτοι Πῶλον καὶ Ἄριστόδημον καὶ Σάτυρον ἡγεῖσθαι σε θεοὺς εἶναι τότε, ἢ τὰ πρόσωπα τῶν θεῶν αὐτὰ καὶ τοὺς ἐμβάτας καὶ τοὺς ποδήρεις χιτῶνας καὶ χειρῖδας καὶ προγαστρίδια καὶ σωματῖα καὶ τᾶλλα, οἷς ἐκεῖνοι σεμνύουσι τὴν τραγωδίαν. LUCIANUS, quum omnem istum apparatus tragicum recenseret, nil aliud scribere potuit, quam προσωπεῖα. — *Apolog.* 5. ἐπεὶ δὲ εἶδεν ἰσχάδα, οἶμαι, ἢ ἀμύγδαλον πόρρω κειμένην, μακρὰ χεῖρειν φράσαντα

²⁶) Librarium in hac parte grammaticae stupor et inscitia optimum quaeque scriptorum solecismis inquinavit. In LUCIANI *Hermetismo* 9 hodieque editur: ἐκεῖνον αὐτόν, ἐπεὶ τὸν μισθόν, οἶμαι, μὴ ἀπεδίδου κτῆ. Quid certius est, quam LUCIANUS scripsisse οὐκ ἀπεδίδου.

τοῖς αὐλοῖς καὶ ῥυθμοῖς καὶ ὀρχήμασι [συν]αρπάσαντα κατατρώγειν, ἀπορρίψαντα μᾶλλον δὲ συντρίψαντα τὸ πρόσωπον. Qui eadem paragrapho de POLO et ARISTODEMO locutus erat, ἀποθεμένοις τὰ προσωπεῖα, idem LUCIANUS hic non πρόσωπον potuerat, sed debuerat dicere προσωπεῖον.

Ibid. XVI. (v). 20: ἐπιγεγόμενος δὲ ὁ Κρατῖνος κατέστησε μὲν πρῶτον τὰ ἐν τῇ κωμῳδίᾳ πρόσωπα μέχρι τριῶν, συστήσας τὴν ἀταξίαν κτῆ. Verbo composito συστήσας non inest ea vis atque notio, quae hoc loco requiritur. CRATINUM scriptor tradit turbas, quae e maiore et haud accurate definito προσώπων numero fuissent natae, composuisse, eorumque numerum certo constituisse. Quod Graece dicitur, ni fallor, στήσας τὴν ἀταξίαν.

Ibid. XVI. (vi). 6: τρίτον κατὰ ἀδολεσχίαν, ὡς ὅταν τις τῶ αὐτῷ ὄνοματι χρήσεται. Aut quid sibi voluerit scriptor, non recte intellexi, aut post τις vocabulum δις excidit, ita ut restituendum sit: ὅταν τις δις τῶ αὐτῷ ὄνοματι χρήσεται.

Ibid. XVIII. (ix). 63: διαφέρει δὲ τραγωδία κωμῳδίας, ὅτι ἡ μὲν τραγωδία ἱστορίαν ἔχει καὶ ἀπαγγελιᾶν πράξεων γενομένων, καὶ ὡς ἦδη γενομένης σχηματίζει αὐτὰς κτῆ. Eodem morbo hic locus laborat, a quo sanasse mihi videor eum, qui statim praecedit. Deest ante γενομένων adverbium, quod vocabulo ἦδη ante γενομένης respondeat. Scriptum erat, opinor, πράξεων πάλαι γενομένων aut simile quid. Cf. XXIII. (x. B). 66:

ὁ γὰρ τραγικός τῶν πάλαι πάθη λέγων κτῆ.

Ibid. XVIII. (x. 4). 65: ψηφίσματος γὰρ γενομένου χορηγικοῦ, ὥστε μὴ ὀνομαστὶ κωμῳδεῖν τινὰ, καὶ τῶν χορηγῶν οὐκ ἀνεχόντων πρὸς τὸ χορηγεῖν, καὶ παντάπασιν ἐκλελοιπυίας τῆς ὕλης τῶν κωμῳδιῶν διὰ τούτων αὐτῶν, αἴτιον γὰρ κωμῳδίας τὸ σκώπτειν τινὰς, ἔγραψε Κώκαλον. Offendor vocabulo αἴτιον; nam τὸ σκώπτειν τινὰς comoediae causa profecto dici nequit. Fabulas docendi opportunitas traditur scriptores deseruisse, quum, isto promulgato psephismate, in eo campo non amplius liceret decurrere, in quo ab origine inde comoediae poetae pugnare atque ἐγκονίσασθαι consueverant, quum ista lege erepta iis esset, quae propria fuerat atque peculiaris scribendae comoediae materies (σκοπὸς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας appellatur a ΠΛΑΤΩΝΙ I. (i). 36). Quod si recte scriptoris sententiam interpretor, non αἴτιον ille dederat, sed ἴδιον γὰρ τῆς κωμῳ-

δίας τὸ σκώπτειν τινάς (cf. XIX. (IX A). 73: Ἴδιον δὲ κωμῳδίας μὲν τὸ μειγυμένον ἔχειν τοῖς σκώμμασι γέλωτα).

Ibid. XXVIII. (xii) 2: *ὁς πρῶτος δοκεῖ τὴν κωμῳδίαν εἶτε πλανωμένην τῇ ἀρχαίᾳ ἀγωγῇ ἐπὶ τὸ χρησιμώτερον καὶ σεμνότερον καταστήσασθαι, πρότερον Κρατίνου καὶ Εὐπόλιδος βλασφημοῦντων. Qui comoediae maiestatem et utilitatem condidisse praedicatur ARISTOPHANES, idem si bene se haberent, quae modo excitavi, βλάσφημος fuisset haud secus ac CRATINUS et EUPOLIS, et ab his eo tantum nomine discrepans, quod esset ὀψιγενέστερος. At ex his, quae ab aliis de CRATINO, EUPOLIDE et ARISTOPHANE eoque, quod inter tria veteris Comoediae columina intercederet, discrimine memoriae sunt prodita (cf. PLATONIUS περὶ διαφορᾶς χαρακτήρων passim, imprimis XIV. II. 20: οὔτε γὰρ πικρὸς λίαν ἔστιν (scil. ὁ Ἀριστοφάνης) ὥσπερ ὁ Κρατίνος, Anonym. d. Com. XV. III. 45: Εὐπολις . . . καὶ Ζηλῶν Κρατίνου, πολύ γε λείδορον καὶ σκαιὸν ἐπιφαίνει, et, quo collato loco de correctionis veritate omnino dubitari nequit (XXVII. XI. 5), apparet, pro πρότερον scribendum esse πικρότερον. Grammaticorum eius generis, in quo versamur, solemnis mos haud sane exiguam partem eorum, quae scriptis mandarent, ab aliis mutuandi atque pro suis divenditandi, ut huic correctioni ansam praebuit, ita, diligenter in singulis observatus, uberrimus certissimarum emendationum fons et fuit et erit in posterum. In aliis, quae, ab uno excogitata, reliquis fere omnibus, qui in eodem argumento desudabant, recepta sunt, magnopere semper miratus sum sententiam, quae legitur XVI. IV. 27: διὸ, Φασὶν, ἡ μὲν τραγωδία λύει τὸν βίον, ἡ δὲ κωμῳδία συνίστησιν, quam alii iisdem fere verbis repetierunt, Τζετζες vero (XXIII. XI. 72), qua erat facundia, speciosis hisce verbis est interpretatus:*

οὔτω λύει μὲν ἡ τραγωδία βίον,

βαθροὶ δὲ καὶ πῆγνυσι ἡ κωμῳδία.

Diu multumque de eo dicto et ipse cogitavi, et cum aliis (praecipue cum viro doctissimo amicissimoque D. J. VAN STRAEBEN) disputavi, nec tamen, quae veteri haud dubie apophthegmati subsit sententia, ad liquidum perducere potuimus. Itaque aliorum feliciorum nobis sagaciorumque animos in aenigma illud intendisse sufficiat.

2.

Ab Excerptis e veteribus Grammaticis de Comoedia ad *Scholiam* in ARISTOPHANEM facilis atque expeditus est transitus. Quod annotationum magnam partem pretiosarum et exquisitarum corpus, in quo emendando egregiam operam a KUSTERI inde temporibus multi viri docti collocaverunt, scribarum peccatis et negligentia tam male erat habitum, ut ne DUBNERI quidem DINDORFIQUE saluberrimis curis a gravissimis cuiusvis generis vitiis liberatum sit. Eorum, quae inter legendum annotaveram, paucula quaedam in hoc diario edidi, quibus alia nonnulla speciminis causa hinc illinc decerpta iam accedant.

Schol. ARIST. Equit. 994: ὡς ἄρμονίαν: Ἄρμονίαν οἱ μουσικοὶ καλοῦσι τὸ εὖ καὶ ἐπισταμένως εἶναι τὰς νευράς ἐν τοῖς κρούμασι τῶν ἄσμάτων. Quid sit τὸ ἐπισταμένως εἶναι τὰς νευράς, mihi quidem non liquet. Nil certius est, quam legendum esse *τεῖναι*. Cf. v. c. LUCIAN. *Nigr. 36: ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν σφῆδρα τὰς νευράς ἐπιτείναντες εὐτονώτερον τοῦ δέοντος ἀφιάσιν.* PLUTARCH. *d. Educ. Puer. 13: καὶ γὰρ τὰ τόξα καὶ τὰς λύρας ἀνέλεμεν, ἵνα ἐπιτεῖναι δυνηθῶμεν.* Dum hunc e PLUTARCHO locum describo, forte incido in eiusdem scriptoris locum, quo librarii culpa *ἄρμονίας* notio exsulavit, at facili opera reduci poterit. Est ille locus PLUT. *de aud. poet. 2. (p. 166): Ὅθεν ὁ Σωκράτης . . . . αὐτὸς μὲν . . . . οὐ πιθανὸς ἦν οὐδ' εὐφυῆς ψευδῶν δημιουργὸς, τοὺς δὲ Αἰσώπου τοῖς ἔκπεσι μύθους ἐνόμιζεν, ὡς ποιῆσιν οὐκ οὔσαν, ἢ ψεῦδος μὴ πρόσεστι.* Latine recte vertitur: *quare AESOPUS fabulas in carminis modos rededit.* Quod Graece ita sonat: *τοὺς δὲ Αἰσώπου τοῖς ἔκπεσιν μύθους ἐνῆρμοζεν κτῆ.*²⁹

Schol. ARIST. Pac. 1196: Κολλάβους: Εἶδος ἄρτων· εἰσὶ δὲ μικροὶ ἀρτίσκοι, ἐκ τῶν μεγάλων κεκολλαβισμένοι, οὓς καθάπαξ ἄρτους οὐκ ἤξιον καλεῖν, καὶ ἐν Βατράχοις μέμνηται «ἄρτους ἔπειτα κολλάβους» σχήματος δὲ ἐστὶν ὄνομα, ὥσπερ κολλύρας λέγουσι τινες. — Non verum est, quod dicit, *κόλλαβον* esse *σχήματος γένος*. Ut enim cogitare quis possit de ludo, cuius mentio fit apud IUL. POLLUC. IX. 129, quodque *κολλαβίζειν* ar-

²⁹) Exstat CYRILLI glossa (in cod. *Leid.*): *Βαρβαρισμός: παρὰ τινος διαλέκτου, σσσωλοικισμένη.* — Legendum est *παρά τινος*.

pellabant, altera scholii pars, ὥσπερ κόλλυραν λέγουσι τινες, maneret obscura et sensu vacua. Scriptum erat, nisi omnia me fallunt: πέμματος δὲ ἐστὶν ὄνομα, ὅπερ κολλύρα λέγουσι τινες. Cf. Schol. ARIST. PAC. 123: κολλύρα: κολλύρα τὸ ἔλαττον τοῦ ἄρτου, et in fine Scholii: εἶδος δὲ ἐστὶ πλακοῦντος. Πέμμα et πέττειν vocabula quum de aliis cibis, tum praecipue de pane et placentis usurpabantur, unde nata mihi est suspicio, in *Excerptis de Comoedia XIX.* (ix A). 183: ἀνεσπικῶς δὲ δικέλλη προρρίζους τὰς ἀμπέλους, νωτοφορήσας τε αὐτὰς εἰς τὸ οἶκημα γεωργοῦ τοῦ ἀγροῦ, ἄρτους τε μεγάλους ἐποίησε, καὶ τὸν κρείττω τῶν βοῶν θύσας κτῆ., pro ἐποίησε legendum esse ἔπεισε.

Schol. ARISTOPH. AV. 151: Ἀπὸ Μελανθίου:.... Πλάτων δὲ αὐτὸν ἐν Σκευαῖς ὡς ῥᾶλλον σκόπτει. Καλλίας Πεδήταις.

τίς ἄρα τοὺς Μελανθίου τῷ γνώσομαι,
οὓς ἂν μάλιστα λευκοπράκτους εἰσίδῃς.

Inter duas personas hos versus distribuendos esse dictum scholiorum editorem non fugit (cf. Annot. ad h. l.). Quos ita fere a poeta profectos esse conicio:

- A. Τί δ' ἄρα; τοὺς Μελανθίου τῷ γνώσομαι;
B. Οὓς ἂν μάλιστα λευκοπράκτους εἰσίδῃς.

Schol. ARISTOPH. AV. 245: Κάμπτετε δὲ, καταβάλλετε, ἐσθίετε. Κάμπτετε, quod olim in *Anium* textu quoque legabatur, iamdiu verae lectioni κάπτετε locum cessit; idem etiam in scholiis restituendum est. Vocabulum καταβάλλετε, explicationis gratia additum, et ipsum labem contraxit. Videtur legendum esse καταλαμβάνετε. Κάπτω vero, κόπτω et κάμπτω saepius confusa esse demonstravi in LUCIANI (V. H. I. 25) et PLUTARCHI (*An seni sit ger. resp. p.*) locis, atque aliis quibusdam insuper confirmabo. In Schol. ARIST. ECCLES. 45: κἀρεβίνθων: Ἰποκίνοντες γὰρ ἔκαπτον Φρυκτοὺς ἐρεβίνθους ante POISONUM edebatur ἔκοπτον. Editur ARISTOPHANIS versus, *Lysistr.* 750:

οἶκοι γὰρ ἐστὶν ἑριά μοι Μιλήσια
ὑπὸ τῶν σέων κατακοπτόμενα.

Quum rem vel obiter consideranti haud ita videri possit verosimile, τὰ ἑρία ὑπὸ τῶν σέων κατακοπῆναι, coniectura mea, legendum esse:

ὑπὸ τῶν σέων κατακαπτόμενα

nec commendatione egere videtur, nec explicatione. Idem vocabulum revocandum est apud LUCIANUM, *adv. Ind.* 1: Ἡ πόθεν γάρ σοι διαγινῶναι δυνατὸν τίνα μὲν παλαιὰ καὶ πολλοῦ ἄξια, τίνα δὲ Φαῦλα καὶ ἄλλως σαπρὰ, εἰ μὴ τῷ διαβεβρῶσθαι καὶ κατακεκῶσθαι αὐτὰ τεκμαίροιο καὶ συμβούλους τοὺς σέας ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν παραλαμβάνοις; *leg.* κατακεκῶσθαι.

Schol. ARIST. *Av.* 465: μέγα καὶ λαρινόν: Διὰ τοῦτου πολλῇ τῇ τροπῇ ἐπέμεινε τῆς εὐωχίας. ὡς ἐπὶ βόδες δὲ τοῦτ' ἔφησιν, ὡς ἐν Λαρίσση μεγάλων βοῶν γενομένων. ἔστι δὲ πόλις Θεσπρωτίας. Extrema vocabula satis manifesto iam sunt documento, Λαρίσση nomen librarii iniuriam esse perpessum; nec facile quisquam animo suo poterit informare, boves λαρινούς appellatos fuisse, quoniam *Larissa* boum magnopere esset ferax. Quid scribendum sit, demonstrat ATHENAEI locus IX. pag. 376, B: Παρακλησίως δὲ τῷ Ἀχαιοῦ καὶ Ἐρατοσθένους ἐν Ἀντιρινῶν τοὺς σέας λαρινούς προσηγόρευσε, μεταγαγὼν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν λαρινῶν βοῶν· οἱ οὕτως ἐκλήθησαν ἦτοι ἀπὸ τοῦ λαρινεῦσθαι.... ἢ ἀπὸ τινος κόμης Ἡπειρωτικῆς Λαρίνης, ἢ ἀπὸ τοῦ βουκολοῦντος αὐτάς· Λαρίνος δ' οὕτως ἐκαλεῖτο. Itaque corrigendum est: ὡς ἐν Λαρίνη μεγάλων βοῶν γενομένων.

Schol. ARIST. *Av.* 383: ἀναγ' ἐπὶ σκέλος: Ἀντὶ τοῦ ὑπαναχωρεῖ ὀλίγον ὑπὸ πόδα. Locum levi vulnere affectum ideo tantum corrigendum elegi, quoniam eadem opera alterum consimilem eodem vitio purgare licebit. Legendum est ἐπὶ πόδα. Cf. BÉKKERI *An. Gr.* I, pag. 72: χωρεῖν ἐπὶ σκέλος, τὸ ὀπίσω ἀναχωρεῖν. Apud LUCIANUM in *Pseudol.* 17 recte legitur ἐπὶ πόδα ἀναστρέφει, sed in eiusdem *Piscatore*, 12 praeterviderunt editores, in vocabulis ταῦτ' ἰδὼν ἐπὶ πόδας εὐθὺς ἀνέστρεφον vitiosum πόδας in πόδα mutare.³⁰

³⁰) Addo aliquot LUCIANI locos, in quibus praepositionum commutatione sententia est pessumdata: *Quom. hist. sit consoc.* 21 ... φέλωσαν οὕτως καὶ τὰ ὀνόματα μεταποιῆσαι (ita Iacomus pro ποιῆσαι) τὰ Ῥωμαίων καὶ μεταγγράψαι ἐς τὸ Ἑλληνικόν. Revocanda est vulgata ΗΚΚΑΠΠΙΚΗ lectio μεταγγράψαι. — *Alex.* 12: Ἐσβαλὼν οὖν ὁ Ἀλέξανδρος ... ἐς τὴν πατρίδα. *Leg.* ἔμβαλῶν. Ἐσβάλλειν de hostili impetu usurpatur. — *Lexiph.* 15: καὶ τὴν ναῦν πρύμνηθεν ἀπὸ τοῦ ἀνέμου κατοουρομένην *Leg.* ὑπό. — *Demon.* 14: ἂν Ζήνων, ἐπὶ τῇ Ποικίλῃ διατρίψω. *Leg.* ἐν. — Acce-

Schol. ARIST. Ran. 305: Ἑλέλοχος: τραγωδίας ὑποκριτής, ἂν καὶ ἐν τῷ Ὁρέντῃ Εὐμπίδου, προστάτος αὐτῷ τοῦ πνεύματος . . . . αἰφιδίας ἐφθῆναι συνελόντα τὴν συναλοιφὴν. Quid sit, quo comoediae poetas adeo sibi ipsestos reddiderit Ησκηλοσπυς tragoadus, notissima res est. Nec tamen intelligo, quid sit προστάτος αὐτῷ τοῦ πνεύματος. Opitulabitur Scholiastum in EUPHRODIS *Orestion* v, 269, quale editum est a CORPETO (EUPHRO. *Rhean. ed. Geul.*, pag. 292); κκαμψόδηται ὁ στίχος διὰ Ἑλέλοχον τὸν ὑποκριτὴν. οὐ γὰρ φθῆσαντα διελεῖν τὴν συναλοιφὴν, ἐπιλείψαντας τοῦ πνεύματος. εἰς ἀκρωμένους τὴν γαλῆν δόξαι λέγειν, ἀλλ' οὐχ) τὰ γαλινά. Ita igitur emendanda sunt quae modo excitavi vocabula, ut eandem sententiam representent, quam EUPHRODIS interpretor ἐπιλείψαντας τοῦ πνεύματος dicendo satis accurate expressit. Quo perveniri poterit levissima mutatione, πρῶτοντος αὐτῶν τοῦ πνεύματος vitiosae lectioni substituendo. Cf. DEMOSTHEN. *adv. Callimachum* 13 (V, pag. 415 Bekk.); Ἐπειδὴ ἥθετα ἀδυνάταε ἔδη ἔχοντα τὴν πατέρα καὶ μάχις εἰς ἄστῃ ἀκαβαίνοντα καὶ τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῶν ἐρρῶδοντα. Alteram praeterea ex EUPHRODIS Scholiaste lucramur emendatam lectionem²¹, qua genuinam Aristophanicam scholio formam instaurare possumus. Pro ὀφθῆναι συνελόντα nimirum docemur quantocius reponendum esse; οὐ φθῆναι διελόντα.

Schol. ARIST. Ran. 362: τινὲς δὲ Θερυκίων γραφουσιν, ἀντὶ τοῦ πὰ τῶν Θερυκίων μιμούμενος. Mutata accentu vera lectio redibit. Ut enim *θερυκίων* est *μιμῆσθαι* τὰ τῶν *ευρώνων* (de hoc verbo et similibus cf. LORROK *ad BUTTMANNI Gr. Gr.* II, pag. 392): ita τὰ τῶν Θερυκίων *μιμῆσθαι* est Θερυκίων. Itaque legatur: τινὲς δὲ Θερυκίων γραφουσιν. Libet *τυνικα* manulam abstergere, in eiusdem analogiae verbo adaptatam i. v. *φραῖν*: Ἐτοιμος (*log.* ἔτοιμον εἶναι) πρὸς τὸ φονεύειν. *Log.* φονεῖν.

dat VALCKENARIJ emendatio inedita in loco *Gallis* 12: καὶ προόθειον πολλοὶ καὶ κρυπτεσπον καὶ εἰποντο πλοίοις. Re paulo accuratius considerata quis praesentis VALCKENARIJ *παρίπτεσπον* LUCIANO restituere dubitabit?

²¹) HIEROCLEATION collatus a levi errore liberabit *Schol. ARIST. Acharn.* 11: ὁ δ' ἀνετὴν εἰσαγε: Ἀνηγόρεσπον. ὁ κήρυξ [δὲ] δηλονότι. Θεογνις δὲ οὗτος τραγωδίας ποιητὴς πάνυ ψυχρὸς, ἐκ τῶν τριάκοντα, δε καὶ πέντε ἐλέγοτο. Legendum est εἰς τῶν τε, quod confirmabit HIEROCLE. i. v. Θεογνις: . . . οὗτος εἰς ἣν τῶν παρ' Ἀθηναίοις τριάκοντα τυράντων, καθά φασίν ἄλλοι τε καὶ ἔνοφῶν ὃν δευτέρω Ἑλληνικῶν.

Schol. ARIST. Plut. 1153: *στροφαῖον: ἐπὶ ἀποτροπῇ τῶν ἄλλων κλεπτῶν· στροφαῖος, παρὰ τὸ στρέφειν καὶ πανουργεῖν. λέγεται δὲ ὁ Ἑρμῆς στροφαῖος, ἱμπολαῖος, κερδῶος, δόλιος, ἡγεμόνιος, ἐναγώνιος, διάκονος.* MERCURII cognomen, quo ab HOMERII inde temporibus fructus est, a librariorum iniuria vindicemus, *διάκτορος* reponendo.

3.

Diu est, ex quo IMMANUEL BEKKERUS, vir indefessa industria, exquisita doctrina atque haud vulgari sagacitate, de *Graecis* litteris omnibusque iis, qui in his litteris colendis vitae stationem posnerunt, bene mereri coepit. Omnia illa volumina perlustranti, quae eius curis in publicum edita sunt, prima fronte vix intelligitur, quo pacto unius hominis humeri tantum laborem sustinere potuerint. Consideranti vero, id imprimis BEKKERO fuisse propositum, ut scriptorum *Graecorum* textus ab obsoletis tralaticiiisque erroribus purgaret — qua in re singulari in legendis codicibus *Graecis* arte mirifice sustentatur — et codicibus veteribus indagatis lectionibus inde petitis recentiorum commenta pelleret: haec dico consideranti indeque colligenti, BEKKERUM non id egisse, ut textuum recensiones pararet religiosa cura ab omni parte emendatas et perpolitatas, sed ut copias suas effundendo arti criticae strueret, quo firmiore inniti posset fundamento, et manifestum fiet, qua ratione eodem tempore edere ille possit scriptores, quod alii mortales iis legendis impendere solent (vix enim credibile est, nisi qui iamdiu praeparata e scriniis promoveat, eum eodem fere tempore in DIODORO, LUCIANO, SUIDA, aliis posse elaborare), et eorum in promptu erit explicatio quae in BEKKERI editionibus improbanda sunt eoque maiore vi repellenda, quo facilius tanti viri exemplum alios ad imitandum excitare solet. Eorum, quae BEKKERUS edidit, haud minimi profecto momenti sunt veterum Grammaticorum magnam partem egregia scripta, quae sub titulo *Anecdotorum Graecorum* anno 1814 publici iuris fecit. Iam in iis edendis talem se praestitit, qualem postea in aliis, *Scholiorum Homericorum* imprimis *Oratorumque Atticorum* editionibus, cognovimus. Multa, qua erat sagacitate et

peritia, egregie correxit, nec tamen in singulis emendandis eam collocavit diligentiam, qua vitiorum, quae plurima intacta reliquit, maiorem partem corrigere potuisset. Nil attinet criminationes conferre in virum eximiis meritis fulgentem laudesque et reprehensionem eadem taciturnitate excipientem. Praestat quid ipse in iis corrigendis, quae illi praetervisa sint, praestiterim, exemplis aliquot demonstrare. Fieri potest, ut unum vel alterum eorum, quae proponam, ab aliis mihi sit praereptum, quum ob rerum traditarum praestantiam et varietatem permultorum philologorum usibus *Anecdota* ista inservierint. Ita v. c. quod conieceram, *Anecd.* p. 7, 23: *καὶ ἡ παροιμία οἶνος εἰς ἀχυρὸν*, legendum esse *δνος εἰς ἀχυρὸν* iam olim ita visum esse MEINEKIO doctus sum SCHNEIDEWINI annotatione ad hoc proverbium in *Paroemiographorum Gr. corpore*. At dubito, an contrarium vitium sustulerit pag. 73, 27: *ψυχροφείν: ἐπὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἐκροφείν διὰ κακῶν παρουσίαν ἢ τραγωδία· ὁ δὲ Πλάτων ἰδίως ἐπὶ δνου διὰ ψυχροῦ πινομένου τίθεισιν*. Quid quaeso *δνος πινομένος*, quid BEKKERI coniectura *ὔδωρ ψυχρὸν πίνοντος*? Restituendum est *οἶνου διὰ ψυχροῦ πινομένου*. Sed redeo ad libri initium ΠΡΩΤΩΜΗΧΙΚΟΥ libellum a quo ineditorum series incipit perlustrabo.

Pag. 3, 22: *Αἰσχυρόμενος περιπλέκει τὴν συμφορὰν: ἐν συνουσία χρῶ*. Una addita syllaba numerosus exit senarius, quales complures poetarum comicorum huic vel illi decerpti in hoc libello latent. Legendum est:

αἰσχυρόμενος δὲ περιπλέκει τὴν συμφορὰν.

Senarius est v. c. pag. 4, 4:

ἀνόητά γ' εἰ τοῦτ' ἤλθεσ ἐπιτάξων ἐμοί,

alter pag. 17, 20:

ἄψυχον ἄνδρα λαμβάνειν συνέμπορον.

ARISTOPHANIS versus est ex *Equit.* 1244, quem restituere neglexit BEKKERUS pag. 49, 27: *Λεπτὴ τις ἔλπις, ἐφ' ἧς ὀχοῦμεθα*, dummodo legatur:

λεπτὴ τις ἔλπις ἔστ', ἐφ' ἧς ὀχοῦμεθα.

Pag. 6, 13: *Ἄτεγκτος παρηγορήμασιν. Αἰσχύλος δοτικῆ ἀντὶ γενικῆς Ἄττικῶ ἐχρήσατο ἴθει. Πλάτων γενικῆ κέχρηται· μὴ θέγγεσθαι ὑπὸ κακοδοξίας*. Ita re vera exstat apud PLATONEM, *Rep.* II. 361 C. Tamen, ne ridicula sit Grammatici

annotatio Πλάτων γενικῆ κέχρηται, ille legerit atque restituatur necesse est μὴ θέγγεσθαι κακοδοξίας, deleta praepositione. Diligens est PRRYNICHO in enotando, quod appellat Ἀττικῶν ἔθος vel Ἀττικὴν σύνταξιν. Quod recordatus facile acquiescet in ΒΑΣΤΗ emendatione pag. 10, 4: Ἀράμενον Φέρειν: Ἀττικῶς· ἢ σύνταξις δὲ εἰπεῖν ἄρανα, quod ille *Er. Crit.* pag. 265 ita disposuit: Ἀρ. Φέρ. Ἀττικὴ ἢ σύνταξις, δέον εἰπεῖν ἄρανα. Cuius speciosae correctionis ideo tantum mentionem facio, ut variarum corruptelarum, quibus particula δέ cum aliorum vocabulorum compenditiis commutatio ansam dedit, alterum exemplum demonstrarem in ΡΗΟΤΗ *Lexico*, pag. 293, 20, i. v. Παρεῖται ὄφεις. . . . ὁ δὲ Ἐπερίδης ἐν τῷ κατὰ Δημάδου, εἶναι δὲ τοὺς ῥήτορας ὁμοίους τοῖς ὄφεισι, sine interpunctione scribatur: ὁ δὲ Ἐπερίδης ἐν τῷ κατὰ Δημάδου εἶναι λέγει τοὺς ῥήτορας κτέ.

Alterum praeterea in eadem pag. 10. 5 corrigere licebit παραδραμα i. v. Ἄλωπεκῆσαι: ἐξαπατήσαντα διαδράναι (*leg.* διαδραῖναι). Nullum est verbum ἄλωπεκῆω vel ἄλωπεκᾶω, notissimum vero ἄλωπεκίζω (v. *Arist. Vesp.* 1241) cuius aoristi infinitivus ἄλωπεκίσαι solemnī ἦ et ἰ vocalium confusione h. l. erat obliteratus.

Pag. 28. 10: λέγοιτο δ' ἂν ἀνδροκτονεῖα καὶ τὰ τῶν δημίων ἐνδαιτήματα, ἐν οἷς τοὺς τῶν ἐπιθανάτων καταδικασθέντας καταχρῶνται. Multis locis demonstrare possem, nil aliud olim posse scriptum fuisse, quam τοὺς ἐπὶ θανάτῳ καταδικασθέντας. Sed difficile est in verum primo obtutu non incidere. Idem valet de altera glossa, quae sequitur in eadem pag. 28. 24: ἀκρατῆς γάμος: ἐπὶ γυναικὸς ἀκολάστου καὶ μοιχικῆς. Γάμος h. l. ita est accipiendum, ut usurpatum est v. c. DEMOSTHENI, *pro Cor.* 129 (iv. pag. 140 ΒΕΚΚ.) . . . ἦν ὡς ἡ μήτηρ σου τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις ἐν τῷ κλισίῳ τῷ πρὸς τῷ Καλαμίτῃ ἤρωϊ χρωμένῃ τὸν καλὸν ἀνδρίαντα καὶ τριταγωνιστὴν ἐξέθρεψέ σε; sed γυνὴ μοιχικὴ a nemine umquam ἀκρατῆς γάμος appellata est, sed ἀκρατῆς γάμου, quod PRRYNICHO reddatur. Cf. p. 369. 22.

Pag. 31. 27. Γλώττην· τὸν γνώμαις πολλαῖς καὶ συνεχέσι τοὺς ἀκρωμένους διαμαλάττοντα. Πλάτων. Γόνιμα ἀγαθά: τὰ τῷ ὄντι ἀγαθά. Πολιτείας δευτέρῳ. Coniunxi duas glossas, quoniam una opus est ad alteram redintegrandam. Explicatio-

ne, quae priori glossarum adiecta est, unamquamque aliam vocem melius aut certe aequè bene explicari posse, quam eam, quae lemmatis locum obtineat, in aprico est. Multam in lemmate redintegrando incassum operam consumpseram, quum suspicio mihi est nata, et lemma et explicationem integra esse, sed post lemma explicationem et ante explicationem alterum lemma factum esse evanidum, quod vero ab utraque glossa supererat, invita MINERVA a librario fuisse coniunctum. Quae post γλώττην perierit explicatio, haud facile coniciendo quis assequatur. Neque magnam hanc iacturam iudicaverim! Ad quam vero glossam pertinuerit explicatio post γλώττην residua, nisi omnia me fallunt, satis certo indicari poterit. GRATINUM finxisse vocabulum γνωμοδιώκτης de eo, qui γνώμαις auditores persequeretur vexaretque, auctor est Schol. PLAT. p. 330 (ΒΕΚΚ.). Atque hoc vocabulum esse, cui illustrando illa ΠΗΡΥΝΙΧΗ explicatio inservierit, quis admonitus negabit? Iam vero reiciendum erit, quod in fine sententiae additum est vocabulum Πλάτων. Quod sedem mutasse arbitror et ex glossa, quae sequitur, huc translatum. At pristinum demoiōium ante Πολιτείας δευτέρῃ me auctore recuperet³². Emendarum iam glossarum hanc olim censeo fuisse formam:

Γλώττην . . .

Γνωμοδιώκτην· τὸν γνώμαις πολλαῖς καὶ συνεχέσι τοὺς ἀκρο-
ωμένους διαμαλάττωτα.

Γνώμη ἀγαθὰ· τὰ τῷ ἔντι ἀγαθὰ· Πλάτων Πολιτείας
δευτέρῃ.

Haec quum scriptis iam essent mandata, ex BEKKERI annotatione critica intellexi, pro γλώττην a ΠΙΕΡΣΟΝΟ ad Moer. p. 113 commendatum esse γαητεύοντα. Sed desperarem potius de

³²) Contaminatarum glossarum exempla non sunt admodum rara. Editoris negligentiae tribuendum, quod pag. 330, 29: 'Ἀγέλας· πόνων Εὐφροδίδης εἶπεν, ἀνδρῶν δὲ ἀγέλας Πλάτων, ἀγέλαστα δὲ πρόσωπα Αἰσχύλος. duae glossae coaluerunt. Incipit nova glossa a voce Ἀγέλαστα. Particula δὲ abundat. Simile quid accidisse arbitror pag. 339, 5; "Ἄγροφος καὶ ἔγροφος: Εὐφροδίδης Ἀνδρομέδα.

οἱ κατ' οἶκον ἀμφὶ δαῖτα καὶ τραπέζαν.

Αἰθίοπος σημαίνει. Nisi fallor, nova glossa, cuius lemma periit, incipit post vocem Ἀνδρομέδα. Pro Ἀνδρομέδα tunc scribendum est Ἀνδρομέχη. Cf. Evn. *Androm.* 1087.

loco restituendo, quam PIERSONI sententiam amplecterer, cui miror assensum esse RUMKENIUM *ad TIM.* pag. 73.

Pag. 40. 38. Ἐπιτριβεσθαι: ἐπὶ γυναικῶν λέγεται χρωμίωνων ψιμυθίῳ τῷ προσώπῳ ἢ φύσει. Quidquid dicant lexicographi, nova vocabula mala sedulitate undecumque colligentes, *fucare Graece* non est ἐπιτριβεσθαι, quod usquam, si hunc locum exceperis, sed ἐντριβεσθαι, quod apud optimum quomque scriptorē *Atticam* identidem est invenire. (Cf. C. F. HERMANN *ad Luc. quom. sis hist. consecr.* pag. 64). Grammatici quoque interpretatio vitio premitur. Quid quaeso est χρωθῆσαι ψιμυθίῳ τῷ προσώπῳ? Suspicio emendandum esse χρωζομένων ψιμυθίῳ τὸ προσώπου. Cf. *Luc. D. D.* 20. 13: καίτοι γε ἐχρῆν μὴδὲ οὕτω κεκαλλωπισμένην παραῖναι μὴδὲ τοσαῦτα ἐντετριμμένην χρώματα. καθάπερ ὡς ἀληθῆς ἵταίραν τινά. — Quod in eadem pagina existat ἐκβάλλασθαι ἱρωτι, ab eo quoque magno per se dubito an genuinum sit. Puto legendum esse ἐνθάλλασθαι. Contrarium vitium observavi *Anecd.* pag. 66: 10: ἐστὶ δὲ σῶμα κατὰ γλῶτταν ἢ ἐνδυμα τοῦ Ἰφίτου. *Leg.* Ἰνδυμα et cf. *Anistore. Rac.* 535 (de quo v. *Maest.* III. 90) et *Schol.* ad h. l.: ἢ τὸ γῆρας Ἰκδυς: . . . ἢ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν Ἰφίτων.

Pag. 40. 20: Κάλλισται τοῦτο τίθεασιν οἱ Ἄττικοι πολλῶν ἀντὶ τῆς οὐ ἀνήσεως, ὅταν τι παραιτῶνται ποιῆσαι. Extremum vocabulum ab interpolatore additum est. Παραιτῶσθαι enim est *deprecari*, precando officere, ut hoc vel illud non fiat. Rem conficiet *Schol.* *Anistore. Rac.* 512: πάνυ καλῶς: Παραιτούμενοι οἱ παλαιοὶ ἔλεγον, κάλλιστ' ἱπαινῶ. Documento est hic locus, fuisse tamquam morbum interpolandi, quum ne a ieiunis frigidisque grammaticis quidem manus abstinere potuerint. — Corrigam ἐν παρῶν locum Πρωτη, ubi vocabulum ποιῆσαι ad exsilium, in quod ab uno ex amicis, qui in illo loco haesitabat, est abiectum, vindicandum est. Legitur apud *Photium* pag. 157. 22 haec glossa: Κατακαχρῦσαι: ῥῆξαι, ψοφῆσαι, ποιῆσαι ἀπὸ τῶν φρυγομένων κριθῶν. Omnia sana sunt, atque optime procedet oratio, dummodo mutata interpunctione ita glossa disponatur: Κατακαχρῦσαι: ῥῆξαι, ψοφῆσαι ποιῆσαι, ἀπὸ τῶν φρ. κρ.

Pag. 42. 23: Θεοῦ προσβολή: οἶον δρυγῆ. Mira sane explicatio, quae multo magis etiam mira fiet, si locum *Aristophanicum* consuleris, unde persuasum mihi quidem est λέξιν

a PHRYNICO esse desumptam. In facetissimo scilicet ARISTOPHANIS *Pacis* exordio servus de squalido foetidoque, in quo occupatus est, opere conquestus (v. 20):

ὕμῶν δὲ γ' εἰ τις οἶδ', ἐμοὶ κατειπάτω,
 πόθεν ἂν πριαίμην ῥίνα μὴ τετρημένην.
 οὐδὲν γὰρ ἔργον ἦν ἄρ' ἀθλιώτερον
 ἢ κανθάρῳ μάττοντα παρέχειν ἐσθλῆν,

quum *κανθάρου* vidit, inter edendum *παραβαλόντος τοὺς γομφίους*, cupiditatem insatiabilem et voracitatem, admirabundus hisce versibus (v. 58) orationi suae finem imponit:

μιαρὸν τὸ χρέημα καὶ κάκοσμον καὶ βορὸν,
 χότου ποτ' ἐστὶ δαιμόνων ἢ προσβολή
 οὐκ οἶδ'. Ἄφροδίτης μὲν γὰρ οὐ μοι φαίνεται.

PHRYNICUM θεοῦ προσβολή scripsisse nec δαίμονος προσβολή, non est quod offendamur, quum memoriter versus versusque fragmenta ab istis laudata fuisse, sexcentis exemplis edocti simus. Ubi vero reote coniecero PHRYNICI glossam ad hunc locum Aristophanicum pertinere, quid quaeso sibi vult ista explicatio οἶον δργήν. Προσβολή non est δργή, sed perpaucis istis locis, quibus θεοῦ προσβολή vel θεία προσβολή legitur, idem fere valet, atque Homericum μοῖρα, fatum, consilium divinum. Sed vel si προσβολή posset significare δργήν, quid tunc PHRYNICO censeas causae fuisse, ut adderet οἶον, tamquam ira. Latet sub δργή vocabulum, et ARISTOPHANIS loco egregie conveniens, et ita comparatum, ut inde manifestum fiat, cur οἶον a PHRYNICO fuerit adiectum. Scilicet scribendum est οἶον δσμή, atque hoc voluisse postam, quum diceret Ἄφροδίτης μὲν γὰρ οὐ μοι φαίνεται, optime perspexit Schol. ad Arist. *Pac.* 40, quum diceret: οὐκ ἔστιν οὖν, Φησὶ, τῆς Ἄφροδίτης, ἐπεὶ αὕτη μὲν μύροις χαίρει, ὃ δὲ δυσάδης ἐστίν. Quod alterum ad eundem locum producitur scholion: ἢ προσβολή: ἢ ζημία, ἢ τοῦ δαίμονος δργή· ἀντὶ τοῦ ζῆον εἰπεῖν ζημίαν εἶπε, καταρώμενος ἑαυτῷ, insipidum illud atque ab homine profectum, qui non natus erat ad sales Aristophanicos illustrandos, eo ad excusandam vindicandamque lectionem δργήν uti nolim, quum multo sit verosimilius, scholii originem ad corruptum PHRYNICI exemplum esse referendam.

Pag. 75. 16: Ψυχὴ μία εἰς ἦν: ἐπὶ τῶν σφῆδρα στεργόντων

ἀλλήλους· καὶ οἷον συμπεφυκότων ἐν φιλίᾳ. Quorsum spectet sententia, quae in mutilo lemmate est restituenda, ΠΡΥΓΜΕΝΗ explicatio ostendet. Interpretatus est videlicet verbis ἐπὶ τῶν κτῆ. proverbium: quoddam vel sententiam proverbialem de firma veraque amicitia. Iam vero, quemadmodum *Romani*, quem vehementer amabant, animae partem dimidiam appellabant, ita eadem metaphora usus esse *Graecos* et per se satis est probabile, et manifestis scriptorum *Graecorum* testimoniis confirmatur. Itaque hoc loco scriptum fuisse autumo ψυχὴ μία· παρ-ομία τις ἦν ἐπὶ κτῆ. Corruptionis causa est in aprico. De proverbio cf. facetus locus ΠΛΥΤΑΡΧΗ, *Ca. Min.* 73: Ἐν δὲ Κακπαδοκίᾳ ξίνῳ τινὲ χρησάμενος, Μαρφαδάτῃ, τῶν βασιλικῶν, ἔχοντι γύναιον εὐπρεπές, καὶ πλείονα παρ' αὐτοῖς, ἢ καλῶς εἶχε, διατρίβων χρόνον, ἐσκώπτετο, τοιαῦτα γραφόντων εἰς αὐτόν·

Ἀῦριον Κάτων βυθίζει μετὰ τριάκονθ' ἡμέρας.
καὶ

Πόρκιος καὶ Μαρφαδάτης, δύο φίλοι, ψυχὴ μία.
Ψυχὴ γὰρ ἔκαλεῖτο τοῦ Μαρφαδάτου τὸ γύναιον. Cf. ARIST. *Mor. Magn.* II: ὅταν βουλόμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαρμὴν ψυχῆ ἢ ἐμῆ καὶ ἢ τούτου. (Cf. ERASMI *Adag.* p. 42 ed. WICHEL. 1645).

Accedant pauculi loci, quibus leviora vitia sunt eximenda.

Pag. 11. 27: Ἀπόμοσα μὴ οὐ πράξει· τοῦτο. Futurum πράξειν necessario requiritur.

Pag. 11. 29: Ἀνδρόγυνον ἄθυρμα: εἰ θέλοις γύνιν τινὰ σκῶψαι, χρήσαιο ἄν. — Leg. γύννιν. Cf. Pag. 34. 4.

Pag. 14. 31: ἀλλόκοτον: . . . . ὁ οὖν ἄλλοτε ἄλλως ἄλλοτε ἄλλοις κοτῶν ἀλλόκοτος ἄν καλοῖτο. E dittographia nata atque abiicienda sunt vocabula ἔλλοτε ἔλλως.

Pag. 46. 18: Κεχρίσθαι σκορπίῳ. Mutato accentu scribatur κεχρίσθαι.

Pag. 49. 3: Κυνοκοῆσαι τὸν νῶτον. Leg. τὸ νῶτον.

Pag. 49. 5: Κλωμάστιξ. Leg. κλωμάστιξ.

Pag. 51. 2. . . . καὶ τοῦτο Ἀριστοφάνης τίθησιν ἐπὶ ἵππων προσποιουμένος χωλεύειν. Repone προσποιουμένων.

Pag. 56. 7: Οἰσωπηρὰ δεῖ λέγειν. Immo οἰσωπηρὰ.

Pag. 71. 17: Φάλανθος: ὁ ἀναΦαλανθίας. Voluit ἀναΦαλαντίας.

In propositis fuerat, hisce observationes aliquot in utilissimum libellum, cui titulus est: *Συναγωγή λέξεων χρησιμῶν κτλ.* (Βακκ. Α. pag. 319—476) deinceps annectere; sed brevis esse cogor. Itaque horum maiore parte in praesenti seposita, quas mox una cum emendationibus in ΠΡΩΤΗ lexico edam, in paucissimis quibusdam locis defungar.

Pag. 358. 17: Ἀγγύβεται τὴν πόλιν: ἀντὶ τοῦ ἐκ κατηγορίας παρασῆμου ἀντὶ τοῦ ἀγγιζέσθαι. Pro ἀγγιζέσθαι et ἀγγιζέται legendum esse ἀγγυέσθαι ἐπὶ ἀγγιζέται primo obtutu apparet. Sed graviore vitio locus premittur. Quae enim leguntur inter πόλιν et ἀντὶ τοῦ ἀγγιζέται delirantis ineptilis obscuriora sunt, et minus perspicua. Quid rei sit, verbo indicabo. Latet sub vocabulis ἀντὶ τοῦ ΑΝΤΙΦΩΝΙΣ oratoris nomen, atque ita pessime habita glossa in integrum est restituenda: Ἀγγυέετε τὴν πόλιν: Ἀντιφῶν ἐκ κατηγορίας παρασῆμου ἀντὶ τοῦ ἀγγιζέται. Cf. ΑΝΤΙΦ. II. III. 11 (Βακκ. pag. 22): ταῦτα οὖν εἰδότες βοηθεῖτε μὲν τῷ ἀποθανόντι, τιμωρεῖσθε δὲ τὰ ἀποκτείναντα, ἀγγυέετε δὲ τὴν πόλιν.

Pag. 344. 17: Ἀδιάγλυκτος: ἢ οὐκ ἔστι διαγλυκῆ καὶ διαλεῖν λαβεῖν γάρ φησι ἀφικτόν, ἀδιάγλυκτόν. Rescribendum est procul dubio λαβῆν.

Pag. 347. 32: Ἄειλα: τὰ πολύσκια χαρμὰ, κατὰ στήθεσιν τῆς Ἰλῆς. οὕτως Διοχάλος. Leg. εἴλας. Dubito an non simile huius vitium irrepserit pag. 31. 15: Ἐὶ εὐήλιος: ἢ ἀπὶ ἡλιωμένη. Malim εἴειλος. Cf. ΠΡΩΤ. I. V. Εἴειλος (Cod. εὐήλιος): εὐήλιος. Ἀριστοφάνης.

Briellae, m. Aprilis MDCCCLIV.

E. MEHLER.

B L A D V U E L I N G.

Litteratoren die zich met CAESAR bezig houden zullen misschien gaarne vernemen dat in de uitgave in *usum Delphini* (C. Iulii Caesaris quae exstant, interpretatione et notis illustravit Ioannes Goduinus. Lut. Paris. 1678. 4°) een complete Index vocabulorum omnium quae in Caesare leguntur gevonden wordt, hoewel enkel ingerigt naar de bladzijden dier uitgaaf.

L., 16 Aug. 1854.

E. J. K.

KRITISCHE AANTBEKENINGEN.

In het tweede deel van dit tijdschrift (bl. 379) hebben wij eenige onverstaanbare en grammatisch bedervene plaatsen trachten te verbeteren door het weder invliegen der uitgevalen letters en het herstellen der *praepositio παρά* voor *πρό*. — Want, ofschoon BAST noch in zijne *Commentatio*, noch in zijne *Epistola Critica* aan Boissonada voorbeelden geeft van hare onderlinge verwisseling; zoo weten toch allen, die zich maar eenigzins met palaeographie hebben bezig gehouden (en wie, dien het ernst is met de studie der ouden, heeft verzuimd zich daarop, zoo ver als zijne hulpmiddelen strekten, als op een fundament der kritiek toe te leggen?) dat de voorbeelden van die verwisseling niet minder menigvuldig zijn, dan die van *παρά* met *περί* of *πρό*, en die van *ὑπό* met *ἀπό*, *ἀπέρ* of *ἐπί*, van welke laatste door BAST insgelijks geene voorbeelden worden aangebragt, doch waarvan, onder anderen, Dr. МАНЛЕН op pag. 11 van zijn *Specimen novae editionis Неваскыи Allegoriarum Homericarum*, en Prof. COBET op pag. 308 van het 2de deel van dit tijdschrift spreekt, en die alleen door de vele plaatsen, waar *ὑπακούειν* staat voor *ἐπακούειν*, en omgekeerd, al zou kunnen worden bewezen: vergel. ION. BAKIUS *Scholias Hypomn.* IV, 320. Bij de daar verbeterde voegen wij de volgende plaatsen:

ARISTOPH. *Nubd.* 263 geeft BEKKEB te regt:

εὐφημαῖν καὶ τῶν πρεσβύτην καὶ τῆς εὐχῆς ἐπακούειν.

DINDORF daarentegen verkeerd *ὑπακούειν*: en juist omgekeerd in vs. 274 DINDORF te regt:

ὕπακούσατε δεξάμενοι θυσίαν καὶ τοῖς ἱεροῖσι χαρεῖσται.

BEKKER verkeerd ἕπακούσατε.

Vespp. 317 staat:

Φίλοι, τήκομαι μὲν
πάσαι διὰ τῆς ἀπῆς
ὕμῶν ὑπακούων.

lees: ἕπακούων.

ΧΕΝΟΡΗ. *Anabasis* (ed. DIDOT. 1838) IV. 1. 9: οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλοῦντων ὑπήκουον, οὔτ' ἄλλο Φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν. lees: ἐπήκουον. Oesop. IX. 1: ἡ γυνὴ ἰδοῦσα σοὶ πῶς τι ἕπακούειν ὧν σὺ ἰσκούδαζες διδάσκων; heeft DINDORF ὑπακούειν verbeterd (vergel. 18: ταῦτ' ἀκούσας ἡ γυνὴ πῶς σοὶ ὑπήκουεν); omgekeerd had hij in XIV. 3: οὐ μέντοι γε πάντως ἐξ ἐτοιμοῦ εὕρισκω ὑπακούοντας τῆς διδασκαλίας ταύτης. moeten veranderen ἕπακούοντας.

Nog een paar gelijksoortige voorbeelden. *Anab.* IV. 1. 14: ἐπεὶ δ' ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενωπῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὕρισκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένον, ἀφῆρουντο. Cod. Eton. heeft ἐπιστήσαντες, waaruit, naar ik zie, ook reeds door PORRO ἐπιστάντες is geëmendeerd: vgl. I. v. 7: καὶ δὴ ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ Φανέντος ταῖς ἀμάξαις δυσπορεύτου, ἐπέστη δὲ Κύρος. VI. vi. 31: ἡ στρατιὰ σοὶ ὑφέϊτο β·τι ἰβόλου ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ ἑαυτῶν ἀπάντων. Vgl. ARISTORH. Vespp. 242:

χθὲς οὖν Κλέων δὲ κηδεμῶν ἡμῶν ἐφέϊτ' ἐν ὄρῃ
ἤκειν.

en lees met sommige codices ἐφέϊτο.

Onder het lezen nu van LYSIAS kwam mij weder eene plaats voor, die aan hetzelfde euvel mank gaat als de vroeger aangewezene. Zij is te vinden in de 20te. § (ed. BEKKER) van de orat. de caede ERAT.: καὶ τότε ἤδη πρὸς τὰ γόνατά μου πεσοῦσα (ἢ θεράπαινα) καὶ πίστιν παρ' ἐμοῦ λαβοῦσα μηδὲν πείσεσθαι κακὸν, κατηγόρει πρῶτον μὲν ὡς μετὰ τὴν ἐκφορὰν αὐτῆ (DOBREE αὐτῆ) προσίοι (δ' Ἐρατοσθένης), ἐπειθ' ὡς αὐτὴ τελευτῶσ' εἰσαγγελλεῖ, καὶ ὡς ἐκείνη (ἢ γυνὴ) τῷ χρόνῳ πεισθεῖη, καὶ τὰς εἰσόδους οἷς τρέποις προσίοι, καὶ ὡς Θεσμοφορίοις, ἐμοῦ ἐν ἀγρῷ ὄντος, φῆκετ' εἰς τὸ ἱερὸν μετὰ τῆς μητρὸς τῆς ἐκείνου. De woorden

τὰς εἰσόδους οἷς τρέποις προσίοι zijn onverstaanbaar¹, en men heeft dan ook reeds op verschillende manieren de correctie er van beproefd. Dat het *subiect* ook van dezen zin, waarover de geleerden het echter lang niet eens zijn geweest, *ἐκείνη* is, blijkt, dunkt mij, vrij duidelijk uit den voorgaanden en uit den volgenden; anders had *LYSIAS* den overgang uitdrukkelijk moeten aanwijzen. Wat de spreker *zeggen* wil heeft *DOBREE* gevat, die, niet met *Lege*, dan is het meestal raak, maar twijfelend vragend in zijne *Adversaria* heeft opgeteekend: »an προσείτο (liever προσοίτο), sc. ἡ γυνὴ τῶν μοιχῶν?»

Heeft *LYSIAS* een vorm van *προσίεσθαι* gebruikt, en dan komt *προσοίτο* al zeer dicht bij de gewone lezing, dan heeft hij de woorden *τὰς εἰσόδους* er niet bijgevoegd. Het komt mij voor dat *LYSIAS* geschreven heeft *τὰς εἰσόδους οἷς τρέποις παράσχοι*.

In de 15de § van deze zelfde oratie meen ik insgelijks eene corruptie ontdekt te hebben. Daar staat: *μετὰ δὲ ταῦτα, χρόνου μεταξὺ διαγενομένου, καὶ ἐμοῦ πολὺ ἀπολελειμμένου τῶν ἐμαυτοῦ κακῶν, προσέρχεται μοι τις πρεσβύτερος ἄνθρωπος, ὑπὸ γυναικὸς ὑποπεμφθεῖσα, ἣν ἐκείνος (ὁ Ἐρατοσθένης) ἐμολχευεν, ὡς ἐγὼ ὕστερον ἤκουον*. Die oude vrouw, door hare meesteres uit jaloerschheid afgezonden, verhaalt hem de ongeoorloofde betrekking, die *ERATOSTHENES* met zijne vrouw had aangeknoopt: *κάντεῦθεν ἀρχὴ τῶν κακῶν κατερράγη*². Hoe kan de man dan zeggen, dat hij ver van zijne rampen verwijderd was? Neen, want ze stonden hem vlak vóór de deur, toen de oude naar hem toekwam; maar tot op dien oogenblik had hij er geene de minste gedachten op, en stelde hij een onbepaald vertrouwen in de kuischheid zijner vrouw: in § 10 toch zeide hij: *κἀγὼ οὐδὲ ποθ' ὑπάπτεισα, ἀλλ' οὕτως ἡλιθίως διεκέμην, ὥστ' ἔμην τὴν ἐμαυτοῦ γυναῖκα πασῶν σωφρονεστάτην εἶναι τῶν ἐν τῇ πόλει*.

¹) De *constructie* van *προσίεναι* blijkt uit de volgende plaatsen:

in deze zelfde § *ἀτίτῃ προσίοι*. *Λυσιστ. Ἀποτ. 1212*: *πρὸς τοὺς κολοιάρχους προσήλθες*; *Χριστ. Hellen. VII. v. 15*: *ἐτίγχανον προσιόντες εἰς τὴν Μαντινέαν*. Doch al ware de *constructie* zuiver, dan nog zou het *substantivum εἰσοδος* hier bezwaar geven.

²) In de *orat. a. Agoratum* § 30 lees: *αὕτη δ' ἀρχὴ τοῦ παντὸς κακοῦ ἐγένετο*, in plaats van *ἡ δὲ ἀρχὴ αὕτη τ. π. κ. ἐγ.* ten ware, dat de geheele phrase voor ingeschoven gehouden moest worden.

Hij was dus niet *werkelijk* ver van zijne rampen, maar hij verkeerde slechts in een *waan* van geluk: en dat wordt uitgedrukt, wanneer wij lezen: *κάμου πολὺ ἀπολελεῖσθαι οἰομένου τῶν ἑμαυτοῦ κακῶν.*

In § 17, aan het sinde, in de woorden *ταῦτά μου πάντ' εἰς τὴν γνώμην εἰσφεῖ* zal wel gelezen moeten worden *μοι*, welke verwisseling even menigvuldig is als die van *σου* en *ποι*, waarop door Prof. COBET gewezen is op *pag.* 156. Wij voegen nog eenige voorbeelden daarbij: XENOPH. Hiero II. 9: *ἦν καὶ στρατεύονταί σου εἰς πολέμιαν*, lees: *ποι*; zoo ook in II. 2, waar, dunkt mij, ook nog eene andere corruptie schuilt; er staat: *ὁ γὰρ ἂν φιλήται δῆπου ὑπὸ τινων, ἡδέως μὲν τοῦτον οἱ φιλοῦντες παρόνθ' ὀρώσιν, ἡδέως δ' εὖ ποιούσι, ποθοῦσι δ' ἦν σου ἀπίε, ἥδιστα δὲ πάλιν προσίοντα δέχονται*: op zich zelf nu is *ποι ἀπιέναι* goed Grieksch; doch hier, in het verband van den zin, komt *ἀπιέναι* niet te pas, om het voorafgaande *ποθοῦσι*; immers *ποθεῖν* kan plaats hebben, wanneer iemand weg is, niet op het oogenblik, dat hij weg gaat. LYSISTRATA zegt tot de vrouwen (ARISTOPH. *Lys.* vs. 99):

*τοὺς πατέρας οὐ ποθεῖτε τοὺς τῶν παιδίων
ἐπὶ στρατιᾶς ἀπόντας;*

en twee verzen verder CALONICE:

*ὁ γοῦν ἐμὸς ἀνὴρ πέντε μῆνας ὦ τάλα
ἄπεστιν ἐπὶ Θράκης.*

waarop in het volgende vers LYSISTRATA weder:

ὁ δ' ἐμὸς γὰρ τελέους ἑπτὰ μῆνας ἐν Πύλῳ.

Men kan zeggen *ποθεῖν τοὺς ἀπόντας*, maar, of *ποθεῖν τοὺς ἀπιόντας* Grieksch is, betwijfel ik. Even als nu CALONICE verhaalt, dat haar man *ἄπεστιν ἐπὶ Θράκης*, weg is naar THRACIE, zoo als wij in het dagelijksche leven zeggen zouden *de kantten van THRACIE uit*, wanneer wij geene bepaalde plaats noemen⁵, doch LYSISTRATA *ὁ δ' ἐμὸς ἄπεστιν ἐν Πύλῳ*, omdat ze de juiste plaats opgeeft, waar haar man zich op dat

⁵) XENOPH. Hiero II. 9: *Οἱ δ' Ἀθηναῖοι κατέκλεισαν εἰς τὴν Μυτιλήνην, ἐκείθεν δ' ἐπανήχθησαν εἰς τὴν Χίον, καὶ οὐδὲν διαπραξαμένοι ἐπέκλεισαν ἐπὶ Σάμου.* vgl. boven § 28: *Ἐπλεῖ ἐπὶ τὰς Ἀργενούσας.* uit welke plaatszenen het verschil van beteekenis tusschen *ἐπὶ* met *genit.* en *ἐπὶ* met *accus.* blijkt.

oogenblik bevindt, zoo geloof ik, dat bij XENOPHON zal moeten worden gelezen ἢν πρι ἀπῆ, indien hij ergens heen weg is, omdat ergens van zelf onbepaald is, en de uitdrukking dus aanloog met ἀπεισιν ἐπὶ Θράκης⁴. In VI. iii. 23 van de Anabasis staat: ἐπυνθάνουθ' ὅτι οἱ μὲν Θράκας εὐθὺς ἀφ' ἐσπέρας ᾤχοντο ἀκίοντες, ἴωθεν δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν αἰχμαστῶν· ὅπου δ' οὐκ εἰδέναι. I. 8 ποί. Cyrop. I. ii. 16: αἰσχροὺν δ' ἔτι καὶ τὸ ἴδιον περὶ Φανερὸν γενέσθαι I. ποί; zoo ook boven in § 13: ἢν δὲ που δὲ στρατεύεσθαι; in I. i. 3: εἰ που ἐξελαύνοι, en in V. i. 24: ἢν δὲ που ἐξίη; daarenhoven in Cyrop. VI. i. 42: παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν που τῆς ἐκείνων [χώρας], en in Hellen. VI. ii. 11: διακομισθέντας που τῆς χώρας εἰσήλθον εἰς τὴν πόλιν.

Tot dezelfde categorie van fouten behoort ἐκεῖ voor ἐκεῖσα in de 46de § van het 1° c. in het 3° b. van XENOPHONS Anabasis: ἡμετ' εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἰρεθέντας ἀγαγε· ἔπειτ' ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατηγούς⁵, en I. iii. 7: πρὸ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνα πλείους ἢ διαχίλιοι, λαβόντες τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκευόφρα, ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλέαρχω in plaats van παρὰ Κλέαρχον.

In de volgende paragraaf zit insgelijks eene fout: Κῆρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος μετεπέμπετο τὸν Κλέαρχον. ὃ δ' ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάβρα δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον ἔλεγε θαρρεῖν, ὡς καταστησεμένω τούτων εἰς τὸ δεῖν μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτόν. αὐτὸς δ' οὐκ ἔφη ἰέναι. CLEARCHUS heeft, dunkt mij, aan CYRUS moeten laten zeggen, dat hij hem *andermat* moest laten ontbieden: μεταπέμπεσθαι αὐθις. HUTCHINSON schijnt dat ook gevoeld te hebben, althans hij heeft vertaald: *se vero iterum arcessere iussit*.

Al de schriften van XENOPHON zijn nog, niettegenstaande het vele goede, dat vooral in de laatste vijf of zes jaren er over geschreven is, vol van allerlei corrupties, barbarismen en glossen; en toch worden ze, zoo als ze daar liggen, aan de meeste

⁴) Zie PHRYNICUS in ποῖ ἀπει, met de noot van LOBECK p. 43. en ELMLEY's *Conjectura EURIPIDIS Iphig. Taur.* c. n. MARKLANDI vs. 842 (858); waar hij ten onregte ποῖ πατῆρ ἔπεισιν γῆς (*Hero. Jur.* vs. 74) verandert in πρὸ ἄπ. ἀπ. γ. PASSOW ad ARIST. *Nuob.* 814.

⁵) De twee eerste letters van het volgende συγκαλοῦμεν kunnen tot de corruptie hebben bijgedragen.

jonge lieden bij het aanleeren der Grieksche taal in handen gegeven. Een nuttig werk zou 't wezen, indien iemand alleen maar een tekst bezorgde volgens de laatste resultaten der kritiek; tot welke onderneming ik wel wenschte de krachten, den moed en den tijd te bezitten. Intusschen hoop ik in een volgend nummer eenige aanteekeningen op XENOPHON aan het oordeel van belangstellenden te onderwerpen.

Gouda, Juny 1854.

N. J. B. KAPPYNE V. D. COPPELLO.

BLADVULLING.

Voor eenigen tijd bespraken twee mijner vrienden de vraag in hoeverre men met zekerheid zeggen kan dat de oude dichters het rijm hebben gebruikt. Zij haalden toen verscheidene voorbeelden uit de koren der Grieksche *Tragici* aan, waar *strophe* en *antistrophe* beiden rijmen en men dus veel minder grond heeft dit verschijnsel aan het toeval toetescrijven dan bij de plaatsen die gewoonlijk worden bijgebracht. Van meer gewigt intusschen is in de Romeinsche literatuur de *allitteratie*. BERG haalde nog onlangs in het *Zts. f. Alt.* 1852 p. 342 onderscheidene voorbeelden aan, *domi duellique, laetus lubensque, felix faustum fortunatum* enz. Het is ook bekend welk een veelvuldig gebruik hiervan in lateren tijd gemaakt is. Ik weet intusschen niet of de aandacht algemeen gevallen is op het veelvuldig voorkomen van dit verschijnsel bij PLAUTUS. Ik heb hiervan stellig honderd voorbeelden aangeteekend, die ik bij eene andere gelegenheid in regelmatige orde zal mededeelen. Thans geef ik alleen dit om voorloopig de ongeloofigsten te overtuigen. In de *Captivi*, IV. 3, zegt de *parasitus*:

Di immortales, iam ut ego collos praetruncabo tegoribus!
 quanta Pernis Pestis veniet! quanta Labes Larido!
 quanta Sumini abSumedo! quanta Callo Calamitas!
 quanta Laniis Lassitudo! quanta porcinariis!

Is evenwel de zaak niet van zoo groot belang of welligt lang bekend, dan zal er, hoop ik, wel iemand zijn, die mij zegt:

Quod boni est, id Tacitus Taceas TuTe Tecum et gaudeas.
 (*Epid.* V. 1. 44.)

H., 12 Aug. 1854.

S. A. N.

V A R I A E L E C T I O N E S.

SCRIPSIT

C. G. C O B E T.

(Continuantur e pag. 320).

In ultima paragrapho *Piscatoris* verba sic sunt scribenda et disponenda, ut philosophorum aliquis dicat: ποῖ δὲ καὶ πρῶτον ἀπιέναι δεήσει; μὴν ἐς τὴν Ἀκαδήμειαν ἢ ἐς τὴν Στοᾶν ἢ ἀπὸ τοῦ Λυκείου ποιησόμεθα τὴν ἀρχήν; et respondeat PARRHESIADIS: οὐδὲν διοίσει τοῦτο, πλὴν οἷδ' ἐγὼ κτέ.

Sensu vacuum est 16, .1 κλωπεύει δ γεννάδας παρελθών, interpretibus παρελθών videtur obiter significare: ipsi haec ἐν παρῶν, non diligenter et accurate inspexerunt; pervulgato errore scriptum est pro περιελθών. In § 3 δ μάταιος ἀπεδίδρασκεν ὡς ἐπιβιώναι δυνάμενος, aliud est ἀναβιώναι, aliud ἐπιβιώναι, illud est reviviscere, hoc superstitem esse ut § 8, itaque intelligentem lectorem offendet. Emenda ἐτι βιώναι. In § 10 ἐγγυητὰς ὑμῖν ἔτοιμος παρασχέσθαι τοῦ τάχους καὶ τῆς ἐπανόδου, satis diu particula καὶ ludificata lectores est, nunc tandem removeatur. In § 15. ἡγούμην εἰς τὸ πρόσω δρῶν, neque hoc idem est atque βλέπων, et nihil hoc ad rem, si quis »ad anteriora prospecti» ut vertunt. In ΟΡΩΝ latet ΘΕΩΝ, θεῶν, quod boni et strenui ducis est. Quod mox sequitur τὰ πράγματα ἐς τὸ ἔμπαλιν ἀνατετραμμένα, sive quod BEKKERUS revocavit: ἐς τοῦμπάλιν ἀνετραμμένα, neutrum satisfacit: ἀνατρέπειν est τᾶν κατὰ πῶν ποιεῖν cum calamitatis et exitii significatione, evertere, pervertere quod stabat vel florebat: ἀνατρέπειν τράπεζαν, στήλην, οἶκον, σκάφος, ἀρχήν, τὰ πράγματα, τὴν πόλιν, similia: ἀνατρέφειν significat τὰ ἐντὸς ποιεῖν ἐκτός sine malo aut detrimento, ut si

quis *pallium vertit*: utrumque ab hoc loco alienum est. Quod requiritur in contrarium vertere est ἀντιτρέφειν; itaque restituere ἀντετραμμένον. Passim in libris τετραμμένος et ἐστραμμένος permiscentur, ut λαβεῖν et βαλεῖν, καθεῖναι et καταθεῖναι, similiter ἀνατετραμμένος, ἀνεστραμμένος, ἀντεστραμμένος. Quia haec certo discrimine inter se distincta sunt facillima est optio, si librarius audebis contemnere. Confusa haec sunt 8, 10, 2. 10, 6, 2. 18, 1 et 19, 10, ubi repones quod necessarium esse videbis. Contra ἀντιτρέφας irrepsit 45, 10. ἀντιτρέφας τὸ τριβάνιον ὡς ἐπὶ τοῦ καθαρωτέρου γένοιτο ἢ ἀναβολή, ubi duo optimi codd. A G dederunt ἀνατρέφας, quod vel sine libris restitui debebat.

Nemo facile intelliget quid sit quod legitur 17, 17. ἐπειδὴν δὲ πκτηθῆ πολλάκις (τὰ ὑποδήματα) καὶ ὑπὸ τοῦ πηλοῦ ἀναπλασθῆ ὑπὸ τῆ κλίμῃ ἐρρίψεται, nisi qui reperire poterit quid sit ὁ πηλὸς ἀναπλάσσει τὰ ὑποδήματα. Statim in mentem venit verbi ἀναπλησθῆναι, ἀναπίμπλασθαι, quod ut ἀνάπλευς cum sordibus et immunditiis coniungitur, ut plenus pulveris, cruoris, anaestum, squaloris, ut contraria sint ἀνάπλευς et καθαρὸς, ἀναπίμπλασθαι et καθαρῶν, vide RUMKENIUM ad TIMAEUM p. 51. Proprie dixit LUCIANUS 5, 2. ἀναπλησθήσονται τῆς ἀσβόλου et hoc loco dixerat καὶ τοῦ πηλοῦ ἀναπλησθῆ, quod ipsum est adscriptum in margine Aldinae a viro docto, qui acutius cernebat quam omnium codicum librarii; quem tamen nemo vidit rem acu tetigisse.

Quo sensu putabimus καὶ esse additum 20, 34. μέχρι δὴ τινὰ γυναῖκα ξένην τολμῆσαι καὶ εἰπεῖν ὅπως ἔχοι quantillum erat corrigere κατεπειν indicium fecisse. Ibid. § 52. ὁδοὶ πολλαὶ εἰσιν ἐπὶ φιλοσοφίαν ἐκάστη καὶ ἀρετὴν ἀγειν φάσκουσαι, ἢ δὲ ἀληθῆς ἐν αὐταῖς ἀδηλος, quam absurdum sit φάσκουσαι si cui demonstrare vellem iniuriam ei facerem. Ecquis est tam obtuso ingenio ut hoc non statim admonitus sentiat? una tantum est emendandi via, ut δοκοῦσαι rescribatur. Quam viam nunc § 69. σύντομόν τινὰ καὶ ἀρίστην dixisse videtur, eam ipse, opinor, ἀρίστην dixerat. Qui se vident oleum et operam perdidisse non dicunt quod nunc § 71. legitur ἀπολείται μοι τὰ τοσαῦτα ἔτη καὶ ὁ κάματος ὁ πολὺς, sed ἀπόλωλεν et statim male editur ἂν, μόνος ἔγω μένειν — ἀλλὰ πάντες pro οὐ σὺ μόνος et § 74.

σκοπεῖν εἴπερ δεκτέα προ εἰ παραδεκτέα. Quod etiam nunc per-
vulgatum est dicere § 82. περὶ τῶν παιδίων, ὡς ἀπιτέον αὐτοῖς
εἰς διδασκάλου, καὶ γὰρ ἂν μηδέπω μαθεῖν ἀγαθὸν τι δύνωνται
ἀλλ' οὖν Φαῦλον οὐδὲν ποιήσουσιν ἐκεί μόνοντες, omnes diceremus
οἴκοι μένοντες et sic LUCIANUM quoque dixisse μένοντες indicio
est, quod nunc pro ὄντες positum est: praeterea lege κἄν γὰρ
μηδέπω et Φαῦλον γ' οὐδέν. Quis non rideret si quem in cir-
culo audiret id dicentem, quod legitur 21, 1. ὁ Ἡρόδοτος ἐγκα-
πεῖτο πρὸς ἑαυτὸν ὅπως ἂν τάχιστα περιβόητος γένοιτο καὶ αὐτὸς
καὶ τὰ συγγραμμάτια, hoc est quod ISOCRATES dicit τὸν Φει-
δίαν κοροπλάθον καλεῖν, SOLANUS optime συγγράμματα restituit,
sed nemo accepit.

Quo iure aut more dictum est 24, 5. πᾶσαν ἂν ἴδοις τὴν πό-
λιν τῶν Ἀθηναίων? Interpret: omnem videas Athenarum urbem,
tam male Graece quam Latine dictum. Rescribe Ἀθηναίων.
Est in codd. compendiolum, quo Ἀθῆναι, Ἀθήνησιν, Ἀθηναῖοι
caeterique casus omnes significantur. Certa optio est intelli-
gentibus et hoc agentibus, non istis vix singula vocabula ca-
pientibus.

Δέσποιν' ἀπασῶν πότνι' Ἀθηναίων πόλι.

est apud Comicum in DIONIS CHRYSOSTOMI orat. 64. p. 596. (ubi
mox emenda οἷ γε λοιμώττουςι pro λιμώττουςι). Sic omnes, et
hinc ἐν τῇ Κεχρηναίων πόλει lusit ille. In PLATONIS Gorgia
p. 455 E τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηναίων duo ultima delenda sunt. Exi-
gua lineola sarciet damnum, quod accepit locus 25, 4. in men-
tione τῶν Φροντιδων, ὅσαι τῷ συγγραφεὶ ἐνεῖσιν. dicuntur Φρον-
τιδες rebus ἐνεῖναι, homines ἔχουσι Φροντιδας. Scriptum erat
ΣΤΥΓΡΑΦΕῖ i. e. συγγράφειν, quod ex nonnullis libris perperam
IACOBI MUTAVIT, bene BEKKERUS REVOCAVIT. In § 15. pro τὰ
αὐτοῦ ἐκείνου corrige τὰ αὐτὰ ἐκείνω et § 32. τὰ ἀξιοθέατα pro
ἀξιώρατα. Quod in § 42. τέλος τῆς ἱστορίας esse dicitur ὡς εἴ-
ποτε καὶ αὐθις τὰ ὅμοια καταλάβοι ἔχοιεν πρὸς τὰ προγεγραμ-
μένα ἀποβλέποντες εὐ χρῆσθαι τοῖς ἐν ποσίω ἴτα verum erit et
recte dictum si προγεγραμμένα emendabis in προγεγενημένα.
Bonus historicus debet esse (§ 47), ut verum dispiciat in re
incerta, σοχαστικὸς τις καὶ συνθετικὸς τοῦ πιθανωτέρου. Idem est
boni Critici officium, itaque diligenter audiendum, quid prae-
cipiatur, at eundem non assequor quid sit in re dubia τὸ

πιθανώτερον συντιθέναι. Interpres *argumentis elicere* posuit suo arbitratu. Expunge unam litterulam et prudens consilium exhibit, debet esse *συνετικός τοῦ πιθανωτέρου* et hoc mihi concedet quicumque et ipse potest τοῦ πιθανωτέρου συνιέναι. At, dixerit aliquis, *συνετικός* nusquam mihi lectum est et vereor ut fuerit in usu. Non est haec magna difficultas: talia sibi quisque pro re nata fingit, parata materia est, analogia certa et in huiusmodi adiectivis cuilibet permissa. Ecquem putas ARISTOPHANEM auctorem habuisse, quo diceret in *Equiitibus* vs. 1378:

συνερκτικός γάρ ἐστὶ καὶ παραντικός
καὶ γνωμοτυπικός καὶ σαφής καὶ κρουτικός
καταληπτικός τ' ἄριστα τοῦ θορυβητικοῦ.

— οἴκουν καταδακτυλικὸς σὺ τοῦ λαλητικοῦ.

at comicus est, inquires, et solent τὰ τοιαῦτα παίζειν, hic omnia serio aguntur et iocandi non est locus. Dabo igitur alium locum ipsius LUCIANI, in quo iterum ipse fingit adiectivum huiusmodi. Volebat dicere 33, 36. posse saltandi perfectum artificium τὰ ἐννοηθέντα ἐξαγορεύειν καὶ τὰ φανῆ σαφηνίζειν, dixit ἡ ὀρχησὶς ἐστὶ τῶν ἐννοηθέντων ἐξαγορευτικὴ καὶ τῶν ἀφανῶν σαφηνιστικὴ idque philosophus dicit totus ad gravitatem compositus. Nemo umquam vidit aut legit ἐξαγορευτικός, nisi hoc uno loco, sed subiecit LUCIANO analogia certa, qua utebantur omnes suo arbitratu, quamquam non omnes eleganter aut venuste. Est aliquid inter PLATONEM in *Sophista* permulta huiusmodi nova fingentem et TZETZEN passim talia effutientem; *συνετικός* intelligentibus PLATONE quam TZETZE videbitur dignius.

Vocula negligenter addita corrumpit locum 32, 4. μή με νομίσῃς ἐφ' ὕβρει ταῦτα τοῦ Πυθαγόρου λέγειν ἢ συνάπτειν πειρώμενον αὐτοῦς κτῆ. qui haec volet intelligere particulam ἢ expungat et nihil supererit molestiae.

In *Lexiphane* 34, 7. commemorantur pocula εὐρυχανθῆ τε καὶ ἄλλα εὐσομα, quae sint εὐσομα ποτήρια difficile dictu est, quia nec sunt nec fuerunt. Repone σύσομα, quae opponuntur τοῖς εὐρυχανθέσι: neque magis netum est μερμέριον κακόν § 11. notissimum est Τερμέριον κακόν vid. PLUTARCH. in *Theseo* XI. Vitiosae scripturae imposuere RUEHNKONIO ad TIMAEUM p. 178. In praecedentibus ridicule dicitur pater ipse filiam eo die nupturam καλλύνειν, non est hoc virile officium, nodam patris: pro καὶ

ἤδη ἐκάλλυεν αὐτὴν scribe ἐκάλλυον. In § 14. ἦδιον ἂν εὐζω-
 ροτέρῳ ὑποπυκνάζοιμι, nihili est ὑποπυκνάζειν. XENOPHONTIS io-
 cus *Symp.* II. 16. Atticistas in errore induxit. Attici dictum
 est: ἦν δ' ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι πυκνὰ ἐπιψεκάζωσιν, hinc
 Atticistae ὑποψεκάζειν pro ὑποπίνειν effluxerunt, vid. POLLUCEM
 VI. 19 et 30. hinc *Lexiphanes* πυκνὰ ὑποψεκάζοιμι videtur ar-
 ripuisse. Abundat iterum inepte vocula ἢ § 17. δοκεῖς δέ μοι
 μήτε Φίλον τινα ἢ οἰκίον ἢ εὖνον ἔχειν, corrige sodes ἢ οἰκίον
 εὖνον, multi sunt οἰκίοι μὲν, εὖνοι δ' οὐ, neque dici potest
 ἔχω εὖνον τινα. In sequenti dialogo 35, 5. μυρία κατὰ τὸν
 εὐιαυτὸν, ἐφ' ὅτῳ συνεῖναι τοῖς νέοις, emenda ἐφ' ᾧ τε συνεῖναι,
 ut *Graeci* omnes loquuntur. In vita *Demonacis* 37, 1. ὅσα ἢ
 λησὰς αἴρων ἐπραξεν ἢ ὀδοποιῶν τὰ ἄβατα, nihil est λησὰς αἴ-
 ρων: dicebant *Graeci* eo sensu, quem locus postulat, καθάρειν
 λησὰς, λησῆρια, λησικά, et quaelibet huiusmodi pestis si ex-
 scinditur καθάρσθαι dicitur, unde κάθαρμα est natum. Hinc
 obiter purgare mendo PLATONEM licet in *Menexeno* p. 241 D.
 τοῖς τῶν προτέρων ἔργοις τέλος τῆς σωτηρίας ἐπέθεσαν ἀνακαθη-
 ράμενοι καὶ ἐξελάσαντες πᾶν τὸ βαρβαρικὸν ἐκ τῆς θαλάττης,
 verbum acerrimum ἀνακαθηράμενοι non fert languidum et iners
 καὶ ἐξελάσαντες sibi a mala manu appensum. Peius etiam THU-
 CYDIDEM mulcarunt librarii in eodem argumento I. 4. Μίνως τῶν
 Κυκλάδων νήσων ἤρξε — τό τε λησικὸν ὡς εἰκὸς καθῆρει ἐκ τῆς
 θαλάττης, quis non videt veram scripturam hanc emergere
 ἐκάθηρεν ἐκ τῆς θαλάττης? Quae apud LUCIANUM praecedunt ἢ
 ὑπαιθρος δίαίτα καὶ ἢ ἐπίπνοος εὐνή adhuc omnes frustra exer-
 cuerunt, ἢ ἐπὶ πῶας εὐνή (quod DINDORFUS recepit) mollior est
 quam ut in tam duro corpore aliquid habeat admirationis: in
 ΕΠΙΠΝΟΟΣ suspicor ΕΠΗΙΟΝΟΣ, ἐπ' ἦδος, latere. In § 11.
 οὔτε θύων ὄφθη πάποτε οὔτ' ἐμνήθη μόνος ἀπάντων ταῖς Ἐλευ-
 σινίαις, tenemus interpolatorem. Nemo dicebat τὰς Ἐλευσινίας
 αὐτ' μνεῖσθαι ταῖς Ἐλευσινίαις, dicebant omnes τῶ θεῷ, μνεῖσθαι
 τοῖν θεοῖν, τὰ τοῖν θεοῖν μυσῆρια, deinde μνεῖσθαι τὰ μεγάλα, τὰ
 μικρά. Graeculi coeperunt dicere τὰ Ἐλευσίνιχ μνεῖσθαι. Certa
 fraus deprensa est 16, 22. ἐτελέσθης γὰρ, ᾧ Κυνίσκε, τὰ Ἐλευ-
 σίνια δῆλον ὅτι, ubi in aliis est δηλονότι τὰ Ἐλευσίνια, in aliis
 τὰ Ἐλευσίνια δηλονότι et ne sic quidem additamentum lectoris
 agnoscunt. Eodem modo in *Demonacle* expunge ταῖς Ἐλευσι-

νίαις. Si quis Athenis Atticis dicitur μένος ἀπάντων οὐ μνηθῆναι nihil amplius desideramus. In § 14 verba stolidi iactoris in hunc modum sunt constituenda: ἂν Ἀριστέλης με καλῶ, ἐπὶ τὸ Λύκειον ἔψομαι. ἂν Πλάτων, ἐπὶ τὴν Ἀκαδημειᾶν ἀφίξομαι. ἂν Ζήνων, ἐν τῇ Ποικίλῃ διατρέψω. ἂν Πυθαγόρας, σιωπήσομαι. In § 16. ἐβδών ἐπὶ τὸν ἀνθύπατον ἴεναι. ὁ δὲ Δημῶνας· μηδαμῶς, ἔφη, ὧ ἄνδρες, πρὸς τὸν ἀνθύπατον ἀλλ' ἐπὶ τὸν ἱατρὸν, ne ineptiant acuti Attici, corrige ἐβδών πρὸς τὸν ἀνθύπατον ἴεναι: medicus accessi poterat, Proconsul non item. In § 43. ἐρομένου δὲ τινος· ὅποια νομίζεις τὰ ἐν ἄδου; turpe vitium pro νομίζει. In Amotibus 38, β. πᾶσαν οὖν ἐπιτιμῆσεως ἀφορμὴν ἐκποδῶν ἀποθέματος de certa coniectura reponi poterat ὑποτιμῆσεως, nisi plerique omnes Codices hanc ipsam necessariam lectionem servarent. Non est recepta quia non est intellecta: ὑποτιμᾶσθαι apud Graeculos est excusare, et ὑποτίμησις excusatio, vid. Intt. ad HESYCHIUM γ. ὑποτιμῆσεως: προφάσεως. § 12. ἄμπειλοι πυκνοῖς κατήρτητο βότρυσιν, intelligi non potest, sed κατήρτητο verum est, ut συγγραθέν pro σύγκρατον et ἰλαρὰ κλισία pro ἰλαραὶ κλισίαι, denique ὁ χωριτικὸς ὄχλος pro πολιτικὸς (ut supra 11 εὐχειρίας pro εὐχερείας) occupavit BEKKERUS. Periiit scitum proverbium § 27. πλέον, ὡς Φασιν, οὐδὲν ἂν ὀχλήσειας, ἡδονὴ δ' οὐδ' ἤτισσούν. BEKKERUS suam correctiunculam recepit οὐδὲν ἐνοχλήσειας, at non vidisti ὅτι Τὸ Φάρμακόν σου τὴν νόσον μεῖζω ποιεῖ. Verum esse arbitror πλέον οὐδὲν ἀνοχλήσειας, quod apertum est et rei optime convenit. In § 34 dicitur humanum genus in rerum principio habitasse σπήλυγγας ὀρῶν ἢ παλαιῶν βιζῶν ἢ φυτῶν αὐὰ κοιλώματα, satis in hoc genere philosophis ludere datum est, ut manifesto absurdis sit abstinendum. Arbores dici palam est: itaque e φυτῶν facile Φηγῶν eruas: res ipsa magis quam litterarum vestigia ducit ad παλαιῶν δρυῶν ἢ Φηγῶν αὐὰ κοιλώματα.

Diversitas quaedam scripturae est in codd. solemnibus, quam si semel recte animadverteris multos errores inde susceptos nullo negotio corriges. In § 40. editur δεῖ δὲ τῶν νέων ἐρᾶν, ὡς Ἀλκιβιάδου Σωκράτης, ὅς ὑπὸ μιᾷ χλαμύδι πατρὸς ὕπνου ἐκοιμήθη. Reponunt docti homines ὑπὸ μιᾷ χλαμίδι ex § 54. ὑπὸ μίαν χλαμίδα κλιθεῖς idque, opinor, verum est. Solent autem χλαμύς et χλανίς scribarum socordia inter se permutari sic

ut saepius ubi *χλανίς* necessarium est *χλαμύς* inepte legatur, rarissime *χλανίς* occurrat, ubi *paludamentum* vel *sagum* appareat dici oportere. Confunduntur haec in *Timone* 5, 38. ubi ἀντὶ μαλακῆς χλανίδος est in duobus libris, caeteri omnes per inepte ἀντὶ μάλακῆς χλαμύδος exhibent. In PLUTARCHI vita *Catonis minoris* cap. 15. εἶδε περὶ τὰς πύλας ἕξω πλῆθος ἀνθρώπων —, ἐν οἷς ἔφηβοι μὲν χωρὶς ἐν χλαμύσι καὶ παῖδες ἐτέρωθι κοσμίως εἰσῆκεσαν, omnia erant ad laetitiam et festivitatem comparata et stabant credo ἔφηβοι μὲν χωρὶς ἐν χλανίσι καὶ παῖδες ἐτέρωθεν (sic leg.) κοσμίως. In praecedenti vita *Phocionis* cap. 20 severe *Phocion* luxuria et mollitie diffluentem *Demadem* sic carpit: πάνυ γοῦν πρόψειεν ἂν σοὶ μύρου τοσοῦτον ἔζοντι καὶ χλαμύδα τοιαύτην φοροῦντι συμβουλευεῖν Ἀθηναίοις περὶ Φιδιτίων καὶ τὸν Λυκούργον ἐπαινεῖν, inepte dictum erit donec *χλαμίδα* τοιαύτην receperis, quemadmodum *Aeschines* *Demostheni* cultum corporis nimis accuratum nitidum venustumque exprobrans ei τὰ κομψὰ ταῦτα χλανίσκια exprobrat in *Timarchea* p. 18, 30. Tertium inolevit vitium idem in vita *Antonii* cap. 54. Πτολεμαῖον δὲ προήγαγε κρήπιτι καὶ χλαμύδι καὶ κωνοσίᾳ διαδηματοφόρῳ κεκοσμημένον, non satis convenit paludamento cum *crepidis*, quae *χλανίδι* melius consociantur. Videbis semel et iterum *χλαμύς* et *χλανίς* confusa apud *Lucianum* 38. § 44 et 49 et saepius apud alios. Repone deinde § 59. ἀσχίων νομιεῖ θηρίον, noli retinere § 47. absurdam scripturam *πίπλου εὐπῆκτους ὑφάς* pro *εὐπῆγους*, corrige, § 50, *παρείκατε* pro *παρήκατε* et in § 53. restitue ex *Euripidis Oreste* 14.

καίτοι τί τᾶρρητ' ἀναμετρήσασθαι με δεῖ;

In *Imaginibus* 39, 7. τὸ δὲ ἄλλο σῶμα ἰ' Ἀπελλῆς δειξάτω κατὰ τὴν Πακάτην μάλα, memoriam servat et nomen ipsum forinossissimae mulieris *Aelianus* V. H. XII. 34. Ἀπελλῆς ἦρα τῆς Ἀλεξάνδρου παλλακῆς, ἥπερ ὄνομα ἦν Παγκάση, τὸ δὲ γένος *Λαρισαία* ἦν, ubi *Cyrenius* et *Perizonius* admonuere rescribendum in *Luciano* κατὰ τὴν Παγκάσην, sed nemo obtemperavit.

In *Toxari*, suavissimo libello, vitium est 41, 9. ὅτι δὲ οἱ Φίλοι Σκύθαι πολὺ πιστότεροι τῶν Ἑλλήνων Φίλων εἰσίν, paulo etiam peius *Beckerus* fecit, qui recepit οἱ Φίλοι οἱ Σκύθαι. dixit *Lucianus* idem, quod unusquisque nostrum in tali re dixisset: οἱ Σκύθαι πολὺ πιστότεροι τῶν Ἑλλήνων Φίλοι εἰσίν, et mox πρός

θεῶν τῶν Ἑλληνίων non Ἑλλήνων. Quod ibid. legitur § 27 ἀνεπεπλεύκει κατὰ τὸν Νεῖλον, id nemo mortalium aut fecit aut faciet, sed omnes ἀνὰ τὸν Νεῖλον solebant et solent, qui visunt ΜΕΜΝΟΝΙΣ statuam et pyramides. Idem plane vitium apparet § 6, 2 Ἰδεὶ γὰρ ἀναπλεῖν κατὰ τὸν Ἡριδανόν, emenda ἀνὰ τὸν Ἡριδανόν. In § 34 lege οὔτε γὰρ αὐτὸς δεῖσθαι τῶν χρημάτων ἔς' ἂν ὁ αὐτὸς ἦ, ὅσπερ ἔστιν, quo facto videbis ultro excidere supposita ἀρκεῖσθαι ὀλίγοις δυνάμενος. In § 36. παιδιὰ τὰ ὑμέτερα ἔσι παρὰ τὰ Σκυθικὰ ἐξετάζεσθαι, vitium est in ultimo vocabulo, poterat scripsisse ἐξετασθέντα, poterat omnino omittere verbum inutile, ἐξετάζεσθαι scribere non potuit. ibid. ὡς βεβαιότατα συντιθέμεθα τὰς Φιλίας, quia quis τὴν Φιλίαν συντιθεται βεβαίως non βεβαίως, corrige ὡς βεβαισιότατας. Saepe sic peccatur et contra, ut in PLUTARCHI *Periole* cap. 10. δοκεῖ Περικλῆς ἐρρωμενεσάτην μάχην ἐκείνην ἀγωνίσασθαι, manifesto errore scribitur. Bene habet *Iliad.* Z. 185:

καρτίστην δὴ τήνγε μάχην φάτο δύμεναι ἀνδρῶν
quia dicitur μάχη καρτερά, at ἐρρωμένη μάχη non dicitur sed μάχεσθαι ἐρρωμένως. Restitue igitur ἐρρωμενέστατα τὴν μάχην ἐκείνην ἀγωνίσασθαι.

Simillima labes deturpat locum PLUTARCHI in *Araio* cap. 17. ἡ δὲ Ἀντιγόου σκουδὴ περὶ αὐτὸν οὐδὲν ἀπέλιπε (scrib. ἀπέλειπε) πάθει τῶν ἐμμανεσάτων ἐρώτων, quem locum ita corrigam ut MENANDRO laboranti prius subveniam, deinde MENANDER in integrum restitutus PLUTARCHO salutarem opem ferat. MENANDRI fragmentum est τοῦ Μισουμένου servatum apud PLUTARCHUM *de amore divitiarum* p. 525. A.

παρ' ἐμοὶ γὰρ ἔστιν ἔνδον, ἕξεσιν δέ μοι
καὶ βούλομαι τοῦτ', οὐ ποιῶ δέ.

PLUTARCHI locus, unde haec sumta sunt, editur in hunc modum: ἀλλ' ἐν τοῖς Θρασωνίδου κακοῖς ἔστιν·

παρ' ἐμοὶ γὰρ ἔστιν ἔνδον, ἕξεσιν δέ μοι
καὶ βούλομαι τοῦτ'

(ὡς ἂν ἐμμανέστατα ἐρῶν τις)

οὐ ποιῶ δέ.

Redde MENANDRO sua :

καὶ βούλομαι τοῦθ', ὡς ἂν ἐμμανέστατα
ἐρῶν τις, οὐ ποιῶ δέ.

et PLUTARCHO οὐδὲν ἀπέλειπε πάθει τῶν ἐμμανέστατα ἐρώντων. Multa sunt adverbia, quae librarii sequiores constanti errore substituunt adiectivis, quae certus veterum usus postulat. Ex eo numero sunt αὐτομάτως, ἀσμένως, ἀκρίτως, quae passim in libris occurrunt aut omnibus aut plurimis pro αὐτόματος, ἄσμενος et ἀκρίτους, quamquam illa duo linguae usum violant, hoc sententiam quoque absurdam facit. Redde αὐτόματος pro αὐτομάτως HERODOTO I. 180. et in simili re aliis; ἀσμένους pro ἄσμένως THUCYDIDI IV. 21 et saepius aliis; ἀκρίτως ubicumque superest eodem iure emenda, quo multi multis locis dudum emendarunt, ut in DEMOSTHENE p. 212, 22. In AZIOCHO inepte editur p. 368. E. κατεχειροτόνησαν τῶν ἀνδρῶν ἀκριτον θάνατον pro ἀκρίτων. In LYSIAE fragmento 56 (e STOBÆI Floril. XLVI. 110) οὐδὲν ἂν ἴδει τοὺς Φεύγοντας ἀπολογεῖσθαι ἀλλ' ἀκριτὶ ἀποθνήσκειν genuinum est ἀκρίτους. Eadem est ratio in ἐκόν et ἄκων, quorum adverbis veteres non utuntur, et de ἐκόντως quidem et ἐκοντί damnandis nemo repugnat, at ἀκόντως, quamquam eius eadem causa est, in civitate retinere volunt ob testium quorundam corruptorum fidem. Testimonium XENOPHONTI denuntiatur in Hellen. IV. vii. 5. οἱ μὲν δὴ — οὐκ ἀκόντως ἀλλὰ προθύμως ἐπέισθησαν, qui incorruptus dixerat οὐκ ἄκοντες ἐπέισθησαν: additamentum est ἀλλὰ προθύμως ex eo genere, cuius plurima libros Xenophonteos, quos omnes neque vetustos neque bonae notae habemus, obsident. Turpissimum est V. iv. 33. καὶ ἠύλασε μὲν εἰς τὰ ἔσχατα Ἀρχίδαμον, ὡς δ' ὑπέσχετο οὐ κατήσχυεν [ἀλλὰ μᾶλλον ἐκόσμησεν]. Nae non intellexit quomodo οὐ κατήσχυεν Attici dicant qui isto additamento opus esse credidit. Adiciam, quia plane gemellum est, ISOCRATIS τοῦ καλλιπτοῦς locum eadem labe affectum in Philippi § 148. τὸ τρόκιον τὸ μὲν κατ' ἐκείνων ὑπὸ τῶν βαρβάρων σαθὲν ἀγαπῶσι καὶ θεωροῦσι, τὰ δ' ὑπὸ Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν Ἑλλων οὐκ ἐπαινοῦσιν [ἀλλ' ἀηδῶς ὀρῶσιν], quicumque meminit quo sensu urbani Attici dicere soleant οὐκ ἐπαινώ, in quo verbi lenitas non tollit acrimoniam animi offensi et irati, malet ἀλλ' ἀηδῶς ὀρῶσιν iis relinquere, qui id non sentiant. Οὐκ ἐπαινεῖν eodem more Atheniensium ὑποκοριζομένων positum pro μέμφεσθαι et ἐγκαλεῖν leve vitium concepit in Hellenicis VI. iii, 1. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐκπεπτωκότας μὲν ὀρῶντες ἐκ τῆς

Βοιωτίας Πλαταιίας (scrib. Πλαταιᾶς) καὶ καταπεφουγῶτας πρὸς αὐτούς, ἰκετεύοντας δὲ Θεσπιίας (Θεσπιᾶς) μὴ σφᾶς περιδεῖν ἀπόλιδας γενομένους οὐκέτι ἐπῆνουν τοὺς Θηβαίους, pueriliter dictum in tantis iniuriis et, ut *Atheniensibus* quidem videbatur, nefariis sceleribus, *Thebanos non ut antea laudabant*; ἔτι ex ἐπινatum est et verum est οὐκ ἐπῆνουν, quibus verbis specie lenioribus tamen animi offensio et querelae bene significantur. Eleganter et modeste Aeschines in *Ctesiphontem* § 234 ὅτι ἐπὶ τῶν νῦν καιρῶν οἱ πολλοὶ τοῖς ὀλίγοις προῖσθε τὰ τῆς δημοκρατίας ἰσχυρὰ οὐκ ἐπαινῶ, in quo opprobrii vehementia verborum lenitate mollitur. Irata *Lysistrata* vs. 70 verbis clementer dicit:

οὐκ ἐπαινῶ, Μυρρίνη,

ἤκουσαν ἄρτι περὶ τοιοῦτου πράγματος.

ex his facile est emendare locum in *Xenophontis Memorabilibus* II. vi. 36 ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμηθεΐδας (scribe προμηθεΐας) μετὰ μὲν ἀληθείας τὰγαθὰ διαγγελλούσας δεινὰς εἶναι συναγεῖν ἀνθρώπους εἰς κηδείαν, ψευδομένας δ' οὐκ ἐθέλειν ἐπαινεῖν. Dixerat *Aspasia ψευδομένας δ' οὐκ ἐπαινῶ*, urbane et scite pro βδελύττομαι καὶ μισῶ, et expuncto ἐθέλειν in *Xenophonte* legendum est ψευδομένας δ' οὐκ ἐπαινεῖν. Revertor ad ἀκόντως, cui secundus testis *Plato* producitur, qui in *Protagora* dixerit p. 333 B. ὁμολόγησε καὶ μάλ' ἀκόντως, at nihil causae dices quamobrem, qui tam saepe ἄκων ex perpetuo omnium usu scripserit, semel aliter quam caeteri omnes in huiusmodi re maluerit scribere. Idem cadit in locum *Hippias minoris* p. 374 E. τὰς μὲν ἀκόντως — τὰς δὲ ἐκουσίως, qui ad fastidium usque in eo dialogo ἄκων et ἐκόν componit et ἀκουσίως et ἐκουσίως, eum credemus semel id posuisse, quod nunc duobus tantum locis in omnibus *Atheniensium* libris legatur. In *Thucydidis* libro IV. cap. 19. πεφύκασι τοῖς ἐκουσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησᾶσθαι *Grammaticus* in *Bekkeri Anecd.* I. p. 126. ἐκοῦσιν ἐνδοῦσιν affert, quod rectius dictum est sed iniucundum accidit ad aures. Multi sunt loci ubi adiectiva adverbiorum locum obtinent propter scribendi compendia negligenter ab indoctis expleta, quae res frequentissima est in comparativorum et superlativorum formis, quia περιφανέστερος, ἀθυρότερος, βεβαιοτέρος, καταδέεστερος, εὐθαρσέστατος et similia omnia ita

scribi solent ut pro *-τερος* et *-τατος* tantum *τρ* et *ττ* praecedenti litterae suprascrībantur, itaque lector ex ipsa sententia supplet, quod quisque locus postulat, nam omnes casus et numeri et genera in ea scriptura continentur. Quia seriores librarii in ea re supina negligentia et turpi inscitia versati sunt, nobis est integrum vetera compendia revocare et melius explere. Expeditum hoc negotium est quia non vidi umquam unum locum, in quo anceps et ambigua esset optio. Una tantum forma vera et necessaria est intelligentibus certe quod legant et bene *Graece* scientibus. Dabo exempla quaedam. In *Hellenicis* III. i. 18. ἀχθομένου δὲ τοῦ Δερκυλλίδου καὶ νομιζοντος ἀθυμοτέραν καὶ τὴν προσβολὴν ἔσεσθαι, dabitur mihi, credo, ipsam προσβολὴν non posse ἀθυμον dici et in ἀθυμο⁷ aliud quid latere. Qui meminit quam saepe καὶ et πρὸς fuerunt confusa, supplebit νομιζοντος ἀθυμοτέρους πρὸς τὴν προσβολὴν ἔσεσθαι, ut in *Anabasi* I. iv. 9. εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν et alibi, sicuti et ἀθύμως ἔχειν πρὸς τι dicitur. In *Hellenicis* VII. i. 9 editur πρὸς τούτους εἰκὸς τοὺς συμμαχοὺς εὐθαρσέατους προσίεναι, vitiose, namque *Graecum* est προσέρχο-

μαι θαρρῶν, sed non εὐθαρσής sed εὐθαρσῶς. Itaque in εὐθαρσείῳ inerat εὐθαρσέστατα. Similiter VII. iii. 8. προδότης γε μὴν τίς ἂν περιφανέστερος Εὐφρονος εἶη; quia non dicitur προδότης ἐστὶ περιφανής sed περιφανῶς, quo exemplo et CICERO dixit in *Verrina* I. 7, 20. aperte iam et perspicue nulla esse iudicia, et saepe *Atlici*, apparet in περιφανέσ⁷ inesse περιφανέστερον. Apud ISOCRATEM πρὸς Δημόνικον § 36 ὥστε σοι συμβήσεται τὴν παρ' ἐκείνων εὐνοϊαν βεβαιοτέραν ἔχειν, quia non dicitur ἔχω βέβαιόν τι sed βεβαίως necessarium est βεβαιότερον. Eadem opera in ISARI *Orat.* I. § 22 μέλλοντες τὴν οὐσίαν ἔξουν βεβαιοτέραν adverbium reponere comparato loco in *Orat.* VI. § 30. εἰ δὲ ἀποδόμενός τι τῶν ὄντων ἀργύριον καταλίποι τοῦτο βεβαίως ἔξουν αὐτούς. Contra rectissime dicitur ἔχειν τινὰ βέβαιον φίλον, σύμμαχον, ἐρατὴν, ut in *Lysistrata* vs. 1017:

ἔξουν, ὃ πονηρὲ, σοι βέβαιον ἔμ' ἔχειν φίλιν.

In ISOCRATIS *Nicoele* § 17. ἦν καὶ τὴν φύσιν καταδεεστέραν ἔχουσιν perperam dicitur. *Graece* dicitur καταδεῶς ἔχω et κατα-

δεύτερον τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν, τὴν οὐσίαν, τὴν φύσιν, idque reponendum est, sed forma Isocratea καταδεστέρας, quales formas cum ἔχειν, διατιθέναι, et διακείσθαι iungere amant qui nitidissime scribunt. Copiam harum formarum collegit MATTHIAS in *Grammat. Ampliss.* § 262. quibus unam addam, ut SOPHOCLES fragmento misere habito salutem afferam. Exstat in STOBABI *Florilegio* XX. 32:

ἀνους ἐκαῖνος, αἱ δ' ἀνούστεραι ἔτι
ἐκαῖνον ἡμῶναντο καρτερόν.

restitue:

ἀνους ἐκαῖνος, αἱ δ' ἀνούστερας ἔτι
ἐκαῖνον ἡμῶναντο [πρὸς τὸ] καρτερόν.

Eodem exemplo apud ANTIPHONTEM *de caede Herodis* § 18. ubi vulgatur προθυμότερους ἔχειν corrigendum est προθυμότερας, quia sensus est προθυμότερους εἶναι. Manifestior etiam res est in talibus, quale est apud THUCYDIDEM VIII. 45. ἵνα μὴ οἱ ναῦται τὰ σώματα χεῖρω ἔχωσι δαπανῶντες ἐς τοιαῦτα, ἀφ' ὧν ἡ ἀσθένεια ξυμβαίνει, quis nescit dici κακῶς ἔχω τὸ σῶμα et εὖ ἔχω, non κακόν et ἀγαθόν? Itaque rescribe χεῖρον et expuncto articulo ἀφ' ὧν ἀσθένεια. Eadem inepte confusa videbis in ISOCRATIS oratione *de Pace* § 125 ὑπομένομεν τὸν δῆμον χεῖρω πράττοντα τῶν ταῖς ἀλγαρχαῖς δουλεύοντων, quis ferat dicentem πράττω κακά pro κακῶς, aut ἀγαθά pro εὖ, aut καλῶς, aut μέτρια pro μετρίως? Tandem χεῖρον Urbinas attulit. Dicitur πράττω καλόν τι pro καλῶς, et ἀγαθόν τι vel χρηστόν τι pro εὖ. Satis mirari non possum, quomodo BERGIIUS in *Pace* vs. 215 retinere potuerit immanem barbarismum:

εἰ δ' αὖ τι πράξαιτ' ἀγαθὸν ἀττικωνικοῖ
pro πράξαιτ' ut ad ipsos Aθίκοις repente oratio convertatur, quod facetum et lepidum est et optime constabit, si vs. 217 pro:

ἐλέγετ' ἂν ὑμεῖς εὐθύς· ἐξαπατώμεθα,
ubi ὑμεῖς incongruum est, legetur:

ἐλέγετ' ἂν εὐθύς· ἄνδρες, ἐξαπατώμεθα.

caeterum πράττομαι ἀγαθόν τι, ut πράττομαι εὖ, non minus bellum est, quam DATIDIS χαίρομαι, quem suaviter rident omnes.

Facile est in ISOCRATIS *Panathenaeico* § 130 in verbis οὐκ ἔχω τίνας ἐπαίνους εἰπὼν ἀξιόλους ἂν εἶην εἰρηκῶς τῆς ἐκείνων διανοίας

videre *ἀξιους* nihil esse, *ἀξίως* requiri, et in HERODOTO III. 45 τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἐς τοὺς νεωσοίκους συνειλήσας εἶχε ἐτοιμοὺς ὑποπρῆσαι numquam te expedies aut HERODOTUM, nisi rescripseris εἶχε ἐτοιμῶς id est ἐτοιμος ἦν. Finem faciam in restituenda lectione, in qua librarii contrarium errorem errare solent et pro necessario adverbio nobis adiectivum obtrudunt eum sententiae aut detrimento aut exitio: γέγονα εὖ, κακῶς, καλῶς, βέλτιον, κάκιον, χεῖρον, κάλλιον et similia, quamquam certa ratione et frequenti usu nituntur; tamen saepe imperite attrahantur ut sensus pereat. In HERODOTO III. 142 ἀλλ' οὐδ' ἄξιός εἰ σύγε ἡμέτεν ἄρχειν γεγνῶς τε κακῶς καὶ ἐὼν ὀλεθρὸς, quidquid est veterum et bonorum codicum servant omnes vitiosum κακῶς, in uno Florentino non optimo κακῶς est, de coniectura repositum ab aliquo Graeco, qui plus quam caeteri saperet. In ARISTOPHANIS *Equitibus* vs. 218 in omnibus erat:

Φωνὴ μιὰρὰ, γέγονας κακῶς, ἀγοραῖος εἶ.

ἔχεις ἅπαντα πρὸς πολιτείαν ἂ δεῖ.

quam *Ravennas* κακῶς obtulit. Vides Graeculos non assequi quid esset κακῶς γεγνῶναι. Itaque affricuerunt aliquid de suo HERODOTO I. 146. ἐπεὶ ὡς γέ τι μᾶλλον οὗτοι. Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἴωνων ἢ κάλλιόν τι γεγνῶσσι μωρὴ πολλὰ λέγειν, tam male dicitur καλῶς τι γέγονα quam κάλλιόν τι, corrige ἢ κάλλιον γεγνῶσσι. Contra in ΕΡΚΙΣΙΑΡΜΗ fragmento apud DIOG. LAERT. in Platone III. 16.

Θαυμασθὲν οὐδὲν ἀρετῆ ταυθ' οὐτῶ λέγειν
καὶ ἀνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοῦς καὶ δοκεῖν
καλῶς πεφύκειν. καὶ γὰρ ἂ κίων κωνὶ
κάλλισον εἶμεν φαίνεται καὶ βῶς βοῖ
ἄνος δ' ἄμφ κάλλισόν [ἔσιν], ὡς δ' ὕψ.

ultimum versum boni codices sic restituunt:

ἄνος δ' ἄμφ κάλλισον, ὡς δὲ ἔην ὕψ.

ludificatur nos lepide accentus in καλῶς, non enim *de generis nobilitate* haec dicuntur sed *de formae praestantia* et καλῶς (pro καλοῦς) scriptam oportuit; denique scribe καὶ γὰρ αὖ κίων κωνί, quia articulo locus nullus est. In ISOCRATIS *Aeginetico* eiusdem inscitiae insigne exemplum habemus. Edebatur in § 13. ἰδὼν μ' ἐποίησατο Θρασύλοχος, πόλιτην μὲν αὐτοῦ καὶ φίλον ὄντα, γεγνῶντα δ' οὐδενὸς χεῖρα Σιφῶτων, nihili erat γέ-

γονότα χείρω pro *δύνατα*, neque de moribus et ingenio haec dicuntur, sed de *palatibus* et *genere*. Itaque adverbio *χείρων* erat opus, quod tandem *Urbinas* dedit et unusquisque, absque eo fuisset, certa emendatione dare poterat. Magna me spes tenet fore, ut nunc omnibus persuadeam in emendendo loco *LYSIAE*, qui olim aeger circumambulat in pulcherrima oratione ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων XIX. § 12. Narrat Orator quemadmodum suus pater auctore *COMONIS* affinitatem iunxerit, (ὁ Κόνων τοῦμοῦ πατρὸς) ἔδειξθαι δοῦναι τὴν ἀδελφὴν αἰτοῦντι τῷ υἱεὶ τῷ Νικοφύμῳ, ὃ δ' ὄρων αὐτοὺς ὑπ' ἐκείνου τε πεπιστευμένους γεγονότας τ' ἐπεικειῖς τῇ τε πόλει ἐν γε τῷ τότε χρόνῳ ἀρέσκοντας ἐπέσθη δοῦναι, in his γεγονότας τ' ἐπεικειῖς absurde dictum est. In affinitate iungenda honestioribus prima cura generis, ut sint *boni bonis prognati*, ἀγαθοὶ καὶ ἀγαθῶν. Aspernantur haec adolescentuli, ut apud *MENANDRUM* in *STOBÆI Florileg.* 86, 6.

ἀπολεῖ με τὸ γένος. μὴ λέγ', εἰ φιλεῖς ἐμέ,
 μητέρα, ἐφ' ἑκάστῳ τὸ γένος. οἷς ἂν τῇ φύσει
 ἀγαθὸν ὑπάρχη μὴδὲν οἰκεῖον προσὸν
 ἐκείσε καταφεύγουσιν, εἰς τὰ μνήματα
 καὶ τὸ γένος, ἀριθμοῦσιν τε τοὺς πάππους ὄσοι.
 οὐδὲν δ' ἔχουσι πλεῖον οὐδ' ἐρεῖς ὅτῳ
 οὐκ εἰσι πάπποι, πῶς γὰρ ἐγένοντ' ἂν ποτε;

addam alterum fragmentum eiusdem in eodem argumento, ut turpi mendo liberem. Servatum a *STOBÆO* est in *Florileg.* 72, 2.

καὶ τοῦτον ἡμᾶς τὸν τρόπον γαμεῖν ἔδει
 ἄπαντας, ὃ Ζεῦ σῶτερ, ὡς ὠνήμεθα.
 οὐκ ἐξετάζειν μὲν τὰ μὴδὲν χρήσιμα,
 τίς ἦν ὁ πάππος ἢς γαμεῖ, τήνδ' δὲ τίς;
 τὸν δὲ τρόπον αὐτῆς τῆς γαμουμένης, μεθ' ἢς
 βιώσεται, μήτ' ἐξετάζειν μήτ' ἰδεῖν.

in verso secundo quid sit ὡς ὠνήμεθα nemo facile dicet, ne hoc quidem quid sit hoc verbi ὠνήμεθα; ad *δύνασθαι*, credo, referunt. Frustra. Lege ὡς ἰνούμεθα, ut in emendo solemus, id est non unde sit sed quale sit spectare potissimum. Sic igitur adolescentuli solebant sentire seque stulta cupiditate in laqueos irretire inextricabiles, vide *ISÆUM* III. § 17. Cautius in ea

re versabantur parentes ac tutores: exemplorum affatim est in Oratoribus et aliis. Quam diligens fuerit is, de quo dicimus, demonstrat § 15 τὰς ἐμὰς ἀδελφὰς ἐθελόντων τινῶν λαβεῖν ἀπρὸς πάνυ πλουσίῳ οὐ δέδωκεν (scrib. οὐκ ἔδωκεν), ὅτι ἔδοκον κακίον γεγονέναι, id est *obscuriore, ignobiliore loco nati*. Spectavit igitur in genere genus primum, eique filiam in matrimonium dedit, quia *honesto loco natus erat*. Id quomodo *Graece* dicendum sit non est difficile ad reperiendum. Inter εὖ et κακῶς si quid medium est id ἐπιεικῶς fere esse aut fieri dicitur ἐπιεικῶς ἔχειν, πράττειν cetera. Si quis igitur eo loco natus est, ut inter τοὺς εὖ γεγονότας καὶ τοὺς κακῶς medius sit is dicitur ἐπιεικῶς γεγονέναι et *LYSIAS* olim scripserat γεγονότας τ' ἐπιεικῶς, librarii autem, qui κακῶς in κακός, χεῖρον in χεῖρω, κάλλιον in κάλλιόν τι depravarunt, antiquum obtinent et ἐπιεικῶς in ἐπιεικεῖς mutato mirifice se *LYSIAE* profuisse credebant et satis diu id facinus occultum et impunitum habuerunt. Ad *Toxarin* revertor, unde vitium eximam e § 61 ἔφθη διεκπαίσας καθ' ὃ μηδέπω τελείως ἀποκέκαυτο ὑπὸ τοῦ πυρός. Res tam manifesta est ut satis sit veram lectionem opponere, quae est ἀποκέκλητο. Α et Λ confusa sunt, hinc natus error, qui *LUCIANO* plus profuit quam nocuit. Nam absque eo fuisset, bona et genuina forma *Attica* ἀποκέκλητο non emersisset sed in ἀποκέκλειτο reficta fuisset. De usu *Atticorum* nulla esse potest dubitatio. Satis compertum est constanter dixisse omnes veteres κλήω, κλήσω, ἔκλωσα, κέκληκα, κέκλημαι et κεκλήσομαι, pro quibus ut quisque liber est pessimus, ita saepissime κλείω, κλείσω, ἔκλεισα, κέκλεικα, κέκλειμαι aut κέκλεισμαι et κεκλεισομαι apparere solent. Antiquae scripturae, quam *Grammaticorum* auctoritas tuetur, passim in libris paulo melioribus aut certa exempla comparent aut manifesta vestigia in antiquis corruptelis, quae proxime a vero abesse solent, ut in *Ecclesiast.* 420. ἦν δ' ἀποκλείη τῇ θύρῃ *Ravennas* dedit ἀποκλίνη levi errore pro ἀποκλήνη (*IN* pro *HI*). Perfectum κέκληκα evasit in *Avidus* 1262 ἀποκεκλήκαμεν διογενεῖς θεούς, nisi quod ἀποκεκλήκαμεν habent omnes. Videbatur esse nota forma a καλεῖν et abstinuere manus. Κέκλημαι saepissime corruptum est in κέκλιμαι, κέκλειμαι, κέκλισμαι unde facili negotio erui potest. Itaque illas formas omnibus, qui

in scribendo τὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα referre debent, ubique restituendas esse censeo, eorumque imitatores hoc quoque ab illis sumsisse opportunus scribarum error in LUCIANO indicium fecit.

In sequenti libro 42, 37 nescio quomodo concoquant δ δὲ αὐληγῆς ἐφύσα ὄμιλος ἔνθεν pro μέλος ἔνθεν. Trita sunt αὐλεῖν μέλος, φθεῖν μέλος, Φυσᾶν μέλος Ἰωνικόν, Καρικόν, alia. PLATO *Comicus* ΑΘΗΝΑΙΩΝ XV. p. 665. C.

αὐλοὺς δ' ἔχουσά τις κορίσκῃ Καρικόν μέλος τι
μελιζέται τοῖς συμπόταις.

In *Dialogo* 44, 6 habemus specimen socordiae scribarum et editorum levitatis. Convocantur Dii in concilium per praecognitionem. *Adeste*, inquit, *Dii Deaeque omnes*

εἰς ἀγορὴν, ὅσοι τε κλυτὰς δαίνυσθ' ἑκατόμβας,
ὅσοι τ' αὖ μέγατοι ἢ ὕδατοι ἢ μάλα πάγχυ
νόσσημοι βωμοῖσι παρὰ κλισίῃσι κάθησθε.

vera scriptura est παρ' ἀκλισίῃσι, quae cur depravata fuerit palam est. Qui ΠΑΡΑΚΝΙΟΙΣΙ describat quum παρὰ scripsisset, quod supererat κλισίῃσι, ut aliquod Graecum vocabulum extunderet, in κλισίῃσι refluxit, et sic sexcenties in libris error errorem trahit. Levissime BEKKERUS παρὰ κλισίῃσι coniecit et in textum recepit; nam, etiamsi κλισίῃσι pro κλισίῃσι in usu fuisset, sententia loci apertissime contrarium postulat.

In eodem *Dialogo* 44, 4 δύοῖν θάτερον ἢ παρεωῶσθαι ἀνάγκη ἢ τιμᾶσθαι ὡς προτοῦ, vitiosum est παρεωῶσθαι, verum est παρεῶσθαι. Fidem faciat ipse LUCIANUS in § 9 ἀνέχεσθαι χρὴ παρεωσμένον καὶ μὴ ἀγανακτεῖν εἰ τις προτετίμηται σου. In DEMOSTHENIS *Olynthiaca* I. p. 23, 14 boni libri servant: παρεῶσθαι καὶ ἐν οὐδενὸς εἶναι μέρει τὸν τοιοῦτον, deteriores omnes παρεωῶσθαι. DINDORFUS indicat idem vitium commissum in *Aristocratea* p. 655, 18 ὅπως γὰρ ἡγήσονται παρεῶσθαι μὲν αὐτοὶ, πρὸς Κερσοβλέπτην δ' ἀποκλίνειν ὑμᾶς, ubi in omnibus libris est παρεωῶσθαι, in optimo omnium *Parisino S* vera lectio in margine adscripta est. Priorem DEMOSTHENIS locum imitatur vel potius descripsit ARISTIDES I. p. 62 παρεωσμένου δὲ καὶ ἐν οὐδενὸς ὄντος μέρει παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ, ubi olim edebatur παρεωρασμένου, pro quo REISKE παρεωραμένου dedit, DINDORF ex codd. παρεωσμένου emendavit. Viden vulgatam ex duplici scriptura natam esse hac: παρεωσμένου?

Ibid. § 8 ἡ Βένδις δὲ αὐτῆ (leg. αὐτῆ) καὶ ὁ Ἄνουβις ἐκείνοσι καὶ παρ' αὐτὸν ὁ Ἄττις (scrib. Ἄττης) καὶ ὁ Μίθρης καὶ ὁ Μῆν ἔλοι δλόχρυσοι καὶ βαρεῖς καὶ πολυτίμητοι ὡς ἀληθῶς, ridiculam dittographiam vides, nam si sunt δλόχρυσοι non est dubitandum quin etiam ἔλοι fuerint, itaque ἔλοι expunge. Turpius etiam in re simillima scribae nos ludificantur in ΠΛΥΤΑΡΧΗ vita *Agati* cap. 53 ἐρόφιον οὐχ ἔλον λευκὸν ἀλλὰ μεσοσπέρφυρον ἔχων, quam sit vulgata scriptura inepta apparebit satis, si comparaveris cum vera, quae est δλόλευκον, itaque verbum non amplius addo.

In fine § 53 sine sensu edebatur: πολλοὶ γὰρ οἱ τάναντία γιγνώσκοντες, πλείους Ἑλλήνων, ὁ πολὺς λεὼς καὶ ὁ σύρφαξ βάρβαροί τε ἅπαντες, partem veri vidit ΒΕΚΚΕΡΟΣ, qui edidit πολλῶ γὰρ οἱ τάναντία γιγνώσκοντες πλείους, Ἑλλήνων ὁ πολὺς λεὼς κτῆ. non vidit compositionem per καὶ — τε soloecam esse et triplex genus hominum verbis significari, reapse duo tantum dici. Quid multa? interpolator aliquis nos impedit; dixerat LUCIANUS veteris comoediae poetas imitans: Ἑλλήνων θ' ὁ σύρφαξ βάρβαροί θ' ἅπαντες. ad σύρφαξ adscripsit aliquis ὁ πολὺς λεὼς, et hinc vulgata lectio conflata est.

In *Somnio* s. Gallo 45, 3. ἄκουε τολύων. παραδοξότατόν σοι λόγον, εὖ οἶδ' ὅτι, λέγω. at nihil dixerat, corrige sodes ἐρῶ. In § 20 revoca ᾧ Πυθαγόρα, ἢ ὅτι μάλις χαιρεῖς καλούμενος pro καὶ εἶτε μάλις χαιροῖς, quod sensu vacuum est. In § 25 ὅμοιοι μάλις φαίνονται τοῖς τραγικοῖς ὑποκριταῖς, ἃν πολλοὺς ἰδεῖν ἐστὶ τέως μὲν Κέρροπας δῆθεν ὄντας ἢ Σισύφους ἢ Τηλέφους, διαδήματα ἔχοντας καὶ Ξίφην ἐλεφαντόκωπα, pro Κέρροπας repono Κρέοντας, cuius in ea re frequens esse solet mentio propter DEMOSTHENIS notum locum p. 288, 19.

In § 28. ὁ δ' αὖτις περιτρέξεται ἀποτείνων τὰ καττύματα, neque ἀποτείνων huius loci est, neque ἀποκλίνων aut ἀποκινῶν, quod in aliis est, sed πεινῶν. Vitiosa forma legitur § 29 ἀναπεπέτασαι: Ιῶνες nonnumquam ita loquebantur, qui et κεκεράσθαι dicebant pro κεκράσθαι. Oraculum est apud HERODOTUM I. 62.

ἔρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασαι
caeteri omnes πέπταμαι dicebant, ut in *Iliad.* E. 194 ἀμφὶ δὲ πέπλοι Πέπτανται. *Odys.* ζ. 44 ἀλλὰ μάλ' αἶθρη Πέπταται

ἀνέφελος et alibi, sic in *Nubibus* 342 εἴξασιν δ' οὖν ἐρλοισιν πεπταμένοισιν, et passim apud *Atticos*. Itaque scriptura codicis A ἀνακεπέταται leniter refingenda, ut genuina forma exeat ἀναπέταται.

In *Icaromenippo* § 10 pro ὄπη τραπόμενος verum est ὄποι, ut in ποῖ τράπωμαι; ποῖ τέτροφας; et similibus perpetuum est; πῆ τράπωμαι tam vitiosum est ac si *Latine* velles dicere: quia me vertam? in § 19 pro πηλικοί διεφαίνοντο ἄνω; requiritur ἄνωθεν, ut in § 18 ὡς τότε μοι ἄνωθεν ἐφαίνετο. in § 20 δέησιν ἀπένεγκαι παρ' ἐμοῦ τῷ Διί, subabsurdum est ἀπένεγκαι pro ἀπένεγκε. In § 24 πανηγύρεις ἀνάγουσι male editur pro ἄγουσι. Περιηγγυιλάμην in § 33 corrigatur in περιηγγυίλαμην, denique § 34 emenda περι δὲ Μενίππου τάδε δοκεῖ, pro vulgata ταῦτα δοκεῖ.

In *Dialogo* 47 § 1 ἐκκεκώφηται cedat verae scripturae ἐκκεκώφωται et in fine ἕκαστος τι ξυντελοῦντες pro ἕκαστοι reponatur. § 5 ἐπιεν ἄθλιος τοῦ κωνείου, scripsit, credo, quod apud veteres constanter scribitur, τὸ κώνειον. In § 11 ἀπέρχονται λοιδορησάμενοι ἀλλήλοις οἱ πολλοὶ τὸν ἰδρῶτα ἐκ τοῦ μετώπου ἀγκύλῳ τῷ δακτύλῳ ἀποξυόμενοι καὶ οὗτος κρατεῖν ἔδοξεν, ὃς ἂν μεγαλοφωνότερος αὐτῶν ἢ καὶ θρασύτερος καὶ διαλυομένων ἀπέλθῃ ὕστερος. Quis admonitus non videat requiri μεγαλοφωνότατος, θρασύτατος et ὕστατος? Tachygraphorum compendiis factum est, ut eae formae saepe inter se permutarentur; deinde quid est ἀγκύλῳ τῷ δακτύλῳ ἀποξυόμενοι τὸν ἰδρῶτα? ἄκρω τῷ δακτύλῳ in § 8 quid sit notum est, cuius rei contrarium fere hoc loco requiritur. Aut ego fallor aut *LUCIANUS* scripsit ἀγκῶνι ἀποξυόμενοι, deinde postquam ἀγκῶνι in ἀγκύλῳ depravatam est, τῷ δακτύλῳ adscriptum est a nescio quo, ut aliqua in iis sententia inesse videretur. Pervulgatum est hoc modo correctores grassari in locis leviter corruptis. Ipsum vitium neque animadvertunt neque corrigunt: de suo adscribunt aliquid, quod locum laborantem fulciat: ubi quis ipsam vitii sedem deprehenderit et verum repererit, ultro excidunt quae perperam adglutinata fuerunt. Copiam exemplorum huius rei cum insigni fructu colliget, qui volet in *DIONYSIO HALICARNASSENSI* scripturas Codicis *Vaticani* cum vulgatis conferre, aut in *ISOCRATE Urbinatis* Codicis lectiones cum iis, quae in caeteris omnibus

feruntur. Ἀγκῶνι ἀποξέσθαι affine est notae locutioni ἀγκῶνι ἀπομύττεσθαι, cubilo se empungere, vid. MENAGIUM ad haec verba DIOGENIS LAËRTII in *Bione* IV. 46. ἐμοὶ δὲ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος.

In § 12 scribe ἀκούετε λεψ̄, non λεώς, et κατασησόμεθα pro κατασησώμεθα. § 17. σκοπεῖτε ποτέρᾳ ἡμῶν ἄμεινον ἦν αὐτῷ συνεῖναι. non hoc agitur, sed ultra eum posthac sibi habitura sit. Expunge ἦν. § 20 ἑταιρικῶς ἐσκευασμένη, passim confusa video σκευάζω et ἐνσκευάζω. quo certo discrimine dirimantur quum scribae nesciant promiscue ponere solent. σκευάζειν verbum est de culina et coquinariae artis, unde θῆρα σκευάζειν, σκευάζειν τὸ δεῖπνον dicitur et αἱ σκευασταὶ nomen habent. Ἐνσκευάζειν de cultu corporis dicitur, περὶ τῆς σκευῆς. Itaque si qua esse dicitur meretricio cultu, ἑταιρικῶς ἐνσκευασμένη dici debet, itaque corrigendum est 25, 10 ἀλλόκοτον σκευὴν ἐσκευασμένον, ut in 46, 14 βασιλικῶς ἐσκευασμένος ex tribus libris correctum est et 11, 16 βασιλικῶς διεσκεύασε (TY ἐσκεύασε) recte FRITZSCHE ἐνσκεύασε reposuit. Obiter ridiculum mendum exime e XENOPHONTIS *Memorabilibus* I. vii. 2. ἄρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς αὐλητάς; καὶ πρῶτον μὲν ὅτι ἐκεῖνοι σκευὴ τε καλὰ κέκτηνται καὶ ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται κτέ. re-
pone quantooyus σκευὴν τε καλὴν κέκτηνται, nisi putabis haec dici de *supellectile*, quae sit in tibicinum aedibus, quod absurdum est. In § 21 τὸν μὲν πόνον, ὅπερ ἐστὶ, πονηρὸν, ἠδεῖαν δὲ τὴν ἠδονὴν οἰθεῖς, decepit librarios πονηρὸν, quod neutrius generis est, et ἠδὺ pro ἠδεῖαν restituendum, nisi forte quis putat pro μεταβολῇ πάντων γλυκύ, salva Graecitate et sententia γλυκεῖα dici posse. Statim sequitur καὶ ταῦτα ὥσπερ ἐκέτην ἐπὶ τὸν τοῦ ἐλέου βωμὸν ἐπὶ τὴν ἠδονὴν καταφυγεῖν, LUCIANUS ita suam manum agnoscet si alterum ἐπὶ a mala manu adscriptum deleveris. Graecum est ἐπὶ τὴν ἠδονὴν, ὥσπερ ἐπὶ τὸν τοῦ ἐλέου βωμὸν καταφυγεῖν. Si transpones, quod venustius et elegantius est, praepositio non repetitur: ὥσπερ ἐπὶ τὸν τοῦ ἐλέου βωμὸν τὴν ἠδονὴν καταφυγεῖν. Affatim exemplorum est apud omnes, veteres, recentiores. Male seduli correctores et magistelli inferciunt alteram praepositionem, quam undique expellet, qui iudicium habet assidua veterum lectione subactum. Saepe sic interpolaverunt homunciones unum omnium Α-

licorum venustissimum PLATONEM, quorum locorum quæ sit evidentior correctio præmittam e PLATONE illos locos, qui antiquam consuetudinem servant incolumem. Legitur in *Protagora* p. 337. E. ὡς περὶ ὑπὸ δαιτητῶν ἡμῶν, in *Timæo* p. 27. B. ὡς εἰς δικαστὰς ἡμᾶς, p. 79. A. βεῖν ὡς περὶ δι' αὐλῶνος τοῦ σώματος, p. 91. C. ὡς εἰς ἄρουραν τὴν μήτραν κατασπείραντες, in *Rep.* III. p. 414. E. δεῖ ὡς περὶ μητρὸς καὶ τροφῆς τῆς χώρας ἀμύνειν, VII. p. 520, E. ὡς ἐπ' ἀναγκαῖον εἰσι τὸ ἄρχειν, VIII. p. 545. E. ὡς πρὸς παῖδας ἡμᾶς, *Theæt.* p. 170. A. ὡς περὶ πρὸς θεοὺς ἔχουσιν τοὺς ἐν ἐκάστοις ἄρχοντας. Eandem dicendi rationem crebro sequuntur omnes; qui veteres in scribendo imitabantur, etiam qui non magnopere ornamenta orationis et flosculos solebant venari. PLUTARCHUS in *Cicerone* cap. 6 ὡς περὶ εἰς πέλαγος ἀχανὲς τὴν πόλιν ἐμπροσθῶν, in *Agalo* cap. 38. καθάπερ ἐν δικῇ τῇ ἱστορίᾳ, et cap. 41 ὡς περὶ ἐπὶ νεκροῦ τῆς πατρίδος et alibi sæpe. Luculentum est exemplum apud ARISTIDEM vol. II. p. 440 τὸ δὲ καὶ ὁμοῖαι ὡς κατὰ θεῶν τῶν προγόνων· οὐ μὰ τοὺς Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων. Similia multa ex sequioribus collegit DORVILLIUS ad CHARITONEM p. 138, ὡς ἐκ θαλάμου τοῦ τέφρου, ἐκλήγη ὡς περὶ ὑπὸ ξίφους τοῦ λόγου, ὡς περὶ ἐκ συμποσίου τοῦ βίου ἀναλύειν, alia; et GÆLIUS ad DIONEM CHRYSOSTOMUM p. 70, ὡς περὶ ἀπὸ μητρὸς τῆς γῆς, ὡς ἐν στρατοπέδῳ τῇ πόλει, ὡς ἐν τάφῳ τῷ σώματι. Transpone hæc et senties præpositionem esse iterandam: ἀναλύειν ἐκ τοῦ βίου, ὡς περὶ ἐκ συμποσίου, ἐν τῷ σώματι, ὡς περὶ ἐν τάφῳ. Itaque vitium concepit elegans locus ANTIPIHANIS in STORAEI *Floril.* CXVI. 14.

πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὡς περὶ ἐργασῆριον

ἔπαντα τὰνθρώπεια προσφοιτᾷ κακά.

poëta dederat ὡς πρὸς ἐργασῆριον, ut in venustissimo fragmento LYSIAE I. περὶ τοῦτον τὸν κάπηλον ὡς περὶ τήλην διαφθείρονται, et quis non est sæpe ita locutus? Transponeris ista, præpositio inutilis abibit: ὡς πρὸς ἐργασῆριον τὸ γῆρας, simul comparationis ratio mutabitur. Si dices ἀπαλλάττεσθαι δεῖ ἐκ τοῦ βίου ὡς περὶ ἐκ συμποσίου, in verbo ipso inest comparatio, ὡς περὶ ἐκ συμποσίου δεῖ ἀπελθεῖν, id est κοσμίως καὶ εὐθύμως, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ βίου: contra ὡς περὶ ἐκ συμποσίου τοῦ βίου δεῖ ἀναλύειν si dixeris, hoc dices: ὁ βίος ἐστὶν ὅλον συμποσίον τι. καθάπερ οὖν τις ἐκ συμποσίου ἀπέρχεται, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ βίου

ἀπιέναι προσήκει. ANTIPHANES non hoc volebat dicere: τὸ γῆρας ἐστὶν οἷον ἐργαστήριόν τι, sed καθάπερ ἕκατος ἡμῶν εἶθιςαι προσφοιτᾶν ὁ μὲν πρὸς μυροπωλείον, ὁ δὲ πρὸς κουρείον, ὁ δὲ πρὸς σκυτοτομείον, ὁ δὲ πρὸς ὅ τι ἂν τύχη ἐργαστήριον, (utor verbis LYSIAE XXIV. 20) οὕτως ἅπαντα τὰνθρώπεια κακὰ προσφοιτᾶ πρὸς τὸ γῆρας. Si hoc tenebis, quod tam perspicuum est quam certum, nusquam tibi imponent librariorum fraudes et magistellorum inficeta additamenta. Experire hanc rationem in PLATONIS *Euthyphrone* p. 2. C. τὴν ἐμὴν ἀμαθίαν κατιδὼν ὡς διαφθείροντος τοὺς ἡλικιώτας αὐτοῦ ἔρχεται κατηγορήσαν μου ὥσπερ πρὸς μητέρα πρὸς τὴν πόλιν (ubi optimi codices ὡς πρὸς μητέρα exhibent, quod recipiendum) et senties ὡς πρὸς μητέρα τὴν πόλιν non tantum aliquanto facilius esse et mordaci PLATONIS ingenio dignius, sed prorsus necessarium ac verum. Similiter in *Phaedone* p. 67. D. εἶθιςαι τὴν ψυχὴν οἰκεῖν μόνην καθ' αὐτήν (expunge μόνην) ἐκλυομένην ὥσπερ ἐκ δεσμῶν ἐκ τοῦ σώματος, quia apparet dici τὸ σῶμα εἶναι οἷον δεσμὰ τῆς ψυχῆς emenda ὥσπερ ἐκ δεσμῶν τοῦ σώματος, adiecit nescio quis alteram praepositionem, ne δεσμὰ τοῦ σώματος dici viderentur. Ibid. p. 82. E. παραλαβοῦσα τὴν ψυχὴν ἢ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδεδεμένη ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένη, ἀναγκαζομένη δὲ ὥσπερ δι' εἴργμου διὰ τούτου σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα κτέ. eadem de causa rescribendum est ὥσπερ δι' εἴργμου τούτου. Tertium ad eundem lapidem offenderunt in eodem dialogo p. 115. B. εἰὰν μὴν θέλητε ὥσπερ κατ' ἴχνη κατὰ τὰ νῦν τε εἰρημένα καὶ τὰ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ζῆν, ubi philosophus scripserat ὥσπερ κατ' ἴχνη τὰ νῦν τ' εἰρημένα κτέ. In superioribus iam liberavimus eodem vitio eximium locum in libro *de Rep.* VIII. p. 553. B. ὅταν αὐτὸν ἴδῃ ἐξαίφνης πταίσαντα ὥσπερ πρὸς ἔρματι πρὸς τῆ πόλει. ipsa resp. dicitur esse veluti scopulus, ad quem impegerit, itaque ὥσπερ πρὸς ἔρματι τῆ πόλει genuinum est. Simillimus huic in LUCIANO locus est 70, 4 συντριβέντος αὐτοῖς τοῦ σκάφους περὶ οὕτω μικρῷ ἔρματι τῷ κύβῳ. Superest unus locus nitidissime scriptus in *Phaedro* p. 250. D., quem eadem labes obscurat. ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ ἐν τῷ ἔρῳντι ἑαυτὸν ὁρῶν λέληθεν, multo melius et suavius PLATO ipse dederat ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τῷ ἔρῳντι. At, dixerit aliquis, tam despicias et pro nihilo ducis constantem omnium librorum fidem et nihil te

vetustarum membranarum auctoritas movet, ut tot locis, tot testibus nihil credendum existimes? Non infitior in his perexiguum esse in libris praesidium, unius et alterius non optimae notae est hic illic *συκίνη ἐπικουρία*, optimus quisque in illis vitiis, si tamen sunt vitia, fideli concordia conspirat. Qui ita agunt satis ostendunt se in codicibus versandis et excutiendis aut numquam operam et studium posuisse, aut non satis diligenter et raptim et obiter in ea re esse versatos. Nae illi si scirent quales testes producerent pudore suffunderentur. Attamen si testimoniis et auctoritatibus certare placet, ne hanc quidem quamvis iniquam conditionem recuso. Producam testem multo meliorem, antiquiorem et locupletiore, quam quidquid est Graeculorum, qui codices PLATONIS nunc superstites post saeculum X. descripserunt. Quem igitur? ipsum LUCIANUM nostrum, quem quaeo diligenter audiat dicentem, quae exstant 33, 81. *ὅταν ἕκαστος ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τῷ ὀρθῆς ἑαυτὸν βλέπῃ*. Ecquis dubitare potest quin flosculum hunc e PLATONE decerpserit homo lepidus, qui PLATONEM tamquam digitos suos noverat et saepius fatetur se ex PLATONE et aliis bellissimum quodque delibare. Imprimis memorabilis locus est 15, 6, ubi ad ipsum PLATONEM ita dicit: *αὐτὰ γοῦν ἃ Φημι ταῦτα, πόθεν ἔλθοεν ἢ παρ' ὑμῶν λαβῶν καὶ κατὰ τὴν μέλιτταν ἀπανθισάμενος ἐπιδείκνυμαι τοῖς ἀνθρώποις; οἱ δὲ ἐκαινοῦσι καὶ γνωρίζουσιν ἕκαστον τὸ ἄνθος ὅθεν καὶ παρ' ὅτου καὶ ὅπως ἀνελεξάμεν καὶ λόγῳ μὲν ἐμὲ ζηλοῦσι τῆς ἀνθολογίας, τὸ δ' ἀληθὲς ὑμᾶς καὶ τὸν λειμῶνα τὸν ὑμέτερον, οἱ τσαῦτα ἐξηγήκατε ποικίλα καὶ πολυειδῆ τὰς βαφὰς, εἴ τις ἀναλέξασθαι τε αὐτὰ ἐπίκειται καὶ ἀναπλέξαι καὶ ἀρμόσαι, ὡς μὴ ἀπφδειν θάτερον θατέρου*. Itaque quid LUCIANUS in suo *Phaedri* exemplo legerit manifestum est: quia est illud ipsum ex se spectatum optimum et verissimum, est nobis, ut ipse alicubi dixit, *ἐκ τῶν Διδῶς δέλτων ὁ μάρτυς*, qui sanam rationem cum librorum fide in gratiam reducit.

In eodem Dialogo 47, 21 est quaedam scripturae discrepantia, cuius originem saepe iuvabit perspectam habere: *μεταμαθὼν ὡς κακὸν ὁ πόνος ἦν τὸ βέλτιον ἐξ ἀμφοῖν δοκιμασθὲν εἴλετο*, pro *δοκιμασθὲν* in aliis est *δοκιμάσας*, quod vel sine libris debebat de coniectura restitui. Scribitur autem *δοκιμά-*

σας in libris sic ut δοκιμασ^ς scriptum esse videatur: compendium est syllabae ασ, quod cum praecedenti σ uno tenore perscriptum simillimum est litterae θ, unde e δοκιμάσας nascitur δοκιμασθεις aut δοκιμασθέν. Non est, ut puto, alius locus ad id demonstrandum magis idoneus quam qui legitur apud CHARITONEM p. 71, 19 ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἔδωκεν Ἐγγύω — παραγυμνωθεις αὐτῷ καὶ τὸν ἴδιον ἔρωτα. Irascitur REISKIO DORVILLIUS p. 403, qui non dederat lectionem apographi παραγυμνωθεις, quam bene Graecam esse et DORVILLIUS arbitratur et REISKIUS ad h. l. qui scribit: » quamvis usitatius sit παραγυμνωθεις, ferri tamen potest — νωθεις. Aoristi I. pass. quoque vicem medii habent, qui saepissime alternant” nemo est hodie admonendus nihil esse in his veri et miramur eorum confidentiam, qui de his rebus ita scribebant, in quibus plane erant hospites. Caeterum REISKIUS ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ’ ἀπρωθῆται ψόγον, plumbeus in Grammaticis, at, ubi sana ratione et acuto iudicio res obtineri potest, saepe incomparabilis et tam ingeniosus quam felix. In CHARITONIS codice unico, quem Florentiae diligenter excussi, scriptum est παραγυμνωσ^ς i. e. παραγυμνώσας. Apud PHOTIUM legitur οἰσθεις: εἰκασθεις, ὑπολαβόν. et apud HESYCHIUM οἰσθεις: αἰσθόμενος, εἰκασθεις, δέξας. Glossa est HomERICA ex Iliad. I. 453 πατήρ δ’ ἐμδς αὐτίκ’ οἰσθεις Πολλὰ κατηρᾶτο, et pro εἰκασθεις emenda εἰκάσας. videbis huiusmodi errores in farragine discrepantium scripturarum saepe annotari, quo tutius emendabis locos similiter corruptos. Nonnumquam scribae in contraria currunt. PHOTIUS: ἐρεφθεις: ἐπισεγάσας, imo vero ἐπισεγασθεις. In IAMBlichi vita Pythagorae § 50 compendium eiusdemmodi male intellectum ab iis, qui veterem codicem Florentinum olim descripserunt, unde manavit et Cizense apographum et quidquid est apographorum, pessumdedit elegantem locum ex ARISTOXENO, ut suspicor, sumtum. Editur: εἶπεν ὅτι τὴν πόλιν αὐτῶν (Crotonem) οἰκεῖσθαι συμβέβηκεν Ἡρακλέα, ὅτε τὰς βοῦς διὰ τῆς Ἰταλίας ἤλαυνεν, ὑπὸ Λακινίου μὲν ἀδικηθέντος, Κρότωνα δὲ βοηθοῦντα τῆς νυκτὸς παρὰ τὴν ἄγνοιαν, ὡς ὄντα τῶν πολεμίων, διαφθείραντος καὶ μετὰ ταῦτα ἐπαγγειλαμένου περὶ τὸ μνήμα συνώνυμον ἐκείνῳ κατοικίσεσθαι πόλιν ἄνπερ αὐτὸς μετὰσχῃ τῆς ἀθανασίας. ὥς τὴν χάριν

τῆς ἀποδόσεως εὐεργεσίας προσήκειν αὐτοὺς ἔφη δικαίως οἰκονομεῖν, in optimo codice Mediceo pro ἡρακλέα legitur ὡς λέγουσιν ἡρακλέους (compendium syllabae ουσ suprascriptum litterae α satis simile est), deinde pro forma barbara κατοικίσσασθαι disertè scriptum est κατοικισθήσασθαι, denique pro ἀποδόσεως εὐεργεσίας habet ἀποδῶ εὐεργεσίας id est ἀποδοθείσης. Scatet vitiiis similibus codex Cizensis ex Florentino indiligenter admōdum descriptus, cuius rei pauca haec documenta cognosce. In § 14 συμβαλὼν τοῖς Μάχου τοῦ Φυσιολόγου προφήταις ἀπογόνους, in codice est προφῆ id est προφήτου. § 18 οὔτε ἀκούσασθαι cod. οὔτε ἄκουσμα. § 27 διέλασεν cod. διέλ. id est διέλαβεν. § 30 πλειονες ἢ δισχιλιοι τοῖς λόγοις ἐνεσχέθησαν. Codex addit: αἰρεθέντες αὐτοὶ κατὰ κράτος οὕτως ὥστε οὐκέτι οἴκαδε ἀπέστησαν, emenda ἀπενόησαν. § 46 ὡς μέλλουσιν τὴν πίσιν παραδδοσιμον τοῖς ἐξ αὐτῶν ποιεῖν, codex μέλλ id est μέλλουσαν. § 51 καὶ μόλις διὰ τέλους ἀγνεύουσι, codex καὶ μόνοις. § 54 Φόνῳ δὲ καὶ θανάτῳ τῷ δαίμονι μὴ τιμᾶν, codex τὸ δαιμό id est τὸ δαιμόνιον. § 63 βουλόμενον δεικνύναι codex βουλόμεθα. § 72. ἀποπειρώμενος πῶς ἐγκρατῶς ἔχουσι, codex ἐγκρά id est ἐγκρατείας. § 85 ἐπὶ κολάσεως, codex κολάσει. § 91 σεμνοτάτων codex σεμνωμάτων. § 94 ἀκρατήσεως ἐπτόνηται, codex ἀκρατήτως. § 113. μεθαρμοσάμενος εὐθύς: codex μεθαρμοσάμενος ὡς εἶχε τὴν λύραν καὶ πεπαντικὸν τι μέλος καὶ κατασταλτικὸν μεταχειρισάμενος εὐθύς. § 118 τὴν γλῶσσαν δὲ καὶ τὴν χεῖρα, codex optime τυλώσας δὲ καὶ τὴν χεῖρα. § 160 τῆ ὄντως προσηγορίᾳ, cod. τῆ ὄντα προσηγορίᾳ. § 164 ἐχρῶντο δὲ καὶ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου λέξεσι διελεγμέναις cod. διειλεγμέναις, corrige ἐξειλεγμέναις. § 204 τὸν τε σκύλακα καὶ τὸν παιῖδα, cod. παιῖδον, optime SCHAEFER πῶλον § 206 ὅπως ἐπιθυμήσωσι μὲν ὣν δεῖ, Φεύξονται δὲ τῶν ματαίων τε καὶ περιέργων ἐπιθυμιῶν, corrige ἐπιθυμήσουσι μὲν — ἀφέξονται δέ. § 207 καθόλου δὲ ποικιλωτάτην εἶναι τὴν τῶν προσφερομένων ποικιλίαν, codex καθόλου δὲ ποικιλώτατον εἶναι τὸ ἀνθρώπινον γένος κατὰ τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν πλῆθος. σημεῖον δὲ ἐναργῆς εἶναι τὴν τῶν προσφερομένων ποικιλίαν. § 264 γενέσθαι Φασὶ ταύτην τὴν πόλιν κατὰ τοῦτο. codex pro πόλιν habet π id est παροιμίαν et mox pro τῶν θηρίων rectissime τῶν Θουρίων.

A. H. G. P. VAN DEN ES, *Annotationes ad Lycurgi Orationem in Leocratem*. Lugd. Bat. ap. E. J. Brill, 1854.

De Grieksche redenaars bevatten, in weerwil van hunne meesterschap over den vorm, ontegenzeggelijk zeer veel wat onzen smaak beledigt en zijn als voorbeelden voor onze halie ten eenen male ongeschikt. Wij bewonderen den bouw der perioden, de symmetrie van het geheel en de kunst, die haar doel bereikt, ofschoon zij het beneden zich rekest naar effect te jagen; maar het dikwerf onvolledige van het betoog, de verregaande partijdigheid, de stootende overvloed van opeengestapelde *antithesen*, de telkens herhaalde, men zou bijna zeggen nageschreven, gemeenplaatsen, de onkunde in alles, wat niet in den strengsten zin studie der welsprekendheid is, het declamatorische element in één woord, stelt ons bij allen in meerdere of mindere mate te leur. Het behoort in eene geschiedenis der welsprekendheid te huis dit verschijnsel te verklaren; met het oog op de opleiding van hen die spraken en den aard van het publiek dat hoorde, kan aldaar die verklaring niet zeer moeilijk zijn. Hier is het intusschen voldoende het feit aan te wijzen en er eene opmerking mede te verbinden, die meer bepaald Lycurgus raakt. Het is geheel in den regel, dat de genoemde gebreken, die zich vooral in de jeugd vertoonen, bij meerdere praktijk verminderen of verdwijnen. Wij verwonderen ons niet en maken ons nog veel minder ongerust over het *ingenium luxurians* onzer leerlingen in *prima*. CICERO was nog veel later bezig die al te groote bloenrijkheid van zijnen stijl te besnoeijen. Of hij ten volle geslaagd is, is zeker eene andere vraag; maar het is vrij waarschijnlijk, dat de gemeenplaatsen en de al te kunstig gebouwde perioden, die ons niet zeldzaam mishagen, bij zijne tijdgenooten juist groot

bewonderaars vonden, aan welke, gelijk MADVIG zegt, veel *oratorium* scheen, wat zich voor ons gevoel niet boven het *declamatorium* verheft. Met regt stelt men zich intusschen voor, dat dergelijke fouten, door oefening en ondervinding verdwijnen. Zoo zijn zij bij DEMOSTHENES, die van zijne jeugd af zich in het werkelijke leven en onder zijne medeburgers bewogen had, gering en oneindig minder in het oog loopend dan bij ISOCRATES, die zijn leven in *umbra scholae* had doorgebracht en eindigde met zijne rede *de Antidosi*, waarvan de vorm zoo onberispelijk is en de perioden zoo voortreffelijk in elkaar sluiten, dat het niet raadzaam is haar des avonds laat te lezen.

Het moet na dit alles ieders verwondering wekken, dat LYCURGUS redevoering tegen LEOCRATES niet anders is uitgevalen. Hij was, ik zal niet zeggen de leerling van PLATO, want de twijfel van Prof. BAKK in de *Bibl. Crit. N.* schijnt te veel grond hebben, maar de vriend van DEMOSTHENES en had in ieder geval te veel verstand om niet te weten waardoor deze boven alle anderen uitblonk. Twaalf jaar lang had hij aan het hoofd van het finantie-wezen van *Athene* gestaan en had in dezen door en door practischen werkkring zooveel voor het herstel der geldmiddelen gedaan, dat zijn naam in dit opzigt te zamen met dien van ARISTIDES genoemd wordt. Deze man nu schrijft kort voor zijnen dood eene beschuldiging zoo onregtvaardig als men het van de ergste partijzucht naauwelijks kan verwachten; hij weet dat geene wet de veroordeeling gebiedt en in plaats van redeneringen maakt hij eenige phrases over den alouden roem van *Athene*, den dood van CODRUS en den Trojaanschen oorlog; bewijst dat men het verwoesten eener stad zeer gepast haren dood kan noemen; houdt stijf en sterk vol, dat de overleden vader van LEOCRATES met verontwaardiging op zijnen ontaarden zoon nederziet, die eenvoudig *Athene* verlaten had, toen zijne landgenooten het slagveld te *Chaeronea* den rug toekeerden; schildert de groothartigheid van de *Atheners* in de Perzische oorlogen en toont zich eindelijk in deze schitterende bewijsvoering zoo onkundig in alles, wat de geschiedenis van *Griekenland* betreft, dat er in zijne redevoering niet één bruikbaar gegeven is. Ik moet bekennen dat dit een psychologisch verschijnsel is, dat ik niet kan verklaren.

Doch het is LYCURGUS niet, waarbij ik mij wil bepalen, maar bij de aantekeningen op zijne oratie, waaruit de dissertatie van den Heer VAN DEN ES bestaat. Voor hem is de redevoering alleen de aanleiding om er grammaticale observaties aan vast te knoopen, die hij des verkiezende op ieder ander Grieksch auteur had kunnen leveren. Zijn werk geeft het bewijs, dat hij de Grieksche redenaars met oordeel gelezen heeft; maar voor geschiedenis of antiquiteiten bevat het weinig of niets nieuws. Welligt is het beter zóó als anders, zoo lang men de dissertatie uitsluitend als proeve van eigen studie beschouwt. Zoo het toch al noodig is zich vroeg, en de meesten doen het te vroeg, eene specialiteit te kiezen, dan kiezemen toch eene zoodanige, waarbij men telkens gedwongen wordt, andere deelen der philologie om inlichting te vragen. De studie der Redenaars heeft intusschen dit eigenaardige, dat zij zeer op zich zelf staat, hare quaesties verspreiden zich over een betrekkelijk klein deel van het geheel; hij die zich met dit onderwerp bezig houdt kan eene menigte andere ongestraft uit het oog verliezen. Met de studie der Romeinsche antiquiteiten, welke met die der geschiedenis nauwer verbonden is, is dit niet het geval.

Dit is intusschen slechts in zoo verre waar, als bij hen die zich aan de Redenaars wijden, de antiquiteiten gemeenlijk voorop staan; voor eene kritische beschouwing van den tekst zijn zij even nuttig als andere schrijvers en noodzakelijker dan velen. Ik ben er dus ver van af het aan E. als verwijt toe te rekenen, dat zijn werk in dat opzigt niets levert; wij kunnen ons het beste van hem voorstellen, zoo slechts voor de tekstkritiek zijn arbeid aan regtmatige eischen voldoet.

In eene korte inleiding, die helaas niet door frischheid of juistheid van gedachte uitmunt, wordt het plan te kennen gegeven het werk in twee deelen te verdeelen.

In het eerste hoofdstuk zal de tekst kritisch worden behandeld; in het tweede zullen opmerkingen van verschillenden aard eene plaats vinden. Jammer dat dit niet streng volgehouden is; er staat in het eerste hoofdstuk veel dat men in het tweede zou verwachten en omgekeerd. De opmerkingen die nu volgen zijn voor een deel zeer goed en juist; haar aantal vermindert echter

zeer, als men er de toepassing van bekende zaken afneemt; andere schijnen mij verkeerd en dragen de sporen van iets dat intusschen met vitzucht te sterk gequalificeerd zou zijn. Als meestal bij een werk van dien aard, 't zijn *ἰσθλὰ πολλὰ*, maar er zijn helaas ook *Φαῦλα*. Om dit gezegde te rechtvaardigen meen ik niet beter te kunnen doen, dan het werk door te loopen en bij de belangrijkste aanmerkingen mijn gevoelen kenbaar te maken. Ik wil daarbij natuurlijk niet geacht worden mijn zegel te hechten aan de emendaties, waarvan ik zwijg.

Reeds in § 1 komt de gewone vraag voor over de voor-naamwoorden van den eersten en tweeden persoon. Er staat *ὑπὲρ ἡμῶν* en iets verder *ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων προγόνων*. TAYLOR wilde *ὑμῶν* lezen, E. wil liever *ὑμετέρων* in *ἡμετέρων* veranderen. Ik zou het in dezen zamenhang liever met TAYLOR houdeñ, maar wil niet beslissen, omdat, zoo ergens, hier een fijne tact en eene geoefendheid gevorderd wordt, die men niet in korten tijd magtig wordt. Slechts moge de schrijver zich in het vervolg niet laten verleiden door plaatsen uit DEMOSTHENES als deze: *εὐρισκῶ τὴν μὲν ἡμετέραν εὐήθειαν*. De eerste persoon staat, gelijk bij D. altijd, in eene herisping.

Nadat § 8 tot eene niet zeer volledige redenering over het onderscheid tusschen *πάτριος*, *πατρῴος* en *πατρικός* aanleiding gegeven heeft, komt E. in § 9 tot de woorden: *ὅσα δὲ μὴ σφῶδρα περιέληφεν ἐνὶ δυνάμει προσαγορεύσας*. Hij wil het laatste woord schrappen; ten eerste toch is deze vorm in plaats van *προσειπῶν* in het Attisch ongehoord, ten tweede komt *προσαγορεύειν* hier niet in zijne eigenlijke beteekenis voor. Wat het eerste betreft, ik wil niet tegenspreken dat *προσειπῶν* hier beter zou geweest zijn, maar ik zie hierin nog geenen grond het woord te verwerpen in plaats van het te veranderen. Op § 18 teekent E. zelf aan, dat *προσαγορεύσας* in *προσειπῶν* moet veranderd worden. Er komt hij, dat, zoo mijn geheugen mij niet bedriegt, juist dit *part. προσαγορεύσας* op nog wel meer plaatsen bij Attische schrijvers staat, vgl. *Mnem.* III. 110. Wat het tweede betreft, dat het hier *compellare* zou beteekenen, ik zie de kracht van deze tegenwerping niet in. De gewone beteekenis van *προσαγορεύειν* is *aanspreken*, *noemen*, even als hier en § 96 of 136. De plaats uit AESCHINES, waar het *insuper dicere* (*sic*)

beteekenen zal, is juist door den schrijver verkeerd verstaan. In de rede tegen ΚΤΕΡΙΘΟΝ, § 14, zegt AESCHINES over de betekenis van ἀρχή handelende: νόμον ὑμέτερον παρέξομαι . . . ἐν ᾧ διαρρήδην γέγραπται, »τὰς χειροτονητάς" Φησιν, »ἀρχάς" ἀπάσας ἐνὶ περιλαβῶν δνόματι ὁ νομοθέτης, καὶ προσειπῶν ἀρχάς ἀπάσας εἶναι ἕς ὁ δῆμος χειροτονεῖ. Wat προσειπῶν hier is, is niet moeilijk na te gaan en kan ten overvloede uit § 16 blijken. 't Zou toch ook wat erg zijn, zoo, gelijk E. wil, de wetgever er uitdrukkelijk had bijgevoegd wat men door ἀρχαὶ χειροτονηταὶ te verstaan had en dat wel niet de nuttelooze stoplap ἕς ὁ δῆμος χειροτονεῖ. Het woord εἶναι heeft den schrijver op dien verkeerden weg gebragt; 't is ook duidelijk, dat het zoo niet blijven kan. Uit eene aandachtige lezing van den samenhang blijkt zonneklaar dat AESCHINES geschreven heeft: προσειπῶν ἀρχάς ἀπάσας, οἶμαι, ἕς ὁ δῆμος χειροτονεῖ. (ΟΙΜΑΙ voor ΕΙΝΑΙ) d. is: »onder den naam van ἀρχαὶ toch wel alle »zoodanige verstaande, zou ik denken, waartoe het volk bij »opsteking der handen benoemt."

Beter gelukt schijnt de emendatie op § 26: καὶ οἱ μὲν πατέρες ὑμῶν τὴν Ἀθηναίων ὡς τὴν χάραν εἰληχυῖαν, δμώνυμον αὐτῶ τὴν πατρίδα προσηγόρευον Ἀθήνας, alwaar achter ὑμῶν wordt ingevoegd τιμῶντες.

Het verwondert mij dat de schrijver niet gezien heeft dat § 30: πολὺ θᾶττον οἱ Λεωκράτους οἰκέται καὶ θεράπαινοι τῶν λεγομένων ἂν τι ἠρήθησαν ἢ τὰ μὴ ὄντα τοῦ αὐτῶν δεσπότου κατεψεύσαντο, voor λεγομένων moet gelezen worden γενομένων.

Met een enkel woord verdient § 39 vermeld te worden, alwaar voor προσηγέλλετο voorgesteld wordt te lezen προσήγγελλετο en in plaats van ἐν τοῖς συμβεβηκόσιν hersteld wordt ἐπ); verder § 40, waar met veel waarschijnlijkheid περιφύβους en εἰ ζῶσι uitgeworpen wordt.

In § 48 waar de S. zich met het ἐνθάπερ ἐτάχθησαν van MARKLAND en het ἀμυνοῦντες van DOBREE vereenigt, is nog eene kleinigheid ter verbetering overgebleven. De Redenaar zegt: εἰ δὲ δεῖ καὶ παραδοξότατον μὲν εἰπεῖν, ἀληθὲς δέ. De tegenstelling eischt, dunkt mij, παράδοξον.

Minder kan ik mij vereenigen met § 52: τοὺς δὲ τοὺς στε-

Φαίτας ἀγῶνας νενικηκότας εὐπετώς πολλαχόθεν ἐσι γεγυότας ἰδεῖν, alwaar voorgesteld wordt νόοι πολλαχόθεν in te voegen πολλούς. De tegenoverstelling met het voorafgaande zou dit eischen; ik kan dit niet toegeven. Geheel van denzelfden aard is wat Lycureus § 57 zegt: πῶς γὰρ οὐ δεῖνόν τοὺς μὲν ἐπὶ ἐμπορίαν ἀποδημοῦντας σπεύδειν ἐπὶ τὴν τῆς πόλεως βοήθειαν, τοῦτον δὲ μόνον κτέ. Waarschijnlijk te regt verbetert v. p, Es alhier κατ' ἐμπορίαν, maar wil hij blijven bij hetgeen hij bij § 52 ontwikkelt, zoo moet hij ook lezen: ἀποδημοῦντας πάντας σπεύδειν.

In § 52 waar van den AREOPAGUS gezegd wordt, dat hij λαβοῦσα ἀπέκτεινε, gis ik dat LYCURGUS geschreven heeft: συλλαβοῦσα.

Weinig overtuigend is de bewijsvoering, dat in § 61 de woorden καὶ ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ τείχη καθηρέθη onecht zouden zijn. Wij zullen, geloof ik, wel doen ze voorreerst nog in den tekst te behouden. Zekerder is § 63 waar het fut. αἰσχυνοῦνται hersteld wordt.

Ik ga met stilzwijgen § 71 voorbij, waar de Schrijver klaarblijkelijk in de war is en maak hem liever op § 74 opmerkzaam. Wanneer aldaar van LEOCRATES gezegd wordt; ὅς οὐτ' ἔδεισεν οὐτ' ἠσχύνθη ὑμᾶς, dan zal E. mij wel gaarne toegeven, dat LYCURGUS geschreven heeft ἠλέησεν. Vgl. § 17, 39 141.

Zien wij verder § 90. LYCURGUS zegt aldaar, dat LEOCRATES vermoedelijk ook dezen grond tot zijne verontschuldiging zal bijbrengen, dat hij nooit naar *Athene* zou zijn teruggekeerd, indien hij bij zich zelve had geweten aan de misdaad van landverraad schuldig te zijn. Maar, antwoordt LYCURGUS, deze redenering bewijst wel zijne onbeschaamdheid maar niet zijne onschuld: οὐ γὰρ τοῦτο δεῖ λέγειν, ἀλλ' ὡς οὐκ ἐξέπλευσεν οὐδὲ τὴν πόλιν ἐγκατέλιπεν οὐδ' ἐν Μεγάρους μετόπησε· ταῦτά ἐσι τεκμήρια τοῦ πράγματος· ἐπεὶ γε τὸ ἐλθεῖν τοῦτον, οἶμαι θεῶν τινα αὐτὸν ἐπ' αὐτὴν ἀγαγεῖν τὴν τιμωρίαν, ἴν' ἐπειδὴ τὸν εὐκλεᾶ κίνδυνον ἔφυγε, τοῦ ἀκλεοῦς καὶ ἀδόξου θανάτου τύχοι. De zin zal ongetwijfeld veel gewonnen hebben, zoo LYCURGUS geschreven heeft, ἐξέπλευσα, ἐγκατέλιπον ἐν μετόπησα; zeker ondertusschen is het dat τιμωρίαν niet geduld kan worden; het

komt mij voor, dat er staan moet *μωρίαν*. Men vergelijkte het vervolg en vooral de daarbij aangehaalde verzen.

Ik stip alleen nog aan de annotaties op § 116, 134 en 144 die mislukt zijn, doch dit wordt gelukkig vergoed door hetgeen over § 145 gezegd wordt, en spoed mij tot het tweede hoofdstuk. De uitgebreidheid, die dit verslag reeds gekregen heeft, noopt mij kort te zijn en met twee opmerkingen van den Schrijver afscheid te nemen. Allereerst zijn twijfel op pag. 107 aangaande hetgeen LYCURGUS § 102 berigt dat alleen de gedichten van HOMERUS op de *Panathenaeën* mogten gezongen worden. Ik heb er niets tegen, maar wil toch doen opmerken of niet juist in dit punt de Redenaar veel geloof verdient, die deze bepaling regt goed kennen moest. Hij had toch eene wet doen aannemen, die ik met de woorden zelve van *Ps. Plut. de Vit. X Oratt.* zal aanhalen: *ὡς χαλκᾶς εἰκόνας ἀναθεῖναι τῶν ποιητῶν, Αἰσχύλου, Σοφοκλέους, Εὐριπίδου, καὶ τὰς τραγωδίας αὐτῶν ἐν κοινῷ γραψαμένους Φυλάττειν, καὶ τὸν τῆς πόλεως γραμματεῖα παραναγινώσκειν τοῖς ὑποκρινομένοις· οὐκ ἐξεῖναι γὰρ αὐτὰς ὑποκρίνεσθαι.*

Van meer gewigt is de opmerking, die ik wensch te maken op pag. 101 vlgg. over de wetten, volksbesluiten, brieven, journalen, verzen enz., die meestal in de handschriften der redenaars ontbreken. Ik geloof dat de Schrijver zich met een resultaat vleit dat nog niet zoo vast staat. Wij hebben alleen te onderzoeken hoe het met de verzen ging, welke de redenaars van tijd tot tijd aanhalen. Al de andere genoemde stukken werden ongetwijfeld door den *grammateus* voorgelezen en niet opgenomen in het handschrift, dat voor de bekendmaking bestemd was. Dit is nu zeer natuurlijk met de wetten, die ieder een kon naslaan of kende of met de getuigenverhooren, waarvan de inhoud uit den zamenhang bleek; maar het is vreemd, dat ook zulke stukken gemist worden, waarvan de lezers den inhoud konden gissen noch te weten komen, b. v. bij DEMOSTHENES de *ὑπομνήματα τῶν Μειδίου ἀδικημάτων*. Men weet overigens dat deze stukken in den regel ontbreken, zeer dikwijls geheel of gedeeltelijk onecht zijn, somwijlen uit de woorden van den redenaar zelve zijn opgemaakt, in welk geval zij volmaakt onschadelijk zijn, en dat zij bijna altijd veel meer be-

dorven zijn dan de redevoering, waarin zij geplaatst zijn.

Maar hoe was het nu met de verzen, welke de redenaars aanhaalden? Kwamen zij oorspronkelijk in het Handschrift voor of niet? Het antwoord is dunkt mij afhankelijk van deze vraag: lazen de redenaars die verzen zelven voor of geschiedde dit ook door den *grammateus*? Van *voorlezen* door den redenaar kan geene sprake zijn, daar hij ongetwijfeld uit het hoofd sprak; dat hij ze kan geciteerd hebben is *a priori* waarschijnlijk en kan bewezen worden. In de redevoering tegen TIMARCHUS haalt AESCHINES een paar maal één en tweeregelige verzen aan; het is vrij ongertijmd te denken dat hij midden in het vuur zijner rede telkens den *grammateus* zal bevolen hebben ze voor te lezen. Wanneer hij verder § 144 zes regels uit HOMERUS citeert, zegt hij uitdrukkelijk: *ἔσι δὲ τὰ ἔπη ἃ ἔγωγ νυνὶ μέλλω λέγειν*. Hij is echter zoo weinig consequent dat hij ééne bladzijde verder zegt: *Λέγε πρώτον τὰ περὶ τῆς Ἑκτοροῦ τιμωρίας*. Een klaar bewijs, dat de redenaars hierbij geen vasten regel volgden.

Doch hoe dit zij, wij moeten onderzoeken, wat van dien aard opgenomen werd in het HS. hetwelk ter verspreiding bestemd was. Dat al de stukken, die door den *grammateus* voorgelezen waren, bij wijze van bijlagen zouden gevoegd zijn *achter* de redevoering zelve is eene willekeurige hypothese van E. Integendeel is het zeker dat de wetten, volksbesluiten enz., die overal ontbraken, zooveel doenlijk door de *Grammatici* tusschen den tekst zijn gevoegd, waaruit zij intusschen later weder grootendeels verdwenen zijn, zoo men althans met eenige waarschijnlijkheid mag aannemen, dat zij hun werk niet tot enkele oraties, als daar zijn die van DEMOSTHENES *over de Kroon* en *tegen Macartatus*, zullen bepaald hebben. Voor dit verdwijnen uit de HSS. spreekt ook de omstandigheid, dat niet al de stukken van dien aard, die wij thans nog bezitten, in *alle* HSS. voorkomen; en, wat merkwaardig is, de HSS, waarin zij ontbreken, zijn niet altijd de slechtste.

Aan te nemen dat de verzen alléén bij wijze van bijlage zouden zijn medegedeeld, dit toch is het eenige dat van de bewering van E. zou overblijven, mist alle waarschijnlijkheid. Daarentegen bewijst hij uit Aescn. *Ctes.* § 112 overtuigend, dat dergelijke verzen, in dit geval een orakel, ook verkeerd worden

aangehaald; terwijl deze zelfde omstandigheid bij Lyc. *Leocr.* § 132 meer dan waarschijnlijk is. Wij mogen hieruit evenwel niet besluiten, dat dergelijke verzen in 's redenaars handschrift altijd zouden ontbroken hebben. Onderstel eens dat LYCURGUS de verzen die hij § 92 zijner redevoering citeert, niet opgeschreven had of, wat op hetzelfde neêrkomt, maar alleen veel onwaarschijnlijker is, op den kant niet had aangeduid, aan welken dichter en aan welk zijner werken hij zijn citaat ontleend had, dan zou het bij de onvolledige aanduiding in den tekst: τῶν ἀρχαίων τινὲς ποιητῶν, den *Grammatici* toch wel onmogelijk zijn geweest uit de ontzettende massa verzen, die te *Alexandrie* te hunner beschikking stonden, de regte op te visschen. Nu kan er geen twijfel zijn of LYCURGUS heeft juist dezelfde verzen geciteerd, die wij thans bij hem lezen; hij haalde er welligt meerdere aan, maar men ziet duidelijk, de emendatie, die ik op § 61 heb voorgesteld, komt het nog bevestigen, deze verzen behoorden er althans ook toe. Evenzoo komen bij *AESCH. Tim.* verzen aangehaald voor, die zonder nadere aanwijzing van den schrijver niet ligt hadden teruggevonden kunnen worden, zie b. v. § 128 en 151. Vergelijkt men nu daarmede hetgeen ik reeds als eene opmerking van VAN DEN ES opgaf, dat de beide regels Lyc. *Leocr.* § 132 verkeerd aangehaald zijn, dan volgt dat er in het algemeen wel eenige waarschijnlijkheid bestaat dezelfde verzen terug te vinden, die de redenaar had aangehaald; maar dat het ook evenzeer mogelijk is, dat hij zelf niet nauwkeurig is geweest in het opgeven zijner bronnen; hierdoor en door de erkende slordigheid ook der oudste afschrijvers zijn dan de oorspronkelijke verzen verloren gegaan, terwijl hunne plaats door de *Grammatici* is aangevuld, hetzij door oude en echte verzen, maar die de Redenaar niet had aangehaald, hetgeen E. bij § 103 onderstelt, hetzij door ongeschikte prullen van later tijd, die in den zamenhang ongeveer pasten, gelijk in § 132.

Eenvoudig eene phrase op pag. 108 der dissertatie gaf mij aanleiding dit punt met uitvoerigheid te behandelen. Mijn vriend KIEHL hield, *Mnem.* II. 271, de verzen van TYRTAEUS, welke bij LYCURGUS worden aangehaald, zonder aarzelen voor dezelfde, die de redenaar den ongelukkigen LEOCRATES naar het hoofd had geworpen; VAN DEN ES denkt dat zij later zijn ingevoegd, toen

de echte verzen van TYRTAEUS verdwenen waren. Ik geloof niet, dat de zaak met zekerheid kan worden uitgemaakt. Ik vind het gevoelen van mijnen medearbeider iets waarschijnlijker dan dat van E. en kan mij zeer goed verbeelden, dat LYCURGUS en zijne tijdgenooten het lapwerk, dat wij onder den naam van TYRTAEUS bezitten, voor echt gehouden hebben.

Ik neem hiermede afscheid van den schrijver der *Annotatio-nes*. Eene dissertatie laat uit den aard der zaak altijd veel gelegenheid tot *δεύτεραι Φροντίδες*; moge de gelegenheid en de lust tot verdere studie van LYCURGUS den Schrijver in zijnen nieuwen werkkring niet ontbreken; het zal mij altijd aangenaam zijn hem op dit of op een verwant gebied met de vruchten van zijnen arbeid te ontmoeten.

Haarlem, 15 Augustus 1854.

S. A. NABER.

B L A D V U L L I N G.

In de eerste Olynthische Redevoering wil DEMOSTHENES onder anderen betoogen, dat *Olynthus* alleen kan gered worden, zoo de *Atheners* eene dubbele legermagt uitzenden, de eene tot ontzet van de bedreigde stad, de andere om middelerwijl de kusten van *Macedonie* te verontrusten. Want, zegt hij § 17, *εἰ δὲ θατέρου τούτων ὀλιγωρήσετε, δυνῶ μὴ μάταιος ὑμῖν ἡ στρατεία γένηται. εἴτε γὰρ ὑμῶν τὴν ἐκείνου κακῶς ποιοῦντων ὑπομείνας τοῦτ' Ὀλυνθον παραστήσεται, ῥαδίως ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἐλθὼν ἀμυνεῖται.* Er kan, dunkt mij, wel geen twijfel zijn of er stond *ΟΙΚΕΙΑΝΓΕΙΑΝΘΛΩΝ*, d. i. *ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἐπανελθῶν*. Hetzelfde werkwoord moet ook hersteld worden bij THUCYDIDES, I. 24, alwaar van de uit *Epidamnus* verdreven aanzienlijken gezegd wordt: *οἱ δὲ ἀπελθόντες μετὰ τῶν βαρβάρων ἐλῆζοντο τοὺς ἐν τῇ πόλει κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. lees ἐπανελθόντες.* Men wachte zich hier *κατελθόντες* te lezen, hetwelk van bannelingen gezegd wordt, die in hunne vaderstad weder worden opgenomen; *ἐπανιέναι* daarentegen is in het algemeen *terugkeeren*. Het onderscheid is zeer duidelijk bij AND. *de Myst.* § 80 en 81.

H., 12 Aug. 1854.

S. A. N.

PROEVE VAN HERSTEL
DER VERLORENE BOEKEN VAN
LIVIUS.

Zoolang nog geen compleet exemplaar der *Historiae Romanae* van Livius is ontdekt (en hoe gering is onze hoop op zulk eene vondst?) moeten wij ons behelpen met de schrale berigten, welke de gelukkige schrijvers uit latere eeuwen, die zijn werk althans vollediger dan wij bezaten, aan de voor ons verlorene boeken ontleenden. Deze meestal onzamenhangende en verspreide berigten boezemen echter nog zooveel belang in, dat zij het gemis hunner bron dubbel doen gevoelen, en de zucht levendig maken om zoo veel mogelijk te herstellen, wat grootendeels, naar alle waarschijnlijkheid onherstelbaar, is verloren gegaan. Bekend is de veel omvattende arbeid van JON. FREINSHEMIUS, die in zijne supplementen op de geredde boeken van Livius naar aanleiding van alle classieke schrijvers, welke hem ten dienste stonden, met veel talent en verdienste getracht heeft de verlorene boeken op Liviaansche wijze terug te geven. Een bezwaar echter tegen de methode, welke FREINSHEMIUS volgde, vind ik daarin gelegen, dat hij, natuurlijk met het doel om zijne supplementen zoo volledig mogelijk te maken, *alle* classieke schrijvers gebruikte. Op deze wijze toch loopt men ligt gevaar van aan Livius iets op te dringen, dat hij nimmer geschreven noch gekend heeft, en bij uiteenlopende berigten is het dikwerf onmogelijk om juist datgene uit te kiezen, wat Livius gekozen heeft, vooronderstellende, dat het feit hem bekend is geweest. Wanneer men derhalve de verlorene boeken zooveel mogelijk in het leven wil terug roepen, dan behoeft men niet zelf een volledig verhaal van alle ons bekende feiten, die op den weg van Livius lagen, en in zijnen geest te schrijven,

maar door miuder naar volledigheid dan naar zekerheid te streven trachte men slechts zoo naauwgezet, als de gegevens dit toelaten, de woorden en gedachten van Livius terug te geven.

Ik behoef niet te betoogen, van hoe groot belang eene vereniging aller overblijfselen der verlorene boeken is, ten einde zoo veel mogelijk na te gaan, welke hun inhoud was. Ik heb daartoe eene, voor zoo ver ik weet, nog ongebruikte methode gevolgd en reeds op het 12de, 15de en 14de boek toegepast, welke mij aanvankelijk zeer gewenschte resultaten heeft opgeleverd. Het is, mij namelijk gebleken, dat niet alleen de *epitomator* van LIVIUS, maar ook FLORUS, EUTROPIUS, OROSIUS, hoogst waarschijnlijk ook VALERIUS MAXIMUS, waar zij gebeurtenissen uit de tijdvakken der verlorene boeken van LIVIUS behandelen, niemand anders dan dezen schrijver als bron gebruikt hebben. Het bewijs van deze stelling zoude mij te ver afleiden; ook vertrouw ik, dat velen, misschien wel allen, met mij tot hetzelfde resultaat zijn gekomen. Of van nog meer schrijvers, dan de opgenoemde, omtrent hunne bron hetzelfde mag gezegd worden is mij nog niet gebleken.

Wanneer men nu de teksten dezer verschillende schrijvers boven elkaar plaatst, zoodanig dat de overeenstemmende woorden en gedachten onder elkaar komen te staan, of naast elkander, wanneer slechts één eenig berigt voor ons bewaard heeft, dan zal men niet alleen alle berigten bij een verzameld verkrijgen, voor welke men met zekerheid kan instaan, dat Livius ze gekend heeft, maar ook zijne gedachten, ja zelfs nu en dan zijne woorden terugvinden.

Eene proeve dezer bewerking laat ik hier volgen.

LIBER XII.

Orosius).	Dolabella et Domitio cos. Lucani Bruttii Samnites quoque cum
EUTROPIUS).	ITERUM SAMNITIBUS
Etruscis et Senonibus Gallis	facta societate, cum redivivum
TUSCISQUE	GALLORUM COPIAE SE IUNXERUNT
contra Romanos bellum molirentur, Romani ad exorandos Gallos misere	
CONTRA ROMANOS	
Livii Epitome).	Quum Romanorum

legatos: quos cum Galli interfecissent, Caecilias
legati a Gallis Senonibus interfecti essent, L. Caecilius
 praetor ob ulciscendam legatorum necem, et comprimendum tumultum hostium
praetor cum legionibus ab iis caesus est.

cum exercitu missus ab Etruscis Gallisque oppressus interiit.

Septem praeterea tribuni militum in ea pugna occisi, multi nobiles trucidati, tredecim millia etiam militum Romanorum illo bello prostrata sunt. Ita autem quotiescumque Galli exarserunt, totis opibus suis Roma detrita est.

Florus). Omnes reliquias
 eorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella delevit:
 SED CUM ROMAM TENDERENT A CN. CORNELIO DOLABELLA COS. DELETAE SUNT
 ne quis exstaret in ea gente, quae incensam a se Romani urbem
 gloriaretur. — Imminet portui ad prospectum maris positum maius
 Tarentini prospectam spectaculo

Quum a Tarentinis

theatrum. Ludos forte celebrabant, cum adremigantem litori
 theatri

Romanam classem inde vident.

Romanam classem forte praetereuntem hostiliter invaserunt, quinque tan-
Romana classis

tum navibus vix per fugam elapsis: caetera retracta in portum classis, et pro-
 fligata est, praefecti navium trucidati, omnes bello utiles caesi, reliqui pretio
direpta esset. duumviro, qui praeerat classi, occiso,

venditi sunt. Continuo missi Tarentum a Romanis legati, ut de illatis
missi ad eos a senatu legati, ut de iis

Sine mora aderat legatio

quererentur iniuriis, pulsatique ab iisdem, auctas insuper iniurias retulerunt
quererentur iniuriis pulsati sunt.

querelam ferens. Hanc quoque foede per obscoenam turpemque
Valerius Maximus). Cum gravissimas ibi iniurias accepissent, unus etiam

TARENTINIS, QUIA LEGATIS ROMANORUM INIURIAM PERCISSENT,
 dictu contumeliam violant.

urina respersus esset,

legati a senatu Tarentum ad res repetendas missi in theatrum, (ut est con-
suetudo Graeciae) introducti. legationem, quibus acceperunt verba, peregerunt.

De his, quae passi erant, questi non sunt, ne quid ultra ac mandatum esset,
loquerentur, insitusque pectoribus eorum antiqui moris respectus dolore, qui
ex contumelia gravissimus nascitur et sentitur, convelli non potuit.

His causis bellum ingens exortum est.

Ob id bellum iis indictum est.

Ex hinc bellum.

BELLUM INDICTUM EST.

Romanos, qui quantique hostes circumstreperent, permetientes, ultima adiegit
Sed apparatus horribilis

necessitas proletarios quoque in arma cogere, hoc est eos qui in urbe semper
sufficiendae prolis causa vacabant, militiae adscribere; quippe cum frustra de
prole cura sit, nisi rebus praesentibus consulatur.

Itaque irrui in universas Tarentinorum fines cum Aemilio consule exercitus
Romanus, igni ferroque vastat omnia, plurima expugnat oppida, iniuriam in-
solenter acceptam crudeliter vindicat.

*Samnites defecerunt. Adversus eos et Lucanos et Brutios et
Etruscos aliquot proeliis a compluribus ducibus bene pugnatum est.*

Continuo Tarentinos, plurimis finitimorum praesidiis fultos, maxime
cum tot simul populi pro Tarentinis consurgerent, omnibusque
Tarentinis

Pyrrhus auxit,
vehementior Pyrrhus,

Pyrrhus, Epirotarum rex, ut auxilium ferret,

ILLI PYRRHUM, EPIRI REGEM AUXILIUM CONTRA RO-

MANOS POSCERUNT, QUI EX GENERE ACHILLIS ORIGINEM TRAHEBAT.

que, summam belli nomenque traduxit, nam Tarentum utpote

ex Lacedaemoniis conditam cognatamque Graeciae civitatem

qui ex Lacedaemoniis conditoribus semigraecam civitatem

vindicaturus

totas vires Epiri, Thessaliae et Macedoniae,

vindicaturus, cum totius viribus Epiri, Thessaliae, Macedoniae,

elephantos etiam usque in id tempus invisos Romanis, numero XX in Italiam

elephantisque in id tempus incognitis

in Italiam venit.

IS MOX AD ITALIAM VENIT.

vexit: terra, mari, viris, equis, armis, bellis ad postremum viribus suis

terra viris, equis, armis, addito insuper ferarum terrore....

dolisque terribilis: nisi quod Delphici illius vanissimi spiritus, et mendacis-
simi nebulonis, quem magnum ipsi vatem ferunt, responso circumventus am-
biguo, exitum fecit eius, qui non consulisset.

*Quum in praesidium Rheginorum legio Campana cum prae-
fecto Decio Iubellio missa esset, occisis Rheginis, Rhegium oc-
cupavit.*

LIBER XIII.

EUTROPIUS). MISSUS EST CONTRA EUM CONSUL P. VALERIUS LAEVINUS, QUI CUM EXPLORATORES PYRRHI CEPISSET, IUSSIT EOS PER CASTRA DUCI, OSTENDI OMNEM EXERCITUM, TUMQUE DIMITTI, UT RENUNTIARENT PYRRHO, QUAE CUNQUE A ROMANIS AGERENTUR.

Orosius). Itaque apud Heracleam, Campaniae urbem, fluviumque Sirim, Florus). Apud Heracleam et Campaniae fluvium Lirim prima inter Pyrrhum regem et Laevinum consulem pugna commissa est. prima Laevino consule pugna

Livii Epitome). Valerius Laevinus consul

PUGNA MOX COMMISSA.

Consumtus est gravissimo certamine dies, utrumque omnibus mori intentis, quae tam atrox fuit,

parum prospere adversus Pyrrhum pugnavit,

fugere nesciis.

ut Frentanae turmae praefectus

Obsidius, invectus in regem, turbaverit, coegeritque, proiectis insignibus, proelio excedere. Actum erat, nisi elephantis

CUM IAM PYRRHUS FUGERET ELEPHANTORUM AUXILIO VICIT, *elephantorum*

conversi in spectaculum belli procurrissent: quorum cum magis Elephantos autem introductos inter concurrentia agmina mole *maxime*

nitidine, tum deformitate, et novo odore simul ac stridore conribiles, forma truces, odore graves, ut videre Romani

QUOS ROMANI

sternati equi, cum incognitas sibi belluas amplius quam erant, vitantibus equis, novo genere pugnandi circumventi et terri

EXPAVERUNT INCOGNITOS,

inusitata facie

territis militibus.

suspicaretur, fugam stragemque late dederunt.

diffugerunt.

Sed postquam

Minucius quartae legionis primus hastatus, protentam in se manum C. Minucius quartae legionis hastatus unius proboscide abbelluae gladio desecuit, et conturbatam dolore vulneris averti bello atque scissa mori posse belluas ostenderat.

in suos saevire compulsi, eiusque immoderato discursu perturbari ac permisceri

coepere, finis pugnae etiam beneficio noctis impositus est. Victos fuisse
SED. FINEM PROELIO **NOX DEDIT. LAEVINUS TAMEN PER**
 Romanos turpis fuga prodidit, quorum tunc occidisse referuntur **peditem**
NOCTEM **FUGIT.** **PYRRHUS ROMANOS**
 14,880, capti 1808, equites autem caesi 242, capti 802, signa amissa 22.
CEPIT 1800, EOSQUE SUMMO HONORE TRACTAVIT,
captivos indulgenter habuit.

Nam quantus e diverso numerus sociorum Pyrrhi fuerit extinctus, memo-
 riae traditum non est: maxime quia scriptorum veterum mos est, ex ea parte,
 quae vicerit, occisorum non commemorare numerum, ne victoriae gloriam mac-
 culent damna victoris: nisi forte cum adeo pauci cadunt, ut admirationem
 terroremque virtutis augeat paucitas perditorum, sicut in prima Persici bello
 congressione apud Alexandrum Magnam fuit: cui inter 40,000 fere hostium
 interfecta, novem tantummodo in exercitu eius pedites defuisse referuntur.

*Post id proelium cum corpora Romanorum, qui in acie cecide-
 runt, Pyrrhus inspiceret, omnia versa in hostem invenit.*
 interemtis cremavit. Omnium vulnera in pectore, quidam
OCCISOS SEPELIVIT. QUOS CUM VULNERE ADVERSO

hostibus suis immortalui, omnium in manibus enses, et relictae
 in vultibus minae, et in ipsa morte ira vivebat. Quod adeo
 Pyrrhus miratus est, ut di-

ET VULTU TRUCI ETIAM MORTUOS IACERE VIDISSET
TULISSE AD COELUM MANUS DICITUR **CUM HAC**
VOCE: SE TOTIUS ORBIS DOMINUM ESSE POTUISSE, SI TALES SIBI MILITES
ceret: O quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi
CONTIGISSENT.

Romanis militibus, aut me rege Romanis.

Sed Pyrrhus atrocitatem cladis, quam hoc bello exceperat, diis suis homi-
 nibusque testatus est, adfingens titulum in templo Tarentini Iovis, in quo haec
 scripsit:

Qui ante hac
 invicti fuvere viri, pater optime Olympi,
 hos ego in pugna vici, victusque sum ab isdem.

Et cum a sociis increparetur, cur se victum diceret, qui vicisset, respon-
 disse fertur: nae ego, si iterum eodem modo vicero, sine ullo milite Epirum
 revertar.

Interea Romanus exercitus, postquam victus clam fugit e castris, miserabi-
 lem belli cladem gravioribus monstris auctam accumulataque persensit. Nam
 pabulatores forte congressos veluti hostilis quaedam oborta tempestas, cum
 horribili fragore coeli correptos, diris fulminibus excussit: quippe 84 eorum
 idem turbo prostravit, 22 semineces relictis, iumenta exanimata et capta (?)

quam plurima, ut merito contigisse non signum vastationis futurae sed vastatio ipsa referatur.

POSTEA PYRRHUS IUNCTIS SIBI SAMNITIBUS, LUCANIS, BRUTTHISQUE,
prope captam Urbem
ad urbem

ROMAM PERREXIT, OMNIA FERRO IGNIQUE VASTAVIT. CAMPANIAM DEPO-
Fregellas, Lirim, Campaniam po-

Romam processit

PULATUS EST: ATQUE AD PRAENESTE VENIT, MILLIARIO AB URBE 18.
pulatus a Praenestina arce prospexit, et a 20
pulabundus.

MOX TERRORIS EXERCITUS, QUI CUM CONSULE SEQUEBATUR, IN CAMPA-
lapide oculos cet.

NIAM SE RECEPIT.

Quae autem eorum, qui superfuerunt, in reparando exercitu
festinatio? Pyrrhus, video me, inquit, plane Herculis sidere
procreatum, cui quasi ab angue Lernaeo, tot caesa hostium ca-
pita de sanguine suo renascuntur. Captivos

LEGATI AD PYRRHUM DE REDIMENDIS CAPTIVIS MISSI

C. Fabricius ad eum, ut de redimendis captivis age-

VALERIUS MAXIMUS). *Legatis Romanorum ad redimendos captivos*
ret, missus a Senatu, — Captivi

castra sua potentibus, quo tutius venirent, Lyconem

Molossum obviam misit: quoque honoratius exciperentur, spes cum ornato
AB EO HONORIFICE SUSCEPTI SUNT. CAPTIVOS

equitatu extra portam occurrit.

SINE PRETIO ROMAM MISIT. UNUM EX LEGATIS ROMANORUM FABRICIUM
sine pretio remissi sunt.

sine pretio restituit.

Fabricius oblatam sibi a rege

SIC ADMIRATUS EST, UT, CUM EUM PAUPEREM ESSE COGNOVISSET, QUARTA
partem imperii

PORTE REGNI PROMISSA, SOLLICITARE VOLUERIT, UT AD SE TRANSIRET,
— a rege tentatus est ut patriam desereret

CONTEMPTUSQUE A FABRICIO EST.

frustra.

repudiavit.

(Fabricius) legatus ad Pyrrhum profectus, cum apud eum Cineam Thessalum
narrantem audisset, quendam Atheniensem clarum sapientia suadere, ne quid

aliud homines quam subaptatis causa facere vellent: pro monstro eam vocem accepit, continuoque Pyrrho et Samnitibus istam sapientiam deprecatus est.

**QUARE CUM PYRRHUS INGENTI ROMANORUM ADMIRATIONE TENERETUR
A Pyrrho**

**LEGATUM MISIT, QUI PACEM AEQUIS CONDITIONIBUS PETERET, PRAECI-
legatus missus ad senatum**

Legatis missis, ut facto foedere in amicitiam reciperetur, omni modo annisus est(Pyrrhus).

**PUUM VIRUM, CINEAM NOMINE: ITA UT PYRRHUS PARTEM ITALIAE, QUAM
Cineas petiit, ut componendae pacis causa rex in
IAM ARMIS OCCUPAVERAT, OBTINERET.**

*urbem reciperetur, de qua re quum ad frequentiore Senatum re-
ferri placuisset, Ap. Claudius, qui propter valetudinem oculorum*

Appio Caeco

*iamdiu consiliis publicis se abstinuerat, venit in curiam, et sententia
petorante*

sua tenuit, ut id Pyrrho negaretur' (cf. VAL. MAX. VIII. 13. 3)

**PAX DISPLICUIT, REMANDATUMQUE PYRRHO A SENATU EST, EUM CUM RO-
MANIS, NISI EX ITALIA RECESSISSET, PACEM HABERE NON POSSE. TUM ROMANI
Veterum cum et magni pretii, et varii generis & legatis (Pyrrhi), tam viro-
legati**

*rum quam feminarum apta usui munera circa domos ferrentur, nulla cuiquam
cum muneribus*

*dono idnea patuit. Cum magnam captivorum civium suorum numerum a
ab urbe pulsi*

CAPTIVOS OMNES,

QUOS

Pyrrho rege ultro missum recepissent, decreverunt ut ea eis, qui equo me-

PYRRHUS REDDIDERAT,

IUSSEBUNT INFAMES HABERI

*ruerant, in funditorum auxilia transcriberentur: neve quis eorum intra castra
tenderet, neve locum extra assignatum vallo aut fossa cingeret, neve tentorium
ea pellibus haberet.*

QUOD ARMATI CAPI POTUISSENT:

NEC ANTE EOS

AD VETEREM STATUM

REVERTI

eis autem ad pristinum militiae ordinem recursum proposuerunt

QUAM SI BINORUM HOSTIUM OCCISORUM SPOLIA RETULISSENT.

si bina ex hostibus

spolia tulissent

**ITA LEGATUS PYRRHI REVERSUS EST. A QUO CUM QUARERET PYRRHUS,
interroganti regi suo**

QUALEM ROMAN COMPERISSET, CINEAS DIXIT, REGUM SE PATRIAM VI-

quid de hostium sede sentirent, Urbem templum sibi visam, se-
dise; scilicet tales illic fore omnes, qualis unus Pyrrhus apud
natum regum concessum esse.

EFIRUM ET RELIQUAM GRACIAM PUTARETUR.

*Cn. Domitius censor primus ex plebe lustrum condidit. Censa
sunt civium capita 278,222.*

MISSI SUNT CONTRA PYRRHUM DUCES P. SULPICIUS ET DECIVS MUS
Curio Fabricioque

CONSULES.

consulibus

Secunda, inter Pyrrhum et Romanos consules pugna in Apuliae finibus facta, ubi
Iterum adversus Pyrrhum. pugnatum est.

in Apulia apud Asculum

clades belli ad utroque sed maxime ad Pyrrhum, victoria ad Romanos. con-
dubio eventu

melius dimicatum est.

cessit. Nam cum diu obnixè cunctis in mutuam caedem ruentibus, anceps
Nec ante cladi finis fuit, quam nox

CERTAMINE

belli penderet eventus, Pyrrhus, transfixo brachio
dirimeret, postremusque fugientium ipse rex a satellitibus humero
COMMISSO PYRRHUS VULNERATUS EST,

saucius, prior cessit e proelio. Sed et Fabricius legatus tunc vulneratus est.
saucius in armis suis referretur.

Elephanti prima pugna vulnerari, atque in fugam cogi posse
Iam belluarum terror exoleverat. Minucius belluas mori posse
deprehensi, deinde subiectis inter posteriora ac mollia ighibus exigitati,
ostenderat. In ipsas pila congesta sunt,

ardentes insuper machinas furorè trepido circumferentes, euntis suis fuere.
et in turres vibratae faces, tota hostium agmina ardentibus ruitis
Caesa sunt in ea pugna: 5000 Romanorum: de exercitu vero Pyrrhi
opbraete.

ELEPHANTI INTERFECTI, TANTUM 5000 EX ROMANIS CAESA, HOSTIUM
20,000 prostata sunt. Regis signa ablata 58, Romanorum 11 amissa sunt.
20,000. PYRRHUS TARENTUM FUGATUS.

(Ho bello, quod adversus Pyrrhum gerebatur), Carthaginienses 130 navium
classem in praesidium Romanis Ostiam ulro cum misissent, senatus placuit
legatos ad duces eorum ire, qui dicerent, populum Romanum bella suscipere
solere, quae suo milite gerere posset, proinde classem Carthaginem reducerent.
Cum Carthaginiensibus quartum foedus renovatum.

INTERIECTO ANNO, CONTRA PYRRHUM FABRICIUS EST MISSUS, QUI PRIUS
 INTER LEGATOS SOLLICITARI NON POTUERAT, QUARTA REGNI PARTE PRO-
 MISSA. TUM, CUM VICINA CASTRA IPSE ET REX HABERENT, MEDICUS

Quum C. Fabricio consuli is, qui ad eum a

Curius

medicum

PYRRHI AD EUM NOCTE VENIT, PROMITTENS VENENO PYRRHUM OCCISU-
Pyrrho transfugerat, polliceretur se venenum regi daturum,

venale regni Pyrrhi caput

RUM, SI SIBI ALIQUID POLLICERETUR, QUEM FABRICIUS VINCTUM REDUCI

cum indicio ad regem

offerentem

remisit

IUSSIT AD DOMINUM, PYRRHOQUE DICI, QUAE CONTRA CAPUT EIUS MEDICUS
remissus est.

SPONDIDISSET. TUNC REX ADMIRATUS EUM DIXISSE FERTUR: ILLE EST
 FABRICIUS, QUI DIFFICILIIUS AB HONESTATE, QUAM SOL A CURSU SUO
 AVERTI POTEST.

*Res praeterea contra Etruscos, Lucanos, Bruttios et Samnites pro-
 spere gestas continet.*

Op deze wijze, geloof ik, is een herstel van Livius binnen
 zekere grenzen mogelijk, dat bij wetenschappelijke onderzoekin-
 gen van nut kan zijn. Zoo toch worden alle overblijfselen, hoe
 schamel ook en onzuiver, bijeengebragt, en de reeds zoo zeer
 gewijzigde tekst in het geheel niet meer door ons toedoen ver-
 anderd.

Buitendien leeren wij op deze wijze de betrekkelijke waarde
 der boven opgenoemde schrijvers gemakkelijik kennen, en in-
 zien, wat ieder volgens zijne opvattingen bij den oorspronkelijken
 tekst voegde.

Misschien zal men mij tegenwerpen, dat ik om mijn doel
 te bereiken op sommige plaatsen vrij willekeurig den tekst der
 gebruikte schrijvers heb omgezet. Deze aanmerking zou stellig
 van veel gewigt zijn, indien ik eene uitgave van een dezer
 schrijvers voorhad, doch eene kleine omzetting der woorden,
 zonder dat de zin in het minst veranderd wordt, is naar ik
 meen zeer geoorloofd, om de overeenstemming tusschen de ver-
 schillende schrijvers nog duidelijker in het oog te laten vallen.

Leyden, Aug. 1854.

J. A. VAN DER CHUIS.

DE HERZIENING VAN DE ROMEINSCH E KIESWET.

Twee fouten, zegt MACAULAY, zijn het verleidelijkst bij het vergelijken van vroegere tijden met de onze. De eene is, het tegenwoordige te veel naar het verledene te beoordeelen. De andere is, zich het verledene al te zeer naar het tegenwoordige voor te stellen. De eerste dwaling is die van staatslieden die vooral het goede waarden dat bestaat, en de bezwaren van verandering vreezen eer zij de voordeelen van verandering begeeren. De andere dwaling ligt aan hen het naast, die bovenal verbetering beoogen van het bestaande dat ondoelmatig is, en eerst de voordeelen, dan de bezwaren van verandering in 't oog krijgen. Gene is 't verderfelijkst voor den staatsman, deze 't gevaarlijkst voor den geschiedschrijver.

De steller dezer regelen hoopt, tusschen beide klippen te zullen doorzeilen; immers terwijl hij een titel koos, welke die richting zou kunnen aanduiden, waarvoor de Engelsche staatsman en geschiedschrijver vooral zijne nederige vakgenooten op het laatste gebied waarschuwt, herinnerde hij zich dien wenk bij het nederschrijven en wilde dien ook zijne lezers in 't geheugen terug roepen. Het is geoorloofd bij MACAULAYS gezegde te voegen, dat eveneens de staatsman dwaalt, die de geschiedenis miskent, en de beoefenaar der historie; wanneer hij het oog sluit voor de wereld rondom hem. Het werkelijk leven toch is ten allen tijde — men moge deze stelling een *axioma* noemen zoo men wil — het eenig wezenlijke, en ware 't ook soms

niet zoo, thans is binnen onze grenzen en daar buiten, in de zinnelijke wereld en in 't rijk der gedachten een allergeewigtigst tijdperk begonnen. Hoe de nakomeling het zal beoordeelen blijft ons grootendeels verborgen, maar voor de kennis van 't verleedene heeft het reeds menig nieuw oogpunt aangewezen. En de kennis van toestanden uit de geschiedenis, van zeden en inrigtingen, van personen en gebeurtenissen wordt verlevendigd en versterkt, ontvangt kleur en karakter, wordt eerst regt waar en frisch wanneer men er in terug vindt, wat in gewijzigden, gesplitsten, ontwikkelden of soms ook in afstervenden en ingekrompen vorm nog heden aanwezig is.

De Romeinsche kieswet; deze moderne naam komt het naast aan 't geen ik bedoel, maar blijft toch nog op verren afstand van wezenlijke juistheid van uitdrukking. Bedoeld wordt de wet, die regelde, wie uit het volk stemgerechtigden zouden zijn, en op welke wijze dat stemregt zou worden uitgeoefend.

Wie uit het volk, d. i. uit de vereenigde patriciers en plebejers. Want de herziene wet; waarvan hier spraak is, werd na de wetgeving van Licinius Stolo ingevoerd, dus in een tijd dat de patriciers niet meer alles waren, wat meer is, toen zij als stand de tijdperken van achteruitgang en onbeduidendheid doorliepen, om in volstagen nutiligheid eindigende, met dien plebejischen adel te versmelten dien zij verachtten zoo als een Montmorency nederzag op Napoleon's hertogen.

Stemgerechtigden, d. i. geragtigd hante stem mit te brengen op de vergadering, wier besluit als dat van het gansche volk beschouwd werd. Niet langer een gedutige strijd tusschen een onbeschaafd grauw en eene adellijke *stiteris*. De eene kan als vergadering bekwaam zijn en het anders kan zich disciplineren; kan als eenhoofdige monster, met duizendvoudige sleep, doordringen waar het geduchte veelhoofdige monster stuit, maar dat alvernogende hoofd kan en zal misleiden, de duizende volgelingen zijn weerloos. Thans zal er in waarheid een *comitatus populi* zijn, een *maximus consiliatus*, eene ware volksvergadering op het Marsveld, niet meer het rijk van *curiata* of *tributa*, van die kabaal der edelen of dat straatruoer aan de beide einden van het *forum*.

De uitoefening van dat stemregt: ze betreft den vorm van

stemming en de onderwerpen van behandeling. Hebben allen even veel regt? en, hoe men dit ook uitmake, wat handeling verwezenlijkt dat regt? De onderwerpen van behandeling? Ze zijn wetgeving, rechtspraak, keuze van regeringspersonen, in vreedetijd en in oorlog, beslissing zelfs tussehen oorlog en vrede, voor zoover de omstandigheden niet reeds gekozen hebben. Wat mate van invloed, welken aard en omvang van magt heeft de wetgever aan de beslissing dier vergadering toegekend? Die vraag hangt af van het tijdstip der wetgeving, dat zelf nog onbekend is. Immers hier is alles onzeker, maar zelfs enkel een klein gedeelte van den klaven te ontwarren heeft nut en ondervindt erkentelijkheid; het dient toch als een eersten stap om verder te gaan, om te ontwikkelen wat voor 't oogenblik nog met deze eerste mooselijkheid doorweven is.

Ik zal dus trachten in deze regelen uit te maken, wanneer te Rome de kieswet herzien is, op welk tijdstip men bepaald heeft, wie voortaan als stemgerechtigden op de *comitia centuriata* zouden verschijnen, om onder te min bekende bepalingen de oude instelling van *SEVIUS TULLIUS* tot het deugdelijk orgaan der verstandige meeningen van het geheele Romeinsche volk te maken.

Immers zulk eene herziening heeft eenmaal plaats gehad: *LIVIUS* zegt het, en *DIONYSIOS* zegt het evenzeer¹⁾: hunne woorden, onbepaald en duister, laten evenwel omtrent dit hoofdpunt gaanen twijfel bestaan. De tegenwoordige inrigting stemt met die van *SEVIUS* niet overeen, zegt gene; eeuwen lang heeft de instelling van den koning bestaan, maar het is anders in onze tijden, leert *DIONYSIOS*. Toch is deze eerste, voorname, alles beslissende stap niet mogelijk geweest, eer verscheidene hinderpalen uit den weg waren geruimd: zelfs die eerste stelling ontmoette tegenwerpingen, sedert lang ontzenuwd maar die men heeft moeten wederleggen.

Ons bestek gebiedt, dat wij alle bijwerk afsnijdende ons geheel tot de hoofdzak bepalen, en dit heeft zijne aangename zijde. Wij verliezen belangwekkende partijen, maar die de pas

¹⁾ Liv. I. 49. D. R. IV. 21.

opgewekte belangstelling terstond in menig opzigt te leur stellen, wij verliezen in omvang maar winnen in zekerheid. Menig interessant beeld ontgaat ons, maar wij behouden juist die, wier meer bepaalde omtrekken den naderenden blik kunnen weerstaan, en de *Fata Morgana* in het verschiep zijn toch niet te bereiken of ze zijn het op dezen weg. Punt voor punt moet alles worden behandeld, onze grond moet voet voor voet veroverd en beveiligd worden, en reeds is een aanmerkelijk terrein gewonnen op het uitgestrekte gebied der Romeinsche oudheden. Ook hier weder, gelijk zoo dikwijls, zal het voldoende zijn, ééne vraag uit te maken, het tijdstip der herziening met zekerheid te bepalen, en dan is terstond eene nieuwe bron van kennis geopend, omdat *Romes* toestand op dat bepaalde oogenblik min of meer bekend zal wezen, en het onderzoek dus terstond aan stellige gegevens kan worden vastgeknoopt. Wij laten dus al het andere varen en vragen enkel naar het wanneer, wij nemen aan dat de kieswet van *Servius* ten tijde van *Augustus* niet meer bestond, en zoeken eene juistere tijdsbepaling dan de schijnaanwijzing van het onmetelijk tijdvak dat met *Tarquinius Superbus* begint, en zich uitstrekt tot aan *Iulius Caesar*.

Een vermoeden, dat meer schijnt dan een louter vooroordeel, verbindt de herziening der kieswet met eene veranderde indeeling der *libertini* in de *tribus*, der vrijgelatene, tot Romeinsche burgers verhevene slaven in de stammen of afdelingen van het volk. Immers *Dionysios* zegt, dat zekere sterke noodzakelijkheid de *Romeinen* dwong de inrigting van *Servius* te veranderen, en al zeide hij het niet, de ondervinding leert dat het stemregt veelal door uitgeslotene klassen met hevigheid wordt begeerd, dat men het zelden uitbreidt dan min of meer gedwongen door haren aandrang, dat men het niet ligt beperkt zonder materieel geruggesteund te zijn. Die krachtige noodzakelijkheid kan niet wel iets anders geweest zijn, dan dat de heerschende magt aan den aandrang van beneden moest toegeven, of door druk dat uiterste voorkwam; die te weinig bevoorregte klasse, wier wensch een eisch werd en een gebod kon worden, is te *Rome* niet denkbaar, indien zij niet grootendeels uit *libertini* bestaan heeft.

Een enkel woord ter opheldering dezer stelling. Zooveel onze

onvoldoende kennis dat toelaat, moet men bepalen, wie het stemregt ten volle genoten, wie 't begeerden, welke de verhouding der wederzijdsche magt was. Daaruit blijkt de waarheid der opgeworpen stelling: die stelling geeft waarde en kracht aan het vermoeden, waarvan wij spraken.

Het stemregt betreft alleen de *comitia centuriata*, de vergadering aller militiepligtige burgers; wij rekenen hare inrigting volgens SERVIVS TULLIVS als bekend, voor zooverre de drie classieke plaatsen van LIVIVS, DIONYSIOS en de reddeloos bedorvene van CICERO betreft². De *comitia curiata* stelde men zich als ontzenuwd voor; die vergadering aller patriciers in en buiten den senaat bezat niet meer dan eene schaduw van vroegere magt. Immers het vroegste tijdstip der herziening is het jaar 304; en reeds sedert 339 gold de bepaling van PUBLIVS PAVLO, dat de *patres* elk besluit der *centuriata* reeds te voren bekrachtigen, eer het nog genomen is.

In de *centuriata*, zoo als koning SERVIVS die had ingesteld, was ieder soldaat stemgerechtigd. Soldaat is ieder, die zekeren vrij lagen *census* bezit en uit dien hoofde tot de krijgsdienst verplicht is. Die *census* omvatte, volgens overgeblevene boeken, zelfs in den keizertijd enkel grondbezit en eigendom aan slaven: circulerend kapitaal en schulden werden niet in rekening gebragt³. Het nominale eigendom van de groote meerderheid der gezeten burgers was ten minste tienmaal zoo groot als het bedrag, waarop het strijdros van den patricier of den rijken plebejer geschat werd; het bezit van zoodanig eigendom verplichtte tot den dienst als zwaargewapende, waaronder aankoop en onderhoud der wapenen begrepen waren; voor den toestand der beschaving in SERVIVS' tijd is het merkwaardig dat zijn leger enkel koperen wapens voerde, terwijl reeds de Homerische helden niet geheel verstoken waren van het gebruik van ijzer.

²) Liv. I. 43. D. H. IV. 21, vgl. ook VII. 59. X. 17. Cic. *de Rep.* II. 22.

³) NISBETH, *R. G.* I. 104% (d. i. tusschen noot 1042 en 1046, maar in den tekst; deze wijze van aanhaling is de eenige welke op alle uitgaven sluit). Tabel bij DURKAY DE LA HALLÉ, *Economie politique des Romains*. Paris 1840. 8°, achter het eerste deel, en behoorende bij p. 165, en daar ULPIANUS, *lex* 2. 3. 4 *de censibus*.

Het nou belangrijk zijn te bepalen welke de eigenlijke waarde van dien *sensus* was, welk het nominaal vermogen geweest is der gezeten Romeinsche burgers, welke de verhouding was tusschen zilver en graau, die zekere maatstaf ter vergelijking van nationale welvaart⁴. Het is evenwel tot nog toe niet gelukt, iets stelligs daaromtrent te weten te komen. Volgens NIRSNER zou het strijdros gelijk geschat zijn met eene massa zilver, waaruit 2700 onser guldens konden gelagen worden: DURBAU DE LA MALLE vindt slechts 800, en noemt dien prijs reeds onbegrijpelijk overdreven. Maar wij bezitten rechtstreeksche getuigenissen, dat slechts ééne os na SERVIUS, trouwens door welwillende beoordeelaars, eene koe bij de boets vervangen kon worden door een honderdste, een schaap door een duizendste zoo veel kopergeld, als hier voor den aankoop van een paard wordt berekend. En uit dezelve rekening zou blijken, dat te Athene, slechts eene halve eeuw vóór SERVIUS TULLIUS, eene koe op niet meer dan 't gehalte van f 2.25 werd begroot, een schaap slechts op dat van f 0.45⁵.

Hoe 't zij, de vier overige op de *centuriata* vertegenwoordigde *classes* of legers van Romeinsche burgers hadden in naam een eigendom van ten minste $7\frac{1}{2}$, 8, $2\frac{1}{2}$ en $1\frac{1}{2}$ maal dat onbekende bedrag waarop ten tijde van SERVIUS TULLIUS de waarde van een strijdros geschat werd. Van de laatsten werd in den oorlog niet meer gevergd, dan dat zij zich zelven onderhielden, en slingers met de benoedigde steenen bij zich had-

⁴) DURBAU N. L. M. I. XI. p. 97. BÖCKE, *Staatshaushaltung der Athener*, I. bl. 67 der eerste uitgaaf; deze cijfers worden op den kant der tweede editie opgegeven.

⁵) Zie voor het eerste NIRSNER, *R. G. I.* 104^{4/7}, 105^{7/8}, DURBAU DE LA MALLE, I. XI. 97. XII. 126; voor het tweede LIV. IV. 80. CIC. *de Rep.* II. 35; voor het laatste BÖCKE, *Staatsk. der Ath.* I. 66 (vgl. in de 2° uitg. bl. 25) DEMETRI. PHALER. bij PLUTARCH. *Solon.* 23. DURBAU DE LA MALLE cijfert zijne som niet uit, en er bestaat groote waarschijnlijkheid dat hij bij 't schrijven de verschillende verhouding tusschen zilver en koper ten tijde van SERVIUS TULLIUS en van AUGUSTUS over 't hoofd heeft gezien, waardoor hij zich een zevenmaal te groot bedrag zou hebben voorgesteld. In dezelfde zinrede schrijft hij het toewijzen van 10000 *asses* voor ieder strijdros, dus de instelling der *comitia centuriata*, aan ROMULUS toe!

den: daarentegen was dan ook hun invloed bij de stemmingen gering.

Het geheele aantal der Romeinsche burgers van iederen leeftijd en kunne is voor het tegenwoordig doel vrij nauwkeurig bekend: In het tijdvak van 294 tot 230 vóór onze tijdrekening doobert de vrije bevolking tusschen 250.000 en 290.000, maar de juiste cijfers zijn niet wel aan te geven. Men vergenoegen zich dus met het middengetal 270.000 en neem met mij aan, dat genoemd tijdvak de beste uitkomsten geeft voor de tegenwoordige vraag; wilde ik dit en diergelijke gezegden hier bewijzen, dan zou dit opstel tot een dik boek aangrosijen⁶.

Eene bevolking van 270.000 zielen geeft omstreeks 62000 weerbare mannen⁷. DIONYSIOS geeft 110.000 op, reeds in het jaar 476, één jaar na de nederlaag der driehonderd FAMII; maar hij houdt zeer ten onregte het cijfer van den *census* waarop hij zich grondt voor dat der weerbare mannen. Er waren toen te Rome 110.000 vrije inwoners, dus weinig meer dan 25000 man die voor den dienst geschikt waren; slechts onder zulke omstandigheden kon de staat de buitengewone hulp der FAMII tegen de *Veientes* behoeven, terwijl reeds 12000 man tegen de *Volsci* en *Aequi* waren uitgezonden en Rome zelf een garnizoen moest hebben. Een staat die honderdduizend man in 't veld kon zenden zou *Aequi* en *Volsci* en *Veientes* en de Romeinen zelf in éénen veldtocht hebben verpletterd.

Wanneer het nu niet te gewaagd is, met DURAN DE LA MALLE⁸ aan te nemen, dat tusschen 356 en 211 het aantal vrijgelatenen omstreeks 50000 beliep, die grootendeels in den voor de krijgsdienst meest geschiktten leeftijd waren, indien men dus het getal van 50000 strijdhare vrijgelatenen aanneemt⁹, dan is men vrij zeker niet te overdrijven, door zich de helft der manschappen welke Rome in 't veld kon zenden als vrijgelate-

⁶) NIEBUHR, R. G. III. 726, 1012. FISCHER, Röm. Zeitt., op de betrokkene jaren.

⁷) CLINTON, P. H. Append. XXII. bl. 386 (386) vgg. D. H. IX. 86.

⁸) DURAN DE LA M. I. VI. bl. 290 en verder.

⁹) Het aantal vrouwen en kinderen onder hen was betrekkelijk uiterst gering en staat volstrekt in geene verhouding tot dat der mannen. Vele vrijgelatenen huwden vrijgeborene vrouwen.

nen voor te stellen. Deze vrijgelatenen waren grootendeels handwerkers, ambachtslieden, geene landbouwers. De heeren gebruikten slechts de minst goede slaven tot den landbouw, en een slaaf in het *ergastulum* had weinig gelegenheid, de gunst zijns meesters en daardoor de vrijheid te verwerven. Maar al hetgeen de hedendaagsche ambachtslieden verrigten was te *Rome* slavenwerk; buitendien namen slaven de plaats onzer dienstboden in, en vervulden nog menige nuttige betrekking die thans veel meer naar waarde geschat wordt, en die reeds toen eenen trap van beschaving eischte, hooger dan dien waarop hunne eigenaars stonden. De geneesheer, de huisonderwijzer, de commies op regeringskantoren en zelfs zijne klerken zouden zich beleedigd achten, indien men hunnen stand met dien van gemeen soldaat op ééne lijn stelde. Maar te *Rome* was de gemeene soldaat burger, stemgerechtigde, grondeigenaar, en de commies was zelden meer dan een vrijgelatene, de klerk, de huisonderwijzer waren slaven, ook de geneesheer was het, zelfs toen de weelde te *Rome* zoozeer overhand nam, dat zieken en gewonden betere zorg verlangden, dan de *matronae* met hare huismiddeltjes konden geven. Zulke slaven hadden menige gelegenheid, zich verdienstelijk en bemind te maken, zij moesten in 't gevoel hunner verstandelijke meerderheid vurig de vrijheid wenschen, terwijl voor den landbouwer het lot van slaaf tegenover dat der ongelukkige kleine grondeigenaars of diep in schulden stekende pachters niet zeer vreeselijk kon schijnen. De beschaafde slaven, wier zedelijke meerderheid niet op kennis van landbouw berustte, die zich, eenmaal vrijgelaten, in eene vrij groote stad als *Rome* op allerlei wijzen eene nering konden verschaffen, *quaestum facere*, moesten gereedelijk aan den wensch hunner heeren voldoen, die ook als *patroni* hen gaarn om zich zagen, voor eigene veiligheid en ter voldoening van hunnen trots, die hun niet vaak bij de vrijlating een stuk land zullen hebben geschonken, daar waar 't streven was groote bezittingen te vormen, maar die geneigd moesten zijn, hen te *Rome*, waar zij hunne tegenwoordigheid wenschten — men vergeve de gemeenzame uitdrukking — in een winkeltje te zetten.

Die vrijgelatenen, geducht door hun aantal en hunne bescha-

ving, toemeloos in 'tgenot der nieuwe vrijheid, en toch gemakkelijker te disciplineren dan de landbouwende vrijgeborenen, *ingenui*, onbekend met gebrek, eerzuchtig door hunne meerdere kennis en hun slavenwedijver om 's meesters gunst, die vrijgelatenen waren bij den *census* veel te laag aangeslagen. Men moge de waarde hunner huisjes hebben in rekening gebracht, zoo zij die bezaten, en huir weinig gemunt geld, maar het circulerend kapitaal der handelaars, het ambacht der handwerkers, de niets ontziende afhankelijkheid van *VINCINIA*'s opeischer, het schitterende talent van *CN. FLAVIUS* werden als nullen beschouwd bij den officiëlen *census*, dien men zonder hulp van dien zelfden *CN. FLAVIUS* en zijns gelijken niet had kunnen opmaken. De *libertini* derhalve, feitelijk aan het hoofd der armere plebejische bevolking staande, golden officieel veel minder en het lijdt geenen twijfel dat zij, te laag aangeslagen, op de volksvergaderingen niet vertegenwoordigd werden overeenkomstig hunne wezenlijke magt, en toch genoeg om hunnen invloed te doen gevoelen. Wat is natuurlijker, dan dat ze dien gebruikten om hun gezag te vermeerderen?

Van de vrijgelatenen derhalve en hunnen aanhang kwam de drang van beneden, welke tot eene verandering der kieswet noopte. Haasten wij ons er bij te voegen, dat de nieuwe kieswet bestemd was dien aandrang te beteugelen, niet er aan toe te geven, en dat onder de *libertini* en de hunnen ook de tarrijke, niet onbekwame of geheel van middelen ontbloote klasse der *libertinorum filii* gerekend moet worden, diegenen die wel zelf vrijgeboren waren, maar wier vader nog slaaf geweest was, wier grootvader bij de wet niet bekend was, en die dus als *avo nullo*, als *libertino patre nati* moesten optreden ¹⁰.

Derhalve hebben wij ons de volksvergadering van *Rome* te denken als bestaande uit een klein getal patriciers, die echter grooten persoonlijken invloed uitoefenen, en uit 60000 of 70000 plebejers, volgens hun nominaal grondeigendom in groote afdeelingen gesplitst; de stemming geschiedt niet hoofdelijk, maar volgens onderdeelen dier afdeelingen, en de kleine helft der plebejers, juist de meest ontwikkelde, bevindt zich door den

¹⁰⁾ LIV. IV. 3. X. 8. Hon. Sat. I. VI. 6. 45. 46. vgl. vs. 2.

zijn, wier gevolgen zich reeds 48 jaren vroeger, in 217, hebben doen gevoelen?

Andere redenen worden aangehaald, om te bewijzen, dat de herziening niet vóór 241 kan geschied zijn. Die redenen, schoon zij dit bewijs niet ten volle geven, schoon de herziening allerwaarschijnlijkst lang vóór 241 heeft plaats gehad, zijn evenwel gewichtig, en hare bestrijding vormt de voornaamste zwaarigheid in dit betoog. Zijn deze redenen eenmaal wederlegd, dan loopt het overig deel der redenering geleidelijk af, dan heeft MOMMSENs onderstelling hare grootste kracht verloren, dan wordt het tijdvak der Samnitische, niet dat der Punische oorlogen als dat der herziening aangewezen, FABIUS en DECIVS, de censoren van 304, als hare ontwerpers.

Deze redenen bestaan in de uitlegging der beide voorname plaatsen, welke het feit zelf der verandering mededeelen, en de lezer zal zich eene kleine uitwijding over een punt van spraakkunst moeten getroosten. De juiste woorden van DIONYSIOS, straks aangehaald, zeggen dat de inrigting van SERVIVS TULLIVS vele *geslachten* bleef bestaan, *ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς κεινῆται χρόνοις καὶ μεταβέβληται εἰς τὸ δημοτικώτερον*¹⁶. Vele geslachten, *γνεαί*, zijn zelfs tusschen SERVIVS en DIONYSIOS niet verlopen, namelijk slechts 17 in den zin der oudheid, die het geslacht, het *menschonleven*, door elkander op 30 jaren schatte. Maar zooveel is duidelijk, dat het woord *veel* met hetzelfde regt omtrent de jaren 304, 241 en 220 kan gebezigd worden, d. i. voor omstreeks 8, 10 en 10½ geslachten.

De beide *perfecta κεινῆται* en *μεταβέβληται* zijn straks door »het is anders'' overgebracht, niet door »het is veranderd.'' Aan die verklaring is vroeger getwijfeld. Ze wordt evenwel ook opgegeven door MOMMSEN¹⁷, den voornaamsten verdediger van het door mij betwiste gevoelen; hij stelt deze verklaring als algemeen aangenomen voor, en wil men eene andere, dan moet men de getuigenis van DIONYSIOS, gelijk NIEBUHR¹⁸ zeer juist heeft opgemerkt, als in strijd met andere stelliger plaatsen ten eenenmale verwerpen.

¹⁶) D. H. IV. 21.

¹⁸) NIEBUHR R. G. III.

¹⁷) MOMMSEN, t. a. p. bl. 106. n. 89.

Er blijft ééne zwaarigheid over, deze namelijk, dat Dionysios van eene verandering in meer democratischen zin spreekt. Zij behoort echter bij de behandeling van den aard en niet bij die van den tijd der herziening.

Meer moeilijkheden verwekt de plaats van Livius, die met ronde woorden zegt: »Nec mirari oportet, hunc ordinem, qui nunc est, post expletas quinque et triginta tribus, duplicato earum numero, centuriis iuniorum seniorumque ad institutam ab Ser. TULLIO sumnam non convenire.” Dus, zegt men bij de eerste lezing, de verandering is jonger dan het brengen van het getal der *tribus* op 35, dus jonger dan het jaar 241, juist zoo als Mommsen wil.

Ontveinzen wij niet, dat deze verklaring der plaats van Livius de waarschijnlijkste is. Maar eene andere uitlegging is mogelijk, en wanneer, gelijk uit de volgende bladzijden zal blijken, eene menigte omstandigheden luide tegen de uitkomst der eerste spreken, dan zal het geoorloofd, ja noodig zijn de tweede aan te nemen.

Het onderzoek hieromtrent heeft vier punten na te gaan, namelijk deze: bedoelt het woord *nunc* den tijd van Livius, of dien tijd gedurende welken het aantal der *tribus* 35 bedroeg; beteekent het woord *est* dat die inrigting »thans” bestond, of »thans” ingevoerd is; moet men het woord *post* streng nemen, in den zin van »eerst sedert” *tribus expletas*, of kan het ook een tijdvak aanduiden, waarvan een klein gedeelte vóór die aanvulling ligt; en eindelijk, beteekent *expletas* alleen aangevuld tot een vast en bepaald getal waarvan de overschrijding niet geoorloofd was, of kan het ook zijn aangevuld tot een getal, dat misschien wel verhoogd kon worden maar om thans onverschillige redenen niet vermeerderd is?

Weinige vraagstukken zijn gunstiger, dan dit, voor den omhaal van allerlei boeken, het vertoon van citatengeleerdheid en over 't algemeen voor hetgeen men met een grieksch woord mikrologie heeft genoemd omdat ons eigen woord haarkloverij al te duidelijk was. Hier evenwel wordt slechts de oplossing der zaak beoogd, en zal getracht worden alleen het hoog noodige op te nemen.

De beide eerste punten zijn van ondergeschikt belang. Livius

is niet zoo overnaauwkeurig, dat men de beslissing hieromtrent niet van de beide andere hoofden kan laten afhangen. Het schijnt geene zwaarigheid te hebben, »nu” te verklaren door »in mijnen tijd”, de andere uitlegging zou zelfs gezocht zijn. Eveneens ligt het meest voor de hand, bij *est* aan de *perfecta* van *Dionysios* te denken en het eenvoudig te vertalen door »bestaat.” Maar de oplossing der beide andere vragen kan zoodanig zijn, dat zij deze meest natuurlijke verklaring niet toelaat. *Post* met een deelwoord kan bij *Livius* niet wel iets anders beteekenen, dan »sedert” de handeling die het deelwoord uitdrukt heeft plaats gehad, *post tribus expletas*, »nadat het aantal der *tribus* vol is.” Het is zelfs de vraag, welke andere beteekenis van dit woord als tijdsbepaling zou kunnen bedoeld zijn. Maar al weder dit woord levert bij hem niet genoegzamen grond op, om dáárop voortredenerende te zeggen, dat niet een klein deel van het bedoelde tijdvak vóór de genoemde gebeurtenis kan vallen. *Post reges exactos* en diergelijke spreekwijzen betreffen eene indrukwekkende politieke gebeurtenis, die in eens plaats had en den geheelen toestand van Rome veranderde, zoodat er niet veel na het verdrijven der koningen in stand is gebleven van hetgeen eerst in den laatsten tijd van het koningschap in werking kwam. Maar het aanvullen van het getal der *tribus* tot 35 geschiedde allengs, bij gedeelten, door zes of meer verschillende regeringsdaden, het had verder geenen invloed dan zijne vrij beperkte onmiddellijke gevolgen, en het brengen der *tribus*, ten laatste, van 35 op 55 was op zich zelf eene gansch niet meer ongewone administrative beschikking. Al pleit dus ook het woord *post*, volgens zijne zuivere beteekenis, meer voor de strenge uitlegging, zelfs dan blijft het te gewaagd, uit dit woord eene historische conclusie te trekken, in welchen zin dan ook: het kan zeer wel door *Livius* min naauwkeurig gebruikt zijn, en dan ligt de fout niet in dit woord, maar in het opgeven van een iets te laat gekozen tijdstip.

Maar dit is alleen het geval, wanneer ik de meest ongunstige verklaring: aannemende de woorden »*post expletas 35 tribus*” van *est* laat afhangen. Alles wordt duidelijk, zoodra men ze door *duplicato* laat regeren, gelijk straks nader blijken zal.

Explere beteekent ongetwijfeld eigenlijk zeker aantal, zekere

waarde of ruimte geheel vervullen, of liever, het oogenblik der geheele vervulling bereiken, om het even van welken aard dat vervullen is. Maar daarom is niet gezegd dat dit aantal niet overtroffen kan worden, of dat het cijfer der bereikte hoogte als een gesloten geheel te beschouwen is. Immers men zegt *tribum explorare*, bij verkiezingen, in den zin van het verwerven eener genoegzame meerderheid, die immers nog grooter had kunnen zijn. CICERO spreekt er van, hebzucht door geld te *explorare*, maar hebzucht neemt met rijkdom toe, en heeft geene van te voren omschrevene maat van begeerte. Eindelijk spreekt PLINIUS van *Aetoliens*, waarvan hij in een zijner bronnen vond, dat zij eenen leeftijd van 200 jaren *explorare*. En, voegt hij er bij, daarmede stemt DAMASTES in, en noemt een van hen die een ouderdom van 300 jaren bereikt had ¹⁹.

Nu was het getal der *tribus* te Rome geen gesloten getal. Even als dat der *centurias* van SERVIUS, was het bepaald geworden door redenen die wij niet genoeg kennen, maar die zeker van administrativen aard waren, niet van die oorzaken afhingen, welke bij de volken der oudheid zooveel staande getallen deden ontstaan, het Etrurische twaalfstal, en de drie der *Doriens*, en de Hebreuwsche zeven. Het is genoeg, de getallen 35 en 195 te noemen, om aanstonds te doen inzien, dat het geene typen zijn, geene altijd wederkeerende getallen, door de gansche historie van Rome heen geweven, zoo als dertig door de geschiedenis van *Latium*, en tien door die van *Athene*.

Men zegt dat het getal der Romeinsche stammen nooit vergroot is, sinds het eenmaal op 35 is gebragt. Het feit zelf is niet eens zeker. Maar het bewijs is er een, dat voor elk ander getal had kunnen worden ingeroepen, en dat niets bewijst, behalve misschien bij staande getallen. En voor een staand getal kan men dat der 35 stammen niet wel houden, wanneer een man als MOMMSEN, wenschende dit gevoelen te bewijzen, geene andere omstandigheid daarvoor weet aan te halen dan dat de laatste stam den naam *Quirina* droeg, misschien van QUIRINUS, terwijl ROMULUS het primitive woord is van *Romilia*, den

¹⁹⁾ LIV. III. 64. XXXVII. 47. CIC. *Rosc. Am.* 52. § 150. PLIN. *H. N.* VII. 49.

naam, niet eens van de oudste *tribus*, maar van de oudste landelijke *tribus*²⁰.

Het is niet meer dan billijk te erkennen, dat de strenge, naauwkeurige verklaring eener plaats in den regel de ware is, dat men gewoonlijk niet redeneren mag op den grond eener onnaauwkeurigheid van uitdrukking bij een goed schrijver. Ook schromen wij niet toe te stemmen, dat in de woorden van Livius, streng verklaard, van de latere orde van zaken gesproken wordt als van iets, dat bestaan heeft *na* het brengen van het aantal stammen op 35, het getal dat sedert dien tijd heeft vastgestaan. Maar het geheele onderzoek leidt tot eene uitkomst, die eene andere verklaring der plaats van Livius eischt. Al ware dat niet zoo, de volgende uitlegging is in den geest van Livius, en lang niet onvereinigbaar met de woorden der bedoelde plaats.

Volgens deze uitlegging zegt Livius: thans bestaat eene andere regeling: het tegenwoordig aantal der *centuriae* (of *tribus*) komt niet overeen met het getal dat Servius Tullius heeft ingesteld. De tegenwoordige *tribus* staan in verband met onze *centuriae*, de *tribus* van Servius waren geheel onafhankelijk van de *centuriae* van Servius. Nu wij 35 *tribus* hebben, is dat getal verdubbeld, het product (of een veelvoud daarvan) is het aantal onzer *centuriae*: »Men moet zich niet verwonderen, dat »de regeling, die nu bestaat, (volgens welke) na het brengen van »het aantal stammen op 35 dat getal (*earum numero*) verdubbeld »is, niet overeenkomt met de *centuriae* der *seniores* en *iuniores* »naar het door Servius Tullius ingestelde aantal.»

Er kan dus een tusschentijd geweest zijn. Het dubbele aantal *tribus* was 70 ten tijde van Livius, onder de nieuwe regeling, en het was, in elk geval, ten tijde van Livius reeds tweehonderd jaren onder diezelfde regeling 70 geweest. Dat het dubbele aantal, al weder onder de nieuwe regeling, eenige jaren 62 en eenige jaren 66 bedragen heeft, daarmede houdt Livius zich niet op. Is het feit waar, dan zou 't niettemin kleingeestig van hem geweest zijn het hier bij te voegen. Uit zijn

²⁰) Mommsen, t. a. p., bl. 108.

stilzwijgen tot de onwaarheid te besluiten ware even kleingeestig, en nog kleingeestiger zou 't wezen hierbij nog langer stil te staan.

Behalve op één punt. De eer van een groot schrijver, sinds eeuwen geacht, mag hier niet gekrenkt worden. En de achting waarop Livius zoo veel regt heeft, moet verhinderen aan te nemen, dat hij de wetshervorming *hier* omschreven heeft, en daarvan zweeg op de plaats waar hij de gelijktijdige geschiedenis behandelde. Zoo redeneert MOMMSEN ²¹, en hoezeer over 't algemeen zijne redenering in hare gevolgen alle kritiek onmogelijk zou maken, kan ze toch hier toegelaten worden. Want ik beweer, en put daaruit eenen grond tegen MOMMSEN zelf, dat Livius, op de behoorlijke plaats, van de wetsherziening gewaagt. Maar de aanwijzing der bedoelde plaats voegt beter op 'een meer gevorderd standpunt dezer discussie.

Keeren wij dus tot het punt terug, van waar wij dezen uitstap hebben gemaakt. Thans staat de vraag dus: Wanneer heeft de herziening der kieswet, de verandering der centurieconstitutie met andere woorden, plaats gehad, in 304, 241, of eindelijk in 220? De autoriteit der ouden is geen beletsel tegen de *tijdstippen* 241 en 220; ook niet tegen 304, wanneer dit laatste, om andere redenen, mogt blijken veel waarschijnlijker te zijn dan de beide anderen.

De toestand van Rome in het jaar 220 is bijna onbekend. Het tiental boeken van Livius, waarin het beschreven was, is verloren geraakt of op last van CALIGULA vernietigd. POLYBIOS behandelt, op deze hoogte van zijn werk, de binnenlandsche staatkunde van Rome geheel niet. Uit PLENIUS, en ZONARAS, en de inhoudsopgave van Livius' twintigste boek, en nog enkele zulke hoekjes moet de geschiedschrijver zijne berigten bijeen sprokkelen. Het is dus niet vreemd, dat alle positive bewijzen voor dit jaar ontbreken, behalve alleen de omstandigheid, dat ook in het genoemde jaar de verdeling der vrijgelatenen over de stammen veranderd is.

Maar ook door uitsluiting van de andere jaren is het niet

---

²¹) t. a. p. bl. 107.

wel mogelijk tot de bepaling van dit jaar te geraken. Kéne uitsluiting is denkbaar: zij rust op de besproken plaats van LIVIUS en zou tegen het jaar 304 kunnen gelden. Wij hebben gezien wat die uitsluiting waard is.

Wanneer de andere jaren ons ontschieten, dan zou het weinig baten, het jaar 220 aan te nemen, hoewel daartegen, geheel afzonderlijk genomen, geene regtstreeksche beletselen aanwezig zijn. Vervallen 304 en 241, is geen van die beiden tot genoegzame zekerheid te brengen, dan keeren wij tot geheele onbekendheid terug, immers de kracht van beide gevoelens rust op de argumenten, die positief en regtstreeks voor elk van beide pleiten.

Hetzelfde is evenwel, schoon in mindere mate, van 241 tegenover 304 waar. Het aannemen van 241 is eene gissing uit velen. Het is geene roekelooze gissing. Zij is met scherpzinnigheid gemaakt, met talent verdedigd. Die haar opwierp, beschikt over eene verbazende kennis van *détail*. Argument op argument is ten voordeele zijner gissing bijeengebragt; allen werden op één punt gerigt. Maar het gevoelen blijft eene gissing. Voor 220 bestaat zekere praesumptie; verder is niets te beslissen. Voor 304 bestaat diezelfde praesumptie; zij wordt ondersteund door eene geheele reeks waarschijnlijkheidsgronden die ik niet kan nalaten overtuigend te noemen, en bestreden door andere argumenten, die opgewogen kunnen worden, maar niet zonder moeite. Voor 241 bestaat geene praesumptie, dan alleen die, welke des noods ontleend kan worden uit eene lang niet geheel zekere verklaring eener enkele plaats, de straks behandelde van LIVIUS, en die praesumptie zelve is reeds in aanmerking genomen onder de gronden tegen 304; daar heeft het argument veel grootere kracht en die grootere kracht is ontoereikend.

MOMMSEN²² erkent gereedelijk, dat de censoren destijds bij magte waren, zoo groote veranderingen in den staat te brengen. Die 't betwijfelen mogt, bedenke slechts, dat naar 't geen volgen zal de verandering formeel geheel binnen de bevoegdheid

---

²²) Bl. 94. 108. Daar haalt hij ook LIVIUS XL. 51 aan, voor het jaar 201.

der censoren viel, ten minste uit niets blijkt het tegendeel. Het komt er dus op aan, na te gaan of de censoren genoeg politieke magt bezaten, om hunne bevoegdheid in zoo ruimen zin te doen gelden. Het zal blijken, dat de censoren van 304, en zij alleen, die magt kunnen gehad hebben.

Laat ons dus de schaduw van 220 laten varen; faalt ons bewijs, men keere vrij daartoe terug. En 241 als tijdstip der herziening is onwaarschijnlijk om de volgende redenen.

Straks is ontwikkeld, waarom de herziening der kieswet naar alle waarschijnlijkheid gepaard ging met eene nieuwe indeeling der vrijgelatenen in de stammen. Deze verandering van indeeling was eene gewigtige zaak. Ze heeft te Rome, voor zover wij weten, driemaal plaats gehad. In de thans bestaande boeken van Livius komt ze tweemaal voor, en bekleedt eene gewigtige plaats in zijn verhaal. Eene derde indeeling der vrijgelatenen was in het verloren twintigste boek beschreven; de steller der inhoudsopgaven rekende dit punt van zooveel gewigt dat hij het in zijne *epitome* opnam, en hij is thans onze eenige zegsman. Maar dat zulk eene veranderde indeeling in 241 zou zijn ingevoerd, zal zelfs een verdediger van dit tijdstip niet ligt in ernst beweren.

Dionysios zegt, dat de verandering der constitutie volgens *centuriae* uit zekere krachtige noodzakelijkheid ontstond. Welke deze in het jaar 241 geweest zou zijn, is moeilijk te gissen.

De ééne der beide censoren van 241 was Marcus Fabius Buteo. Hij behoort tot die klasse van personen der geschiedenis, waartoe Leonidas en Xanthippos gebragt kunnen worden: slechts ééne daad van zijn leven is bekend en die eene heeft zijnen roem gevestigd. Vijf en twintig jaren later, in het noodlottige jaar van *Cannae*, werd hij op min wettige wijs met onbeperkte magt bekleed, om honderd zeven en zeventig van de driehonderd senatorsplaatsen aan te vullen²⁵. Die taak volvoerde hij in weinige uren, op eene wijze, welke de quaestie van vorm en de wezenlijke moeilijkheid even gelukkig oploste, met echt waardige gestrengheid en den sijnsten politieken tact; strict

---

²⁵) Liv. XXIII. 28. 23.

regtvaardig en tot hooge voldoening van het geheele Romeinsche volk. Die gewigtige post was aan hem opgedragen, omdat hij destijds de oudste gewezen *ensor* in leven was. Het zou niet wel onvermeld zijn gelaten, indien *Butro* als *ensor* eene wetsherziening had geleid, van nog gewigtiger maar gelijksoortigen aard als het aanvullen van den senaat: daarin zou eene allerbekijkste bijkomende beweegreden gelegen zijn geweest, om juist aan hem dat groote vertrouwen te schenken.

Al deze gronden berusten op het stilzwijgen der oude schrijvers over bepaalde punten. En er is waarheid in het zeggen der ouderwetsche *dialectici*, dat men zich van zulke argumenten *ex silentio* onthouden moet. Zij maken de redenering onzuiver, er blijft te veel speling voor onvoorziene gevallen. Laat ons zien wat een ander argument uitwerkt.

Het jaar 241 was het laatste van den eersten Punischen oorlog. Die oorlog had plotseling een onverwacht einde. Toen de *Karthagers* den moed opgaven, waren hunne middelen niet meer uitgeput dan die der *Romeinen*: de laatste ramp had de *Karthagers* getroffen, maar *Rome* had welligt nog meer geleden. De zeeheld van de *Aegatische* eilanden moest bijna onder de muren zelf van *Rome* een geregelden veldtog tegen *Falerii* ondernemen. De *Tiber* trad buiten hare oevers, en vernielde het laag gelegen deel der stad; een ontzaggelijke brand verdelgde rondom het *forum* een van de schoonste wijken van *Rome*, en den heiligen tempel van *Vesta*. Niets kan duidelijker zijn, dan dat eene veelomvattende verandering van groot gewigt in de binnenlandsche politiek van *Rome* onder zulke omstandigheden niet voorbereid had kunnen worden, dat ze onder het *auspicium* van zulke *prodigia* nimmer zou zijn tot stand gekomen.

Dus hebben wij ons thans met de argumenten voor het jaar 304 bezig te houden. Voor 241 blijft nog één grond: overeenstemming der resultaten van *Mommsen*, welke dit jaar verdedigt, met uitkomsten van *Böckh* omtrent het muntwezen²⁴. Maar het zal geoorloofd zijn, aan die vraag hare plaats later

---

²⁴) *Mommsen* bl. 108. *Böckh*, *Metrol. Unters.*, vooral bl. 411 vlg.

aan te wijzen, terwijl het onheusch ware, mijne lezers nog langer door allerlei voorwerk van de hoofdzaak af te houden.

Het komt er daarom thans op aan, duidelijk te maken, welke omstandigheden het jaar 304 als dat der groote wetsherziening aanwijzen. Maar ik heb welligt meer aanspraak op den dank mijner lezers, indien ik niet het dorre geraamte van een betoog opsla, maar hun het levende beeld van het *Rome* der Samnitische oorlogen voor oogen stel, en de redenering tot een verhaal herschep.

Tien jaren vóór het sluiten van den vrede was het keerpunt, waarop het heldhaftige volk der *Samniten* in stellige minderheid tegenover de *Romeinen* geraakte²⁵. Niet dat zij daarom den moed zouden hebben opgegeven. Nog tien jaren streden ze onafgebroken: twee bloedige oorlogen, een tijdvak van tachtig jaren, ging de geheele onderwerping vooraf, die eerst na de nederlaag van koning *Pyrrhos* plaats had. Nog leefde, nog bestuurde het volk der *Samniten*, met onovertroffen talent en kracht, *Caius Pontius*, de overwinnaar van *Caudium*; nog twee en twintig jaren was hij de ziel van zijn volk, dat eerst met zijn dood ophield, voor de *Romeinen* geducht te zijn. De *Romeinen*, de doodvijanden en geschiedschrijvers van zijn volk, hebben ons ten minste den naam en de daden van ééne veldheer overgeleverd, waardig om naast hem genoemd te worden, van *Gellius Egnatius*. Den reuzenstrijd bij *Sentinum*, den tweeledigen slag van *Aquilonia* hadden de *Romeinen* nog te winnen eer zij zich meesters der *Samniten* mogten noemen, en eene taktiek, bijna zoo ontwikkeld als bij linieinfanterie vóór de uitvinding der vuurwapenen slechts denkbaar is, moest haar uiterste doen om die resultaten te bereiken. Maar het regstreekse gevaar voor *Rome* was uitzondering geworden. Nog kon het gebeuren, dat *Rome* ongedekt was indien de veldheeren zich te ver waagden, nog kon het indringen van Gallische horden, door bekwame bondgenooten volgens een groot plan geleid, *Rome* voor een oogenblik aan den rand des verderfs brengen, maar dit was geheel buiten den gewonen loop van zaken;

---

²⁵) Niebuhr, *R. G.* III. 40%. 42%.

zijnen tijd mogen wij hem niet noemen: de ultra's die aan FABIVS zijne meerderheid niet vergaven kenden aan PAPIRIVS CURSOR den voorrang toe, zoo als sommigen aan MOREAV BOVEN BONAPARTE, en dat oordeel is in de geschiedenis overgegaan: wij hebben allen grond om het te betwijfelen maar kennen te weinig feiten om het te wederleggen. Maar de naam MAXIVS, welken de dankbare tijdgenoot hem na zijn censorschap gaf, was niet eene blöote pligtpleging zoo als bij enkele andere verdienstelijke mannen²⁸, de geschiedenis heeft dien bevestigd, en zoodra de ware Romeinsche historie meer populair geworden zal zijn, wacht hem een hoogere roem dan CINGINNATVS en CAMILLVS en FABRICIVS, en zijn naneef, den veel te hoog geschaten Talmer. Hij is de ware groote man dezer eeuw, de goede geest van Rome zoo als APPIVS CLAVDIVS Romes kwade geest was, hij was de gerijpte, volledig gevormde man, DECIVS en VOLVMIIVS slechts verhevene knapen.

De groote meerderheid der patriciers, verreweg het sterkst, zoo al niet in aantal dan toch in politieke beteekenis, werkte over het geheel met FABIVS zamen; vooroordeel, en eigenbaat, en bekrompenheid, en adeltrots vonden een al te gewillig hoofd in APPIVS CLAVDIVS. De magtige plebejische partij had destijds uitstekende aanvoerders. LVCIVS VOLVMIIVS, een der voornaamste van deze, wordt door zijn bijnaam FLAMMA voldoende gekenschetst: het volk en misschien hij, zelf rekenden dien naam nog niet genoeg voor zijn verslindenden ijver, en hij verkreeg eenen tweeden naam van gelijke bedoeling, dien van VIOLENS. Hij was een van Romes beste veldheeren, ijverig, voortvarend en gelukkig: daarbij had hij zekere naïveteit die hem voor staatsman minder geschikt maakte, maar zijnen persoon in de geschiedenis eene nieuwe aantrekkelijkheid geeft. Niets is interessanter dan de strijd tusschen zijne opregte, *brusque* onervarenheid, en de arglistige sluwheid van APPIVS CLAVDIVS, zoo als LIVIVS die verhaalt²⁹. Hij handelde in overeenstemming met FABIVS en DECIVS; zij hadden onder hem bevel gevoerd, en wederkeerig besliste hij met edele zelfverloochening hunne

²⁸) NIEBUHR, *R. G.* III. 589.

²⁹) X. 18. 19.

verkiezing tot consuls in het jaar van *Sentinum*, en streed onder hen in dien gedenkwaardigen slag tegen de vier volken. Ook zijne vrouw, eene patricische uit het aloude huis der *VIRGINII*, koos dezelfde partij in staatszaken met even veel ijver en dezelfde fierheid ³⁰.

Nog belangrijker is de andere leider der plebejers op het *forum* en in het veld. De roem der *DECI* berust grootendeels op hunnen heldendood, maar het ware onbillijk daarin hunne eenige verdienste te zoeken. *PUBLIVS DECIIVS*, de vader, had de grootheid van het huis gevestigd: met snellen veldheersblik redde hij bij *Saticula* het ingesloten Romeinsche leger door grootsche zelfopoffering, en zich en zijne togtgenooten door beleid en tegenwoordigheid van geest; hij was de uitstekendste plebejer waarvan de geschiedenis gewaagt onder al degenen welke den senaat, met de wapenen in de hand, de bekrachtiging der *Licinische* wetten afdwongen; hij viel tegen de *Latijnen* en *Campaniers*, door eigen wil, en zelfopoffering was de laatste daad van zijn leven zoo als zij de eerste van zijnen roem was geweest. *PUBLIVS DECIIVS*, de zoon, voltooide in den staat wat zijn vader begonnen had, en viel, op dezelfde wijze, in nog hagchelijker strijd, op nog beslissender oogenblik. *PUBLIVS DECIIVS*, de kleinzoon, had het ongeluk de wapenen van geestdrift en bijgeloof tegen de sceptische *Grieken* te keeren, maar de spot van *PYRRHOS* werd in het bloed des dapperen uitgewischt, die ook zonder *devotio* voor het vaderland wist te sterven. De tweede dezer edele mannen is de tijdgenoot van *APPIVS CLAVDIIVS*, een van de bewerkers der wetshervorming. Ridderlijk als *VOLVMIIVS* bestreed hij den vreemden en den binnenlandschen vijand; zijn edel, open gemoed vormde eene innige vriendschap met den grooten *FABIVS*, dien hij als eenen vader, die hem als een jongeren broeder behandelde. Edele verontwaardiging over nietige listen, een krachtig gevoel van eigenwaarde, brandende ijver voor het welzijn van *Rome* en van *Romes* plebejers waren onder de hoofdtrekken van zijn karakter. De plebejers kunnen de hooge priesterambten niet bekleeden, smaalt

---

³⁰) LIV. X. 23.

de APPIUS CLAUDIUS, toen het werd voorgesteld ook hem toe te laten, zij zijn het niet waardig, hun bloed is te onrein om de goden te naderen³¹. Zoo dachten nog vele patriciers, en APPIUS sprak niet alleen. Maar met verachtenden toorn riep DECUS voor het volk het beeld van zijnen vader terug, zoo als menig-een der aanwezigen hem gezien had: in Gabijnschen dos, met den voet op den speer, zoo als hij zich midden in 't gewoel van den slag had doen wijden tot een zoenoffer voor het volk en de legioenen van Rome. »Toen hadden de onsterfelijke go-den PUBLIUS DECUS rein en heilig geoordeeld, even als of zijn »patricische ambtgenoot MANLIUS zich had doen wijden; zou de- »zelfde PUBLIUS DECUS, om godsdienstplegtigheden voor het volk »te doen, niet in aanmerking hebben kunnen komen? Was dat »het gevaar, dat de goden zijne gebeden minder zouden verhoor- »ren, dan die van APPIUS CLAUDIUS³²?» Zoo sprak hij, en toen hij het lot der wet had beslist en zelf gekozen was om de godsdienstige plegtigheden voor het volk te verrigten, bragt hij zich op het veld bij *Sentinum* ten zoenoffer even als zijn vader. »Voor mij uit,» riep hij na 't uitspreken der formule, »schrik »en vlugt, moord en bloed, voor mij uit de toorn der hemel- »sche, der onderaardsche goden, ramp en verderf op standaar- »den en wapenen des vijands.» Zoo stortte hij zich in de drommen der *Galliers*, streed en viel, en rondom en op hem, gelijk hij 't gebeden had, zonken *Galliers* en *Samniten* in denzelfden ondergang neder. Die man, en gelijkgezinden met hem, leidde de derde groote partij te Rome, de gezeten plebejers, den goeoden burgerstand, de welgestelde landeigenaars; zij waren vol ijver en kracht, trotsch op hun ontluikend politiek leven, nog weinig ervaren in staatszaken, maar alleen door gebrek aan oefening, de partij aan welke de toekomst behoorde, die in het tegenwoordige reeds magtig was, hare kracht gevoelde en met blijde hoop voorwaarts streefde.

Maar dreigend en ongedurig woelden ook te Rome die demokratistische driften, wier bestaan voor weinige jaren nauwe-lijks erkend werd, en thans, tot walgens toe, in redenering en

³¹) Liv. X. 6. 7.

³²) Liv. X. 7. 28. Zie voor het volgende ook NISSEN, *R. G.* III. 64%.

declamatie te pas en te onpas wordt aangebragt door mannen van elk volk en elken stand. De billijke wrok van den man die zijne minderen over zich verheven ziet, de kleingeestige nijd tegen elkeen die vlak boven ons staat, de opeenhooping van armen die in elke groote stad plaats heeft, de lage ambitie van magteloze eerzuchtigen en de droomen van politieke beunhazen, menig wezenlijk onregt zoo als elke maatschappij, vooral eene zoo weinig gevormde als de Romeinsche toen was pleegt met zich te voeren, dit alles had ook te *Rome* een heerleger gekweekt van menschen die niets hadden, en hun een bitteren haat tegen hen ingeboezemd, die te veel hadden. De ongelijkheid der fortuinen was te *Rome*, van begin af aan, schrikbarend dan elders. De Romeinsche aristokratie, patriciers en plebejers, heeft het gemeen ten allen tijde schreeuwend onregt aangedaan. De billijkste wenschen der onderdrukten werden geweigerd, en nimmer toegestaan, eer ze met geweld veroverd werden. Die zich voor het volk verdienstelijk hadden gemaakt, trof de bittere haat der hoogere standen, trof het lot van MANLIUS en MAELIUS, van GENUCIUS en LICINIUS STOLO. Die het volk onderdrukte was een halfgod: CINCINNATUS, en CAMILLUS, en PAPIRIUS CURSOR: de lievelingen der patriciers waren CORIOLANUS, die het volk door uithongering zijne tribunen wilde ontroofen, en KAESO QUINCTIUS, die uit moedwil een plebejer vermoordde, en dagelijks op klaarlichten dag het wetgevende volk van het *forum* jaagde, en SERVILIUS AHALA, de moordenaar van MAELIUS: de *type* der patriciers waren de CLAUDII; maar SPURIUS CASSIUS moest sterven, zoo als vierdehalf eeuwen later de GRACCHEN, maar onder geregtelijke vormen als ware hij een misdadiger. De plebejer mogt geene patricische huwen, hij was onrein. Hij mogt geen overheidsambt bekleeden, de goden wilden het niet. Hij mogt zijn bloed aan het vaderland geven, maar als gemeen soldaat. Aandeel aan den veroverden grond kwam hem toe, dat nam de patricier. Kunstmatige schulden overstelpten hem, maar hij was het immers den edelen grondeigenaar verschuldigd: deze neme hem, sla hem in boeijen, verkoop hem zelf, mits in den vreemde. Wat wet is, mag de plebejer niet weten. Toen dat veroverd was, mogt hij niet weten wat regtspleging was, volgens welke vormen, zelfs op

welke dagen regt gesproken zou worden, maar dit alles moest hij zijnen *patronus* stukje voor beetje afvragen naar mate hij 't behoefde. Tweehonderd jaren lang was die toestand bestreden, en nog bestonden enkele zijner ergste gebreken. Maar de laagste hartstogten van het volk werden gereedelijk voldaan. De gemeene *Italiaan* vond als *bravo* huurders in de dagen van *Siccus* en *GENUCIUS* zoo goed als in die van *Rossi*. Ieder edel *Romein* ging door de straten met eene bende hongerige cliënten achter zich, met dolken in den *sinus*. Koren en zout werden met kwistige hand sedert onheugelijke tijden aan het gepeupel voorgeworpen, opdat het niet het goed der rijken verslinden zou, en het gemeen was beurtelings lafhartig en kruipend zoo als de volgelingen van *MÆLIUS* en *MANLIUS*, of razend van vernielzucht gelijk het rot van *APPIUS HERDONIUS* en de *horden* die bij *Lautulae* opstonden. Onder zulk een graauw vervielen de vrijgelatenen, dikwijls edele, krijgsgevangene leden van een ongelukkig volk, beschaafde *Etruriërs*, krachtige burgers van *Samnium*, al te sijn gevoelige *Campaniërs*, soms een of ander *Griek* uit *Beneden-Italië*, uit het groote *Tarente*, uit *Kroton*, eenmaal de zetel der *Pythagoreërs*, of het magtige en weelderige *Syrakuse*. Wanneer zulk een man niet in wanhoop verviel moest hij zijne meerderheid over zulk eene omgeving diep gevoelen en doen gevoelen, en de meeste vrijgelatenen hadden in hunne particuliere omstandigheden weinig reden tot klagen. Maar hunne politieke stelling was beneden hetgeen zij vermogten, en was voor bijna onbepaalde verbetering vatbaar. Er volgde wat te verwachten was. De vrijgelatenen, de cliënten die voor hunne heeren intrigeerden en het volk voor eenen *CLAUDIUS* of *PAPIRIUS* naar het Marsveld dreven, konden elk oogenblik op de gedachte komen hunne magt in hun eigen belang te gebruiken, en dan beschikten zij over een groot deel van het volk, zij maakten, zelf, een aanmerkelijk deel van het volk uit.

Het tijdstip kwam, waarop zij hunne magt zouden leeren kennen en gebruiken. *CNAEUS FLAVIUS ANIUSZOO*n, een man van buitengewone bekwaamheden, was klerk bij *APPIUS CLAUDIUS* dien welligt ook zijn vader als slaaf gediend had. Misschien op aanstoken van *CLAUDIUS* zelf, misschien door eigen gevatheid ont-

hulde hij twee der grootste patricische geheimen, de regtsvordering, immers mag men 't wel voor uitgemaakt houden dat deze met het naar hem genaamde Flavische regt bedoeld wordt, en den almanak, ten minste in zooverre als de dagen betroof waarop regt gesproken werd, maar het is niet wel geloofelijk dat de patriciers deze lang verborgen zouden gehouden hebben indien de kennis van den almanak zelven eenigzins uitgebreid ware geweest. Een schrijver der oudheid beweert, dat het boek over regtsvordering door APPIUS CLAUDIUS geschreven, en door FLAVIUS slechts ontvreemd was³³, een ander, met veel meer waarschijnlijkheid, dat hij *op raad* van CLAUDIUS de *fasti* verzameld heeft³⁴, en inderdaad de trotsche patricier moest aan de *proletarii* een buitengemeen geschenk verleenen om ze op zijne hand te krijgen. Zulk heulen der ultra-aristokraten met het laagste gemeen is niet ongewoon en in het geval van APPIUS buiten twijfel, en men doet hem geen onregt door aan te nemen, dat als hij een bepaald doel voor oogen had het hem geheel onverschillig was, of zijn stand, of geheel *Rome*, daarbij wonen of leden. Sommige deelen dezer voorstelling kunnen betwijfeld worden indien men slechts op ééne zeer bekende plaats van CICERO let³⁵, maar de overige getuigen, en CICERO zelf op andere plaatsen, en de ware verklaring der eerste, leiden tot het hier ontwikkelde resultaat.

Op welke wijze CNAEUS FLAVIUS, door naauwkeurig op te merken, te combineren, den eenen regtsgeleerde over dit punt, eenen anderen over een tweede te raadplegen, *assidue consul-tando* zegt PLINIUS, ongemerkt eene vrij volledige handleiding tot regtsvordering kon opstellen, dit alles na te gaan zou ons hier te vèr afleiden. Maar de bekendmaking kon mislukken, wanneer zij niet van eene wettige overheid uitging. FLAVIUS, om 't even of hij al dan niet door CLAUDIUS ondersteund werd, was

³³) POMPON. I. II. § 7 ff. de orig. iuris.

³⁴) PLIN. H. N. XXXIII. 6.

³⁵) *pro Mur.* XI. 25, vgl. ook *ad Att.* VI. I. 18, maar vooral VI. I. 8, en *de Orat.* I. XII. 186. De plaatsen staan verzameld in ORELLI'S *Onomasticon* bl. 255, op den naam FLAVIUS. Zie vooral over de geheele quaestie NIKERUS R. G. III. 539.

er op bedacht zulk een ambt te verwerven. Aan de plebejers werd voorgesplegeld, wat groote zaken FLAVIUS aan hun hoofd verrigten zou, de vrijgelatenen ondersteunden den man uit hun midden. CLAUDIUS die werkzaam geweest was om FLAVIUS te bewegen tot het verzamelen der *actiones*, die voor de zoons der vrijgelatenen zelfs den senaat open gesteld had, koos zeker dezelfde zijde, menig plebejer ook van Dacrus' partij stemde liever voor zijns gelijken dan zelfs voor plebejische *nobiles*, en in een der jaren waarin de beide eurulische *aediles* plebejers moesten zijn, werden de gematigde patriciers en plebejers door het gemeen en de aristokratische ultra's oversteund: twee zoons van oudconsuls, daaronder de zoon van den beroemden dictator CAIUS PORELIUS die het lot der arme schuldenaren verbeterd had, bleven in de minderheid reeds tegen QUINTUS ANICIUS van Praeneste, nog voor weinige jaren een vreemdeling³⁶. Maar aan het hoofd der lijst stond CNAEUS FLAVIUS ANIUSZOON, en dezelfde *libertino patre natus* werd bij de plebejische verkiezingen van dat jaar of reeds vroeger³⁷ volkstribuun.

Algemeene verslagenheid heerschte te Rome. Die zich herinnert, welken indruk sommige verkiezingen te Parijs in het voorjaar van 1850 gemaakt hebben, die weet, hoe onder ons eigen rustig volk honderden bij enkele verkiezingen te moede zijn geweest en bij enkele verkiezingen te moede zouden zijn indien zij plaats hadden, hij zal ligtelijk begrijpen, welke wanhopige woede zich van den fatsoenlijken stand te Rome meester maakte. De stad was als in rouw. De senatoren legden hunne gouden zegelringen af, als bij eene algemeene ramp. De ridders ontnamen aan hunne strijdrossen de zilveren hoofdstukken, hun voornaamsten tooi. Zelfs aan ANICIUS werd eer beezen, om FLAVIUS te meer smaad aan te doen. FLAVIUS beantwoordde trots met trots. Rondom het *forum*, het gansche

³⁶) Qui paucis ante annis hostis fuisset bij PLINIUS t. a. p. Hij dunkt deze vertaling de juiste, in de overoude beteekenis van het woord, hoewel NIEMEN R. G. III. 40%. 54% uitdrukkelijk »vijand" vertaalt. PLINIUS putte hier uit seer oude bronnen.

³⁷) Denkelijk het laatste, volgens LACINIUS MACER bij LIVIUS IX. 46. Hij is stelliger en behandelt het punt van tijdsorde meer opactelijk dan PLINIUS H. N. XXXIII. 6, die anders seer goed ingelicht is.

jaar door, stond zijn kalender. De invloed van het Flavische regt deed zich overal gevoelen. Zijnen ambtgenoot, die ziek was, bezocht hij gelijktijdig met de jonge patriciers, en toen deze hem niet het gewone eerbewijs bragten, op te staan en hem te groeten, plantte hij zijn curulischen zetel in het vertrek, vlak voor de deur, en hield hen daar gezeten in de zaal zoo lang hem goed dacht, terwijl zij hem, hunnen vijand, den *aedilis*, met leede oogen moesten aanzien. De partij die hem gekozen had, de *turba forensis* zegt LIVIUS ³⁸, was sterk geworden sedert het censorschap van APPIUS CLAUDIUS. Deze had te vergeefs getracht, zich het overwigt in den senaat te verschaffen door zoons van vrijgelatenen tot leden te maken; »nu verdeelde hij de minderen over alle stammen, en bedierf *forum* en Marsveld, plebeïsche en algemeene verkiezingen; sedert dien tijd was het volk in twee partijen verdeeld: het gezonde volk, beschermmer en volgeling der welgezinden, tegenover de factie van het stadsgemeen, de *factio forensis*, totdat FABIUS en DUCIUS tot censoren benoemd zijn: toen heeft FABIUS, om den wille der eendragt, en opdat niet de verkiezingen in handen der meest schamele burgers zouden zijn, de geheele *turba forensis* uitgesloten, tot vier *tribus* beperkt, en deze de stedelijke genoemd; men zegt dat dit met zooveel dank ontvangen is, dat hij den bijnaam MAXIMUS, die hij door zooveel overwinningen niet verkregen had, door deze wijze indeeling der standen verwierf (*hac ordinum temperatione*).” Enkele onnaauwkeurigheden loopen ook hier onder, de vier stedelijke stammen en hun naam *tribus urbanae* zijn zeker veel ouder dan RULLIANUS, maar uit het geheel blijkt, dat Livius hier eene gewigtige regeringsdaad van FABIUS, eene verschillende indeeling der standen op het oog had. Stel dat Livius weet dat de aard der »Centurienconstitutie” veranderd is geworden, maar niet wanneer dit geschied is, dat hij de verandering van FABIUS voor zeer gewigtig houdt maar haren wezenlijken aard slechts voor een gedeelte doorziet, dan is hij geheel geregtvaardigd, bij gelegenheid der inrigting van SERVIUS TULLIUS te spreken gelijk hij doet, en toch

³⁸) IX. 46, met NINNIUS omzetting, R. G. III. 550.

hier niet meer te zeggen. Livius was geen staatsman, door deze onderstelling geschiedt hem zeker geen onregt. Men ga slechts na, welk denkbeeld hij zich van de magt van Rome en zijne oudste naburen maakt, of eene andere quaestie uit velen, om in te zien, dat men den rijk begaafden geschiedschrijver geen politiek doorzigt kan toekennen.

Dit in het oog gehouden komt Livius bijna geheel als zegsman van het boven door ons ontwikkelde op. Hij getuigt van den invloed van Flavius en Claudius, van hunne zamenwerking tegenover Fabius en Decius, van het vernietigen van hunnen invloed door de *censura* der laatstgenoemden, bij welke gelegenheid de indeeling der standen eene belangrijke wijziging ondervond, die van Fabius uitging, die in gewigt, naar het oordeel der tijdgenooten, de krijgsdaden van diert populairen held nog overtrof, en voor 't minste bestond uit het terugbrengen van het ergste graauw tot vier bepaalde stammen; buitendien spreekt Livius nog van eene andere bepaling, die met de magt der censoren over de ridders in verband staat. Alles feiten, die een deel uitmaken van het geheel zoo als het hier voorgesteld wordt, enkel aannemende, dat Livius dit geheel niet kent. En zijne onkunde dááromtrent blijkt uit nog eene andere omstandigheid. Fabius bragt de *turba forensis* tot vier *tribus* terug: dit was na de wetsherziening van belang, want toen werd naar *tribus* gestemd. Vóór de herziening der kieswet deed het er niets toe, want toen hadden de *tribus* geenen invloed op het stemmen; en niemand beweert, dat de kieswet vóór 304 herzien is ³⁹. Livius dwaalt dus wanneer hij meent, dat Appius Claudius als *ensor* door eene veranderde indeeling van het volk over de stammen het overwigt der »marktpartij» — thans zou men zeggen, der barricade-mannen — beslist had. Dan zou dit overwigt terstond na de *censura* van Appius zijn toppunt bereikt

---

³⁹) Mommsen beweert wel, dat ook onder de inrigting van Servius Tullius een diergelijk verband tusschen *centuriae* en *tribus* bestond, t. a. p. XI. bl. 154. Maar hij werkt dit gevoelen niet uit, het is op zich zelf onhoudbaar, en lijnregt in tegenspraak met Livius I. 43, op het einde; en in sooverre als het t. a. p. X. bl. 140 gesteld is, wel onomstootelijk waar, maar geheel ontoereikend om te bewijzen wat hij wil, of hetgeen op hetzelfde neêrkomt, om te wederleggen hetgeen in den tekst gezegd wordt.

moeten hebben, niet acht jaren later, dan zouden de consuls van het tweede jaar van zijn censorschap, die zijne lijst van senatoren casseerden, of uiterlijk de eerstvolgende censoren, die van het jaar 307, ook zijne veranderde volksindeeling gecasseerd of ten minste niet door het sluiten van een nieuw *lustrum* bekrachtigd hebben. Maar de eerste grond is geheel voldoende. De indeeling naar de *centuriae* van SERVIVS TULLIVS stond met die naar de stammen in geenerlei betrekking, en de *aediles curules* werden naar de *centuriae* gekozen.

Uit alles blijkt, dat de groote magt der *turba forensis* eene omstandigheid was waarvan CLAVDIVS partij trok, die hij begunstigde, maar die buiten hem ontstond, uit geheel natuurlijke oorzaken, uit den loop der gebeurtenissen. Zoo hij ze in 't leven had geroepen, zij zou zich, in de jaren na zijne censuur, bij alle verkiezingen hebben laten gevoelen, en daarvan is in de geschiedenis geen spoor. De partij die FLAVIVS volgde is de nasleep van elke hervormende partij, de revolutionaire ultra-demokraten. Ondersteund door APPIVS CLAVDIVS, stak die partij het hoofd op en behaalde in 304 bij de verkiezing van FLAVIVS haar eerste en eenige gewigtig voordeel. Oogenblikkelijk wordt zij verplet en verschijnt eerst weder in den tweeden Punischen oorlog.

LIVIVS heeft over de zaak niet verder nagedacht. FABIVS betengelde het gemeen door het bij vier stammen in te deelen, en wel tegen den wensch van CLAVDIVS; genoeg voor LIVIVS of voor degenen uit die hij putte, om aan CLAVDIVS een tegenovergestelden maatregel toe te schrijven: geene ongerijmde onderstelling, ware 't niet, dat de *censura* van APPIVS CLAVDIVS vóór de wetsherziening valt. En de gejaagde manier, waarop LIVIVS, hier aan het eind van zijn negende boek, over het censorschap van FABIVS en DECIVS heenglijdt, herinnert levendig aan het even overhaast afloopende vijfde, en zevende, en achtste boek, en bovenal aan het zesde, waar eveneens heen geloopt wordt over de anders zoo uitvoerig verhaalde wetgeving van LICIVIVS, waarvan de draad aan het hoofd van het zevende boek weder opgenomen wordt: men zou bijna meenen dat de schrijver hier perkament te kort gekomen was.

Een toestand zoo als de boven beschrevene eischte voorzic-

ning. De vrtjgelatenen en hunne bondgenooten de ultra-patriciers waren magtig onder het volk, zij beschikten reeds over eene geduchte minderheid, die blijken had gegeven, in sommige gevallen meerderheid te kunnen worden. In den senaat waren zij zwak maar niet magteloos. Het bondgenootschap tusschen de kern der plebejers en de groote meerderheid der patriciers, tusschen de partijen van FABIVS en DECIVS was nog lang niet duurzaam. Het berustte voornamelijk op de vriendschap dier beide uitstekende mannen. Het was onbestaanbaar zoodra een van beide partijen den weg eener wijze gematigdheid verliet. Die weg was niet te betreden dan onder groote opofferingen van belang en van eigenliefde. Maar wanneer ooit de beide partijen, om welk gewichtig belang dan ook, tegen elkaar overstaan zouden, waren zij eene gereede prooi voor de beide anderen, voor de slechtste hartstogten van den adel en de slechtste hartstogten van het gemeen. En het was zeer de vraag, of zelfs de vereeniging der verstandige patriciers met de gematigde plebejers op den duur den opstekenden vloed zou vermogen te keeren.

DECIVS was minder bedreigd en minder bevreesd. De zijnen waren niet zonder sympathie voor FLAVIVS, voor dien velen hunner gestemd zullen hebben, van dien de meesten een gewichtig en heilzaam geschenk hadden ontvangen. Waar de persoonlijkheid van FLAVIVS in 't spel kwam, kon men op eene groote meerderheid van den man des volks rekenen, welligt was hij zelfs een tijd lang aan het hoofd eener onbetwistbare meerderheid. Wat FLAVIVS thans was, dat was de vader van DECIVS geweest, behalve alleen ten opzichte zijner afkomst. Maar afkomst was bij de plebejische partij nauwelijks eene aanbeveling, en DECIVS was de man niet, zijne stelling was niet zoodanig, dat hij de opkomst van verdienstelijke mannen uit lagere standen zou hebben tegengewerkt of ongaarne gezien. Nog bestond tusschen patriciers en plebejers de oude afscheiding, nog was de politieke gelijkheid niet voltooid, nog waren de patriciers wederregtelijk in het uitsluitend bezit van kostbare voorregten, en te zwak om zich daarin te handhaven. Maar op CNAEVS FLAVIVS drukte geene persoonlijke beperking, waaraan DECIVS en VOLUMNIVS niet eveneens onderworpen waren.

De vrijgelatene winkelier van het *forum* en de vrijgeborene landbouwer uit *Aricia* of *Tusculum* waren natuurlijke bondgenooten, thans meer dan ooit, nu de vrijgelatenen in hun eigen belang tegenover de heeren streden. De patricier daarentegen, die aan de volksklasse de kennis van den almanak onthield om haar te bemoeijelijken in 't zoeken van haar regt, kan niet wel anders dan als de natuurlijke vijand dier volksklasse beschouwd worden. Het is waar, dat de ultra-demokratie juist voor liberale staatslieden een allergevaarlijkste bondgenoot is. Maar *Roma* had nog zoo weinig blootgestaan aan overmaat van vrijheid, en *Decius* was zoo vol moed en vertrouwen, zoo bewust van zijne kracht, zijne partij beleefde hare schoonste dagen en nam nog gedurig aan kracht toe, men had nog zoo weinig teleurstelling ondervonden van het toekennen van vrijheden, van het begunstigen der laag geplaatste verdienste. Zoo lang de *turba forensis* magtig was, sidderde de patricier op den Palatijnschen heuvel, en was blijde, dat hij zich bij de partij van *Decius* kon aansluiten om het ergste te vermijden. Neem *Flavius* en de vrijgelatenen weg, en het was ongerijmd te verwachten, dat niet vele patriciers tot de vanen der reactie zouden terugkeeren, het was al te waarschijnlijk, dat zelfs de meest gematigde wenschen der plebejers onverhoord zouden blijven, dat hunne partij van de genade der edelen zou afhangen; en welk een gebruik de Romeinsche aristokratie van hare overwinningen maakte, was te bekend om haar ooit, tot eenigen prijs, weder eene volkomene overwinning te gunnen.

Terwijl derhalve *Decius* en de zijnen over de partij van *Flavius* oordeelden omstreeks zoo als onze liberalen over *Raspail* en *Proudhon*, waren zij echter verre verwijderd om het initiatief tegen hen te nemen, of zonder krachtige beweegredenen tegen hen partij te kiezen. Voor hen was *Flavius*, indien zij hem hard beoordeelden, enkel een verdoolde vriend. Voor velen van hen was *Fabius* slechts een bondgenoot, die gister nog vijand geweest was en het morgen op nieuw kon zijn.

Maar de partij van *Fabius* zag dit alles met geheel ander oog en met veel ernstiger bezorgdheid. Hier waren niet de welgemeede *whigs* van *Decius*, hier was de groote *tory*-partij die zich in alle eeuwen en ter aller plaatse gestadig hervormt en

te gronde gaat, die zich hereenigt op elk bolwerk van het verledene en telkens voor den aandrang der hervormers verstuipt, die gedwongen is, in bekrompenheid van geest, in verouderde vooroordeelen, in dwang en bijgeloof bondgenooten te erkennen op straf van te niet te gaan, en die ongewenschte medestrijders even welwillend en voorzigtig te behandelen, als de partij der verbetering zelfs de wildste phantasien, de overdrevenste idealen, teugelloosheid en anarchie onwillig moet sparen. Het lot dier partij is het, steeds te wijken, steeds overwonnen te worden, door alle eeuwen heen, op ieder achtervolgend standpunt: ze voert een gestadigen terugtogt uit tegenover verbitterde vijanden, en wordt telkens geslagen met hare verouderde wapenen, die zij eenmaal noode gekozen heeft, omdat dezelfde vijand haar eenmaal met die wapenen telkens dieper en dieper wondde. Het ideaal der hervormers van de eene eeuw is versleten in de volgende, en het kleinood van heden wordt morgen als zonder waardij verworpen, zoodra deze partij ze uit de handen harer bestrijders heeft moeten ontvangen, die reeds weder met nieuwe, even onverwachte, evenmin gewenschte, in het oog van duizenden dikwerf ongerijmde eischen en plannen voor de deur staan. Zulk eene partij kan niets anders bereiken, dan haren terugtogt met eere te doen, met talent te besturen: ze heeft enkel keus van opofferingen, ze moet telkens nagaan, wat deel van hare stelling al weder onhoudbaar is en opgegeven moet worden. Toch kan die partij, op deze wijze, eene schoone rol in de geschiedenis vervullen, de rol van CIMON en van FABIUS, de rol van MARIA THERESIA en van ROBERT PEEL. Deze partij, en zij alleen, was regtstreeks en onmiddellijk bedreigd, zij de opregte en gematigde conservativen moesten den bestaanden staat van zaken tot in zijne gebreken toe verdedigen, en die boven allen gebruik en misbruik van dien toestand hadden gemaakt, heulden met den gemeenschappelijken vijand. Maar hier was geen tijd tot gemoedelijke klagten, hier moest gehandeld worden; immers die partij zag klaar en duidelijk de anarchie in 't verschiet wanneer men op denzelfden weg voortging, die partij had het grootste aandeel in het bewind en de meeste verantwoordelijkheid voor den loop van zaken, en het meest te verliezen bij eene omwenteling. Die kon nog voorko-

men worden. Nog was er ééne der drie andere partijen met die men zich eerlijk kon verstaan, al moest het groote offers kosten. Een afdoende maatregel, bij tijds uitgevoerd, kon nog van de anarchische meerderheid der volksvergaderingen een gedeelte aftrekken, genoegzaam om aan de minderheid nog ééne overwinning te verschaffen.

Twee wegen stonden voor FABIVS open. De vrijgelatenen hadden te veel of te weinig invloed op den staat. Te weinig, want zij waren de talrijkste, de meest gegoede, intellectueel meest ontwikkelde klasse, en slechts een gering deel van hun gewigt lag op de officiële schaal. Te veel, want dat geringe deel deed den evenaar overslaan tot den kant der niet Romeinsche, niet vrije, heimelijk vijandige partij, tot dien der moreel meest gevaarlijke, in kwaden zin politiek meest gevormde, meest geduchte, tot regeringloosheid meest geneigde klasse. Wij in de negentiende eeuw kunnen ligt betreuren, dat het meest ontwikkelde deel des volks bij het meest stationaire, het onafhankelijk denkende bij het slaafsche, de winkelier en ambachtsman bij den landbouwer, het Grieksche en Samnitische ras bij het Latijnsche moest achterstaan. Maar voor een Latijnschen staatsman aan het hoofd van een Latijnsch volk moest die laatste beweegreden, met overwegende kracht, in geheel tegenovergestelden zin werken: trots al hunne voordeelen konden de vrijgelatenen niet boven de vrijgeborenen, de gewezen vijanden, de slaven van gister niet boven de burgers van reeds honderd jaren herwaarts worden verkozen. Zoo werd dan FABIVS door den aard der zaken er toe genoopt, de eerst kortelings verzezen magt der vrijgelatenen binnen hare oude grenzen en nog verder terug te dringen en in hare geboorte te verstikken, en de stiefzonen van *Italië*⁴⁰ te onderdrukken om de echte kinderen te behouden. Want eene noodzakelijke eigenschap van zijn redmiddel moest het zijn, de belangen van vrijgeborenen en van vrijgelatenen in lijnrechte tegenspraak te brengen, en elk plebejer tot eene keus tusschen DECIVS en FLAVIVS te dwingen.

---

⁴⁰⁾ Quibus Italia noverca est. SCIVS AMELIVANVS bij VALER. MAX. VI. 2.

Is het strijdig met de manier van LIVIUS, kon de verhaler van de teregtstelling van STOLO en van den opstand van *Lautulae* dit gedeelte der regeringsdaden van FABIUS en DECIVS niet over het hoofd zien of onvermeld laten? Een volstrekt bewijs te zoeken ware hier ijdel, maar het is ten minste geoorloofd, oplettend te maken op datgene, wat zich bijna onwillekeurig aan de overtuiging opdringt.

Allerinteressantst zou het wezen, de uitvoering van dit grootte plan in bijzonderheden na te gaan. Maar daarvan is één hoofdpunt overbekend en omtrent het overige gedeelte is onze kennis zoo jammerlijk verward en onvolledig, dat de hoop om immer een voldoende denkbeeld van het geheel te verkrijgen bijkans opgegeven is. Het grootte verschilpunt tusschen de beide kieswetten is het volgende. De regeling van SERVIVS TULLIVS verdeelde de plebejers in „legers” naar hun nominaal vermogen. Zij vestigde eene geldaristocratie of zoogenaamde timokratie onder degenen die weinig vermogen en niets te regeren hadden. Deze regeling was voor de vrijgelatenen nadeelig. Zij stonden niet op gelijken voet met de overige burgers. Niet te min verhieven zij zich langzamerhand, en verkregen hoog gewigt in de volksvergadering. Hun aantal maakte hen sterk in de enkele centurien van iedere *classis*. Hun rijkdom deed ze van de eene *classis* tot de andere opklimmen. Hunne verstandelijke meerderheid verzekerde hun invloed boven de andere plebejers. Een oogenblik waren zij meester over de *comitia*. Toen kwam de reactie. De verdeeling van het volk in stammen werd grondslag der uitoefening van het stemregt. Iedere *tribus* bragt een gelijk aantal stemmen uit, twee, of tien, naarmate in den strijd der geleerden, van PANTAGATHUS tot op MOMMSEN, de eene of de andere partij het regt op hare zijde heeft⁴¹. Maar het aantal leden van iedere *tribus* was onbepaald: de talrijkste en de kleinste, de zwakste en de grootste *tribus* hadden hetzelfde regt. En nu werden alle vrijgelatenen in enkele weinige dier stam-

⁴¹) PANTAGATHUS bij URSEIVS op LIV. I. 48 in DRAGENBORCHES uitgaaf; het gevoelen van PANTAGATHUS wordt naar eenen brief van ANTONIVS AVGVSTIVS medegedeeld. Bij MOMMSEN is vooral gewigtig II. 4, bl. 77 en verder, vgl. ook NIEBUER, *R. G.* III. 534.

men teruggedrongen, nu hadden ze met al hun talent, hunnen rijkdom, hun aantal slechts een nietig deel in de uitgebragte stemmen, nu waren de incapaciteiten der vrijgelatenen te groot om binnen de eerstvolgende eeuw uit den weg geruimd te worden.

Welligt maken enkele cijfers de zaak nog duidelijker. **SERVIVS** had 193 centurien ingesteld. Stel, dat de partij der vrijgelatenen, of liever de *turba forensis*, in gewone omstandigheden over 30 stemmen beschikken kon. In dezen tijd was die magt b. v. tot 50 gerezen, en men bezat in andere centurien eene minderheid. De populaire maatregelen van **FLAVIVS** deden die minderheid b. v. in 20 andere centurien in eene meerderheid omslaan, nog andere 20 ondervonden hetzelfde door den invloed van **APPIVS CLAVDIVS**. Die geheele geduchte minderheid kon ieder oogenblik meerderheid worden, werd bijna eenparigheid indien men haar oordeel over den kalender en de *actiones* had afgevraagd. Volgens de nieuwe regeling bragt elk der 35 *tribus* hetzelfde aantal stemmen uit. De vrijgelatenen kregen er vier. Van de kleine helft op een negende teruggebragt te zijn was erg. Nog erger was het, dat geen middel, noch vermeerdering van aantal, noch van rijkdom, noch van beschaving hen uit dien toestand konde bevrijden, dat het belang en het eergevoel van het geheele Romeinsche volk voor hunne gevangenis wacht hield, dat men hun het stemregt niet geheel ontnam en de onbillijkheid hunner incapaciteit niet sterk genoeg sprak om te doen vergeten welk misbruik zij van hun regt gemaakt hadden, eindelijk dat de beperking hen enkel als ligchaam trof, maar geenen vrijgelatene afzonderlijk in zijne loopbaan tegenhield en daardoor tot een kampioen zijner lotgenooten maakte.

Tot den tijd dezer wetsherziening behoort een wonderlijk voorval, buitengemeen medewerkende om ons 't spoor bijster te doen worden. **Romes** veldheeren hadden dikwijls, in groote gevaren van den staat, eenen tempel aan de goden gewijd. Een half eerbiedig en half vernederend bijgeloof deed hen oorspronkelijk meenen dat zulk eene gift de godheid zou overhalen om de zaken der menschen overeenkomstig des gevers wensch te doen uitkomen, en alleen wanneer de god die voorwaarde ver-

vuld had, achtte men zich gehouden den tempel te geven. Zoo bouwde ROMULUS den tempel van IUPITER STATOR. In den mythischen strijd bij het meer *Regillus* leidden twee bovenmenselijke jongelingen de Romeinsche legioenen ter overwinning, en de tempel van CASTOR en POLLUX verrees op het *forum*. ARPIDIUS CLAUDIUS zelf, terwijl VOLUMNIUS FLAMMA de poorten van het Etrurische kamp bestormde, verheerlijkte *BELLONA victrix*, en wijdde haar eenen tempel en spoorde de soldaten aan; hij vierde zijnen zegetogt waar de verdienste aan VOLUMNIUS toekwam, en bouwde voor *BELLONA* den beroemden tempel op het Marsveld waar sedert regtvaardiger triumphen werden verleend. Onder al de beroeringen van zijnen leeftijd had ook CNAEUS FLAVIUS eenen tempel gewijd. Wanneer hij het volk met de standen zou hebben verzoend⁴², de eendragt zou hebben hersteld, dan zou hij voor de Eendragt eenen tempel oprigten. Hij vond termen om zich voldaan te verklaren. De tempel werd opgerigt, het was de kleine, op het *comitium*, tusschen de plaats waar thans de statige bouwvallen des tempels van ANTONINUS en FAUSTINA staan, en die waar de senaat in de *curia Hostilia* bijeenkwam, van koning TULLUS dagen af aan totdat de brandstapel van CLAUDIUS werd ontstoken, totdat bij het licht van het vlammen de raadhuys de asch van den Aegyptischen koning naar alle winden heen werd verstrooid, om voor die van een magtiger en verdorvener tribuun plaats te maken dan FLAVIUS was⁴³.

Een deel der patriciers, om het even of de eendragt hersteld was of niet, zag in die herinnering aan FLAVIUS' verdienste en in het plaatsen van FLAVIUS' tempel naast de *curia* eene nieuwe belediging. De bitterste factiehaat ontbrandde rondom den tempel der Eendragt. FLAVIUS' aanvraag om geld uit de schatkist

⁴²) Si populo reconciliasset ordines bij PLINIVS t. a. p. Ik versta het niet, zelfs niet met NEBURN'S hulp, *B. G.* III. 54^{1/2}. Moet er welligt staan ordinē s., in de betekenis van ordinem senatorium?

⁴³) Op het Aegyptische Museum in het Louvre is eene grafurn, waarop de uitstekende ABRAM DE LONGPERIER mij opmerkzaam maakte. De urn is Aegyptisch, en het opschrift vermeldt koning SISAK, die Jerusalem veroverd heeft onder de regering van REVADEAN. Maar het deksel en de handvaten zijn Romeinsch werk, en op de andere zijde leest men den naam van PUBLIUS CLONTE PUBLIVMOON, den vijand van CROMBO.

tot het bouwen van zijnen tempel werd verworpen. De opperpriester weigerde dien in te wijden. Volgens het herkomen onzer vaders, zeide CORNELIUS BARBATUS de *pontifex maximus*, kan alleen een *consul* of een *imperator* eenen tempel inwijden. Met weêrzin onttrek ik iets aan den roem van LIVIUS, maar het is noodig op zijne fouten te wijzen, omdat zijn gezag, zoo hoog geschat en daar aangehaald waar MOMMSEN het doet, onvereenigbaar is met hetgeen wij niet kunnen nalaten voor waarheid te houden. LIVIUS noemt dezen CORNELIUS BARBATUS zonder te vermoeden, dat hij dezelfde LUCIUS SCIPIO is wiens oorlogsdaden bij *Sentinum* en *Aquilonia* hij voor de vergetelheid bewaard heeft, diezelfde dappere en wijze man waarvan het bekende grafchrift gewaagt, dat buiten de *porta Capena* op het aloude familiegraf der SCIPIO's ontdekt is. LIVIUS laat hem zeggen, dat alleen een *consul* of een *imperator* eenen tempel mogt inwijden, en vergeet dat de *imperator* meestal een *consul* was, dat de *consul* altijd *imperator* moest wezen om regt tot het inwijden van eenen tempel te hebben. Ongetwijfeld stond slechts één enkele term in de formule waarop de veroveraar van *Lucanie* zich beriep, het woord *praetor*, in zijne oorspronkelijke beteekenis van veldheer, voorganger in den oorlog.

Maar FLAVIUS was niet een man om zich zoo te laten afschrikken. De wijze waarop hij zich geld verschafte was van alle de meest onaangename voor de patriciers. Hij bouwde zijnen tempel met de allerbeleedigendste praecht. Hij plaatste dien, waar ieder *senator* hem telkens zien moest als hij de senaatsvergadering wilde bijwonen. Hij dwong den *pontifex maximus* door een volksbesluit. Hij deed, naar alle waarschijnlijkheid, eene senaatsvoordragt tot bedektelijke afkeuring van zijne daad door het volk verwerpen.

De tempel was klein, maar geheel van brons. De kosten werden gedekt uit fondsen, die aan FLAVIUS ter beschikking stonden in zijne betrekking van *aedilis*. Die fondsen waren bijeengebragt uit boeten van edele woekeraars. De tempel stond onmiddellijk naast de vergaderplaats van den senaat. En die gansche zonderlinge strijd, die woedende tweedragt bij de plegghed van CONCORDIA, is welligt het meest stellig vaststaande

feit uit de gelijktijdige geschiedenis, het is een der minst verklaarbare verschijnselen van dien raadselachtigen tijd.

Maar hoe het ook zij, en al blijkt overtuigend dat het inwijden van den Concordiatempel plaats had toen de eendragt op de volksvergaderingen nog verre van hersteld was, zooveel is zeker dat de bemoeijingen der censoren en vooral die van FABIUS een einde aan den grooten partijstrijd maakten door de kracht der *turba forensis* te fnuiken. RULLIANUS was op het toppunt van zijnen roem; dit was het tijdstip waarop hij den bijnaam MAXIMUS verkreeg. Maar dat DECIUS destijds in de volksgunst veel verloren heeft is meer dan waarschijnlijk. Het duurde dan ook nog vier jaren, eer ook hij zijn werkdadig aandeel in de groote omkeering van zaken nam. Toen trad hij te voorschijn, als de voorname verdediger der *lex Ogulnia*, en deed ze aannemen ondanks den hevigen schoon hopeloozen tegenstand van APPIUS CLAUDIUS, ondanks het *veto* van sommige tribunen die zeker met FLAVIUS tegen het veranderen der kieswet zouden gestemd hebben en thans de zaak van het bijgeloof en van de ultra's onder de oligarchen tegen de hoofden der plebejers verdedigden, tegen DECIUS zelven, tegen SEMPRONIUS SOPHUS den plebejischen *consul* van het jaar der herziening, die juist toen hoog in de volksgunst stond, en nog in hetzelfde jaar *pontifex* en *ensor* werd, tegen de groote en magtige plebejische huizen, waaruit twee MARCHI, een LIVIUS, een GENUCIUS, een PUBLILIUS de nieuwe priesterschappen vervulden. Hoog geacht bij het volk was toen ook FABIUS, dien het gaarne voor het volgende jaar tot *consul* zou benoemd hebben, dien het na zijne volhardende weigering tot *aedilis curulis* verkoos, het ambt dat vijf jaren vroeger FLAVIUS bekleed had⁴⁴. De vier *pontifices* uit de patriciers ontvingen vier plebejische ambtgenooten, de kennis van den kalender werd daardoor aan de plebejers verzekerd,

---

⁴⁴) Zoo stelt LIVIUS het voor, volgens LICINIUS MACHO en AELIUS TURRANO. Naar PISO, zegt hij, noemt voor dat jaar CARVELIUS en DOMITIUS als *aediles*. LIVIUS en PISO hadden kunnen weten, dat de *aediles* voor dat jaar beiden uit de patriciers moesten verkozen worden, dat de beurt der plebejers op de evene jaren vóór onse tijdrekening valt, en dat de bovengenoemde plebejers derhalve in 299 v. CHR. de *aedilitas* niet konden bekleeden.

officiëler en duurzamer dan FLAVIUS had kunnen doen : het op-
pergezag over alle priesters, de voornaamste invloed op al die
punten van bestuur welke de Romeinsche staatkunde met de
godsdienst in betrekking gebragt of liever tot de godsdienst
als hunnen oorsprong opgevoerd had, werd gelijkelijk on-
der beide groote afdeelingen van den Romeinschen staat ver-
deeld. Het collegie der *augures* bestond voortaan uit negen
leden in plaats van vier, en onder die negen waren vijf plebe-
jers. Wanneer voortaan eene bigotte regering het gezag van
wonderen boven dat der politiek en het kakelen der heilige
kippen boven het advies van veldheeren wilde verkiezen, wan-
neer eene arglistige regering onder het masker der godsdienst
eenen veldheer te *Rome* zou willen terug houden of eene onwillige
vergadering dwarsboomen, dan moest die regering den steun
der plebejische hoofden zoowel als dien der patricische bezitten,
dan kon het geschilpunt niet meer de onderlinge verhouding van
beide partijen betreffen. Inderdaad wordt het sedert dien tijd
onverschillig tot welken van beide standen de politieke mannen
van *Rome* behooren. De patricische *epulo* bleef het uitsluitende
voorregt behouden, de standbeelden der goden op het kapitoel
te spijszigen. De patricische maagd alleen bleef eene waardige
priesteres van *VESTA's* tempel. Niemand dan een patricier
leidde de gouden schilden, in plegtigen omgang, naar de plaats
waar het eerste gouden schild uit den hemel was nedergedaald.
Nog een lang tijdvak moest verlopen, eer de naakte *Lupercus*,
enkel met een boksvel om de heupen geslagen terwijl hij op
het Pansfeest zijn dollen loop te midden der Romeinsche *ma-
tronae* uitvoerde, een plebejer zijn mogt. Maar in de raadzaal
en op het *forum* is geen strijd meer tusschen patriciers en plebe-
jers. Het waren geene partijnamen meer. Menig patricier stond
aan de zijde der hervormingen. Vele plebejers ijverden voor
het behoud. Niet enkel de meest gematigde deelen van beide
partijen smolten in een, maar patriciers en plebejers gingen
dikwerf tot dat uiterste over, waartegen hunne stamgenooten
van vroeger dagen, allen als één man, zich tot het laatste toe
hadden verzet. Niet dat de partijtwist immer bedaarde. Oli-
garchen en demagogen bleven bestaan, maar een demagoog zoo
razend als *CLODIUS* kon patricier van geboorte zijn, en *CALPUR-*

MUS BIBULUS, de onzinnige reactionair in CAESARS tijd, was een plebejer. HORTENSIUS de verdediger van VERRÉS, CRASSUS de tegenwoordiger der aristokratie in het triumviraat, CORUNCANIUS de voorbeeldige opperpriester, METELLUS de tegenstander van MARIUS, waren plebejers. De groote misdadiger CATILINA, CAESAR de hersteller der Mariaansche partij, LEPIDUS de onbekwame woelgeest, CINNA de medestander van MARIUS, waren patriciers. MARIUS zelf, de demagoog, de *homo novus* uit *Arpinum*, voerde de benden aan die den patricier GLAUCIA en den plebejer SATURNINUS in naam der algemeene orde vermoordden, en de andere *homo novus* uit hetzelfde plaatsje, de volksvriend CICERO, leidde den gevangenen patricier LENTULUS bij de hand de senaatsvergadering binnen, en bragt hem met de andere medepligtigen aan de „patricische euveldaad” in den kerker van het *Tullianum* ter dood.

De Ogulnische wet, de groote acte van bevrediging der partijen, de maatregel welke de heerlijke gevolgen der Licinische wetten kroonde, en de verwezenlijking voltooide van het ideaal der mannen welke de wetgeving der twaalf tafelen hadden doen ontstaan, de Ogulnische wet had hevigen tegenstand ontmoet. Maar de aanhangers der verandering van zaken hadden eene trouwe meerderheid. Zoo kon het gebeuren, dat in het jaar der beslissing een plebejer en een VALERIUS consuls waren, uit het meest populaire patricische huis; diezelfde VALERIUS, wiens roem in vroege jeugd door een schitterend toeval wonderbaarlijk begonnen, een honderdjarig leven door met de edelste middelen gehandhaafd en vermeerderd is, PUBLICOLA's nazaat, die zich den naam van CORVUS onder der goden bijstand verworven had, die twee *dictaturae*, zes consulaten gevoerd heeft, die één en twintig maal tot de hoogste eeramten geroepen werd, in eenen staat waar de overheid jaarlijks wisselde, groot in de raadzaal, groot in het veld. VALERIUS had als *dictator* het *compromis* gesloten, waardoor de verderfelijke opstand van *Lautulae* in een allerheilzaamst redmiddel voor den staat werd verkeerd: hij was andermaal *dictator* in het jaar vóór de Ogulnische wet, en terwijl hij de *Etruriërs* sloeg, wees hem buiten zijn weten de volksstem reeds aan als hoogsten overheidspersoon bij die gewichtige beraadslagen. Terstond vóór hem was FABIVS dic-

tator geweest: dit jaar had geene consuls. Onze berigten laten niet toe te beslissen, wat daarvan de reden geweest kan zijn; zooveel is zeker, dat tusschen het censorschap van FABIUS en DECIVS en de Ogulnische wet niets behalve de verkiezingen van het volk uitgaat, terwijl LIVIUS zegt, dat in het jaar der *lex Ogulnia* het *plebs* rustig en onlast was, door de menigte die naar de nieuwe colonien was vertrokken⁴⁵, naar het steile *Sora*, naar *Carsooki*, en naar *Alba* aan het *Fucinische* meer, die uithoeken van *Romes* gebied. Hierin ligt een stellig bewijs, dat de regering niet zonder moeite haar overwigt handhaafde. Zeker is het, dat men het volk in toom moest houden. Het wordt waarschijnlijk, dat men de Ogulnische wetgeving voorbereidde. Wellicht dat zelfs FLAVIUS, van wiens verder lot de geschiedenis zwijgt, mede vertrok om liever in *Sora* de eerste te zijn, dan eene ondergeschikte rol te spelen op het *forum*. Onder zulke omstandigheden was het te verwachten dat men de persoonlijke vrijheid beperken zou. In *Engeland* ware misschien de *habeas-corpus-act* geschorst. Te *Rome* kon men de *provocatio* tijdelijk buiten werking stellen, en dit geschiedde inderdaad zoo dikwijls een *dictator* benoemd werd. Maar hier is meer geschied. Terstond na het aannemen der Ogulnische wet is de *provocatio*, op voorstel van den *consul* VALERIUS, bij eene wet weder ingevoerd, en LIVIUS weet niet, welke reden daarvoor te vinden. De invloed van enkelen, zegt hij, was magtiger dan de vrijheid van het volk, en deze wet was naauwkeuriger in hare bepalingen⁴⁶, dan de beide vorige, welke het beroep op het volk reeds hadden ingesteld, zoo overheidspersonen zich misbruik van magt veroorloofden, of hunne bevoegdheid te buiten gingen. Maar met een weinig oplettendheid weten wij beter. De eerste wet was ingesteld, toen de onbeperkte, alles willekeurig beheerschende magt der koningen aan de consuls was overgegaan en beperkt moest worden. De tweede wet, toen dezelfde onbeperkte magt was hersteld, aan de tienmannen opgedragen, toen reeds de tweede reeks van tienmannen de dwingelandij bemagtigd had, en ze ook weder smadelijk had verloren. Met

⁴⁵) X. 6.

⁴⁶) *Diligentius sanctam.* LIV. X. 9, waar de geheele zaak behandeld wordt.

groote beschroomdheid uit ik het gevoelen, dat zoo als in *Griekenland* de wetten geschorst werden, zoolang *LYKURGOS*, of *SOLON*, of *PITTAKOS* eene nieuwe wetgeving voorbereidende den staat bestuurden, dat men zoo ook de *provocatio* buiten werking gesteld heeft terwijl de Ogulnische wet werd voorbereid, terwijl de kieswet werd hervormd. Wie toen de binnenlandsche politiek bestuurd heeft moet geheel onzeker blijven. Men zou het eerst aan *FABIUS* en *DECIUS* zelve denken, maar het blijft volgens Romeinsche wetten een bijna onoverkomelijk bezwaar, juist de *provocatio* ten voordeele van censoren, geheel burgerlijke overheden te schorsen, hoewel eens een *dictator*, dus zonder *provocatio*, juist met het doel om het censorsambt uit te oefenen benoemd is. Alles is beter dan met *LIVIVS* aan te nemen, dat de groote *VALERIUS CORVUS* zijn hart er op gezet had de wetten zijner voorouders te bekrachtigen en te versterken, en dat het resultaat de nietige bepaling is geweest die *LIVIVS* zelf bespot, „dat het verboden was deze wet te overtreden.” Maar eene rijke phantasie weet op alles raad. *LIVIVS* vergeet de partijwisten die hij in acht heerlijke boeken beschreven heeft, en wil zijne lezers doen gelooven dat bij de toenmalige bescheidenheid die bepaling voldoende was.

In het bovenstaande zijn de gronden opgesloten, weshalve de groote wetsverandering in 304 moet hebben plaats gehad. De toestand van *Rome* en de verhouding der staatspartijen aldaar vóór en na het aangewezen tijdstip, de politieke noodzakelijkheid en uitvoerbaarheid van den bedoelden maatregel, sporen van zijne vermelding bij *LIVIVS*, den eenigen schrijver in quaestie, redenen waarom die sporen niet duidelijker zijn, niets ontbreekt van al hetgeen men bij zoo onvoldoende berichten redelijkerwijs verwachten kon; de persoonlijkheid der betrokkene volksleiders wijst op dezelfde uitkomst; de argumenten van den voornaamsten en voor het oogenblik eenigen tegenstander zijn ontzenuwd, ten minste in de overtuiging van den schrijver dezer regelen, welke hij bescheidenlijk maar toch niet geheel zonder vertrouwen aan het hooger ressort der regtbank van den verlichten lezer voorlegt. Eén gewichtig punt is evenwel nog niet besproken. *BÖCKH*'s onderzoekingen over het finantiewezen geven over het algemeen een resultaat, dat strookt

met MOMMSENS onderzoekingen over den tijd der herziening. Dit zegt MOMMSEN: hij beweert buitendien, dat tusschen beide onderzoekingen het engste verband bestaat. En BÖCKH's gezag op dit terrein is wel niet zonder appèl, maar toch zoodanig, dat wij ons volgaarne daaraan onderwerpen. Onze stelling moet zijn, dat bovenstaande schets bestaanbaar is met BÖCKH's resultaten. Maar hier verandert het onderwerp van aard en van gewigt. Ware dat ook niet zoo, op het einde van een lang opstel is 't van den lezer niet te vergen, zich in dialectiek over 't finantieuzen te verdiepen. Hij verschoone dan ook wederkeerig deze onvolledigheid. Thans zij het genoeg, onze beste pogingen te hebben ingespannen, om op deze gewigtige partij in de Romeinsche geschiedenis ten minste dat twijfelachtige licht te doen vallen, waarover de vriend der geschiedenis beschikken kan in hare lange ochtendschemering van den inval der *Galliers* tot dien van *Pyrrhos*. Menig historisch feit is onvergelykbaar beter bekend. Menige historische vraag zelfs van grooteren omvang kan met minder gevaar voor grove dwaalingen worden besproken. Eene waardige behandeling van dit onderwerp doet eischen, die wij eerst aan het einde van dit opstel regt gevoelen, en tegenover welke ons niets overblijft, dan die toegevendheid in te roepen, welke onze landgenoot aan welgemeende pogingen zelden ontzegt.

Leyden, 21 Aug. 1854.

E. J. KIEHL.

BLADVULLING.

Bij HOMERUS II. E. 703 staat

'*Ἀντίθεον Τεύθραντ', ἐπὶ δὲ κλήξιππον Ὀρέτην,*

en, gelijk men van te voren verwachten kon, staat er bij dit vers een *scholium*: *ἡ διπλῆ πρὸς τὴν ἑμῶν μιαν, ὅτι ἑμῶν μὸς οὗτος τῷ Ἀγαμέμνονος υἱῷ.* Maar hij, die dit bij ARISTONICUS vond, dacht dat het op die manier te dubbelziinnig was, en schreef daarom achter *υἱῷ* ter verduidelijking *Τεύθραντι!*

H.

S. A. N.

HERODOTEA.

Satis magnus videtur esse numerus vocabulorum Ionicorum, quae ex Herodoto prorsus evanuerunt et locum cesserunt aliis, quae omnibus Graecis in usu erant. Ipsa res dubia esse nequit, sed perdifficile est in singulis ostendere vocabulis id quod in universum satis constat. Cuiusmodi autem illud sit quod volo, lubet uno exemplo ostendere. Procurator dicitur *ἐπίτροπος* vel *μελεδωνός*; utriusque vocabulo in Ionica dialecto locus est et saepe utrumque legitur; nec tamen credibile est Herodotum pro lubitu modo hoc posuisse modo illud, quod tamen in nostris editionibus usu venit, III. 61 sqq. Patizithes, Smerdis frater, promiscue *ἐπίτροπος τῶν οἰκίων* dicitur et *μελεδωνός*, neque quidquam discriminis interest, nam Prexaspes coram rege Patizithen *μελεδωνόν* nominat, qui tamen haud ita diu post a Cambyse *ἐπίτροπος* dicitur. Etsi in talibus maxima cautione opus est, ne temere scriptorem refingamus et multa movendo nihil agamus, facile tamen est fraudem deprehendere, sicubi vocabulum Ionicum juxta cum interpretatione Attica inveniamus. Accidit autem hoc I. 41. Satis notum est Athenienses homines trium litterarum nuncupare solitos fuisse *κακούργους*, eosdem Ionice dici *κλώπας* sive *Φῶρας*. Iam difficile est credere Herodotum unico loco, II. 121. § 7, *κλέπτας* dicere maluisse, cum in tota illa fabula de furibus et de Rhampsiniti thesauro semper usurpat vocabulum *Φῶρες* et in simillima re, II. 150, non nisi *κλώπεις* nominantur. Prohibet tamen Homeri auctoritas ut vo-

cabulum κλέπτῃς Ionicae dialecto abiudicemus; verum ineptum est credere loco quem laudavi, I. 41, coniunctim legendum esse, sicuti nunc legitur, κλώπες κακοῦργοι; inter utrumque vocabulum non adeo difficilis est optio. In eadem illa, quam tetigi, Adrastii historia ad calcem recte legitur: Ἄδρητος δὲ ὁ Γορδίου τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ Φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ καθήρατος . . . ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ. Hoc loco ἀνακεφαλαιώσεις apta est et genuina, sed putabimusne Herodotum I. 43 ipsum addidisse, quod nunc legitur post verbum ὁ ξείνος — οὗτος δὲ ὁ καθαρθεῖς τὸν Φόνου, καλούμενος δὲ Ἄδρητος? Sit hoc utile et gratum lectori in ipso operis introitu dormitanti, huic tamen Herodotus profecto non prospicere voluit neque, si prospexisset, admisisset soloecum, quod his verbis inest; sequenti capite recte cum genitivo legitur Φόνου ἐκάθηρε. Non minus putidum est quod legitur in vicinia: ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον . . . ἐκάλεε δὲ καὶ ἐπίσιόν τε καὶ ἐταιρήσιον, τὸν αὐτὸν τοῦτον οὐνομάζων θεόν. Neque magis probo emblemata, quod II. 64 exstat. Quis sit ἄλουτος ἀπὸ γυναικῶς nemo non intelligit et Herodotus satis habuit hoc ponere initio capitis quod laudavi, sed parum verisimile est eum in fine huius ipsius capitis addidisse interpretationem: ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι ἄλουτοι ἐσέρχονται ἐς Ἰρὸν. Cambyses narratur, II. 32, commisisse catulum leonis cum canis catulo; tum subiungit: νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀπορρήξαντα τὸν δεσμὸν παραγενέσθαι οἱ. Ad hunc diem post ἀδελφὸν αὐτοῦ additum legitur ἄλλον σκύλακα, credo, ne quis ipsius Cambysis fratrem intelligat. Idem Cambyses, III. 34, aulicos rogat: κοῖός τις δοκῶι ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα; adiecit aliquis, cui hic usus praepositionis πρὸς insolentior videbatur, τελέσαι Κῦρον, qua significatione verbum τελεῖν non usurpatur. Sunt autem laudata verba ipsius Cambysis, quem ipsum non verisimile est post τὸν πατέρα adiecisse Cyri nomen. Quod autem Croesus respondet ὃ καὶ Κύρου cet., hoc nos admonere poterit Artabanum, VII. 10. § 10, Mardonium allocutum esse ὃ καὶ Γωβρύεω, postea additum fuisse Μαρδόνιε, quod in talibus Herodotus numquam addit. Sic verbi causa, VII. 14, legitur ὃ καὶ Δαρείου, non additum est Xerxis nomen, quod supervacaneum foret. In obsidione Babylonis πάν-

τες Ζώπυρον εἶχον ἐν νόμοις; addidit nescio quis αἰνέοντες quod tam inutile est ac, VI. 136: Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοσήσαντα ἔσχον ἐν νόμοις, si quis addere vellet ἐπιτιμούντες aut simile quid. Quod autem de Zopyro statim subiungitur: πάντα δὴ ἦν τοῖσι Βαβυλωνίοις Ζώπυρος admonet me ut eandem locutionem restituam I. 122. Demosthenes contra Aristocr. § 120 dicit πάντ' ἦν Ἀλέξανδρος; eodem modo Herodotus VII. 156 dicit: ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρήκουσαι. Credibile est igitur etiam in primo libro legendum esse: ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ πάντα ἡ Κυνώ, non τὰ πάντα. Quod quum nihil differat ab ἤιε ταύτην αἰνέων διὰ παντός, hoc libenter expunxerim. Saepius Herodotus facit Spartanos de more λακωνίζοντας. Capite 50 libri VI Cleomenes Crium Aeginetam rogat nomen, quod simul atque audivit exclamat: ἤδη νῦν καταχαλλοῦ, ὦ κριε, τὰ κέρεια, quod Graecis, qui hunc morem probe noverant, satis erat. Vix puto eum adiecisse ὡς συνοισόμενος μεγάλην κακῶ. Herodotus IX. 11 docet Spartanos barbaros ξείνους vocare et capite 53 de Amomphareto recte legitur: οὐκ ἔφη τοὺς ξείνους Φεύξεσθαι; capite 55 idem Amompharetus hac significatione vocabulum usurpat: inficetum est iterum explicare: ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. Leotychides, IX. 91, Hegesistratum nomen rogat: Ὁ δὲ εἶπε: Ἠγησίρατος. Ὁ δὲ ὑφαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον, εἴ τινα ἔρηκτο λέγειν δὲ Ἠγησίρατος, εἶπε, δέκομαι τὸν οἰωνὸν, ὃ ξεῖνε Σάμει. Nihil opus est interpretatione τὸν οἰωνὸν τὸν ἠγησίρατον, quod nunc video jam in mentem venisse Valokenaerio. Nemo nescit ποιῆσθαι τινα Graecis idem esse ac Romanis adoptare et Herodotus ipse hoc docere poterit IV. 180. Vix crediderim eum VI. 57 scripsisse: ἦν τις θετὸν παῖδα ποιῆσθαι ἐθέλη. Pauci nesciunt quid sit in re militari σημαίνει; at Herodotus VI. 78: Μαθὼν δὲ δὲ Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργείους ὑκοῖόν τι δὲ σφέτερος κήρυξ σημήνεια, παραγγέλλει σφί, ὅταν σημήνη δὲ κήρυξ ποιῆσθαι ἔρισον, τότε ἀναλαμβάνοντας τὰ ὅπλα χωρεῖν εἰς τοὺς Ἀργείους. Non intercedo quo minus priori loco vocabulum genuinum habeatur, altero dicendum fuit et dixit eodem modo, quo v. c. VIII. 11: ὡς ἐσήμηνε . . . δεύτερα δὲ σημήναντος. Quid esset Persarum σαγάριας, Graeci Herodoti tempore non nesciebant. Satis habuit hoc vocabulo uti I. 215 en IV. 70; si explicare voluisset, fo-

cisset hoc fortasse IV. 5, ubi contextus significationem non aperit, sed inutile fuit σαγάρις per ἀξίνας explicare VII. 64. Darius unum pontem fecit in Istro flumine et Herodotus eum semper singulari numero γέφυραν vocat, cf. IV. 98. 118. 133. 136. et alii multi loci; Xerxes utramque Hellesponti ripam διοφύς pontibus iunxit. Artabanus VII. 10. § 6 de Ionibus loquitur, τοῖσι ἐπιτέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρέων τοῦ Ἰστροῦ. Utrum magis consentaneum est errare Herodotum ipsum an grammaticum, qui interpretari voluit ἡ φυλακὴ τοῦ Ἰστροῦ quid esset? Persarum parasangam mensuram esse triginta stadiorum Herodotus occasione data bis memorat, II. 6 et V. 55 atque his quidem locis aptissime. Non opus fuit VI. 42 tertia vice tradere: παρασάγγας, τοὺς καλέουσι οἱ Πέρσαι τὰ τριήκοντα στάδια. Notissimum est Dienecis dictum VII. 226, ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ ὁ Τρηχίνιος ξείνος ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μήδων τὸν ἥλιον ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη. Ridiculum est quod adiectum est καὶ οὐκ ἐν ἡλίῳ. Nihil attinet explicare quid sit ἐκτομίας ποιεῖν et ἐκτάμνειν, neque Herodotus hoc fecit VI. 9 et VIII. 105. Priori loco Persarum duces Ionibus qui defecerunt et alia multa minantur et hoc, ὡς σφῶν τοὺς παῖδας ἐκτομίας ποιήσομεν. Minae non fuere vanae, nam, debellata Ionia, VI 32, παῖδας τοὺς εὐειδεστάτους ἐκλεγόμενοι ἐξέταμνον καὶ ἐποίησαν ἀντὶ τοῦ εἶναι ἐνόρχειας εὐνούχους. Quis credat hoc Herodotum adiecisse? In eodem vocabulo mendum est VIII. 105 ubi legitur: Ὅπως γὰρ κτήταιτο παῖδας εἶδος ἐπαμμένους, ἐκτάμνων ἀγινέων ἐπώλεε ἐς Σάρδις. Legendum est ἐκταμών, quod res ipsa clamat et exempla demonstrant. Sic II. 2 recte legitur de Psammiticho rege; γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμίτιχος ἐκταμών τὴν δαιταν οὕτω ἐποίησατο τῶν παιδων παρὰ ταύτησι τῆσι γυναιξί. Itidem IX. 78: ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσαύρωσαν. IX. 112: τοὺς τε μασοὺς ἀποταμοῦσα κυσὶ πρόβαλε, καὶ ῥίνα καὶ ὄτα καὶ χεῖλα καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦσα ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην. Contra praesens bene habet VIII. 22: ἐπορεύετο, ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοισι γράμματα. Quae si cui non persuadent conferre poterit: II. 42. 121. IV. 62. 64. 87. 105. 159. 201. V. 114. VI. 75.

Redeundum est ad primum librum, ubi capite 29 Solon dicitur κατὰ θεωρίας πράξασιν peregre abesse. Non potnit Hero-

doto, qui totus est in imitatione Homeri, non in mentem venire notissimi versus ex Iliade Πατρόκλου πρόφασιν et scripsit igitur θεωρίας πρόφασιν, qua locutione utitur quoque V. 33: ἔπλωε πρόφασιν ἐπ' Ἑλλησπόντου, ἐπεὶ τε δὲ ἐγένετο ἐν Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα, ubi necessarium est πρόφασιν μὲν ἐπ' Ἑλλ. Eadem particula saepius excidit et -I. 4 restituenda est: Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη βάρβαρα οἰκισθῆναι οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἀγέσθαι κεχωρισθαι, ubi malim Τὴν μὲν γὰρ Ἀσ. Eadem corruptela est in verbis Panos ad Phidippidem, VI. 106: πολλαχῆ γενομένου ἤδη σφί χρησίμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἰσομένου, ubi necessario rescribendum est πολλαχῆ μὲν γενομένου. Hac occasione indicabo aliquot locos, ubi quaedam supplenda videntur. Thalete auctore etesiae efficiunt ut Nilus quotannis super ripas effundatur; contra quam sententiam Herodotus haec affert: Πολλάκις δὲ ἐτησίαι μὲν οὐκ ἔκνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τωὐτὸ ἐργάζεται. Ratio loci postulat ἐργάζεται αἰεὶ. Habes hoc adverbium itidem in fine collocatum, II. 50: τιμῆουσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. Iterum deest eadem particula VII. 197. Narratur ibi Achaeos non dare introitum in prytaneum natu maximo e gente Cylissori, hoc modo: ὃς ἂν ἢ τοῦ γένους τούτου πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυτανῆου αὐτοὶ Φυλακὰς ἔχουσι. E solempni Graecorum consuetudine supplendum est ὃς ἂν αἰεὶ ἢ. Sic Spartani, VI. 58, lugere solent reges defunctos et praedicant τὸν ὕσατον αἰεὶ ἀπογεγόμενου τούτου δὴ γενέσθαι βέλτιστον. Particula eodem modo usurpatur I. 67, II. 98: III. 83, 84, 142, IV. 10. 35. 96 et alibi. Quae Cobetus disputavit *Mnem.* III. 298 faciunt ut V. 76 nullo negotio possit corrigi. Dorienses quattuor expeditiones in Atticam fecerunt: πρῶτον μὲν, ὅτε καὶ Μίγαρα κατοίκησαν (οὗτος ὁ τόπος ἐπὶ Κόδρου βασιλεύοντος ὀρθῶς ἂν καλέοιτο), δεύτερον δὲ καὶ τρίτον κτέ. Aut omnia me fallunt aut emendandum est ὀρθῶς πρῶτος (α') ἂν καλέοιτο. Ipsa interpretatio Latina, quae editioni Didotianae adiecta est monstrare poterit, quam hoc sit necessarium. Croesi verba, I. 207 ad Cyrum expeditionem suscepturum contra Massagetas, haec sunt: Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκίεις εἶναι καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρήγμα γυνώμας ἐμὲ σοὶ ἀποφαινεσθαι. Aliquanto venustiora haec erunt si supplereris: Εἰ μὲν ἀθάνατος αὐτὸς δοκίεις εἶναι κτέ. Telines qui-

dam, qui sacra habebat Inferarum Dearum, exsules quosdam Gelam reduxit, ut est VII. 153, ἐπ' ᾧ τε ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱροφάνται τῶν θεῶν ἔσονται; aut τῶν χθονίων θεῶν verum est aut τούτων τῶν θεῶν. De scopulo inter Sciathum et Magnesiam haec legimus VII. 183: Τὸ δὲ ἔρμα σφι (Πέρσῃσι) κατηγήσατο ἔδν ἐν πόρῳ μάλισα Πάμμων Σκύριος. Quid sit μάλισα hoc loco haud facile dixeris, antequam rescripseris ἔδν ἐν μέσῳ πόρῳ. Themistocles Eurybiadem VIII. 60. § 6 et alia hortatur et hoc: Οἰκότα μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότα βουλευομένοισι οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς ἀνθρωπότηας γνώμας. Arena sine calce; suspicor Herodotum dedisse: οἰκότα μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι οἰκότα ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι. Confirmari hoc potest collatis locis, qui ad sententiam simillimi sunt VII. 10. § 9, VII. 50 et VII. 157. Ad Plataeas Graecorum sacra fecit Tisamenus, IX. 33; οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάντις. Graeci ni fallor in talibus dicere solent μάντις ἑῶν. Non minus necessaria eadem correctio est VII. 53: ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων; legendum est στρατηγοῦ ἑδντος Ἀθηναίων; qui locus monstrare poterit, VIII. 94, non legendum esse Ἀδείμαντον τὸν Κορινθίου στρατηγόν, sed Κορινθίων. Contumeliosum dictum est Cambysis ad Aegyptiorum sacerdotes: ἀτὰρ ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες γέλωτα ἐμὲ θήσεσθε; malim οὐ τι χαίροντες. Hunc usum aperire poterit eiusdem furentis Cambysis dictum in vicinia, III. 36: Ἄλλ' οὐτι χαίρων, ἐπεὶ τοι καὶ πάλαι ἐς σὲ προφάσιός τευ ἰδεῖμην ἐπιλαβέσθαι. Spartani, IX. 37, Hegesistratum ἔδησαν ἐπὶ θανάτῳ; Graecum erit, si addideris: ἔδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ, sicuti I. 109 recte legitur de Cyro infante κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, III. 119 Darius Intaphernis familiam ἔδησε τὴν ἐπὶ θανάτῳ, et V. 72 Athenienses cives de Isagorae factione κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Ultimum huius generis vitium, quod nunc quidem indicare in animo est, legitur I. 10: παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι βαρβάροισι καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν ἐς αἰσχύνην μεγάλην φέρει. Sententia postulat: παρ' ἅπανσι τοῖσι ἄλλοισι βαρβάροισι. Origo corruptelae in aprico est et utriusque locutionis discrimen monstrare poterunt loci quales sunt II. 4, 35, 82, V. 49. Vocabulum autem quod hoc loco

ante τοῖσι excidit, male additum est VIII. 104: In Pedasorum agro bis vel ter, nam Herodotus sibi non constare videtur, tale prodigium allatum est: ἐπεὶ τῶσι ἀμφικτίσει πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἴρεια αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πῶγωνα μέγαν. Nemo facile dicat quid sit hoc loco vocabulum πᾶσι; si sunt qui dubitent illud ortum esse e dittographia vocabuli proxime sequentis, iis fortasse ipse Herodotus persuadere poterit, qui idem illud iam narravit I. 178 sive potius rem dignam existimavit, quam iterum memoriae traderet primo libro, nam hic non nisi octavo volumine absoluto, conscriptus esse videtur: τοῖσι ὄκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιόικοις ἡ ἴρεια τῆς Ἀθηναίης πῶγωνα μέγαν ἴσχει. Hi loci autem inter se comparati possunt quoque documento esse eius rei, quam posui in initio huius disputationis et ad quam redibo in posterum, de confusione vocabulorum Ionicorum cum interpretamentis communis Graeciae dialecti.

Vitium eximendum est e I. 74. Bellum ortum est inter Cyaxarem et Alyattem; luna soli obstitit et proelium diremit; postea bellum compositum est per Syennesin et Labynetum et hoc quidem hac conditione: Ἀλυάττεα ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀσυάγει τῷ Κυαξάρει παιδί. Nihil tamen decreverunt arbitri, opinor, sed persuaserunt Lydorum regi ut filiam Astyagi in matrimonium daret: hoc vero est ἀνέγνωσαν, cuius aoristi usus apud Herodotum frequentissimus est. Admonet me hic locus vitii, quod in nostris editionibus ubivis obviam est, dico praepositiones neglectas aut permutatas. Aristodemo Lacedaemoniorum regi uxor parit geminos, qui nomina acceperunt Proclum et Eurysthenem. Spartani nesciunt uter prior natus sit et incerti haerent utrum regem saluent. Mater interrogata simulat se nescire utrum priorem pepererit, et cetera quae nota sunt. Verba Herodoti haec sunt VI. 52: οὐ δυναμένους δὲ γινῶναι, ἡ καὶ πρὸ τούτου, ἐπειρωτᾶν τὴν τεκοῦσαν. Τὴν δὲ οὐδὲ αὐτὴν φάναι διαγινώσκειν, εἰδυῖαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγειν ταῦτα κτέ. Igitur priori loco etiam διαγινῶναι legendum est, quod compositum rectissime legitur VII. 10. § 1. Facile est corruptelam tollere quae his verbis inest, VI. 94: ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε ἑξανδραποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτριαν

ἀγαγεῖν ἐαυτῷ ἐς ἑψιν. Legendum est ἀναγαγεῖν; arguit vel VI. 119: Τοὺς δὲ τῶν Ἑρετριέων ἠδραποδισμένους Δᾶτις τε καὶ Ἄρταφέρης . . . ἀνήγαγον ἐς Σοῦσα. Vocabula autem differunt sic: si quis ex Europa Susa proficiscitur ad Regem, perpetuus est usus compositorum ἀνάγεσθαι; ἀναβαίνειν, ἀνοδοῦς et similibus; de iis autem, qui ex Asia ipsa ad regem deducuntur in usu sunt ἀγεσθαι et ἐλθεῖν, si Asiam minorem fortasse exceperis, nam Milesii v. c. ἤγοντο ἐς Σοῦσα; VI. 20, Histiaeum contra Artaphernes et Harpagus οὐ ζῶντα ἀνήγαγον ἐς ἑψιν τὴν Δαρείου. Consentaneum est verbis compositis locum non esse per expeditionem Xerxis in Europam. Et ita obtinet VIII. 26 et 114. In Aegypto eadem res est. Sesostris in patriam redit ἀνάγων πολλοὺς ἀνθρώπους; nescio quis captivum quendam e Lycia οὐκ ἀνήγαγε ἐς Αἴγυπτον ad Amasin, III. 4; quem ipsum, postquam defecit, Apries Patarbemin iussit ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν, ut est II. 162. Multo difficilius est discrimen statuere quod sit inter ὄρτην ἀγειν et ἀνάγειν, quod utrumque apud Herodotum saepe legitur. Videtur tamen ἀνάγειν tantum in usu esse, ubi de solemnibus pompis sermo est, quae cum plerisque festis coniunctae sunt. Hinc I. 147. Ἴones dicuntur omnes ii ὅσοι ἀπ' Ἀθηνέων γεγόνασι καὶ Ἀπατούρια ἀγοῦσι et IX. 11 verba sunt ad Lacedaemonios: Τακύνθια ἀγετε καὶ παίζετε. Sic quoque usus verbi simplicis explicandus videtur I. 183 et VI. 138. Contra de Bacchi sacris semper usurpatur ἀνάγειν ὄρτην, v. c. II. 48, III. 97 et IV. 108; Matri magnae Κυζικηνῶν ἀνάγοῦσι ὄρτην, IV. 76; Athenienses quinto quoque anno Panathenaea celebrant et θυσίας ἀνάγοῦσι. Hoc si verum est, corrigendus est locus in VIII. 65. Paulo ante pugnam apud Salamina Damaratus sibi videre visus est ingentem pulverem ab Eleusine et exaudire mysticum Iacchum. Quod quum nesciret quid esset, nam Eleusinia non noverat, explicat ei omnem rem Dicaeus quidam Atheniensis. Τὴν δὲ ὄρτην ταύτην ἀγοῦσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πέντε ἔτια; quia hoc loco unice de pompa sermo est, malim rescribere ἀνάγοῦσι. Praepositio διὰ restituenda videtur I. 116: Astyages ἐσήμεαινε τοῖσι δορυφόροις λαμβάνειν pastorem qui Cyrus educaverat. Herodotum scripsisse διαλαμβάνειν, credibile fit collato I. 114, ubi Cyrus puer inter pastores degens ἐπέλευε Artembaris filium τοῦς ἄλλους

Διαλαβείν. Quod quid sit si cui minus pateat, inspicere poterit IV. 94. Eadem haec praepositio excidit VIII. 81. Aristides venit ad classem Graecorum apud Salamina, *Φάμενος ἐξ Αθηνῆς τε ἦκειν καὶ μόγις ἐκπλῶσαι λαθὼν τοὺς ἐποριζόμενους*. Legendum est *διεκπλῶσαι*, sicuti IV. 42, 43, 179, VII. 147 et alibi. Quam alienum sit vocabulum *ἐκπλῶσαι*, ostendet locus in vicinia VIII. 79. Eadem iniuria fit praepositioni *περὶ* in hisce: *Δωριεὺς τε οὐκέτι ἐόντος* VII. 205, ubi necessariam est *περιέοντος*. Locutio frequens est de iis qui non amplius inter vivos sunt: III. 15: *τὸν παῖδα εὖρον οἱ μετιόντες οὐκέτι περιέοντα*; V. 39, *οὐκέτι περιεῶν ἐβασίλευε*; VI, 103, *οὐκέτι περιέοντος αὐτοῦ Πεισιγράτου*; VII. 146, *ἔτι περιέοντας αὐτοὺς κατέλαβον*, IX. 10, *οὐκέτι περιῆν*. Quam procul ab hac locutione distet *οὐκέτι εἶναι* cognosci potest ex V. 102. Etiam III. 65 locutio *μηκέτι εἶναι* bis legitur, sed haud scio an recte. Excidit praepositio *ἐπὶ* capite 86 libri quinti: *ἄμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντὴν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμὸν αὐτοῖσι*, ubi *ἐπιγενέσθαι* legendum est; cf. quae Herodotus paulo ante de eadem re narravit, capite 85: *καὶ σφί ἔλκουσι βροντὴν τε καὶ ἄμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι*. Non difficile foret magno exemplorum numero hoc ostendere, sed satis erit paucis defungi. Ducentae Persarum naves iubentur circumnavigare Euboeam, VIII. 13: *Καὶ τὸ τέλος σφί ἐγένετο ἄχαρι· ὡς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖς χειμῶν τε καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεγίνετο κτέ*. Postridie Graecis nunciatur ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλώοντες τὴν Εὐβοίαν πάντες εἶσαν διαφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος. Persae Delphos contendunt ad Apollinis templum diripiendum, VIII. 37: *ἐπιγίνεται σφί τέρεα ἵτι μέζονα τοῦ πρὶν γενομένου τέρεος*. Nullo negotio plura exempla possunt colligi. Magnopere miror nondum correctum esse VII. 104. Damaratus dicit se non detrectare proelium cum iis Persarum militibus οἱ Ἑλλήνων Ἰκασὸς Φασί (sic Abresch pro Φησι) τριῶν ἄξιος εἶναι. Quis haec legens immemor potest esse notissimi Homeri versus: *ἠτρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων*; certe Herodotus haec scribens non fuit et dedit pariter *ἀντάξιος* hoc loco, sicuti bis fecit in praecedenti capite: *Εἰ γὰρ Ἰκείνων Ἰκασὸς δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιός ἐστι, σέ δέ γε δίζημαί εἰκοσι εἶναι ἀντάξιον*.

Non satis intelligo quod de Cyro narratur, I. 153: Sardibus captis Ecbatana proficiscitur Κροϊσόν τε ἄμα ἀγόμενος καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. Conieci: καὶ ἐπὶ τοὺς Ἴωνας . . . . ἰέναι. Simillimum est Atossae dictum ad Darium, III. 134, ἐπὶ Σαύθας μὲν τὴν πρώτην ἰέναι Ἰασσον, quem locum iam Valckenaerius attulit, qui in eandem coniecturam incidit.

Capite 56 secundi libri Herodotus ἱρὰς γυναῖκας vocat quas ἱρσίας dixit esse cap. 54. Ultimum hoc unice verum est et priori loco restituendum. Sacerdotes ἱρέες sunt et ἱρειαί. Contra sacer sive ἱρὸς dicitur Ἰπτος, I. 189, λόγος, II. 51; προκόδειλος, II. 53; ἴφρις, II. 74; praeterea legitur ἱρὰ χρήματα, II. 28; ἱρὴ θήκη, II. 53; νοῦσος, III. 35; ζήμη, III. 52; ἐλαίη, V. 82; ὀδός, VI. 34; nominantur quidem ἄνδρες ἱροὶ IV. 23 et VI. 97, sed sensu prorsus diverso ab eo quem noster locus postulat.

Ex Otanis sententia, III. 80, rex est διαβολὰς ἄριστος ἐνδέκεσθαι. Opinor eum voluisse dicere βᾶτος.

Satis est perspicuum quid restituendum sit III. 139. Multi Graeci eo tempore venerunt in Aegyptum: οἱ μὲν, ὡς οἰκός, κατ' ἐμπορίην, οἱ δὲ στρατεύμενοι, οἱ δὲ τινες καὶ αὐτῆς τῆς χώρας θηπταί. Res ipsa clamat Graecos profectos esse *militatum*; h. e. στρατεύσμενοι. Futurum huius verbi etiam VI. 99 ab exsilio revocandum est: οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλιν ἀσυγείτονας στρατεύεσθαι, immo στρατεύσεσθαι. Non minus foede corrupta sunt Histiaei verba, V. 99: θεοὺς ἐπόμνυμι τοὺς βασιλεῖς μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι τὸν ἔχων κιδῶνα καταβήσομαι ἐς Ἴωνίην, πρὶν ἂν τοι Σαρδῶν ἦσον τὴν μεγίστην δασμοφόρον ποιήσω. Emendandum est μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσεσθαι; tum malim νήσων τὴν μεγίστην pro eo quod nunc legitur; idem VI. 2 quoque reponendum est ex I. 170.

In epigrammate, quod IV. 88 legitur:

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε

Μανδροκλῆς Ἡρῆ μνημόσυνον σχεδίας,

ex horum monumentorum consuetudine reponendum est μ' ἀνέθηκε.

Thracēs, ut est V. 8, χᾶμα χέαντες ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον. Certissimum est legendum esse χῶσαντες; haec locutio saepissime apud Herodotum legitur, v. c. χῶματα χοῦν I, 162, II. 137, IX. 85, IV. 71 et similiter in usu est ἐκχοῦν, συγ-

χοῦν, παραχοῦν, προσχοῦν et καταχοῦν; contra legitur χοὰς ἐχέαντο, VII. 43 et occurrunt composita διαχεῖν, συγχεῖν, καταχεῖν et προχεῖν. Attendendum est ad VII. 115 ubi συγχεῖν ὀδόν recte legitur, ut videtur, etsi VIII. 71 non minus bene pro loci sententis dicitur συγχοῦν ὀδόν.

Certum est VI. 23 corrupte edi: Σκύθην . . . Ἰπποκράτης πεδήσας καὶ τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ . . . ἀπέπεμψε. Vincere apud Herodotum perpetuo est δῆσαι; vocabulo πεδήσαι ne semel quidem utitur; compedes sunt πέδες; quibus qui victus est is dicitur ἐν πέδησι δεδεμένος; extra carcerem πέδας ἔλαει. Conferri possunt I. 86, III. 23, 129, IV. 135, V. 33, VI. 23, 39, 87 et multi alii loci, ubi aliae formulae loquendi reperiuntur, quas sciens praetermitto. Unum laudare iuvat V. 77: εἶχον ἐν Φυλακῇ, ἐν πέδησι δῆσαντες. Hoc ipsum fecit Hippocrates, Scythem non πεδήσας, sed ἐν πέδησι δῆσας.

Minus recte emendatum est quod legitur Miltiades ad Callistratum dixisse, VI. 109: Ἡμέων τῶν στρατηγῶν ἐόντων δέκα δίχα γίνονται αἱ γνώμαι, τῶν μὲν κελευόντων συμβαλέειν, τῶν δὲ οὐ συμβαλέειν. Putidum emblemata est posterius συμβαλέειν, verum viri docti eiiecerunt alterum, quod retinendum fuisset. Fidem facere possunt VII. 35: ἦν τε σύ γε βούλη, ἦν τε μή, 163 ἦν μὲν ὁ βάρβαρος νικᾷ . . . ἦν τε οἱ Ἕλληνες; IX. 33 ἦν μιν πολίτην σφῆτερον ποιήσονται . . . ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλω μισθῷ δ' οὐ. Ridiculum foret adjicere βούλη, νικῶσι, ποιήσει.

Fama est Onomacritum corrupisse Musaei oracula, VII. 6. Inseruit enim ὡς αἱ ἐπὶ Λήμνου ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανισοῖατο κατὰ τῆς θαλάσσης. Futuro opus est et Herodotus scripsit: ἀφανισοῖατο (E pro ±). Futura media forma contracta significatione passiva apud Nostrum haud raro leguntur, v. c. III. 132, IV. 43, VI. 9 et 17. Eandem medicinam Cobetus adhibuit alii loco *Mnem.* II. 381.

Xerxes in Graeciam profecturus principes Persarum in concilio rogat sententias; Mardonius magnopere suadet expeditionem, dissuadet Artabanus Darii frater capite decimo septimi libri. De hac re Artabanus postea ad Xerxem, capite XVI: γνωμένων δύο προκειμένων Πέρσησι, τῆς μὲν ὕβριν αὐξανούσης, τῆς δὲ καταπαουούσης κτέ. Vix puto Artabanum coram Xerxe ausum fuisse praedicare se voluisse καταπαύειν τὴν ὕβριν;

neque hoc fecit, nam Xerxi non auctor fuit ut dimitteret expeditionem, sed ut differret, vide sis laudati capitis decimi §§ 8 et 11. Suspicio igitur aliquanto rectius legi: *καταπρηϋνούσης*.

Miror id quod Herodotus scribit VII. 22 montem Athon fuisse *οικημένον ὑπ' ἀνθρώπων*. In isthmo, in quem desinit Athos est oppidum Sane, cuius incolae apud Steph. Byz. *Σάνιοι* didantur. Ludere lubet et suspicari Herodotum scripsisse montem habitatum esse *ὑπὸ Σαυίων* (ΤΗΟCΑΝΙΟΝ pro ΤΗΟΑΝΟΝ).

Certius est Hydarnem VII. 135 non potuisse dicere *ἕκαστος ἀνὸ ἰμέων ἄρχοι τῆς Ἑλλάδος δόντος βασιλέος*. Non plures adsunt quam Spartani duo. Corrige igitur *ἐκάτερος*.

Sociorum rogatu Athenienses in bello Persico Lacedaemoniis permiserunt classis imperium, VIII. 3, *μέγα πεποικημένοι περιεῖλαι τὴν Ἑλλάδα*. Credibile est scribendum esse *μέγα τι πεποικημένοι*, eadem ratione qua Megacles, I. 61, *δεινόν τι ἴσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιδάτου* vel Zopyrus, III. 155, *δεινόν τι ἐποίετο Ἀσσυρίους Πέρσῃσι καταγελαῖν*.

Haud facile crediderim Herodoti manum servari in his, VIII. 56, *ἴσια ἀείροντο ὡς ἀποθευσόμενοι*. Facile sane est vocabulum, quod caeteroquin in Herodoto non memini me legere mutare in: *ἀποπλευσόμενοι*, sed hoc, fateor, est nodum scindere, non solvere.

Monstrum est vocabuli quod legitur IX. 33. Tisamenum, cuius supra mentionem feci, *τὸν δόντα Ἥλειον καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυτιάδην Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον*. Emenda: *νεωσὶ σφέτερον*. Paulo post legitur *ἦν μιν πολήτην σφέτερον ποιήσονται*.

Sed quia adverbii *νεωσὶ* mentio iniecta est, videndum quoque est de adverbio *μεγαλωσὶ*, quae res ut plenius intelligatur paulo altius repetenda est.

In Bekkeri Anecdotis p. 571 Apollonius docet omnia adverbia in *-σὶ* a verbis derivari, *ἑλληνισὶ* igitur ab *ἑλληνίζω* derivandum esse, non ab Ἑλλην et sic in caeteris. *Τούτοις δὲ ἐπισήσας*, inquit, *ὁ Τρύφων ἐζήτει περὶ τοῦ μεγαλωσὶ, ἰρωσὶ παρ' Ἀνακρέοντι, καὶ ἔτι τοῦ παρ' Ἀθηναίοις νεωσὶ*. Praeter haec tria vocabula a Tryphone laudata, quae non conveniunt praecipito tradito ab Apollonio, Bastius ad Greg. Cor. p. 545 e Grammatico quodam affert *δημιωσὶ*. Prorsus incognitum est

adverbium *ἀγανῶσι*, quod Bergkii olim finxit ad frgm. 49. Anacreontis et vix puto indagari posse quale adverbium in *ῶσι*, *celeriter* significans a Pherecrate effectum sit, ut docent mutila Scholiastæ verba ad Hom. Iliad. Σ 26. Caeterum nihil mirum est Pherecratem tale quid præter analogiam novasse, si quidem *γυνήν* dicere potuit pro *γυναῖκα*, ut auctor est Etymologus in voce *γυνή*, hunc laudans Pherecratis senarium: *ὡς ἄτοπὸν ἐστὶ μητέρ' εἶναι καὶ γυνήν*. Adverbia *δημιῶσι* et *ἰρωσί* caeteroquin ignoramus; restant igitur *νεῶσι* et *μεγαλῶσι*, quorum alterum frequenti omnium scriptorum usu notissimum est, alterum huic disputationi ansam dedit. Tribus omnino locis occurrit apud Homerum, nempe Iliad. Π 776: *κεῖτο μέγας μεγαλωσί, λελασμένος ἵπποσυνάων*, qui versus translatus est in Od. ω 40 et Iliad. P 26: *αὐτὸς δ' ἐν κοίῃσι μέγας μεγαλωσὶ ταυνοθείς* — *κεῖτο*. Quid vocabulum hoc loco significet, rectissime sensit Vossius, qui Homerum admirabiliter Germanice interpretatus est cuiusque magna in talibus habetur auctoritas; vertit enim sic: *auf grossem Besirk*, nec puto inveniri qui dubitent. Præter Homerum unicus est tantum quoad scio in aliquo poeta locus, ubi exstat: nempe apud Apollonium Rhodium, qui II. 838 sic controverso vocabulo usus est: *ἐτέρῳ δέ μιν ἦδη — τάρχυνον μεγαλωσί*; quo loco significatio non differt ab ea quam Attice *μεγαλείως* habet et Latine *magis*, verbi causa apud Xen. Oec. XI. 9, qui loquitur de *θεοῖς μεγαλείως τιμᾶν*. Sitne Herodoto excepto, de quo statim videbimus, vocabulum etiam usurpatum sit ab aliis, difficillimum est statuere, sed plerisque locis ubi nunc legitur, dubitari potest an lectio genuina sit. Quod exempli gratia Semus Delius apud Athen. XIV. p. 614 scripsisse fertur: *μεγαλωσὶ τὸν θεὸν ἐτίμησεν*, id perquam dubium fit Xenophontis loco, quem modo laudavi; uterque locus apud Suidam nihil probat nisi hoc, huius tempore eam lectionem circumlatam fuisse in codicibus manuscriptis, sed difficile est creditu Atticum scriptorem dicere potuisse *μεγαλωσὶ περιχαρής* et exemplum, quod laudat ex Arriani Exped. Alexandri IV. 21. *μεγαλωσὶ ἐπήνει* magis etiam incertum fit, si confers cum Herodt. III. 34: *μεγάλως ἐπαινέσαι*. Etsi autem largiar fieri posse ut vocabulum serioribus scriptoribus, excepto Apollonio, de quo non dubia res est, in usu fuerit,

tamen non credam Herodotum id usurpasse, qui, si usurpasset, usurpasset significatione non diversa ab ea, quam habet apud Homerum. Ubi autem apud eum nunc legitur, significatio prorsus non differt ab ea, quam habet alias *μεγάλως*. Sunt loci numero tres: II. 161, *μεγάλως ἰ προσέπταισε*, V. 67 *ἔωθεσαν μεγάλως ἰ κάρτα τιμᾶν τὸν Ἄδρησον* et VI. 70 *ὑπεδέξατό τε αὐτὸν μεγάλως ἰ*. Quod ad primum locum attinet, haud ita difficilis est probatio, Herodotum scripsisse *μεγάλως προσέπταισε*, nam illud ipsum *μεγάλως προσπταίνειν* sexies apud eum legitur, nempe I. 16, V. 62, VI. 45, VI. 95, VII. 170, VII. 210; ceterum sequens π librariis causa erroris fuit. Alter locus non minus facile profligatur: non exprobo cur Herodotus semel *μεγάλως ἰ* dicere maluerit, qui sexies itidem dicit *μεγάλως τιμᾶν*, nempe I. 30, 31, II. 29, 75, 160 et VIII. 124. Adverbium autem *κάρτα* cum *μεγάλως* coniungitur sicuti III. 1 et IV. 79 *κάρτα μεγάλη* aut IV. 76 *κάρτα μεγαλοπρεπέως*. Cum tertio loco quem laudavi conferendus est IX. 15, ubi legitur quod ad sensum proxime accedit: *παρασκευασάμενος μεγάλως ἐπάλλε ἐπὶ ξείνια*. Apparet igitur, nisi fallor, usum huius vocabuli apud Herodotum parum idoneo argumento niti.

Cavendum tamen est ne quis *μεγάλως ἰ* confundat cum *μεγάλως τι*, quod verbi causa laudatur e Platonis Charmid. p. 172. Homeri loci satis probant *μεγάλως ἰ* ab hac altera locutione origine et sensu prorsus esse diversum.

Harlemi d. 21 m. Sept. 1854.

S. A. NABER.

BLADVULLING.

PLATO *Gorg.* p. 453. C. Ὡσπερ ἂν εἰ ἐτύγχανόν σε ἐρωτῶν τίς ἐστί τῶν ζῳγράφων Ζεῦξις, εἰ μοι εἶπες, ὅτι ὁ τὰ ζῳα γράφων, ἄρ' οὐκ ἂν δικαίως σε ἠρόμην ὁ τὰ ποῖα τῶν ζῳων γράφων καὶ ποῦ;

Tot hoevele verklaringen en emendaties deze plaats aanleiding heeft gegeven, is iederen philoloog bekend, en kan men ten overvloede nazien in de *Miscell. Philol.* van 1850, bl. 79, waar Prof. VAN HEUSDE ze optelt, en zelf gist, dat men voor ποῦ uit een *compendium ποῖα οὔ* te lezen hebbe. Buiten de aldaar opgenoemde verklaringen vind ik nog, dat BERNHARDY in zijnen *Grundriss der Griech. Literat.* 2^e dr. 1^e dl., bl. 74, ποῦ verklaart door »in welchem Felde der ζῳγραφία." Ik voor mij kan noch het een noch het ander aannemen, maar houd het er voor, dat ποῦ hier, zoo als meermalen, eenvoudig beteekent *waarop*, hetgeen voorzeker bij een schilder eene quaestie van belang is: of hij b. v. op den muur, op paneel, ivoor of dergel. schildert. In denzelfden zin vindt men het woord gebezigd in den *Antiattic.* p. 113. in πυξίον: ὅπου οἱ ζῳγράφοι γράφουσι. In den zin van *waarin* komt het voor b. v. bij EUPOLIS:

ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἔστ' οὐδὲ λάσανον ὅπου χέσω,
bij MOERIS *Attic.* p. 202, 30.¹

Dat *ubi* bij de *Romeinen* hetzelfde kan beteekenen, ziet men b. v. uit TERENT. *Adelph.* IV. II. 47. PLAUT. *Mil.* II. I. 40. en dergel.

Arnhem.

D. J. VAN STÉGEREN.

---

¹ Er is in dit vers eene fout: de *tribrachys* mag niet door een *anapaest* gevolgd worden en evenmin mag dese beginnen met de laatste syllabe van een *hyperdisyllabon*. Bovendien zeggen de *Atheners* λάσανα in het meervoud, zie POLL. X. 44. Men dient dus te lezen: οὐδὲ λάσαν' ὅπου χέσω. S. A. N.

DRUKFOUTEN.

IN DEN TWEEDEN JAARGANG.

Bl.	regel	staat	χρ.-μχθῆν	lees	χριμφθῆν
»	576	»	»	»	»
»	589	»	»	»	»
»	408	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»

IN DEN DERDEN JAARGANG.

Bl.	regel	staat	ἐννεπὼ γῶ	lees	ἐννεπὼ γῶ
»	10	»	»	»	»
»	15	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	16	»	»	»	»
»	2ü	»	»	»	»
»	32	»	»	»	»
»	32	»	»	»	»
»	36	»	»	»	»
»	36	»	»	»	»
»	75	»	»	»	»
»	78	»	»	»	»
»	79	»	»	»	»
»	80	»	»	»	»
»	81	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	82	»	»	»	»
»	85	»	»	»	»
»	105	»	»	»	»
»	145	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»
»	160	»	»	»	»
»	163	»	»	»	»
»	181	»	»	»	»
»	185	<i>boven</i>	»	»	»
»	186	<i>regel</i>	»	»	»

